بسم اللہ الرحمن الرحیم

فَاسْئَلُوْا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ۝

فتاوی دیوبند پاکستان

المعروف بہ

فتاوی فریدیہ

څلورم جلد

افادات

محدث کبیر فقیہ العصر مفتی اعظم عارف باللہ
مولانا مفتی **محمد فرید** رحمۃ اللہ علیہ
جامعہ دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک

تخریج وترتیب

مفتی محمد وهاب منګلوری
مدرس دارالعلوم صدیقیہ زروبی

ترجمہ وکمپوزنګ

دارالترجمه وکمپوزنګ سنټر
عبدالغنی پلازه محله جنګی پشاور

زیر سرپرستی

مولانا حافظ **حسین احمد صدیقی** نقشبندی
مهتمم دارالعلوم صدیقیہ زروبی ضلع صوابی

ناشر

مکتبہ رشیدیہ اکوړه خټک

دکتاب نوم فتاوی دیوبند پاکستان المعروف بفتاوی فریدیه (خلورم جلد)

افادات محدث کبیر فقیه العصر مفتی اعظم عارف بالله مولانا
مفتی محمد فرید مجددی زروبوی رحمه الله
شیخ الحدیث وصدر دارالافتاء جامعه دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک

ترتیب و تخریج مولانا مفتی محمد وهاب منګلوری نقشبندی
دارالافتاء دارالعلوم صدیقیه

معاون مولانا مفتی عصمت الله حقانی

مترجمین مولانا محمد منظر مردانی فاضل جامعه امداد العلوم صدر
برهان الدین صدیقی فاضل جامعه دارالعلوم کراچی
ایم اے پشاور یونیورستی (فون:۰۳۴۴_۹۱۲۹۰۲۳)

مصحح مولانا لطف الرحمن صاحب مدرس ونګران قاسم العلوم شبقدر

کمپوزنګ دارالترجمه وکمپوزنګ سنټر عبدالغنی پلازه محله جنګی پشاور

ضخامت ۵۲۳ صفحات

رومبی چهاپ اکتوبر ۲۰۱۱ء شوال ۱۴۳۲ھ

زیر سر پرستی مولانا حافظ حسین احمد صدیقی نقشبندی
مهتمم دارالعلوم صدیقیه زروبی ضلع صوابی (پاکستان)

ناشر مکتبه رشیدیه سردار پلازه اکوړه خټک نوشهره

رابطه نمبر ۰۳۴۴-۹۰۸۴۶۹۳

فهرست مضامين

مضمون	صفحه

كتاب الصوم

باب رؤية الهلال واختلاف المطالع

روژه او اختر په شرعی ثبوت باندې دې په مفروضو باندې نه ---------- ۳۹
دَ اختر او روژې حکم په شرعی ثبوت باندې دې په حساب کتاب نه ------- ۴۰
دَ حضرت علی ﷺ نه دَ میاشتو حساب ثابت نه دې ---------- ۴۰
کله چه سپوږمۍ په نظر رانشی نو په رؤیت هلال کمیټۍ
باندې اعتماد کول جائز دی ---------- ۴۲
دَ قمری کال حساب کتاب ډیر آسان دې ---------- ۴۳
په دې زمانه کښې فسق عام دې ځکه دَ رؤیت په مسئله
کښې به قاضی تحری کوی ---------- ۴۷
دَ ریډیو او ټیلی ویژن په تفصیلی خبر باندې اعتماد صحیح دې ---------- ۴۸
په سوال کښې پیش کړې شوې تجویز اصولی نه دې ---------- ۴۹
دَ افغانستان او پاکستان په مینځ کښې علاقې والا
خلق دې داهل فتوی د فیصلې اتباع کوی ---------- ۵۰
په اختر روژه کښې دَ مقامی علماؤ دَ فیصلې پابندی او
په ریډیو باندې تفصیلی اعلان ---------- ۵۱
روژه او اختر زمونږ په خاټې کښې په رؤیت هلال شرعی باندې شوې دې ---------- ۵۱

مضمون	صفحه
د اختر او روژې د پاره د ټیلیفون د خبر حکم	۵۲
په ریډیو وغیره باندې د روژې او اختر اعلان معتبر او وحدت صوم وعید غیر مطلوب دې	۵۳
په ریډیو باندې د اختر اعلان په مستفیض خبر کښې داخل دې یا نه؟	۵۵
په ریډیو باندې د هلال کمیټې د اعلان شرعی حیثیت	۵۶
د اختر او روژې د پاره د سعودی اعلان باندې اعتماد د علماؤ منصب دې د عوامو نه	۵۸
روژه د پاکستان په اعلان او اختر د سعودی عرب په اعلان جائز نه دې	۵۰
د حکومت طرف نه د رؤیت هلال کمیټۍ قائمول قابل تحسین دی	۶۰
د سپوږمۍ لیدلو د شرعی ثبوت نه روستو د هلال کمیټۍ د اعلان نه کولو شرعی حکم وغیره	۶۱
سحر مشرق طرف ته او ماښام د مغرب طرف ته سپوږمۍ لیدل ممکن دی	۶۲
د سعودی عرب د ریډیو په تفصیلی خبر باندې اعتماد کول صحیح دی	۶۳
په روژې او اختر کښې اختلاف نه امر مستبعد دې او نه امر منکر	۶۴
مسئله لاعبرة لاختلاف المطالع د علماؤ په مینځ کښې اختلافی ده اجماعی نه ده	۶۶
اختلاف مطالع او د ریډیو د اعلان په باره کښې تفصیلی استفسار او مختصر جواب	۶۸
د تکمیل ثلاثین نه پس به د اختر حکم ورکولې شی خو چه د دوو ګواهانو په ثبوت سره روژه شوې وی	۷۵
د روژې د میاشتې د پاره درې کسانو ګواهي او د یقیني خبر حکم	۷۶

صفحه	مضمون

افواګانې خبر مستفیض نه دې ---------- ۷۷

دَ ریډیو وغیره اعلان په روژې او اختربانديې دَاعتماد شرائط ---------- ۷۷

دَ ورځې په وخت کښې سپوږمۍ په نظر ---------- ۷۹

راتلل به دَ راروني شپې شمیرلې کیږي ---------- ۷۹

دَ روژې، وړوکی اختر او په غټ اختر کښې دَ اختلاف مطالع
اعتبار او عدم اعتبار ---------- ۷۹

په بلادِ بعیده کښې دَاختلاف مطالع مسئله اودَ سعودی عرب
په اعلان باندې دَ روژې او اختر حکم ---------- ۸۰

اختلاف مطالع او ریډیو وغیره باندې دَ اعلان حکم ---------- ۸۲

په بلادِ بعیده کښې په سعودی اعلان باندې
دَ روژې او اختر عوامی رواج ---------- ۸۴

الفرائد اللوامع فی تحقیق اختلاف المطالع ---------- ۸۶

باب تعریف الصوم وانواعه

دَ علامات بلوغت نه ظاهریدلو په صورت کښې دَ روژې
دَ فرضیت دَ پاره دَ عمر حد ---------- ۹۷

په کوم ځائې کښې چه یویشت (۲۱) ګهنټې ورځ وی هلته به
یوویشت (۲۱) ګهنټې روژه نیولې شي ---------- ۹۷

دَ نمر ډوبیدو دَ تحقق دَ پاره مشرق طرف ته دَ سرخۍ
زوال (ختمیدل) شرط نه دې ---------- ۹۹

په یوه علاقه کښې روژه اوپه بله کښې اختر وی نو
دَ اختر والا علاقې ته تللو باندې به څه کوي؟ ---------- ۱۰۰

مضمون	صفحه

مضمون	صفحه
دَ پیشمنی آخری وخت او په ورځ کښې یا دَ شپې نه دَ رمضان دَ روژې دَنیت حکم	۱۰۲
نمر ډوبیدو سره متصل دَ روژې ماتولو حکم	۱۰۴
په رمضان کښې دَ غنمو کټ کولو د پاره روژه پریښودل بې باکی ده	۱۰۴
دَ حمل په حالت کښې وینه په روژې باندې اثر نه غورځوی	۱۰۵
په ایران کښې دَ ایرانی اعلان خلاف پاکستانی اعلان باندې اختر کول	۱۰۲
چه چاته پته نه وی چه اختردې او په خپل قیاس باندې اختر اوګڼړلو او روژه ئې ماته کړه؟	۱۰۲
دَ یوم الشک نفلی روژه د باقاعده رمضان دَ ثبوت نه روستو به فرضی شمارلئ کیږی	۱۰۷
دَ خواصو د پاره دَ یوم الشک دَ روژې حکم	۱۰۸
دَ یوم الشک روژه که دَ نفلو په نیت سره وی نو مکروه نه ده	۱۰۹
یوم الشک په باره کښې حدیثونه او مفتی به قول	۱۱۱
په هیره باندې خوراک څکاک یاجماع کول دَ روژې دپاره نقصانی نه دی	۱۱۲
دَ ماښام نه مخکښې سپوږمۍ لیدل او دَ شک په وجه باندې روژه ماتول دَ کفارې موجب نه ده	۱۱۳
دَ مقامی او مرکزی رؤیت هلال کمیټې په مینځ کښې دَ اختلاف په صورت کښې د قضاء مسئله	۱۱۴
په مختلف علاقو کښې د رمضان دَ اختلاف په وجه سره دَ قضاء مسئله	۱۱۴
دَ پیشمنی آخرنې وخت یعنی دَ سحرد راختلو تعین	۱۱۵
پیشمنی د پاره په لاؤډ سپیکر باندې صلاة وسلام وئیل او خلق راپاسول	۱۱۲

مضمون	صفحه

روژو مکمل کولو د پاره دَحیض دَ بندش ګولۍ
خوړل تکلف او تعمق دي ---------- ۱۱۷
دَ خنزیر غوښه خرڅول، فحاش معاشره او ګنده
خوراک څکاک دَ روژې د پاره مانع نه دی ---------- ۱۱۸
۲۳ رمضان باندې سورة عنکبوت او سورة روم وئیلو
په باره کښې دَ ارشاد الطالبین حواله ---------- ۱۲۰

باب مایفسد الصوم ومالایفسده

دَ روژې په حالت کښې په غوږ، پوزه او سترګو کښې دوائی اچول ---------- ۱۲۳
دَ روژې په حالت کښې د دوائی بوئی کولو حکم ---------- ۱۲۴
د دمې د مریض انهیلر استعمالولو سره روژه ماتیږی ---------- ۱۲۵
په باب الصوم کښې دَ جلاب په باره کښې
دَ بهشتی زیور د عبارت وضاحت ---------- ۱۲۶
په غرغړې کولو سره لوندوالې حلق ته په رسیدلو سره دَ روژې حکم ---------- ۱۲۷
انجکشن (ستن) روژې د پاره ماتونکې نه ده ---------- ۱۲۸
دَ رګ او څرمن د انجکشن (ستن) حکم کښې هیڅ فرق نشته ---------- ۱۲۹
دَ انجکشن په مسئلې باندې دوباره استفسار ---------- ۱۳۰
دَ رګ ستن (انجکشن) سره روژه نه فاسدیږی ---------- ۱۳۰
په روژه کښې دَ ګلوکوز انجکشن یا ډریپ لګولو حکم ---------- ۱۳۱
دَ ملا هډوکی کښې انجکشن لګولو سره روژه نه فاسدیږی ---------- ۱۳۲
په انجکشن سره دَ روژې ماتیدلو حکم دَ اسلامی اصولو مخالف دې ---------- ۱۳۳
نسوار اچولو سره روژه ماتیږی ---------- ۱۳۴

صفحه	مضمون

نسوارو باندې دَ روژې ماتيدلو تفصيل ---------- ۱۳۴
په نسوارو باندې دَ روژې ماتيدلو دوباره استفسار ---------- ۱۳۶
په اوبو کښې غوپه وهلو سره روژه نه فاسديږي ---------- ۱۳۷
دَ ښځې ښکلولو يا يوځائې څملاستلو سره روژه نه فاسديږي ---------- ۱۳۸
استمناء باليد او بالفخذين سره روژه ماتيږي ---------- ۱۳۸
باقاعده چه انزال نه وی شوې نو روژه نه فاسديږي ---------- ۱۳۹
دَ زوجينو دجماع په دوران کښې دصبح صادق
په طلوع کيدو د روژې حکم ---------- ۱۴۰
دَ منی وتلو په مختلف صورتونو کښې دَ روژې حکم ---------- ۱۴۱
دَ روژې په حالت کښې دَ ښځې ښکلول او ترغاړه کيدو وغيره حکم ---------- ۱۴۲
قئ فی الصوم کښې مفتی به قول ---------- ۱۴۳

باب ماتجب به القضاء والكفارة

دَ روژې نه نيولو والا توبه صحيح او قضا فرض ده ---------- ۱۴۷
دَ مفتی دَ فتوی په وجه سره په افطار کولو باندې کفاره نشته قضا شته ---------- ۱۴۸
دَ رمضان پنځه روژې ئې خوړلې وی او دَ پنځو واړو
قضا او يوه کفاره لازمی ده ---------- ۱۴۹
دَ روژې خورونکی يا په بعض ورځو کښې دَ نه نيولو يا
دَ ټولو روژو نه نيولو والا دپاره حکم ---------- ۱۵۰
دَ معتمد عالم دَ فتوی په صورت کښې کفاره لازم نه ده ---------- ۱۵۱
دَ چا ګواهی چه رد کړئ شی او روژه ماته کړی نو
په هغه باندې صرف قضا ده کفاره نشته ---------- ۱۵۲

مضمون	صفحه
دَقي کولو په وجه دَفطر په ګمان باندې ئې اوبه اوڅکلې، نو په ده باندې قضا واجب ده	۱۵۳
دَ دمې دَ مریض دپاره دَ انهیلرسپرې استعمال دَ قضا او کفارې موجب دې	۱۵۳
غابش ویستلو د پاره ړومبې دَ کیپسول خوړلو په صورت کښې قضا او کفاره دواړه واجب دی	۱۵۵
په روژه کښې سګریټ څکلو سره کفاره لازم ده	۱۵۶
په روژه کښې نسوار استعمالولو سره قضا لازم ده	۱۵۶
دَ ښځې سره جماع کولو باندې قضا او کفاره دواړه لازم دی	۱۵۷
ښځې سره دَ ملاعبت په وجه سره دَ انزال په صورت کښې صرف قضا ده	۱۵۸
په روژې کښې په لاس سره منی خارج کولو باندې صرف قضا لازم ده کفاره نه	۱۵۸
په لاس سره منی خارج کولو په وجه باندې د نذر روژه دوباره په لاس سره منی خارجولو سره د روژې ماتولو په صورت کښې دَ قضا حکم	۱۵۹
دَ روژې په حالت کښې لواطت کولوسره قضا او کفاره دواړه واجب دی	۱۶۰
په روژه دار زانی باندې قضا، کفاره، توبه او حد زنا لازم دی	۱۶۰
په قضا او کفاره کښې دَ زنا او لواطت یو حکم دې	۱۶۱
په وجوب کفاره کښې دَ جماع حلال یا حرام هیڅ فرق نشته	۱۶۲
په روژه کښې د کپړو سره په جماع کولو باندې دَ قضا یا کفارې وغیره حکم	۱۶۳
حقه، چیلم، څکل موجب قضا او احتیاطاً موجب کفاره دې	۱۶۴

صفحه	مضمون

باب العوارض المبيحة للفطر

په حالت د اضطرار او مرګ ته نژدې سړی د پاره د روژې ماتولو حکم ۱۲۷

مسافر ته په روژه کښې اختیار دې البته د عدم مشقت په
صورت کښې روژه نیول افضل دی ۱۲۷

په بل ملک کښې مقیم سړې شرعی مسافر نه دې ځکه روژې دې نیسی ۱۲۸

روژې نیولو سره په مرض کښې د زیات والی په صورت کښې
د روژې نه نیولو اجازت دې ۱۲۹

د دمې مریض د پاره د روژې حکم ۱۲۹

مریض ته د لاپرواه ډاکټر په هدایت باندې د روژې
نه نیولو اجازت نشته دې ۱۷۰

د هائی بلډ پریشر مریض د پاره د روژې مسئله ۱۷۲

د روژې نه نیولو د پاره د مرض د زیاتوالی ظن غالب
شرط دې. محض توهم او خطره نه ۱۷۳

د غیر متدین ډاکټرانو په مشورې سره روژه
نه نیول د شریعت خلاف دی ۱۷۳

روژه د عادل ډاکټر په مشورې یا د تجربې په
بنیاد باندې نیول نه دی پکار ۱۷۴

معدوم المال والنفقه او مجبور دهقان په رمضان کښې
ژه نه نیولو سره مزدوری کولې شی؟ ۱۷۵

مضان کښې د بیمارې زیاتیدو په صورت کښې
روژې ماتولو حکم ۱۷۲

مضمون	صفحه

شرعی مسافر او مریض عاجز چه دَ روژې نیولو
وس نه لری. هغه ته دَ روژې نه نیولو اجازت دې ---------- ۱۷۷

باب الفدية

دَ ټول رمضان فدیه تقریباً (په انګریزی سیر باندې) یونیم من غنم دی ------- ۱۷۸
دَ روژې دَ فدیې مقدار او په مختلفو مسکینانو کښې دَ تقسیم مسئله------ ۱۷۸
شیخ فانی یادَ صحت نه چه مایوس نه وی نوفدیه ورکول بې قاعدې دی ---- ۱۷۹
دَ فدیې وس چه نه لرې هغه سړې دې استغفار وائی ---------- ۱۸۰
دَ ګردې مریض چه وس نه لری نو فدیه ورکولې شی ---------- ۱۸۰
بیمار د پاره دَ روژو فدیه. دَ فدیې مقدار اودَ فدیې دَ وخت مسئله ------- ۱۸۱
دَ شل کالو نه روژه او دَ مونځ نه کولو والا دَ قضا او فدیې طریقه -------- ۱۸۲
شیخ فانی دې فدیه ورکوی اودَ وس نه لرلو په وجه دې استغفار کوی ------ ۱۸۳
همیشه په مرض کښې پروت بیمار فدیه ورکولې شی ---------- ۱۸۴
په فدیه کښې مسکینانو ته د دوه وخته روټۍ خوړلو
په صورت کښې نقد قیمت کافی نه دې ---------- ۱۸۵

باب الاعتكاف

سګریټ یا چیلم څکلو د پاره به معتکف د جمات نه بهرنه ؤځی ---------- ۱۸۸
د سخت ضرورت په وجه د اعتکاف پریخودلو حکم ---------- ۱۸۹
د محلې په هرجمات کښې د اعتکاف مسئله---------- ۱۸۹
د اعتکاف په دوران کښې په جمات کښې دنیاوی
خبرې وغیره کول مکروه دی ---------- ۱۹۰

صفحه	مضمون
۱۹۱	د دکانونو د پاسه جوړ شوي جمات کښ د اعتکاف مسئله
۱۹۲	ښځو لره د اعتکاف د پاره کور کښ ځائي مخصوص کول پکار دی
۱۹۲	د جمعې مونځ د پاره بل جمات ته تلل د اعتکاف د پاره مفسد نه دي
۱۹۳	معتکف د پاره د سګریټ نوشی او مریضانو له په قیمت باندې دوائي ورکولو نه بچ کیدل پکاردی
۱۹۴	د اعتکاف د پاره د ګرمۍ په موسم کښ یخو علاقو ته د تللو حکم
۱۹۵	د معتکف د اخراج ریح د پاره د جمات نه د وتلو حکم
۱۹۵	د جمعې د پاره جامع مسجد ته تلل مفسد اعتکاف نه دي
۱۹۶	معتکف د پاره قرآن مجید اوریدلو یا اورولو د پاره بل جمات ته تلل
۱۹۷	د جمعې د غسل د پاره معتکف لره د جمات نه وتل
۱۹۷	د معتکف د پاره د ګرمۍ د وجهې نه غسل د پاره وتل
۱۹۸	په اعتکاف کښ د استثناء مسئله
۱۹۹	د معتکف د جنازې د پاره د وتلو حکم
۲۰۰	د معتکف د پاره په هیره د جمات نه وتلو کښ مفتی به قول
۲۰۱	فساد صوم سره اعتکاف مسنون تطوع جوړیږی، فاسدیږی نه
۲۰۲	په حالت اعتکاف کښ اخبار لوستل اور ریډیو باندې خبرونه اوریدل
۲۰۳	داعتکاف مسنون د قضا صورتونه اوپه جمات کښ ګرزیدل او غسل کولو مسئله
۲۰۵	د تولې میاشتې معتکف لره د جمات نه بغیر د عذر نه وتلو په صورت کښ د قضا مسئله
۲۰۶	د رمضان اعتکاف ماتیدلو په صورت کښ د قضا مسئله
۲۰۷	د عشره آخیره د اعتکاف قضا او عدم قضا مسئله

مضمون	صفحه
د معتکف په مړ کیدلو سره د اعتکاف پوره کیدلو مسئله	۲۰۸

كتاب الحج

باب تفسير الحج وشرائطه واركانه

د سفر حج اسرار او منافع ---- ۲۱۱

حدیث ``من لم یحج فلیمت ان شاء یهودیا او نصرانیا.. په تغلیظ باندې محمول دې ---- ۲۱۲

صرف نیت کولو سره حج نه فرض کیږي ---- ۲۱۲

په حج او عمره کښې د نیت الفاظ غلط وئیل ---- ۲۱۳

دبل په مال باندې حج کولو والا دوباره په خپل مال سره حج کولو کښې به نیت څنګه کوی؟ ---- ۲۱۴

د حاجت اصلی نه زیاته زمکه ساتلو په وجه د حج د فرضیت مسئله ---- ۲۱۵

د کورونو او دکانونو په صورت کښې د حج د فرضیت حکم ---- ۲۱۵

قرض اخستلو سره د حج کولو حکم ---- ۲۱۶

د جمات د پاره زمکه ئې خرڅه کړه، په هغې پیسو باندې د حج د فرضیت مسئله ---- ۲۱۷

په مشترک مال کښې د حج د فرضیت مسئله ---- ۲۱۸

په مشترک مال کښې د حج د فرضیت مسئله ---- ۲۱۸

د مشترک مال نه حج کوکې فقیر ذمه د فریضه حج نه ساقطیږي ---- ۲۱۹

د حج د نصاب په اندازه مال مالک نه وی، په هغې کښې صرف د تصرف اجازت وی، نو حج به فرض نه وی ---- ۲۱۹

مضمون	صفحه
د حرامو سره مخلوط مال باندې د حج کولو حکم	۲۲۰
قرض اخستلو سره حج ادا کول او بیا د حرام او حلال مخلوط مال نه قرضه ادا کولو حکم	۲۲۱
په مال حرام سره د حج د ادا کولو حکم	۲۲۱
په حرام مال سره حج کونکی د ذمې نه د حج فریضه ساقطیږی. لیکن ثواب ورته نه حاصلیږی	۲۲۲
په سرکاری امداد سره حج کولو سره فریضه ادا کیږی	۲۲۳
د حکومت په امداد سره نفلی حج دپاره د تللو حکم	۲۲۳
په سرکاری امداد سره حج ته تلل جائز دی. هرکله چه دا سیاسی رشوت نه وی	۲۲۳
په هبې سره د مالداره کیدلو په صورت کښ د حج د ادا کولو مسئله	۲۲۵
په حج بدل کښ بیت الله شریف لیدلو سره په فقیرباندې حج نه فرض کیږی	۲۲۵
د حج د منظورۍ نه مخکښې اینبودلې شوې رقم امانت وی	۲۲۷
دفاعی فند کښ پیسې ورکولو سره د فریضه حج نه ذمه نه خلاصیږی	۲۲۷
د بالغ کیدلو نه پس دوباره د حج د فرضیت مسئله	۲۲۸
د فریضه حج د تاخیر دپاره د اولاد لوندان کیدل شرعی عذر نه دې	۲۲۹
ذړومبې د خوی وادهٔ وکړی او که حج ادا کړی	۲۳۰
د محرم نه بغیر د حج د پاره تللو کراهت کښ عرب او عجم برابر دی	۲۳۰
بوډئ ښځه غیر محرم سره حج ته نشی تلې	۲۳۱
بو بوډې سرې خپل دینی ورور جوړولو سره هغه سره حج دپاره تلل جائز نه دی	۲۳۱

مضمون	صفحه
که په اثر پورتې باندې محرم موجود وی. بیا هم	
سفر بغیر د محرم نه جائز نه دې	۲۳۲
د حج د پاره بغیر د محرم نه سفر کول ګناه ده	۲۳۳
د حاجنړې د پاره لیور یا د خاوند تره محارم نه دی	۲۳۴
بغیر د محرم نه حج ناجائز دې. لیکن د حج په صحیح کیدلو	
او ذمه خلاصیدلو کښې مانع نه دې	۲۳۵
په ډیر حق مهر سره د حج د فرضیت مسئله او د هبې	
په صورت کښې د حج د فرضیت مسئله	۲۳۵
د حج ادا کولو د پاره د خاوند نه اجازت غوختلو ضرورت نشته	۲۳۶
د کمپنۍ نه اجازت اخستلو نه بغیر نفلی حج کول	۲۳۷
د صحت د امید په صورت کښې حج بدل صحیح نه دې	۲۳۷
د عمرې په ادا کولو سره فریضه حج نه ادا کیږی	۲۳۸
په زمین حل کښې ؤسیدونکو د پاره د طواف قدوم مسئله	۲۳۸
په زمین حل کښې ؤسیدونکو دپاره د طواف وداع مسئله	۲۳۹
د حیض په حالت کښې د طواف زیارت او سعی مسئله	۲۴۰
په عرفات کښې د جمع بین الصلاتین مسئله	۲۴۰
په عرفات یا لاره کښې به د ماښام او ماسخوتن مونځ نه کوی	۲۴۱
د رمی جمرات دپاره کوتګانړی د مزدلفې نه او که د لار نه راواخلی	۲۴۲
ټول سر یا څلورمه حصه خرول یا کمول نه بغیر د احرام نه نه وځی	۲۴۳
د احرام په حالت کښې د یو بل حلق او قصر کول	۲۴۴
په حج کښې د ښځو او سړې د سر ویښته کټ کولو مقدار	۲۴۴

مضمون	صفحه
د محرم په حالت د احرام کښې سر خرئیلو کښې د شافعي رحمة الله عليه	
او د حنفي د مذهبونو تفصیل	۲۴۵
د حج افعال ختم کیدلو نه پس د خپل او د بل د سر حلق کول جائز دی	۲۴۶
د کمزورو ښځو د پاره یا د بیمار دپاره د رمي	
جمراتو پریخودل یا وکیل مقررول	۲۴۷
یو سړي حرم شریف ته لاړو، او پولیس ونیولو او واپس ئې ولیږلو	۲۴۸
نفلي حج بهتر دي او که نفلي صدقه	۲۴۹
د یوم عرفه او یوم جمعه په مطابقت سره د حج اکبر مسئله	
او په وارد شده حدیث کښې کلام	۲۴۹
د حج په وجه د ګناهونو د معافي مسئله	۲۵۱
په حج سره د ګناهونو د معاف کیدلو تفصیل	۲۵۲
په حج سره د حقوق العباد د معاف کیدلو صورت	۲۵۲
چهل مسائل حج	۲۵۴

مسائل منثوره

د دارالحرب د اثر لاندې چه کوم ملکونه دی، د هغې نه	
د حج د پاره تلل ممنوع نه دی	۲۶۱
د عمرې په ویزې باندې سعودی عرب ته تلل او هلته کښې	
مزدوری کول شرعا ممنوع نه دی	۲۶۲
عمره اداکولو نه پس محنت مزدورۍ د پاره قیام کول اسلامی جرم نه دې	۲۶۲
د حاجی د پاره د سعودی عرب نه سرۀ زر راوړلو کښې هیڅ ګناه نشته	۲۶۳
د مقامات مقدسه په نمونو سره د مناسک حج تعلیم ورکول جائز دی	۲۶۴

صفحه	مضمون
	د وی سی آر وغیره په ذریعې په جماتونو کښې
۲۶۵	د مناسک حج او عمرې تعلیم ورکول
۲۶۶	د ملازمینو د حج کمیټې د پاره شرائط وضوابط او پالیسی
۲۶۷	د حج کمیټې شرعی حیثییت
۲۶۸	د حج کمیټې په فنډ کښې د غیر مسلم چنده ورکول
۲۶۹	په حرم کښې د ښځو د محاذات مسئله
۲۷۰	د حاجیانو په واپسې باندې د دعوت طعام دپاره ګډ وغیره حلالول
۲۷۱	د طواف دوران کښې په اردو کښې دعا ګانې غوختل

فصل فی الاحرام

صفحه	مضمون
۲۷۲	د احرام په څادرونو کښې سپین رنګ مستحب دې
۲۷۲	احرام تړلو نه پس یو ځل تلبیه وئیل شرط او زیاته وئیل سنت دی
۲۷۳	په حالت د احرام کښې د اضطباع مسئله
۲۷۴	د احرام تړلو او د هر طواف نه پس د دوؤ رکعتو مونځ حکم
	په حالت د احرام کښې د مونځ په وخت کښې اوږې پټول او
۲۷۴	د ژوندی سړې دپاره طواف وغیره کول
۲۷۵	د صلاة احرام او صلاة طواف بعد العصر او بعد الفجر ادا کولو حکم
۲۷۶	که د احرام په حالت کښې څادر جدا شی. نو لنګ کافی دې
۲۷۷	محرم د پاره په حرم کښې د شپې تیرولو او سر او پښې پټولو مسئله
۲۷۷	د اهل طائف د پاره د احرام تړلو مسئله
	د مدینې منورې نه جدې ته تلونکې بیا مکې مکرمې ته
۲۷۸	راتلونکې د پاره احرام د کوم ځائې نه تړل پکاردی

صفحه	مضمون

د کراچئ نه جدې پورې بغیر د احرام نه د تللو مسئله ---------- ۲۷۹
د مدینې منورې نه تلونکې د ذوالحلیفه نه
بغیرد احرام نه تجاوز وکړی؟ ---------- ۲۸۰

باب القران والتمتع

د اهل جدې د پاره د تمتع او قران حکم ---------- ۲۸۴
که په میاشتو دحج کښې یو حاجی دعمرې نه پس د حج نیت وکړی نو..؟ ---------- ۲۸۵
د حج تمتع په صورت کښې دم شکر واجب دې او
د عمرې نه پس احرام پرانستلو مسئله ---------- ۲۸۷
په مکه کښې د مقیم سړې په شوال کښې عمره کولو
په صورت کښې د حج تمتع یا افراد مسئله ---------- ۲۸۸
د تمتع درې روژې د لسمې ذی الحجې نه مخکښې
د حج په ورځو کښې نیول دی ---------- ۲۸۹
دم شکر صرف په قارن او متمع باندې واجب دې، په مفرد باندې نشته ---------- ۲۹۰
د قربانۍ طاقت لرلو باوجود روژې نیول کافی نه دی ---------- ۲۹۲
په حاجی باندې د لوئي اختر قربانی واجب نه ده ---------- ۲۹۲
په حرمین کښې مقیم حاجی دپاره د اضحیې مسئله ---------- ۲۹۳
په ایام نحر کښې دم نه کولو والا حاجی به اوس څه کوی ---------- ۲۹۴
د حج د قربانۍ نه خوړل ضروری نه دی وینې
تویولو سره ثواب ملاویږی ---------- ۲۹۲

مضمون	صفحه

باب الحج عن الغیر

په حج عن الغیر کښې حج تمتع کول جائز دی ---------- ۲۹۹
په حج بدل کښې درې واړه قسمه حج د آمر نه واقع کیږی ---------- ۳۰۰
د یو حاجی د طرف نه د حج بدل کولو حکم ---------- ۳۰۵
په حج بدل کښې نفقه د آمر په ذمه ده ---------- ۳۰۲
د ښځې د پار محرم نه ملاویدو په صورت کښې د حج بدل مسئله ---------- ۳۰۲
حج بدل کولو سره په فقیر سړې باندې حج نه فرض کیږی ---------- ۳۰۷
د ایام حج نه مخکښې د مدینې منورې نه واپسی باندې
په ایکسیډنټ کښې شهید شوی د پاره د حج مسئله ---------- ۳۰۸
د حج بدل د پاره تللو والا دې خپل حج وکړی او
د بدل د پاره دې په حرمین کښې څوک مقرر کړی ---------- ۳۰۹
د پاکستانی د پاره د ابوظهبی نه د حج بدل کولو مسئله ---------- ۳۰۹
د حج بدل د پاره تللو والا د حرم شریف نه د حج بدل احرام ؤتړلو ---------- ۳۱۰
که حج فرض نه وی، نو د ایصال ثواب د پاره په
حرمین کښې یو سړې د حج بدل د پاره مقرر کولې شی ---------- ۳۱۱
د ضعیف پلار د پاره په سعودی عرب کښې
د مقیم خوی حج بدل کولو مسئله ---------- ۳۱۲
د ښځې د سړې د طرف نه حج بدل د پاره تلل ---------- ۳۱۳
د مړې د طرف نه حج کولو سره به ذمه فارغه شی ان شاء الله ---------- ۳۱۳
وصی خپله هم حج بدل کولې شی، او په بل چا باندې هم کولې شی ---------- ۳۱۴
د وصی د حج بدل باره کښې دوباره پوښتنه ---------- ۳۱۵

مضمون	صفحه

په حج بدل سره د مړی د ذمې د خلاصیدو امید دې، که وصیت ئې نه وی کړې ---------- ۳۱۵

که وصیت ئې کړې نه وی. نو د وارث په حج بدل سره به ان شاء الله ذمه فارغه شی ---------- ۳۱۶

د حج بدل تفصیلی مسئله ---------- ۳۱۶

والدینو ته د ایصال ثواب دپاره هر قسمه حج او هر ځائې ته کولې شی ---------- ۳۱۸

د والدینو د پاره حج کولو کښې پلار لره مقدم کړی او که مور؟ ---------- ۳۱۸

والدین د صحت مند سړې او نابالغه ماشومانو د طرف نه حج یا عمره کول ---------- ۳۲۰

د رواجی شرکت په صورت کښې د شرکاؤ د اجازت نه بغیر د خپلې ګټې نه حج ادا کول ---------- ۳۲۲

په حج بدل کښې د خپل نذر عمره ادا کول ---------- ۳۲۳

مامور خیل حج نه دې کړې هغه حج بدل کولې شی؟ ---------- ۳۲۴

کوم سړې چه حج نه دې کړې، په هغه حج بدل کول خلاف افضل دې ---------- ۳۲۴

په حج بدل کښې به د نوافلو او مونځونو ثواب چاته ملاویږی؟ ---------- ۳۲۵

باب العمرة

په رمضان کښې د عمرې فضیلت مروی دې ---------- ۳۲۷

د متمتع حاجی ډیرې عمرې کولو مسئله ---------- ۳۲۸

د عمرې د پاره ممنوع ورځې ---------- ۳۲۸

د تندرست سړی د پاره عمره بدل کول جائز دی ---------- ۳۲۹

که فقیر سړې عمره ادا کولو نه پس واپس راشی، نو د حج څه حکم دې؟ ---------- ۳۲۹

مضمون	صفحه
په عمرې ادا کولو سره د حج د فرض کیدلو شبه	۳۳۰
په عمره کونکې باندې د حج د عدم فرضیت مسئله	۳۳۱
آیا د حج عن الغیر په صورت کښې حج تمتع کولې شي؟	۳۳۲
د عمرنه پس باقاعده حلق یا قصر واجب دې	۳۳۲

باب الجنایات

دم جنایت په حرم کښې ادا کول ضروري دې	۳۳۶
د میقات نه بهر ترې تلبیه هیره شوه او میقات کښې دننه ئې تلبیه شروع کړه نودم واجب دې	۳۳۶
په حالت د احرام کښې چشمې لګولو سره دم یا صدقه لازمیږي نه	۳۳۸
په حالت د احرام کښې زخمي کیدل موجب دم نه دی	۳۳۸
د محرم د حلالې په وخت کښې ځان زخمي کولو حکم	۳۳۹
د وړوکي ماشومې د حج دوران کښې متیازې کولو اود دم جنایت مسئله	۳۴۰
د بینک په ذریعه قرباني او په حلق کښې د تقدیم مسئله	۳۴۰
د سرکاري ډیوټۍ په وجه د یوؤلسم تاریخ رمي او طواف صدر پریخودلو سره هم دم واجبیږي	۳۴۲
د جمره عقبه نه پس څلورمې حصې نه کم وېښته کټ کول او واپس راتلل	۳۴۴
د باقاعده تحلیل نه مخکښې د عمرې احرام تړل او ګندلې شوې جامې اغوستل	۳۴۵
په رمي جمار کښې بغیر د وجه شرعي نه توکیل صحیح نه دې، او دم واجب دې	۳۴۵

صفحه	مضمون

د ۱۲ ذی الحجه رمی جمار پریخودل او په ۱۳ ذی الحجه
رمی کولو سره په وجوب د دم کښې اختلاف دي ۳۴۶
د واجب سعی پریخودل موجب دم دی ۳۴۷
په غلطۍ سره د احرام څادر لرې کول او جامې اچول او حج کولو مسئله ۳۴۸
په منی کښې شپه نه کولو سره دم نه لازمیږی ۳۴۸
ډیرې عمرې کونکې ښځه که قصر ونکړی، نو کفاره او یو دم واجب دي ۳۴۹
د قربانۍ نه مخکښې حلق، د رمی قضا، په طواف زیارت کښې د سعی
پریخودل، او په مزدلفه کښې شپه نه تیرول وغیره مسئلې ۳۴۹
د ضعیف او کمزوری په رمی جمار کښې توکیل او د دم وغیره مسائل ۳۵۲
د حائضې ښځې طواف زیارت او طواف وداع پریخودل ۳۵۳
په حج کښې د حاملې ښځې دپاره د واجباتو پریخودلو مسائل ۳۵۴
د طواف زیارت ادا کولو نه مخکښې د ښځې سره جماع کولو حکم ۳۵۵

باب زیارة قبر النبی ﷺ

په زیارت د روضې مبارکې کښې وړاندې والې افضل دې که په حج کښې ۳۵۹
په حج یا عمره کښې روضه نبوی دپاره د تللو مسئله ۳۵۹
که په ویزه کښې وړځې لږې وی، او حاجی مدینې منورې
ته لاړ نشی، نو حج نه متاثر کیږی ۳۶۱
د حرم نبوی ﷺ د زیارت په وخت کښې افعال ۳۶۲
مسجد نبوی ته داخلیدو نه پس دې تحیة المسجد
ادا کړی او بیا دې زیارت وکړی ۳۶۳
د قبر اطهر د زیارت په وخت کښې د خطاب صیغه او حروف نداء ذکر کول ۳۶۴

مضمون	صفحه
د اسطوانه ابو لبابه سره دوه رکعته ادا کول مستحب دی	۳۶۵
مساجد خمسه او څلويښت مونځونه په مسجد نبوی کښې	۳۶۶
د مسجد قبا زيارت د هفتې په وَرځ مستحب او په هغې کښې مونځ د عمرې برابر دې	۳۶۸

كتاب النكاح

باب رسم النكاح وشرائطه وآدابه

مضمون	صفحه
په کوږدن او باقاعده نکاح کښې فرق	۳۷۱
د نکاح د پاره د وصفدارې ښځې انتخاب او د وادهٔ شرعی طريقه	۳۷۲
بغير د څه وجه نه لونړو لره په کور کښې ساتل او نه ورکولو حکم	۳۷۴
جينۍ ته جامې اغوستول او خپلو کښې ډوډۍ ورکول، او دعا کول نکاح نه ده	۳۷۴
په نکاح کښې څه نيت کول پکار دی	۳۷۵
دنکاح نه مخکښې ايمان مفصل او مجمل اورؤل نه مطلوب دی او نه ممنوع	۳۷۵
د نکاح په وخت د هلک او جينۍ نه شپږ کلمې او ايمان مجمل وغيره اورول	۳۷۷
د نکاح خطبه نه وئيلو سره په نکاح کښې فساد نه راځی	۳۷۷
د نکاح خطبه به مخکښې لوستلې کيږی	۳۷۸
عقد نکاح په جمات کښې افضل دی	۳۷۸
حديث "لا نكاح بين العيدين،، ثابت نه دې	۳۷۹

مضمون	صفحه
د نکاح تړلو حقدار څوک دې	۳۸۰
د زانی او مزنیه نکاح تړلو والا عالم حکم	۳۸۰
د شیعه نکاح خوان کیدل او روستو بیا د تجدید نکاح کولو مسئله	۳۸۱
په نکاح تړلو د اجرت اخستلو مسئله	۳۸۱
که باقاعده ایجاب او قبول نه وی او شهادت	
نه وی نو دا نکاح شوې نه ده	۳۸۳
نکاح باقاعده د ایجاب او قبول نوم دې، نه د شهرت	۳۸۴
د نابالغ او نابالغې د ایجاب او قبول مسئله	۳۸۵
مجنون د ایجاب او قبول د پاره اهل نه دې	۳۸۶
گواهان په مجلس کښې حاضر نه دی، بلکه د دیوال نه	
اخوا اوریدونکی دی، ددې نکاح حکم	۳۸۷
د جهیز معامله کول ایجاب او قبول نه دی	۳۸۷
د نکاح وکیل دا وئیل "ما قبوله کړه" صحیح دې	۳۸۸
"د فلانکی لور فلانکې ته وئیلې ده" خطبه ده نکاح نه ده؟	۳۸۹
د ایجاب او قبول الفاظ درې خله وئیل ضروری نه دی	۳۸۹
د جینی د پاره صرف جامو لیږلو سره نکاح نه کیږی	۳۹۰
ناکح (نکاح تړونکې) گواه جوړیدې شی	۳۹۱
په نکاح کښې یو سړی د طرفینو قائمقام کیدې شی	۳۹۲
په خطبه او نکاح کښې د ایجاب عرفی مطلب او	
د هغې نه پس د دویم عقد حکم	۳۹۳
د وړوکی جینی د نکاح شهرت او دعوی او	
د مدعا علیها د انکار مسئله	۳۹۳

مضمون	صفحه
مفرور او مجرم سړي په نکاح کښې ګواه جوړيدلې شي	۳۹۵
د بالغې جينۍ نه اجازت غوختل او په توکيل باندې د ګواه مقررولو معروفه طريقه	۳۹۶
د شرعي مجبورۍ نه بغير د جينۍ نکاح کولو نه پس نه وادهٔ کول مکروه دي	۳۹۶
د نکاح شغار حکم	۳۹۷
د نکاح شغار حکم او د مهر مسئله	۳۹۸
"يوه لور ستا او يوه ستا" نه نکاح ده نه خطبه	۳۹۹
دروغو سره جينۍ د چا په نوم کولو سره نکاح نه کيږي	۳۹۹
په نکاح کښې د جينۍ د طرف نه د ګيرې خړولو شرط لګولو حکم	۴۰۰
د نکاح ثبوت په شهادت شرعي باندې دې. د نکاح خوان انکار نامنظور دې	۴۰۰
په نکاح باندې د نکاح حکم	۴۰۱
په نکاح باندې نکاح کول حرام او خطبه باندې خطبه کول مکروه تحريمي دې	۴۰۳
زمونږ په عرف کښې د "درمې کړه" الفاظ کنائي دي، او د نکاح او خطبه دواړو احتمال لري	۴۰۴
په خطبه او وعده کښې ئې د يو نوم واخستلو، او په نکاح کښې دويم نوم...؟	۴۰۵
په نکاح کښې د جينۍ په ځائې د جينۍ د مور نوم اخستل	۴۰۶
په نکاح کښې ئې نيم نوم صحيح واخستلو او نيم نوم ئې غلط، ددې نکاح څه حکم دې؟	۴۰۷
په لور سره د نيولې شوې جينۍ دپاره د پلار د نوم مسئله	۴۰۷

مضمون	صفحه
د کنډې ایجاب او قبول او شرط نه پوره کیدلو په وجه د انکار مسئله	۴۰۹
د ښځې دا قول چه زهٔ طلاقه کړې شوې یم، باندې اعتماد کول او نکاح ورسره کول	۴۱۱
د وادهٔ کولو د پاره د پلار نه د کور اخستلو حکم	۴۱۲
یو ځائي کښې خطبه منظورولو نه پس بیا بل ځائي کښې د ورکولو حکم	۴۱۲
بعد البلوغ د نکاح د خطبې فسخ	۴۱۳
د بالغې جینۍ یو ځائي کښې مقرر شوې کوېژدن نه انکار او بل ځائي کښې د نکاح مسئله	۴۱۳
د مجبورۍ نه بغیر د خطبې وعده نه پوره کولو باندې ګناه لازم راځی	۴۱۵
د کوېژدن نه پس انکار د وعدې مخالفت دې	۴۱۶
د ضرورت په وجه کوېژدن ماتولو سره ګناه نه راځی	۴۱۶
که خطبه کونکی انکار وکړی، نو بل ځائي کښې په نکاح سره ورکولو کښې څه کراهت نشته	۴۱۷
د خطبې د وصیت خلاف ورزی او بل ځائي کښې نکاح	۴۱۸
د ټیلی فون په ذریعې د نکاح کولو حکم	۴۱۹
د خط او کتابت په ذریعې د نکاح مسئله	۴۲۰
د ؤرک شوی سړی د کوېژدن کړې جینۍ د نکاح حکم	۴۲۱
په صلح کښې رشته ورکولو کښې د ایجاب او قبول او خطبې مسئله	۴۲۲
آیا په رسم د سوره کښې جینۍ ورکولو سره نکاح منعقد کیږی؟	۴۲۲
د رخصتی نه پس د خاوند په کور کښې د نکاح تړلو حکم	۴۲۴
څه موده تیریدو نه پس د تجدید نکاح مسئله	۴۲۴
هره میاشت تجدید نکاح او په عام سړی باندې د تجدید کولو حکم	۴۲۵

مضمون	صفحه

د معشوقې سره وادهٔ نه کیدلو په وجه په آخرت کښې د ملاویدو دعا کول ------- ۴۲۵
د حضرت آدم علیه السلام او حضرت حواء د نکاح مهر او د ګواهانو تحقیق ------- ۴۲۶

باب ما یجوز تزویجها وما لا یجوز (المحرمات)

قانونی پابندی باوجود هر سړې ته د څلورو ښځو اجازت شته ------------ ۴۳۰
اوله نکاح په شرعی رجسټر کښې نه درج کیدلو باوجود
بل ځائي کښې نکاح حرامه ده ------------------------------------ ۴۳۱
د حمل حمل سره نکاح، شرعی نکاح نه ده -------------------------- ۴۳۲
د یوې ښځې د پیرې سړې سره د نکاح مسئله ---------------------- ۴۳۳
د مخطوبة الاب سره د نکاح حکم ------------------------------ ۴۳۳
د مقتول ښځې سره د قاتل نکاح جائز ده -------------------------- ۴۳۴
د شاګرد د پاره د پیر یا داستاذ ښځه یا خور جائز ده ----------------- ۴۳۵
وکیل لره د مؤکلې د لور سره نکاح جائز ده ------------------------ ۴۳۵
د دینی ورور سره نکاح او په مهر کښې د شریک کیدلو مسئله ------------ ۴۳۶
پردې سړې د نکاح وکیل جوړیدلو سره ورور نه جوړیږی ----------------- ۴۳۷
دینی ورور خور جوړیدل شیطانی مکردې،او په دواړو کښې نکاح جائزده --- ۴۳۷
د انشورنس کاروبار کونکی د لور سره رشته کولو کښې هیڅ ګناه نشته --- ۴۳۸
که د تښتولې شوې ښځې نکاح نه منلې شوې وی، او
نه دلائل وی، نو بل ځائي کښې نکاح جائز ده ---------------------- ۴۳۸
د نابالغ لیور سره نکاح نه پس بل ځائي کښې نکاح باطله ده ----------- ۴۳۹
د میرنژې خوابښې سره نکاح جائز ده ------------------------------ ۴۴۰
د خوی د ښځې د ښوابښې د دویم خاوند سره نکاح کول ------------------ ۴۴۰

صفحه	مضمون

ماما د خورې طلاقه کړې شوې ښځې سره نکاح کولې شي ---------- ۴۴۱
د زید د علاتي (پلار شریک) خور نکاح د زید د ماما سره صحیح ده ---------- ۴۴۱
د چاچې او مامې سره نکاح جائز ده ---------- ۴۴۲
د میرنۍ مور لور سره د نکاح حکم ---------- ۴۴۳
د خوې د ښځې خور سره نکاح کول ---------- ۴۴۳
د اخیافي (یعنی مور شریکې) وریرې سره نکاح حرامه ده ---------- ۴۴۴
د خورې ښځې سره د ماما نکاح جائز ده ---------- ۴۴۵
د میرنۍ پلار ښځې او لور سره د نکاح مسئله ---------- ۴۴۵
د ښځې په موجودګۍ کښې د ښځې د خور سره
نکاح باطله او د ښځې نکاح ته ضرر رسونکې نه ده ---------- ۴۴۶
د علاتي ورور د پاره د اخیافي خور سره د نکاح مسئله ---------- ۴۴۷
که پلار کنډې سره او خامن ئې د کنډې لونړو سره
نکاح وکړي نو جائزه ده ---------- ۴۴۷
د ښینې لور په نکاح کښې اخستلو دپاره مختلف صورتونه ---------- ۴۴۸
ترور او وریرې لره په نکاح کښې جمع کول، او د هدایې د عبارت وضاحت ---------- ۴۴۹
د جینی سره عمه (د مور د طرفه ترور) یا خاله
(د پلار د طرفه ترور) په یو نکاح کښې جمع کول حرام دي ---------- ۴۵۰
د ترور او خورزې په یو نکاح کښې جمع کول
حرام دي، اګر که ترور ئې اعیانیه وي او که غیر اعیانیه ---------- ۴۵۱
ترور او خورزه په یو نکاح کښې جمع کول حرام دي، اګر که علاتي وي ---------- ۴۵۳
ښځې لره او د هغې خورزې لره نکاحا جمع کول جائز نه دي ---------- ۴۵۳

صفحه	مضمون
	که مور او لوږ د دوؤ رونړو په نکاح کښ وی، د هغوی
۴۵۴	د اولاد په مینځ کښ د نکاح مسئله
	د یوې ښځې نه لور او د بلې ښځې نه نوسی. په یو
۴۵۵	نکاح کښ جمع کول جائز نه دی
۴۵۶	علاتی نیا او نوسی. په یو نکاح کښ جمع کول جائز نه دی
۴۵۶	د عدت په دوران کښ نکاح کالعدم ده
۴۵۷	د وفات عدت تیرونکی حاملې ښځې سره د نکاح کونکی حکم
	د عدت دوران کښ نکاح کونکې د طلاق ثلاثه
۴۵۸	ورکولو نه پس دوباره د نکاح مسئله
	په طلاق معلظ سره طلاقه کړې شوې ښځه د باقاعده نکاح، جماع
۴۵۹	او طلاق نه پس د اول خاوند سره نکاح کولې شی
	د خاوند د پاره عدت وفات نشته، د ښځې خور سره
۴۵۹	یو دوه ؤرځې پس نکاح کولې شی
۴۶۰	د حرامی نکاح او نور احکام
۴۶۱	ولد الزنا مسلمان هلک او جینۍ سره نکاح صحیح ده
۴۶۲	د مزنیې سره د زانی نکاح جائز ده
۴۶۳	د مزنیې لور سره د زانی نکاح حرامه ده
۴۶۳	د زانی د ورور د مزنیې د لور سره نکاح جائز ده
۴۶۴	د زانی او مزنیې د خوی او لور په خپلو کښ د نکاح مسئله
	حبلی من الزنا سره نکاح صحیح ده. او د غیر زانی
۴۶۶	په صورت کښ وضع حمل پورې جماع حرامه ده
۴۶۷	د زانیې د ترور (د پلار خور) سره نکاح جائز ده

صفحه	مضمون

د حاملې مزنیې سره نکاح او په هغه سړې د جرمانې لازمولو مسئله ---- ۴۶۸
د مسلمانې ښځې د غیر مسلم سره نکاح کالعدم ده ---- ۴۶۹
د عیسائی ښځې سره د نکاح حکم ---- ۴۷۰
د عیسائي ښځې سره نکاح او د مور پلار سره
د معاملاتو جدا جدا احکام ---- ۴۷۱
د شیعه سره د نکاح حکم ---- ۴۷۳
د شیعه ښځې یا سړې سره د سنی مسلمان نکاح جائز نه ده ---- ۴۷۵
د رافضی اوشیعی سره نکاح باطل او کالعدم ده ---- ۴۷۶
د شیعه او سنی په نکاح کښې د اهل سنت مولوی کښیناستلو حکم ---- ۴۷۸
د سنی شیعه نکاح کولو والا اوپه دې مجلس کښې د شرکت کونکوحکم ---- ۴۷۸
د قادیانی سره نکاح باطل او کالعدم ده ---- ۴۷۹
د مرزایانو په نکاح کښې د رجسټرار د تعاون حکم ---- ۴۸۱
قادیانۍ ښځه که مسلمانه شی نو دوباره ئې
قادیانی ته حواله کول حرام دی ---- ۴۸۱
د قادیانی سره نکاح کالعدم او حرام ده، او اولاد به
صرف د مور نه ثابت النسب وی ---- ۴۸۲
د ناپوهی په وجه د قادیانیې سره د نکاح کونکی او نکاح تړونکی حکم ---- ۴۸۳
د مشرکې ښځې سره د دیوبندی عقیدې لرونکې سړې نکاح ---- ۴۸۵
د قبر پرست او د غیر الله په نوم منخته کولو والا سره د نکاح حکم ---- ۴۸۶
د پرچمی او خلقی پارټۍ والو سره د نکاح حکم ---- ۴۸۶
د فسخ نکاح د پاره ارتداد د فسخ باعث نه دې، او نه
د دویمې نکاح د پاره جائز کونکې دې ---- ۴۸۷

صفحه	مضمون

شیعه جوړیدلو سره د مخکښتې نکاح حکم ---------- ۴۸۸
د مهر معجل نه ورکولو سره نکاح ته نقصان نه رسیږي ---------- ۴۸۹
ښځې ته د تحقیق نه بغیر خنثي وئیل او د پلار په کور کښینول ظلم دې ---------- ۴۹۰
د جینۍ په نکاح کښې د فریقینو دعوی او د فیصلې صورت ---------- ۴۹۱
د وینځې سره د جماع کولو او نکاح نه کولو مسئله ---------- ۴۹۲

مسائل شتی

د سلام په الفاظو کښې د زیاتې کلماتو مقدار ---------- ۴۹۶
د زلزلې په وخت کښې د کور نه بهر راوتل مستحب دی ---------- ۴۹۷
حدیث: من بشرنی بخروج صفر بشرته بالجنة" ثابت نه دې ---------- ۴۹۸
د گردوغبار(دوړې) ختمولو د پاره په لاروکښې د حاجت مطابق اوبه اچول ---------- ۴۹۸
په نوافلو کښې د یو آیت تکرار مکروه نه دې ---------- ۴۹۹
په روضه رسول الله ﷺ باندې حاضریدل او د نوروسلام رسول جائزدی ---------- ۴۹۹
که نابالغ یا کافر د سجدې آیت ؤلوستو نو په
مکلف اوریدونکې باندې سجده واجب ده ---------- ۵۰۰
د روټۍ خوړولو نه پس په ټشو پیپر لاسونه صفا کول ---------- ۵۰۱
امام مالک رحمه الله تابعی دې او که تبع تابعی؟ ---------- ۵۰۱
په موبائل کښې د ټلی په ځاني د قرآن مجید آیت یا د ذکرالله آواز اچول ---------- ۵۰۲
د خاص قسم سپو په ذریعه د قاتل او غل پته لگول ---------- ۵۰۲
د سرو د پاره سرې جامې اغوستل جائز نه دی ---------- ۵۰۴
خرابه هگۍ اخستلو نه پس دکاندار ته د واپس کولو مسئله ---------- ۵۰۵
کویژدن نه پس د یو بل کور ته عیدی (د اختر برخه) وغیره لیږل ---------- ۵۰۵

مضمون	صفحه
د بې وارثه مړي د حقوق مالي ادا کولو طریقه	۵۰۵
په اودس کښې د څټ مسح مشروع او ثابت ده	۵۰۶
په اجتماعي ختم خواجګان (باندې همېشه والې) مستحب او التزام مکروه دې	۵۰۷
د روټۍ د پاسه د سلاد پاڼړې یا مالګه ایښودل مکروه نه دی	۵۰۹
سنن قبلیه ئې نه دې کړې او امامت کوی	۵۱۰
که دوه سړې یو ځائې حلاله کوی نو په دواړو تسمیه وئیل واجب دی	۵۱۰
اول به سلام کوی یا اجازت به غواړی	۵۱۱
کیک او ډبل روټۍ په چړې سره پرېکول جائز دی	۵۱۱
د حدیث "کل قرض جر نفعا فهو ربا" ثبوت	۵۱۱
د ژوندی سړې د خپل خان د پاره قبر تیارولو مسئله	۵۱۲
د نبی کریم ﷺ د نوم مبارک سره سیدنا وئیل	۵۱۳
په دینی مدرسو کښې د دستار بندو شرعی حیثیت	۵۱۳
د ذبح په وخت کښې تسمیه کوم وخت وئیل پکار دی؟	۵۱۴
د حکومت په خرچې حج کولو سره فریضه ساقطیږی	۵۱۴
د ښځې د پاره د پاکستان نه جدې پورې بغیر د محرم نه سفر کول	۵۱۵
د صاحب استطاعت د پاره په تبلیغ باندې حج مقدم دې	۵۱۵
په حالت د فقر کښې حج کولو نه پس دوباره حج لازمی نه دې	۵۱۶
د نکاح خطبه اوریدل واجب او د هغې دوران کښې خبرې کول جائزنه دی	۵۱۶
په کورونو باندې د هذا من فضل ربی لیکلو حکم	۵۱۷
د روژه ماتې په وخت کښې په دعا کښې "وبک آمنت" وئیلو حکم	۵۱۷
د آب زمزم د څښلو او اخستلو مسئله	۵۱۷

مضمون	صفحه
ډیرو مړو ته د یو څیز ایصال ثواب، هریو ته پوره پوره ملاویږي	۵۱۸
د جنازې د پاره کړې شوې تیمم باندې د فرض مونځ کولو مسئله	۵۱۹
د کافرانو ښکار کړې شوې مهیانو حکم	۵۱۹
په سپوږمۍ د مونځ کولو حکم	۵۲۰
د صوفیاؤ د اشغالو او اذکارو حکم	۵۲۱
تالی (تلاوت کونکې) سور دې او سامع (اوریدونکی) پیاده روان دې، د سجده تلاوت د تکرار څه حکم دې؟	۵۲۱
د وسوسې او د ګناهونو شوق لرې کولو د پاره وظیفه	۵۲۲
د قرآن مجید آیاتونه او دعاګانې لیکل او په خپله څکل یا په بل باندې څکول	۵۲۳

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف بفتاوی فریدیه (ځلورم جلد)

الحمدلله القدیم المنعم العظیم وصلی الله تعالی علی سیدنا محمد عبده الحلیم و رسوله الکریم وعلی آله واصحابه اجمعین، اما بعد!

د ارباب علم وفضل، فقهاء ومشائخ، علماء وطلباء اوڈ عامو مسلمانانو په خدمت کښې فتاوی دیوبند پاکستان المعروف بفتاوی فریدیه ځلورم جلد پیش کولې شی. فقیر مرتب دالله تعالی ډیر زیات شکر ګذاردې چه زما په شان بې وسه او ګناهګار ته ئې ددې علمی او دینی خدمت تفیق ورکړو. الحمدلله حمدا کثیرا علی ذالک

د فتاوی په ابتدائی جلدونو کښې دجلد دوم او سوم درې ایډیشن وتلی دی، اوډ ړومبی جلد تراوسه پورې ځلور ایډیشن وتلی دی، ددې نه معلومیږی چه الله تعالی په خواصو او عوامو کښې دا سلسله قبوله ګرځولې ده، او امت مسلمه برابر ددې نه استفاده کوی، یقیناً دا هرڅه د خانواده حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم دینی، علمی او اصلاحی جلیله خدمات اوډ دارالعلوم حقانیه د فیضان نتیجه ده، په دې (ځلورم) جلد کښې کتاب الصوم، کتاب الحج (کامل) اوډ کتاب النکاح بعضې ابواب شامل کړې شوی دی، د تیرځل په شان ددې جلد ترتیب او تخریج او په بحث او تزئین کښې هم دهغه شرائطو او لوازماتو پوره پوره لحاظ ساتلې شوې دې، کوم چه په ړومبو جلدونو کښې مونږ اختیارکړی وو، بلکه په دې کښې دهغې نه هم د زیات محنت او کوشش نه کار اخستلې شوې دې، کامیابی دالله تعالی په لاس کښې ده.

هرباب او فصل تیاریدو سره به فوراً رئیس دارالافتاء (جامعه حقانیه) حضرت مولانا مفتی سیف الله حقانی مدظلهم العالی په خدمت کښې پیش کولې شو، هغوی به ډیر ژور نظر سره کتلو، او په بعضې ځایونو کښې به چرته چرته هغوی د وضاحتی کلماتو اضافه محسوسوله، دهغوی په حوالې سره دې کښې درج کړې شوی دی، چه دچا دا

خطره پاتې نه شي چه شايد په دې کښې څه زياتوالې کړې شوې دې، مونږ پوره کوشش کړې دې چه د حضرت مفتي صاحب دامت برکاتهم فتاوی په خپل اصل شکل کښې نقل شي، او د حضرت مفتي صاحب شاګردان او مريدان او متعلقين دا فيصله پخپله هم کولې شي چه يقيناً دا فتاوی په خپل اصلي شکل کښې منقول ده.

زه په دې هم د الله تعالی ډير زيات شکر ګذار يم چه د ړومبو جلدونو په شان دا جلد هم يو يو باب حضرت مفتي صاحب دامت برکاتهم په خدمت اقدس کښې پيش کړې شو او د سختې کمزورئ، تکليف او د بيمارئ باوجود ئې اوکتلو او د خوشحالئ اظهار ئې اوکړو، الله تعالیٰ ته لاس په دعا يم، چه راتلونکی جلدونه هم د ښغسې د دوی تصديق او تصويب سره شائع شي.

په ترتيب، حذف مکررات، تخريج وتحقيق کښې په تلاش او لټون کښې، د کمپوزنګ په نګرانئ او پروف کښې فقير هيڅ کوتاهی نه ده کړې، بهرحال د شپاړسو مياشتو د شپې ورځې محنت او د مسلسل کوشش نه پس مونږ د دې نه فائده اخلو. د محدود وسائلو او د کم صلاحيتونو په وجه د دې عظيم علمي او فقهي ذخيرې د پاره چه مونږ څومره هم د خپلې طالب علمانه قابليت تر حده پورې خپل کوششونه په کار راوستلې شو د دې نتيجه ستاسو په وړاندې ده.

شادم از زندگی خویش که کارے کردم

فقيرته د کم علمئ، تقصير، او محتاجئ پوره اعتراف دې ليکن د خپل شيخ او مربی زينة المحدثين فقيه النفس زبدة العارفين حضرت مولانا مفتي محمد فريد صاحب دامت برکاتهم او د استاذانو او مورپلار په دعاګانو سره دا فقير د دې علمي خدمت لائق جوړ شوې دې، الله تعالی دې د دوی ټولو د مهربانئ سورې په مونږ باندې هميشه د پاره قائم ساتی، او په علمي او ديني کارونو کښې دې اخلاص او پوره سکون سره مشغول اوساتی، فقير مرتب يو ادنی طالب علم او د خپلو اکابر او مشائخو او د علماء اسلام خادم دې، ځکه چه چرته هم د تيندک خوړلو او غلطی کولو نه انسان تخيدلې نه

شی، په دې وجه د کتونکو او علماؤ په خدمت کښې عرض دې چه چرته هم څه غلطی په نظر راشی بغیر تامل دې اطلاع راکړی چه په راروان ایډیشن کښې دهغې تصحیح اوکړې شی

په آخر کښې دهغې ټولو حضراتو شکریه اداکول ضروری ګنړم (من لم یشکر الناس لم یشکر الله) چه هغوی په څه درجه کښې هم په دې کار کښې مونږ سره شریک شوی دی، اګرچه صرف دعاګانې کول او د حوصلې راکولو کلمات وئیل ولې نه وی. بالخصوص مولانا محمد اسحاق حقانی چه تخصص فی الفقه طالب علم دې په تخریج کښې ډیر معاونت کړې دې دغسې حافظ ولی الرحمن صدیقی (لوند خوړ) چه دوی د کمپوزنګ کار ډیر په صحیح طریقه پوره کړو، اودې سره جناب سلطان فریدی صاحب چه دوی د پروف او اردو محاورې په تصحیح کښې د کامل کوشش او مشقت نه کار واخستلو، الله تعالی دې زمونږ د ټولو دا محنتونه قبول اوګرځوی، اود دنیا او آخرت کامیابئ دې رانصیب کړی، د قارئین او ناظرینونه استدعا او التجاء ده چه مونږ دې په دعائې خیر کښې یاد ساتی

ولله الحمد اولاً وآخراً وبه التوفیق وهو المستعان وعلیه التکلان ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا ربنا ولا تحمل علینا اصرا کما حملته علی الذین من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به واعف عنا واغفر لنا وارحمنا. آمین یارب العالمین

طالب دعا

فقیر محمد وهاب منګلوری عفی عنه

۲۰۰۷/۱۰/۲۰

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه ځلورم جلد

کتاب الصوم

باب رؤية الهلال

واختلاف المطالع

قال الله تعالیٰ:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِیٓ اُنْزِلَ فِیْهِ
الْقُرْاٰنُ هُدًی لِّلنَّاسِ وَبَیِّنٰتٍ
مِّنَ الْهُدٰی وَالْفُرْقَانِ ج فَمَنْ
شَهِدَ مِنْکُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُ ط

(البقره: ۱۸۵)

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب الصوم

باب رؤية الهلال واختلاف المطالع

روژه او اختر په شرعی ثبوت باندې دې په مفروضو باندې نه

سوال: څه فرمائی علمائې دین دې مسئلې باره کښې چه دَمردان والا هر کال دوه درې ورځې مخکښې محض په مفروضو او په حساب کتاب باندې روژه نیسی. او هم داسې اختر هم کوی او دَ نورو علاقو او دَحکومتی کمیټې اعلان روستو کیږی په دې وجه باندې ما دَیو جمات دَامامت نه استعفی هم ورکړه او زما خلاف پروپیګنډې هم کیږی. اوس څه او کړم؟ بینوا توجروا

المستفتی: خلیل الرحمٰن مردان

الجواب: دَسلام نه روستو دې واضحه وی چه تاسو دَشرعی ثبوت نه بغیر مه روژه نیسې او مه اختر کوئ (۱) که چرې تاسو په امامت کولو باندې مجبور یئ، نو ظاهری طور باندې اختر او کړئ او روژه ماتوئ، حقیقت دا دې چه دَ

﴿۱﴾ قال العلامة الكاسانی: وبيان ما يعرف به وقته فان كانت السماء مصحية يعرف برؤية الهلال وان كانت متغيمة يعرف باكمال شعبان ثلاثين يوماً...... وكذلك ان غم على الناس هلال شوال اكملوا عدة رمضان ثلاثين يوما لان الاصل بقاء الشهر وكماله فلا يترك هذا الاصل الا بيقين على الاصل المعهود ان ما ثبت بيقين لا يزول الا بيقين مثله فان كانت السماء مصحية ورأى الناس الهلال صاموا وان شهد واحد برؤية الهلال لا تقبل شهادته مالم تشهد جماعة يقع العلم للقاضی بشهادتهم فی ظاهر الرواية ولم يقدر فی ذلك تقديراً. (بدائع الصنائع ۲: ۲۲۰ قبيل اختلاف المطالع)

مردان خلق احتیاط نه کوی. الله تعالی دې دوی ته توفیق ورکړی وهوالموفق

دَ اختر او روژې حکم په شرعی ثبوت باندې دې په حساب کتاب باندې نه

سوال: څه فرمائی علمائې دین دې مسئلې باره کښې. چه په دې کال دَورځو په حساب سره به اختر دَجمعې په ورځ راځی. دَشپې یولس (۱۱) بجې ریډیو هم دَاختر اعلان اوکړو. اوس بعضې خلق وائی چه روژې مکمل شوې. او بعضې خلق وائی چه روژې پوره نه شوې په ډائرې کښې هم یو ورځ کمه ده. ځکه چه په دې کښې دیرش روژې حساب کړې شوې دی. لهذا دَدې یوې روژې به څه حکم وی؟ بینواتوجروا

المستفتی: فضل حق کلکوټ ضلع دیر...... ۲ ذی قعده ۱۴۰۲هـ

الجواب: ستاسو روژې مکمل دی ځکه چه دامیاشت دَیو کم دیرېشو (۲۹) ورځو وه. دَرؤیت هلال په وجه باندې دَروژې حکم ورکړې شوې وو. او داسې دَ شوال هم. په ډائرئ او حساب کتاب باندې یو اهل علم هم اعتماد نه کوی. لهذا شک مه کوئ. او په تاسو یادَبل چا په ذمه باندې قضا نشته (۱). وهوالموفق.

دَ حضرت علی رضی الله عنه نه دَ میاشتو حساب ثابت نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که یو کس دَحضرت علی رضی الله عنه په حساب سره میاشت معلومه کړی او دَ روژې او اختر حکم بغیر رؤیت هلال او دَشهادت نه ورکړی نو دا صحیح ده یا نه؟ او سند جوړیدې شی یا نه؟ دا حساب کتاب په فتاوی نورالهدی جامع الفوائد ۴۳۶ کښې موجود دې؟ بینواتوجروا

المستفتی مولوی عبدالحئ اکبرپوره ۱۲/۱۰/۱۹۷۵

(۱) قال الملا علی قاری: ان الاستقصاء فی معرفة الشهر لا الی الکتاب والحساب کما علیه اهل النجامة فالمعنی ان العمل علی ما یعتاده المنجمون لیس من هدینا وسنتنا بل علمنا یتعلق برؤیة الهلال فانا نراه مرة تسعا وعشرین ومرة ثلاثین.

(مرقاة المفاتیح شرح المشکواة ۳: ۲۴۴ باب رؤیة الهلال الفصل الاول)

الجواب: داحساب روایةً او درایةً مردود دي اماالاول فلانه لم یروعن اصحابنا لافی الظواهرولافی النوادرولافی الفتاوی المعتبرة﴿۱﴾.وامادرایة فلانـــه معـــارض بالحدیث وتعامل السلف.﴿۲﴾.وایـــضالم یـــروعن علـــی رضی الله عنه بـــسندصحیح ﴿۳﴾.وهوالموفق.

﴿۱﴾ قـال الـعـلامة ابـن عـابـدیـن: قوله ولا عبرة بقول الموقتین ای فی وجوب الصوم علی الناس بل فی المعراج لا یعتبر قولهم بالاجماع ولا یجوز للمنجم ان یعمل بحساب نفسه...... ووجه ما قلناه ان الشارع لم یعتمد الحساب بل الغاه بالکلیة بقوله نحن امة امیة لا نکتب ولا نحسب الشهر هکذا وهکذا.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۰۰ مطلب لا عبرة بقول المؤقتین فی الصوم)

﴿۲﴾عـن ابـن عـمـر قـال قال رسول الله ﷺ لا تصوموا حتی تروا الهلال ولا تفطروا حتی تـروه فـان غـم عـلیـکـم فـاقـدروا له متفق علیه،وقال رسول الله ﷺ صوموا لرؤیته وافطروا لرؤیته فان غم علیکم فاکملوا عدة شعبان ثلاثین متفق علیه، وقال رسول الله ﷺ انا امة امیة لا نـکـتب ولا نحسب الشهر هکذا وهکذا و عقد الابهام فی الثالثة ثم قال الشهر هکذا هکذا وهکذا یعنی تمام الثلاثین یعنی مرة تسعا وعشرین ومرة ثلاثین متفق علیه .

(مشکواة المصابیح ۱:۱۹۰ باب رؤیة الهلال)

﴿۳﴾ دا توقیت او اندازې د بعضې سلفونه منقول دی لیکن ددوی حیثیت صرف د لطائفو نه زیات نه دیٌ په شریعت کښې مشاهدې لره اعتباردې مثلاً علامه محمد مغربی لیکلی دی چه په قمری کلنډر کښې څلورومیاشتو پورې مسلسل د دیرشو سپوږمئ وی خوددې نه پس نه وی اود یوکم دیرشو سپوږمئ مسلسل تر دریو میاشتو پورې کیدې شی ددې نه پس نهٔ .(الیواقیت العصریه ۱۴۹) اوحضرت جعفر صادق رحمه الله نه روایت دې چه د یو رمضان پنځم تاریخ چه په کومه ورځ وی د راروان رمضان رومبئ روژه لازماً په هم هغه ورځ وی. علامه مغربی وائی چه دا قاعده پنځوس کاله ؤزمائیلې شوه، همیشه صحیح اوختله (الیواقیت ۳۴۲) ابن عبدالبر تصریح کړې ده چه میاشت څلور میاشتو پورې مسلسل ناقص کیدې شی او پنځمه پوره د دیرشو وی، اوعلامه نووی فرمائیلی دی

قالوا وقد یقع النقص متوالیا فی شهرین وثلاثة واربعة ولا یقع فی اکثر من اربعة.

(نووی شرح مسلم ۱:۳۴۷ باب رؤیة الهلال) ......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

کله چه سپوږمۍ په نظر رانشي نو په رؤیت هلال کمیټۍ باندې اعتماد کول جائز دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په دې ځل دَرؤیت هلال کمیټۍ دَطرف نه دَ وړوکي اخترچه کوم اعلان شوې وو، چه کمیټې والو سپوږمۍ پخپله لیدلې ده. دلته یو مولوی صاحب اووئیل چه دَرؤیت هلال کمیټې اعلان زمونږ دپاره صحیح نه دې ترڅو چه ماته پخپله شهادت کونکي نه وي راغلي. زه دَاختر اعلان نه کوم. آیا دَمولوی صاحب دا طریقه صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتي: محمد فاروق احمد. احمدپور شرقیه بهاولپور... ۱۹۷۳ء/۸/۱۰

الجواب: ریډیواوذ نوراطلاعاتو په ذریعې چه کله دَسپوږمۍ متعلق اعلان

(بقیه حاشیه) لیکن علامه نووی او ابن عبدالبر په دې کښې استقراء باندې عمل کړې دې او دلیل استقرائي مفید د یقین نه وي:

قال ابو عبد الله قطب الدین الرازی: الاستقراء هو الحکم علی کلی لوجوده فی اکثر جزئیاته...... لان مقدماته لا تحصل الا بتبع الجزئیات وهو لا یفید الیقین لجواز وجود جزئ آخر لم یستقر ویکون حکمه مخالفا لما استقرئ، (القطبی ۳۴۸ بیان الاستقراء)

لهذا دا صرف لطیفه کیدې شي کلي حکم نه دې:

قال الملا علی قاری: فان النووی وابن عبد البر صرحا بان الشهر قد ینقص اربعة اشهر متوالیة لا خمسة قال ابن حجر وکانهما اعتمدا فی ذلک علی الاستقراء ومع ذلک الظاهر انه لو وقع خلاف ذلک عمل به (مرقاة المفاتیح ۴: ۲۴۴ باب رؤیة الهلال)

اودا حدیث چه دې شهرا عید لاینقصان رمضان و ذوالحجة متفق علیه، نو ددې نه مراد حسي او عددي نقصان نه دې بلکه ثواب مراد دې:

قال القاری: لا ینقصان ای غالبا عن الثلاثین او ثوابا ولو نقصا عددا او لا ینقصان معا فی سنة واحدة او فی سنة معینة اراها ﷺ ولیس المراد انهما لا ینقصان حسا کما اجمعوا علیه ولا عبرة بمخالفة بعض الشیعة لانه مخالف للمشاهدة ...... قال بعض الحفاظ صام رسول الله ﷺ تسع رمضانات منها رمضانان فقط ثلاثون کذا فی شرح ابن حجر.

(مرقاة المفاتیح شرح مشکواة المصابیح ۴: ۲۴۵ باب رؤیة الهلال)......ازمرتب

کوی نودَ اعتمادی اداري (رؤیت هلال کمیټی) دَطرف نه اعلان کوی، چه په هغې سره زړه ته تسلی حاصلیږی، لهذا په دې باندې اعتماد کول اختراو روژه نیول جائز دی.﴿۱﴾ هرامام (جمات) ته دَرؤیت ثبوت ضروری نه دې بلکه په یو یو ځائې کښې رؤیت ثابت کیدو باندې ټولو خلقو ته روژه نیول ضروری دی. (لمافی الهندیة ۱۹۸:۱). ﴿۲﴾. وهوالموفق.

دَ قمری کال حساب کتاب ډیر آسان دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه شمسی اوعیسوی کال تقریباًدَدرې سؤو او پنځه شپیتو (۳۶۵) منلې شوې دې، خودَدې مخالف په قمری کال کښې یوه میاشت دَدیرشوورځواویوه دَیوکم دیرشو اوکله دوه دَدیرشواودوه دَیوکم دیرشو وی، خوزماپه خیال چاته هم صحیح علم نشته چه کومه یوه میاشت دَقمری دَیوکم دیرشوده اوکومه یوه دَدیرشو ورځوده، که واقعی یوصحیح حساب موجود وی نودامکمل طورباندې په تفصیل سره اولیکئ، چه مونږته صحیح معلومات اوشی، یادَدې صحیح علم صرف الله تعالی ته دې، اوکه دا یومشکوک څیزوی نوآیا په دین کښې هم شک جائز دې؟ بینواتوجروا.

المستفتی: جمعه خان خټک نظام پورنوشهره.......۲۶/۱۱/۱۹۷۹ء.

الجواب: دَشمسي کال شروع کیدل او ختمیدل داسی دَمیاشتوشروع کیدل او

﴿۱﴾قال ابن عابدین: وقد یقال ان المدفع فی زماننا یفیدغلبة الظن وان کان ضاربه فاسقا لان العادة ان المؤقت یذهب الی دارالحکم آخر النهار فیعین له وقت ضربه ویعینه ایضا للوزیر وغیره واذا ضربه یکون ذلک بمراقبة الوزیر واعوانه فیغلب علی الظن بهذه القرائن عدم الخطا وعدم قصد الافساد.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۱۱۵:۲ مطلب فی جواز الافطار بالتحری)

﴿۲﴾وفی الهندیة: وان لم یکن بالسماء علة لم تقبل الاشهادة جمع کثیر یقع العلم بخبرهم وهو مفوض الی رأی الامام من غیر تقدیر هو الصحیح کذافی الاختیارشرح المختار.

(فتاویٰ عالمگیریة ۱۹۸:۱ الباب الثانی فی رؤیة الهلال)

ختمیدل مونږ ته صرف دتقلید او حساب نه معلومیږی (۱) ګینې مونږ دا نه شولیدلې چه نمر دفلانې نقطې نه فلانی تاریخ باندې روان شو، او په دې نقطې فلانی تاریخ ته اورسیدلو، او دا سې دمیاشتې دشروع کیدلو او ختمیدلو حال دې. بلکه کوم خلق چه نمرولاړ ګنړی نو دهغوی دپاره دشمسی کال په ځائې کال ارضی نوم کیښودل پکاردی. او دهغوی دپاره ضروری ده چه دزمکې دیوې خاص نقطې نه دحرکت شروع او ختمیدل مقرر کړی په خلاف دقمری کال او دمیاشتو، چه ددې دشروع او ختمیدلو دارومدار په شریعت مقدسه کښې زمونږ په ثبوت باندې بردلې شوې دې چه ډیر آسان دې او هم ددې ثبوت په وجه باندې میاشتې بعضې ددیرشو ورځو وی او بعضې

---

(۱) زمکه د نمر نه چاپیره یو چکر په درې سوه پنځه شپیته (۳۶۵) ورځې پنځه ګهنټې اتهٔ څلویښت منټهٔ او شپږ څلویښت سیکنډه کښې مکمل کوی که هر کال د ۳۶۵ ورځو شمار کیدلې نو کیلنډر به پنځه ګهنټې اتهٔ څلویښت منټه او ۴۶ سیکنډ دکال په حساب سره مسلسل تیز روان وو چه دې سره به دالاندې کیفیت پیدا کیدلو

په څلورو کالو کښې به درویشت ګهنټې پنځلس منټه او څلور سیکنډه فرق وو.

په سلو کالو کښې به څلیریشت ورځې پنځه ګهنټې شپاړس منټه څلویښت سیکنډه فرق راتلو. په څلور سوه کالو کښې به ۹۶ ورځې\ ۲۱ ګهنټې\ ۶ منټه\ ۴۰ سیکنډه فرق راتلو

ددې فرق لرې کولو دپاره په عیسوی شمسی تقویم کښې دا لاندې قاعدې مقرر کړې شوې دی (۱) په څلورو کالو کښې کیلنډر د نمر نه چاپیره د زمکې دکال ګردش په اعتبار سره تقریباً یوه ورځې مخکښې کیږی چه دې لره اصل مقام ته راوړلو دپاره په هرڅلورم کال د فروری په میاشت کښې د یوې ورځې اضافه کولې شی دغسې دکوم کال اعداد چه په چار باندې پوره تقسیم شی هغې د لیپ کال وائی ددې اضافې په وجه د لیپ کال ۳۶۶\ ورځې جوړیږی (۲) که په پورتنۍ قاعده باندې مکمل عمل اوکړې شی نو په ۱۰۰\ کالو کښې به د ۲۵\ ورځو اضافه کیږی حالانکه په دې موده کښې اصل فرق تقریباً څلیریشت ورځې وی لهذا د پنځشتمې ورځې فالتو اضافه لرې کولو دپاره د صدۍ آخری کال یعنی هغه کال چه دهغې اعداد په ۱۰۰\ باندې پوره تقسیمیږی لیپ نه شمارلې کیږی دغسې به یو عام صدۍ کښې د لیپ ټول څلیریشت کاله جوړیږی

(۳) که په هره صدۍ کښې څلیریشت ورځې زیاتې کړې شی نو په څلور سوه کالو کښې به ۹۶\ ورځې اضافه وی حالانکه په دې موده کښې اصل فرق تقریباً ۹۷\ ورځې کیږی لهذا ددې یوې ورځې کمې پوره کولو دپاره

بقیه حاشیه په راروانه صفحه

دیوکم دیرشو وی، فافهم وتدبر. ﴿۲﴾ لهذا په دې باندې یقین نه کول دشریعت نه دناخبرئ ثبوت دې او دالله تعالی په معلوماتو کښې هیڅ شک ممکن نه دې، خوزمونږ په معلوماتو کښې شک راتلئ شی. مثلاً یوم الشک چه ورته وئیلې شی نو دالله تعالې په علم کښې هیڅ شک نه وی. الله تعالی ته دامعلومه ده چه دا ورځ دروژې ده یا دشعبان. شک مونږ ته راغلې دې چه مونږ نه مکمل معلومات او نه شو. وهوالموفق.

(بقیه حاشیه)... د څلورو صدو آخری کال یعنی هغه کال چه دهغې اعداد په ۱۴۰۰ باندې پوره تقسیم شی لیپ شمارلې کیږی.

(۴)... که په هرڅلور صدو کښې ۱۹۷ ورځې زیاتې کړې شی نو په څلور زره کالو کښې ۱۹۷۰ ورځې اضافه کیږی حالانکه په دې موده کښې اصل فرق تقریباً ۱۹۲۹ ورځې وی. لهذا د یوې ورځې فالتو اضافه بندولو دپاره هرڅلور کاله پس هغه کال چه دهغې اعداد په ۱۴۰۰۰ باندې پوره تقسیمیږی لیپ نه شمارلې کیږی. ددې مودې نه پس چه کوم د څو گهنټو فرق پاتې کیږی هغه د څلیریشتو گهنټو یا یوه مکمل ورځ جوړولو دپاره تقریباً شل زره کاله پکاردی.

پورته ذکرشوې ټول اهتمام په جدید گریگورین کیلنډر کښې شوې دې قدیم جیولین کلنډر کښې دهرصدئ آخری کال به لیپ شمارلې شو. لهذا کله چه پوپ گریگوری په ۱۵۸۲ء کښې د یو فرمان په ذریعه دجدید کلنډر قواعد جاری کړل هغه وخت عیسوی کلنډر داصل نه تقریباً یوه نیمه هفته روستو روان وو. دا فرق داسې لرې کړې شو چه د جمعرات څلورم اکتوبر ۱۵۸۲ء نه پس لس ورځې حذف کړې شوې یعنی ددې نه وروستې ورځ د جمعې د پنځم اکتوبر په ځائې پنځلسم اکتوبر مقرر کړې شو. پروټسټنټ ملکونو پوپ سره د خپلو مذهبی اختلافاتو په لحاظ سره دا ترمیم زرقبول نه کړو. البته مختلفو ملکونو دې لره مختلفو وقفو سره خپل کړو. مصراو جاپان دې لره د نورلسمې صدئ د دریمه ربع په آخر کښې قبول کړو. چین. ترکی. روس او یونان دې لره خپلو ملکونو کښې په شلمه صدئ کښې جاری کړو. دغه وخت پورې دا فرق دیارلس ورځې شوې وو

د اتلسمې صدئ په مینځ ۱۷۵۲ء کښې چه کله گریگورین کلنډر په انگلستان کښې نافذ کړې شو. نودا پورته فرق یوولس ورځې وو. لهذا په دغه کال د چارشنبې په ورځ ۲ ستمبر نه پس یوولس ورځې شمار نه کړې شوې. یعنی ددې نه وروستې ورځ د جمعرات د ۳ ستمبرپه ځائې ۱۴ ستمبر مقرر کړې شو. ددې نه علاوه په انگلستان کښې هم ددغې کال نه د نوی کال اوله ورځ یکم جنوری مقررکړې شوه. حالانکه ددې نه مخکښې هلته دوه قسمه کلنډر عام وې. سول civel یا قانونی legal دکال شروع ۲۵ مارچ نه کیدله.

....

دغسې که دمثال په طور د ۱۵۵۰، په آخره ورځ ۲۴ مارچ وو نو ددې نه وروستې ورځ ۲۵ مارچ د راروان کال ۱۵۵۱، رومبئ ورځ. ددې په عکس تواریخی Historical کال دیکم جنوری نه شروع کیدلو. دغسې که دیو قانونی سال په اعتبارسره ۲۴ مارچ ۱۵۵۰، وو نود تواریخی کال په اعتبارسره ۲۴ مارچ ۱۵۵۱، هرکال یکم جنوری نه ۲۴ مارچ پورې د ټولو ورځو همدغه کیفیت وو، ددې نه مخکښې د اوومې صدئ نه دیارلسمې صدئ پورې نوې کال د کرسمس د ورځې نه شمار کیدلو. ددې نه علاوه هم په عیسوی تقویم کښې ورې غټې تبدیلئ کیدلې. خو په موجوده تقویمی حسابونو کښې دیکسانیت او سهولت په خاطر دټولې زمانې د کالونو شروع دیکم جنوری نه کیږی. (ماخوذ از جوهر تقویم)....ازمرتب

(۲) واضحه دې وی چه قمری میاشتې دنوی سپوږمئ نه شروع کیږی اوحسابی قواعد صرف په حساب کښې داختصار اوآسانئ دپاره مرتب کړې شوی دی. دعلوم فلکیات په لحاظ سره د رؤیت هلال دمشاهداتی معیار مطالعه اوکړې شی نو داحقیقت ښکاره کیږی چه لکه څنګه مونږ دهفتې ورځې اوشمسی تاریخونه دمشرق یومخصوص مقام (۱۱۸۰ درجه طول بلد سره تیریدو والا بین الاقوامی ډیټ لائن) سره یومخصوص وخت باندې (د شپې دولس بجې) شروع کوو، اود راروانو څلیریشتو ګهنټو دپاره ددې نه مغرب طرف ته واقع مقاماتو باندې ددغه ځایونو دمعیاری وختونو مطابق ددې برابر مطابقت کوو، قمری اعتبارسره دا ... ې کیدل بالکل ناممکن دی. ځکه چه د سپوږمئ د غیربرابر ماهانه ګردش په وجه د رویت هلال آغاز همیشه په یومخصوص مقام باندې نه کیږی. نوې سپوږمئ د کرهٔ ارض وسطی یا مغربی حصو کښې د مشرقی مقاماتونه مخکښې په نظر راځی، په نوروالفاظو کښې دهر یوې میاشت قمری ډیټ لائن دمختلفو مقاماتو نه شروع کیږی اوخاص خبره داده چه د شمسی ډیټ لائن په شان دا تقریباً په یو برابر کښې نه وی بلکه خمیده بیضوی قوس په صورت کښې وی اودغسې په یوطول بلد باندې واقع ټولو مقاماتو نه نه تیریږی بلکه دمشرق نه مغرب طرف ته دقوس صرف اندرونی درجې ګیروی هم داوجه ده چه په بعضې اسلامی ملکونوکښې د سپوږمئ لیدلو باقاعده انتظاماتو باوجود څوځل ددوی په رویت هلال کښې د نورو ملکونو نه یوورځ تاخیر کیږی ددې وجوهاتو په بنا باندې د رویت هلال مطابق یوحتمی بین الاقوامی قمری تقویم تیارول قطعاً ممکن نه دی لهذا پورته ذکرشوی حسابی قاعدوته مونږ آخری فیصله نه وایو. بلکه دقریب ترین صحیح تاریخ معلومولو یوه آسانه طریقه ورته وایو. چه په دې کښې د میاشتو اصل موده ۲۹ \ ورځې شپږ ګهنټې او ۲۹ \ ورځې (بقیه حاشیه ... راتلونکی صفحه

په دې زمانه کښې فسق عام دې ځکه د رؤیت په مسئله کښې به قاضي تحري کوي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه ددوو یا دوو نه زیاتو کسانو ګواهی ورکړه چه مونږ داختر میاشت لیدلې ده او په هغه وخت آسمان کښې ګرداو وریخ وی اوداخلق په عام خلقو کښې متهم بالفسق وی ځکه چه دا خلق بعضې وختونو کښې بغیردڅه عذرنه مونځ پریږدی اوبیاهم هغوی داختر د میاشت ګواهی ورکوی نوآیا ددوی قول اوشهادت به قبولېږي شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ملاشیرمحمدلورآلائی بلوچستان.....۱۹۷۸ء/۱۰/۲۱

الجواب: په دې باب کښې ظن غالب ته کتلئ شي، که دقاضی تسلی ددوی په بیان باندې اوشی نوبیاصحیح ده، په دې زمانه کښې خوفسق عام دې، په دې وجه باندې به قاضی تحری کوی.

والفاسق اهل للقضاء حتی لو قلد یصح الا انه لا ینبغی ان یقلد کما فی حکم الشهادة فانه لا ینبغی ان یقبل القاضی شهادته ولو قبل جاز عندنا (هدایه ۲:۱۲۲)﴿۱﴾.

کله چه قاضی ته معلومه شی چه داخلق اګرچه فاسقان دی خودروغ نه وائی

(بقیه حاشیه)..... ۱۲۰ ګهنټو په مینځ کښې مختلفو میاشتو کښې مختلف وی خوپه حسابی تقویم کښې ددې اوسط موده ۱۹۲ ورځې پاؤکم دیارلس ګهنټې تقریباً په نظر کښې ساتلې شی. ددې نه علاوه په حساب کښې دسهولت په خاطر دهر قمری کال میاشتې یو ترتیب سره ۱۳۰ او۱۲۹ ورځو کښې تقسیمولې شی اوپه عملی طورباندې قطعاً داسې نه کیږی، ددې معمولی سقم باوجود ددې قاعدو افادیت بهرحال مسلم دې چه دا به تحقیقی امورو کښې کافی ممد ثابت کیدې شی

ماخوذ از جوهر تقویم لضیاء الدین لاهوری

خلاصه ددې دواړو نظامونو تفصیلی تقویم نه معلومه شوه چه شمسی نظام تقویم د مفروضو او انسانانو دتعین اوتخصیص سره قائم دی، اوپه دې وجه د طویل میعاد تیریدو نه پس په دې کښې کمې زیاتې کیږی، اوپه قمری حساب کښې داسې نه دی، او په دې وجه شریعت د سپوږمۍ په ثبوت اوعدم ثبوت باندې معیار اېښودلې دې، چه دا ډیرآسان او سهل ترینه طریقه ده ...... از مرتب

(۱) هدایة علی صدر فتح القدیر ۲۵۸ ۲ کتاب ادب القاضی

نو بیا به دهغوی شهادت قبلولی شی (۱) نن صباهادلان ریښتونی، کوم خائې کښې دی، لان قوله فی الدیانات غیرمقبول ای فی التی یتیسر تلقیها من العدول (ردالمحتار ۲: ۱۲۲). (۲). وهوالموفق.

دَ ریډیو او ټیلی ویژن په تفصیلی خبرباندې اعتماد صحیح دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که په یوداسې ځائې یا علاقه کښې خلق اوسیږی چه هغوی ته عموماً دَرومبئ شپې سپوږمئ په نظر راځی، که په څه وجه هغوی ته سپوږمئ په نظر رانشی نوداسې قسمه خلق دَریډیو په اعلان باندې اعتماد کولئ شی یا نه؟ بینواتوجروا.

المستفتی (شیخ الحدیث) مولانامغفورالله صاحب دارالعلوم حقانیه ۱۹۷۸/۱/۳۰.

الجواب: هغه امارات چه دَظن غالب افاده کوی، په هغې باندې اعتمادبغیرد تقیدنه جائزدې، نوپه ریډیواوټیلی ویژن باندې به اعتمادپه بطریق اولی جائزوی، په شرط دَدې چه خبرتفصیلی وی اوحکم دهنده اومنشأ حکم باندې مشتمل وی

اما الاول فلما فی منحة الخالق علی هامش البحر ۲: ۲۷۰ لم یذکروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة علی ثبوت الشهر کضرب المدافع فی زماننا والظاهر وجوب العمل بها علی من سمعها ممن کان غائبا عن المصر کاهل القریٰ ونحوها الخ (۳). واما الثانی فلکونها

---

(۱) قال ابن عابدین: قال فی جامع الفتاویٰ واما شهادة الفاسق فان تحری القاضی الصدق فی شهادته تقبل والا لا، وفی الفتاویٰ القاعدیة هذا اذا غلب علی ظنه صدقه وهو مما یحفظ درد اول کتاب القضاء وظاهر قوله وهو مما یحفظ اعتماده.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۴: ۴۱۳ کتاب الشهادات)

(۲) (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۹۹ قبیل مطلب لا عبرة بقول المؤقتین فی الصوم)

(۳) (منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ۲: ۲۷۰ قبیل باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

واضحة الدلالة لعدم احتمال التخلف بضرب المدافع وغيرها ﴿١﴾. واما الثالث فلحصول اليقين على الظن مالم يعتمدوا على قول الطاعنين. وهو الموفق

په سوال کښې پیش کړې شوې تجویز اصولی نه دې

سوال: علمائې کرام په دې مسئله کښې څه فرمائی چه په پاکستان کښې علمائې کرام همیشه په وړوکی اختر او په غټ اختر او د اسې د روژې متعلق اختلافات راځی. لهذا که مونږ د سعودی عرب سره صرف د یوې ورځې فرق په ساتلو د روژې وغیره اعلان کوو نو دا تجویز عند الشرع جائز دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ملک عجب خان آفریدی دره آدم خیل ۲۲/۷/۱۴۰۱ھ

الجواب: د روژې او اختر دارومدار په شرعی ثبوت باندې دې نه چه په نفس الامر او په اصل حقیقت باندې. لهذا په دې کښې اختلاف سلفا وخلفا راروان دې، دا منکر کنټرول منکر دې ﴿۲﴾ او کوم تجویز چه تاسو پیش کړې دې دا غیر أصولی دې. دې نه علاوه په اختلاف مطالع باندې اعتبار نه کولو کښې خطره ده. چه عوام کالانعام (جاهل) پاکستانیان به په پاکستانی رؤیت باندې روژه نیسی او په ۲۷ یا ۲۸ ورځې روستو به د سعودی په ریډیو روژه ماتوی. وهو الموفق

﴿١﴾ قال ابن عابدين: وقد يقال ان المدفع في زماننا يفيد غلبة الظن وان كان ضاربه فاسقا لان العادة ان الموقت يذهب الى دارالحكم آخر النهار فيعين له وقت ضربه ويعينه ايضا للوزير وغيره واذا ضربه يكون ذلك بمراقبة الوزير واعوانه للوقت المعين فيغلب على الظن بهذه القرائن عدم الخطا وعدم قصد الافساد والا لزم تاثيم الناس وايجاب قضاء الشهر بتمامه عليهم فان غالبهم يفطر بمجرد سماع المدفع من غير تحر ولا غلبة ظن والله تعالى اعلم. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۱۵ مطلب في جواز الافطار بالتحرى)

﴿۲﴾ قال الامام ولى الله الدهلوى: قال النبي ﷺ لا تصوموا حتى تروا الهلال ولا تفطروا حتى تروه فان غم عليكم فاقدروا له وفي رواية فاكملوا العدة ثلاثين اقول لما كان وقت الصوم مضبوطا بالشهر القمرى باعتبار روية الهلال ...... (بقيه ... په بله راروانه صفحه)

دَ افغانستان او پاکستان په مینځ کښې علاقې والا خلق دې دَاهل فتوې د فیصلې اتباع کوی

سوال: علمائې دین مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په علاقه کښې دَروژمې شپې سپوږمئ په نظر نه راځی که آسمان صفا وی او که نه. څکه چه دلته اوچت اوچت غرونه دی. زمونږ علاقه قبائلی ده. چه دا دَافغانستان او پاکستان په مینځ کښې واقع ده. اوس مونږ روژه او اختر دَپاکستان سره اوکړو او که دَافغانستان سره. حالانکه اکثر دَپاکستان او افغانستان په مینځ کښې دَیو یادوو ورځو فرق ضرور وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبیدالله افغانی مقام تیراه کرم ایجنسی...شوال ۱۳۸۹هـ

الجواب: دَداسې علاقې خلقو باره دَ اهل علم وفتوی دَفیصلې په اعتبار سره دَ دواړو ملکونو سره موافقت جائز دې ﴿۱﴾ خوبهتره دا ده چه دَ کوم ملک په خبرباندې ئې روژه نیولې وی نواختر دې هم دَهغوی سره اوکړی. وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) وهو تارة ثلاثون یوما وتارة تسعة وعشرون وجب فی صورة الاشتباه ان یرجع الی هذا الاصل وایضا مبنی الشرائع علی الامور الظاهرة عند الامیین دون التعمق والمحاسبات النومیة، بل الشریعة واردة باخمال ذکرها وهو قوله ﷺ انا امة امیة لا نکتب ولا نحسب...... واعلم ان من المقاصد المهمة فی باب الصوم سد ذرائع التعمق ورد ما احدثه فیه المتعمقون فان هذه الطاعة کانت شائعة فی الیهود والنصاریٰ ومتحنثی العرب ولما رأوا ان اصل الصوم هو قهر النفس تعمقوا وابتدعوا اشیاء فیها زیادة القهر وفی ذلک تحریف دین الله وهو اما بزیادة الکم اوالکیف ...... واصل التعمق ان یؤخذ موضع الاحتیاط لازما ومنه یوم الشک ومن الکیف النهی عن الوصال والترغیب فی السحور...... ثم الهلال یثبت بشهادة مسلم عدل او مستور انه رآه وقد سن رسول الله ﷺ فی کلتا الصورتین ...... وکذلک الحکم فی کل ماکان من امور الملة فانه یشبه الروایة.

(حجة الله البالغة ۲: ۵۱ احکام الصوم)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله ولو کانوا ببلدة ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په اختر روژه کښې دَ مقامی علماؤ دَ فیصلې پابندی او په ریډیو باندې تفصیلی اعلان

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په علاقه تیراه کښې همیشه آسمان کښې گرد وی، همیشه په روژو کښې کمې راځی، لهذا که تاسو ته دَشعبان المعظم شهادت راغلې وی او که دَیوې ورځ ثبوت درسره وی نو مونږ ته ئې راؤلیږئ، ډیره مهربانی به وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حکیم محمد الیاس بزوټ خیل تیراه کوهاټ.... ۱۹۷۲ء/۸/۳.

الجواب: مونږ سره دَشعبان المعظم دَمیاشتې رویت لیلة الاربعاء (دَنهې په ورځ) شوې وو، اورمضان المبارک (۱۳۹۲ھ) باندې دَجمعې په شپه شوې وو، او په دې باندې شهادت هم قائم کړې شوې وو، او قبول شوې هم وو، باقی ستاسو دَعلاقې خلق دې دَمقامی علماؤ دَفیصلې پابندی او کړی او دَریډیو په تفصیلی خبرباندی هم اعتماد کولې شی. ﴿۱﴾. وهو الموفق.

روژه او اختر زمونږ په ځائې کښې په رؤیت هلال شرعی باندې شوې دې

سوال: بخدمت اقدس مخدومی وسیدی حضرت شیخ الحدیث صاحب دام مجدکم

(بقیه حاشیه) لا حاكم فيها صاموا بقول ثقة) وفى السراج ولو تفرد واحد برؤيته فى قرية ليس فيهاوال ولم يأت مصرا يشهد وهو ثقة يصومون بقوله قلت والظاهر انه يلزم اهل القرىٰ الصوم بسماع المدافع او رؤية القناديل من المصر لانه علامة ظاهرة تفيد غلبة الظن وغلبة الظن حجة موجبة للعمل كما صرحوا به واحتمال كون ذلک لغير رمضان بعيد اذ لا يفعل مثل ذلک عادة فى ليلة الشک الا لثبوت رمضان.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۹۹ کتاب الصوم)

﴿۱﴾ قال العلامة عبد الحئى اللكنوى: المراد الجمع الذى يحصل بخبرهم غلبة الظن وهو مفوض الىٰ راى الامام من غير تقدير عدد وهو الصحيح والعالم الثقة فى بلدة لا حاكم فيه قائم مقامه. (عمدة الرعاية علىٰ هامش شرح الوقاية ۱: ۳۰۹ بيان روية هلال صوم)

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته' عرض دا دي چه زمونږ په علاقه کښې د آسمان د ګرد په وجه سره په رمضان شريف اولنۍ روژې کښې ډير اختلاف دې. بعضو ډيريو په خبرباندې د جمعې په ورځ روژه اونيوله او بعضو د هفتې په ورځ. لهذا عرض دا دي چه تاسو مونږ د خپلې علاقې د حالاتو نه خبر کړئ. چه د اختر د مياشتې مونږ په صحيح طريقې سره جائزه اوکړو او دا فتوى د عوامو په مخکښې په طور د حجت پيش کړو. والسلام بينواتوجروا.

المستفتي مولاناعبداللطيف مدرسه عربيه حميديه نعمانيه اظهارالاسلام ډيره غازى خان ۱۹۲۸ء/۷/۲۳

الجواب: زمونږ په خائې کښې د شرعى رؤيت هلال په بنيادباندى د روژې او اختر حکم ورکړې شوې دې. زمونږ د جمعې په ورځ اولنۍ روژه وه او د هفتې په ورځ اولنې شوال وو. ﴿۱﴾ ستاسو خط په اووم (۷) شوال باندې ماته ملاؤ شو. ځکه د تاخير داوجه ده. وهو الموفق.

د اختر او روژې د پاره د ټيليفون د خبر حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه د اختر او روژې د ثبوت د پاره د ټيليفون په خبرباندې اعتماد کولئ شو او که نه؟ بينواتوجروا.

المستفتي عمرمحمد ولايت زابل افغانستان......۱۹۸۲ء/۷/۲۳

الجواب: ټيليفون غيرمحفوظ آله ده. البته که محفوظ وى او د آواز فرق کيدې شى نو په دې باندې اعتماد جائز دې

﴿۱﴾ قال الملا علي قاري: (قال رسول الله ﷺ لا تصوموا حتى تروا الهلال) اى حتى يثبت عندكم روية هلال رمضان بشهادة عدلين او اكثر ويثبت بعدل واحد عند ابى حنيفة ايضا اذا كان فى السماء غيم وعند الشافعي ايضا فى اصح قوليه وعند احمد سواء كان فى السماء غيم ام لا وعند مالك لا تثبت اصلا قاله ابن الملك وقال القاضي اى لا تصوموا على قصد رمضان الا ان يثبت وهو ان يرى هو او من يثق عليه والمنفرد بالرؤية اذا لم يحكم بشهادته يجب عليه عندنا ان يصوم الخ

(مرقاة المفاتيح شرح مشكوة ۴ : ۲۳۱ باب رؤية الهلال)

لانه لا فرق بين التلفون والتيلى غراف والراديو عند افادة الظن الغالب الا اذا كان غير محفوظة مثل التلفون العوامى، فافهم ﴿۱﴾. وهوالموفق

په ریډیو وغیره باندې دَ روژې او اخترعلان معتبر او وحدت صوم وعید غیرمطلوب دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په ریډیو، ټیلی فون اودَ تارپه ذریعه دَ روژې او اختر دَاعلان اعتبارشته یا نه؟ اوپه یوه ورځ باندې په ټول عالم اسلام کښې دَاختر او روژې کول کوشش ترکوم حده پورې صحیح دې؟ بینواتوجروا.

المستفتی عبدالقهاردارالعلوم عربیه ټل...... ۱۹۷۲ء/۲۵/۳

الجواب: دَروژې او اختروحدت مطلوب شرعی نه دې اوپه اختلاف کښې هیڅ ضرر نشته.ولم

﴿۱﴾ دایو مسلم قاعده ده چه شهادت من وراء الحجاب معتبرنه دې. اود فون په ذریعه خبر یوقسم غائبانه اطلاع وی شهادت نه وی. په شهادت کښې دقضا په مجلس کښې د شاهد په وړاندې راتلل اوبیان کول شرط وی. پس دا شهادت نه دې بلکه خبروی.لهذا حدود شرعیه سره دمطابقت په صورت کښې داخبر معتبر او مقبول کیدې شی مطلقاً او په هرحال کښې مقبول اومعتبرنه وی چه دغلبه ظن دپاره مفید وی اود دهوکې او فریب ویره نه وی نوددې خبراعتبارصحیح دې.

قال ابن الهمام: ولو سمع من وراء حجاب كثيف لا يشف من ورائه لا يجوز له ان يشهد ولو شهد وفسره للقاضى بان قال سمعته باع ولم ارشخصه حين تكلم لا يقبله لان النغمة تشبه النغمة الا اذا احاط بعلم ذلك لان المسوغ هو العلم غير ان رؤيته متكلما بالعقد طريق العلم به فاذا فرض تحقق طريق آخر جاز.

(فتح القدير ۶: ۴۶۳ فصل كيفية الشهادة).

اوعلامه حصکفی په درمختار کښې لیکی

وقبل بلا دعوى وبلا لفظ اشهد وبلا حكم ومجلس قضاء لانه خبر لا شهادة للصوم مع علة كغيم وغبار. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۹۸ كتاب الصوم)

اوملا علی قاری په مرقاة شرح مشکوة کښې فرمائی ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

یسال بـه الـصـحـابة رضـی الله عنهم کما فی حدیث رواه مسلم وابوداؤد ﴿۱﴾ حیث صرح فیه باختلاف اهل المدینة باهل الشام فی الصوم والفطر ﴿۲﴾.

او په آلاتو او علاماتو باندې اعتماد جائزدې

عـنـد افـادة الـظن الغالب کما فی منحة الخالق علی هامش البحر ۲: ۲۷۰ لم یذکروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة علی ثبوت الشهر کضرب المدافع

(بـقـیـه حـاشـیـه) (وعـن ابن عباس قال جاء اعرابی) ای واحد من الاعراب وهم سکان البادیة (الـی الـنبی ﷺ فقال انی رأیت الهلال) یعنی وکان غیما وفیه دلیل علی ان الاخبار کاف ولا یـحـتـاج الـی لـفـظ الشهادة ولا الی الدعوٰی. (مرقاة المفاتیح شرح المشکواة ۴: ۲۴۸ هل یقبل شهادة المستور فی الهلال) ......(ازمرتب)

﴿۱﴾ عـن کـریـب ان ام الـفـضـل بـنـت الحارث بعثته الی معاویة بالشام قال فقدمت الشام فـقـضـیـت حـاجتهـا واستهـل عـلـی رمضان وانا بالشام فرأیت الهلال لیلة الجمعة ثم قدمت الـمـدیـنة فـی آخـر الشهـر فسألنی عبد الله بن عباس ثم ذکر الهلال فقال متی رأیتم الهلال فـقـلـت رأیـنـاه لیلة الجمعة فقال انت رأیته فقلت نعم وراه الناس وصاموا وصام معاویة فقال لـکـنـا رأیـنـاه لیـلـة الـسبـت فـلا نزال نصوم حتی نکمل ثلثین او نراه فقلت اولا تکتفی برؤیة معاویة وصیامه فقال لا هکذا امرنا رسول الله ﷺ.(مسلم ۱: ۳۴۸ باب ان لکل بلد رؤیتهم ،وابوداؤد ۱: ۳۲۶ بـاب اذا رأی الهـلال فـی بـلـد قبـل الآخـرین بلیلة، ورواه الجماعة الا البخاری وابن ماجه (نیل الاوطار ۴: ۱۹۴)

﴿۲﴾ وفـی الـمـنـهـاج: (قـولـه قال الصوم یوم تصومون)...... ولا یبعد ان یکون معناه انکم اذا صمتم او افطرتم او اضحیتم او وقفتم عرفات وفقا لقواعد رؤیة الهلال ولم یکن الامر الواقع کـذلـک فلا ضیر فیه لان المعتبر فی هذه الامور الثبوت الشرعی دون الموافقة بنفس الامر، ففی هذا الحدیث دلیل واضح علی ان تعدد الاعیاد والصیامات غیر منکر، وتوحیدها لیس بـمـطـلـوب، لان الـمـدار عـلـی الثبـوت الشرعی وهو ربما یختلف دون نفـس الامر وهو لا یختلف، قلت وکذا وقوع هذا الاختلاف فی عهد ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه

فی زمـانـنـا والظاهر وجوب العمل بها علی من سمعها ممن کان غائبا عن المصر کاهل القـریٰ ونحوها الخ ﴿۱﴾ قلت والرادیو آلة محفوظ جدا فجاز الاعتماد بخبرها عند بیان منشأ الحکم واسم الحاکم خاصة لا یصل الیها کل احد اذا عرف السامع الصوت وصاحبه فافهم. وهو الموفق

په ریډیو باندې دَ اختر اعلان په مستفیض خبر کښې داخل دې یا نه؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَریډیو اعلان په مستفیض خبر کښې داخل دې یا نه؟ اوزمونږ قبائلی علاقې دَدې اعلان په حد کښې راتلئ شی یا نه؟ بعض علماؤ فتوی ورکړې که چرې دَروژې نیولو دپاره دې یقین راشی نو ګنجائش کیدې شی خودَ اختردپاره دَرؤیت یا شهادت یا دَمستفیض خبرضرورت شته، اودَریډیو خبرپه شرعی لحاظ سره په دې کښې داخل نه دې، رؤیت اوشهادت خوظاهردې اوپه خبرمستفیض خودَفقې په کتاب کښې دَاستفاضې ئې دامعنی لیکلې ده.

قال الرحمتی: معنی الاستفاضة ان تأتی عن تلک البلدة جماعات متعددون کل منهم یخبر عن اهل تلک البلدة ......

(بقیه حاشیه)معاویة رضی الله عنه من غیر نکیر یدل علی انه غیر منکر. (منهاج السنن شرح جامع السنن ۴:۱۶ باب ان الفطر یوم تفطرون الخ)

قال العلامة مفتی محمد شفیع الدیوبندی:

په ټولو ښارونو کښې په یوه ورځ رمضان یا اختر کول نه په مسلمانانو باندې لازم دی نه ددې په اهتمام کښې پریوتل څه اسلامی خدمت یا شرعی اجردې اونه عادة داسې کیدې شی ځکه چه په مغربی اومشرقی ملکونو کښې دطویل مسافت نه پس داختلاف مطالع وجود یقینی اوددې اعتبار د جمهوروپه نزد ثابت دې، په دې وجه د صحابه کرامو په عهد کښې رمضان اوعید په مدینه کښې په یوه ورځ اوپه مکه کښې په بله ورځ، په شام کښې په بله ورځ په عراق اومصر کښې به په بله ورځ کیدل، په دې ټولو ښارونو کښې په یوه ورځ رمضان یا اخترکولو اهتمام چه دا په هغه زمانه کښې ممکن وو حضرات صحابه کرامو او تابعینو ددې هم اهتمام نه دې کړې ... الخ

(آلات جدیده کے شرعی احکام ۱۷۵ وحدت صوم وعید کا کوئی شرعی اجر نہیں)

﴿۱﴾ (منحة الخالق علی هامش بحر الرائق ۲: ۲۷۰ قبیل باب مایفسد الصوم ومالا یفسده)

انهم صاموا عن رويته لا مجرد الشيوع من غير علم من اشاعه (شامی مصری ۱:۱۲۹) دې نه علاوه احسن الفتاوی ۳۴۹ او په بهشتی زیور شپږم نمبر حصه کښې او دَ جدید آلاتو شرعی حکم په مصنفه مولانا مفتی محمد شفیع صاحب کښې ئې دَعدم جواز حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی. مولانا عبد المستعان مهمند ایجنسی.... ۱۷/۷/۱۹۷۳ء

جواب: وفی منحة الخالق بعد ذكر عدم اختلاف المطالع وبعد تعريف الاستفاضة: لم يذكروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة على ثبوت الشهر كضرب المدافع فى زماننا والظاهر وجوب العمل بها على من سمعها ممن كان غائبا عن المصر كاهل القرىٰ ونحوها الخ (هامش البحر ۲:۲۷۰)﴿۱﴾ قلت الآلة المسملة بالراديو محفوظة جدا فكما جاز الاعتماد عليها لمن تحت ولاية الحاكم لافادة الظن الغالب فكذلك جاز الاعتماد لغيرهم ايضا للعلة السابقة مع ان اهل القرىٰ ونحوها اعم ممن يكون تحت الولاية ولان ضرب المدافع وانارة القناديل لا يختصان بالحكم فافهم وتدبر. وقلت اخبار الجماعات قد يتحقق فيه الغلط والتلبيس فلما جاز الاكتفاء عليه فجواز الاكتفاء بالاخبار الذى يوجد بتوسط هذه الآلة يكون مشروعا بطريق اولیٰ لعدم مظنة الغلط والتلبيس كما هو مشاهد ومجرب. وهو الموفق

په ریډیو باندې دَ هلال کمیټۍ دَ اعلان شرعی حیثیت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په ریډیو باندې هلال

﴿۱﴾ (منحة الخالق على هامش البحر الرائق ۲:۲۷۰ قبيل باب مايفسد الصوم ومالايفسده)

کمیټی دَ روژې او اخترکوم اعلان کوی دا صحیح دې یا نه؟ دې نه علاوه چه دَ موجوده هلال کمیټی کوم ممبران دی دا نیکان دی او که نه؟ او که نه دی نو دَدوی دَاعلان شرعی حیثیت څه دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولاناعبدالسلام...... ۱۷/۹/۱۹۷۴ء

الجواب: دَهلال کمیټۍ اعلان دَاخبار، ریډیو او ټیلی ویژن په ذریعه به واجب الاعتماد وی، خو چه خبر تفصیلی وی، په دې کښې حکم دهنده او چه دَحکم وجه ذکر وی، چه ظن غالب حاصل وی او توهمات یعنی په سائنسی اُصولو باندې مبنی کیدل، دوربینونو سره کتل، په هوائی جهازونو وغیره سره کتل وغیره قطع او زائل وی.

فلیتفکر فی ما حرره العلامة الشامی فی منحة الخالق علی هامش البحر (۲: ۲۷۰) لم یذکروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة علی ثبوت الشهر کضرب المدافع فی زماننا والظاهر وجوب العمل بها علی من سمعها ممن کان غائبا عن المصر کاهل القریٰ ونحوها کما یجب العمل بها علی اهل المصر الذین لم یروا الحاکم اه ﴿۱﴾ قلت: الرادیو وغیرها اشد حفاظة واوضح دلالة کما لا یخفیٰ بخلاف ضرب المدافع او روية القنادیل من المصر لانه علامة ظاهرة تفید غلبة الظن وغلبة الظن حجة موجبة للعمل کما صرحوا به ﴿۲﴾ قلت هذا یقتضی کون غلبة الظن مقصودة ومطلوبة ایضا.

ځکه چه په قاضی او محکم او سلطانی منادی کښې عدالت شرط نه دې.

﴿۱﴾ (منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ۲: ۲۷۰ قبیل باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله وقبل بلاعلة یقع العلم الشرعی وهو غلبة الظن) لانه العلم الموجب للعمل لا العلم بمعنی الیقین نص علیه فی المنافع وغاية البیان ابن کمال ومثله فی البحر عن الفتح وکذا فی المعراج.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۰۰ کتاب الصوم)

لهذا دَدې ممبرانو دَعدالت تحقیق ضروری نه دې، وفي الهندية ٥: ٣٤٢ خبر منادى السلطان مقبول عدلا كان اوفاسقا كذافي جوهر الاخلاطي. ﴿١﴾ ملاحظه:.... دَ کمیټئ دا اعلان چه رؤیت نه دې شوې په دې سره دَنورو مسلمانانو په رؤیت باندې هیڅ اثر نه پریوځی وهو الموفق.

دَ اختر او روژې د پاره دَ سعودی اعلان باندې اعتماد دَ علماؤ منصب دې دَ عوامو نه

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَریډیو سعودی عرب دَ روژې او اختر اعلان دَ پاکستانیانو دپاره حجت دې یا نه؟ که نه دې او چا روژه ماته کړه نو په هغه باندې کفاره شته او که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: تحریک طلباء اسلام برمل وزیرستان...... ۸/۷/۱۹۸۲ء

الجواب: بنابرظاهر الروایت اختلاف مطالع معتبرنه دې او ریډیو په نسبت دَ اماراتو واضح الدلالت دې. لعدم احتمال الغلط فيه بخلاف المدافع. ﴿٢﴾. پس دَ سعودی عرب په تفصیلی خبرباندې اعتمادکول قابل اعتراض نه دې. البته دا اعتماد دَعلماء کار دې دَعوامو نه، ﴿٣﴾ عوام کالانعام بلا لګام نه بعیده نه ده چه په پاکستانی اعلان باندې به روژه نیسی او دَعربو په اعلان باندې به اختر کوی. او او ویشت (۲۷) یا اته ویشت (۲۸) روژې به نیسی چه دا دَاجماعی او

﴿١﴾ (فتاوىٰ عالمگيرية ٥: ٣٠٩ كتاب الكراهية باب في العمل بخبر الواحد)

﴿٢﴾ قال العلامة ابن عابدين: العمل بالامارات الظاهرة الدالة على ثبوت الشهر كضرب المدافع في زماننا والظاهر وجوب العمل بها على من سمعها ممن كان غائبا عن المصر الخ. (منحة الخالق على بحر الرائق ٢: ٢٧٠ قبيل باب مايفسد الصوم ومالا يفسده)

﴿٣﴾ قال العلامة عبد الحئ اللكنوى: المراد الجمع الذى يحصل بخبرهم غلبة الظن وهو مفوض الى راى الامام من غير تقدير عدد وهو الصحيح والعالم الثقة في بلدة لا حاكم فيه قائم مقامه.

(عمدة الرعاية على هامش شرح الوقاية ١: ٣٠٩ بيان رؤية هلال صوم)

منصوصی امر خلاف ده، او چاچه په دې باندې اعتماد او کړو او په نصف النهار (نیمه ورځ) کښې ئې روژه ماته کړه، نو په هغه باندې به کفاره واجب نه وی. لوجود الشبهة فافهم. ﴿۱﴾. وهو الموفق.

روژه دَ پاکستان په اعلان او اخترَدَ سعودی عرب په اعلان جائز نه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه بعضې خلق دَرمضان روژې دَپاکستان په اعلان باندې نیسی او په آخرهِ کښې اختر دَ سعودی عرب په اعلان باندې کوی، دَدې څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانا حاجی محمد بنوں........ ۲/۲/۱۹۸۷ء.

الجواب: قمری میاشت دَیو کم دیرشو (۲۹) نه کمه نه وی، او مذکوره حکم دَدې منصوصی او اجماعی حکم خلاف دې ﴿۲﴾. لهذا دا ناجائز دی، او دې نه علاوه عوام قضاء راګرځولو ته هم تیار نه وی ﴿۳﴾. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجیم: وانما لم تجب الکفارة فیما اذا رأی هلال رمضان ولم یصم لان القاضی رد شهادته بدلیل شرعی وهو تهمة الغلط فاورث شبهة وهذه الکفارة تندرئ بالشبهات لانها الحقت بالعقوبات الخ.

(البحر الرائق ۲:۲۶۵ کتاب الصوم)

﴿۲﴾ قال الشرنبلالی: یثبت رمضان برؤیة هلاله لقوله ﷺ صوموا لرؤیته وافطروا لرؤیته فان غم علیکم فاکملوا عدة شعبان ثلاثین فلذا قال او بعد شعبان ثلاثین یوما ان غم الهلال فلم یر لغیم ونحوه لما روینا وهذا بالاجماع.

(امداد الفتاح شرح نور الایضاح ۶۶۲ فصل فیما یثبت به الهلال)

﴿۳﴾ — ☆ قال العلامة ابن عابدین: لو صام رای هلال رمضان واکمل العدة لم یفطر الامع الامام لقوله علیه الصلاة والسلام صومکم یوم تصومون وفطرکم یوم تفطرون رواه الترمذی وغیره والناس لم یفطروا فی مثل هذا الیوم فوجب ان لا یفطر (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د حکومت طرف نه د رؤیت هلال کمیټۍ قائمول قابل تحسین دی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه حکومت پاکستان په موجوده صورت حال کښې رؤیت هلال کمیټی مقررکړې ده. هغه د روژې او اختر وغیره حکم لګوی او په ریډیو او ټیلی ویژن باندی اعلان کوی. او خلق په دې باندې اعتماد هم کوی. اوس سوال دا دې چه د دې کمیټۍ څه شرعی حیثیت شته دې که نه؟ بینواتوجروا.

المستفتی: قاری اشرف ګل ډهب سنګینی کرک........۱۹۸۹/۵/۱۸ء.

الجواب: دَحکومت پاکستان دَطرف نه دَرؤیت هلال کمیټۍ قائمول قابل تحسین دی. خو دَپاکستان په مغربی صوبو کښې دا کمیټی ناکام ده. نه حکومت په علت سره په آزادو علاقو کښې دکمیټۍ ممبران مقررکړی دی اونه دَعوامو دې کمیټۍ سره یا دَپاکستان حکومت سره څه همدردی شته. دې نه علاوه دا کمیټی آزاده (بااختیاره) هم نه ده. کله چه دَمشرقی صوبو دَخلقو روژې اته ویشت (۲۸) وی یا دَجمعې په ورځ اختر کیدونکې وی. نو دا کمیټې په شریعت باندې مصلحت نه ترجیح ورکوی. بهرحال ضرورت دَ کمیټۍ دَ ممبرانو مقررولو دې. دَ اخترحکم یو معتمد عالم هم ورکولې شی. (۱). وهو الموفق

(بقیه حاشیه) (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۹۸ مبحث فی صوم یوم الشک)

......☆وفی المنهاج: لا نفطر برادیو العرب فی باکستان لان العوام یصومون برؤیة باکستان ویفطرون برؤیة العرب ثم لا یقضون عند نقصان الشهر ویقومون لیلة العید دون لیلة رمضان بالتلوم.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۳: ۱۵ قبیل باب ما یستحب علیه الافطار)

(۱) قال عبدالرحمن الجزیری: لا یشترط فی ثبوت الهلال ووجوب الصوم بمقتضاه علی الناس حکم الحاکم ولکن لو حکم بثبوت الهلال بناء علی ای طریق فی مذهبه وجب الصوم علی عموم المسلمین ولو خالف مذهب البعض منهم لان.... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دَ سپوږمۍ لیدلو دَ شرعی ثبوت نه روستو دَ هلال کمیټۍ دَ اعلان نه کولو شرعی حکم وغیره

سوال: علمائي دين دَلانديني مسئلو په باره کښې څه فرمائي چه؛ (۱) که دَشرعی ثبوت په موجودګئ کښې دَاختر اعلان په مقامی طورباندې علماء اوکړی نوعام خلق اختر کوی، خو فوجيان خلق چه کوم دلته اوسيږی دَهغوی دپاره مخالفت څنګه دې؟ (۲) دشرعی رؤيت اودَقاضی دَاعلان نه روستو دَرؤيت هلال کميټئ اعلان نه کول دَشرعی حکم نه منل دی؟ (۳) که دَ ثبوت باوجود هلال کميټی اعلان اونکړی نودَدې اعلان نه کولو حکم څه دې؟ بينواتوجروا.

المستفتی: مولانااشرف الدين خطيب فوج نوشهره........۲۴/۱۱/۱۹۷۸ء.

الجواب: (۱) دَشرعی ثبوت نه پس يو کس که هغه دَفوج سړې وی يادَسول، دَ مخالفت کولو مجاز نه دی.《۱》(۲)دَهلال کميټئ اعلان نه کول دَ شرعی حکم دپاره مانع نه دې.(بشرط صدق وثبوت).《۲》. (۳) دَشرعی ثبوت باوجود دَ کميټئ اعلان نه کول دَمصلحت په بُنيادباندې کيدې شی ؏ خدا پرستی نه ده.وهو الموفق.

(بقيه حاشيه) حكم الحاكم يرفع الخلاف وهذا متفق عليه. (الفقه على المذاهب الاربعة ۱:۳۸۲ كتاب الصيام)

《۱》 وقال فى الهندية: ولا يشترط فى هذه الشهادة لفظ الشهادة ولا الدعوىٰ ولا حكم الحاكم حتى انه لو شهد عند الحاكم وسمع رجل شهادته عند الحاكم وظاهره العدالة وجب على السامع ان يصوم ولا يحتاج الى حكم الحاكم.
(فتاوىٰ عالمگيرية ۱:۱۹۷ الباب الثانى فى رؤية الهلال)

《۲》 قال عبد الرحمن الجزيرى: لا يشترط فى ثبوت الهلال ووجوب الصوم بمقتضاه على الناس حكم الحاكم ولكن لو حكم بثبوت الهلال بناء على اى طريق فى مذهبه وجب الصوم على عموم المسلمين.
(الفقه على المذاهب الاربعة ۱:۳۸۳ هل يشترط حكم الحاكم فى الصوم)

سحر مشرق طرف ته او ماښام دَمغرب طرف ته سپوږمئ لیدل ممکن دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو لوئې عالم دین اعلان اوکړو، چه صبا به اختر وی، خودَغه نه کم علم والا دا اولیکل چه دا اختر ناجائز دې، او پخپله ئې هم روژه نیولې وه، او نورو متعلق لرونکو ته ئې هم دَروژې نیولو دپاره وئیل، دلیل دا پیش کوی چه په دې ورځ ماسپوږمئ مشرق طرف ته لیدلې وه، لهذا په هم دې ورځ دَمغرب طرف ته سپوږمئ لیدلئ کیدې نشی، اوس په دې کښې څوک په غلطئ باندې دی او څوک صحیح دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانامحمد ابراهیم طوطی آبادلکی مروت ۲۴/شوال ۱۴۰۷ھ

الجواب: دَالسلام علیکم نه روستو دې واضحه وی چه په ردالمحتار ۲: ۱۳۱ کښې مسطور دی چه صباحا او مساء رؤیت ممکن دې.

وعبارته هذا: وشمل قولهم لا عبرة برويته نهارا ما اذا رؤى يوم التاسع والعشرين قبل الشمس ثم رؤى ليلة الثلاثين بعد الغروب وشهدت بينة شرعية بذلك فان الحاكم يحكم برؤيته ليلا كما هو نص الحديث ولا يلتفت الى قول المنجمين انه لا تمكن رؤيته صباحا ثم مساءً في يوم واحد كما قدمناه﴿۱﴾

بهرحال دَدې مخالف کونکی منشافاسد ده. وهوالموفق.

دَ سعودی عرب دَ ریډیو په تفصیلی خبرباندې اعتماد کول صحیح دی

سوال: ما ذا يقول العلماء في المسائل الآتية: (۱) ما حكم الاخبار والعمل براديو الرياض من السعودية او غيره من الممالك الاسلامية العربية والحال ان في الافغانستان ليس بسلطان ولا امير الا امراء المجاهدين والعلماء؟ (۲) وما حكم التلفون والراديو من الآلات الاستخبارية في القوة والضعف والظن واليقين؟ (۳) فاذا

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۰۳ مطلب في اختلاف المطالع)

لم یوجد السلطان والامیر فکیف حکم العالم بالعمل بهذا الاخبار مع وجود الاختلاف الشدید بین العلماء فبعضهم یعمل بهذا الاخبار وبعضهم لا یعمل به فما حکم الفریقین؟ بینوا توجروا

المستفتی: هیئت علماء حرکت انقلاب اسلامی افغانستان... ۱۹۸۷ء/۱/۴

جواب: (۱) جاز الاعتماد باخبار رادیو الریاض اذا کان مفصلا ذکر فیه الحاکم وسبب الحکم (ماخوذ من منحة الخالق علی هامش البحر) (۲: ۲۷۰)﴿۱﴾.

(۲) التلفون آلة غیر محفوظة فلا بد من التحری فی الاخبار الموصولة بها.

(۳) العلماء اتفقوا علی ان لا یتفقوا ولاضیر فی الاختلاف لوجوده سلفاً وخلفاً﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین الشامی: واذا کانت الاستفاضة فی حکم الثبوت لزم العمل بها ان المراد بالاستفاضة تواتر الخبر من الواردین من بلدة الثبوت الی البلدة التی لم یثبت بها لا مجرد الاستفاضة لانها قد تکون مبنیة علی اخبار رجل واحد ...... ولم یذکروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة علی ثبوت الشهر کضرب المدافع فی زماننا والظاهر وجوب العمل بها علی من سمعها ممن کان غائبا عن المصر کاهل القریٰ ونحوها الخ.

(منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ۲: ۲۷۰ قبیل باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

﴿۲﴾ وفی المنهاج: ان تعدد الاعیاد والصیامات غیر منکر وتوحیدها لیس بمطلوب لان المدار علی الثبوت الشرعی وهو ربما یختلف دون نفس الامر وهو لا یختلف، قلت وکذا وقوع هذا الاختلاف فی عهد معاویة رضی الله عنه من غیر نکیر یدل علی انه غیر منکر.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۳: ۱۶ باب ان الفطر یوم تفطرون) وقال الحصکفی: ولو کانوا ببلدة لا حاکم فیها صاموا بقول ثقة وافطروا باخبار عدلین.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۹۹ مطلب لا عبرة بقول الموقتین)

په روژې او اختر کښې اختلاف نه امر مستبعد دې او نه امر منکر

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په نزدې کلی والو علاقو کښې دَ روکی اختر په کیدو باندې اختلاف وو چه دَ هغې په وجه دوه اخترونه اوکړۍ شول. یو کلی پوره دَ شعبان دیرش (۳۰) ورځې پورې کړې وې او روژه ئې شروع کړې وه. او یو کم دیرش (۲۹) روژې ئې اونیولې او دویمې طبقې هم دَ دې ورځ نه روژې شروع کړې وې او دیرش (۳۰) روژې ئې اونیولې. لهذا هر دویم فریق په یو بل باندې لعنت او دَ کفارې چغې وهی. یوه طبقه وائی چه دَ اختر په ورځ روژه نیول حرام دی. دویمه طبقه وائی چه تاسو به په روژه نه نیولو باندې کفاره ادا کوئ. او یاد دې وی چه اولنۍ طبقې په ټیلیفون کولو باندې اختر کړې دې. اوس ستاسو صاحبانو دَ حکم په انتظار یو لهذا تاسو صاحبان په دې باره کښې څه فرمایئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد جان خطیب جامع مسجد دارورہ ملاکنډ ایجنسی

الجواب: واضحه دې وی چه حدیث صوموا الرؤیته وافطروا الرؤیته نه معلومه شوه چه دَ روژې او اختر دارومدار په شرعی ثبوت باندې دې نه په نفس الامر باندې (۱) پس په دې وجه باندې په روژې او اختر کښې اختلاف نه امر

﴿۱﴾ یؤخذ من هذا الحدیث (۱) وجوب صیام شهر رمضان اذا ثبت رؤیة هلال ووجوب الفطر اذا ثبت رؤیةهلال شوال. (۲) استحباب اشاعة خبر دخول شهر رمضان وخروجه باوسع وسیلة واسرعها. (۳) ان الحکم بالصوم والفطر معلق برؤیة الهلال فلا یصام ولا یفطر الا بالرؤیة. (۴) اذا حال دون مغیب الهلال ما یمنع الرؤیة من سحاب او غبار او نحوهما لیلة الثلاثین من شعبان فتکمل عدة شعبان ثلاثین یوما ولا یصام یوم تلک اللیلة. (۵) الرؤیة هی المستند الشرعی فی احکام الصیام والافطار ولا عبرة بالحساب ولا یصح الاعتماد علیه بحال من الاحوال لان الرؤیة لا تنضبط بامر حسابی فانها تختلف باختلاف ارتفاع المکان وانخفاضه وغیر ذلک.

واختلف العلماء فیما اذا رؤی الهلال ببلد من

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

مستبعد دې او نه امر منکر دې، دَصحیح مسلم شریف وغیره روایتونو په وجه باندې په خیرالقرون کښې هم دا اختلاف پیدا شوې دې. پس په موجوده صورت کښې دَفریقینو په یو بل باندې لعنت وئیل یوه عوامی او جاهلانه رویه ده، عوامو د پاره ضروری ده چه دَخپل مقامی عالمانو په فتوی باندې اعتماد اوکړی. ﴿۱﴾ وهوالموفق

(بقیه حاشیه) البلدان فهل یجب الصیام او الافطار علی عموم المسلمین او ان کل قطر له حکمه فی الصیام والافطار حسب مطلع قطره الذی هو فیه؟ فذهب جمهور العلماء ومنهم الامامان ابوحنیفة واحمد الی انه اذا رؤی فی بلد لزم حکمه جمیع الناس عملا بهذا الحدیث والخطاب للمسلمین عامة ولا عبرة باتفاق المطالع واختلافها ، وذهب الشافعی وجماعة من السلف الی القول بالحکم باختلاف المطالع وقالوا ان الخطاب فی الحدیث نسبی فان الامر بالصوم والفطر موجه الی من وجد عندهم الهلال. فمسألة اعتبار اختلاف المطالع من عدمه من المسائل النظرية التی للاجتهاد فیها مجال والاختلاف فیها واقع ممن لهم الشأن فی العلم والدین وهو من الاختلاف السائغ وقد اختلف اهل العلم فی هذه المسألة علی قولین فمنهم من رأی اعتبار اختلاف المطالع ومنهم لم یراعتباره واستدل کل فریق بادلته وقد مضیٰ علی ظهور هذا الدین مدة اربعة عشر قرناً ولا نعلم فیها فترة جری فیها توحد اعیاد اسلامیة علی رؤیة واحدة. فیجب صوم رمضان علی رؤیة الهلال او الشهادة علی الرؤیة والاخبار بها او اکمال عدة شعبان ثلاثین یوما فخلاصة الاقوال فی الصوم والفطر ثلاثة الاول انه اذا رؤی فی بلد لزم الناس کلهم الصوم نظرا الی ان الخطاب لکل المسلمین بقوله اذا رأیتموه ، الثانی اعتبار اختلاف المطالع وتحدیده بالکیلات مع الاختلاف وهذا ملاحظ فیه ان الخطاب خاص لمن یمکن رؤیته فی قطرهم، الثالث لزوم الصوم والفطر اذا کانوا تحت ولایة واحدة ای بلاد متقاربة، فالصحیح من حیث الدلیل الاول وعمل الیوم علی الثالث. (ملخص ماقرر مجلس هیئة کبار العلماء فی المملکة السعودیة علی هامش علی بلوغ المرام ۲۰۷ کتاب الصیام) ..... ازمرتب

﴿۱﴾ قال العلامة عبد الحی اللکنوی: والعالم الثقة فی بلدة لا حاکم فیه قائم مقامه.

مسئله لاعبرة لاختلاف المطالع د علماؤ په

مینځ کښې اختلافی ده اجماعی نه ده

سوال: فضيلة الشيخ المحترم مولانا مفتی محمد فریدمدظلہ جامعہ حقانیہ اکوڑہ خٹک: بعداز سلام (۱) لا عبرة لاختلاف المطالع مسئلہ متون است وظاہر المذہب آنست وظاهر الرواية وهو الاصح وعليه الفتوىٰ على ما فى المستخلص ونور الايضاح وغيره، پس قول زیلعی کہ از اہل اجتہاد نیست بلکہ قول مقلد وناقل است بکدام دلیل شرعی نزد او ثانی معمول شد ومذہب احناف ومالکیہ وحنابلہ راشما علماء کرام پاکستان ترک کردہ اند دلیل شرعی آن را نوشتہ کنید۔ (۲) سپیکر وراد یو لتعامل الناس وجميع العلماء معمول است پس شمار در خصوص صوم چرا آنرا اعتبار نمید ہید وآں مثل مشاقہہ ہم میباشد، اعلانات علی العموم خبر نیست حتی کہ شرائط بخواہد بلکہ انشاء است استفاضہ آں شرط نیست، پس اعلان قضائی وسلطنت عربستان را بکدام دلیل شرعی شما اعتبار نمید ہید، دلیل منع نوشتہ مع حوالہ کتب معتبرہ؟ واجركم على الله

المستفتی: افغان مہاجرین اکوڑہ خٹک کیمپ ۱۹۸۹ء/۵/۲۰

جواب: واضح باد کہ ظاہر الروایت اگر چہ عدم اعتبار اختلاف مطالع است لیکن مراد ازیں عدم اعتبار در بلاد قریبہ ست نہ در بلاد قریبہ و نائیہ ہر دو ﴿۱﴾۔

پس اہل پاکستان واہل کیمپہا را برؤیت عربستان اعتماد کردن خلاف فقہ حنفی ست، اما اولا فلما فى البدائع ۲: ۹۹۱ فى مبحث رؤية الهلال وشهوده فاما اذا كانت بعيدة فلا يلزم احد البلدين حكم الآخر لان المطالع عند المسافة الفاحشة تختلف فيعتبر فى اهل كل بلد مطالع بلدهم دون البلد الآخر، انتهىٰ مافى البدائع ﴿۲﴾ واما ثانيا، فلان مسئلة اختلاف المطالع وعدمه مسئلة اجتهاديه، وعدم كون الشهر اقل من تسع وعشرين امر

﴿۱﴾ قال الفقيه نصربن محمد السمرقندى: اهل بلدة صاموا ثلاثين يوما بالرؤية واهل بلدة اخرىٰ صاموا تسعة وعشرين يوما بالرؤية ايضا فعليهم قضاء يوم اذا لم تختلف المطالع بينهما اما اذا اختلفت المطالع لايجب القضاء. (فتاوىٰ النوازل ٦ ٨٣ كتاب الصوم)

﴿۲﴾ (بدائع الصنائع ۲: ۲۲۳ مبحث اختلاف الاهلة)

منصوصی اجماعی فاذا صام اهل باكستان برؤيتهم وافطروا برؤية العرب كما هو المظنون من العوام فيلزم خلاف الامر الاجماعی والمنصوصی وهو واضح. واما ثالثا: فلان اهل البلد النائيی كاميريكة اذا رؤا الهلال واخبر بها مسلم بالآلات الجديدة الى اهالی باكستان فيصل اليهم الخبر عند طلوع الشمس لان وقت الغروب عليهم وقت الشروق علينا فيلزم الحرمان من صلاة التراويح وصيام اليوم الاول حتما دائماً.

واما ما قالوا فيلزم اهل المشرق برؤية اهل المغرب فالمراد منه المشرق والمغرب للبلد القريب مثلا اذا رآها الناس فی مغرب باكستان فيلزم اهل المشرق من الهند والباكستان برؤية اهل المغرب ﴿١﴾.

ملاحظه:...... كتبت المسئلة بالعربية لئلا تقع عند غير اهل العلم. وهو الموفق

﴿١﴾قال العلامة عبد الحئی اللكهنوی: نزد طائفه از محققین حنفیا ایں است که بلادے که بحسب قواعد علم ہیئت اختلاف مطالع دارند ومقدارش نزد ایشاں مسافت یک ماه است دراں اختلاف مطالع معتبر شده حکم یک بلده ببلده دیگر ملزوم نه خواهد شد، ودر بلاد متقاربه که مسافت کم از کم یک ماه دارند ثبوت رویت یک بلده ببلده دیگر ملزم خواهد شده، در مراقی الفلاح مے نویسد ،اذا ثبت الهلال فی بلدة ومطلع قطرها لزم سائر الناس فی ظاهر الرواية وعليه الفتوىٰ وهو قول اكثر المشائخ فيلزم قضاء يوم على اهل بلدة صاموا تسعة وعشرين يوما لعموم الخطاب صوموا لرؤيته وقيل يختلف ثبوته باختلاف المطالع واختاره صاحب التجريد كما اذا زالت الشمس عند قوم وغربت عند غيرهم فالظهر على الاولين لا للغرب لعدم انعقاد السبب فی حقهم. وطحطاوی در حواشی مراقی الفلاح مے نویسد قوله كما ذهب اليه صاحب التجريد وهو الاشبه لان انفصال الهلال من شعاع الشمس يختلف باختلاف الاقطار كما فی دخول الوقت وخروجه وهذا مثبت فی علم الافلاک والهيئة واقل ما اختلف المطالع مسيرة شهر كما فی الجواهر ،ودر فتاوىٰ تاتارخانیه مے آرد: اهل بلدة اذا رأوا الهلال هل يلزم فی حق كل بلدة اختلف فيه فمنهم من قال (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

اختلاف مطالع او دَ ريډيو د اعلان په باره

کښې تفصيلي استفسار او مختصر جواب

سوال: دَموجوده رؤيت هلال کميټۍ دَطرف نه چه کوم طريقه کارمخې ته راغلې دې هغه په شرعی لحاظ سره ډير تشويشناک دې. دې نه علاوه معلومه شوی ده چه دَخپلې علمی بې بضاعتې باوجود چه کوم نقائص شرعې

(بقيه حاشيه) لا يلزم فانما المعتبر فی حق اهل بلدة رؤيتهم وفی الخانية لا عبرة باختلاف المطالع فی ظاهر الرواية وفی القدوری ان کان بين البلدتين تفاوت لا يختلف به المطالع يلزمه وذکر شمس الائمة الحلوانی انه الصحيح من مذهب اصحابنا، وصاحب ہدايہ درمختارات النوازل ے آرد: اهل بلدة صاموا تسعة وعشرين يوما بالرؤية واهل بلدة اخرىٰ صاموا ثلاثين بالرؤية فعلى الاولين قضاء يوم اذا لم يختلف المطالع بينهما واما اذا اختلف لا يجب القضاء، ...... وزيلعی درتبيين الحقائق شرح کنز الدقائق ے طرازد: ولا عبرة باختلاف المطالع ومعناه اذا رأى الهلال اهل بلدة ولم يره اهل بلدة اخرىٰ يجب ان يصوموا برؤية اولئک کيف ماکان على قول من قال لا عبرة باختلاف المطالع وعلى قول من اعتبره ينظرفان کان فيهما تقارب بحيث لا يختلف المطالع يجب وان کان بحيث يختلف لا يجب واکثر المشائخ على انه لا يعتبر حتى اذا صام اهل بلدة ثلاثين يوما واهل بلدة اخرىٰ تسعة وعشرين يوما يجب عليهم قضاء يوم، والاشبه ان يعتبر لان کل قوم مخاطبون بما عندهم وانفصال الهلال عن شعاع الشمس يختلف باختلاف المطالع کما فی دخول وقت الصلاة وخروجه يختلف باختلاف الاقطار...... خلاصه کلام اين است که مذہب اعتبار اختلاف مطالع مطلقا وعدم لزوم حکم رؤيت يک بلد ببلدهٔ ديگر اگرچه متقارب باشد غير معتبر است ومذہب عدم اعتبار اختلاف مطالع مطلقا ولزوم حکم رؤيت يک بلد ببلدهٔ ديگر اگرچه متباعد باشد بغايت بعد مخالف حديث ابن عباس است واصح المذاہب عقلا ونقلا ہمين است که ہر دو بلدهٔ که فيما بين آنها مسافتی باشد که درآن اختلاف مطالع مے شود وتقديرش مسافت يک ماه است درين صورت حکم رؤيت يک بلد ببلدهٔ ديگر نخواہد شد ودر بلاد متقاربه که مسافت کم از يک ماه داشته باشند حکم رؤيت يک بلدة ببلدهٔ ديگر لازم خواہد شد بشرطيکه ثبوت آن بطريق موجب شده باشد۔

(مجموعة الفتاوىٰ على هامش خلاصة الفتاوىٰ ١: ٢٥٥ کتاب الصوم)

لحاظ سره مونږ ته معلوم شوی دی دَ مشرانو په مخکښې ئې کیږدئ اطمینان حاصل کړئ. ﴿۱﴾. دَټول ملک دپاره په یو وخت روژه، روژې ماتی او اختر ضروری ګڼړلو مثال په خیرالقرون کښې نه ملاویږی اودَغیرضروری ګڼړلو هم. ﴿۲﴾. په زرګونو مربع میلونو حکومت کښې داخبره دَ اعتبار دَاختلاف مطالع خلاف ده ځکه چه دَاختلاف مطالع مقدر دَیوې میاشتې مسافت علماؤ ګرځولې دې، چه دَمیلونو په حساب سره تقریباً څلورسوه او اتیا (۴۸۰) میله سفرجوړیږی. او کراچئ دَلکی مروت نه دَاته سوو (۸۰۰) کلومیټرو نه په زیاته فاصله باندې واقع ده، او د محققین علمائې کرامو په نزد دَ اختلاف مطالع د اعتبار قول صحیح او راجح دې چه دَدې دَتحقیق دپاره دَمولانا عبدالحئ رحمه الله مختصر خو جامع بحث دا لاندې دې:

در باب اختلاف مطالع فقهاء حنفیه برچند اقوال مختلف اند، بعضے برآنند که اختلاف مطالع معتبر است، واعتبار رؤیت یک بلده ببلده دیگر نیست، بلکه برائے اہل ہر بلده رؤیت ہماں بلده معتبر است ونزد اکثر مشائخ حنفیه موافق ظاہر الروایة اختلاف مطالع رامطلقا اعتبار نیست، پس رؤیت یک بلده ببلدۂ دیگر اگرچه فیمابین ہر دو فاصله کثیر باشد، بعد ثبوت آن بطریق شرعی ملزم ومعتبر خواہد شد، ونزد طائفه از محققین حنفیه این است که بلادی که بحسب قواعد علم ہیأة اختلاف مطالع دارند ومقدارش نزد ایشاں مسافت یک ماه است دران اختلاف مطالع معتبر شده حکم یک بلده ببلدۂ دیگر ملزوم نخواہد شد ودر بلاد متقاربه که مسافت کم از یک ماه دارند ثبوت رؤیت یک بلده ببلدۂ دیگر ملزم خواہد شده، در مراقی الفلاح می نویسد اذا ثبت الهلال فی بلدة ومطلع قطرها لزم سائر الناس فی ظاهر الرواية وعليه الفتویٰ وهو قول اکثر المشائخ فيلزم قضاء يوم على اهل بلدة صاموا تسعة وعشرين يوما لعموم الخطاب صوموا لرؤيته وقيل يختلف ثبوته باختلاف المطالع واختاره صاحب التجريد كما اذا زالت الشمس عند قوم وغربت عند غيرهم فالظهر على الاولين لا المغرب لعدم انعقاد السبب فی حقهم انتهیٰ، طحطاوی در حواشی مراقی الفلاح می نویسد قوله كما ذهب اليه صاحب التجريد وهو الاشبه لان انفصال الهلال من شعاع الشمس يختلف باختلاف الاقطار

کما فی دخول الوقت وخروجه وهذا مثبت فی علم الافلاک والهیأة واقل ما اختلف المطالع مسیرة شهر کما فی الجواهر انتهیٰ ،ودرفتاویٰ تاتارخانیہ کے آرد اهل بلدة اذا رأوا الهلال هل یلزم فی حق کل بلدة اختلف فیه فمنهم من قال لا یلزم فانما المعتبر فی حق اهل بلدة رویتهم وفی الخانیة لا عبرة باختلاف المطالع فی ظاهر الروایة، وفی القدوری ان کان بین البلدتین تفاوت لا یختلف به المطالع یلزمه وذکر شمس الائمة الحلوانی انه الصحیح من مذهب اصحابنا انتهی 'وصاحب ہدایہ درمختارات النوازل کے آرد، اهل بلدة صاموا تسعة وعشرین یوما بالرؤیة واهل بلدة اخریٰ صاموا ثلاثین بالرؤیة فعلی الاولین قضاء یوم اذا لم یختلف المطالع بینهما واما اذا اختلف لا یجب القضاء انتهیٰ، وزیلعی درتبیین الحقائق شرح کنزالدقائق می طرازد، ولا عبرة باختلاف المطالع ومعناه اذا رأی الهلال اهل بلدة ولم یره اهل بلدة اخریٰ یجب ان یصوموا برؤیة اولئک کیف ماکان علی قول من قال لا عبرة باختلاف المطالع وعلی قول من اعتبره ینظر فان کان فیهما تقارب بحیث لا یختلف المطالع یجب وان کان بحیث یختلف لا یجب واکثر المشائخ علی انه لا یعتبر حتی اذا صام اهل بلدة ثلاثین یوما واهل بلدة اخریٰ تسعة وعشرین یوما یجب علیهم قضاء یوم والاشبه ان یعتبر لان کل قوم مخاطبون بما عندهم وانفصال الهلال عن شعاع الشمس یختلف باختلاف المطالع کما فی دخول وقت الصلوٰة وخروجه یختلف باختلاف الاقطار حتی اذا زالت الشمس فی المشرق لا یلزم ان تزول فی المغرب وکذا طلوع الفجر وغروب الشمس بل کلما تحرکت الشمس درجة فتلک طلوع الفجر لقوم وطلوع الشمس لبعضهم وغروب لبعض ونصف لیل لغیرهم والدلیل علی اختلاف المطالع ما روی کریب ان ام الفضل بعثته

ځایونو دپاره په ټیلی فون او ریډیو باندې دحکم رسولو انتظام کړې دې، حالانکه زمونږ په ناقص خیالونو کښې دادفقهې دقواعدو په بنیاد باندې قطعاً غلط معلومیږي. صاحب بحرلیکي.

واعلم ان ما كان من باب الديانات فانه يكتفى فيه بخبر الواحد العدل كهلال رمضان وما كان من حقوق العباد وفيه الزام محض كالبيوع والاملاك فشرطه العدد والعدالة ولفظ الشهادة مع باقى شروطها ومنه الفطر انتهىٰ (بحر ۲: ۲٦٧)

او په مجموعة الفتاوی کښې ۱: ۲۷۵ صفحه باندې دی. بحسب ضوابط فقهیه مجرد اخبارات او تاروغیره درباب روژه او افطار معتبرنه دی.

په درمختار کښې دی:

فليزم اهل المشرق برؤية اهل المغرب اذا ثبت عندهم روية اولئك بطريق موجب

چه په دې باندې علامه شامی رحمه الله لیکي:

قوله بطريق موجب كان يتحمل اثنان الشهادة ويشهدا على حكم القاضى او ليستفيض الخبر،

دې نه پس لیکي:

قال الرحمتى معنى الاستفاضة ان تأتى من تلك البلدة جماعات متعددون كل منهم يخبر عن اهل تلك البلدة انهم صاموا عن رؤية لا مجرد الشيوع من غير علم بمن اشاعه انتهىٰ

دې عباراتو نه معلومه شوه چه رؤیت هلال دروژې په باره کښې د ریډیو، ټیلی فون اودتار په ذریعه اطلاعات په دې صورتونو کښې شامل کیدې نشی چه هغه علمائې کرام په شرعی لحاظ سره داعتبار قابل اوګڼړی، نوځه په پرې باندې داختربناا وکړې شی. ځکه چه صاحب بحروغیره ټولو علمائی کرامو په اتفاق سره رویت هلال د اختر اثبات په شرعی لحاظ سره شهادت شرط ګرځولې دې او په شهادت کښې خو شرعاً او عقلاً په دواړه لحاظ سره د ګواهانو حاضری اولنې شرط دې. په شرعی لحاظ سره دفقهې په کتابونو کښې ثبوت موجوددې او عقلا دې دپاره چه ترننه پورې تمام ذی عقل او تعلیم یافته جچیان صاحبانو که هغه کافران ولې نه وی په ریډیو، ټیلی فون او دتار په ذریعه شهادت اخستل جائزنه دی ګرځولی

پس که مونږ په قول مرجوح باندې عمل اوکړو او په اختلاف مطالع باندې اعتبار اونکړو نو په یو مجرد دَ دروغو خیز (ریډیو) باندې څنګه اعتماد اوکړئ شی چه دَ دروغژن مجرب سره سره اعلان کونکئ هم فاسق وی اوکه هم دا ټول نقصونه نظرانداز کولې شو نو بیا دَ سعودی عربیه په اعلان باندې لبیک ولې نه وایو ، چه دَ ټول امت روژه او اختر یو وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانا عزیز الرحمٰن بنوں تحصیل لکی مروت....... ۳/۲/۱۹۷۵ء

الجواب: واضحه دې وی چه په خیرالقرون کښې دَ روژې او اختر دَ وحدت ضروری یا غیر ضروری کیدو دَ دواړو مثال نه ملاویږی. البته دَ وحدت دَ مشروع کیدو دلیل ملاویږی.

وهو قوله علیه الصلاة والسلام صوموا لرؤیته وافطروا لرؤیته ﴿۱﴾ وجه الدلالة ان الخطاب فیه عام لجمیع المسلمین، والمراد من الرؤیة ثبوت الرؤیة بالمشاهدة او الشهادة وغیرها لا الرؤیة المحضة اجماعا وهو واضح فاذا ثبتت عند اهل المشرق رؤیة اهل المغرب ثبوتا شرعیا فیلزم علیهم الصوم والافطار وهو ظاهر الروایة کما صرحوا به ، وخصص ابن عباس الخطاب باهل البلد حیث قال هکذا امرنا رسول الله ﷺ فیکون عدم حکمه بناء علی رأیه المستنبط من الحدیث دون منطوق الحدیث والاصل فی الخطاب هو العموم فیکون ظاهر الروایة قویا من حیث الدلیل وهو الراجح عند المحققین کذا صرحوا به ﴿۲﴾، واما ما اختاره الزیلعی فهو غیر ظاهر الروایة والمراد من الاجماع فی کلام ابن رشد اجماع المالکیة ،

﴿۱﴾ اخرجه احمد فی المسند (۲: ۲۵۴) والبخاری فی الصوم باب قول النبی ﷺ اذا رأیتم الهلال فصوموا، ومسلم فی الصیام باب وجوب صوم رمضان لرؤیة الهلال والفطر لرؤیة الهلال وغیرهم من حدیث ابی هریرة رضی الله عنه مرفوعاً.

﴿۲﴾ قال الدکتور وهبة الزحیلی: ان الجمهور استدلوا بالسنة والقیاس اما السنة فهو حدیث ابی هریرة وغیره صوموا لرؤیته وافطروا لرؤیته...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

واضحه دي وی چه ریډیو یوډیره محفوظ آله ده.ددې په ذریعې چه کوم خبر نشرکیږی.هغه واضح الدلالت وی.په خلاف دمدافع وغیره.چه په هغې کښې دغیراحتمال هم موجود وی.پس چه په مدافع باندې اعتماد صحیح او مشروع دې نوپه آله باندې به اعتماد بالکل صحیح وی.

كما فى منحة الخالق على هامش البحر ٢ :٢٧٠ لم يذكروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة على ثبوت الشهر كضرب المدافع فى زماننا والظاهر وجوب العمل بها على من

(بقيه حاشيه) فان غم عليكم فاكملوا عدة شعبان ثلاثين فهو يدل على ان ايجاب الصوم على كل المسلمين معلق بمطلق الرؤية والمطلق يجرى على اطلاقه فتكفى رؤية الجماعة اوالفرد المقبول الشهادة ، واما القياس فانهم قاسوا البلدان البعيدة على المدن القريبة من بلد الرؤية اذلا فرق والتفرقة تحكم لا تعتمد على دليل هذا وقد ذكر ابن حجر فى الفتح ستة اقوال فى الموضوع، وقال الصنعانى: والاقرب لزوم اهل بلد الرؤية وما يتصل بها من الجهات التى على سمتها اى على خط من خطوط الطول وهى ما بين الشمال الى الجنوب اذ بذلك تتحد المطالع وتختلف المطالع بعدم التساوى فى طول البلدين او باختلاف درجات خطوط العرض.

وقال الشوكانى ان الحجة انما هى فى المرفوع من رواية ابن عباس لا فى اجتهاده الذى فهم عنه الناس، والمشار اليه بقوله هكذا امرنا رسول الله ﷺ وقوله فلا نزال نصوم حتى نكمل الثلاثين والامر الوارد فى حديث ابن عمر، لا يختص باهل ناحية على جهة الانفراد بل هو خطاب لكل من يصلح له من المسلمين فالاستدلال به على لزوم رؤية اهل بلد لغيرهم من اهل البلاد اظهر من الاستدلال به على عدم اللزوم لانه اذا رآه اهل بلد فقد رآه المسلمون فيلزم غيرهم ما لزمهم ...... وهذا الرأى (رأى الجمهور) هو الراجح لدى توحيدا للعبادة بين المسلمين .

(الفقه الاسلامى وادلته ٣: ١٦٦٢ المطلب فى اختلاف المطالع)

سمعها ممن كانٔ غائبا عن المصر كاهلٔ القرىٰ ونحوها الخ ﴿۱﴾.
داهم دي و اضحه وی چه په منادی سلطان کښې دَعدالت شرط نشته دې،
کمافی الهندية۵: ۳۴۲ وخبرمنادی السلطان مقبول عدلاكان اوفاسقا كذافى الجواهرالاخلاطی﴿۲﴾.

اوچه کله دَریډیو په ذریعه سره تفصیلی خبرچه په هغې کښې دَفیصلې والا اومنشاء د (رؤیت وغیرها) ذکروی،هیڅ شک پکښې نشته دې.وهوالموفق.

دَ تکمیل ثلاثین نه پس به دَ اختر حکم ورکولی شي
خوچه دَدوو گواهانو په ثبوت سره روژه شوې وی

سوال: علماء کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَپیرپه شپه په دیرشمه روژه دَسپوږمئ په لیدلو باندې شرعی شهادت پیش شو اودَوړوکی اختراعلان اوکړئ شو،دې نه روستو دَمنگل په شپه یعنی په یکم شوال په راتلونکې شپې سپوږمئ اونه لیدلئ شوه،آیادَدې دویمې ورځې سپوږمئ نه لیدل دَذکرشوی شهادت دَتکذیب دلیل نه دې؟ بینواتوجروا.

المستفتی:گل محمدواهلیان خویشکی نوشهره............۲۶/۱۰/۱۹۷۷ء.

الجواب: اګرچه دَدویمې شپې سپوږمئ دَاولنئ شپې په نسبت اوچته اوغټه وی، لهذاپه دویمه شپه سپوږمئ په نظرنه راتلل دَدروغو یا دَغلطئ دلیل دې،البته دیرش ورځې پوره کیدو په وجه باندې بغیردَرؤیت نه به دَاخترحکم ورکولئ شی.

کمافی الهندية۱: ۲۱۱ واذا شهد على هلال رمضان شاهدان والسماء متغيمة وقبل القاضى شهادتهما وصاموا ثلثين يوما فلم يروا الهلال شوال ان كانت السماء متغيمة يفطرون من الغد بالاتفاق وان كانت مصحية يفطرون ايضا على الصحيح كذا فى المحيط ﴿۳﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ (منحة الخالق على هامش البحر ۲: ۲۷۰ قبيل باب ما يفسد الصوم وما لايفسده)
﴿۲﴾ (فتاوىٰ عالمگيرية ۵: ۳۰۹ كتاب الكراهية)
﴿۳﴾ (فتاوىٰ عالمگيرية ۱: ۱۹۸ الباب الثانى فى رؤية الهلال)

دَ روژې دَمیاشتې د پاره دَ درې کسانو ګواهی او دَ یقینی خبرحکم

علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په یو کلی کښې دَرمضان شریف میاشت اولیدلې شوه اوپه هغې کښې دَروژې اعلان اوکړې شو، اوس چه دَدې دویم کلی والا دا خبر واخلی لاړشی نودَدې موجب طریقه کومه یوه ده. که درې عام سړی دَدې کلی نه راشی او دا اووائی چه په دې بل کلی کښې سپوږمئ لیدلې شوې ده اودَرمضان دَفرضیت اعلان اوکړی، آیا دا شهادت کافی دې یا یقینی خبرضروری دې؟بینوا توجروا.

المستفتی: مولاناعبد الرحمٰن وانده شهاب خیل لکی مروت.

الجواب: واضحه دې وی چه صحیح ثبوت په درې قسمه دې کمافی ردالمحتار ۲:۱۳۲قوله بطریق موجب کان یتحمل اثنان الشهادة اویشهداعلی حکم القاضی اویستفیض الخبربخلاف مااذااخبران اهل بلدة کذا رؤوه لانه حکایة(۱). پس په دې بناء باندې داخبرچه په استفتاء کښې مسطور دې مستفیض خبر نه دې.په دې باندې عمل کول واجب نه دی.چونکه ظن غالب هم د موجباتو نه شمیرلې شوې دې. کمافی ردالمحتار۲:۱۲۵وغلبة الظن حجة موجبة للعمل کما صرحوابه.(۲) قلت والخبرالمستفیض یوجب من حیث انه یفیدالظن الغالب فلایلزم الزیادة علی الثلاثة فافهم،پس که دا کسان ریښتونی وی نودَدوې په خبرباندې اعتماد کول به غلط نه وی.لان خبرهم لیس مادون من صوت المدافع فافهم،وهوالموفق.

---

(۱) (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۰۵ کتاب الصوم مطلب فی اختلاف المطالع)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: والظاهر انه یلزم اهل القری الصوم بسماع المدافع او رؤیة القنادیل من المصر لانه علامة ظاهرة تفید غلبة الظن وغلبة الظن حجة موجبة للعمل کما صرحوابه. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۹۹ کتاب الصوم مطلب لا عبرة بقول المؤقتین)

افواګانې خبر مستفیض نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په یو ځائې څه کسان قاضی یا امام ته خبرور کړی چه مثلاً په فلانی ځائې کښې شهادت ورکړې شوې دې چه سپوږمۍ په نظر راغلې ده او داهم ورسره اووائی چه دهغه ځائې مولوی صاحب دَاختر اعلان کړې دې اودمولوی صاحب پیژندګلو نشته دې اونه دګواهانو په باره کښې څه علم شته دې.نوآیا هغه قاضی یا امام دَاختراعلان کولئ شی؟ بینواتوجروا.

المستفتی: مولوی یحی مهمندایجنسی متعلم حقانیه.یکم ذی الحجة ۱۳۹۹ھ

الجواب: دې قسمه خبرونوباندې دَاختریاروژې حکم ورکول بې قاعدې کاردې،داافواګانې دی صحیح خبرنه دې،

فی ردالمحتار ۲:۱۲۹ قال الرحمتی معنی الاستفاضة انه تأتی من تلک البلدة جماعات متعددون کل منهم یخبر عن اهل تلک البلدة انهم صاموا عن رؤیة لا مجرد الشیوع من غیر علم بمن اشاعه کما قد تشیع اخبار یتحدث بها سائر اهل البلدة ولا یعلم من اشاعها الخ ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ ریډیو وغیره اعلان په روژې او اخترباندې دَاعتماد شرائط

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په موجوده زمانه کښې حکومت په ریډیو وغیره باندې دَروژې اواختر اعلان کوی.آیا شرعی لحاظ سره به په دې باندې اعتبارکولئ شي؟ بینواتوجروا.

المستفتی. مولانااحمدزمان منګوری پاړه چنار.............۱۸/۱/۱۹۸۲ء

الجواب: هرکله چه په مدافع وغیره باندې اعتماد جائز دې، کمافی ردالمحتار۲:۱۲۵.﴿۲﴾

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۰۲ قبیل مطلب فی رؤیة الهلال نهاراً)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: قلت والظاهر انه یلزم اهل القری الصوم بسماع المدافع ورؤیة القنادیل من المصر لانه علامة ظاهرة تفید غلبة ... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

ومنحة الخالق علی هامش البحر ۲: ۲۷۰ (۱) پس په ریډیو وغیره باندې اعتماد په صحیح طریقې سره جائز دې، لکونها ادل علی المرام لان اصوات المدافع قدتکون لغیر دخول الشهر، البته په جواز اعتماد کښې شرط دادې چه اعلان کولو والا مسلمان وی او خبر تفصیلی وی (۲) ځکه چه په موجوده دور کښې داخطره ده چه هغوی دَماهرینو فلکیاتو په مفروضو باندې اعتماد نه وی کړې او په شریعت کښې میاشت دَ یو کم دیرشو نه کمه نه وی نو هغه

(بقیه حاشیه) الظن وغلبة الظن حجة موجبة للعمل کما صرحوا به واحتمال کون ذلک لغیر رمضان بعید اذ لا یفعل مثل ذلک عادة فی لیلة الشک الا لثبوت رمضان. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۹۹ کتاب الصوم مطلب لا عبرة بقول الموقتین فی الصوم)

(۱) قال العلامة محمد امین الشهیر بابن عابدین: لم یذکروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة علی ثبوت الشهر کضرب المدافع فی زماننا والظاهر وجوب العمل بها علی من سمعها فمن کان غائبا عن المصر کاهل القریٰ ونحوها کما یجب العمل بها علی اهل المصر الذین لم یروا الحاکم قبل شهادة الشهود.

(منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ۲: ۲۷۰ قبیل باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

(۲) د روژې او اختر د پاره د ریډیو اعلان تردې حده پورې معتبر دې چه دې سره داسې غلبه ظن حاصلیدې شی کومه چه موجب د حجت وی.

(۱) رؤیت هلال کمیټی په متدین علماء مفتیانو او په اهل خلقو باندې مشتمل وی.

(۲) ریډیو په حکومتی کنټرول کښې وی او په دې ملک کښې حکومتی ریډیو سټیشن د خبرونو په لحاظ سره محفوظ وی او په عوامو کښې دا معروف او مشهور وی گنی د عوامی ایف ایم اینتینو نه به خطره وی.

(۳) اعلان تفصیلی وی محض په اخوا دیخوا خبرونو باندې مشتمل نه وی مثلاً دلته اختردې فلانی خانې کښې سپوږمئ لیدلې شوې ده، زمونږ په علاقه کښې هم نن اختردې یا رمضان دې وغیره دا خبر محض دې اعلان د شهادت وغیره نه دې

(۴) د هلال کمیټئ د شرعی فیصلې په روسره سرکاری اعلان وی

(۵) په کمیټئ او اعلان کونکی باندې اطلاعاتی وزراء یا د بل چا یا حکومتی مفاد اثرانداز نه وی (۶) حکومتی ذرائع ددې په اهتمام کښې مشهور او معروف وی وغیره (ماخوذ از فتاوی شیخ الاسلام، نظام الفتاوی، جدید فقهی مسائل، جواهر الفقه وغیره)

(از مرتب)

اعتماد به غیر معتمد وی، چه هغه دَدې دپاره مستلزم وی.﴿۱﴾ وهو الموفق.

دَ ورځې په وخت کښې سپوږمۍ په نظر راتلل به دَ راروانې شپې شمیرلې کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَاخترمیاشت کله دَورځې په نظر راشی نو په کوم وخت روژه ماتې کول پکاردی، صحیح قول کوم یو دې؟ بینواتوجروا.

المستفتی: صلاح الدین ایبټ آباد...۱۸/ذی قعده ۱۳۹۷ھ

الجواب: کله چه په ورځ کښې سپوږمۍ په نظر راشی نو دا سپوږمۍ به دَ راروانې شپې شمیرلې کیږی، اونمرډوبیدونه مخکښې روژې ماتې کول به ناجائز وی، کمافی شرح التنویرورؤیته بالنهارللیلة الآتیة مطلقاعلی المذهب ذکره الحدادی وفی ردالمحتار۲: ۱۳۰قوله مطلقا ای سواء رؤی قبل الزوال او بعده.﴿۲﴾ وهوالموفق.

دَ روژې، وړوکی اختر او په غټ اختر کښې دَ اختلاف مطالع اعتبار او عدم اعتبار

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زه پاکستانې مسلمان یم اوپه امریکه کښې اوسیږم، دلته هرکال دَاخترپه ورځو کښې مسئله پیدا کیږی هغه داچه دَ اختر سپوږمۍ امریکه کښې په نظر راشی نواختربه کولې شی اودَرمضان میاشت چه دلته په نظر راشی نو روژې به شروع کولې شی یا که سپوږمۍ په مصر، عرب وغیره کښې په نظر راغله نوپه امریکه کښې به

﴿۱﴾ قال العلامة شبیر احمد العثمانی: فینبغی ان یعتبر اختلافها ان لزم منه التفاوت بین البلدتین باکثر من یوم واحد لان النصوص مصرحة بکون الشهر تسعة وعشرین او ثلاثین فلا تقبل الشهادة ولا یعمل بهما فیما دون اقل العدد ولا ازید من اکثره.
(فتح الملهم بشرح مسلم ۳: ۱۱۳)

﴿۲﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۰۳ کتاب الصوم مطلب فی رؤیة الهلال نهارا)

هم اختر کولئ شی، حالانکه دامریکې او عربو په وختونو کښې انه گهنټې فرق دې او په بعضې ځایونو کښې خودولس گهنټې فرق دې. څکه چه په کومه ورځ هلته سپوږمئ په نظر راشی دلته په نظر نه راځی. لهذا مونږ په روژه او اختر کښې څه موقف اختیارکړو. دې نه علاوه داچه دلوئې اختر په موقع باندې یو طرف ته هغه مسلمانان دی هغوی وائی چه حج په سعودی عرب کښې کیږی په کومه ورځ چه په سعودی عرب کښې اختر وی دلته به هم وی. بل طرف ته هغه مسلمانان دی چه هغوی وائی داسې صحیح نه ده. لهذا شرعی حکم څه دې؟ بینواتوجروا.

المستفتی کوکب صدیقی یو ایس اے (U.SA)...... ۲۳/شوال ۱۴۰۱ھ

الجواب: محترم المقام سلمه الرحمٰن السلام علیکم نه پس واضحه دې وی چه د ظاهر الروایت په بنیادباندې داختلاف مطالع هیڅ اعتبارنشته دې. پس په امریکه کښې اوسیدونکې دعربو په ثابت شوې رؤیت باندې روژه او اختر کولئ شی

لما فی شرح التنویر: واختلاف المطالع غیر معتبر علی ظاهر المذهب وعلیه اکثر المشائخ وعلیه الفتوی، فیلزم اهل المشرق برؤیة اهل المغرب اذا ثبت عندهم رؤیة اولئک بطریق موجب انتهیٰ بحذف، (هامش ردالمحتار ۲: ۱۳۱) ﴿۱﴾

البته قربانی په خپل مطلع باندې کول ضروری دی

کما فی ردالمحتار ۲: ۱۳۲ وهل یقال کذلک فی حق الاضحیة لغیر الحجاج لم اره والظاهر نعم لان اختلاف المطالع انما لم یعتبر فی الصوم لتعلقه بمطلق الرؤیة وهذا بخلاف الاضحیة، فالظاهر انها کاوقات الصلوات یلزم کل قوم العمل بما عندهم فتجزئ الاضحیة فی الیوم الثالث عشر وان کان علی رؤیا غیرهم هوالرابع عشر﴿۲﴾. وهوالموفق

په بلاد بعیده کښې داختلاف مطالع مسئله اود سعودی عرب په اعلان باندې د روژې او اختر حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ علاقه ...

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۰۳ کتاب الصوم)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۰۵ قبیل باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

ایجنسئ په هغه خطه کښې واقع ده چه هلته نه پاکستانې حکومت دې اونه افغانې بلکه مکمل طورباندې آزادہ علاقه ده،مونږدَسعودی عرب په اعلان باندې روژه او اختر کوو،بعضې خلق داسې هم دی چه هغوی دَسعودی په اعلان باندې عمل نه کوی،،اوس سوال دا دې چه دَسعودی په اعلان باندې عمل کول جائز دی که نه،اودَهغې دویمې طبقې څه حکم دې،چه هغوی دَسعودی په اعلان باندې عمل نه کوی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانافضل الله آزادقبائل مهمندایجنسی......۱۹۸۹ء/۱۰/۸.

الجواب: واضحه دې وی چه بنابرظاهرالروایت اختلاف مطالع معتبرنه دې. پس اهل مشرق دَاهل مغرب په رؤیت باندې اکتفاکولئ شی. کمافی شـــرح التنویرقبیل باب مایفسدالصوم ومالایفسده.﴿۱﴾اوبعضې اهل علم هم په دې روایت باندې عمل کوی،اوبعضې علماء په دې باندې عمل نه کوی بلکه وائی چه دا َعدم اعتبار په بلاد قریبه کښې دی.نه په بلادبعیده کښې.

کما یشیر الیه کلام البدائع ۲ :۸۳ هذا اذا کانت المسافة بین البلدتین قریبة لا تختلف فیه المطالع فاما اذا کانت بعیدة فلا یلزم احد البلدین حکم الآخر لان مطالع البلاد عن المسافة الفاحشة تختلف فیعتبر فی اهل کل بلد مطالع بلدهم دون البلد الآخر، انتهیٰ مافی البدائع ﴿۲﴾

او سعودی عرب چه دې هغه بغیرشک نه په بلادبعیده کښې راځی.

(۱)...او دا چه څنګه دَاولنئ شپې سپوږمئ په آسمان کښې اوچته شی او دَ نمر ډوبیدونه روستو یوپنځوس(۵۱) منټه تیرشی،پس دا سپوږمئ په مغربی بلادکښې هم دَداسې اوچت والی په وخت اووه سوه اوپنځوس(۷۵۰)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: واختلاف المطالع غیر معتبر علی ظاهر المذهب وعلیه اکثر المشائخ وعلیه الفتویٰ فیلزم اهل المشرق برؤیة اهل المغرب اذا ثبت عندهم رؤیة اولئک بطریق موجب.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۱۰۳ کتاب الصوم)

﴿۲﴾ (بدائع الصنائع ۲:۲۲۴ کتاب الصوم اثبات الاهلة)

میګه تقریباً په آسمان کښې لیدلیٔ شي، او دا بلاد په بلاد قریبه کښې راځي، او ددې فاصلې نه زیاته فاصله په بلاد بعیده کښې راځي

(۲) پس دا منصوصي او اجماعي حکم دې چه دمیاشتې دیو کم دیرشو نه کمیدل په قیاس او رائې سره متغیر کول جائز نه دي او که ظاهر الروایت په خپل اطلاق باندې پریښودلې شي نو په دې سره دا تغیر لازم راځي چه پاکستانیان (عوام) به روژې په پاکستاني رؤیت باندې نیسي او اختر به دسعودي په ریډیو باندې کوي. پس روژه به په بعضو ختونو کښې داته ویشتو (۲۸) ورځووي. خلاصه دکلام داده چه که ظاهر الروایت بر اطلاق خود حمل شود پس عوام بے لگام صوم به رؤیت پاکستان وفطر بر رادیو عرب خواهند کرد واز قضاء یک یا دو روز گریز خواهند کرد. پس بر اهل علم انسداد این مفسده ضروری است (۱) وهو الموفق.

اختلاف مطالع او ریډیو وغیره باندې دَ اعلان حکم

سوال: ما یقول العلماء فی هذه المسئلة ای فی خبر الآلات الجدیدة کالتار والتلفون وغیرهما اذا اخبر من العرب وغیر ذلک من الممالک الاسلامیة هل یصح لنا الصوم والافطار به ام لا؟ وهل یثبت حکم الشرعی بهذه ام لا؟ وهل یختلف المطالع باختلاف الاقطار ام لا؟ نرجوا منکم ان ترشدنا الی طریق الصواب بالبراهین.

المستفتي: مولانا غلام رسول ۱۹۷۶ء/۵/۷

(۱) قال الشیخ محمد یوسف البنوری: ولا بد من تسلیم قول الزیلعی والا لزم وقوع العید یوم السابع والعشرین والثامن والعشرین او الحادی والثلاثین والثانی والثلاثین اذا کان بین البلدتین مسافة بعیدة کالهند والقسطنطینیة فربما یتقدم طلوع الهلال فی بلاد القسطنطینیة بیومین فاذا رؤی الهلال فی بلاد الهند بعد رؤیة الهلال هناک بلیلتین ثم بلغتنا رؤیتهم فان لزمتنا رؤیتهم لزم تقدم العید وان رآی رجل الهلال فی القسطنطینیة ثم جاء نا قبل العید فهل یعمل برؤیته او برؤیة اهل بلدنا؟ لم اجد هذه الصورة فی کتبنا والظاهر انه یتبع اهل بلدنا الخ. (معارف السنن ۵:۳۳۷ مسئلة اختلاف المطالع)

جواب: ليعلم ان ههنا مسائل: الاولیٰ فی اعتبار اختلاف المطالع ، فالراجح فيه علم الاعتبار الا اذا يستلزم التغير لامر متقرر فی الشرع كما اذا استلزم كون الشهر ثمانية وعشرين يوما يدل عليه ما فی الدر المختار، واختلاف المطالع غير معتبر علی ظاهر المذهب وعليه اكثر المشائخ وعليه الفتویٰ﴿۱﴾ واما حديث ابن عباس فيمكن ان يقال ان رده مبنی علی فوات المحل فكانها شهادة الفرد علی الافطار، او يقال ان الظاهر عدم بناء الرد علی اعتبار اختلاف المطالع عنده بل الرد بناء علی اعتبار الرؤية ای كل قوم مخاطب بما ثبت عندهم دون غيرهم قربوا او ابعدوا ولم يذهب اليه احد من الحنفية، او يقال انه فهم من حديث صوموا لرؤيته (الحديث) والحق انه حجة لعدم اعتبار اختلاف المطالع والحجة هی الرواية دون رأی الراوی (هامش الرد ۲: ۱۳۱).

والثانية: فی الاعتماد علی الآلات والامارات فالمحقق هو الاعتماد عند افادة الظن الغالب لما فی منحة الخالق علی هامش البحر ۲: ۲۷۰ لم يذكروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة علی ثبوت الشهر كضرب المدافع فی زماننا والظاهر وجوب العمل بها علی من سمعها ممن كان غائبا عن المصر كاهل القریٰ وغيرها كما يجب العمل بها علی اهل المصر الذين لم يروا الحاكم قبل شهادة الشهود ﴿۲﴾.

والثالثة: ان حكم الحاكم خارج ولايته لايلزم العمل به نعم يجب التحری فان غلب علی ظنه الصدق فيقبل كما صرحوا به ﴿۳﴾ ولا شك ان الراديو آلة محفوظة

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۰۳ كتاب الصوم)

﴿۲﴾ (منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ۲: ۲۷۰ قبيل باب مايفسد الصوم ومالايفسده)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: الصحيح من مذهب ... (باقي حاشيه په راروانه صفحه)

جدا فاذا نشر به الحکم المفصل بحیث ذکر فیه الحاکم والحکم ومنشأ الحکم فلا شک فی افادته الظن. وهو الموفق

په بلاد بعیده کښې په سعودی اعلان باندې

دَ روژې او اختر عوامی رواج

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په مهمند ایجنسئ کښې دَډیروخت نه دا رواج دې چه خلق روژه او اختر دَ سعودی عرب په اعلان باندې کوی. آیا دا جائز دی؟ بینواتوجروا.

المستفتی: ډاکټر حبیب الرحمٰن چنارے پایاں مهمند ایجنسی.

الجواب: که ستاسو دَعلاقې دَعلماؤ په فتوې او فیصلې باندې دا رواج جاری شوې وی نو په دې کښې هیڅ اعتراض نشته. (۱). البته په عید الاضحٰی (لوئی اختر) کښې دَدې رواج نه جاری کیدل دَدې امر دلیل دې چه دا دَعوامو او جرګې فیصله ده. وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) اصحابنا ان الخبر اذا استفاض وتحقق فیما بین اهل البلدة الاخرىٰ یلزمهم حکم هذه البلدة قلت ووجه الاستدراک ان هذه الاستفاضة لیس فیها شهادة علی قضاء قاض ولا علی شهادة لکن لما کانت بمنزلة الخبر المتواتر وقد ثبت بها ان اهل تلک البلدة صاموا یوم کذا لزم العمل بها لان البلدة لا تخلو عن حاکم شرعی عادة فلا بد من ان یکون صومهم مبنیا علی حکم حاکمهم الشرعی فکانت تلک الاستفاضة بمعنی نقل الحکم المذکور وهی اقویٰ من الشهادة بان اهل تلک البلدة رأوا الهلال وصاموا لانها لا تفید الیقین فلذا لم تقبل الا اذا کانت علی الحکم او علی شهادة غیرهم لتکون شهادة معتبرة والا فهی مجرد اخبار بخلاف الاستفاضة فانها تفید الیقین فلا ینافی ما قبله.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۰۲ قبیل مطلب فی رؤیة الهلال نهارا)

(۱) قال الحصکفی: واختلاف المطالع غیر معتبر علی...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

....

(بقیه حاشیه) ظاهر المذهب وعلیه اکثر المشائخ وعلیه الفتویٰ فیلزم اهل المشرق برؤیة اهل المغرب اذا ثبت عندهم رؤیة اولئک بطریق موجب (درمختار ۲: ۱۰۳) .

په دې باندې دَبعض علماؤ عمل دې او دَبعض اهل علم والو قول دا دې چه دا عدم اعتبارپه بلاد قریبه کښې معتبر دې په بلادبعیده کښې نه، کمایشیر الیه کلام البدائع (۲: ۲۲٤) هذا اذا کانت المسافة بین البلدتین قریبة لا تختلف فیه المطالع فامااذا کانت بعیدة فلایلزم احدالبلدین حکم الاخر لان مطالع البلاد عندالمسافة الفاحشة تختلف فیعتبر فی اهل کل بلدمطالع بلدهم دون البلد الآخر انتهی.

په دې وجه باندې دَعلماؤ او دَعلاقې دَمفتیانو فیصله دَفقهاؤ په بنیاد او علمی بنیادونو باندې مضبوطه وی. اودَعوامو او جرګو فیصله دَ انتشار وجه جوړیدې شی. اوبیا دا خطره وی چه عوام به په پاکستانی رؤیت باندې روژه نیسی او دَسعودی عرب په رؤیت باندې به اخترکوی او داسې به روژې اته ویشت(۲۸) پاتې شی. وغیره.

......(ازمرتب)......

الفرائد اللوامع فی تحقیق اختلاف المطالع

څوکالو راسې دامسئله په ډيره تيزئ سره مخې ته راغلې ده. دبعض علماؤ رائې دی چه په ټول عالم اسلام کښې روژه او اختر هم په يوه ورځ کول پکار دی. او توحيد الصوم والاعياد دپاره په علمی بنيادونو باندې کوشش کوی. خودعلماؤ په مينځ کښې دَاختلاف اوعملی طورباندې دَدې په تنقيدکښې دَ راتلونکو رکاوټونو په وجه سره بعضې علماء دَدې سره اختلاف کوی. دلته دَحضرت مفتی صاحب يوه مقاله چه په منهاج السنن کښې موجود ده. په حواله جات اودَبعضو نوؤ رايو سره په فتاوی کښې شاملولې شی. اوهم دا دَمفتی صاحب په اختلاف مطالع کښې موقف هم دې......(أزمرتب).

واضحه دې وی چه په نفس اختلاف مطالع کښې هيڅ نزاع نشته دې په دې وجه باندې چه کله دَ دوؤ ښاريو په مينځ کښې دومره فاصله وی چه په يو کښې سپوږمئ په نظر راځی اوپه بل کښې نه راځی. او داسې مطالع د شمس هم دی. ځکه چه دَنمر دَشعاګانو نه دَسپوږمئ جُدا کيدل دَاختلاف اقطار په وجه باندې وی. تردې چه کله نمرمشرق طرف ته ډوب شی نو دا لازم نه ده چه په مغرب کښې هم ډوب شوې وی. داسې دَسحر راختل او دَنمرډوبيدل هم په مختلف علاقوکښې مختلف وی. بلکه نمرچه کله يوه يوه درجه حرکت کوی نودَچادپاره سحر راځی او دَچا دپاره دَنمرراختل. داسې په بعض علاقو کښې نمرډوبيږی او په بعض کښې نيمه شپه وی.

هٰكذا فى الزيلعـى ﴿۱﴾ اودَ لرې والى اندازچه په هغې سره مطلع مختلف كيږى. بعضو دَمياشتې يا دَدې نه زياته فاصله خودلې ده. ذكره القهستانى عن الجواهر، اوتاج تبريزى په دې تنبيه كړې ده چه اختلاف مطلع دَ څلريشت (۲۴) فرسخ نه كمه فاصله باندې ممكن نه ده ﴿۲﴾ اوپه معارف السنن كښې ذكر شوى دى چه هغوى دَتحقيق پورې دا خبره رسولې ده چه په مطلع كښې وقوع د اختلاف تقريباً پنځه سوه (۵۰۰) ميله پورې وى ﴿۳﴾ اوس په اختلاف مطالع باندې اعتباركول اونه كولو كښې اختلاف دې. اوپه دې كښې درې اقوال دى.

(۱) دَهرقوم دپاره دَخپلې مطلع اعتبار كول واجب دى. اودَنورو دپاره دَهغوى په مطلع باندې عمل كول لازم نه دى.

﴿۱﴾ قال العلامة فخر الدين الزيلعى : وانفصال الهلال عن شعاع الشمس يختلف باختلاف الاقطار كما ان دخول الوقت وخروجه يختلف باختلاف الاقطار حتى اذا زالت الشمس فى المشرق لايلزم منه ان تزول فى المغرب وكذا طلوع الفجر وغروب الشمس بل كلما تحركت الشمس درجة فتلك طلوع فجر لقوم وطلوع شمس لآخرين وغروب لبعض ونصف ليل لغيرهم .

(تبين الحقائق شرح كنز الدقائق ۱ : ۳۲۱ كتاب الصوم)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: وقدر البعد الذى تختلف فيه المطالع مسيرة شهر فاكثر على مافى القهستانى عن الجواهر...... وفى شرح المنهاج للرملى وقد نبه التاج التبريزى علىٰ ان اختلاف المطالع لا يمكن فى اقل من اربعة وعشرين فرسخا وافتىٰ به الوالد الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲ : ۱۰۵ اختلاف المطالع قبيل مايفسد الصوم وما لا يفسده)

﴿۳﴾ قال الشيخ محمد يوسف البنورى : وعلى كل حال بلاد الهند واسعة الأرجاء تختلف عروضها من ست عشرة درجة الى اربع وثلاثين درجة والمسافة بينها تبلغ الى نحو الفى ميل وحققوا وقوع الاختلاف فى المطلع بنحو خمسمائة ميل فكيف يتصور الجهد للتوحيد فى مثله .

(معارف السنن ۵ : ۳۳۰ تحقيق اعتبار اختلاف المطالع)

واعتمده الزيلعي ﴿۱﴾ وهوالصحيح عندالشافعية﴿۲﴾.

(۲) دَ اختلاف مطالع هيڅ اعتبار نشته، بلکه چرته هم چه سپوږمئ په نظر راغله نو په نورو خلقوباندې عمل کول واجب دي، وهو ظاهرالرواية عن ائمتنا وهوالمعتمدعندناوعندالمالكية والحنابلة واليه ذهب بعض الشافعية﴿۳﴾.

(۳) دا عدم اعتبار په بلادمتقاربه کښې دې په بلادمتباعده کښې نه دې، وهذا مختار عند بعض المشائخ قال الكاساني فى البدائع :هذا اذا كانت المسافة بين البلدتين قريبة لاتختلف منه المطالع فاما اذاكانت بعيدة فلا يلزم احدالبلدين حكم الاخر لان مطالع البلاد عندالمسافة الفاحشة تختلف فيعتبر فى اهل كل بلد مطلع بلدهم دون البلدالاخر .انتهى ﴿۴﴾وقال العلامة ابن رشد: اجمعوا على انه لا يراعى ....

﴿۱﴾ قال العلامة الزيلعى: والاشبه ان يعتبر لان كل قوم مخاطبون بما عندهم وانفصال لهلال عن شعاع الشمس يختلف باختلاف الاقطار.

تبين الحقائق شرح كنز الدقائق ۱ : ۳۲۱ كتاب الصوم)

﴿۲﴾ قال عبدالرحمن الجزيرى: الشافعية قالوا اذاثبتت رؤية الهلال فى جهة وجب على هل الجهة القريبة منها من كل ناحية ان يصوموا بناء على هذا للثبوت، والقرب يحصل باتحاد المطلع بان يكون بينهما اقل من اربعة وعشرين فرسخا تحديدا اما اهل الجهة لبعيدة فلا يجب عليهم الصوم بهذه الرؤية لاختلاف المطلع.

(الفقه على المذاهب الاربعة ۱ : ۱۳۸۱ اذا ثبت الهلال بقطر من الاقطار)

﴿۳﴾ قال ابن عابدين :لكن المعتمد الراجح عندنا انه لا اعتبار به وهو ظاهر الرواية وعليه المتون كالكنز وغيره وهو الصحيح عندالحنابلة كما فى الانصاف وكذا هو مذهب المالكية. (رسائل ابن عابدين ۱ : ۲۵۱ تنبيه الغافل والوسنان على احكام هلال رمضان)

﴿۴﴾ (بدائع الصنائع ۲ : ۲۲۳ شروط صحة الاداء)

ذلک فی البلدان النائية .﴿١﴾ وقال ابن عبدالبر اجمعوا على انه لاتراعى الرؤية فيما بعدمن البلاد﴿٢﴾.

دَ اولنی قول دليل اجتهاد دَ ابن عباس رضی الله عنه دی؛

عن كريب ان ام الفضل بنت الحارث بعثته الى معاوية بالشام قال فقدمت الشام فقضيت حاجتها واستهل على هلال رمضان وانا بالشام فراينا الهلال ليلة الجمعة ثم قدمت المدينة فى آخر الشهر فسالنى ابن عباس ثم ذكر الهلال فقال متى رايتم الهلال فقلت رايناه ليلة الجمعة فقال انت رايته ليلة الجمعة فقلت نعم وراه الناس وصاموا وصام معاوية فقال لكن رايناه ليلة السبت فلا نزال نصوم حتى نكمل ثلاثين يوما او نراه فقلت الا تكتفى برؤية معاوية وصيامه قال لاهكذا امرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم رواه الترمذى﴿٣﴾.

په دې حديث كښې ابن عباس رضی الله عنه دَ حضور پاک صلی الله علیه وسلم نه يو لفظ ذكر كړې دې او نه دَلفظ معنى بلكه يو مجمل صيغه ئې ذكر كړې ده، والحجة انما هى فى المرفوع لافى اجتهاده الذى فهم عنه الناس، او دَوى دې قول هكذا امرنا رسول الله صلی الله علیه وسلم مشاراليه دا قول دې فلانزال نصوم حتى نكمل ثلاثين او دَرسول الله صلی الله علیه وسلم نه چه كوم امر نقل دې، شيخينو وغيره په دې الفاظو كښې ذكر كړې دې لاتصوموا حتى تروا الهلال ولاتفطروا حتى تروه فان غم عليكم فاكملوا العدة ثلاثين هكذا قال الشوكانى فى النيل.﴿٤﴾ دا روايت.....

﴿١﴾ (بداية المجتهد ١: ٢١٠ كتاب الصيام قبيل الركن الثانى وهو الامساك)

﴿٢﴾ (فتح البارى بشرح صحيح البخارى ٥: ١٠٦ باب اذا رأيتم الهلال فصوموا)

﴿٣﴾ رواه الجماعة الاالبخارى وابن ماجه (نيل الاوطار ١٩٣/٣)

﴿٤﴾ قال الشوكانى: ان الحجة انما هى فى المرفوع ---- (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

په دې باندې دلالت کوی چه امیر معاویه رضی الله عنه سپوږمۍ لیدلې وه. او د مسلم په روایت کښې واضحه دی چه کریب هم سپوږمۍ لیدلې وه.

دَقول ثانی دلیل دا حدیث دې صوموا لرؤیته وافطروا لرؤیته. ﴿۱﴾ ځکه چه دا خطاب عام دې کوم مسلمان هم چه دَخطاب صلاحیت لری چه داد یو خاص علاقې یا بلد سره خاص نه دې. او داسې دا حدیث هم دې انا امة امیة لانکتب ولانحسب متفق علیه. ﴿۲﴾ ځکه چه اختلاف مطالع ته اعتبار ورکول په علم هئیت او علم حساب باندې موقوف دې چه دَهغې مونږ مکلف نه یو.

دَدریم قول دلیل دا دې که چرې بلاد بعیده لکه په عرب او هند کښې اختلاف معتبر او نه منلې شی نو په اته ویشتم (۲۸) رمضان باندې به مثلاً اختر کیږی. ﴿۳﴾

زمونږ علماؤ دویم قول ته ترجیح ورکړې ده او دا ظاهر الروایت دې او حدیث ابن عباس رضی الله عنه نه ئې دا جواب کړې دې

بان الحجة روایة الراوی لا رأیه ولم یذکر لفظ الحدیث

(بقیه حاشیه) من روایة ابن عباس لا فی اجتهاده الذی فهم عنه الناس والمشار الیه بقوله هکذا امرنا رسول الله صلی الله علیه وسلم قوله فلا نزال نصوم حتی نکمل الثلاثین.

(نیل الاوطار ۱۹۵/ج۴ باب الصوم)

﴿۱﴾ رواه البخاری باب قول النبی صلی الله علیه وسلم اذا رأیتم الهلال فصوموا حدیث رقم (۱۹۰۹) ومسلم باب وجوب صوم رمضان حدیث رقم (۱۰۸۱) وابن ماجه باب ما جاء فی صوموا لرؤیته و افطروا لرؤیته حدیث رقم (۱۶۵۵) واحمد فی المسند (۲: ۴۵۴) والطبرانی فی الصغیر حدیث رقم (۱۶۱)

﴿۲﴾ اخرجه البخاری فی صحیحه باب قول النبی صلی الله علیه وسلم لا نکتب ولا نحسب برقم (۱۹۱۳) ومسلم باب وجوب صوم رمضان لرؤیة الهلال برقم (۱۰۸۰) من حدیث عبد الله بن عمر رضی الله عنهما.

﴿۳﴾ قال الشیخ محمد یوسف البنوری: ولا بد من..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

ولا معناه فلم نعلم انه بلغه الحديث الصريح في اعتبار مطلع كل بلد لاهله دون غيره او استنبطه من حديث اخرجه الشيخان او لم يقبله لانه شهادة الواحد في غير غيم او لانه فات محل الشهادة وهو اول الشهر وبالجملة ان هذا واقعة الحال ولم ينكشف اجماله فلا يمكن الاستدلال به﴿۱﴾

اودا خبره یاد ساتل پکار دی چه ظاهرالروایت اګرچه مطلق دی خو صریح حدیث او اجماع دا ده چه میاشت دَیو کم دیرشو (۲۹) نه کمه او دَ دیرشو (۳۰) ورځو نه زیاته نه وی او دا دواړه (حدیث، اجماع) دَظاهرالروایت دَمقید کیدو تقاضا کوی. یعنی اذا لم یستلزم عدم الاعتبار نقصان الشهر عن تسع وعشرین او زیادته علی الثلاثین، پس ظاهره دا ده چه ظاهرالروایت او دَدویم قول مآل یو دی. فافهم.

اوکوم خلق چه دَدې امر ختمولو پسې دی چه توحیدالصوم والاعیاد

(بقيه حاشيه) تسليم قول الزيلعي والا لزم وقوع العيد يوم السابع والعشرين والثامن والعشرين او الحادي والثلاثين والثاني والثلاثين اذا كان بين البلدتين مسافة بعيدة كالهند والقسطنطينية فربما يتقدم طلوع البلاد في بلاد القسطنطينية يومين فاذا رؤى الهلال في بلاد الهند بعد رؤية الهلال هناك بليلتين ثم بلغتنا رؤيتهم فان لزمتنا رؤيتهم لزم تقدم العيد.

(معارف السنن ۵/۳۳۷ مساله اختلاف المطالع وتحقيق عدم عبرتها)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن الهمام: وقد يقال ان الاشارة في قوله هكذا الى نحو ماجرى بينه وبين رسول ام الفضل وحينئذٍ لا دليل فيه لان مثل ما وقع من كلامه لو وقع لنا لم نحكم به لانه لم يشهد على شهادة غيره ولا على حكم الحاكم فان قيل اخباره عن صوم معاوية يتضمنه لانه الامام يجاب بانه لم يأت بلفظة الشهادة ولو سلم فهو واحد لا يثبت بشهادته وجوب القضاء على القاضي.

(فتح القدير ۲/۲۴۳ فصل في رؤية الهلال)

کیدل بکار دی نو دا امر مطلوب نه دي او په بلاد اسلامیه کښې چه د خلقو په
مینځ کښې کوم اختلاف واقع کیږی په دې کښې هیڅ ضرر نشته دې (۱)
عن ابی هریرة ان النبی ﷺ قال الصوم یوم تصومون والفطر یوم تفطرون
والاضحی یوم تضحون (۲). ظاهر طور باندې دا کلام غلط معلومیږی
خو مونږ په جواب کښې وایو چه خطابی وئیلی دی
معناه ان الخطأ مرفوع عن الناس فی ما کان سبیله الاجتهاد فلو ان قوماً اجتهدوا فلم یروا
الهلال الا بعد ثلثین فلم یفطروا حتی استوفوا العدد ثم ثبت عندهم ان الشهر کان تسعا
وعشرین فان صومهم وفطرهم ماضٍ لاشیئ علیهم من وزرٍ اوعیب ،ولا یبعد ان یکون
معناه انکم اذا صمتم او افطرتم او اضحیتم اووقفتم عرفات وفقا لقواعد رؤیة الهلال ولم
یکن الواقع کذلک فلا ضیر فیه لان المعتبر فی هذه الامور الثبوت الشرعی دون

﴿۱﴾ قال العلامة البنوری: وقد دارت المسألة فی هذه الایام فی توحید نظام الامة فی الصیام والعید فی بلاد الهند......وکل ذلک تنطع وتکلف ینبو عن مقاصد الشرع...... ثم کیف یتصور هذا التوحید فی القری والجبال والبوادی التی لم تبلغ الیها هذه الوسائل المادیة؟......وعلی کل حالٍ بلاد الهند واسعة الارجاء تختلف عروضها من ست عشرة درجة الی اربع وثلاثین درجة والمسافة بینها تبلغ الی نحو الفی میل وحققوا وقوع الاختلاف فی المطلع بنحو خمسماة میل فکیف یتصور الجهد للتوحید فی مثله "فکل ذالک نبوء وبعد عن السهلة السمحة البیضاء.

(معارف السنن ۳۴۰/ج۵ بحث اختلاف المطالع)

﴿۲﴾ اخرجه الترمذی فی الصیام باب ما جاء فی الصوم یوم تصومون و الفطر یوم تفطرون حدیث رقم (۶۹۷) وقال حدیث حسن غریب "واخرج بنحوه ابو داؤد فی الصیام باب اذا اخطا القوم الهلال (۲۳۲۴) والبیهقی فی السنن الکبری (۴:۲۵۲) من حدیث ابی هریرة بلفظ صومکم یوم تصومون واضحاکم یوم تضحون .

الموافقة بنفس الامر (۱) پس په دې حدیث کُښې په دې خبره باندې واضح دلیل دې چه تعدد د اعیاد اوصوم غیرمنکردی اوپه دې کښې اتحاد مطلوب نه دې ځکه چه دَدې امورو بنیاد په شرعی ثبوت باندې دې. اوپه ثبوت کښې اختلاف واقع کیدې شی نه چه په نفس الامر کښې چه په دې کښې اختلاف واقع کیدې نشی.قلت وکذا وقوع هذا الاختلاف

﴿۱﴾قال الشيخ عبدالله البسام السلفی :ان مجلس هيئة كبار العلماء فی المملكة العربية السعودية فقرروا بقرارهم بالاجماع ما خلاصته بعد دراسة المجلس للموضوع وتداول الرأى فيه تقرر ما يلى اولاً:اختلاف مطالع الاهلة من الامور التى علمت بالضرورة حسا وعقلا ولم يختلف فيها احد وانما وقع الاختلاف بين العلماء فی اعتبار المطالع من عدمه.ثانياً:مسألة اعتبار اختلاف المطالع من عدمه من المسائل النظرية التى للاجتهاد فيها مجال والاختلاف فيها واقع ممن لهم الشان فی العلم والدين وهو من الاختلاف السائغ وقد اختلف اهل العلم فی هذه المسألة فمنهم من رأى اعتبار اختلاف المطالع ومنهم لم يراعتباره.......وقد مضى على ظهور هذا الدين مدة اربعة عشرقرنا ولانعلم فيها فترة جرى فيها توحد اعياداسلامية على رؤية واحدة فان اعضاء الهيئة يقررون بقاء الامر على ما كان عليه وان يكون لكل بلد اسلامی حق اختيار ما تراه بواسطة علمائها من الرأيين المشار اليها، واما مايتعلق باثبات الاهلة بالحساب فقد اجمع اعضاء الهيئة على عدم اعتباره ......واصل المسألة ان الله تعالى علق احكاماً شرعية بمسمى الهلال ،والشهر كالصوم والفطر والنحر ،فشرط كونه هلالا وشهراًفلوطلع فی السماء ولم يعرفه الناس لم يكن هلالاً فلا يسمى هلالاً الابالظهور والاشتهار كمادل عليه الكتاب والسنة .فخلاصة الاقوال فی الصوم والفطر ثلاثة: الاول: انه اذا رؤى فی بلد لزم الناس كلهم الصوم نظراً الى ان الخطاب لكل المسلمين بقوله:اذارأيتموه. الثانی:اعتبار اختلاف المطالع وتحديده بالكيلات الفان ومتان وستة وعشرون (۲۲۲۶) كيلاً فاقل. وهذا ملاحظ فيه ان الخطاب خاص لمن يمكن رؤيته فی قطرهم. الثالث:لزوم الصوم والفطر اذاكانوا تحت ولاية واحدة ـــــ والعمل الآن على الثالث. (التعليق للشيخ البسام على بلوغ المرام ص ۲۱۰ كتاب الصيام)

فی عهد معاویة رضی الله عنه من غیر نکیر یدل علی انه غیر منکر﴿۱﴾ .ولذا لا نفطر برادیو العرب فی باکستان لان العوام یصومون برؤیة باکستان ویفطرون برؤیة العرب ثم لا یقضون عند نقصان الشهر یقومون لیلة العید دون لیلة رمضان بالتلوم.

(ماخوذ از منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی)

﴿۱﴾عن کریب قال قدمت الشام.....فرأیت الهلال لیلة الجمعة ثم قدمت المدینة فی اخر الشهر فسالنی عبدالله بن عباس ثم ذکر الهلال فقال متی رأیتم الهلال فقلت رأیناه لیلة الجمعة فقال انت رایته فقلت نعم وراه الناس وصاموا وصام معاویة فقال لکنا رایناه لیلة السبت فلانزال نصوم حتی نکمل ثلثین اونراه فقلت أولاتکتفی برؤیة معاویة وصیامه فقال لاهکذاامرنارسول الله ﷺ.(صحیح مسلم ۱:۳۴۸ باب ان لکل بلد رؤیتهم)

وقال الامام ولی الله الدهلوی: قال النبی ﷺ: لا تصوموا حتی تروا الهلال ولا تفطروا حتی تروه فان غم علیکم فاقدروا له وفی روایة فاکملوا العدة ثلاثین، اقول: لما کان وقت الصوم مضبوطا بالشهر القمری باعتبار رؤیة الهلال وهو تارة ثلاثون یوما وتارة تسعة وعشرون وجب فی صورة الاشتباه ان یرجع الی هذا الاصل وایضا مبنی الشرائع علی الامور الظاهرة عند الامیین دون العمق والمحاسبات النومیة بل الشریعة واردة باجمال ذکرها وهو قوله ﷺ: انا امة امیة لا نکتب ولا نحسب. (حجة الله البالغة ۲: ۵۱ احکام الصوم)

حضرت الشیخ المفتی محمد شفیع الدیوبندی فرمائی: په تولو ښاریو کښې هم په یوه ورځ رمضان یا اختر کول نه په مسلمانانو باندې لازم دی اونه دې په اهتمام کښې پریوتل یو اسلامی خدمت یا شرعی اجر دې، اونه عادةً داسې کیدې شی ځکه چه په مغربی اومشرقی ملکونو کښې د ډیرې فاصلې نه پس داختلاف مطالع وجود یقینی او ددې اعتبار د جمهورو په نزد ثابت دې ځکه دصحابه کرامو په زمانه کښې رمضان او اختر کښې په یوه ورځ کښې به په مکه کښې په بله ورځ به په شام کښې په بله ورځ په عراق اومصر کښې وو. په دې تولو ښاریو کښې په یوه ورځ رمضان یا اختر کولو چه کوم اهتمام په هغه زمانه کښې ممکن وو، حضرات صحابه وتابعینو ددې هم اهتمام نه وو فرمائیلې الخ، آلات جدیده کے شرعی احکام ۱۷۵ هوائی رؤیت هلال،

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب تعریف

الصوم و انواعه

بسم الله الرحمن الرحيم

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

في الجنة ثمانية ابواب

منها باب يسمى الريان

لا يدخله الا الصائمون.

.......(متفق عليه).........

....

باب تعريف الصوم وانواعه

دَ علامات بلوغت نه ظاهريدلو په صورت کښې دَ روژې دَ فرضيت د پاره دَ عمر حد

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه درمضان دمياشتې روژې د څومره عمرپه هلک يا جينئ باندې فرض دي؟ بينواتوجروا

المستفتي: نامعلوم...... ١٩٧٥ء/١١/١١

الجواب: که دَبلوغت علامات پکښې نه وي ظاهرشوي نودَپنځلسو کالو (١٥) عمرته رسيدلوباندې پرې روژه نيول فرض کيږي. ﴿١﴾. وهوالموفق

په کوم ځائې کښې چه يويشت (٢١) گهنټې ورځ وي هلته به يوويشت (٢١) گهنټې روژه نيولې شي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه يو سړې په سفرکښې دې اوپه داسې علاقه کښې دَهغه سفرشروع کيږي چرته چه درې نيمې بجې نمر راخيژي اودولس بجې په ډوبيدوباندې هم دَهغې نمرسرخي نه ختميږي، په دې حساب سره شپه صرف درې يا درې نيمې گهنټې پاتې کيږي. باقي ټول وخت په ورځ کښې راځي. يعنې تقريباً دَيويشت (٢١) گهنټو ورځ وي. اوس دَروژې په مياشت کښې بنده به په کوم وخت کښې روژه نيسي اوپه کوم وخت به روژې ماتې کوي. ځکه چه مقامي خلق ددې مسئلې نه بالکل ناخبره دي دي؟ بينواتوجروا.

المستفتي: آدم خان ساکن بټيل حال کنيډا (امريکا). ١٩٧٦ء/٨/٢٣

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفي: فان لم يوجد فيهما شئ منها فحتى يتم لكل منهما خمس عشرة سنة وبه يفتى.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ٥: ١٠٧ كتاب الحجر بلوغ الغلام)

الجواب: چونکه په دې علاقه کښې په څلرویشتو (۲۴) ګهنټو کښې دننه باقاعده راختل او ډوبیدل کیږی لهذا دلته به باقاعده روژه نیولې کیږی. څکه چه په څلیریشتو (۲۴) ګهنټو کښې دننه یو څل روټئ اوخوړلئ شی نو په روژه نیولو کښې هیڅ حرج نه وی، بهرحال د نمر ډوبیدو متصل دې روژه ماته کړئ شي او د نمر راختلو نه دې یوه نیمه ګهنټه مخکښې روژه بندوی ﴿۱﴾. وهوالموفق.

﴿۱﴾...... د اوږدو ورځو په علاقوکښې د روژې حکم:

(۱)...... په کومو علاقوکښې چه د نمر د عام ګردش په اعتبارسره روزانه راختل او ډوبیدل نه موندلئ کیږی بلکه ډیرو ډیرو ورځو یا ډیرو ډیرو میاشتو پورې مسلسل نمر ولاړ وی یا ډوب شی د زمکی اوتې (اطرافو) کښې غائب وی. څنګه چه په ارض تسعین او د هغې طرفونو کښې داسې کیږی. نو په دې ځایونو کښې د نمر یوه پوره دوره (د څلیریشت (۲۴) ګهنټو) د شپې او ورځې چه کومه مجموعه شمیرلئ کیږی او د هغې نصف آخر د ورځې حصه شمیرلئ کیږی. په هغې کښې روژه اونیسی او د هغې نیمې د شروع کیدو نه یو نیمه ګهنټه مخکښې د پیشمنی خوراک بند کړئ او د روژې نیت اوکړئ. او اولنئ نیمه حصه چه د شپې حصه شمیرلئ کیږی په هغې کښې د مابنام. ماسخوتن. وتر. تراویح سحر ټول مونځونه کوئ. او بیا چه دا مجموعه د شپې او ورځې پوره شی او دویم دور شروع شی نو فوراً د مابنام د مونځ پشان روژې ماتې هم اوکړئ او بیا د دې دویم دور په نصف اول کښې خوراک څکاک وغیره او د شپې ټول مونځونو نه فراغت اوکړئ. او د نصف ثانی د شروع کیدو نه یوه نیمه ګهنټه مخکښې پیشمنې اوکړئ. او د روژې نیت اوکړئ. ذلک للدلیل الذی بینه فی ردالمحتار ۱: ۳۳۹ تحت التتمة).

(۲)...... په کومو علاقوکښې چه د نمر راختل او ډوبیدل روزانه پوره کال موندلې کیږی خو په هر موسم کښې د نمر ډوبیدو نه روستو د صبح صادق راختلو نه مخکښې دومره موقع نه ملاویږی چه خوراک څکاک پکښې اوکړئ شی او بیا د هغې نه روستو ډوبیدو پورې روژه پوره کړې شی. نو په دغه ځایونو کښې د روژې مقدار د ګهنټونه یا د نمر نیمګړی ګردش سره متعین مه کوئ بلکه دې میاشت (رمضان) نه روستو هم دا ورځې د روژو د پاره متعین باندې عادةً و عموماً قدرت نشی کیدې. څکه د خپل قدرت او استطاعت مطابق روژه نیسی او په کومو ورځو کښې چه روژه ماتوئ د هغې ورځو د روژو په بدله کښې

(باقی حاشیه په راروانه صفحه)

دَ نمر ډوبیدودَ تحقق د پاره مشرق طرف ته دَ سرخئ زوال (ختمیدل) شرط نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په علاقه کښې روژې ماتې او دَماښام مونځ کښې اختلاف دې بعض خلق وائی چه نمر کله دَغرونونه لاندې شی اومشرق طرف ته تیاره ښکاره شی، نودَماښام مونځ کول پکاردې، اوهم دا دَروژې ماتی وخت دې اوبعض خلق وائی چه دَمشرق طرف ته کله سرخی زائل نشی ترهغې وخت پورې مونځ یا روژې ماتې جائز نه دې، دَمسئلې حل څه دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانا عبید الله د کی لورآلائی..... ۱۵/ رمضان ۱۴۰۷ھ

الجواب: دَمشرق دَسرخئ دَزوال قید نه دَقرآن پاک او نه دَاحادیثو نه ثابت دې

(باقی حاشیه) دَنورو میاشتو په ورځو کښې دَطاقت مطابق په ناغه ورکولو ورکولو کښې اداکوی

(۳)...... په کومو علاقو کښې چه دَنمرډوبیدل او راختل روزانه مونډلې کیږی خو په کال کښې صرف په بعضو میاشتو کښې دَنمرډوبیدونه تردَصبح صادق په مینځ کښې دټول مفروضه اوواجبه مونځ ادا کولو نه روستو په اطمینان سره دَخوراک څکاک او روژې نیولو وخت ملاویږی اوپه بعض میاشتو کښې نه ملاویږی، نوچه کله دَروژې میاشت په هغې میاشتو کښې راشی په کومو کښې چه دا موقع نه ملاویږی نوپه ناغه ورکولو سره سره دې حسب طاقت روژې نیسی اوپه کوموورځو کښې چه مو روژه نه وی نیولې دهغې ورځو قضا، هم دَدې کال په نورو ورځو کښې اوکړی.

(۴)...... په کومو علاقو کښې چه دَنمرډوبیدول او راختل روزانه وی اودَډوبیدونه روستو دَسحر ختمیدو نه مخکښې پورې پوره کال دومره وخت ملاویږی چه په هغې کښې نماز هائے مفروضه و واجبه ادا کولو سره سره په اطمینان سره دَخوراک څکاک اودلږ آرام او سکون وخت هم ملاویږی اودَدې خایونو په خلقو باندې هم دَرمضان (روژې میاشت) کښې همیشه دَروژو ادا کول واجب او ضروری به وی اودَ فجرصادق راختلو سره روژه شروع کول به لازم وی، اودَسحروخت زیاتیدلو په وجه سره دَروژې مقدار اګرچه زیات شی خو دا دومره زیات والې نه دې چه یو کس به روژې باندې طاقت نه لری، البته که چانه عارضی طور باندې مجبوری یا

(باقی حاشیه په راروانه صفحه)

اونه د آثارو نه. په معتبرات فقه کښې مسطوردی بلکه حدیث اذااقبل الليل من ههنا وادبر النهارمن ههناوغربت الشمس ﴿۱﴾ سره متصادم ده. البته په کومو علاقو کښې چه مغرب طرف ته لوئی لوئی غرونه وی نو په هغې کښې لږ گنجائش شته ﴿۲﴾ وهوالموفق.

په یوه علاقه کښې روژه اوپه بله کښې اختر وی نو د اختر والا علاقې ته تللو باندې به څه کوې؟

سوال: علمانې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د رمضان په آخر کښې په یوه علاقه کښې وړوکې اختر نه وی او د هغه ځائې او سیدونکې د اسې علاقې ته لاړ شی چرته چه د اختر اعلان شوې وی.

(باقی حاشیه) شرعی عذر مثلاً حمل. حیض. مرض. سفروغیره چه پیښ شی نو هغوی ته د روژې قضاء کولو اجازت دې كمافي الهداية.

(۵) په کومو علاقو کښې چه نمر روزانه ډوبیږی او راخیژی. خوشفق احمر ډوبیدو سره یادهغې نه هم مخکښې د سحر سپین والې شروع کیږی لکه (۲۰) د عرض البلدنه زوستو یه بعض خاوو کښې کیږی او دیو امام په نزد هم د ماسخوتن وخت متحقق نه وی نو روژه به باقاعده نیولې کیږی. او ډيږ وار د مونځونه (ماښام. ماسخوتن. سحر) یوتربله پسې بغیر دلحاظ د جمع بين الصلاتين به ادا کولې شی. او ترخوپورې چه درنه کیږی د صبح صادق د راختلو نه مخکښې د ماسخوتن د فرضواو وترو نه د ځان فارغ کولو کوشش دې اوکړې شی اود تراویح موقع که ملاو نشی او د اسې د سنن او رواتب موقع ملاو نشی نو معه نې کوی (كماحققه الامام ابن الهمام فی فتح القدير ۱ : ۱۵٦).

(ماخوذ از منتخبات نظام الفتاوی وغیره)......از مرتب.

﴿۱﴾ (متفق عليه (مشکواة المصابيح ۱ : ۱۷۵ قبيل باب تنزيه الصوم)

﴿۲﴾ قال الملا علی قاری: (اذا اقبل الليل) ای ظلامه (من ههنا) ای جانب الشرق (وادبر النهار) ای ضياؤه (من ههنا) ای جانب الغرب (وغربت) ای غابت (الشمس) ای كلها قال الطيبی وانما قال وغربت الشمس مع الاستغناء عنه لبيان كمال الغروب كيلا يظن انه يجوز الافطار لغروب بعضها.

(مرقاة المفاتيح شرح المشكواة ۴ : ۲۵۲ باب الفصل الاول)

نو دغه دپاره ددې ورځې روژه پوره کول پکار دی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی عبدالقیوم مدرس ماډل سکول

متہ شبقدر فورټ چارسده ۱۰ ذی قعده ۱۳۸۹ھ

الجواب که په دې دويمې علاقې کښې په شرعی ثبوت سره باقاعده د اختر حکم ورکړې شوې وی نوهلته روژه پوره کول ضروری نه ده بلکه په دې باندې اعتماد صحیح دې (۱) وهوالموفق.

---

(۱) ☆: قال فی التاتارخانية: اهل مصر صاموا رمضان بغير رؤية وفيهم رجل لم يصم حتى رأى الهلال من الغد فصام اهل المصر ثلاثين يوما وهذا الرجل تسعة وعشرين ثم افطروا جميعا فان كان اهل المصر رأوا الهلال شعبان وعدوا شعبان ثلاثين يوما كان على هذا الرجل قضاء يوم الاول الخ.

(فتاوی تاتارخانية ۲: ۳۵۴ الفصل الثانی فيما يتعلق برؤية الهلال)

☆ : وفی المنهاج: فاذا رأى الهلال فی العرب ليلة الجمعة وفی باكستان ليلة السبت وصام رجل فی باكستان ثمانية وعشرين يوما وذهب الى العرب فی الطيارة وقد رأى هلال شوال هنا فيقضی يوما مثلاً ولا يعتذر بانی صمت بالرؤية المعتبرة وافطرت بالرؤية المعتبرة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۳: ۱۴ باب لكل بلد رؤيتهم)

☆: وقال الدكتور وهبة الزحيلی: فسافر من بلد الرؤية من صام به فالاصح انه يوافقهم وجوبا فی الصوم آخر، وان كان قد اتم ثلاثين، لانه بالانتقال الى بلدهم صار واحدا منهم فيلزمه حكمهم وروی ان ابن عباس امر كريبا بذلک ومن سافر من البلد الآخر الذی لم ير فيه الهلال الى بلد الرؤية، عيد معهم وجوباً لانه صار واحدا منهم سواء اصام ثمانية وعشرين يوما ام تسعة وعشرين بان كان رمضان تاما عندهم وقضى يوما ان صام ثمانية وعشرين لان الشهر لا يكون كذلک ومن اصبح معيدا، فسارت سفينته او طائرته الى بلدة بعيدة اهلها صيام فالاصح ان يمسک بقية اليوم وجوبا لانه صار واحد منهم.

(الفقه الاسلامی وادلته ۳: ۱۶۵۹ المطلب الثالث اختلاف المطالع)

☆: قال العلامة محمد يوسف البنوری: وان ... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دَ پیشمنی آخری وخت او په ورځ کښې یا دَ شپې نه دَ رمضان دَ روژې دَنیت حکم

سوال: علمائې دېن دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زه (۱) الکلام الاول دا آیت:قوله تعالٰی (کلوا واشربواحتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الاسود من الفجر) (الآیة) کښې دَوخت تحدید راغلې دې.خوراک څکاک هغه وخت بندول پکار دی،کله چه درته دَسحرکیدو متعلق حقیقی علم حاصل شی سره دَدې چه دَشپې نه سپوږمۍ وی او نه وریځ وی.آیا دَ دویم سحر دَ راختلو دَ ظهور پورې خوراک څکاک مباح دی یادَدویم سحرراختلونه ګهنټه یا نیمه ګهنټه مخکښې بندول پکار دی.

(۲) والکلام الثانی فی اول وقت الصوم وآخره ایبتدء من طلوع فجرالثانی المعترض فی الافق وآخره الی اللیل ام یبتدء من بعض اللیل وآخره الی بعض اللیل؟

(۳) والکلام الثالث فی نیة صوم رمضان ایصح من اللیل والنهار کلیهما ام یصح من اللیل فقط؟ بینوا توجروا.

المستفتی : (مفتی) عبدالله شاه(دارالعلوم اسلامیه) چارسده ۱۹۷۲ء/۱/۲۹.

الجواب: (۱) المدارهوتیقن طلوع الفجرالثانی لکن الاستحباب هوالامتناع من الاکل وغیره فی السبع الآخیر مما بین غروب الشمس وبین الفجرالثانی کما فی امدادالفتاوی (۱).

(بقیه حاشیه) رأی رجل الهلال فی القسطنطینیة ثم جاء نا قبل العید فهل یعمل برؤیته او برؤیة اهل بلدنا؟ لم اجد هذه الصورة فی کتبنا، والظاهر انه یتبع اهل بلدنا نظیره ما یقوله الشافعیة فیمن صلی الظهر فی بلد ثم وصل من فوره الی بلد لم یدخل وقت انه یصلی معهم . والله اعلم (معارف السنن ۵:۳۳۷ مسألة اختلاف المطالع)

(۱) قال الشاه اشرف علی التهانوی: دهیئت په قاعده سره (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

(۲) صرح جميع الفقهاء فى اول كتاب الصوم ان مبدءه طلوع الفجر الثانى ومنتهاه الغروب الملازم باقبال الليل ﴿۱﴾

(۳) النية افضل من الليل وجاز قبل نصف النهار الشرعى كما فى الهداية وغيرها.﴿۲﴾ وهو الموفق.

(بقيه حاشيه)... د نمر د راختلو دوخت نه يوه نيمه گهنټه مخکښې پورې پيشمنې خوړلې شي او فقهاؤ احتياط کړې دې چه د غروب نه طلوع پورې چه کل وخت څومره دې هغه په اوؤه باندې تقسيم کړئ په شپږمه حصه کښې سحرى خوړلې شي.

(امداد الفتاوىٰ ۱: ۹۶ كتاب الصوم والاعتكاف)

﴿۱﴾ قال العلامة سيد احمد الطحطاوى: النهار عبارة عن زمان ممتد من طلوع الفجر الصادق الى غروب الشمس وهو قول اصحاب الفقه واللغة، الى الغروب، هو اول زمان بعد غيبوبة تمام جرم الشمس بحيث تظهر الظلمة فى جهة المشرق وفى البخارى عنه ﷺ اذا اقبل الليل من ههنا فقد افطر الصائم اى اذا وجدت الظلمة حسا فى جهة المشرق فقد دخل وقت الفطر او صار مفطرا فى الحكم لان الليل ليس ظرفا للصوم قهستانى ولذا ذكره الوصال منح.

(الطحطاوى على المراقى ۱: ۶۳۱ كتاب الصوم)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغينانى: وسبب الثانى النية وجه قوله فى الخلافية قوله عليه الصلاة والسلام لا صيام لمن لم ينو الصيام من الليل ولانه لما فسد الجزء الاول لفقد النية فسد الثانى ضرورة انه لا يتجزأ بخلاف النفل لانه متجزى عنده ولنا قوله ﷺ بعد ما شهد الاعرابى برؤية الهلال الا من اكل فلا ياكلن بقية يومه ومن لم ياكل فليصم وماروياه محمول على نفى الفضيلة والكمال او معناه لم ينوانه صوم من الليل ولانه يوم صوم فيتوقف الامساك فى اوله على النية المتأخرة المقترنة باكثره كالنفل وهذا لان الصوم ركن واحد ممتد والنية لتعيينه لله تعالى.

(هداية على صدر فتح القدير ۲: ۲۳۶ كتاب الصوم)

نمر ډوبيدو سره متصل د روژې ماتولو حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه په رمضان يا غير رمضان کښې نمر ډوبيدو سره اذان کول پکار دې يا احتياط هم کول پکار دی؟ که يو سړی د نمر ډوبيدو سره روژې ماتې اوکړو نو دهغه روژه اوشوه او که نه؟ بينوا توجروا.

المستفتى: تقدير الله ساكن زنډوبانډه

الجواب: د نمر په ډوبيدو او د شپې په راتلو کښې ملازمه ده، لهذا د نمر ډوبيدو سره متصل اذان کول جائز دى ﴿۱﴾ البته که د ګرد يا د غرونو په وجه باندې د نمر په ډوبيدو کښې شک وى نو هلته يو څو منټه احتياط کول ضرورى دى ﴿۲﴾ وهو الموفق

په رمضان کښې د غنمو کټ کولو د باره روژه پريښودل بې باکى ده

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى! زمونږ په علاقه کښې د

﴿۱﴾ قال العلامة سيد احمد الطحطاوى: النهار عبارة عن زما ن ممتد من طلوع الفجر الصادق الى غروب الشمس وهو قول اصحاب الفقه واللغة، الى الغروب هو اول زمان بعد غيبوبة تمام جرم الشمس بحيث تظهر الظلمة فى جهة المشرق وفى البخارى عنه ﷺ اذا اقبل الليل من ههنا فقد افطر الصائم، اى اذا وجدت الظلمة حسا فى جهة المشرق فقد دخل وقت الفطر او صار مفطرا فى الحكم لان الليل ليس ظرفا للصوم قهستانى ولذا ذكره الوصال منح.

(الطحطاوى على مراقى الفلاح ۱: ٦۳۱ كتاب الصوم)

﴿۲﴾ قال العلامة الطاهر البخارى: ويستحب للصائم تعجيل الافطار قبل طلوع النجوم وتاخير السحور وفى يوم الغيم لا يستحب التعجيل ولا يفطر مالم يغلب على ظنه غروب الشمس. (خلاصة الفتاوى ۱: ۲٦٦ قبيل فصل فى الاعتكاف كتاب الصوم)

غنمو کټ کولو وخت دروژې په میاشت کښې راغلې دې.او س که غنم کټ نه کړئ شي نو غنم به خراب شي.او دروژې په حالت کښې دغنمو کټ کول ډیر زیات مشکل کار دې،ځکه بعض علماؤ فتوی ورکړې ده چه روژه پریږدئ او دغنمو کټائی او کړئ.او دلیل دشامی جلد دویم عبارت پیش کوی وکذا لوخاف هلاک زرعه اوسرقته ولم یجدمن یعمل له باجرمثل الخ، تاسو صاحبان په دې باره کښې څه فرمایئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: جلات خان دکاندارد کی لورآلائی ... ۱۵/رمضان ۱۴۰۷ھ

الجواب: دغنمو کټ کول هلکان (نابالغ) هم کولې شي.او د شپې هم کیدې شي.دې نه علاوه د پیشمنی د روټئ نه روستو د ورځې لس (۱۰) بجې پورې هم کیدې شي.لهذا دا مرخص کنړل دبې باکئ دروازه کهلاؤل دی. وهو الموفق.

د حمل په حالت کښې وینه په روژې باندې اثر نه غورځوی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوه ښځه حامله ده او دا حمل کم وزیات ددریو میاشتو دې.ښځې په رمضان کښې روژې شروع کړې.غالباً ددویمې یا دریمې روژې په دوران ئې په کپړو باندې دوینې داغ معلوم شو.ممکن ده چه دا داغ دطبیعت دګرمئ په وجه باندې ظاهرشوې وی.او س دښځې روژه اوشوه که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد عبدالرحیم عزیزمولې پورملتان ۱۹۲۹،۳/۱۹

الجواب: دحمل په حالت کښې وینه دحیض وینه نه وی بلکه د استحاض وینه وی چه دروژې دپاره مانع نه ده (ردالمحتار ۱ ۲۲۳ ،۲۷۵ (۲) وهو الموفق

(۱) قال العلامة الحصکفی: وما تراه صغیرة دون تسع ..... وحامل ولو قبل خروج اکثر الولد استحاضة. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۱:۲۰۹ قبیل مبحث فی مسائل المتحیرة)

(۲) قال العلامة الحصکفی: ودم استحاضة حکمه کرعاف دائم وقتاً کاملا لا یمنع صوما وصلاة الخ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۱:۲۱۸ قبیل مطلب فی حکم وطء المستحاضة)

په ایران کښې دَ ایرانی اعلان خلاف پاکستانی اعلان باندې اختر کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دلته ایرانی حکومت دَاتوار په ورځ عام اختر وکړلو. او په هغې ورځ زمونږ دیرش (٣٠) روژې پوره شوې، دلته څه پاکستانیانو او افغانیانو دَهفتې په ورځ اختر وکړلو او دلیل دا پیش کوی چه پاکستان کښې سپوږمۍ په نظر راغلې ده. آیا دا اختر صحیح دې؟ یا به پرې قضا لازم وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ضیاء الرحمٰن اصفهان جمهوری اسلامی ایران.. ٢٢/٢/١٩٧٤ء

الجواب: که دې پاکستانیانو یا افغانیانو دَیو معتمد مفتی یا عالم دَحکم نه بغیر اختر کړې وی نو په دوې باندې دَیوې روژې قضا لازمی ده. ﴿١﴾ وهو الموفق

چه چاته پته نه وی چه اختر دې او په خپل قیاس باندې اختر اوکړلو او روژه ئې ماته کړه؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَهفتې په ورځ په مردان پیښور او ګیرچاپیره علاقو کښې اختر اوکړې شو، دلته په اټک کښې دَ اختر اعلان نه وو شوې، زید دَ نمر ډوبیدو نه مخکښې سپوږمۍ اولیدله نو خیال ئې اوکړو چه دا سپوږمۍ خو غټه ده. نن ورځ دَاختر معلومیږی نو هغه

﴿١﴾ قال العلامة الحصکفی: رأی مکلف هلال رمضان او الفطر ورد قوله بدلیل شرعی صام مطلقا وجوبا وقیل ندبا فان افطر قضیٰ فقط فیهما لشبهة الرد واختلف المشائخ لعدم الروایة عن المتقدمین والراجح عدم وجوب الکفارة، وقال العلامة ابن عابدین: لو صام رأی هلال رمضان واکمل العدة لم یفطر الامع الامام لقوله علیه الصلاة والسلام صومکم یوم تصومون وفطرکم یوم تفطرون رواه الترمذی وغیره والناس لم یفطروا فی مثل هذا الیوم فوجب ان لا یفطر نهر.

(الدر المختار مع ردالمحتار ٢: ٩٨ قبیل مطلب لا عبرة بقول الموقتین)

روژه ماته کړه، اګرچه هغه ته دَ اختر یقیني پته نه وه او س په هغه باندې قضاء او کفاره لازم ده یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالرؤف پرملی شادی خان ډهوک اټک جمات ۱۹۷۹ء/۱/۲

الجواب: اګرچه دَهغتې په ورځ باقاعده اختر شوې وو. لهذا په دې کس باندې نه قضا واجب ده او نه کفاره، بیشکه دَدې کس روژې ماتې بې قاعدې دې لهذا په روژې ماتولو باندې مجرم دې. فقط.

دَ یوم الشک نفلی روژه دَ باقاعده رمضان دَ ثبوت نه روستو به فرضی شمارلې کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ رمضان نه صرف یوه ورځ مخکښې مانفلی روژه اونیوله، په هغه ورځ دَغرمې په وخت خبر راغې چه نن دَ روژې ورځ ده، او سپوږمۍ په نظر راغلې ده، پس ما بغیر دَ څه ردو بدل نه روژه جاری اوساتله، آیا دا روژه به فرضی شمیرلې کیږی یا به تې قضاء راګرځول وی؟ ځکه چه بعض خلق وائی چه دَشک په ورځ یوه روژه هم نه کیږی؟ بینواتوجروا.

المستفتی: عبدالقیوم متہ مغل خیل چارسده... ۱۰/ذی قعده ۱۳۸۹ھ

الجواب: دا نفلی روژه به دَرمضان شمیرلې کیږی، ټولو علماؤ لیکلی دی چه دَ رمضان روژه دَنفل په نیت سره اداکیږی، لهذا دَ روژې دَثبوت نه روستو، که هغه ثبوت هم په هغه ورځ اوشی یا روستو اوشی، دا روژه به په رمضان کښې شمیرلې کیږی، دَدې قضاء به نه کیږی او دَشک په ورځ روژه کیږی، خودَ عوامو دپاره بهتر نه ده. (۱) وهوالموفق.

---

(۱) قال العلامة المرغينانی: قوله ولا يصومون يوم الشک الا تطوعا لقوله ﷺ لا يصام اليوم الذی يشک فيه انه من رمضان الاتطوعا ...... ثم ان ظهر ان اليوم من رمضان يجزيه لانه شهد الشهر، قال ابن الهمام: فاما صوم ماقبله ففی التحفة قال والصوم قبل رمضان بيوم او يومين مكروه ای صوم كان لقوله عليه الصلاة والسلام لا تقدموا رمضان بصوم يوم ولا يومين الا ان يوافق صوما كان يصومه احدكم قال وانما .... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دَ خواصو دَ پاره دَ یوم الشک دَ روژې حکم

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په خائی کښې دَیوم الشک روژې ته بعض خلق ډیر اهمیت ورکوی وائی چه ددې ډیر غټ ثواب دې. فرض کړئ که رمضان وی نودابه په فرضی روژو کښې شمیرلئ کیږی که نه وی نو بیابه هم ورته ثواب ملاویږی. دې باره کښې ستاسو صاحبانو رائې څه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی عبدالرشید کوټ ملاکنډ ایجنسی ۱۷ رمضان ۱۳۹۹ھ

الجواب: خواصو دَ ﴿۱﴾ یوم الشک روژه نیول جائزبلکه مستحب ده. کمافی شرح التنویر (۱) البته دې نه کوم خواص مراد دی. په دې کښې اختلاف دې. بعضې وائی چه دې نه مفتیان مراددی اوبعض وائی چه دې نه هغه خلق مراد دی چه ددې دَنیت نه خبر وی. یعنی چه صرف دَنفلو نیت ساتی. دې نه علاوه په نورو نیتونو سره روژه نیول مکروه ده. (شامی وغیره) ﴿۲﴾ والحدیث

(بقیه حاشیه) کره علیه السلام خوفا من ان یظن انه زیادة علی صوم رمضان اذا اعتادوا ذلک وعن هذا قال ابویوسف یکره وصل رمضان بست من شوال وذکر قبله باسطر عدم کراهة صوم یوم الشک تطوعا ثم قیده بکونه علی وجه لا یعلم العوام ذلک کی لا یعتادوا صومه فیظنه الجهال زیادة علی رمضان.

(فتح القدیر فی ذیل الهدایة ۲: ۲۴۴ کتاب الصوم)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: والا یصومه الخــواص ویفطر غیرهم بعد الزوال به یفتیٰ نفیا لتهمة النهی. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۹۷ مطلب فی صوم یوم الشک)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: الخواص کل من علم کیفیة صوم یوم الشک فهو من الخواص والا فمن العوام قال ابن عابدین: فعامة المشائخ علی انه ینبغی للقضاة والمفتین ان یصوموا تطوعا ویفتوا بذلک خاصتهم ویفتوا العامة بالافطار وهذا یفید ان التلوم افضل فی حق الکل کما فی النهر لکن فی الهدایة والمحیط ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

المشهور على الالسنة لم يثبت مرفوعابل هو موقوف (۱). وهوالموفق

دَ يوم الشک روژه که دَ نفلو په نيت سره وی نو مکروه نه ده

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د روژې نه مخکښې

(بقيه حاشيه) والخانية وغيرها ان المختار ان يصوم المفتى بنفسه اخذا بالاحتياط ويفتى العامة بالتلوم الى وقت الزوال ثم بالافطار والتلوم الانتظار.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۹۷ مطلب فى صوم يوم الشک)

﴿۱﴾ الحديث: "من صام يوم الشک فقد عصىٰ ابا القاسم" اخرجه البخارى باب قول النبى ﷺ اذا رأيتم الهلال فصوموا واذا رأيتموه فافطروا رقم (۱۹۰۶) وابو داؤد فى سننه باب كراهية يوم الشک رقم (۲۳۳۴) والترمذى باب ماجاء فى كراهية صوم يوم الشک رقم (۶۸۶) وقال حسن صحيح، والنسائى باب صيام يوم الشک رقم (۲۱۸۷) وابن ماجة باب ماجاء فى صيام يوم الشک برقم (۱۶۴۵) والمزى فى تحفة الاشراف رقم (۱۰۳۵۴) وصححه ابن حبان رقم (۳۵۸۵) والحاكم فى المستدرک ۱: ۴۲۳ ووافقه الذهبى فى تلخيصه، وكلهم من قول عمار رضى الله عنه لا مرفوعا الى النبى ﷺ فانما هو موقوف ولا يصح رفعه.

وقال فى منهاج السنن: واجيب عن هذا الحديث ان الصاغانى ذكره فى الموضوعات وفيه انه ليس فى سنده من يتهم بالوضع، واجيب عنه ايضا بانه موقوف وفيه ان مثله كالمرفوع (منهاج السنن ۴: ۷).

وقال العلامة الحصكفى: واما حديث من صام يوم الشک فقد عصى ابا القاسم فلا اصل له، قال الشامى: كذا قال الزيلعى ثم قال ويروى موقوفا على عمار بن ياسر وهو فى مثله كالمرفوع، قلت وينبغى حمل نفى الاصلية على الرفع كما حمل بعضهم قول النووى فى حديث صلاة النهار عجماء انه لا اصل له على ان المراد لا اصل لرفعه والا فقد ورد موقوفا على مجاهد وابى عبيدة وكذا هذا اورده البخارى معلقا بقوله وقال صلة عن عمار من صام الخ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۹۲ باب صوم يوم الشک) لا مرتب

دَ یوم الشک په موقع باندې خلق په نفلی روژه باندې مجبورکول صحیح دی یا نه؟ دَمختلف حدیثو په رنړا کښې راته جواب راؤلیږئ.

عن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ لا یتقدمن احدکم رمضان یوم او یومین الا ان یکون رجل یصوم صوما فلیصم ذلک الیوم متفق علیه (مشکواة) وعن عمار بن یاسر قال من صام الیوم الذی یشک فیه فقد عصی ابا القاسم ﷺ رواه ابوداؤد والترمذی والنسائی وابن ماجة والدارمی (مشکواة). بینواتوجروا

المستفتی: مولانامحمود شبقدر فورټ چارسده.... ۱۸/۹/۱۹۷۲ء

الجواب: په یوم الشک باندې روژه نیول مکروه دی، که دَفرضویا واجبو په نیت سره وی. اومکروه نه ده چه دَنفلو په نیت سره وی.

کما فی شرح التنویر: والتنفل فیه احب ان وافق یوم یعتاده. واما حدیث من صام یوم الشک فقد عصی ابا القاسم فلا اصل له (ای لرفعه او محمول علی نیة رمضان) والا فیصومه الخواص ویفطر غیرهم بعد الزوال به یفتی نفیا لتهمة النهی. وکل من علم کیفیة صوم یوم الشک فهو من الخواص والا فمن العوام. والنیة المعتبرة هنا ان ینوی التطوع علی سبیل الجزم من لا یعتاد صوم ذلک الیوم انتهیٰ بحذف یسیر ﴿۱﴾ قلت: وعوام زماننا لا یقضون الصوم اصلا فالتنفل احوط وارعیٰ وهو الصواب ﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۹۶، ۹۷ مبحث فی صوم یوم الشک)

﴿۲﴾ وفی المنهاج: قیل المختار التلوم فی حق الخواص ایضا لما ذکره صاحب النهر عن السراج، ولان العوام یقعون فی الفتنة ویقولون هل زمام الشریعة فی ایدیهم حیث حرموا الصوم علینا واحلوه لانفسهم، قلت، لا ندع قول الاکثرین لقول البعض، ولانه لو روعیت فتنة العوام لکان الانسب الافتاء بصیام یوم الشک تطوعا وان کان من العوام لانه ربما یثبت کون یوم الشک من رمضان فی اثناء الشهر، وربما...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

یوم الشک په باره کښې حدیثونه او مفتی به قول

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دیوم الشک دروژې متعلق علامه ابن همام په فتح القدیرا: ۵۵، ۵۴ کښې څه حدیثونه نقل کړی دی، او د امام ابو حنیفه رحمه الله په نزد ددې روژې نیول مستحب او د امام ابن حنبل رحمه الله په نزدې واجب دی، او بعضې دې ته ناجائز وائی، ددې متعلق صحیح حکم کوم یو دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی فضل حق خال ضلع دیربالا ۲۵ جولائی ۱۹۷۹ء.

الجواب: د دلائلو په رڼا کښې دیوم الشک روژه نیول مکروه نه ده، البته د حدیث لاتقدموا رمضان بصوم یوم او یومین (رواه الستة)﴿۱﴾ نه دمخالفت په وجه باندې دخواصو دپاره د اخفاء او عوامو دپاره د تلوم فتوی ورکړې کیږی کما لا یخفی علی من راجع الی کتب علمائنا ....

(بقیه حاشیه) یحکم بالفطر عند الرؤیة لیلة تسع وعشرین فیقول العوام اف لعلماء هذا الزمان امرنا بافطار یوم رمضان ولو امرنا بالصیام ما احتجنا الی القضاء فارتکاب ترک الافضل اهون من ارتکاب الحرام لان الغالب من حال العوام انهم لا یقضون.

(منهاج السنن شرح ترمذی ۳: ۸۰،۷ باب کراهیة صهم یوم الشک)

﴿۱﴾ رواه البخاری فی کتاب الصوم باب لا یتقدم رمضان بصوم یوم ولا یومین (۳: ۱۲۷) ومسلم فی کتاب الصوم باب لا تتقدموا رمضان بصوم یوم ولا یومین (۲: ۷۶۲) وابو داؤد فی کتاب الصوم باب فی من یصل شعبان برمضان (۲: ۳۰۰) والترمذی فی کتاب الصوم باب ماجاء لا تقدموا الشهر بصوم (۳: ۶۸، ۶۹) والنسائی باب التقدم قبل شهر رمضان (۳: ۱۴۹) وابن ماجة باب ماجاء فی النهی ان یتقدم رمضان بصوم (۱: ۵۲۸) ومسند احمد (۲: ۲۳۴، ۲۸۱، ۳۴۷) والدارمی باب النهی عن التقدم فی الصیام قبل الرؤیة (۲: ۸).

کردالمختار وغیره(۱) وهوالموفق.

په هیره باندې خوراک څکاک یاجماع کول دَ روژې دپاره نقصانی نه دی

سوال: حضرت شیخ الحدیث صاحب بانی دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! دې مسئلې باره کښې بنده ته شک دې که
چرې چاپه هیره باندې په روژې مبارکه کښې دَخپلې ښځې سره جماع اوکړه.
نو په هغه باندې قضایا کفاره شته دې او که نه. دمذهب حنفی په دلائلو سره
اود کتابونو په حوالې سره جواب راؤلیږئ والسلام.

المستفتی: عباس خان زانکی خیل ډاکئ صوابی.....۱۹۷۹،۸۵

الجواب: دَ احنافو په نزدې په هیره باندې خوراک څکاک یا جماع سره روژې
ته نقصان نه رسیږی لهذا په دې باندې نه قضا واجب ده او نه کفاره (وفی
الهدایة ۱:۱۹۶) واذا اکل الصائم اوشرب اوجامع نهارا ناسیالم یفطر والقیاس ان
یفطر وهوقول مالک لو جود ما یضاد الصوم فصار کالکلام ناسیافی الصلوة وجه

---

(۱) قال العلامة ابن عابدین: قوله والا یصومه الخواص ای وان لم یوافق صوما یعتاده ولا
صام من آخر شعبان ثلاثة فاکثر استحب صومه للخواص قال فی الفتح وقیده فی التحفة بکونه
علی وجه لا یعلم العوام ذلک کی لا یعتادوا صومه فیظنه الجهال زیادة علی رمضان ویدل علیه
قصة ابی یوسف المذکورة فی الامداد وغیره حاصلها ان اسد بن عمرو سأله هل انت مفطر
فقال له فی اذنه انا صائم وفی قوله یصوم الخواص اشارة الی انهم یصبحون صائمین لا متلومین
بخلاف العوام لکن فی الظهیریة الافضل ان یتلوم غیر آکل ولا شارب مالم یتقارب انتصاب
النهار فان تقارب فعامة المشائخ علی انه ینبغی للقضاة والمفتیین ان یصوموا تطوعا ویفتوا
بذلک خاصتهم ویفتوا العامة بالافطار وهذا یفید ان التلوم افضل فی حق الکل کما فی النهر
لکن فی الهدایة والمحیط والخانیة وغیرها ان المختار ان یصوم المفتی بنفسه اخذا بالاحتیاط
ویفتی العامة بالتلوم الی وقت الزوال ثم بالافطار والتلوم الانتظار کما فی المغرب
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۹۷ مطلب فی صوم یوم الشک)

الاستحسان قوله عليه الصلاة والسلام للذی اکل وشرب ناسیاتم علی صومک فانما اطعمک الله وسقاک ﴿۱﴾ قال العینی رواه الستة فی کتبهم﴿۲﴾ وهوالموفق

دَ مابنام نه مخکښې سپوږمۍ لیدل او دَ شک په وجه باندې روژه ماتول دَ کفارې موجب نه ده

سوال: دې مسئلې باره کښې علمائې دین څه فرمائی چه دَاخترمتعلق ډیرغټ شک وو. بعض خلقو دَ زیارت په ورځ اخترکړواوبعض خلقودَ جُمعې په ورځ اوکړو. خومسئله داده چه دَزیارت په ورځ کومو خلقو روژه نیولې وه په هغوی کښې بعض خلقودَمابنام کیدونه مخکښې سپوږمۍ اولیدله او روژه ئې ماته کړه. اوس سوال دادې چه دَمابنام نه مخکښې چه نمرډوب شوې نه وی او هم داسې سپوږمۍ وینی او روژه ئې ماته کړه. نودَدې څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ گل دادخان چارخانه پیبنور......۲۱/۱۱/۱۹۷۴.

الجواب: دَشرعی ثبوت نه مخکښې روژه ماتول صحیح نه دی اوبې قاعدې کار دې. البته دَشک په وجه دکفارې موجب نه ده. کمافی الدرالمختار: ورؤیته بالنهارللیلة الآتیة مطلقا وفی ردالمحتار(۲: ۱۳۰)ای سواء رءی قبل الزوال اوبعده وقوله علی المذهب ای الذی هو قول ابی حنیفه ومحمد،قال فی البدائع فلا یکون

﴿۱﴾ (هدایة علی صدر فتح القدیر ۲: ۲۵۴ باب مایوجب القضاء والکفارة)

﴿۲﴾ اخرجه البخاری: (۱۹۳۳) ومسلم: (۱۱۵۵) وابوداؤد: (۲۳۹۸) والترمذی: (۷۲۱) وابن ماجة: (۱۶۷۳) کلهم من حدیث ابی هریرة: جاء رجل الی النبی ﷺ فقال یا رسول الله انی اکلت وشربت ناسیا وانا صائم فقال: الله اطعمک وسقاک، واللفظ لابی داؤد وروایة الجماعة "من نسی وهو صائم فاکل او شرب فلیتم صومه فانما اطعمه الله وسقاه، وسیاق المصنف نسبه الزیلعی لابن حبان فی صحیحه وکذا هو فی سنن الدارقطنی (۲: ۱۷۹) انظر نصب الرایة (۲: ۴۴۵). (تخریج احادیث اللباب ۱: ۱۵۶ فصل ما لا یفطر به الصائم)

ذلک الیوم من رمضان عندهماوقال ابویوسف ان کان بعد الزوال فکذلک وان کان قبله فهو للیلة الماضیة ویکون الیوم من رمضان وعلی هذا الخلاف هلال شوال ﴿۱﴾ وهوالموفق

دَ مقامی او مرکزی رؤیت هلال کمیټۍ په مینځ کښې دَ اختلاف په صورت کښې دَ قضاء مسئله

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په سرحد کښې په کومه ورځ روژه وه دَهغې په بله ورځ هلال کمیټۍ دَروژې اعلان کړې وو .آیا په دوی باندې قضاء لازم ده یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: اورنګ زیب کهو سلکی بدین.. ۱۰/ شوال ۱۴۰۰ھ

الجواب: چاچه دَهلال کمیټۍ په خبرباندې روژه او اختر کړې دې په هغوی باندې قضاء لازم نه ده شاید چه هلال کمیټۍ ته دَصوبه سر حد نه باقاعده ثبوت نه وی رسیدلې.﴿۲﴾ وهوالموفق

په مختلف علاقوکښې دَ رمضان دَ اختلاف په وجه سره دَ قضاء مسئله

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ څو کالونه مونږ دَ

﴿۱﴾ (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۱۰۳ مطلب فی رؤیة الهلال نهاراً)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: لان قضاء القاضی حجة وقد شهدوا به لا لو شهدوا برؤیة غیرهم لانه حکایة نعم لو استفاض الخبر فی البلدة الاخریٰ لزمهم علی الصحیح من المذهب، قال ابن عابدین: لانه حکایة فانه لم یشهدوا بالرؤیة ولا علی شهادة غیرهم وانما حکوا رؤیة غیرهم کذا فی فتح القدیر ، قلت وکذا لو شهدوا برؤیة غیرهم وان قاضی تلک المصر امر الناس بصوم رمضان لانه حکایة لفعل القاضی ایضا ولیس بحجة بخلاف قضائه ولذا قید بقوله ووجد استجماع شرائط الدعویٰ الخ.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۰۲ قبیل مطلب فی رؤیة الهلال نهاراً)

مرکزی رؤیت هلال کمیټئ په اعلان باندې روژه او اختر کوو، حالانکه د څو کالونه د رمضان میاشت د یو کم دیرشو راروانه ده. آیا په مونږ باندې په قضاء لازمیږی چه کله د یوې بلې علاقې مثلاً د مردان وغیره نه دا اطلاع ملاؤ شی چه هلته دیرش (۳۰) ورځې روژې پوره شوې یا هلته زمونږ نه مخکښې روژه نیولې شوې وه. او دا اطلاع هم صرف خبر وی شهادت نه وی. د دې اختلاف په وجه به د نورو علاقو خلق څه کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ماسټر نذیر احمد ثمرباغ ضلع دیر ۲۲/۲.۱۹۸۲

الجواب: که تاسو د حکومت په اعلان باندې روژه او اختر کوئ نو د فراغت ذمه د پاره هم دا کافی دی د هر اختلاف په وجه سره د قضاء کولو حکم بې قاعدې حکم دې وهو الموفق.

دَ پیشمنی آخرنې وخت یعنی دَ سحرو راختلو تعین

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې وائی چه د پیشمنې نه پس کله اذان اوشی نو د هغې نه پس پنځلس منټو پورې خوراک کول جائز دی. دلته تقریباً په درې نیمې بجې باندې اذان کیږی. صحیح مسئله څه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اسلم پی او ایف واه کینټ ۲۱ رجب ۱۴۰۱ھ

الجواب: دَ پیشمنی آخرې وخت د شپې آخری وخت سره راځی، د اذان سره نه (۱) او په مشاهدې او تجربې سره معلومه ده چه صبح صادق د نمر راختلو نه باؤ باندې یوه گهنټه مخکښې راځی. پس په دې بنیاد باندې زمونږ په علاقه کښې خلور بجو پورې او واه کینټ کښې تقریباً پنځه منټه کم خلور بجو پورې

(۱) قال الشرنبلالی: ومعناه شرعاً هو الامساک نهاراً، النهار عبارة عن زمان ممتد من طلوع الفجر الصادق الی غروب الشمس وهو قول اصحاب الفقه واللغة، ولهذا قال صاحب دیوان الادب النهار ضد اللیل وینتهی اللیل بطلوع الصبح الصادق کذا فی الحاشیة (امداد الفتاح شرح نور الایضاح ۲۵۰ کتاب الصوم)

یا احتیاطاً لس منټه کم څلوربجو پورې پیشمنۍ کولې شی (۱)
ملاحظه......دَ ریاضۍ په حساب سره تور ګنجائش هم پکښې شته وهوالموفق.

پیشمنی د پاره په لاؤډ سپیکر باندې صلاة وسلام وئیل او خلق راپاسول

سوال: مفتیان کرام دې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په علاقه کښې اذان کوُنکی حضرات دَپیشمنی په وخت لاؤډسپیکر باندې الصلاة والسلام علیک یارسول الله یا حبیب الله، یا آدم صفی الله یانوح نبی الله، وغیره الفاظ وئیلوسره

﴿۱﴾ قال عبد الرحمن الجزیری: ووقت الصبح من طلوع الفجر الصادق وهو ضوء الشمس السابق علیها الذی یظهر من جهة المشرق وینتشر حتی یعم الافق، ویصعد الی السماء منتشرا واما الفجر الکاذب فلا عبرة به وهو الضوء الذی لا ینتشر، ویخرج مستطیلا دقیقا یطلب السماء بجانبیه ظلمة ویشبه ذنب الذئب الاسود فان باطن ذنبه ابیض، بجانبیه سواد، ویمتد وقت الفجر الی طلوع الشمس.

(الفقه علی المذاهب الاربعة ۱:۱۶۹ کتاب الصلاة وقت الصبح)

وقال الشیخ محمد فرید مدظله: وفی الشامیة ان التفاوت بین الفجرین وکذا بین الشفقین الاحمر والابیض انما هو بثلاث درج انتهیٰ وفی التصریح اذ قد علم بالتجربة ان انحطاط الشمس اول الصبح الکاذب وآخر الشفق ثمانیة عشر درجة وفی الحاشیة ان المراد من الانحطاط فی الجانبین انحطاط مرکز الشمس من الافق الشرقی او الغربی وهو قدر ثمانیة عشر درجة ویقطعه الفلک الاعظم فی ساعة وخمس ساعة وهذا مجموع الصبحین الکاذب والصادق ومن ذلک المجموع خمس ساعة حصة الصبح الکاذب والساعة الواحدة حصة الصبح الصادق انتهیٰ قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بین طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وکذا بین غروب الشمس وغیوب البیاض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فی دیارنا قدر ساعة وربع ساعة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۲:۱۰ باب مواقیت الصلاة عن النبی ﷺ)

خلق راپاسوی. آیا دا الفاظ جائز دی؟ او دَپیشمنی دپاره دا طریقه جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالقیوم منگل زئی گلستان بلوچستان ۱۹۹۱ء/۲/۴

الجواب: پیشمنی دپاره خلق راپاسول جائز دی ﴿۱﴾ دا اعانت علی البر دې، البته په داسې کلماتو سره راپاسول چه هغه همیشه ناجائزوی یا په هغې کښې موهم شرک وی ناجائز دی البته دَشرک دارومدار په عقیدې باندې دې، دَ موهم شرک کلماتو باندې نه دې. فافهم وهو الموفق.

روژو مکمل کولو د پاره دَحیض دَ بندش ګولئ خوړل تکلف او تعمق دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَروژې میاشت نزدې راروانه ده اودَرمضان دَ روژې ثواب دَټول عمر دَ روژو نه افضل دې. اوس که ښځې دَحیض بندولو دپاره ګولئ اوخوری چه دَدې افضلیت نه محروم پاتې نه شی نوآیا دا جائز دی یا شرعاً منع دی؟ بینواتوجروا

المستفتی: محمد سیاب لکی مروت.

الجواب: په حدیث شریف کښې راغلی دی چه دکوم سړی نه دَڅه عذر په وجه یوعبادت پاتې شی نوهغه ته به باقاعده مکمل ثواب ورکړئ کیږی (رواه ابوداؤد وغیره) ﴿۲﴾ پس دَ داسې قسمه ګولو استعمال تکلف او تعمق دی

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: وعن الحسن لا بأس بالدف فی العرس لیشتهر وفی السراجیة هذا اذا لم یکن له جلاجل ولم یضرب علی هیئة التطرب اقول وینبغی ان یکون طبل السحر فی رمضان لا یقاظ النائمین للسحور کبوق الحمام تامل.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۵: ۲۴۷ قبیل فصل فی اللبس)

﴿۲﴾ عن ابی انس ان رسول الله ﷺ قال لقد ترکتم بالمدینة اقواما ما سرتم مسیرا ولا انفقتم من نفقة ولا قطعتم من واد الا وهم معکم فیه ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

اګرچه دَدې استعمال نه ضروري دې او نه منع دې. لحدیث وماسکت عنه فهو عفو (۲). وهو الموفق.

ملاحظه...... خو دَروژې دَ فوت کیدو دَخلاصی دپاره فائده مندې دی. ځکه چه دَ ښځو دپاره قضاء راګرځول مشکل وی........ (سیف الله حقانی)

دَ خنزیر غوښه خرڅول، فحاش معاشره او ګنده خوراک څکاک دَ روژې د پاره مانع نه دی

سوال: علمائې کرام دَ لاندینو مسئلو په باره کښې څه فرمائی چه:

(۱) زمونږ څه ملګری په مشین د ذبحه شوی غوښې فیکټرئ کښې کارکوی.

(بقیه حاشیه) قالوا یا رسول الله و کیف یکونون معناوهم بالمدینة قال حبسهم العذر. (رواه ابوداؤد ۱: ۳۳۵ باب فی الرخصة فی القعود من العذر). وعن انس ان رسول الله ﷺ رجع من غزوة تبوک فدنا من المدینة فقال ان بالمدینة اقواما ما سرتم مسیرا ولا قطعتم وادیا الا کانوا معکم وفی روایة الا شرکوکم فی الاجر قالوا یا رسول الله وهم بالمدینة قال وهم بالمدینة حبسهم العذر رواه البخاری ورواه مسلم عن جابر. (مشکواة المصابیح ۲: ۳۳۱ کتاب الجهاد)

﴿۱﴾ قال الامام ولی الله الدهلوی: فمن المقاصد الجلیلة فی التشریع ان یسد باب التعمق فی الدین لئلا یعضوا علیها بنوا جذهم فیأتی من بعدهم قوم فیظنوا انها من الطاعات السماویة المفروضة علیهم ثم تأتی طبقة اخری فیصیر الظن عندهم یقینا الخ.

(حجة الله البالغة ۲: ۲۲ الاقتصاد فی العمل)

﴿۲﴾ عن سلمان قال سئل رسول الله ﷺ عن السمن والجبن والفراء فقال الحلال ما احل الله فی کتابه والحرام ما حرم الله فی کتابه وما سکت عنه فهو مما عفا عنه.

(سنن الترمذی ۱: ۲۰۶ باب ماجاء فی لبس الفرآء)

وعن ابن عباس قال کان اهل الجاهلیة یاکلون اشیاء ویترکون تقذرا فبعث الله نبیه ﷺ وانزل کتابه واحل حلاله وحرم حرامه فما احل فهو حلال وما حرم فهو حرام وما سکت عنه فهو عفو وتلاقل لا اجد فیما اوحی الی محرما علی طاعم یطعمه الی آخر الآیة.

(سنن ابی داؤد ۲: ۱۸۳ باب مالم یذکر تحریمه)

چه په هغې کښې تقريباً د خنزير غوښه هم شامل ده.آيا دا مسلمان ملګرى روژه نيوې شى؟

(۲) دلته د کار وخت لس ګهنټې او تول ورځ اوولس(۱۷) ګهنټې ده.خودلته عريانيت او فحاشى ډيره زياته ده اود ستر ګوزناهر وخت وى.په دې صورت کښې مونږ روژه نيولې شو؟

(۳) دلته د خوراک څکاک سامان په هرقسمه ګندګۍ ډک وى.په داسې حالاتو کښې مونږ روژه نيولې شو؟ بينواتوجروا

المستفتى: شيرعالم خان جرمنى

الجواب: (۱) د خنزير حلالول او د هغې غوښه خرڅول فسق او حرام دى کفر نه دې ﴿۱﴾ پس د دوې مونځ او روژه صحيح ده.د ګناه په وجه باندې نيکۍ ته نقصان نه رسيږى.

(يعنى د ګناه په وجه نيکى نه ساقطيږى.(سيف الله حقانى)

(۲) چرته چه اوولس(۱۷) ګهنټې ورځ وى.هلته په روژه نيولو کښې هيڅ شک نشته.د(اندام مخصوص نه علاوه) د نورو اعضاء په زنا سره روژه نه ماتيږى. په ثواب کښې کمې راځى ﴿۲﴾.

(۳) د خوراک څکاک سامان د ګنده کيدو په وجه سره په روژې باندې هيڅ اثر نه پريوځى،په روژې کښې دا شرط نشته چه خوراک څکاک دې حلال وى.وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة طاهر بن عبد الرشيد: ولو استاجر مسلما ليرعى خنازير يجب ان يكون على الخلاف كما فى الخمر ولو استاجره ليبيع له ميتة لا يجوزواذا استأجر الذمى من المسلم دارا ليسكنها فلا بأس به...... ولو استأجر من اهل الذمة مسلما ليضرب لهم الناقوس لا يجوز. (خلاصة الفتاوى ۳: ۱۵۰ كتاب الاجارات)

﴿۲﴾ قال الملا على قارى: وفى حديث الحاكم الذى صححه ليس الصيام من الاكل والشرب فقط انما الصيام من اللغو والرفث ويؤخذ منه ان يتاكد اجتناب المعاصى على الصائم كما قيل فى الحج لكن لا يبطل ثوابه من اصله بل كماله فله ثواب الصوم واثم المعصية (مرقاة المفاتيح شرح المشكوٰة ۴: ۲۶۰ باب تنزيه الصوم)

۲۳/ رمضان باندې سورة عنكبوت او سورة روم وئيلو په باره كښې دَ ارشاد الطالبين حواله

سوال: علماء دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه ۲۳/رمضان باندې سورة عنكبوت او سورة روم وئيل ثابت دى كه نه؟ په ارشاد الطالبين ۲۲۳ كښې ليكلې شوې دى، دربيان شب كه دراں شب گناهاں همه بخشيده مى شوند، وآن شب بست وسويم ماه رمضان ست، واگردرشب ۲۳/رمضان سورة روم وعنكبوت بخواند خواننده وشنوائده راباتش دوزخ كارنباشد، دَدې په تفصيل سره جواب راكړئ؟ بينوا توجروا

المستفتى: صالح الدين حقانى...... ۷/۷/۱۹۸۲.

الجواب: دَقران پاک تلاوت اودَدې اوريدل عظيم عبادت دې البته دَخپل طرف نه يوسورت يا دَوخت تخصيص مكروه دې.

كما اشار اليه صاحب البحر ۲: ۱۵۹ ولان ذكر الله تعالىٰ اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشيئ دون شيئ لم يكن مشروعا حيث لم يرد الشرع به (۱)

عوام په دې گمان كښې اخته كيږى چه په دې كښې ثواب ډير دې، بهرحال دا ابداع دى. نعم من قرءهما على وجه دفع الاعداء دون قصدالثواب فيكون مباحالاعبادة (۲) وهوالموفق

ملاحظه:...... په دې متعلقه حواله كښې نه دلائل موجود دى اونه دَعلماؤ جزئيات. وقدصرح فى ارشاد الطالبين بجواز الزوجات فوق الاربع وجواز المطلقة ثلاثا بلاتحليل وغير ذلک.

---

(۱) البحرالرائق ۲: ۱۵۹ كتاب العيدين).

(۲) قال الشاه اشرف على التهانوى: (قرآن پاک دَڅه مقصد دپاره وئيل) صحيح دى څنگه چه په حديث كښې دَسورة واقعه هم دا خاصيت بيان شوې دې، چه هغه صريح دليل دې، دَجواز (امدادالفتاوى ۴: ۸۹ باب تعويذات واعمال).

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب مایفسد الصوم

ومالایفسده

بسم الله الرحمن الرحيم

......قال الله تعالى......

وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الابيض من الخيط الاسود من الفجر، ثم اتموا الصيام الى اليل.

.......[البقرة:۱۸۷]........

باب مایفسد

الصوم ومالایفسده

دَ روژې په حالت کښې په غوږ،پوزه او سترګو کښې دوائی اچول

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه څنګه انسان دوائی اوخوری نو روژه ئې ماتیږی، خو په غوږ، پوزه او سترګو کښې دَاچولو څه حکم دې؟ او دَانجکشن(ستن) لګولو څه حکم دې؟ اووجه د فرق ئې څه ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی محمد عمرضلع دیر......۱۹۷۸ء ۹ ۱۰

الجواب: انجکشن که په رګ کښې وی اوکه په غوښه کښې دَروژې دپاره نقصانی نه ده. ځکه چه په دې عمل سره دوائی باطن ته دَ مساماتو په ذریعه رسیږی دَمنافذ په ذریعه نه. ځکه چه دَلاسونو ،پښو او خېټې په مینځ کښې نو سورې هم نشته. صرح بهذا الاصل فی الهندیة ۱:۲۱٦ (۱). په غوږ کښې بچکاری کولو سره چه کله دوائی دماغ ته اورسیږی نو روژه فاسدیږی. شامی وغیره (۲). په سترګو کښې دوائی اچولو سره روژه نه فاسدیږی.

(۱) وفی الهندیة: وما یدخل من مسام البدن من الدهن لا یفطر هکذا فی شرح المجمع (فتاوی عالمگیریة ۱:۲۰۳ الباب الرابع فیما یفسد وما لایفسد)

(۲) قال العلامة الحصکفی: او احتقن او استعط فی انفه شیا او اقطر فی اذنه دهنا او داوی جائفة او آمة فوصل الدواء حقیقة الی جوفه ودماغه قال ابن عابدین: (قوله الی جوفه ودماغه) قال فی البحر والتحقیق ان بین جوف الراس وجوف (بقیه حاشیه په راتلونکی صفحه)

اګرچه دَ هغې رنګ وغیره په پوزه یا حلق کښې ظاهریږی (عالمګیری (۱) شامی (۲)) که په پوزه کښې دوائی اچولو په وخت دوائی دماغوله اورسیږی نو روژه به فاسده وی (شامی وغیره) وهو الموفق

دَ روژې په حالت کښې دَ دوائی بوئی کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ روژې په حالت کښې دوائی بوئی کولو سره روژه ماتیږی او که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم........

الجواب: داعمل شم دې سعوط نه دې (یعنی دَ دوائی ذرات شم سره دننه نه ځی) لهذا دَمشک وغیره پشان دَدې بوئی کولو کښې څه نقصان نشته.

(بقیه حاشیه) المعدة منفذ اصليا فما وصل الى جوف الرأس يصل الى جوف البطن.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱۱۱ باب مايفسد الصوم وما لايفسده)

﴿۱﴾ وفى الهندية: ولو اقطر شيئا من الدواء فى عينه لا يفطر صومه عندنا وان وجد طعمه فى حلقه واذا بزق الر الكحل ولونه فى بزاقه عامة المشائخ على انه لا يفسد صومه.

(فتاوى عالمگيرية ۱: ۲۰۳ الباب الرابع فيما يفسد وما لايفسد)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله او ادهن او اكتحل او احتجم وان وجد طعمه فى حلقه) اى طعم الكحل او الدهن وكذا لو بزق فوجد لونه فى الاصح لان الموجود فى حلقه الر داخل من المسام الذى هو خلل البدن والمفطر انما هو الداخل من المنافذ للاتفاق الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱۰۶ مطلب يكره السهر اذا خاف فوت الصبح)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله او استعط) والسعوط الدواء الذى صب فى الانف ..... وعدم وجوب الكفارة فى ذلك هو الاصح لانها موجب الافطار صورة ومعنى والصورة الابتلاع كما فى الكافى وهى منعدمة والنفع المجرد عنها يوجب القضاء فقط امداد.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱۱۱ باب مايفسد الصوم وما لايفسده)

فليراجع الى ردالمحتار ۲: ۱۳۲) (۱) (۲) وهوالموفق

دَ دمې دَ مریض انهیلر استعمالولو سره روژه ماتیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې دَدمې مریض دې چه دَهغې دپاره دَ انهیلر ګیس سپرې په حلق کښې دننه کوی. دا دَ یوې سپنې هوا په شکل کښې دَ دوائې ذرات وی. آیا په دې سره روژه ماتیږی؟ بینواتوجروا.

المستفتی: محمد احمد خان جهانګیره......

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: لا يكره للصائم شم رائحة المسک والورد ونحوه مما لا يكون جوهرا متصلا كالدخان فانهم قالوا لا يكره الاكتحال بحال وهو شامل للمطيب وغيره ولم يخصوه بنوع منه وكذا دهن الشارب.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۲۳ قبيل مطلب فى الفرق بين الجمال والزينة)

﴿۲﴾ په دې زمانه کښې بعضې دوایانې داسې وی چه دهغې استعمال د پوزې په ذریعه کیږی اوپه دې کښې د دوایئ دومره باریک ذرې وی چه په ظاهره بوئیول معلومیږی لیکن په حقیقت کښې ددې باریکو ذراتوادخال مقصود وی چه ددې په ذریعه علاج کولې شی چونکه دا هوا سره د دوایئ نه د دماغو منځ ته یا د معدې منځ ته رسیږی اودا مفسد دې.

كما فى خلاصة الفتاوىٰ ۱: ۲۵۳ وما وصل الى جوف الرأس والبطن من الاذن والانف والدبر فهو مفطر بالاجماع وفيه القضاء،

اوعام طورباندې چه کومې دوایانې وی او هغه څوك بوئی کړی نودا به عمل شم کښې داخل وی سعوط به نه وی.

والسعوط صب الدواء فى الانف (امداد الفتاح ۶۸۸) وقال الشرنبلالى: من ادخل دخان حلقه باى صورة كان الادخال فسد صومه سواء كان دخان عنبر او عود وغيرهما حتى من تبخر ببخور فآواه الى نفسه واشتم دخانه ذاكر الصومه افطر لامكان التحرز عن ادخال المفطر جوفه ودماغه وهذا مما يغفل عنه كثير من الناس فليتنبه له ولا يتوهم انه كشم الورد ومائه والمسک لوضوح الفرق بين هواء تطيب بريح المسک وشبهه وبين جوهر دخان وصل الى جوفه بفعله. (امداد الفتاح ۶۷۷) ......(ازمرتب)

دا ټول دمسائل د هدایه دعبارت ترجمه ده .چه دا مکمل او په تفصیل سره دبهشتی زیور په حاشیه کښې موجود ده(۱).

په غړغړې کولو سره لوندوالې حلق ته په رسیدلو سره د روژې حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په روژه کښې غړغړې وغیره کولوباندې لوندوالې حلق ته اورسیږی خو اوبه خیټې ته نه وی رسیدلې ،نوآیا په دې سره روژه ماتیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق راولپنډی

الجواب: په دې صورت کښې دَفساد حکم ورکړې شوې دې (۲) لان عندتعذر الاطلاع علی المسبب یدارالحکم علی السبب الظاهر(۳) ولم اجده صریحا. وهوالموفق.

---

(۱) قال العلامة المرغینانی: ومن احتقن او استعط او اقطر فی اذنه افطر ولا کفارة علیه ولو اقطر فی اذنه الماء او دخله لا یفسد صومه.

(هدایه علی صدر فتح القدیر ۲:۲۶۶ باب مایوجب القضاء والکفارة)

(۲) یدل علیه ما قال الحصکفی: او خرج الدم من بین اسنانه ودخل حلقه یعنی ولم یصل فی جوفه اما اذا وصل فان غلب الدم او تساو یالفسد والا لا الا اذا وجد طعمه، قال العلامة ابن عابدین: ولما کان هذا القول خلاف ما علیه الاکثر من التفصیل حاول الشارح تبعا للمصنف فی شرحه بحمل کلام المتن علی ما اذا لم یصل الی جوفه لئلا یخالف ما علیه الاکثر قلت ومن هذا یعلم حکم من قلع ضرسه فی رمضان ودخل الدم الی جوفه فی النهار ولو نائما فیجب علیه القضاء. (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲:۱۰۷ قبیل مطلب مهم المفتی فی الوقائع لایبدله الخ)

(۳) قال الحافظ احمد ملا جیون: وقد یقام السبب الداعی والدلیل مقام المدعو والمدلول ــــ وذلک ای قیام الداعی والدلیل اما لدفع الضرورة والعجز کما فی الاستبراء ــــ او للاحتیاط کما فی تحریم الدواعی الی الوطی من النظر والقبلة واللمس البحث مقام الوطی فی الاستبراء وحرمة المصاهرة والاحرام والظهار والاعتکاف للاحتیاط فهو ایضا مثال لاقامة الداعی مقام المدعوا. (نور الانوار ۲۸۰ مبحث الاحکام)

انجکشن(ستن) روژې د ماتونکې نه ده

سوال: چه مے فرمایند علماء دین درین مسئله که دوائی بواسطه انجکشن دربدن انسان خواه دررگ باشد یادرگوشت حکم شرعی چیست مفسد صوم است یانیست،بوجه خوب مع ادله شرعیه بیان کندزیرانکه دروطن یعنی افغانستان ولایت غزنی مایان بیسیارنزاع برپاست؟ بینواتوجروا.

المستفتی: مولوی سید حسن کتوزغزنی افغانستان......۱۹۷۹ء

الجواب: انجکشن خواه دررگ باشد یادرگوشت مفطرومفسدصوم نیست الا آنکه براه راست درصدریادربطن باشد ،دلیل عدم فساد این است که درمیان دست وپاوباطن منفذنیست ودواء بذریعه مسامات درباطن مے رسد مثل روغن بادام وروغن کاهو ،که بسرمالش کرده شوند ودرباطن دماغ بذریعه مسامات داخل مے شوند ،وهرچیزکه بذریعه مسامات داخل شودمفسد روزه نیست.﴿۱﴾ یدل علیه مافی الهندیة ۱:۲۱۶ وما یدخل من مسام البدن من الدهن لا یفطر هکذا فی شرح ....

﴿۱﴾ وفی المنهاج:اعلم انه لیس بین العین وبین الدماغ والحلق منفذ، والدمع یخرج الی العین بطریق الترشح من المسامات کالعرق، والمفطر هو الدخول من المنافذ دون المسامات کما صرح به فی البحر وشرح المجمع وغیره ولذا لا یفطر الادهان والغسل وهذا یدل علی ان الدواء الداخل فی الباطن بوسط الحقن والابرة لا یفطر سوآء ادخلت الابرة فی اللحم اوالعرق، لان هذا الدواء وان وصل الی اللحم والعرق بالمنفذ لاکنه یدخل الباطن بوساطة المسامات دون المنافذ لعدم المنفذ بین مثل الید والباطن ، وعروق البدن لیست بمجوفة کما ان عروق الاشجار لیست بمجوفة وکما ان الماء یصل الی اغصان الاشجار واوراقها بالتموج فی العروق فکذلک الدم والدوآء تصل الی القلب وغیره بالتموج فی العروق.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۴:۳۴ باب الکحل للصائم)

المجمع ولو اقطر شيئا من الدواء فی عينه لا يفسد صومه عندنا وان وجد طعمه فی حلقه واذا بزق فرئ اثر الكحل ولونه فی بزاقه عامة المشائخ على انه لا يفسد صومه كذا فی الذخيرة وهو الاصح هكذا فی التبيين ﴿۱﴾. وهمچنین از نیش عقرب وغیره ایں حکم عدم فساد مستفاد مے شود۔ وهو الموفق

دَ رګ او څرمن د انجکشن(ستن) حکم کښې هيڅ فرق نشته

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَرګ او څرمن انجکشن سره روژه فاسديږی او که نه؟ او که نه فاسديږی نو په دواړو کښې څه فرق دې؟ بينوا توجروا.

المستفتی: فضل ولی ګړهی کپوره مردان

الجواب: واضحه دې وی چه انجکشن په رګ کښې وی او که په څرمن کښې روژه پرې نه فاسديږی. ځکه چه دَانجکشن په ذريعې سره دوائی جسم ته دَمساماتو په ذريعه سره رسيږی دَمنافذ په ذريعه نه.

والمفطر هو الثانی دون الاول كما فی الهندية ۱:۲۱٦ وما يدخل من مسام البدن من الدهن لا يفطر هكذا فی شرح المجمع ولو اقطر شيئا من الدواء فی عينه لا يفسد صومه عندنا وان وجد طعمه فی حلقه واذا بزق فرئ اثر الكحل ولونه فی بزاقه عامة المشائخ على انه لا يفسد صومه ﴿۲﴾

واضحه دې وی چه رګ دَپائپ په شان نه وی بلکه دَ اونې دَ جرو په شان وی (۳) وهو الموفق.

﴿۱﴾ (فتاوىٰ عالمګريه ۱:۲۰۳ الباب الرابع فيما يفسد وما لايفسد)

﴿۲﴾ (فتاوىٰ عالمګيريه ۱:۲۰۳ الباب الرابع فيما يفسد وما لايفسد)

﴿۳﴾ ☆ قال العلامة شمس الدين محمد القهستانی: او وصل دواء الى جوفه او دماغه من غير المسام فلو وصل شيئ من المسام الى الجوف ....

دَ انجکشن په مسئلې باندې دوباره استفسار

سوال: محترم مفتي صاحب زيدمجدكم

تاسو په فتوی کښې فرمائيلي دي چه انجکشن که په څرمن کښې وی او که په رګ کښې په دې سره روژه نه ماتيږی. خودلته بعض خلق په دې کښې اختلاف کوی. په تفصيل سره جواب راؤليږئ ستاسو به ډيره مهرباني وی. چه مخالفينو ته جواب ورکړئ شی؟ بينوا توجروا.

المستفتي فضل ولی ګړهی کپوره مردان ... ۱۷ رمضان المبارک ۱۳۹۹ھ

الجواب: مونږ سره دَفتاوی عالمګيری جزئيات موجود دی. شائد چه ماحواله هم ورکړی وی. تاسو دَهغې مخالفينو دلائل اوليکئ او راوليږئ چه دَهغې جائزه واخستلې شی. وهوالموفق.

دَ رګ ستن (انجکشن) سره روژه نه فاسديږی

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مونږ ته دَرګ په ستن

(بقيه حاشيه) لم يفسد بلا خلاف لكن ينبغي ان يكون مكروها على الخلاف قياسا على صب الماء على البدن.

(جامع الرموز ۱: ۳۶۲ فصل موجب الافساد)

......☆ قال العلامة النووی: لو اوصل الدواء الى داخل الساق او غرز فيه سكينا او غيرها فوصلت مخه لم يفطر بلا خلاف لانه لا يعد عضوا مجوفا.

(شرح مهذب ۵: ۳۱۴ باب ما يفسد به الصوم ومالايفسد)

......☆قال الدكتور وهبة الزحيلي: لا يفسد الصوم عند الحنفية بالحقن في العضل او تحت الجلد اوفي الوريد.

(الفقه الاسلامي وادلته ۳: ۱۷۱۲ مبحث ما يفسد الصوم ويوجب القضاء والكفارة)

کښې مشکلات پیښیږی ځکه چه په دې سره دروژې ماتولو اعتراضات موجود دی، نو آیا د رګ په ستن سره یقیناً روژه ماتیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: لطیف الرحمٰن مردان......۱۹۷۸ء/۸/۲۳

الجواب: د رګ ستن (انجکشن) سره روژه نه فاسدیږی ځکه چه په رګ سره دوائی وغیره بدن ته د مسامونو په ذریعې سره رسیږی د منافذ په ذریعه سره نه

کما فی الهندیة ۱: ۲۱۶ ومایدخل من مسام البدن من الدهن لا یفطر هکذا فی شرح المجمع وفیها بعد عبارة واذا بزق فرئ اثر الکحل ولونه فی بزاقه عامة المشائخ علی انه لا یفسد صومه کذا فی الذخیرة وهو الاصح هکذا فی التبیین ﴿۱﴾ رګ د پاتې پشان نه وی بلکه د بوټې د جرړو پشان وی وهو الموفق.

په روژه کښې د ګلوکوز انجکشن یا ډریپ لګولو حکم

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په روژه کښې ګلوکوز انجکشن یا ګلوکوز تهیلا لګولو سره په روژې باندې څه اثر پریوځی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ډاکټر حبیب الرحمٰن ورسک ډیم پشاور......۱۹۸۲ء/۲/۲۹

الجواب: انجکشن یا ګلوکوز تهیلا لګولو سره روژه نه فاسدیږی ځکه چه په دې طریقې سره دا دوائی زړه او اینې ته د مسامونو په ذریعه رسیږی د منافذ په ذریعه نه. والمفطر هو الثانی دون الاول کما اشار الیه الفقهاء ﴿۲﴾ البته په سینه او خیته کښې براه راست انجکشن لګولو سره روژه فاسدیږی ځکه چه دا

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمګیریه ۱: ۲۰۳ الباب الرابع فیما یفسد وما لایفسد)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: وما یدخل من مسام البدن من الدهن لا یفطر هکذا فی شرح المجمع (فتاویٰ عالمګیریه ۱: ۲۰۳ الباب الرابع فیما یفسد وما لایفسد)

دوائی په سوری سره باطن کښې داخلیږی. ﴿۱﴾ وهو الموفق

دَ ملا هډوکی کښې انجکشن لګولو سره روژه نه فاسدیږی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَملا په هډوکی کښې بعض وخت انجکشن لګولې کیږی او دوائی ورته رسولې شی او دَ ملا دَ هډوکی په بدن کښې خاص حیثیت وی آیا په دې سره روژه ماتیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ډاکټرمحمد علی جان غوریواله بنوں............ ۱۹۷۵ء/۱۰/۱۲.

الجواب: دَ ملا په هډوکی کښې انجکشن لګول روژې دپاره نقصانی نه دے ځکه چه دا دوائی زړه وغیره ته دَمسامونو په ذریعه رسیږی چه دا نقصانی نه دے. ماخوذ ازهندیه ۱:۲۱۶. ﴿۲﴾ دې نه علاوه دَلاسونو پښو په زخم باندې دوائی او پټئ لګولو سره روژه نه خرابیږی، البته که زخم په خیټه کښې سورې وی نو دَدوائې په داخل کیدو باندې او خیټې ته رسیدو په صورت کښې روژه فاسدیږی. ﴿۳﴾. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفی: او داوی جائفة او آمة فوصل الدواء حقيقة الى جوف دماغه، قال ابن عابدین: الجائفة الطعنة التی بلغت الجوف او نفذته والآمة من امته بالعصا الخ. (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲:۱۱۱ كتاب الصوم)

﴿۲﴾ وفی الهندية: ومايدخل من مسام البدن من الدهن لا يفطر...... ولو اقطر شيئا من الدواء فی عينه لا يفطر صومه عندنا وان وجد طعمه فی حلقه واذا بزق فرئ اثر الكحل ولونه فی بزاقه عامة المشائخ على انه لا يفسد صومه كذا فی الذخيرة. (فتاوی عالمگیریة ۱:۲۰۳ الباب الرابع فيما يفسد وما لايفسد)

﴿۳﴾ قال العلامة عبد الله بن مودود الموصلی: وقال ابویوسف ومحمد لا يفسد الصوم فی الجائفة والآمة لان الشرط عندهما الوصول من منفذ اصلی ولعدم التيقن بالوصول لاحتمال ضيق المنفذ والسداده بالدواء وصار كاليابس، وله ان...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

په انجکشن سره د روژې ماتیدلو حکم د اسلامی اصولو مخالف دې

سوال: محترم جناب مفتی محمد فرید صاحب مدظله العالی:
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته: عرض دې چه په انجکشن (ستن) سره روژه ماتیږی. په عنوان سره دا یوڅو صفحې درلیږم، تاسو مونږ د خپلې رائې نه خبرکړئ، واجرکم علی الله. (صفحات راته ملاؤنه شو)...... (ازمرتب)
المستفتی: صوفی عبدالحمید سواتی مهتمم مدرسه نصرت العلوم گجرانواله ۱۹۸۹ء/۱/۳
الجواب: ماته دې حکم (انجکشن (ستن) باندې د روژې ماتیدو حکم) سره اتفاق نشته دې، دا د اسلامی اصولو خلاف دی، په انجکشن سره دوا او غذا په بدن کښې د مساماتو په ذریعې سره رسیږی د منافذ په ذریعه نه. **(۱)** د ستن په منتهی او په بدن کښې نه قدرتی سوره وی او نه مصنوعی، بهرحال دا نوی تحقیقات د اسلامی اصولو مؤید جوړول نقصانی نه دی، او دې تحقیقاتو ته د متبوع درجه ورکول د تحریف دین پیش خیمه ده. وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) رطوبة الدواء اذا اجتمعت مع رطوبة الجراحة ازداد سیلانا الی الباطن فیصل بخلاف الیابس لانه ینشف الرطوبة فینسد فم الجراحة، قال مشائخنا والمعتبر عنده الوصول حتی لو علم بوصول الیابس فسد، ولو علم بعدم وصول الرطب لا یفسد.
(الاختیار لتعلیل المختار ۱: ۱۷۰ فصل ما یفطر الصائم)

(۱) قال العلامة الکاسانی: واما ما وصل الی الجوف او الی الدماغ عن غیر المخارق الاصلیة بان داوی الجائفة والآمة فان داواها بدواء یابس لا یفسد لانه لم یصل الی الجوف ولا الی الدماغ، ولو علم انه وصل یفسد فی قول ابی حنیفة وان داواها بدواء رطب یفسد عند ابی حنیفة وعندهما لا یفسدهما اعتبرا المخارق الاصلیة لان الوصول الی الجوف من المخارق الاصلیة متیقن به ومن غیرها مشکوک فیه فلا نحکم بالفساد مع الشک.
(بدائع الصنائع ۲: ۲۴۳ فصل فساد الصوم)

نسوار اچولو سره روژه ماتیږی

سوال علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه نسوار اچولو سره روژه ماتیږی او که نه؟ بینواتوجروا.

المستفتی ملک تاج محمد طورومردان ۱۶/۴/۱۹۸۴ء

الجواب چونکه نسوار تیریږی او ددې اثر په حلق کښې محسوسیږی لهذا نسوار استعمالولو والا به قضاء راوړی ونظیره مافی شرح التنویر: اذا مضغه ووجد طعمه فی حلقه﴿۱﴾. وهوالموفق.

نسوارو باندې دَ روژې ماتیدلو تفصیل

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) دَنسوارو عادتی دَ روژې په حالت کښې نسوار واچول. اودَنسوارو نشه په بدن کښې خوره شوه خودَ نسوارو ذائقه(خوند) دَ لاړو سره خیټې ته داخل نه شواودَ نسوارو څه حصه هم حلق نه لاندې داخل نه شوه. بیاهغه نسوار اوتهوکول اوپه اوبو سره ئې خوُله صفا کړه. په دې سره روژه ماته شوه او که نه؟

(۲) یو کس په خوُله کښې نسوار واچول روستوهغه ته پته اولګیدله چه په کوم وخت هغه په خُله کښې نسوار اچولی وو. هغې وخت صبح صادق شوې وو. په دې وجه باندې هغه روژه ماته اوګڼړله او روستوئې بیاخوراک هم اوکړو. آیا په داسې سړی باندې کفاره لازم ده؟ بینواتوجروا.

المستفتی: مولاناعبدالحلیم کوهستانی(ایم این اے)
سابق مدرس دارالعلوم حقانیه ۱۹۸۹ء

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: الا اذا مضغ بحیث تلاشت فی فمه الا ان یجد الطعم فی حلقه الخ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۲۲ باب مایفسد الصوم ومالایفسد)

الجواب: واضحه دې وى چه تمباكو نه مسكردې او نه مفطر. كمافى ردالمحتار ٦:٤٥٩ آخر كتاب الاشربة الطبع المصطفى البابى،فانه لم يثبت اسكاره ولا تفتيره ولا اضراره ﴿١﴾ اوزمونږ په علاقه كښې دَدې استعمال په دوو (٢) طريقو سره كيږى.

(١) لوګې تيرول (چلم ياسګريټ). (٢) په خُوله كښې ږدل بغير تيرولو

قسم اول او طريق اول مفطر دى او عادتى سړى دپاره دكفارې موجب هم دې. كماصرحوا به﴿٢﴾.او دويم قسم اودويم طريق بذات خود مفطر نه دې،لانه يوضع فى الفم، نه دَدې خوراک يا تيرول عادت وى.

وفى شرح التنوير عن البدائع ومفاده ان استقرار الداخل فى الجوف شرط للفساد، (باب ما يفسد الصوم ومالايفسده)﴿٣﴾. وان ثبت انه دخل الى جوفه فمفطر لا موجب للكفارة ونظيره مافى شرح التنوير واكل مثل سمسمة من خارج يفطر ويكفر فى الاصح الا اذا مضغ بحيث تلاشت فى فمه الا ان يجد الطعم فى حلقه﴿٤﴾. انتهىٰ. فالصواب على التحقيق عدم افطار الصوم، لكن لسدالباب على العوام.

دَ تقيد رعايت ضرورى دې يعنى په حلق كښې دَذوق محسوس كولو په صورت كښې مفطردې.﴿٢﴾.په دې سړى باندې دَشک په وجه سره كفاره واجب نه ده.لاحتمال وجودطعمه فى الحلق وعدمه.وهوالموفق.

﴿١﴾(ردالمحتار ٥:٣٢٦ آخر كتاب الاشربة)

﴿٢﴾ قال العلامة الشرنبلالى: وعلى هذا البدعة التى ظهرت الآن وهو الدخان اذا شربه فى لزوم الكفارة وقال الطحطاوى: اى البدعة التى حدثت فى لزوم الكفارة على هذا الاختلاف فمن قال ان التغذى ما يميل الطبع اليه وتنقضى به شهوة البطن الزم به الكفارة. (طحطاوى على مراقى الفلاح ٢٦٥ باب مايفسد الصوم وتجب به الكفارة مع القضاء)

﴿٣﴾(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ٢:١٠٧ باب مايفسد الصوم ومالايفسده)

﴿٤﴾(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ٢:١٢٢ باب ما يفسد الصوم ومالايفسده)

یدل علیه مافی شرح التنویر عن البدائع ومفاده ان استقرار الداخل فی الجوف شرط للفساد، هامش ردالمحتار ۲: ۱۳۵ (۱) یعنی کوم څیزچه تول په خپه کښې غائب شی او په خیته کښې پاتې شی نو په هغې سره روژه ماتیږی. البته که دا ثابته شی چه نسوار خیټې ته داخل شوی دی او حلق ته رسیدلی دی نو په دې سره به روژه فاسد وی، خو کفاره به لازم نه وی.

ونظیره مافی شرح التنویر: واکل مثل سمسمة من خارج یفطر ویکفر فی الاصح الا اذا مضغ بحیث تلاشت فی فمه الا ان یجد الطعم فی حلقه انتهیٰ هامش ردالمحتار ۲: ۱۵۳ ﴿۲﴾.

یعنی چه کله کونځلې (کنجد) په خوله کښې په داسې طریقې سره اوچوپې چه اجزاء کالعدم شی او دلعاب سره لعاب شی، نو ددې په تیرولو سره روژه نه فاسدیږی، البته که ددې اجزاء ذائقه په حلق کښې محسوس شی نو بیا به روژه فاسد وی، پس دتحقیق په وجه اگرچه روژه نه فاسدیدل صحیح دی خو عوام دې باکئ نه بچ کولو دپاره په فتوی کښې ددې قید یعنی حلق ته رسیدل ضروری دی، ځکه مونږ وایو چه نسوار تیریږی ځکه په دې سره روژه ماتیږی.

(۲) په دې سرې باندې دَ شک په وجه کفاره واجب نه ده ځکه چه په حلق کښې دَ ذائقې موندلو او نه موندلو دواړه احتمال موجود دی وهوالموفق.

په اوبو کښې غوپه وهلو سره روژه نه فاسدیږی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په اوبو کښې دننه غوپه وهلو سره روژه ماتیږی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی مولوی فقیر گل گړهی عثمان خیل ملاکنډ ایجنسی ۱۹۷۵/۱۰/۱۲

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۰۷ باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۲۲ باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

الجواب: په اوبو کښې غوپې سره روژه نه ماتیږی (ماخوذ ازهندیه ۱: ۲۰۳) (۱) وهوالموفق

دَ ښځې ښکلولو یا یوځائې څملاستلو سره روژه نه فاسدیږی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په رمضان شریف کښې دَ ورځې په وخت دَښځې سره یوځائې څملاستلو سره یا دَښځې په ښکلولو سره روژه ماتیږی یا نه؟ بینواتوجروا.

المستفتی: زبیراکبرافریدی......۲۱/۱۰/۱۹۷۵ء.

الجواب: مضاجعت (دَیوبل سره غاړه کیدل) اوتقبیل (ښکلولو) سره روژه نه فاسدیږی، ټولو فقهاؤ دا صریحاً لیکلی دی (۲). وهوالموفق.

استمناء بالید او بالفخذین سره روژه ماتیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په استمناءبالید سره روژه ماتیږی یانه؟ او دا گناه صغیره ده او که کبیره؟ او کفاره لازم ده که نه؟ او دَ دواړو پنډو په مینځ کښې یعنی غیرسبیلین کښې دَذکراستعمال گناه ده یا نه؟ بینواتوجروا.

المستفتی: عطاء الله تل......۲۵/جولائی ۱۹۷۹ء

جواب: الاستمناء بالید حرام اذا فعله لا ستجلاب الشهوة واما اذا......

﴿۱﴾ وفی الهندیة: ومن اغتسل فی ماء وجد برده فی باطنه لا یفطره. (فتاوی عالمگیریة ۱: ۲۰۳ الباب الرابع فیما لایفسد ومالایفسد) وقال العلامة ابن نجیم: ان خاض الماء فدخل اذنه لا یفسد. (البحر الرائق ۲: ۲۷۸ باب مایفسد الصوم ومالایفسد)

﴿۲﴾ قال العلامة مرغینانی: ولو قبل لا یفسد صومه...... ولا باس بالقبلة اذا امن علی نفسه ای الجماع او الانزال ویکره اذا لم یامن. (هدایة علی صدر فتح القدیر ۲: ۲۵۷ باب مایوجب القضاء والکفارة)

غلبته الشهوة ففعل ارادة تسكينها به فالرجاء ان لا يعاقب، والمختار انه يفسد الصوم وعليه القضاء ولا يوجب الكفارة اذا انزل وهو المختار فليراجع الى ردالمحتار ۲: ۳۹۹﴿۱﴾ وهكذا حكم ايلاج الذكر بين فخذيه مسطور فى الصفحة المذكورة ايضاً﴿۲﴾. وهوالموفق

باقاعده چه انزال نه وی شوې نو روژه نه فاسدیږی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زما یو دوست د رمضان په آخری عشره کښې دَیو انتهائی فحش ناول ډیر تعریف اوکړو، ما دَهغه نه کتاب واخستلو او دَهغې کتل مې شروع کړل. زه جنسی طورباندې لږ کمزورې هم یم. او دَدې حقیقت نه خبرهم ووم چه دَدې کتاب کتلو نه پس به ماته دَفرض غسل ضرورت راځی. کتاب مې اوکتلو، په دې دوران کښې ماته لږې اوبه تلې وې په دې دوران کښې ماته دَمتیازو ضرورت هم پیښ شو

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: قوله وكذا الاستمناء بالكف اى فى كونه لا يفسد لكن هذا اذا لم ينزل اما اذا انزل فعليه القضاء كما سيصرح به وهو المختار...... فان غلبته الشهوة ففعل ارادة تسكينها به فالرجاء ان لا يعاقب...... واما اذا فعله لاستجلاب الشهوة فهو آثم...... ويدل ايضا على ما قلنا ما فى الزيلعى حيث استدل على عدم حله بالكف بقوله تعالىٰ والذين هم لفروجهم حافظون الآية وقال فلم يبح الاستمتاع الا بالزوجة والامة فافاد عدم حل الاستمتاع اى قضاء الشهوة بغيرهما.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۰۹ مطلب فى حكم الاستمناء بالكف)

﴿۲﴾ قال الحصكفى: او جامع فى مادون الفرج ولم ينزل يعنى فى غير السبيلين كسرة وفخذ، قال ابن عابدين: اما لو انزل قضىٰ فقط اى بلا كفارة...... حيث قال اراد بالفرج كلا من القبل والدبر فما دونه حينئذ التفخيذ والتبطين.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۰۸، ۱۰۹ قبيل مطلب حكم الاستمناء بالكف)

دمتیازونه روستو هم دوه درې قطرې لاړې ماته پته نشته چه دا منی ده یامذی؟ دهغې رنگ خالص سپین نه وو .او س په دې حالت کښې په ما باندې کفاره لازم ده یاصرف قضا لازم ده،یا دواړه لازم دی یا هیڅ لازم نه دی،صرف روژه مکروه ده؟ بینواتوجروا.

الجواب: که ستاسو انزال نه وی شوې نوستاسوروژه نه ده ماته شوې،دَ انزال مطلب دا دې چه دَمنی دَخارج کیدو په وخت درته مزه محسوس شی،دا مطلب نه دې چه دَمزې نه پس رطوبت خارج شی،پس که صرف دَ تفکرپه وجه سره انزال شوې وی دَعضو مخصوص سره دَلاس لگولو نه بغیر،نوروژه فاسد نه ده،گینې فاسد ده.(شامی)﴿۱﴾...﴿۲﴾.وهو الموفق.

دَ زوجینو دجماع په دوران کښې دصبح صادق په طلوع کیدو د روژې حکم

سوال: ما یقول العلماء فی هذه المسئلة ان جامع رجل مع امرأته قبل صبح

﴿۱﴾ قال الحصکفی: او قبل ولم ینزل او احتلم او انزل بنظر ولو الی فرجها مراراً او بفکر وان طال لم یفطر.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۱۰٦ باب مایفسد الصوم ومالایفسد)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: ان الجماع المفسد للصوم هو الجماع صورة وهو ظاهر او معنی فقط، وهو الانزال عن مباشرة بفرجه لا فی فرج او فی فرج غیر مشتهی عادة او عن مباشرة بغیر فرجه فی محل مشتهی عادة ففی الانزال بالکف او بتفخید او تبطین وجدت المباشرة بفرجه لافی فرج...... وفی الانزال بمس آدمی او تقبیله وجدت المباشرة بغیر فرجه فی محل مشتهی اما الانزال بمس او تقبیل بهیمة فانه لم یوجد فیه شیئ من معنی الجماع فصار کالانزال بنظر او تفکر فلذا لم یفسد الصوم اجماعاً.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۰۹ بعید مطلب فی حکم الاستمناء بالکف)

الصادق فاذا اصبح عليهما وهما مشغولان بالجماع، اتجب الكفارة عليهما ام لا ام القضاء؟ بينوا توجروا

المستفتی: متعلم جامعه حقانيه اکوړه خټک... ۱۲ اکتوبر ۱۹۸۳ء

جواب: قال فی شرح التنوير علی هامش ردالمحتار (۲: ۱۳۵) ولو مکث حتی امنیٰ ولم يتحرک قضیٰ فقط وان حرک نفسه قضی وکفر، وفی ردالمحتار: اما اذا لم ينزع وبقی فعليه القضاء ولا کفارة عليه فی ظاهر الرواية...... وما وجه به ظاهر الرواية يدل علی عدم الفرق بين تحريک نفسه وعدمه انتهیٰ ﴿۱﴾ وبالجملة ان مافی شرح التنوير فغير ظاهر الرواية. وهو الموفق

دَ منی وتلو په مختلف صورتونو کښې دَ روژې حکم

سوال: علمائې دين دې مسائلو په باره کښې څه فرمائی چه:

(۱) چه که يو سړې يو غلط حرکت اونکړی صرف په شهوت ترې منی اوځی، نو روژه ئې ماته شوه يا نه؟ او دَ کفارې څه حکم دې؟

(۲) او که دَورځې ورته شهوت راغې او په يوه يا دوه گهنټې کښې يا په هروخت دَمتيازو کولو په وخت ورته دَمنی اثرات ښکاره شول، نو دَ روژې څه حکم دې؟ او کفاره لازم ده يا نه؟

(۳) او که شهوت نه وی راغلې صرف دَمتيازې په وخت کښې ورته دَمنی پشان اثرات ظاهرشی نو روژه ماتيږی او که نه؟ او دَغسل څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: لعل گل ډاک اسماعيل خيل نوښهره ۱۰/۱۲/۱۹۷۲ء

الجواب: په دې واړو صورتونو کښې روژه نه ماتيږی او ترڅو پورې چه انزال

﴿۱﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۰۸ مطلب مهم المفتی فی الوقائع لا بدله من اجتهاد)

نه وی شوې نو غسل هم لازم نه دې (هندیه۱: ۲۱۷ ﴿۱﴾ شامی ۲: ۱۰۳ ﴿۲﴾)

وهو الموفق.

دَ روژې په حالت کښې دَ ښځې ښکلول او ترغاړه کیدو وغیره حکم

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په رمضان شریف کښې دَورځې په وخت دَښځې سره بغیر مباشرت او جماع نه ښکلول او ور ترغاړه کیدل اولاس لګول وغیره جائز دی یا نه؟ بینواتوجروا.

المستفتی: دلباغ محمد کوهاټ

الجواب: دَ روژې په حالت کښې داسې کول جائز دی. چه طرفین مامون وی. (حدیث ﴿۳﴾ وهندیه ﴿٤﴾ وغیره ﴿۵﴾) وهو الموفق.

﴿۱﴾ وفی الهندیة: واذا نظر الی امرأة بشهوة فی وجهها اوفرجها کرر النظر اولا لا یفطر اذا انزل کذا فی فتح القدیر وکذا لا یفطر بالفکر اذا امنی هکذا فی السراج الوهاج.

(فتاویٰ عالمگیریة ۱: ۲۰۴ الباب الرابع فیما یفسد ومالایفسد)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: اما الانزال بمس او تقبیل بهیمة فانه لم یوجد فیه شیئ من معنی الجماع فصار کالانزال بنظر اوتفکر فلذا لم یفسد الصوم اجماعا.

(ردالمحتار ۲: ۱۰۳ باب مایفسد الصوم ومالایفسد مطلب فی حکم الاستمناء بالکف)

﴿۳﴾ عن عائشة رضی الله عنها قالت کان النبی ﷺ یقبل وهو صائم ویباشر وهو صائم ولکنه کان املککم لاربه، متفق علیه واللفظ لمسلم وزاد فی روایة فی رمضان اخرجه البخاری فی الصیام باب المباشرة للصائم وقالت عائشة رضی الله عنها یحرم علیه فرجها (۱۹۲۷) ومسلم فی الصیام باب بیان ان القبلة فی الصوم لیست محرمة علی من لم تحرک شهوته (۱۱۰٦).

﴿٤﴾ وفی الهندیة: ولاباس بالقبلة اذا امن علی نفسه الجماع والانزال ویکره ان لم یأمن (فتاویٰ عالمگیریة ۱: ۲۰۰ الباب الثالث فیما یکره)

﴿۵﴾ قال الشرنبلالی: لا تکره للصائم القبلة والمباشرة ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

قئ فی الصوم کښې مفتی به قول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه من استقاء عمدا فسد صومه رواه ابوداؤد وذکره الزیلعی فی الکنز وایضاهذامذهب الامام محمد،خو په شامی کښې دَدې مسئلې خلاف ئې ذکر کړې دې.په دې کښې ملا الفم او اعاده دوه شرطه زائدذکرکړی دی.ترجیح کوم قول ته دې،اودَ امام محمد رحمه الله مذهب ظاهری طورباندې دې حدیث سره اتفاق ساتی؟ بینواتوجروا.

المستفتی: مبارک شاه مدرسه عربیع تجوړی بنوں......۲۳/شوال ۱۴۰۱ھ

الجواب: اکثر محققینو دَامام ابویوسف رحمه الله قول صحیح ګڼړلئ دې،وجعلوا التقلیل منه کالعدم وکاللعاب(۱).وهوالموفق.

(بقیه حاشیه)مع الامن من الانزال والوقاع لما روی عن عائشة رضی الله عنها انه علیه السلام کان یقبل ویباشر وهو صائم رواه البخاری ومسلم وهذا ظاهر الروایة وعن محمد انه کره المباشرة الفاحشة وهی روایة الحسن عن ابی حنیفة لانها قل ما تخلو عن فتنة وفی الجوهرة قیل ان المباشرة تکره وان امن علی الصحیح وهو ان یمس فرجه فرجها وفی الظهیریة عن ابی حنیفة انه قال تکره المعانقة والمصافحة وانه خلاف المشهور انتهیٰ.

(امداد الفتاح شرح نور الایضاح ۶۹۶ فصل فیما یکره وفیما لا یکره وما یستحب)

(۱)قال العلامة الشرنبلالی: او استقاء ای تعمد اخراجه ولو دون ملأ الفم فی ظاهر الروایة لاطلاق قوله صلی الله علیه وسلم ومن استقاء عمدا فلیقض وشرط ابویوسف ان یکون ملء الفم وهو الصحیح لان ما دونه کالعدم حکما حتی لا ینقض الوضوء.

(امداد الفتاح شرح نور الایضاح ۶۹۲ باب مایفسد الصوم)

وقال العلامة حسن بن عمار: او استقاء ای تعمد اخراجه وکان اقل من ملأ فمه علی الصحیح وهذا عند ابی یوسف وقال محمد یفسد — (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

(بقیه حاشیه) وهو ظاهر الرواية ولو اعاده فی الصحیح لا یفسد عند ابی یوسف کما فی المحیط لعدم الخروج حکما ولا ینقض الطهارة وقال الکمال وهو المختار عند بعضهم لعدم الخروج شرعا.

(مراقی الفلاح شرح نور الایضاح ۲: ۲٦۲ باب فی بیان مالایفسد الصوم).

قال العلامة محمد امین : (قوله والا لا) ای وان لم یملأ القیئ الفم واعاده کله او بعض لا یفسد صومه عند ابی یوسف...... هو المختار وفی الخانیة هو الصحیح وصححه کثیر من العلماء رملی.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱۲۱ مطلب فی مایکره للصائم).

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب ماتجب به

القضاء والکفارة

بسم الله الرحمن الرحیم

.......قال الله تعالى:.......

فمن كان منكم مريضا
اوعلى سفرفعدة من ايام اخر
وعلى الذين يطيقونه فدية
طعام مسكين.

.....(البقرة: ١٨٤).....

باب ماتجب به القضاء والكفارة

دَ روژې نه نیولو والا توبه صحیح او قضا فرض ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې وائی چه په توبه کولو سره ټول ګناهونه معاف کیږی، ځکه هغه روژه نه نیسی او دا خترپه ورځ توبه کوی چه آئنده دپاره به روژه نیسم. بیا رمضان راځی اوهم دا طریقه هغه اختیاروی آیا دا طریقه صحیح ده؟ او دې دپاره شرعی حکم څه دې؟ بینواتوجروا.

المستفتی: مولوی عبدالحق......۱۹۷۵ء/۱۰/۲۸

الجواب: قصداً عمداً روژانه نه نیول او مونځونه قضاکول کبیره ګناه ده(۱) اودَهرې ګناه نه توبه کول صحیح دی، چه په مخکښې ګناهونو باندې ملامتیا اوآئنده دپاره دَنه کولو عزم اوکړی. البته دَمرګ په وخت توبه

(۱) قال الحافظ محمد الذهبي: الكبيرة الرابعة ترك الصلاة والسادسة افطار يوم من رمضان بلا عذر، وقال ﷺ من افطر يوما من رمضان بلا عذر لم يقضه صيام الدهر وان صامه وعن ابن عباس: عرى الاسلام وقواعد الدين ثلاث شهادة ان لا اله الا الله والصلاة وصوم رمضان فمن ترك واحدة منهن فهو كافر.

(كتاب الكبائر للذهبي ۵۱ افطار يوم من رمضان بلا عذر)

نه قبلیږی (۱) اوپه داسې تائب باندې قضا کول فرض دی، صرف په توبې سره هرڅه نه معاف کیږی (۲) وهو الموفق

(دسوال نه معلومیږی چه آئنده دپاره هم دنه کولو اراده ده څکه داتوبه توبه نه ده ...... سیف الله حقانی)

دَ مفتی دَ فتوی په وجه سره په افطار کولو باندې کفاره نشته قضا شته

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ دکلی څه خلقو دَ برشمې روژې نه مخکښې سپوږمئ اولیدله. اوزمونږ دکلی یو مفتی صاحب فتوی ورکړه چه روژه ختمه کړئ او اختر کړئ، څکه په هغې ورځ اختر کړئ شو. آیا دا اختر صحیح دې یا نه؟ اوکه صحیح نه وی نو کومو خلقو چه روژه ماته کړې ده په هغوی باندې اوپه هغې مفتی صاحب باندې قضا او کفاره لازم ده اوکه نه؟ اوکوم اعتکاف کونکئ چه دَاعتکاف نه بهر راوتلې وی په هغه باندې دوباره دَاعتکاف څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی عبد الستار متعلم جامعه حقانیه ۱۲/۱۲/۱۹۷۴ء

الجواب: دَمفتی په فتوی ورکولو سره په افطار کولو باندې کفاره لازم نه ده، البته دَهغې ورځ قضا یعنی دَ روژې او اعتکاف دواړو قضا لازم ده، په شرط ددې چه دنورو علاقونه دَاختر خبر رارسیدلې نه وی، گینې قضا هم لازم نه ده، یدل علی عدم التکفیر ما فی الدر المختار: حتی لو افتاه مفت یعتمد ......

(۱) قال العلامة الفرهاری: ویغفر مادون ذلک ای ما سوی الشرک لمن یشاء من الصغائر والکبائر مع التوبة وبدونها والتوبة هی الندم علی المعصیة والعزم علی عدم العود الیها ...... وهل یقبل توبة من حضره الموت والصحیح ما فی الحدیث ان الله یقبل توبة العبد مالم یغرغر رواه الترمذی اما ایمان الیأس فلا یقبل وهو حین یشاهد الکافر النار قبل موته ولذا لم یقبل ایمان فرعون. (النبراس شرح شرح العقائد ۲۳۴ ویغفر مادون ذلک لمن یشاء)

(۲) قال الشرنبلالی: وصوم رمضان فرض علی الاداء وقضاء علی من افطر... فیه اربعة اشیاء (امداد الفتاح شرح نور الایضاح ۶۵۲ کتاب الصوم)

على قوله او سمع حديث ولم يعلم تأويله لم يكفر للشبهة، (هامش ردالمحتار ۲: ۱۴۹) ﴿۱﴾ واما القضاء فلان عدم التكفير لا يستلزم عدم القضاء ولذا يقضى فى صورة الاحتجام نعم عند فساد الاعتكاف يقضى اليوم الواحد عند الطرفين واما عند ابى يوسف يقضى العشر اوالايام الباقية والتفصيل فى ردالمحتار ۲: ۱۸۰ باب الاعتكاف فليراجع ﴿۲﴾. وهو الموفق

دَ رمضان پنځه روژې ئې خوړلې وى او دَ پنځو واړو قضا او يوه كفاره لازمى ده

سوال: علمائې كرام دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه دګناه نه دَته خبريدو په وجه باندې مادَتيرشوى رمضان پنځه روژې خوړلې دى. اوس څه اوكړم. دَقضا اوكفارې څه صورت دې؟ بينواتوجروا.

المستفتى: محمدانعام غله ډهيرمردان..... ۴/رمضان ۱۴۱۰هـ

الجواب: كه چرې تاسودَ روژې دَنيت كولو نه پس روژه خوړلې وى نو تاسو

﴿۱﴾. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۱۱۸ قبيل مطلب فى الكفارة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفى: فلو شرع فى نفله ثم قطعه لا يلزمه قضائه لانه لا يشترط له الصوم على الظاهر، قال ابن عابدين: وعلى كل فيظهر من بحث ابن الهمام لزوم الاعتكاف المسنون بالشروع وان لزوم قضاء جميعه او باقيه مخرج على قول ابى يوسف اما على قول غيره فيقضى اليوم الذى افسده لاستقلال كل يوم بنفسه وانما قلنا اى باقيه بناء على ان الشروع ملزم كالنذر وهو لو نذر العشر يلزمه كله متتابعا ولو افسد بعضه قضى باقيه على ما مر فى نذر صوم شهر معين والحاصل ان الوجه يقتضى لزوم كل يوم شرع فيه عندهما بناء على لزوم صومه بخلاف الباقى لان كل يوم بمنزلة شفع من النافلة الرباعية وان كان المسنون هو اعتكاف العشر بتمامه.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۳۳ باب الاعتكاف)

باندې دَقضا نه علاوه کفاره یعنی دوه میاشتې مسلسل روژې نیول هم فرض دی یعنی ۲۰+۵=۲۵ ورځې (۱) اوکه تاسو دروژې دنه نیولو اراده کړې وه، نوصرف قضادرباندې فرض ده او دکفارې شپیته، ۲۰، ورځې فرض نه دی (معتبرات فقه) وهو الموفق.

دَ روژې خوړونکی یا په بعض ورځو کښې دَ نه نیولو یا دَ ټولو روژو نه نیولو والا دپاره حکم

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي. مونږ دَیورپ دَټولو نه ښائسته ځائې کښې اوسیږو . دَهغې ځائې دَماحول دوجې نه مونږ سره درې قسمه مسلمانان دی:

(۱) بعض داسې دی چه روژې نیسی، دَپیشمنی دپاره پاسی اونیت کوی، خو صبا ته دولس یا یوه بجه بغیردَڅه عذر نه روژه ماتوی.

(۲) بعض روژې نیسی خودَهفتې اواتوار په ورځ روژه نه نیسی اودَپیشمنی دپاره هم نه پاسی، اوباقاعده وائی چه مونږ به دَ هفتې او اتوار په ورځ روژه نه نیسو (۳) بعض خلق داسې دی چه صحت مند هم دی خو روژې دَدې په وجه باندې نه نیسی چه دا یورپ دې اوپه یورپ کښې روژې لازمی نه دی. دَدې درې واړه قسمه خلقو دپاره دَقضا او کفارې څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سلطان مسعود شاه مغربی جرمنی

الجواب: (۱) که داخلق دَخوراک څښاک یا دَ دوایئ په خوړلو سره روژه ماته کړی، نوپه دوی باندې دَقضا نه علاوه کفاره هم واجب ده. په شرط دَدې چه دَ روژې نیولو اراده ئې کړې وی (ماخوذ از شامی) (۲)۔ (۲، ۳) په دې خلقو

---

(۱) قال العلامة الحصكفي: ولو تكرر فطره ولم يكفر للاول يكفيه واحدة ولو في رمضان عند محمد وعليه الاعتماد بزازية ومجتبى وغيرهما واختار بعضهم للفتوى ان الفطر بغير الجماع تداخل والا لا.

(الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۱۲۰ مطلب في الكفارة)

(۲) قال العلامة الحصكفي: وان جامع في رمضان اداء ... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

باندې قضا اوتوبه و استغفار لازم ده، کفاره واجب نه ده.(شامی)(۱).

ملاحظه:..........د کفارې نه مراد دا دې چه مسلسل دوه میاشتې به روژې نیسی. وهوالموفق.

دَ معتمد عالم دَ فتوی په صورت کښې کفاره لازم نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه هلال کمیټې په اوولسم (۱۷) ستمبر ۱۹۷۴ء باندې اعلان اوکړوچه صبا په اتلسم(۱۸) ستمبر به ړومبئ روژه وی، خویومعتمد عالم دین دَحکومت په اعلان باندې احتجاج اوکړو چه فرضی نشته څکه ټول کلی والو روژه ختمه کړه، هو ټلې کهلاؤ شوې، دَهغې نه پس اته ویشت(۲۸) روژې پوره شوې اودې ګواهان هلال کمیټې ته راغلل او اختر اوکړئ شو، اوس سوال دا دې چه دَهلال کمیټئ اعلان دَروژې او اختر صحیح دې که نه؟ او زمونږ دا روژه ماتول دَ کفارې موجب ده که نه؟ بینواتوجروا.

المستفتی: غلام دستګیرلکی مروت.......۲۷/نومبر ۱۹۷۴ء.

الجواب: (۱). دَهلال کمیټئ تفصیلی اعلان چه دَحکم دهنده او دَرؤیت په حکم وغیره باندې مشتمل وی، دَ روژې او اختر موجب دې.

کما یدل علیه ما فی منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ۲: ۲۷۰ لم یذکروا عندنا العمل بالامارات الظاهرة الدالة علی ثبوت الشهر کضرب المدافع فی زماننا والظاهر وجوب العمل بها علی من سمعها فمن کان غائبا عن المصر کاهل ....

(بقیه حاشیه) او اکل او شرب غذاء او دواء..... قضیٰ فی الصور کلها وکفر.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۱۸ قبیل مطلب فی الکفارة)

(۱) قال العلامة الحصکفی: اولم ینو فی رمضان کله صوما ولا فطرا مع الامساک لشبهة خلاف زفر او اصبح غیرنا وللصوم فاکل عمدا ولو بعد النیة قبل الزوال لشبهة خلاف الشافعی ..... قضیٰ فی الصور کلها فقط.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۱۲ باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

القرئ ونحوها ﴿۱﴾ قلت وجه الدلالة ان الراديو آلة محفوظة جدا والدلالة فيها الم وقلت ايضا ان التقييد بالتفصيل لفساد الزمان ورفع احتمال البناء على قول الموقتين (المهندسين) وغيرهم فافهم.

(۲) ظاهری طورباندې پرې کفاره واجب نه ده.

كما يدل عليه عبارة الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲:۱۴۹ وان جامع (الى ان قال) قضى وكفر لانه ظن فى غير محله حتى لو افتا مفت يعتمد على قوله او سمع حديث ولم يعلم تاويله لم يكفر للشبهة وفى ردالمحتار: وفى النهاية ويشترط ان يكون المفتى ممن يؤخذ منه الفقه ويعتمد على فتواه فى البلدة وحينئذ تصير فتواه شبهة ولا معتبر بغيره ﴿۲﴾. وهو الموفق

دَ چا ګواهی چه رد کړئ شی او روژه ماته کړی نو په هغه باندې صرف قضا ده کفاره نشته

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی، يو سړی او دَهغه ښځې اووئيل چه مونږ سپوږمئ ليدلې ده، اوپه آسمان کښې وريځ هم وه، اودا دواړه متهم بالفسق هم دې، ځکه چه دوی دواړه بغير دَڅه عذر نه کله ناکله مونځ پريږدی. عام خلقو اوعلماؤ دَدوی په وئيلو باندې عمل اونکړو، اوس هغوی صبا روژه اونيوله اوپه مينځ کښې ئې ماته کړې ده، اوس په دوی باندې قضا او کفاره شته اوکه نه؟ بينوا توجروا.

المستفتی: ملاشيرمحمدلورآلائی بلوچستان........ ۲۱/۱۰/ ۱۹۷۸ء

الجواب: دَکوم کس ګواهی چه دَفسق په وجه رد کړئ شی اوبيا روژه ماته کړی نوپه هغه باندې کفاره نشته او قضا لازم ده.

رأى مكلف هلال رمضان اوالفطر ورد قوله بدليل شرعى صام مطلقا وجوبا وقيل ندبا فان افطر قضى فقط فيهما لشبهة الرد. (الدرالمختار على هامش ......

﴿۱﴾ (منحة الخالق على هامش البحر الرائق ۲:۲۷۰ قبيل ما يفسد الصوم ومالايفسده)

﴿۲﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲:۱۱۸ قبيل مطلب فى الكفارة)

ردالمحتار ۲:۱۲۳ ﴿۱﴾ وهوالموفق

دَ قيٍ کولو په وجه دَفطر په ګمان باندې نيٍ اوبه اوڅکلې، نوپه ده باندې قضا واجب ده

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه يو سړی دَرمضان په مياشت کښې قې اوکړې، هغه اوګڼړل چه په دې سره روژه ماتيږی لهذا دَهغې نه پس ئې قصداً اوبه اوڅکلې، اوس په ده باندې صرف قضاده يا کفاره هم ده؟ بينوا توجروا.

المستفتی: فقيراستادبهرت بنوں...۳/ذی الحجة ۱۳۸۹ھ

الجواب: په دې کس باندې قضا واجب ده او کفاره واجب نه ده

لما فی البحر وكذا لو ذرعه القی وظن انه يفطره فافطر فلا كفارة عليه لوجود شبهة الاشتباه (بحواله شامی ۲:۱۳۹)﴿۲﴾. وهوالموفق

دَ دمې دَ مريض دپاره دَ انهيلرسپرې استعمال دَ قضا او کفارې موجب دې

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَدمې دَمريض دپاره انهيلرپمپ په رمضان کښې استعمالول څنګه دې؟ څکه چه دَدې پمپ نه بغير يوه ګهنټه تيرول هم مشکل وی، څکه چه په دې پمپ کښې هوا وی، نوآيا دَدې هوا په دننه تلو باندې هم روژه ماتيږی؟ که ماتيږی نوپه ده باندې صرف قضا ده يا کفاره يا دواړه؟ بينواتوجروا.

المستفتی مولانافتح محمدفاضل ديوبندعمرزئی چارسده

الجواب: هوا اګر چه جسم دې خودَدې داخليدل او بهرتلل چه دَتنفس په طور

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۹۸ قبيل مطلب لاعبرة بقول الموقتين)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۱۱ باب مايفسد الصوم ومالايفسده)

سره نه وی علمائې کرامو په مفطرات کښې ذکر کړی نه دی ځکه چه علمائې کرامو د جن او ملائک په باطن کښې داخلیدل په مفطرات کښې نه دی شمیرلی حالانکه دا هم جسمونه دی. پس معلومیږی چه اجسام لطیفه داخلیدل او بهروتل په روژې باندې هیڅ اثر نه پریوباسی. پس که د پمپ په ذریعې سره صرف هوا داخلیږی نو مفطر نه دې، خو که د دوایئ اجزا په پمپ کښې محفوظ وی او د هوا سره په بدن کښې داخلیږی. او هم دا واقعه ده) نو د قضا او کفارې دواړو موجب به وی، قال فی الهدایة ١٦٠ ولو اکل او شرب ما یتغذی به او یتداوی به فعلیه القضاء والکفارة﴿١﴾ وهکذا فی غیرواحد من کتب الفقه ﴿٢﴾ او د هوا سره د دوایئ اجزاء د اخلیدو په صورت کښې که چرې دې مریض ته بغیر د دې پمپ نه د هلاکت یا د مرض د زیاتوالی قوی اندیښنه وی نو د هغه د پاره روژه ماتول جائز دی. د دې نه پس که صحت یاب شو، نو قضا به راوړی. او که صحت یاب نه شو نو په ده باندې کفاره ورکول ضروری نه دی.

لعدم وجود الشرط وهو ادراک ایام اخر، قالوا فی الهندیة ١ : ٢٢٠ ولو فات صوم رمضان بعذر المرض اوالسفر او استدام المرض والسفر حتی مات لا قضاء علیه لکنه ان اوصیٰ بان یطعم عنه صحت وصیته وان لم تجب علیه وفیها ایضا ٢١٩ المریض اذا خاف علی نفسه التلف او ذهاب عضو یفطر بالاجماع وان خاف زیادة العلة وامتداده فکذلک عندنا وعلیه القضاء اذا افطر﴿٣﴾. وهوالموفق

﴿١﴾ (هدایة علی صدر فتح القدیر ٢ : ٢٦٣ باب مایوجب القضاء والکفارة)

﴿٢﴾ قال الامام شمس الدین القهستانی: او اکل او شرب غذاء او دواء وهو یوثر فی البدن بالکیفیة فقط کالکافور وغیره لکن فی المحیط لو اکل ما یتداویٰ به قصدا اوتبعا لغیره یکفر وما لا فلا وفی الهلیلج روایتان...... عمدا احتراز عن الاکراه والخطاء والنسیان قضیٰ وکفر.

(جامع الرموز ١ : ٣٥٨ فصل موجب الافساد)

﴿٣﴾ (فتاویٰ عالمگیریة ١ : ٢٠٧ الباب الخامس فی الاعذار التی تبیح الافطار)

غابښ ویستلو د پاره ړومبې دَ کیپسول خوړلو په صورت کښې قضا او کفاره دواړه واجب دی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زما غابښونو ته چنجی اولګیدو، چه دَهغې په وجه سره په ووړې کښې مې درد او پیپ پیدا شو، اودَ چاراندام په وخت کښې غابښونو ته به مې ډیره وینه بهیده، زمونږ محکمې زه راولپنډئ ته یو ډاکټر ته اولیږلم، هلته ډاکټر په ۲۴ رمضان باندې زما دوه غابښونه اوویستل، دَدرد تکلیف کمولو دپاره او په وورو کښې اوبه وغیره نه تللو دپاره ډاکټر ماته یوه کیپسول راکړه، چه دَهغې په وجه روژه ماته شوه، اوس دَهغې په بدله کښې ما قضا روژه نیولې ده، خو بعضې خلق دَ کفارې وائی، آیا په ما باندې کفاره لازم ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی احمد الدین مدنی مسجد جامع سرائے قیام ټیکسلا ۱۳۸۹ھ

الجواب: که دَ سخت درد په وجه دې غابښ ویستلې وی او روستو دې کیپسول خوړلې وی، که دا دَدې سخت درد په وجه سره شوې وی، نو په دې صورت کښې کفاره نشته دې.(۱) او که دَغابښ ویستلو نه دې مخکښې کیپسول خوړلې وی چه دَغابښ ویستلو نه روستو سخت درد پیدا نه شی، اودَویستلو نه مخکښې درد نه وو، نو په دې صورت کښې کفاره واجب ده(۲) وهو الموفق

---

(۱) وفی الهندیة: المریض اذا خاف علی نفسه التلف او ذهاب عضو یفطر بالاجماع وان خاف زیادة العلة وامتداده فکذلک عندنا وعلیه القضاء واذا افطر کذا فی المحیط.

(فتاوی عالمگیریة ۱: ۲۰۷ الباب الخامس فی الاعذار المبیحة)

خو دا جواب به هله وی چه درد دومره سخت وی چه ورسره دځان خطره وی او یا روژې سره د درد د زیاتوالی او اوږدوالی ویره وی (سیف الله حقانی)

(۲) وفی الهندیة: اذا اکل متعمدا ما یتغذی به او یتداوی به یلزمه الکفارة وهذا اذا کان مما یؤکل للغذاء او للدواء فاما اذا لم یقصد لهما فلا کفارة وعلیه القضاء.

(فتاوی عالمگیریة ۱: ۲۰۵ النوع الثانی مایوجب القضاء والکفارة)

په روژه کښې سګريټ څکلو سره کفاره لازم ده

سوال: علمائې کرام دې باره کښې څه فرمائى چه په سګريټ څکلو سره روژه ماتيږى او که نه؟ او صرف قضابه راوړى يا کفاره هم؟ بينوا توجروا.

المستفتى: عبدالله........ ۱۹۷۵ء/۱/۱.

الجواب: په عادتى سړى باندې په روژه کښې سګريټ او چيلم څکلو سره قضا او کفاره دواړه لازم دى (شامى ۲: ۱۳۴) (۱). وهوالموفق.

په روژه کښې نسوار استعمالولو سره قضا لازم ده

سوال : ايها العلماء الكرام ما قولكم فى استعمال النبات المسمى بالتنباک و التتن....

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله انه لو ادخل حلقهٗ الدخان) اى باىٔ صورة كان الادخال حتى لو تبخر ببخور فآواه الى نفسه واشتمه ذاكر الصومة افطر لامكان التحرز عنه...... وبه علم حكم شرب الدخان ونظمه الشرنبلالى فى شرحه على الوهبانية بقوله، ويمنع من بيع الدخان وشربه، وشاربه فى الصوم لاشک يفطر ويلزمه التكفير لو ظن نافعا كذا دافعا شهوات بطن فقرروا.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۰۶ باب ما يفسد الصوم ومالايفسده)

وقال الشرنبلالى: من ادخل بصنعه دخانا حلقه باى صورة كان الادخال فسد صومه سواء كان دخان عنبر او عود او غيرهما حتى من تبخر ببخور فآواه الى نفسه واشتم دخانه ذاكرالصومه افطر لامكان التحرز عن ادخال المفطر جوفه ودماغه وهذا مما يغفل عنه كثير من الناس فليتنبه له ولا يتوهم انه كشم الورد وماله، والمسک لوضوع الفرق بين هو تطيب بريح المسک وشبهه وبين جوهر دخان وصل الى جوفه بفعله.

(الطحطاوى على المراقى ا: ۲۲۰ باب مالايفسدالصوم)

حیث تختلط معه النورة او رماد الاشجار او الماء ثم یضعونها تحت الشفت فی الفم، ثم یطرحونها بعد مضی وقت ویطرحون الریق المنجذبة من ابدانهم بسببه، وانی کنت تتبعت الکتب الموجودة عندی فما شفی صدری لکونه غیر موصلة الی الجوف الا ان العاملین یقولون اذا استعملها فلا حاجة لنا للماء والطعام، فهل یفطر بها الصوم ام لا؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم..........

جواب: التتن المخلوط بالماء والنورة لا یفطر فی نفسه نعم اذا دخل الحلق والباطن فیفطر البتة وقد تجربت ان طعمه یوجد فی الحلق ولو بعد المضمضة ویؤید الافطار ما فی الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۱۵۳ واکل مثل سمسمة من خارج یفطر ویکفر فی الاصح الا اذا مضغ بحیث تلاشت فی فمه الا ان یجد الطعم فی حلقه کما مر انتهیٰ﴿۱﴾. وهو الموفق

دَ ښځې سره جماع کولو باندې قضا او کفاره دواړه لازم دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ لاعلمیٔ په وجه سره ښځه خاوند دَ روژې په حالت کښې جماع اوکړی نو په دوی باندې صرف قضاده یا کفاره هم ده؟ او دَ جماع کولو په وخت کښې دَ پردې په حالت کښې وی. اوپه کفاره یا قضا کښې دواړه برابر شریک دی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: خورشید انور راولاکوټ آزاد کشمیر ۱۷/۸/۱۹۸۳

الجواب: که دَ روژې یادولو په حالت کښې جماع اوکړی نو دواړه به بوه وراخ

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۱۲۲ باب مایفسد الصوم ومالایفسده)

....

قضا او دوه میاشتې روژې د کفارې په طور نیسي(۱) او جماع د پردې په حالت کښې یوه مجمل جمله ده. لهذا وضاحت او کړئ جواب به درکړو وهوالموفق.

ښځې سره دَ ملاعبت په وجه سره دَ انزال په صورت کښې صرف قضا ده

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَرمضان په میاشت کښې دَروژې په حالت کښې دښځې سره په خملاستلو او ترغاړه وتلو سره انزال (منی خارج) شی. نو صرف قضا به لازم وی یا کفاره به هم لازم وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: غلام حیدر محکمه زراعت ایبټ آباد......۱۹۷۵ء/۱۰/۲۲.

الجواب: په داسی حالت کښې به صرف یوه ورځ روژه نیول فرض وی. په دې کښې کفاره نشته دې. کذافی الهندیة ۲۱۷: و اذا قبل امراته وانزل فسد صومه من غير كفارة كذا فی المحيط(۲). وهوالموفق.

په روژې کښې په لاس سره منی خارج کولو باندې صرف قضا لازم ده کفاره نه

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو کس په رمضان کښې دَ روژې په حالت کښې دَخپلو لاسونو په ذریعې سره منی خارج کړی. نو دَ کفارې څه حکم دې؟ بینواتوجروا.

المستفتی: وحید احمد تحصیل و ضلع کوهاټ..........۱۹۸۹ء/۲/۲۹.

---

(۱) قال العلامة الحصكفی: وان جامع المكلف آدميا مشتهى فی رمضان اداء او جومع او توارت الحشفة فی احد السبيلين انزل اولا ...... قضى فی الصور كلها وكفر. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۱۷ باب مايفسد الصوم ومالايفسده)

(۲) (فتاویٰ عالمگيرية ۱: ۲۰۴ الباب الرابع فيما يفسد وما لايفسد)

الجواب: دَ روژې په حالت کښې په لاس سره منی خارج کولو باندې به صرف قضا لازم وی کفاره نه(۱) وهو الموفق

په لاس سره منی خارج کولو په وجه باندې د نذر روژه دوباره په لاس سره منی خارجولو سره د روژې ماتولو په صورت کښې دَ قضا حکم

سوال: يو سړی خپل ځان باندې لازم کړه که دَشهوت پوره کولو دپاره ما جلق اوکړو، نو يوه روژه به نيسم. اوس دَشپې په وخت کښې داسی اوشو. نو صبا ئې روژه اونيوله. خودَ ورځې ئې بيا جلق اوکړو. په دې خيال سره چه زه دوه روژې به اونيسم. اوس دَدې کس څه حکم دې. دوه روژې به نيسی يا صرف دَدې يوې روژې قضا به کوی؟ بينوا توجروا.

المستفتی: عبدالله پيښور يونيورسټی.........۲۸/شعبان ۱۴۰۳ هـ

الجواب: که انزال نه وی شوې نو روژه فاسد شوې نه ده. او په ظاهره دا کار گناه کبيره ده. او که انزال شوې وی نو دَدې روژې قضا به راوړی(۲) وهو الموفق

کتبه:.......... رشيد احمد صديقی عفی عنه

الجواب: دَانزال په صورت کښې وجوبی طور باندې يوه روژه قضا راوړل دی(۳)

﴿۱﴾ (قال العلامة ابن عابدين: قوله وكذا الاستمناء بالكف، اى فى كونه لا يفسد لكن هذا اذا لم ينزل اما اذا انزل فعليه القضاء.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱۰۹ مطلب فى حكم الاستمناء بالكف)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفى: وكذا الاستمناء بالكف، قال الشامى: اى فى كونه لا يفسد لكن هذا اذا لم ينزل اما اذا انزل فعليه القضاء كما سيصرح به وهو المختار.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۰۹ مطلب فى حكم الاستمناء بالكف)

﴿۳﴾ قال العلامة المرغينانى: ان الكفارة تعلقت بجناية الافطار فى رمضان على وجه الكمال وقد تحققت. (هداية على صدر فتح القدير ۲: ۲۶۳ باب مايوجب القضاء والكفارة). وفى الهندية: ولا كفارة بافساد صوم غير رمضان كذا فى الكنز.

(فتاوى عالمگيرية ۱: ۲۱۵ باب المتفرقات كتاب الصوم)

او احتیاطی طورباندې به دوه روژې نیسی وهوالموفق (لاحتمال الفساد الخ)
........(سیف الله حقانی).

کتبه:........محمدفرید عفی عنه

دَ روژې په حالت کښې لواطت کولو سره قضا او کفاره دواړه واجب دی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی: که یو سړې په رمضان المبارک کښې لواطت اوکړی، نو په هغه باندې صرف قضا واجب ده یا کفاره هم؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فخرالدین نیازی ډی آئی خان........۱۸/۹/۱۹۷۷ء.

الجواب: دَ لواطت کولو په صورت کښې به قضا او کفاره دواړه واجب وی. **کما فی شرح التنویر وان جامع فی رمضان اداء او جومع او توارت الحشفة فی احد السبیلین انزل اولا الی ان قال قضی فی الصور کلها وکفر هامش ردالمحتار ۲:۱۴۷،۱۴۹ ﴿۱﴾. وهوالموفق**

په روژه دار زانی باندې قضا کفاره توبه او حد زنا لازم دی

سوال: علمائې کرام دَهغې سړی په باره کښې څه فرمائی چه هغه دَیوې ناواده شوې حائضه ښځې سره دَزنا اراده اوکړه، اودې سړی واده هم کړې وو او دَ روژې په حالت کښې هم وو .هغه اووئیل چه څکه داسې جماع شروع کړم نو بیا به لګاتار روژې نیسم، نو هـ ـ دَ کاغذ یوه ټکړه تیره کړه، اوبیا ئې جماع (زنا) شروع کړه، اوس دا معلومول دی چه:

(۱) بغیر دَشرعی عذر نه روژه ماتول ـکه دی، که دَ کاغذ په ټکړې سره ولې

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۱۱۷،۱۱۸ باب مایفسد الصوم ولایفسده)

نه وی؟ دَ جماع په وخت کښې ورته معلومه شوه. چه هغه ټکړه دده په تالو کښې وينختلې ده او خيټې ته نه ده تلې

(۲) دَ دې کس روژه په جماع سره ماته شوه يا دَ کاغذ په ټکړې سره؟

(۳) اوس دَ دې کس دپاره څه داسې کفاره شته چه په هغې سره دَ دې کس ګناهونه معاف شی، او که هغه دَ روژې کفاره دَ روژې په نيولو سره نه غواړی نو آيا بل څه صورت شته؟ بينوا توجروا.

المستفتی: ميرصاحب شاه مرکزصحت اباخيل لکی مروت ۱۹۷۹.۸.۱۸

الجواب: (۱) دَ شرعی عذر نه بغير روژه ماتول حرام دی. قال الله تعالیٰ: ولا تبطلوا اعمالكم الآية ﴿۱﴾.

(۲) دَ روژې ماتولو دارو مدار خيټې ته په تللو باندې دی. په حلق کښې داخل کيدو باندې نه دې (شامی) ﴿۲﴾.

(۳) په داسې مجرم باندې قضا، دَ روژې کفاره، توبه او حد لازم دې. البته دَ حد متعلق څه تفصيل شته. چه هغه دَ فقهې دَ کتابونو نه معلومولې شی وهو الموفق.

په قضا او کفاره کښې دَ زنا او لواطت يو حکم دې

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په رمضان کښې سړې او ښځه زنا اوکړی، نو قضا او کفاره دواړه لازم دی. خو چه کله غير

﴿۱﴾ (سورة محمد آيت: ۳۳ پاره: ۲۶)

﴿۲﴾ قال العلامة محمد امين: (قوله يعنى ولم يصل الى جوفه) ظاهر اطلاق المتن انه لا يفطر وان كان الدم غالبا على الريق وصححه فى الوجيز كما فى السراج وقال ووجهه انه لا يمكن الاحتراز عنه عادة فصار بمنزلة ما بين اسنانه وما يبقى من اثر المضمضة. حاول الشارح تبعا للمصنف فى شرحه بحمل كلام المتن على ما اذا لم يصل الى جوفه. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱۰۷ باب ما يفسد الصوم وما لا يفسده)

محصن اغلام فی الدبر او کړی نو په لواطت کښې هم قضا او کفاره دواړه واجب دی یا صرف قضا؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالسلام برګوکند سوات ضلع

الجواب: په قضا او کفاره کښې دَ قبل و دبر (مخې او شا) یو حکم دې(۱) صرف دَ حد په وجوب کښې اختلاف دې(۲). فلیراجع الی ابواب مفسدات الصوم وباب مایوجب الحد فی جمیع کتب الفقه. وهو الموفق.

په وجوب کفاره کښې دَ جماع حلال یا حرام هیڅ فرق نشته

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی زمونږ په ځائې کښې یو سړی اووئیل چه دَخپلې ښځې سره او پردې سره په جماع کښې هیڅ فرق شته. هغه دا چه دَخپلې ښځې سره جماع کولو باندې کفاره واجبیږی او دَزنا په صورت کښې صرف قضا واجب ده کفاره نه ده. ځکه چه په دې صورت کښې دَزنا په وجه سره په ده باندې حد جاری کیږی. او حد او کفاره دواړه جمع کیدې نشی. دَدې کس دا قول صحیح دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالحمید لدها ډی آئی خان

﴿۱﴾ قال الشیخ الغنیمی المیدانی: ومن جامع آدمیا حیا عامدا فی احد السبیلین انزل اولا او اکل او شرب ما یتغذی به او یتداوی به فعلیه القضاء والکفارة لکمال الجنایة بقضاء شهوة الفرج او البطن.

(اللباب فی شرح الکتاب ۱:۱۵۷ باب مایفسد الصوم)

﴿۲﴾ قال العلامة ابوالحسین القدوری: فان کان الزانی محصنا رجمه بالحجارة حتی یموت...... وان لم یکن محصنا وکان حرا فحده ماة جلدة...... ومن اتی امراة فی الموضع المکروه او عمل عمل قوم لوط فلا حد علیه عند ابی حنیفة ویعزر وقال ابویوسف ومحمد هو کالزنا الخ.

(مختصر القدوری علی صدر اللباب ۳:۵۹ کتاب الحدود)

الجواب: په ځلور واړو مذهبونو کښې چاهم دموجب کفارې په حلال یا حرام کښې فرق نه دې کړې. لهذا ددې فارق قول غلط دې. په ده باندې ضروری ده چه یو حواله پیش کړې. بلـه داچه هرکله په زناکونکې ښځې باندې کفاره واجب وی. نو په زناکارسړی باندې به په بطریق اولی واجب وی.

لعدم الاختلاف الامام الشافعی فی حق الرجل الجامع، قلت ویدل علی الوجوب علیها فی الهندیة ۱:۲۱۸ ولو مکنت نفسها من صبی او مجنون فزنی بها فعلیها الکفارة بالاتفاق کذا فی الزاهدی. ﴿۱﴾. وهوالموفق

په روژه کښې دَ کپړوسره په جماع کولو باندې دَ قضا یا کفارې وغیره حکم

سوال: علماء کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید د هندې سره په روژه کښې په داسې کیفیت کښې جماع اوکړه چه په مینځ کښې درې پردې حائل وې. او دا جماع قصداً وه. نسیاناً نه وه. او انزال هم اوشو. اوس په زید باندې قضا او کفاره دواړه لازم دی یا صرف قضا؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عمرخان ډیروی حقانی ډی آئی خان........ ۲۲/۴/۱۹۷۰ء

الجواب: که ددې پردو باوجود دفرج دحرارت احساس کیدو، نو کفاره او قضا دواړه واجب دی، او که حرارت نه محسوس کیدو، نو کفاره واجب نه ده. او دَ قضا په وجوب کښې تفصیل دې، یعنی که دباقی بدن سره لمس بالید یا بالفم وغیره نه وی شوې، نو قضا نشته دې، او روژه فاسد شوې نه ده. او که لمس شوې وی خو چه په مینځ کښې داسې پرده موجود وی چه دحرارت احساس منع کوی، نو بیاهم روژه فاسد نه ده. او که بالکل پرده نه وی یا پرده دحرارت احساس نه منع کوی، نو په دې صورت کښې روژه فاسد او قضا لازم ده.

فی ردالمحتار ۲:۱۴۲ لو مسها وراء الثیاب فامنی فان وجد حرارة جلدها فسدها ...

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریة ۱:۲۰۵ النوع الثانی مایوجب القضاء والکفارة)

والا فلا ﴿۱﴾. وفی الدر المختار واصل ممسوسة بشهوة ولو لشعر علی الرأس بحائل لا یمنع الحرارة، قال العلامة الشامی ۲: ۳۸۵ فلو کان مانعا لا تثبت الحرمة کذا فی اکثر الکتب وکذا لو جامعها بخرقة علی ذکره انتهی ﴿۲﴾. قلت ولا فرق فی الحرمة وسائر الاحکام فافهم. وهو الموفق

حقه (چیلم) څکل موجب قضا او احتیاطاً موجب کفاره دي

سوال: علمائي کرام دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه دَرمضان المبارک په میاشت کښې دَچیلم څکلو څه حکم دې؟ صرف قضا به وی یا کفاره هم؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فقیراستادبنوں......۳ ذی الحجة ۱۳۸۹ھ.

الجواب: په معتاد سړی باندې کفاره او قضا دواړه واجب دی. احتیاطًا. لمافی مراقی الفلاح: وعلی هذا البدعة التی ظهرت الآن وهو الدخان اذا شربه فی لزوم الکفارة ﴿۳﴾. وهو الموفق.

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۱۳ باب مایفسد الصوم ومالایفسد)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۴ فصل فی المحرمات)

﴿۳﴾ قال الشرنبلالی: واختلفوا فی معنی التغذی قال بعضهم ان یمیل الطبع الی اکله وتنقضی شهوة البطن به وقال بعضهم هو ما یعود نفعه الی اصلاح البدن وفائدته فیما اذا مضغ لقمة ثم اخرجها ثم ابتلعها فعلی القول الثانی تجب الکفارة وعلی الاول لا تجب...... وعلی هذا البدعة التی ظهرت الآن وهو الدخان اذا شربه فی لزوم الکفارة، قال الطحطاوی: قوله فی لزوم الکفارة، حال من البدعة ای البدعة التی حدثت فی لزوم الکفارة علی هذا الاختلاف فمن قال ان التغذی ما یمیل الطبع الیه وتنقضی به شهوة البطن الزم به الکفارة وعلی التفسیر الثانی لا. (الطحطاوی علی مراقی الفلاح ۱: ۲۶۵ باب مایفسد الصوم وتجب به الکفارة)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب العوارض

المبیحة للفطر

بسم الله الرحمن الرحيم

عن ابی هریرة قال

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

من افطر یوما من رمضان

من غیر رخصة ولا مرض

لم یقض عنه صوم الدهر کله

وان صامه.

احمد، ترمذی، ابو داؤد، ابن ماجه، دارمی،

والبخاری فی ترجمة الباب

....

باب العوارض المبيحة للفطر

په حالت دَ اضطرار او مرګ ته نزدې سړی د پاره دَ روژې ماتولو حکم

سوال: علمائې کرام لاندې ذکرشوو مسائلو په باره کښې څه فرمائی چه

(۱). روژه ماتول که فرضی وی یا نفلی په حالت اضطرارې کښې دَدې څه حکم دې؟

(۲). که یو سړې په ټوپک یا بل څه آله باندې اوویشتلې شی او دَهغه مرګ یقینی معلوم شی، اوس دا کس روژه نه ماتوی او وائی چه روژې ماتولو سره هسی هم ځان نه بچ کیږی، چه دَروژې په حالت کښې راته مرګ راشی نو بهتر ده، اوس دَ فتوی او تقوی په لحاظ سره دَدې کس څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالحمیدایس وی درازنده ډی آئی خان ۱۰/ربیع الثانی ۱۳۹۲ھ

الجواب: (۱). که دې روژه دار دَ تکلیف په حالت کښې خوراک اونکړو او مړ شو نو ګناه ګار به وی. وفی الهندیة ۵: ۳۷٤ ومن امتنع عن اکل المیتة حالة المخمصة او صام ولم یاکل حتی مات یاثم (۱).

(۲). که خوردنوش ته مضطرنه وی نوده په عزیمت باندې عمل کړې دې ګنې مجرم دې (۲). وهو الموفق.

مسافر ته په روژه کښې اختیار دې البته دَ عدم مشقت په صورت کښې روژه نیول افضل دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په دې دور کښې

---

(۱) (فتاویٰ عالمگیریة ۵: ۳۳۸ الباب الحادی عشر فی الکراهة فی الاکل)

(۲) قال الشرنبلالی: یجوز الفطر لمن حصل له عطش شدید او جوع مفرط یخاف منه الهلاک او نقصان العقل او ذهاب بعض الحواس وکان ذلک لا باتعاب نفسه اذ لو کان به تلزمه الکفارة وقیل لا. (امداد الفتاح شرح نور الایضاح ۶۹۹ فصل فی العوارض کتاب الصوم)

هرقسمه سهولیات مسافرو ته موجود دی. خو مسافر ته په رمضان کښې روژې معاف دی. اوس که یو مسافر په سفر کښې روژه اونیسی، آیا دا جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی علی گوهر. مسجد قصابان کندی هوتی خیل نوشهره ۱۹۷۴، ۲، ۷

الجواب: په هر دور کښې مسافر ته اختیار ورکړې شوې دې. که روژې نیسی او که نه نیسی. البته چه د مشقت خطره نه وی نو روژه نیول په نسبت د نه نیولو نه بهتر دی. ګناه په یو صورت کښې هم نشته دې (معتبرات فقه)(۱).
وهو الموفق.

په بل ملک کښې مقیم سړې شرعی مسافر نه دې څکه روژې دې نیسی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی: مونږ څه کسان ایران ته راغلی یو. دلته سخته ګرمی ده. مونږ د یو غیر مسلم په کمپنئ کښې کار کؤو. زما ملګرو یوه یوه دوه دوه روژې اونیولې باقی ئې پریښودې. او وائی چه په سفر کښې روژې نه نیول هم جائز دی. الحمد لله ما ټولې روژې نیولی دی. آیا په دې سفر کښې مونږ روژې پریښودې شو. او چه روستو ئې اونیسو نو دا صحیح دی او که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محبت خان ایران بندر ایران....... ۱۴۰۱/۶/۲۲ه

الجواب: تاسو هلته مقیمُ یئ، ددې وجهې نه تاسو شرعی مسافر نه یئ، لهذا تاسو به ټولې روژې نیسې. بغیر ضرورت نه روژه مه ترک کوئ (شامی)(۲)
وهو الموفق

---

(۱) قال الشرنبلالی: وصومه ای المسافر احب ان لم یضره لقوله تعالیٰ: وان تصوموا خیرلکم (البقرة: ۱۸۴).
(امداد الفتاح شرح نور الایضاح ۶۹۹ فصل فی العوارض المسافر)

(۲) قال العلامة الحصکفی: وعوارض المبیحة لعدم الصوم لمسافر سفرا شرعیاً، قال ابن عابدین: ای مقدرا فی الشرع لقصر الصلاة ونحوه وهو ثلاثة ایام ولیالیها ولیس المراد کون السفر مشروعا باصله ووصفه بقرینة مابعده.
(الدر المختار مع رد المحتار ۲:۱۲۶ فصل فی العوارض)

روژې نیولو سره په مرض کښې د زیات والی په صورت کښې د روژې نه نیولو اجازت دی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې یو سړی په داسې بیمارئ کښې اخته وی چه هغه مهلک او سخته بیماری وی. او س که د رمضان په دوران کښې دوائی استعمال نه کړی نو د زیات تکلیف ورته راتلئ شی. بلکه د مرګ وجه ئې جوړیږی. نو داسې مریض ته څه کول پکار دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم........ ۱۹۷۷ء/۸/۲۲

الجواب: که یو دینداره طبیب یا ډاکټر دې مریض ته دا مشوره ورکړی. چه دې مرض کښې روژه نیولو سره په مرض کښې زیاتوالې راځی. نو دا مریض روژه ماتولئ شی. یعنی د روژې نیت دې نه کوی. البته باقاعده قضا کول (په شرط د صحت) یا فدیه ورکول به لازم وی. (۱) وهو الموفق

د دمې مریض د باره د روژې حکم

علمائې کرام دې مسئلې په باره کښې څه فرمائی چه زما عمر تقریباً پنځه اویا (۷۵) کاله دی. د اسلامی عبادتونو. مونځ. روژه. زکوة او حج پوره پابندی کوم. تقریباً پنځلس کالو نه د زکام نه روستو د دمې مستقل مریض جوړ کړم. د ګرمئ په موسم کښې راته لږه ګزاره کیږی. البته په یخنئ کښې دا مرض نازک صورت اختیاروی. دې نه پس د زړه په مرض کښې اخته شوم. روزانه دوه درې دورې راباندې د زړه راځی. چه دې سره مې لاس پښې معذوره شی. بیا په ناسته باندې مونځ کوم. په دې کال د دورو او د مرض

---

(۱) قال العلامة الحصكفي: او مريض خاف الزيادة لمرضه وصحيح خاف المرض ..... بغلبة الظن بامارة والتجربة او باخبار طبيب حاذق مسلم ..... الفطر وقضوا ما قدروا بلا فدية وبلا ولاء . قال ابن عابدين: المريض اذا تحقق اليأس من الصحة فعليه الفدية لكل يوم من المرض.
(الدر المختار مع رد المحتار ۲: ۱۲۶، ۱۲۷، فصل في العوارض)

زیات والی په وجه ډاکټرانو دَ گرځیدو او روژه نیولو نه منع کړي یم. اوس چه رمضان مبارک نزدې دې. زړه مې غواړی چه روژې اونیسم. او په ختم کښې شریک شم. خو صحت اجازت نه راکوی. اوس زما دپاره شرعی څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی فضل ربی کوټ اسماعیل زئی مردان.... ۴/۸/۱۹۷۷ء

الجواب: تاسو دَ روژې نیت کوئ. او دَ دورې راتلو په وخت خوراک او دوائی نه علاوه نور څیزونه (پټې وغیره) سره روژه ماتوئ. دې نه پس دوائی استعمالوئ (۱) او که دوره راتلل یقینی وی. نو روژه مه نیسئ. او بهرحال دَ دې روژو قضا صحت یاب کیدو نه پس ضروری ده. او دَ قضا نه کولو په صورت کښې دَ مرګ نه پس فدیه ورکول ضروری دی (۲). او کوم مریض چه دَ صحت نه نا امیده وی په ژوند هم فدیه ورکولې شی. (ماخوذ از ردالمحتار) (۳). وهو الموفق.

مریض ته دَ لاپرواه ډاکټر په هدایت باندې دَ روژې نه نیولو اجازت نشته دې

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ شوگر یو مریض دې او دَ گیس بیمار هم دې. دماغی او دَ قوت باه کمزوری هم ورته لاحق ده. یو ډاکټر هغه ته وائی چه روژې مه نیسه. اوس بعض علماؤ ورته دَ نه نیولو وائی او بعض ورته دَ نیولو وائی. تاسو صاحبان تسلی بخش جواب راکړئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ملتان خان پلوسه چارسده...... ۳۱/۷/۱۹۷۵ء

---

(۱) وفی الهندیة: واذا ابتلع ما لا یتغذی به ولا یتداوی به عادة کالحجر والتراب لا یوجب الکفارة کذا فی التبیین، ولو ابتلع حصاة او نواة او حجرا او مدرا او قطنا او حشیشا او کاغذة فعلیه القضاء ولا کفارة کذا فی الخلاصة.
(فتاوی عالمگیریة ۱: ۲۰۲ الباب الرابع فیما یفسد وما لا یفسد)

(۲) یعنی ورثاؤ دپاره چه کله وصیت شوې وی او دَ ثلث ترکه نه (سیف)

(۳) قال العلامة الحصکفی: او مریض خاف الزیادة ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: محترم المقام ملنان خان صاحب سلمه الرحمٰن السلام علیکم نه پس دې واضحه وی چه موجوده ډاکټران حضرات زیات طورباندې د دین پرواه نه کوی. لهذا تاسو د دینداره حکیمانو مثلاً لالاجی صاحب بام خیل **(۱)** یامتشرع او متدین ډاکټرانو سره مشوره اوکړئ. اوبیا د هغې موافق عمل اوکړئ **(۲)**. الله تعالی دې تاسو ته صحت نصیب کړی او د نیک اعمالو توفیق دې درکړی وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) لمرضه وصحیح خاف المرض...... بغلبة الظن بامارة او تجربة او باخبار طبيب حاذق مسلم مستور...... وقضوا لزوما ما قدروا بلا فدية وبلا ولاء......فان ماتوا فيه اى فى ذلك العذر فلا تجب عليهم الوصية بالفدية...... ولو ماتوا بعد زوال العذر وجبت الوصية بقدر ادراكهم عدة من ايام اخر ...... قال ابن عابدين: المريض اذا تحقق اليأس من الصحة فعليه الفدية لكل يوم من المرض.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲:۱۲۶ تا ۱۳۰ فصل فى العوارض)

(۱) د دوی پوره نوم مولانا عبدالوارث باچا دې. دوی د بام خیل صوابی مشهور علمی او روحانی شخصیت مولانا عبدالقیوم باچا دویم ځوی دې. ۱۹۰۲ء په ورځ د زیارت دوی پیدا شو. دوی د مولانا عبدالمجید (تلمیذ شیخ الهند) نه ټول درس نظامی په تکمیل باندې سند الفراغ حاصل کړو. علم طب ئې هم د دوی نه حاصل کړو. اوروستو ئې د طب سلسله جاری اوساتله. دې نه علاوه طب د دوی خاندانی مشغله وه. د دوی پلار مولانا عبدالقیوم باچا چه د مولانا عبدالحق لالاجی صاحب بام خیل ځوی وو، د خپل زمانې مشهور طبیب وو. اوروزانه به ئې په سوونو مریضانو علاج کولو. دوی علوم ظاهریه د ټهند کوئی مولانا حمید الله صاحب رحمه الله نه حاصل کړې وو. او د خپل پلار نه په طریقه قادریه کښې بیعت وو. دوی په ۱۹ ستمبر ۱۹۳۹ د پیر په ورځ وفات شو. او په باجاکښې د خپل والد صاحب سره خواکښې دفن کړو. مولانا عبدالوارث باچا د دوی دویم ځوی وو. او د خپل والد صاحب د خلیفه مولانا صفی الله نه دوی ته خلافت حاصل وو. ۵/ستمبر ۱۹۸۵ء باندې د زړه په دورې راتلو سره د دوی وفات اوشو. په اولاد کښې ئې ډاکټر عبدالبدیع باچا د زړه د مرض ډاکټر. ډاکټر عبدالصمد باچا (ایم ډی امریکه) کراچی او ډاکټر عبدالاحد باچا حیات دې د دوی تذکره د مشاهیر علمائې سرحد او شرح اسماء الحسنی قلمی از مولانا محمد زاهد ابوالوفا افغانی نه اخستلې شوې ده. ...... از مرتب

(۲) قال العلامة الحصكفي: اومريض خاف الزيادة ......

(باقی حاشیه په بله صفحه)

د هائی بلډپریشر مریض دپاره د روژې مسئله

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو کس دهائی بلډ پریشرمریض دې. ډیرو علماؤ هغه ته د روژې نه نیولو مشوره ورکړې ده. ځکه چه بغیر اوبو څکلو ده مرض زیاتیږی. عمرئې تقریباً اتیا (۸۰) کاله دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مرزازخمی جګرسرډهیرئی چارسده........ ۱۹۷۹.۷.۲۵

الجواب: تاسو نه روزانه کمزورې کیږې او نه د صحت نه مایوس یئ. تاسو په ژوند کښې فدیه نشې ورکولې.

کما فی ردالمحتار ۲:۴۳۷ قوله وللشیخ الفانی العاجز عن الصوم الفطر ویفدی ای الذی فنیت قوته او اشرف علی الفناء ولذا عرفوه بانه الذی کل یوم فی نقص الی ان یمیت نهر، ومثله فی القهستانی عن الکرمانی المریض اذا تحقق الیأس من الصحة فعلیه الفدیة لکل یوم من المرض﴿۱﴾ قلت المراد من المریض العاجز عن الصوم،

البته که د روژې په وجه ستاسو مرض زیاتیږی. د تجربې وغیره نه دا ثابت وی. نو تاسو روژه ماتولئ شې. کمافی شرح التنویر، اومریض خاف الزیادة لمرضه الخ

(بقیه حاشیه)لمرضه وصحیح خاف المرض...... بغلبة الظن بامارة او تجربة او باخبار طبیب حاذق مسلم مستور الخ.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۲۶ فصل فی العوارض)

﴿۱﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲:۱۳۰ فصل فی العوارض)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: او مریض خاف الزیادة لمرضه وصحیح خاف المرض بغلبة الظن بامارة او تجربة او باخبار طبیب حاذق مسلم مستور.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۱۲۶ فصل فی العوارض)

او په ژوند باندې فدیه نشي ورکولې، بلکه قضا به ئې راوړي. او د قضا نه کولو په صورت کښې به د فديې د پاره وصيت کوي ﴿۱﴾. وهو الموفق.

د روژې نه نیولو د پاره د مرض د زیاتوالی ظن غالب شرط دې، محض توهم او خطره نه

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي: يو سړې بيمار دې روژې نيولو سره ئې د تکليف زياتيدو خطره ده. داسې سړی د پاره شرعی حکم څه دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد اقبال او ورسير پاک پی ډبليوډی کوهاټ ۱۹۷۲ء/ ۱۰/ ۱۰

الجواب: واضحه دې وی چه فقهائې کرامو په مرض کښې د زياتوالی په وجه باندې د روژې ماتولو اجازت ورکړې دې، په شرط د دې چه دا زياتوالی يقينی وی، صرف توهم او خطره نه ﴿۲﴾. تاسو که د يخنئ په موسم کښې د ماښام نه نمر راختلو پورې بغير خوراک نه وخت تيرولئ شې، نو په دې ورځو هم د نمر راختلو نه تر د نمر ډوبيدو پورې وخت تيرولئ شې. وهو الموفق.

د غير متدين ډاکټرانو په مشورې سره روژه نه نيول د شريعت خلاف دی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي: زه په ۱۹۶۵ء کښې د

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: وقضوا لزوما ما قدروا بلا فدية...... فان ماتوا فيه اى فى ذلک العذر فلا تجب عليهم الوصية بالفدية ..... ولو ماتوا بعد زوال العذر وجبت الوصية بقدر ادراكهم عدة من ايام اخر.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲ :۱۲۷ فصل فی العوارض)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (وصحيح خاف المرض) اى بغلبة الظن كما يأتى فما فى شرح المجمع من انه لا يفطر محمول على ان المراد بالخوف مجرد الوهم كما فى البحر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲ :۱۲۶ فصل فی العوارض)

تی بی مریض ووم دَ کال ۱۹۷۹ء پورې مې په بیمارئ کښې روژې اونیولې، دې نه پس مې بیمارې زیاتیده، تردې چه په ناسته باندې مونځ کولو نه هم لاچار شوم، او وینه هم راتـه راتله. ۱۹۸۰ء پورې مې روژې اونه نیولې، بیا مې ډاکټرنه دَدې دَقضا په باره کښې تپوس اوکړو، نو اجازت راته ملاؤ نه شو. په سن ۱۹۸۰ء کښې مې بیا ایکسره اوکړه، نو صفا وه، خو دَ روژو اجازت راته ملاؤ نه شو. اوس په دې کال راتـه بیا دَ روژو اجازت ملاؤ نه شو. اوس (۱) زه دَ ډاکټر په مشوره باندې عمل اوکړم او که روژې اونیسم (۲) دَ تیرشوو دوو کالو فدیه ورکړم یا وصیت اوکړم؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمدرفیق ډپټی ډائریکټرایګریکلچرپیښور... ۱۴۰۱/۷/۲۱ھ

الجواب: اکثر دَموجوده ډاکټرانو په زړه کښې دَدین اهمیت کم وی، لهذا صرف دَهغې ډاکټرانو دَمشورې په وجه باندې روژې نه نیول دَشریعت خلاف دی (۱) البته تاسو څه روژې اونیسې. او تحری اوکړئ. که دَمرض دَزیاتوالی ظن غالب وی نو روژې مه نیسئ. او تاسو بهرحال صحت مند کیږئ، او مرض په خپل ځائی ولاړ نه دې. نو تاسو په ژوند باندې فدیه نشې ورکولې (۲). وهوالموفق.

روژه دَ عادل ډاکټرپه مشورې یا دَ تجربې په بنیاد باندې نیول نه دی پکار

سوال: علمائې دین څه فرمائی دې مسئلې باره کښې: چه یو سړې مثلاً دَ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله طبیب حاذق مسلم مستور) وقیل عدالته شرط وجزم به الـزیلعی وظاهر مافی البحر والنهر ضعفه، قلت واذا اخذ بقول طبیب لیس فیه هذه الشروط وافطر فالظاهر لزوم الکفارة کما لو افطر بدون امارة ولا تجربة لعدم غلبة الظن والناس عنه غافلون. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۲٦ فصل فی العوارض)

﴿۲﴾ قال الشیخ عبد اللـه بن المودود الموصلی: وان صح واقام ثم ما تالزمهما القضاء بقدره لانهما بذلک القدر ادرکا عدة من ایام اخر.

(الاختیار لتعلیل المختار ۱: ۱۷۳ فصل فی المریض والمسافر)

مالیخولیا وغیره په مرض کښې اخته دي چه په دې کښې د ډاکټرانو په مشورې باندې په هر وخت او به څکي. آیا داسې کس روژه نیولې شي؟ بینوا توجروا

المستفتي حکم خان سرخ ډهیرئي مردان ۱۴۰۱/۷/۱۵هـ

الجواب: که یو ماهر عادل ډاکټر تاسو ته مشوره درکړي، چه ستاسو دپاره روژه نیول نقصاني ده، نو تاسو ته د روژې نه نیولو اجازت دې. خو موجوده ډاکټرانو کښې عادل ډاکټر د کوم ځائې نه راو ستلې شي. بهرحال روژه د برکت والا عبادت دې، پس د تجربې په بنیاد باندې نه نیول د شریعت یو قدم دې. او د ډاکټرانو په مشورې باندې عمل کول د ایمان کمزورې ده(۱) وهو الموفق

معدوم المال والنفقه او مجبور دهقان په رمضان کښې روژه نه نیولو سره مزدوري کولې شي؟

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو زمیندار یو سړي ته هزار روپې د دهقانئ دپاره ورکړې. زمکه او چیدو ته تږدې وه. زمیندار هغه ته اووئیل چه په رمضان کښې ئې کوډ کړه. کینې د دهقانئ نه به دې معزول کړم. او س که هغه په رمضان کښې ییود. هل، چلوي. نو د تندې د وجې نه د مرګ خطره ده. هغه ته یو مفتي صاحب فتوي ورکړه چه ستاد پاره د اولنۍ درځي نه روژه نه نیول جائز دي آیا دا صحیح دي؟ بینوا توجروا

المستفتي محمد خان حقاني لورالائي بلوچستان ۱۹۷۸/۱۰/۹

(۱) قال العلامة الحصكفي: او مريض خاف الزيادة لمرضه وصحيح خاف المرض بغلبة الظن بامارة او تجربة او باخبار طبيب حاذق مسلم مستور. (قال العلامة ابن عابدين) وقيل عدالته شرط وجزم به الزيلعي وظاهر ما في البحر والنهر ضعفه قلت والا اخذ بقول طبيب ليس فيه هذه الشروط وافطر فالظاهر لزوم الكفارة كما لو افطر بدون امارة ولا تجربة لعدم غلبة الظن والناس عنه غافلون. (الدر المختار مع رد المحتار ۲ / ۱۲۶ فصل في العوارض)

الجواب که دا دهقان عدیم المال او عدیم النفقه وی. او دشپې په وخت کښې نې په زمینداری کولو پاندې وس نه وی. مختصر دورځې په اولنۍ حصه کښې ئې یوې چلولو سره مقصد نه پوره کیږی او په زیات کار کولو سره ئې مرګ واقع کیږی. نو دا دهقان روژه ماتولې شی

کما فی ردالمحتار ۲:۱۵۷ ولکن لو آجر نفسه فی العمل مدة معلومة فجاء رمضان فالظاهر ان له الفطر وان کان عنده ما یکفیه اذ لم یرض المستاجر بفسخ الاجارة کما فی الظئر فانه یجب علیها الارضاع بالعقد ویحل لها الافطار اذا خافت علی الولد فیکون خوفه علی نفسه اولیٰ تامل ﴿۱﴾، قلت ولما کانت الاجارة اجارة مذکورة فی السوال فاسدة فجاز له الفسخ بلا رضاء رب الارض فلذا ذکرت قید کونه عدیم المال والنفقة. وهو الموفق

په رمضان کښې دَ بیمارۍ زیاتیدو په صورت کښې دَ روژې ماتولو حکم

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی! چه په رمضان کښې یو کس سخت بیمار شو او ډاکټر هم ورته اووئیل چه که روژه دې ماته نکړه نو بیماری دې خطرناک شکل اختیارولئ شی. آیا دا سړې روژه ماتولې شی؟ بینوا توجروا.

المستفتی محبوب الرحمن سول بازار کیمل پور.......... ۲۹.۴.۱۹۷۹

الجواب په دې حالت کښې روژه ماتول جائز دی، خو په شرط ددې چه دا خطره مثلاً تجربه یا دمسلمان غیر فاسق ډاکټر په خبر باندې وی. تو هم باندې نه وی فی الهندیة ۱:۲۱۹ المریض اذا خاف علی نفسه التلف او ذهاب عضو یفطر بالاجماع وان خاف زیادة العلة وامتداده فکذلک عندنا و علیه القضاء اذا افطر کذا فی المحیط ثم معرفة ذلک باجتهاد المریض والاجتهاد..........

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۲۵ قبیل فصل فی العوارض)

غير مجرد الوهم بل هو غلبة الظن عن امارة او تجربة او باخبار طبيب مسلم غير ظاهر الفسق﴿١﴾. وهوالموفق

شرعی مسافر او مریض عاجز چه دَ روژې نیولو وس نه لري، هغه ته د روژې نه نیولو اجازت دي

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَقرآن پاک آیت (وان کنتم مریضا اوعلی سفر) الآیة، کښې کوم یو سفراو کومه بیماری مراد ده. چه په هغې کښې روژه نه نیول جائز وی؟ بینواتوجروا.

المستفتی: محمدطیب سخاکوټ ملاکنډایجنسی...... ١٢ شوال ١۴٠۴هـ

الجواب: دَهرشرعی مسافر دپاره روژه نه نیول جائزدی. اوهرمریض روژه نشی ماتولې، صرف هغه مریض ته دَروژې نه نیولو اجازت دې کوم مریض چه دَ روژې نیولو طاقت نه لری یا په روژه نیولو سره ئې بیماری زیاتیږی قضا په دواړه باندې باقاعده واجب ده (ماخوذازشامی)﴿٢﴾ وهوالموفق

﴿١﴾ (فتاویٰ عالمگیریة ١: ٢٠٧ الباب الخامس فی الاعذار التی تبیح الافطار)

﴿٢﴾ قال العلامة ابن عابدین: لمسافر سفرا شرعیا ای مقدراً فی الشرع لقصر الصلاة ونحوه وهو ثلاثة ایام ولیالیها..... او مریض خاف الزیادة او ابطاء البرء او فساد عضو ..... وصحیح خاف المرض ای بغلبة الظن بامارة او تجربة او باخبار طبیب حاذق مسلم مستور.

(ردالمحتار مع الدر المختار ٢: ١٢٦ فصل فی العوارض)

باب الفدية

دَ ټول رمضان فدیه تقریبا(په انګریزی سیر باندې) یونیم من غنم دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی!زه دَیو سید خاندان ډاکټرنه علاج کوم.اودَمونځ روژې پابند سړې یم.دَدې ډاکټرمطابق ماروژې اونه نیولې.اودابیماری مسلسل ده.اوس به دَدیرشوروژو څومره فدیه ادا کوم؟ بینواتوجروا.

المستفتی: شمشیرخان حاجی زئی شبقدر ۱۹۷۵ء/۱۰/۲۸

الجواب: که تاسودَصحت یابی نه نااُمیده یئ.نوتاسو دَیوې روژې دوه سیره غنم ورکړئ.په دې حساب سره دَرمضان فدیه۲×۳۰=۶۰ .یعنی انګریزی یونیم من غنم جوړیږی(۱).وهوالموفق

دَ روژې دَ فدیې مقدار او په مختلفو مسکینانوکښې دَ تقسیم مسئله

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی! زمادَ مور دَخیټې اپریشن په رمضان کښې اوشو.چه دَهغې په وجه ئې ټولې روژې اونه نیولې.اوس ئې صحت صحیح دې.خودَروژو نیولو طاقت نه لری.اوس که فدیه ورکوی نو دَ دې مقدار به څه وی.اویومسکین ته فدیه ورکولې شی یا

---

(۱) قال الدكتور وهبة الزحيلى: واما الفدية عند الحنفية نصف صاع من برای قيمته بشرط دوام عجز الفانى والفانية الى الموت ومد من الطعام من غالب قوت البلد عن كل يوم عند الجمهور بقدر ما فاته من الايام...... وتجب الفدية ايضا بالاتفاق على المريض الذى لا يرجى برؤه لعدم وجوب الصوم عليه.

(الفقه الاسلامى وادلته ۳: ۱۷۴۳ المطلب الثالث الفدية)

نه؟ یعنی په ډیرو مسکینانو کښې به ئې تقسیمول وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عصمت خان c/o شیخ زرین کبابی

صدر بازار رسالپور چهاؤنی نوشهره.....۲۸/۱/۱۹۶۹ء

الجواب: دَقوت او استطاعت سا تلو په صورت کښې پرې قضا واجب ده. او په دې صورت کښې دَقضانه کولو نه روستو فدیه یعنی پاؤکم دوه سیره (انگریزی) غنم دَیوې روژې په بدله کښې ورکول ضروری دی. او چونکه کفاره دَفطر او ظهار یو شان ده. لهذه کفاره فطر کښې یو مسکین ته په یوه ورځ کښې ډیرې کفارې به نه ورکولې کیږی. بې شک په بیله بیله ورځ کښې یو د یوه کفاره ورکول کافی ده.

فی الخلاصة کفارة الفطر و کفارة الظهار واحدة ﴿۱﴾ ولو اعطی مسکینا واحدا کله فی یوم واحد لا یجزیه الاعن یومه ذلک وهذا فی الاعطاء بدفعة واحدة من غیر خلاف اما اذا ملکه بدفعات فقد قیل یجزیه وقیل لا یجزیه الاعن یومه ذلک وهو الصحیح (۱: ۵۳۸ هندیة) ﴿۲﴾. فقط

شیخ فانی یادَ صحت نه چه مایوس نه وی نوفدیه ورکول بې قاعدې دی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی؟ ما نه دَرمضان او وه (۷) روژې پاتې شوې دی. باقی روژې مااونیولې. اوس زه مسکینانو باندې په روژه کښې روټئ خوړل غوارم. خوداُوړو دگرانئ په وجه باندې دا کار مشکل دې. آیا اوس دَرقم په حساب سره ورکولئ شم؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شیرمحمد قریشی پېښور

الجواب: تاسو نه شیخ فانی یئ او نه دَصحت نه مایوس یئ. لهذا ستاسو د پاره په ژوند کښې فدیه ورکول بې قاعدې کار دې. تاسو چه کله صحت یاب شې،

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۱۵ المتفرقات مطلب بیان الکفارة)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۵۱۳ الباب العاشر فی الکفارة)

شو قضا به کوئ. او فی الحال به وصیت نامه کښې ددې ذکر او کړی (۱)
وهو الموفق.

دَ فديې وس چه نه لري هغه سره دې استغفار وائي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي يو سړې دلس کالونه بيمار پروت دې. چه هغه تقريباً دَ انياؤ ۸۰ کالو دې او ډير سخت غريب دې. دَهغه دَ آمدنئ څه مستقل ذريعه نشته. دَهغه يو ځوې روزانه مزدوري کوي او دَخپل بال بچ او دَپلار صاحب کفالت کوي. او دا سړې قرض دارې هم دې. په دې صورت کښې به دَداسې سړی دَ فديې څه کيږي؟ بينوا توجروا.

المستفتي محمد رياض جهګړا ايبټ آباد ۱۹۷۱ء/۱۲/۲۰

الجواب: که دا مريض معمر او معسر دې. دَصحت ياب کيدو نه نااُميده وي. نو دَهغه دپاره استغفار کافي دې.

يدل عليه مافي الدرالمختار وللشيخ الفاني العاجز عن الصوم الفطر ويفدي وجوبا ولو في اول الشهر وبلاتعدد فقير كالفطرة لو موسرا والا فيستغفر الله، (وفي ردالمحتار ۲: ۱۶۳) المريض اذا تحقق اليأس من الصحة فعليه الفدية لكل يوم من المرض انتهىٰ فافهم (۲). وهو الموفق

دَ ګردې مريض چه، وس نه لري نو فديه ورکولئ شي

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه زما کړه ده دَ ښخلس

(۱) قال العلامة ابن عابدين: (قوله وللشيخ الفاني العاجز عن الصوم الفطر ويفدي وجوبا) لان عذره ليس بعرضى للزوال حتى يصير الى القضاء فوجبت الفدية نهر ثم عبارة الكنز وهو يفدي اشارة الى انه ليس على غيره الفداء لان نحو المرض والسفر في عرضة الزوال فيجب القضاء وعند العجز بالموت تجب الوصية بالفدية.

(ردالمحتار لهامش الدرالمختار ۲: ۱۳۰ فصل في العوارض)

(۲) (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۳۰ فصل في العوارض)

شل کالونه خرابه ده. او دويمې ګردې نه هم مرض لګېدلې دې. ما په لندن کښې دَدې اپريشن اوکړو. اود ګردې دريمه حصه ئې رانه کټ کړه. اوس زه د روژې طاقت نشم لرلې. ډاکټرانو رانه وئيلي دي چه روزانه تاسو کم از کم دولس ګلاسه اوبه څکئ. نو آيا زه دَرمضان فديه ورکولې شم؟ بينواتوجروا.

المستفتي: حاجي محمدرحيم متني پيښور...... يکم ربيع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: تاسوتجربه اوکړئ چه داوبه نه څکلونه ستاسو په تکليف کښې زياتوالې کيږي. پس که دَتجربې په طورباندې معلومه شوه چه په ښکاره طورباندې په تکليف کښې زياتوالې راځي. نو دا تجربه هم اوکړئ چه په دومره مقدار اوبه دَ شپې په وخت پوره کولو سره کفايت کيدې شي اوکه نه. که کفايت نه کيږي اوستاسو وس وي. اويخې علاقې ته تلئ شې. اوبيادرته تکليف نه وي. نو تاسو فديه نشې ورکولئ(۱). په صورت دَعکس که استطاعت نه وي نوورکولئ شې(۲). وهوالموفق.

بيمار د پاره دَ روژو فديه. دَ فديې مقدار اودَ فديې دَ وخت مسئله

سوال: دې مسئلې باره کښې علمائې کرام څه فرمائي؛ په ما باندې تقريباً دَ لس کالونه پيريان دي. اول طاقتور ووم. اوس کمزورې شوې يم. دَ لوږې تندې په وجه مسلسل راباندې دَپيريانو دورې راځي. اوصحت مې خرابيږي. په دې وجه باندې مادې څل شپږويشت روژې (۲۶) روژې اوخوړلې. بياهم په

---

(۱) قال العلامة الحصكفي: وصحيح خاف المرض بغلبة الظن بامارة او تجربة او باخبار طبيب الخ، قال ابن عابدين: اى بغلبة الظن فما فى شرح المجمع من انه لا يفطر محمول على ان المراد بالخوف مجرد الوهم كما فى البحر.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۲۶ فصل فى العوارض)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: المريض اذا تحقق اليأس من الصحة فعليه الفدية لكل يوم من المرض. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۳۰ فصل فى العوارض)

کې کښېږې پروت ووم؟ بینوا توجروا.

المستفتی صاحبزاده سپهسری کلرک پولیس لائن پېښور ... ۱۹۷۹ء

الجواب: تاسو به دبیمارۍ نه د صحت یاب کېدو نه روستو قضا کوئ. او د قضا نه راؤړلو په صورت کښې به فدیه ورکوئ. دفدیې مقدار په انګریزي سیر پاؤکم دوه سیره غنم یا د دې قیمت دی. او دورکولو وخت دشیخ فاني کېدو وخت دی. یا دژوند نه دناامیدۍ وخت دې یا دمرګ نه پس (۱) (۲)

وهو الموفق

دَ شل کالو نه روژه او دَ مونځ نه کولو والا دَ قضا او فدیې طریقه

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی! ما دَ شل کالو نه روژه او مونځ نه دي ادا کړي. ددې قضا به په څه طریقې سره ادا کوم؟ بینوا توجروا.

المستفتی حاجی محمدرضا بازار دره ادم خیل کوهاټ... ۱۴۰۱ھ /۷/ ۲۰

الجواب: دا سړي دې توبه او استغفار کوی او دَموځ او روژو قضا دې اوکړی. او څومره روژې چه دَ ده په ذمه باندې باقی پاتې شوې دَهغې متعلق دې دَ فدیې وصیت اوکړی (۳) البته دَشیخ فاني په صورت کښې په ژوند کښې هم

---

(۱) قال الشیخ عبد الله الموصلی الحنفی: ومن خاف المرض او زیادته افطر والمسافر صومه افضل ولو افطر جاز فان ماتا علی حالهما لاشیئ علیهما وان صح واقام ثم ماتا لزمهما القضاء بقدره ویوصیان بالاطعام عنهما لکل یوم مسکینا کالفطرة.

(الاختیار لتعلیل المختار ۱۲۳/۱ فصل فی المرض والمسافر)

(۲) (قال فی الهندیة: والاصل فیه ان کل صوم اذا کان اصلا بنفسه ولم یکن بدلا عن غیره جاز الاطعام بدلا عنه اذا وقع الیاس عن الصوم الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۲۰۷:۱ الباب الخامس فی الاعذار التی تبیح الافطار)

(۳) قال العلامة ابن عابدین: (قوله ولومات وعلیه صلوات فائتة) ای بان کان یقدر علی ادائها ولو بالایماء فیلزمه الایصاء بها والا ... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

فدیه و کولی سی (شامی)﴿۱﴾ وهو الموفق

شیخ فانی دې فدیه ورکوی او د وس نه لرلو په وجه دې استغفار کوی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی! زما عمر تقریباً سل کاله دې. مالی حالت مې ډیر کمزوې دې. خیرات او صدقاتو سره مې قوت لایموت گزاره، کیږی پخپله هیڅ کار نشم کولی. بچی مې هم نشته. په تیر کال مې معمولی کار سره د پښدئ هډوکی مات شو. شپږ میاشتې مسلسل په کټ کښې پروت ووم. اوس د ډانگورو په مدد سره گرځم راگرځم. اوس روژې نیول زما د پاره ډیرې سختې دی. لهذا زما په باره کښې د شریعت څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: گل رحیم باغ ارم مردان...... ۵/۲/۱۹۷۵ء

الجواب: که تاسو ته په تجربې سره معلومه وی چه تاسو روژه تر ما بنام پورې نشې پوره کولئ نو تاسو د شیخ فانئ په وجه سره روژه مه نیسئ، او د هرې روژې د پاره پاؤکم دوه سیره د انگریزی سیر په مقدار غنم یا د دې قیمت ورکوئ. او که د دې فدیئ وس هم نه وی نو استغفار کوئ. (ماخوذ از ردالمحتار)﴿۲﴾ وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) فلا یلزمه. (ردالمحتار ۱: ۵۴۱ مطلب فی اسقاط الصلاة)

وقال الحصکفی: واما من افطر عمدا فوجوبها علیه بالاولیٰ وفدی لزوما عنه ای عن المیت ولیه الذی یتصرف فی ماله کالفطرة قدرا بعد قدرته علیه ای علی قضاء الصوم. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۲۸ فصل فی العوارض)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: وللشیخ الفانی العاجز عن الصوم الفطر ویفتدی وجوبا ولوفی اول الشهر. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۳۰ فصل فی العوارض)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: وللشیخ الفانی العاجز عن الصوم الفطر ویفدی وجوبا ولو فی اول الشهر وبلا تعدد فقیر کالفطرة لوموسرا والا فیستغفر الله. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۳۰ فصل فی العوارض)

همیشه په مرض کښې پروت بیمار فدیه ورکولی شي

سوال: څه فرمائی علمائې دین دې مسئلې باره کښې چه زما پلارمحترم اپریشن کړې دې چه ددې په وجه هغه مسلسل د سلسل البول مریض جوړ شوې دې.د سترګو نظر ا و حافظه ئې دومره کمزورې شوې ده چه په مانځه کښې د رکعاتو تعدادهم یاد نه شي ساتلې. په دې صورت کښې هغه فدیه ورکولې شي یا نه؟ او د احنافو په مذهب کښې به فدیه څنګه اداکوی او مونځ به څنګه کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: میاں بشیرالدین موسسة الهنون مدینة المنوره ۱۴۰۱\۷\۲۲هـ

الجواب: ستا پلارمحترم که د روژو نیولو طاقت نه لری او ورځ په ورځ کمزورې کیږی نو هغه فدیه ورکولې شي یعنی دهرې روژې بدله احتیاطاً دوه انګریزی سیره غنم یا ددې قیمت مسکین ته ورکوی.(شامی) ﴿۱﴾ اود مونځ کولو په وخت څوك خادم وغیره دده سره کینی او ورته دې یادوی﴿۲﴾او فرض دې په شرط دطاقت سره په ولاړه کوی﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: المریض اذا تحقق الیأس من الصحة فعلیه الفدیة لکل یوم من المرض.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲:۱۲٦ فصل فی العوارض)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: مصلی العد عند نفسه انسانا فیخبره اذا سها عن رکوع او سجود یجزیه اذا لم یمکنه الا بهذا کذا فی القنیة.

(فتاوی عالمگیریه ۱:۱۳۸ قبیل صلاة المسافر)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصکفی: وان قدر علی بعض القیام ولو متکئا علی عصا او حائط قام لزوما بقدر ما یقدر ولو قدر آیة او تکبیرة علی المذهب لان البعض معتبر بالکل وان تعذرالا القیام اومأ قاعدا

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۱:۵۲۰ باب صلاة المریض)

په فدیه کښې مسکینانو ته د دوه وخته روټئ خوړلو په صورت کښې نقد قیمت کافی نه دې

سوال: څه فرمائی علمائې دین دې مسئلې باره کښې چه مانه دوه روژې قضا شوی دی اوس زما خیال دې چه دوه مسکینانو ته یو سل شل وخته خوراک اورخروم آیا دا صورت صحیح کیدې شی؟ یا آسان صورت خودلو سره راته د شکریه موقعه راکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرشید یو اې ای دوبئ ...... ۲۵\ شعبان ۱۴۰۲ھ

الجواب: په فدیه اداکولو کښې ضروری ده چه یا هرمسکین ته نیمه چنهاکئ دپاسه دوه سیره (انګریزی) غنم یا ددې قیمت ورکړې شی (۱) او د خوراک ورکولو په صورت کښې دوه وخته خوراك ورکول ضروری دی د خوراك نقد قیمت ورکول کافی نه دې (۲) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة ابن عابدين: (قوله ككفارة المظاهر) مرتبط بقوله و كفر اى مثلها فى الترتيب فيعتق اولا فان لم يجد صام شهرين متتابعين فان لم يستطع اطعم ستين مسكينا لحديث الاعرابى المعروف فى الكتب الستة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۱۹ مطلب فى الكفارة)

نوټ ...... د فطرانې د مقدار تفصيل ددې فتاوې په دریم جلد ص ۵۰۷ باب صدقة الفطر کښې اوګورئ

(۲) قال العلامة الحصكفى: فان عجز عن الصوم اطعم ستين مسكينا كالفطرة قدرا ومصرفا او قيمة ذلك من غير المنصوص الا العطف للمغايرة وان اراد الاباحة فغداهم وعشاهم (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲:۱۳۳ باب الكفارة)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب الاعتکاف

بسم الله الرحمن الرحیم

قال الله تبارک وتعالی:

ثم اتموا الصیام الی اللیـــل، ولا تباشــــــــــروهن وانتم عٰکفون فی المسٰجد.

.......[البقره: ۱۸۷].........

....

باب الاعتکاف

سګریټ یا چیلم څکلو د باره به معتکف د جمات نه بهرنه وځی

سوال: څه فرمائي علماء دین دی مسئلې باره کښې چه که معتکف د سګریټ یا چیلم څکلو عادی وی. نو آیا هغه به ددې دپاره د جمات نه بهر وځی؟ بینوا توآجرو

المستفتی نامعلوم ۷۲/۸/۱۰

الجواب: سګریټ او چیلم څکل د طبعی حاجتونو نه نه دی. ددې وجه نه دې دپاره به د جمات نه بهر نه وځی. البته ددې اجازت دې چه جمات کښې دې اودریږی او سردې بهر وباسی او لوګې د بهر پوک وهی.﴿۱﴾ لان الاعتبار للاقدام دون الراس ﴿۲﴾

﴿۱﴾ سګریټ څکل او چیلم څکل د کراهت نه خالی نه دې، او د بدبو په وجه ددې په جمات کښې څکل هم مکروه دې، لیکن دا ممنوع شرعی دې، ممنوع اعتکاف نه دې کما یدل علیه عبارة الهندیة: واذا سکر المعتکف لیلا لم یفسد اعتکافه لانه تناول محظور الدین لا محظور الاعتکاف کما لو اکل مال الغیر.(فتاوی عالمگیریه ۱:۲۱۳ باب الاعتکاف) لهذاکه د عادی سړي حاجت زیات شی، نو د تطبیق هم دا صورت دې، چه د جمات په احاطه کښې دې اودریږی او لوګې د بهر پریږدی، او خوله دې صفا کړې او سر دې دننه کړی.

لان الاعتبار للاقدام دون الرأس کما یدل علیه عبارة الهندیة: ولا بأس ان یخرج رأسه الی بعض اهله لیغسله کذا فی التتارخانیة. (فتاوی عالمگیریه ۱:۲۱۳ بیان مفسدات الاعتکاف)...... (ازمرتب)

﴿۲﴾وفی المنهاج: اعلم ان المعتکف لا یخرج من المسجد لشرب الدخان فالالیق ان یمکث فی المسجد ویخرج رأسه منه لان الاعتبار للاقدام دون الراس.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۳:۲۴ باب المعتکف یخرج لحاجته ام لا)

د سخت ضرورت په وجه د اعتکاف پریخودلو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه که یو سړې د خپل اهل عیال د بیمارۍ په وجه د ناڅاپي حادثې په وجه اعتکاف پریږدي، نو دا جائز دی او که نه؟

المستفتی: عبد العزیز طوره ورئ کوهاټ

الجواب: د یقیني خطرې په وجه اعتکاف پریخودل جائز دی. پس معتکف چه په داسې حالت کښې د معتکف نه بهر ؤځی، نو اعتکاف فاسد شو. البته ګناه ګار به نه وی. ماخوذ از ردالمحتار ودر مختار ﴿۱﴾ وهو الموفق

د محلې په هرجمات کښې د اعتکاف مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه په رمضان کښې د محلې په هرجمات کښې اعتکاف مسنون دې، یا صرف په یو کښې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم

الجواب: اعتکاف په عشره اخیره کښې مسنون علی الکفایه دي.

لکن انه لم یذکر فی روایة الاعتکاف فی سوی المسجد النبوی فی عهده ﷺ وهو یشیر الی انه یکفی اعتکاف شخص واحد من البلدة لکن التشبیه للاعتکاف بالتراویح مشیرا الی انه مسنون لاهل ....

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: واما ما لایغلب کانجاء غریق وانهدام مسجد فمسقط للاثم لا للبطلان والا لکان النسیان اولیٰ بعدم الفساد، وقال العلامة ابن عابدین: حیث جعل الخروج لعیادة المریض والجنازة وصلوتها وانجاء الغریق والحریق والجهاد اذا کان النفیر عاما واداء الشهادة مفسدا بخلاف خروجه الی مسجد آخر الخ

الدرالمختار مع ردالمحتار ۲-۴۵۰ باب الاعتکاف)

كل مسجد من البلدة فافهم وليرجع الى ردالمحتار ﴿۱﴾. وهو الموفق

د اعتکاف په دوران کښې په جمات کښې دنياوی خبرې وغيره کول مکروه دی

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه د اعتکاف دوران کښې جمات کښې گپ شپ لگول او دنياوی خبرې کول څنگه دی؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبد الرحمٰن اچهره لاهور شهر ۸/۹/۸۷

الجواب: دا عمل مکروه دې﴿۲﴾. د اعتکاف دوران کښې د عباداتو خاص خيال ساتل ضروری دی﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله سنة على الكفاية) نظيرها اقامة التراويح بالجماعة فاذا قام بها البعض سقط الطلب عن الباقين.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۱ باب الاعتكاف)

قال العلامة ابن عابدين: وهل المراد انها سنة كفاية لاهل كل مسجد من البلدة او مسجد واحد منها او من المحلة ظاهر كلام الشارح الاول واستظهر الثاني ويظهرلى الثالث لقول المنية حتى لو ترك اهل محلة كلهم الجماعة فقد تركوا السنة واساؤا.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۱: ۵۲۱ مبحث فى التراويح)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: يكره للمعتكف التكلم بالمباح بخلاف غيره اى غير المعتكف...... والمراد ما يحتاج اليه من امر الدنيا اذا لم يقصد به القربة والا ففيه ثواب...... انه مكروه اى اذا جلس له كما قيده فى الظهيرية ذكره فى البحر وفى المعراج عن شرح الارشاد لا بأس بالحديث فى المسجد اذا كان قليلا فاما ان يقصد المسجد للحديث فلا.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۷ قبيل مطلب فى ليلة القدر)

﴿۳﴾ قال العلامة النظام: (المعتكف) يلازم التلاوة والحديث والعلم وتدريسه وسير النبى ﷺ والانبياء عليهم السلام واخبار الصالحين ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د دکانونو د پاسه جوړ شوې جمات کښې د اعتکاف مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه کوم جمات په بازار کښې د دکانونو د چت دپاسه جوړ شوې وی. او خلق په هغې کښې پنځه وخته مونځ کوی. آیا په هغې کښې د اعتکاف دپاره کښیناستل پکار دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم

الجواب: کوم جمات چه مملوک غیر موقوف دکانونو باندې جوړ شوې وی. هغه مسجد عرفی دې. مسجد شرعی نه دې. کما فی وقف البحر(۱) پس داسې قسمه جماتونو کښې اعتکاف دپاره کښیناستل صحیح نه دی. لان المسجد له شرط(۲) وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) وکتابة امور الدین، فان فیه تسلیم المعتکف کلیته الی عبادة الله تعالیٰ فی طلب الزلفی وتبعید النفس من شغل الدنیا التی هی مانعة عما یستوجب العبد من القربیٰ واستغراق المعتکف اوقاته فی الصلاة اما حقیقة او حکما لان المقصد الاصلی من شرعیته انتظار الصلاة بالجماعات وتشبیه المعتکف نفسه بمن لا یعصون الله ما امرهم ویفعلون ما یؤمرون وبالذین یسبحون اللیل والنهار وهم لا یسأمون.

(فتاویٰ عالمگیریة ۱: ۲۱۲ الباب السابع فی الاعتکاف)

(۱) قال العلامة ابن نجیم: ان شرط کونه مسجدا ان یکون سفله وعلوه مسجدا لینقطع حق العبد عنه لقوله تعالیٰ وان المساجد لله بخلاف ما اذا کان السرداب او العلو موقوفا لمصالح المسجد فانه یجوز اذ لاملک فیه لاحد بل هو من تتمیم مصالح المسجد.

(البحر الرائق ۵: ۲۵۱ فصل فی احکام المساجد کتاب الوقف)

(۲) قال فی الهندیة: واما شروطه فمنها النیة...... ومنها مسجدالجماعة الخ.

(فتاویٰ عالمگیریة ۱: ۲۱۱ الباب السابع فی الاعتکاف)

وقال العلامة الحصکفی: والکون فی المسجد...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

ښځو لره د اعتکاف د پاره کور کښې ځائي مخصوص کول پکار دی

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه د ښځو دپاره اعتکاف کول جائز دی او که نه؟ او زمونږ په علاقو کښې په کورونو کښې د مونځ دپاره ځائي یا کمره مخصوص نه وی. نو ښځه په کوم ځائي اعتکاف کوی؟ بينوا توجروا

المستفتی: نامعلوم

الجواب: ښځې هم اعتکاف کولې شی. کما فی در المختار او لبث امـــرءة فی مسجد بيتــها﴿۱﴾ او کور کښې چه کوم ځائي غواړی پرده د ؤلګوی او د اعتکاف دپاره دې ځائي مخصوص کړی.﴿ ۲﴾ وهو الموفق

د جمعې مونځ د پاره بل جمات ته تلل د اعتکاف د پاره مفسد نه دې

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه که يو عـالم يو معتکف ته حکم وکړو. چه د رمضان په آخر کښې معتکف وو. چه د ظهر او عصر دپاره بهرد انسانی حاجت نه فارغيدونه پس هم په هغه بهروالاجمات کښې د جمعې سره مونځ ادا کړه. اوس اګر چه په دې جمات کښې هم د جمعې سره مونځ کيږی. په کوم کښې چه اعتکاف کوی. اوس دې مونځونو دپاره بهر تللو باره کښې په اعتکاف مسنون عشراخيره کښې علماء څه فرمائي. اعتکاف فاسد دې او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: مولوی امين الدين بروخيل ميرعلی وزيرستان ۲۳/۱۲/۱۹۷۱

(بقيه حاشيه)والنية من مسلم عاقل طاهر من جنابة وحيض ونفاس شرطان.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۴۱ باب الاعتکاف)

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۴۰ باب الاعتکاف)

﴿۲﴾ وفی الهندية: ولو لم يکن فی بيتها مسجد تجعل موضعا منه مسجدا فتعتکف فيه کذا فی الزاهدی. (فتاوی عالمگيرية ۱: ۲۱۱ باب الاعتکاف)

الجواب: معتکف د جمعې د مونځ دپاره بهر وتلې شي.

ولم اجده صريحا لكن يدل عليه ما فى ردالمحتار ثم فى الجامع قيل اذا كان يصلى فيه بجماعة فان لم يكن ففى مسجده افضل لئلا يحتاج الى الخروج (۲:۱۲٦) ﴿۱﴾ وجه الدلالة ان الجماعة واجبة على العين ﴿۲﴾ فلولم يجز الخروج لقال "ففى مسجده واجب" فافهم واعلم ان عند الصاحبين فيه توسعا ﴿۳﴾ فليراجع. وهو الموفق

معتکف د پاره د سګریټ نوشی او مریضانو له په قیمت باندې دوائي ورکولو نه بچ کیدل پکاردی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې چه د جامع مسجد امام هم دې، سګریټ څکی او طبیب هم دې، په رمضان کښې اعتکاف دپاره کښیناستل غواړی. د اعتکاف دوران کښې دا امام سګریټ څکلې شی او مریضانو ته دوائي ورکولې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عبدالرحیم عزیز کبیروالا ملتان ۱۹/۳/۱۹٦۹

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲:۱۳۰ باب الاعتكاف)

﴿۲﴾ قال الشامى: قال الزاهدى ارادوا بالتاكيد الوجوب وفى النهر عن المفيد الجماعة واجبة وسنه لوجوبها بالسنة...... وقال فى شرح المنية والاحكام تدل على الوجوب من ان تاركها بلا عذر يعزر وترد شهادته ويأثم الجيران بالسكوت عنه.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۱:۳۰۸ باب الامامة)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن نجيم: لو خرج لحاجة الانسان لم ذهب لعيادة المريض اولصلوة الجنازة من غير ان يكون لذلک قصد فانه جائز بخلاف ما اذا خرج لحاجة الانسان ومكث بعد فراغه انه ينتقض اعتكافه عند ابى حنيفة قل او كثر وعندهما لا ينتقض مالم يكن اكثر من نصف يوم كذا فى البدائع

(البحر الرائق ۲:۳۰۲ بحث فان خرج ساعة بلا عذر)

الجواب: سګرېټ څکل او مریضانو ته په قیمت باندې دوائي ورکول د ثواب په کار کښې داخل نه دی، لهذا ددې نه بچ کېدل پکار دی(بحر ۲: ۳۰۴)(۱) وهوالموفق.

د اعتکاف د پاره د ګرمۍ په موسم کښې یخو علاقو ته د تللو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د ګرمۍ د تکلیف نه بچ کېدلو دپاره د اعتکاف دپاره یخو علاقو ته سفر کولو شرعا اجازت شته او که نه؟ هرکله چه د ګرمۍ د سختۍ په وجه د ژوند معمولات کافی متاثره کیږی.او دې سفر اختیارولو کښې هوټل ته د پیشمنی دپاره او روژه ماتی دپاره د تللو اجازت شته او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد طیب سخاکوټ ملاکنډ ایجنسی ۱۵/۷/۸۴

الجواب: واضحه خبره داده، چه د روژې یا اعتکاف دپاره یخو علاقو ته سفرکول نه خو مطلوب شرعی دی.او نه ممنوع شرعی، بلکه مباح دی، اذا لم یستطع الصیام الافیه،او کوم معتکف چه خادم نه ساتی نو هغه د خوراک څکاک دپاره کور وغیره ته تللې شی.کما فی ردالمحتار والبحر وغیره(۲) لکن

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجیم: (قوله وکره احضار المبیع والصمت والتکلم الابخیر)......: ان المراد بالخیر هنا مالا اثم فیه فیشمل المباح وبغیر الخیر ما فیه اثم...... وقال فی الهدایة لکنه یتجانب ما یکون ماثما والظاهر ما ذکرنا: کما لا یخفیٰ قالوا ویلازم قراءة القرآن والحدیث والعلم والتدریس وسیرالنبی ﷺ وقصص الانبیاء وحکایات الصالحین وکتابة امور الدین. (البحر الرائق ۲: ۳۰۴ باب الاعتکاف)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله لعدم الضرورة) ای الی الخروج حیث جازت فی المسجد وفی الظهیریة وقیل یخرج بعد الغروب للاکل والشرب وینبغی حمله علی ما اذا لم یجد من یاتی له به فحینئذ یکون من الحوائج الضروریة کالبول بحر.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۶ باب الاعتکاف)

اصل مشهور الضروری یقدر بقدر الضرورة(۱) په دې بناء باندې خوراک وغیره جمات ته راوړل او خوړلې شي وهو الموفق

د معتکف د اخراج ریح د پاره د جمات نه د وتلو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه که معتکف ته د اخراج ریح ضرورت راشي، نو د جمات نه بهربه ؤځي که نه؟ که بهر لاړو نو اعتکاف ئې فاسد شو او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: سید رحمن ډګر سوات

الجواب: د اخراج ریح دپاره د جمات نه بهر وتلو باندې اعتکاف ته متاثر کیږي. لانه من ممنوعات المسجد، اګر چه د بعضو په نزد په جمات کښې د اخراج ریح رخصت شته دې.(۲) وهو الموفق

د جمعې د پاره جامع مسجد ته تلل مفسد اعتکاف نه دې

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د جمعې د مونځ دپاره جامع مسجد ته تلل اعتکاف لره ماتونکې دې او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبد الرحمٰن دار العلوم ایوبیه تجوړی ۷شوال ۱۴۰۱ھ

الجواب: د جمعې مونځ دپاره جامع مسجد ته تلل مفسد اعتکاف نه دی.(۳) وهو الموفق

---

(۱) قال الخالد الاتاسی: الضرورات تقدر بقدرها یعنی کل فعل او ترک جوز للضرورة فالتجویز علی قدرها ولا یتجاوز عنها. (شرح المجلة للاتاسی ۱: ۵۶ المادة ۲۲)

(۲) وفی الهندیة: سئل ابو حنیفة رحمه الله عن المعتکف اذا احتاج الی الفصد او الحجامة هل یخرج فقال لا وفی اللآلی واختلف فی الذی یفسو فی المسجد فلم یر بعضهم بأسا وبعضهم قالوا لا یفسو ویخرج اذا احتاج الیه وهو الاصح کذا فی التمرتاشی (فتاوی عالمګیریة ۵: ۳۲۱ الباب الخامس فی آداب المسجد والقبلة)

(۳) قال العلامة الموصلی: ولا یخرج من معتکفه — (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

معتکف د پاره قرآن مجید اوریدلو یا اورولو د پاره بل جمات ته تلل

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه که یو حافظ قران سرې اعتکاف وکړي، لیکن په کوم جمات کښې چه معتکف دې، په هغې کښې خلق د ختم فی التراویح د پاره تیار نه دی، نو آیا دا حافظ صاحب د قرآن مجید اورولو د پاره بل جمات ته تلې شي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحیم تهانه ملاکنډ

الجواب: که دې حافظ په اعتکاف کښې کښیناستلو په وخت کښې ددې استثناء کړې وه، نو صحیح ده. ګنې د احتیاط خبره داده، چه نه د وځي ﴿۲﴾ وهو الموفق

(بقیه حاشیه)الا لحاجة الانسان او الجمعة لان الاعتکاف تقرب الی الله تعالیٰ بترک المعاصی وترک الجمعة معصیة فینا فیه ویخرج قدر ما یمکنه اداء السنة قبلها وقبل قدر ست رکعات یعنی تحیة المسجد ایضا ویصلی بعدها اربعا او ستا ولو اطال المکث جاز.

(الاختیار لتعلیل المختار ۱:۱۷۸ باب الاعتکاف)

﴿۱﴾ وفی الهندیة: ولو شرط وقت النذر والالتزام ان یخرج الی عیادة المریض وصلوة الجنازة وحضور مجلس العلم یجوز له ذلک.

(فتاوی عالمگیریة ۱:۲۱۲ الباب السابع فی الاعتکاف)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغینانی: ولو خرج من المسجد ساعة بغیر عذر فسد اعتکافه عند ابی حنیفة لوجود المنافی وهو القیاس وقالا لا یفسد حتی یکون اکثر من نصف یوم وهو الاستحسان لان فی القلیل ضرورة، قال ابن الهمام (وهو الاستحسان) یقتضی ترجیحه لانه لیس من المواضع المعدودة التی رجح فیها القیاس علی الاستحسان ثم هو من قبیل الاستحسان بالضرورة کما ذکره المصنف الخ.

(هدایة مع فتح القدیر ۲:۱۱۴ باب الاعتکاف)

د جمعې د غسل د پاره معتكف لره د جمات نه وتل

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې چه د اعتكاف دوران كښې د جمعې په ورځ غسل د پاره د جمات نه وتل جائز دي او كه نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: نامعلوم

الجواب: چونكه په بعضې جزئياتو كښې سنت مؤكده اعتكاف لره په نفلي اعتكاف كښې شمار كړې شوې دې. لهذا دې سره اعتكاف نه فاسديږي. في ردالمحتار واما النفل اى الشامل للسنة المؤكدة ﴿۱﴾ البته احتياط په دې كښې دې چه په شروع كښې دې استثناء وكړي. او يا چه كله د طهارت يا قضاء حاجت د پاره وځي. نو بالتبع دې په هغې كښې د جمعې غسل وكړي. كمافي البدائع﴿۲﴾. وهوالموفق

د معتكف د پاره د ګرمۍ د وجهې نه غسل د پاره وتل

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې چه معتكف د ګرمۍ په وجه غسل د پاره وتلې شي. او كه نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد عبدالواحد نقشبندى

الجواب: كه دا اعتكاف منذور او واجب نه وي. نو په هغې كښې غسل د پاره وتل مفسد نه دي.

كمافى الهندية ۱: ۲۲۶ هذا كله في الاعتكاف الواجب اما في النفل فلا بأس بان ...

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۳۳ باب الاعتكاف)

﴿۲﴾ قال العلامة الكاساني: ويجوز ان تحمل الرخصة على ما اذا كان خرج المعتكف لوجه مباح كحاجة الانسان او للجمعة ثم عاد مريضا او صلى على جنازة من غير ان كان خروجه لذلك قصدا وذلك جائز.

(بدائع الصنائع ۲: ۲۸۳ فصل ما يفسد الاعتكاف وما لا)

يخرج بعذر وغيره فى ظاهر الرواية وفى التحفة فلا بأس فيه بان يعود المريض ويشهد الجنازة كذا فى شرح النقاية للشيخ ابى المكارم ﴿۱﴾

او که چرې په اعتکاف کښې دداخليدو په وخت د ګرمئ د غسل دپاره د وتلو استثناء اوکړی، نود علامه شامی د رائې مطابق به هم مفسد نه وی، ځکه چه دوی د آخری عشرې اعتکاف ته د واجب په شان حکم ورکوی﴿۲﴾

ومسئلة الاستثناء فى الهندية ۱:۲۲۶ فليراجع ﴿۳﴾. وهو الموفق

په اعتکاف کښې د استثناء مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه که يو سړې په اعتکاف

﴿۱﴾(فتاویٰ عالمگيرية ۱:۲۱۳ الباب السابع فى الاعتكاف)

﴿۲﴾ قال العلامة الشامى: والصحيح انه سنة مؤكدة لان النبىﷺ واظب عليه فى العشر الاواخر من رمضان والمواظبة دليل السنة من ان المواظبة بلا ترك دليل الوجوب والجواب كما فى العناية انه عليه السلام لم ينكر على من تركه ولو كان واجبا لانكر، وحاصله ان المواظبة انما تفيد الوجوب اذا اقترنت بالانكار على التارك...... وقوله فى البحر لا يمكن حمله عليه لتصريحهم بان الصوم انما هو شرط فى المنذور فقط دون غيره فيه نظر لانهم انما صرحوا بكونه شرطا فى المنذور غير شرط فى التطوع وسكتوا عن بيان حكم المسنون لظهور انه لا يكون الا بالصوم عادة ولهذا قسم فى متن الدرر...... ثم قال والصوم شرط لصحة الاول لا الثالث ولم يتعرض للثانى لما قلنا ولو كان مرادهم بالتطوع ما يشمل المسنون لكان عليه ان يقول شرط لصحة الاول فقط كما قال المصنف فعبارة صاحب الدرر احسن من عبارة المصنف. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۳۱ باب الاعتكاف)

﴿۳﴾ وفى الهندية: ولو شرط وقت النذر والالتزام ان يخرج الى عيادة المريض وصلاة الجنازة وحضور مجلس العلم يجوز له ذلك كذا فى التتارخانية ناقلا عن الحجة. (فتاوىٰ عالمگيرية ۱:۲۱۲ مفسدات الاعتكاف)

کښې کښیناستلو په وخت کښې د جنازې وغیره استثناء وکړی، نو څومره لرې پورې جنازې دپاره تللې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی محمد سلیمان ټیکسلا ۱۲/ اګست ۱۹۸۳ء

الجواب: دا شرط صحیح دې. او هره قریب او بعید جنازې دپاره تللې شی.(۱) البته که اکثر وخت په شپه او ورځ کښې د جمات نه بهر وو، نو هغه شپه او ورځ به په اعتکاف کښې نه شمار کیږی.(۲) وهوالموفق

د معتکف د جنازې د پاره د وتلو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې په رمضان المبارک کښې معتکف شو، اود جنازې مونځ دپاره بهر ووتلو، آیا په اعتکاف کښې فرق راځی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: پیر نجیم علی شاه حقانی ۸۳/۸/۱۲

الجواب: که هغه سړې اعتکاف شروع کولو په وخت کښې استثناء کړې وه. مثلاً دا نیت ئې کړې وی، چه زهٔ به جنازې ادا کولو دپاره بهر ته ووځم. نو په دې صورت کښې دا اعتکاف په خپل ځائي صحیح دې(شرح التنویر،(۳)، او

---

(۱) قال العلامة النظام: ولو شرط وقت النذر والالتزام ان یخرج الی عیادة المریض وصلاة الجنازة وحضور مجلس العلم یجوز له ذلک کذا فی التاتارخانیة.

(فتاوی عالمگیریة ۱: ۲۱۲ مفسدات الاعتکاف)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: وعلی کل فیظهر من بحث ابن الهمام لزوم الاعتکاف المسنون بالشروع وان لزوم قضاء جمیعه او باقیه مخرج علی قول ابی یوسف اما علی قول غیره فیقضی الیوم الذی افسده لاستقلال کل یوم بنفسه ــ والحاصل ان الوجه یقتضی لزوم کل یوم شرع فیه عندهما بناء علی لزوم صومه بخلاف الباقی لان کل یوم بمنزلة شفع من النافلة الرباعیة وان کان المسنون هو اعتکاف العشر بتمامه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۳۳ باب الاعتکاف)

(۳) قال العلامة الحصکفی: لو شرط وقت النذر ان ــ (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

که استثناء ئې نه وه کړې، لیکن د طهارت یا قضاء حاجت دپاره ؤوتلو، او په دې دوران کښې ئې جنازه هم ادا کړه. نو په دې صورت کښې هم اعتکاف صحیح دې، (بدائع الصنائع ج۲ ص۱۱۴)﴿۱﴾ او که جنازې دپاره قصدا بالذات وتلې وی، نو د ظاهر روایت په وجه ددهٔ اعتکاف فاسد شوې نه دې، البته کښې مسنون د منذور په حکم کښې ؤمنلې شی. نو یوه ؤرځ شپه به قضا راؤړی﴿۲﴾ وهوالموفق

د معتکف د پاره په هیره د جمات نه وتلو کښې مفتی به قول

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه که معتکف په هیره د جمات نه ؤځی، نو د امام صاحب رحمه الله په نزد اعتکاف ماتیږی. خلافا لهما کما فی الهدایة، فتوی په کوم مذهب ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مبارک علی شاه مدرسه عربیه تجوری بنوں ۲۳ شوال /۱۴۰۱ھ

الجواب: د قواعدو په اعتبار سره د صاحبینو مذهب قوی دې، لیکن احوط د امام صاحب مذهب دې. اما....

(بقیه حاشیه) یخرج لعیادة مریض وصلاة جنازة وحضور مجلس علم جاز ذلک فلیحفظ.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۴۶ باب الاعتکاف)

﴿۱﴾ قال العلامة الکاسانی: ویجوز ان تحمل الرخصة علی ما اذا کان خرج المعتکف لوجه مباح کحاجة الانسان او للجمعة ثم عاد مریضا او صلی علی جنازة من غیر ان کان خروجه لذلک قصدا وذلک جائز.
(بدائع الصنائع ۲: ۲۸۴ فصل ما یفسده ومالایفسده)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: فلو شرع فی نفله ثم قطعه لا یلزمه قضاؤه لانه لا یشترط له الصوم علی الظاهر من المذهب وما فی بعض المعتبرات انه یلزم بالشروع مفرع علی الضعیف قاله المصنف وغیره وحرم علیه ای علی المعتکف اعتکافا واجبا اما النفل فله الخروج لانه منه له لا مبطل کما مر.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۴۳ باب الاعتکاف)

الاول فلكونها استحسانا واما الثانى فظاهر ﴿۱﴾ واما مبحث ابن الهمام فيمكن ان يجاب عنه بان الملحوظ عندهم نفس الخروج لا متعلقاته. وهو الموفق

فساد صوم سره اعتکاف مسنون تطوع جوړیږي. فاسدیږي نه

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د کوم معتکف روژه فاسده شی، آیا په هغې سره اعتکاف هم فاسدیږي؟

المستفتی: محمد خالق عنایت کِلې باوجوړ ۱۷۷۸۴

الجواب: د اهل تحقیق په نزد په اعتکاف مسنون کښې روژه شرط نه ده. وهذا الراجح عند صاحب البحر﴿۲﴾. او د علامه شامی ﷫ په نزد په دې کښې

﴿۱﴾ قال العلامة المرغيناني: ولو خرج من المسجد ساعة بغير عذر فسد اعتكافه عند ابى حنيفة لوجود المنافى وهو القياس وقالا لا يفسد حتى يكون اكثر من نصف يوم وهو الاستحسان لان فى القليل ضرورة، قال ابن الهمام (قوله وهو الاستحسان) يقتضى ترجيحه لانه ليس من المواضع المعدودة التى رجح فيها القياس على الاستحسان ثم هو من قبيل الاستحسان بالضرورة كما ذكره المصنف واستنباط من عدم امره اذا خرج الى الغائط ان يسرع المشى بل يمشى على التؤدة وبقدر البطء تتخلل السكنات بين الحركات على ما عرف فى فن الطبيعة وبذلك يثبت قدر من الخروج فى غير محل الحاجة فعلم ان القليل عفو الخ. (هدايه مع فتح القدير ۲: ۳۱۱ باب الاعتكاف)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجيم: واشار بالمسجد والصوم والنية الى شرائطه لكن ذكر الصوم معها لا ينبغى لانه لا يمكن حمله على المنذور لتصريحه بالسنية ولا على غيره لتصريحه بعد بان اللبث نفلا ساعة فلزم ان الصوم ليس من شرطه ..... بان الصوم انما هو شرط فى المنذور فقط دون غيره الخ. (البحر الرائق ۲: ۲۹۹ باب الاعتكاف)

روژه شرط ده. لیکن د روژې د فاسدیدو په وجه دا اعتکاف مسنون خارج کیدلو سره تطوع جوړ شی. باطلیږی نه کما فی ردالمحتار باب الاعتکاف(۱)

وهوالموفق

په حالت اعتکاف کښې اخبار لوستل اور ریډیو باندې خبرونه اوریدل

سوال. څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو ریټائر استاذ په اعتکاف کښې ناست دې. هغه په اعتکاف کښې اخبار او رسالې ګوری. او خبرونه اوریدلو دپاره ریډیو هم ځان سره ساتی. آیا ددهٔ دپاره دا جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی نامعلوم......

﴿۱﴾ قال العلامة الشامی: (قوله علی المذهب) وهو روایة الاصل ومقابله روایة الحسن انه شرط للتطوع ایضا وهو مبنی علی اختلاف الروایة فی ان التطوع مقدر بیوم اولا ففی روایة الاصل غیر مقدر فلم یکن الصوم شرطا له وعلی روایة تقدیره بیوم وهی روایة الحسن ایضا یکون الصوم شرطا له کما فی البدائع وغیرها قلت ومقتضی ذلک ان الصوم شرط ایضا فی الاعتکاف المسنون لانه مقدر بالعشر الاخیر حتی لو اعتکفه بلا صوم لمرض او سفر ینبغی ان لا یصح عنه بل یکون نفلا فلا تحصل به اقامة سنة الکفایة ویؤیده قول الکنز سن لبث فی مسجد بصوم ونیة فانه لا یمکن حمله علی المنذور لتصریحه بالسنیة ولا علی التطوع لقوله بعده واقله نفلا ساعة فتعین حمله علی المسنون سنة مؤکدة فیدل علی اشتراط الصوم فیه وقوله فی البحر لا یمکن حمله علیه لتصریحهم بان الصوم انما هو شرط فی المنذور فقط دون غیره فیه نظر لانهم انما صرحوا بکونه شرطا فی المنذور غیر شرط فی التطوع وسکتوا عن بیان حکم المسنون لظهور انه لا یکون الا بالصوم عادة ولهذا قسم فی متن الدرر الاعتکاف الی الاقسام الثلاثة المنذور والمسنون والتطوع ثم قال والصوم شرط لصحة الاول لا الثالث ولم یتعرض للثانی لما قلنا ولو کان مرادهم بالتطوع ما یشمل المسنون لکان علیه ان یقول شرط لصحة الاول فقط الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۱ باب الاعتکاف)

الجواب (۱، ۲، ۳، ۴) د اعتکاف مسنونه په فاسدولو کښ یوه ورځ او شپه اعتکاف قضا کول دی، وهو قول ابی حنیفة ومحمد، او د امام ابویوسف رحمه الله په نزد د باقی ورځو قضا راوړل هم ضروری دی، (ماخوذ از شامی)(۱) او بهرحال دا قضا علی الاحوط به په غیر رمضان کښ کول وی. نه په دې کښ د څه مودې تعین شته، او نه فدیه ورکول کافی ده.(۲)

---

(۱) قال العلامة محمد امین: ومقتضی النظر لو شرع فی المسنون اعنی العشر الاواخر بنیته ثم افسده ان یجب قضاءه تخریجا علی قول ابی یوسف...... ای یلزمه قضاء العشر کله لو افسد بعضه...... واما علی قول غیره فیقضی الیوم الذی افسده لاستقلال کل یوم بنفسه...... والحاصل ان الوجه یقتضی لزوم کل یوم شرع فیه عندهما بناء علی لزوم صومه بخلاف الباقی لان کل یوم بمنزلة شفع من النافلة الرباعیة وان کان المسنون هو اعتکاف العشر بتمامه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۳ باب فی الاعتکاف)

(۲) چونکه د علامه شامی رحمه الله په نزد په اعتکاف کښ روژه شرط ده. اګر چه د علامه ابن نجیم په نزد صرف په اعتکاف منذور کښ روژه شرط ده، لیکن د دلائلو په اعتبار سره د علامه شامی رحمه الله قول راجح معلومیږی. نو ګویا چه دهغوی په نزد اعتکاف مسنون د اعتکاف منذور سره نزدې دې.

کما یفهم من عباراته حیث قال: ومقتضی ذلک ان الصوم شرط ایضا فی الاعتکاف المسنون لانه مقدر بالعشر الاخیر حتی لو اعتکفه بلا صوم لمرض او سفر ینبغی ان لا یصح عنه بل یکون نفلا فلا تحصل به اقامة سنة الکفایة ویؤیده قول الکنز...... فتعین حمله علی المسنون سنة مؤکدة فیدل علی اشتراط الصوم فیه الخ (ردالمحتار ۲: ۱۴۱ باب الاعتکاف)

او په دې صفحه کښې فرمائی:

ان المواظبة انما تفید الوجوب اذا اقترنت بالانکار علی التارک, او ۲: ۱۴۳ کی فرمائی: القول لکن بعد ما صرح صاحب البدائع بلزومه بالشروع ذکر روایة الحسن ووجهها وهو ان الشروع فی التطوع موجب للاتمام علی اصل اصحابنا صیانه للمؤدی عن البطلان الخ.

پس د تحقیق په رڼا کښ د حضرت مفتی صاحب رجحان دې طرف ته دې.

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

(۵) د ګرمی په وجه غسل کول اعتکاف نه فاسد کوی. البته احوط داده، چه په اول کښې دې استثنا، وکړی. او مسنون دادی، چه په معتکف کښې دې اوده شی. لیکن په جمات کښې په نورو ځایونو کښې اوده کیدل مفسد نه دی (شامی)﴿۱﴾. وهوالموفق

د تولې میاشتې معتکف لره د جمات نه بغیر د عذر نه وتلو په صورت کښې د قضا مسئله

سوال: څه فرمائیٔ علماء دین دې مسئلې باره کښې چه بنده د رمضان په شروع کښې د تولې میاشتې د اعتکاف نیت وکړو. د اعتکاف دوران کښې بنده یو څو منټو دپاره د جمات حجرې ته، چه په هغې کښې امام صاحب بیمار پروت وو. د عیادت دپاره لاړو، احساس کیدلو سره زر جمات ته واپس راغلو، د شریعت مطابق په اعتکاف کښې نقصان راغلو او که نه؟ واضحه دې وی چه دا اعتکاف د نذر نه وو؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی سخی بادشاه حقانی مدرسه تعلیم القران کرک ۱۳ اګست ۱۹۸۳ء

الجواب: که دا معتکف په عشره اولی یا وسطی کښې د عیادت دپاره د جمات نه بهر تلې وی، نو په هغه باندې هیڅ قضا نشته. لانه انتهی الاعتکاف بالخروج ثم انشاه بالدخول﴿۲﴾. او که په عشره اخیره کښې بهر ته تلې وو، نو

(بقیه حاشیه)...... د احتیاط په وجه ددې قضا په غیر رمضان کښې کول پکار دی.

قال العلامة الحصکفی: وان لم یعتکف رمضان المعین قضی شهرا غیره بصوم مقصود لعود شرطه الی الکمال الاصلی (۳: ۱۴۲) ......(ازمرتب)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: وخص المعتکف باکل وشرب ونوم وعقد احتاج الیه لنفسه او عیاله فلو لتجارة کره.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۴۶ باب الاعتکاف)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجیم: اذا دخل المسجد بنیة الاعتکاف فهو معتکف ما اقام تارک له اذا خرج وظاهره ان مستند ظاهر الروایة ما ذکره فی الکتاب ولا یمتنع ان یکون مستنده صریحا آخر بل هو الظاهر لنقل الثقات..... ان ظاهر الروایة ...(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د امام ابوحنیفه او امام محمد په نزد د یوې ورځې شپې قضا به کوی، لان التحقیق انه کالمنذور﴿۱﴾. وهو الموفق

د رمضان اعتکاف ماتیدلو په صورت کښې د قضا مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زمونږ په علاقه کښې په تیر رمضان کښې د څه وجه نه اعتکاف مات شو، اوس قوم په دې مسئله کښې دوؤ ډلو کښې تقسیم دې، څوک وائي، چه د باقی ورځو قضا کول ضروری دی، او څوک وائي چه د پوره اعتکاف قضا کول ضروری دې، د صحیح مسئلې نه مونږ خبر کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی . لعل محمد مرغانی جنرل ټائر سروس پېښاور ۲/۱/۶۹

الجواب: د محقق ابن الهمام ترجیح پوره لسو ورځو طرف ته ده. یعنی آخری عشره او قضا د رمضان نه پس په نورو میاشتو کښې ضرور کوی. قال العلامة الشامی ۲:۱۳۵ ثم

(بقیه حاشیه)مروی لا مستنبط واشار الی انه لو شرع فی النفل ثم قطعه لا یلزمه القضاء فی ظاهر الروایة لانه غیر مقدر فلم یکن قطعه ابطالا.

(البحر الرائق ۲:۳۰۰،۳۰۱ باب الاعتکاف)

﴿۱﴾قال العلامة ابن عابدین: (قوله اما النفل) ای الشامل للسنة المؤکدة...... انها مقدرة بالعشر الاخیر...... ومفاد التقدیر ایضا اللزوم بالشروع تامل ثم رأیت المحقق ابن الهمام قال ومقتضی النظر لو شرع فی المسنون اعنی العشر الاواخر بنیته ثم افسده ان یجب قضاءه تخریجا علی قول ابی یوسف فی الشروع فی نفل الصلاة ناویا اربعا لا علی قولهما..... فیظهر من بحث ابن الهمام لزوم الاعتکاف المسنون بالشروع وان لزوم قضاء جمیعه او باقیه مخرج علی قول ابی یوسف اما علی قول غیره فیقضی الیوم الذی افسده لاستقلال کل یوم بنفسه...... والحاصل ان الوجه یقتضی لزوم کل..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

رایت المحقق ابن الهمام قال و مقتضی النظر لو شرع فی المسنون اعنی العشر الاواخر بنیته ثم افسده ان یجب قضاءه الخ ﴿۱﴾ ودلیل الثانی ان الشروع فیه ملزم کالنذر وفی صورة النذر یلزم القضاء فی غیر رمضان فکذا ههنا، قال فی الدرالمختار وان لم یعتکف رمضان المعین قضی شهرا غیره بصوم مقصود لعود شرطه الی الکمال انتهیٰ﴿۲﴾، قلت ویؤیده ما رواه ابو داؤد عن عائشة فامر ببناءه فقوض وامر ازواجه بابنیتهن فقوضت ثم اخر الاعتکاف الی العشر الاول یعنی من شوال ﴿۳﴾. وهوالموفق

د عشره آخیره د اعتکاف قضا او عدم قضا مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د عشره اخیره اعتکاف سنت که فاسد شی. نو دهغې قضا لازم ده او که نه؟ که لازم وی. نو د څومره ورځو لزوم به وی؟ په فتاوی دارالعلوم دیوبند کښې ئې د ردالمحتار حواله ورکولو سره لیکلې دی. چه قضا نشته. او په خلاصة الفتاوی کښې ئې لیکلې دی. چه قضا لازم ده په دې کښې به ترجیح کوم قول ته وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مبارک شاه دارالعلوم تجوړی بنوں ۱۸ شوال ۱۴۰۱ھ

الجواب: د درالمختار د عبارت نه معلومیږی، چه غیر منذور اعتکاف چه مسنون لره هم شامل دې، په وتلو سره باطل او فاسدیږی نه. لیکن د .....

(بقیه حاشیه) یوم شرع فیه عندهما بناء علی لزوم صومه الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۳ باب الاعتکاف)

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۳ باب الاعتکاف)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۴۲ باب الاعتکاف)

﴿۳﴾ (سنن ابی داؤد ۱: ۳۴۱ باب الاعتکاف کتاب الصوم)

ابن الهمام د کلام نه ددې مسنون د شروع نه واجب کیدل معلومیږی ملخص کلامه المذکور فی ردالمحتار ۱: ۱۸۰ انه اذا افسد المنذور یلزمه قضاء الباقی، واذا افسد المسنون (بالجماع مثلا) یلزمه قضاء الیوم الواحد عند ابی حنیفة ومحمد رحمهم الله وعند ابی یوسف رحمه الله یقضی العشر اوالایام الباقیة ﴿۱﴾.

وهوالموفق

د معتکف په مړ کیدلو سره د اعتکاف پوره کیدلو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه زید د اعتکاف دپاره کښېنولې شوې وو، ليکن درې ورځې پس وفات شو، اوس د دوؤ سرو جهګړه ده، يو وائي، چه اعتکاف شوې دې. او دويم وائي، چه اوس به دويم سړې کښېنول پکار وی. اوس ددې نزاع حل څه دې؟ او د اهل محله ذمه فارغه ده او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد نثار کوثر سدو خیل پړانګ چارسده ۵/۵/۲۹

الجواب: چونکه دې دواړو کښې يوکس هم د عشره اخيره اعتکاف نه دې کړې، اوپه آخری عشره کښې د پوره لسو ورځو اعتکاف مسنون دې، او دا اعتکاف لسو ته ونه رسيدو، لهذا که په ټوله محله کښې بل سړې اعتکاف ونه کړو، نو د پوره محلې خلق به تارک السنت وی. ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۳ باب الاعتکاف)

﴿۲﴾ قال العلامة محمد امین: (قوله ای سنة کفایة) نظیرها اقامة التراویح بالجماعة فاذا اقام بها البعض سقط الطلب عن الباقین فلم یأثموا بالمواظبة علی الترک بلاعذر ولو کان سنة عین لا ثموا بترک السنة المؤکدة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۴۱ باب الاعتکاف)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

کتاب الحج

باب تفسیر الحج وشرائطه وارکانه

بسم الله الرحمن الرحيم

....قال الله تعالى:.....

ولله على الناس حج البيت من استطاع اليه سبيلا.

....[آل عمران: ۹۷].....

....

کتاب الحج

باب تفسیر الحج وشرائطه وارکانه

د سفر حج اسرار او منافع

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې د حج باره کښې وائي چه حج دې دپاره فرض کړې شوې دې، چه سړې خپله بستره په خپلو اوږو باندې واچوی او د سفر د سختو نه خبر شی، او د وخت خوراک بې وخته ؤخوری. دې دپاره چه واپس راشی، او د مسافرۍ احساس ورته وی، ایا واقعی حج دې دپاره فرض کړې شوې دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی عبدالوهاب

الجواب: د حج د فرضیت (راز او) سبب تعظیم د بیت الله دې﴿۱﴾، او په سفر حج کښې ډیر منافع او برکات وی، چه په هغې کښې بعضې هغه دی، کوم چه دې صاحب ذکر کړې دی.

یشیر الی الاول ما فی الدر المختار، فرض مرة لان سببه البیت وهو واحد﴿۲﴾

وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الامام ولی الله الدهلوی: المصالح المرعیة فی الحج امور منها تعظیم البیت فانه من شعائر الله وتعظیمه هو تعظیم الله تعالیٰ.

(حجة الله البالغة ۲: ۵۶ مبحث من ابواب الحج)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۱۵۱ کتاب الحج)

حدیث ''من لم یحج فلیمت ان شاء یهودیا او نصرانیا''

په تغلیظ باندي محمول دی

سوال: څه فرمائي علماء دین د دې حدیث د تشریح باره کښې چه چا بغیر د عذر نه حج ونکړو، نو که هغه مړ شو، نو یا یهودی مړ شو یا نصرانی مړ شو، حدیث دا دی

وعن ابي امامة رضي الله عنه قال، قال رسول الله ﷺ من لم یمنعه من الحج حاجة ظاهرة او سلطان جائر او مرض ... فمات ولم یحج فلیمت ان شاء یهودیا او ان شاء نصرانیا (رواه الدارمي). بینوا توجروا

المستفتي نامعلوم ۱۹۷۳/۹/۳

الجواب: د خانه کعبې زیارت او تعظیم یهود او نصاری نه کوی، دا مسلمانان کوی، پس چه کوم مسلمان د استطاعت باوجود بغیر د څه عذر نه حج د بیت الله نه کوی، نو هغه د مسلمانانو په لاره باندې تلل ونکړل، یعني په هغه کښې د یهود ونصاری عمل موجود شو، ګنې که اعتقاد ئې صحیح وی، منکر نه وی، نو دا سړې به مسلمان وی، او حدیث په تغلیظ باندې محمول دی (۱) وهو الموفق

صرف نیت کولو سره حج نه فرض کیږی

سوال: څه فرمائي علماء دین د دې مسئلې باره کښې چه خو سړو زید ته ووئیل

(۱) قال الملا علي قاري: (ان یموت یهودیا او نصرانیا) ای في الکفر ان اعتقد عدم الوجوب وفي العصیان ان اعتقد الوجوب وقیل هذا من باب التغلیظ التشدید والمبالغة في الوعید ... والاظهر ان وجه التخصیص کونهما من اهل الکتاب غیر عاملین به فشبه بهما من ترک الحج حیث لم یعمل بکتاب الله تعالیٰ ونبذه وراء ظهره کانه لا یعلمه، قال الطیبي في الوعید کما في قوله تعالیٰ ومن کفر ... وفاته علی هذه الحالة ووفاته علی الیهودیة والنصرانیة سواء والمقصود التغلیظ
(مرقاة المفاتیح شرح المشکوٰة ۵/۴۴۳ کتاب المناسک الفصل الثاني)

چه مونږ به تا دې کال حج ته لیږو. ته د حج نیت وکړه. بیا هغه د حج درخواست ورکړو منظوری راغله. نو آیا په زید باندې صرف په نیت سره حج فرض شو او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا غلام مجتبی دارالعلوم عثمانیه راول پارک لاهور ۱۰ رمضان ۱۴۰۹ھ

الجواب: حج صرف نیت کولو سره نه فرض کیږی، ترڅو پورې چه تلبیه ئې نه وی وئیلې.﴿۱﴾. وهو الموفق

په حج او عمره کښې د نیت الفاظ غلط وئیل

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې حج تمتع کونکې وو، هغه د ناپوهی په وجه د کراچی نه د حج نیت وکړو. یعنی اللهم انی ارید الحج الخ، حالانکه هغه لره اللهم انی ارید العمرة الخ. وئیل پکار وو. هلته کښې حرم ته لاړو او طواف او سعی ئې وکړه. او ویښته ئې ؤخرول. یعنی د حج نیت کولو سره ئې عمره وکړه. په اتمه ذی الحجه ئې بیا د حج نیت وکړو. دهغه دا حج او عمره ادا شوې دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: زاهد الرحمٰن خانه صواتی کلې کرک ۸۴/۴/۳۲

الجواب: نیت د زړهٔ د ارادې نوم دې، نه د الفاظو﴿۲﴾. پس په دې سړې باندې

﴿۱﴾ قال العلامة النظام: ولا يصير شارعا بمجرد النية مالم يات بالتلبية او ما يقوم مقامها من الذكر او سوق الهدى او تقليد البدنة كذا فى المضمرات.

(فتاوىٰ عالمگيرية ۱: ۲۲۲ الباب الثالث فى الاحرام)

﴿۲﴾ قال العلامة الشرنبلالى: النية فى اللغة مطلق القصد وفى الشريعة قصد كون الفعل لما شرع له ... وقال شيخ الاسلام الديرى: النية هى الارادة الجازمة لان النية فى اللغة العزم والعزم هو الارادة الجازمة القاطعة، وقال الشيخ الخطابى: معنى النية قصدك الشئ بقلبك وتحرك الطلب منك، وقال البيضاوى: النية عبارة ... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دم وغیره لازم نه دی. او نه په هغه باندې اعاده د حج یا عمرې شته﴿۱﴾ وهو الموفق

دبل په مال باندې حج کولو والا دوباره په خپل مال سره حج کولو کښې به نیت څنګه کوی؟:

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه مایو ځل حج د خپل والد صاحب سره ادا کړې دې، خرچه هغه راکړې وه. او هغه وخت کښې زۀ مالدار نه ووم، نن زۀ په خپله غنی یم. ددې وجه نه دوباره د حج کولو اراده ده. لیکن اوس د نیت باره کښې فکر مند یم، چه زۀ د فرض حج نیت وکړم یا د نفل حج نیت وکړم؟ بینوا توجروا

المستفتی: امان الله خان

الجواب: که تا په اول ځل د فرض حج نیت کړې وو، نو ستا ذمه فارغه شوې ده، او که فرض کړه تا د نفل حج نیت کړې وی، نو اوس دوباره فرض حج ادا کړه. (شامی ۲:۱۹۵)﴿۲﴾۔

ملاحظه:...... زمونږ د علاقو خلق د فرض حج نیت کوی. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) عن انبعاث قلبک نحو ما تراه موافقا لفرض من جلب نفع او دفع ضرحالا او مآلا والشرع خصصها بالارادة للتوجه نحو الفعل ابتغاء لوجه الله تعالیٰ وامتثالا لحکمه ...... وقال الکمال النیة قصد الفعل...... وقال عبد الواحد: اذا علم ای صلاة یصلی قال محمد بن سلمة هذا القدر نیة والاصح انه لا یکون نیة لان النیة غیر العلم بها الخ.
(امداد الفتاح شرح نور الایضاح ۲۳۴ باب شروط الصلاة وارکانها)

﴿۱﴾ قال فی الشامیة: فیصح الحج بمطلق النیة ای بالنیة المطلقة عن التقیید بالحج بان نوی النسک من غیر تعیین حج او عمرة ثم ان عین قبل الطواف فیها والاصرف للعمرة، قال فی اللباب وتعیین النسک لیس بشرط فصح مبهما وبما احرم به الغیر ثم قال فی موضع آخر ولو احرم بما احرم به غیره فهو مبهم فلیزمه حجة او عمرة...... وکذا لو اطلق نیة الحج صرف للفرض. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱٤۲ قبیل مطلب فیما یصیر به محرما)

﴿۲﴾ قال العلامة الشامی: فالتقیید بالفقیر لظهور عجزه...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د حاجت اصلی نه زیاته زمکه ساتلو په وجه د حج د فرضیت مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زمکه په حاجت اصلی کښې داخله ده او که نه؟ او په دې کښې د حج کولو څه طریقه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عمرزاده هیډماسټر چمتلی سوات ۱۲/۲/۷۵ء

الجواب: څومره مقدار زمکې سره چه سالانه ضروریات پوره کیږي، هغه په حاجت اصلی کښې داخل ده، او دهغې نه زیاته به د حج د پاره خرڅولې شي.

كما فی الهندیة (۲۱۸:۲) وان كان صاحب ضیعة ان كان له من الضیاع ما لو باع مقدار ما یكفی الزاد والراحلة ذاهبا وجائیا ونفقة عیاله واولاده یبقی له من الضیعة قدر ما یعیش بغلة الباقی یفترض علیه الحج والا فلا﴿۱﴾. وهوالموفق

د کورونو او دکانونو په صورت کښې د حج د فرضیت حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړي سره د کروندې د زمکې نه علاوه کورونه او دکانونه هم دی، چه دهغې باقاعده امدن د کرائې په صورت کښې وصولوی، ایا په هغه باندې حج فرض دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......... ۳/۴/۱۹۷۳

الجواب: د کروندې زمکه، کورونه او دکانونه وغیره نور جائداد که ددهٔ حاجت

(بقیه حاشیه) عن المركب ولیفید انه یعین علیه ان لا ینوی نفلا علی زعم انه لا یجب علیه لفقره لانه ما كان واجبا وهو آفاقی فلما صار كالمكی وجب علیه فلو نواه نفلا لزمه الحج ثانیا. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۱۵۵:۲ كتاب الحج قوله للآفاقی لاالمكی)

﴿۱﴾ (فتاوی عالمگیریه ۲۱۸:۱ كتاب المناسك بیان شرائط وجوبه)

اصلیه او د حج نه واپس راتلو پورې دده د اهل عیال د نفقې نه زیاتې وي نو په دې باندې حج فرض دې

وفی الهداية: اذا قدر على الزاد والراحلة فاضلا عن المسكن ومالا بد منه وعن نفقة عياله الى حين عوده ﴿۱﴾. وهوالموفق

قرض اخستلو سره د حج کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې ماته د حج دپاره اوولس زره روپۍ راکړې وې، هغه وخت کښې ورکونکی دا وضاحت نه وو کړې. چه دا قرضه ده، که ماته هغه وخت کښې معلومه وې نو ما به په دې باندې هیچرې هم حج نه وو کړې. ځکه چه قرض اخستل او حج ته تلل بالکل جائز نه دی. اوس سؤال دادې. چه آیا قرض اخستل او حج کول جائز دی او که نه؟ اوس زهٔ څه وکړم؟ بینوا توجروا

المستفتی :حاجی علی محمد هائي سکول رسالپور نوشهره ۱۹/۱۱/۸۴

الجواب: کوم سړې چه پیدل یا په قرض مال باندې حرم ته ؤرسی، او د عام پاکستانیانو پشان عمره کولو نه پس په اتمه ذی الحجه باندې د حج نیت وکړی، نو دهغه سړي ذمه د فریضې نه فارغه کیږی﴿۲﴾. آئنده که دا سړې مالداره هم شی. نو په هغه به دوباره حج فرض نه وی﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (هدایه ۱: ۲۱۳ کتاب الحج)

﴿۲﴾قال الملا على قارى: والفقير الآفاقى اذا وصل الى ميقات فهو كالمكى...... فالتقييد بالفقير لظهور عجزه عن المركب وليفيد انه يتعين عليه ان ينوى حج الفرض ليقع عن حجة الاسلام ولا ينوى نفلا على زعم انه فقير لا يجب عليه الحج...... ان قولنا الحج لا يجب على الفقير انما المراد به الآفاقى قبل وصوله الى الميقات فانه حينئذ اذا اراد دخول الحرم يجب عليه احرام احد النسكين وبدخوله الى مكة ووصوله الى الكعبة تعين عليه فرضية الحج سواء احرم به ام لا. (ارشاد السارى ۲۸ مبحث فى الفقير اذا وصل الى مكة اوالميقات)

﴿۳﴾ وفى الهندية: الفقير اذا حج ماشيا ثم ايسر لاحج عليه هكذا فى فتاوىٰ قاضى خان (فتاوىٰ عالمگيرية ۱: ۲۱۷ كتاب المناسك الباب الاول)

د جمات د پاره زمکه ئې خرڅه کړه. په هغې پیسو باندې د حج د فرضیت مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړي پخوانی جمات لره پوخ جوړولو دپاره زمکه خرڅهٔ کړه. او ډیرې پیسې دهغه لاس ته راغلې، آیا ددې پیسو په وجه په هغه باندې حج فرض شو او که جمات جوړ کړی؟ او ددې پیسو نه کیدلو سره دا سړې مفلس دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: راز محمد وزیر c/o حافظ رب نواز جنوبی وزیرستان ۸۲/۴/۲

الجواب: دا پیسې دهغه سړې ملکیت دې. **(۱)** په هغه باندې باقاعده حج او زکوة فرض دې. البته که د حولان حول یا اعلان داخله په وخت کښې دا پیسې پوره نه وې، نو دا فرض به پرې نه وی **(۲)**. وهو الموفق

---

(۱) چونکه دغه پیسې اوسه پورې هغه د جمات جوړولو کښې خرچ کړې نه دی، یعنی باقاعده ئې جمات نه دې جوړ کړې. نودا دهغه د ملکیت نه خارج نه دی. بلکهٔ ددهٔ په ملکیت کښې دی. او که چنده ئې جمات ته ورکړې وی، نو بیاهم دا پیسې وقف نه دی. بلکه ددهٔ مملوک دی. کما صرح به الشاه اشرف علی تهانوی رحمه الله فی امداد الفتاوی او هم په دې فتاوی کښې ئې د تصحیح الاغلاط په حوالې سره لیکلې دی. چه دامسئله اوسه پورې صفاشوې نه ده. چه چنده د جماتونو او مدرسو وغیره د معطی د ملک نه خارج ده او که نه. که اهل علم غور وکړی نو په دې حوالې باندې بنده په الملتقط فی الفتاوی الحنفیه کښې یوه جزئیه موندلې ده. دهغې جزئیه نه معلومیږی. چه صحیح داده چه خرچ کولونه مخکښې چنده دمعطی دملک نه نه وځی

كما فى الملتقط ۲۷ اذا جمع دراهم لكفن ميت ففضل او كفنه غيره، يصرف الى المعطين فان لم يوجدوا يصرف الى كفن مثله فان تعذر ذلك يتصدق به انتهى، وفى الهندية ۲:۴۶۰ رجل اعطى درهما فى عمارة المسجد او نفقة المسجد او مصالح المسجد صح لانه وان كان لا يمكن تصحيحه تمليكا بالهبة للمسجد فاثبات الملك للمسجد على هذا الوجه صحيح فيتم بالقبض...... (ازمرتب)

(۲) قال العلامة الحصكفى: والعبرة لوجوبها وقت خروج اهل بلدها وكذا سائر الشروط قال الشامى اى يعتبر وجودها فى ذلك الوقت.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲:۱۵۹ مطلب فى فروض الحج وواجباته)

په مشترک مال کښې د حج د فرضیت مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دڅو سړو مشترکه مال وی. نو په هغې کښې به کوم یو شراکت دار حج ادا کوی. او په چاباندې حج فرض دې، په صحیح سند سره ئې وُلیکئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: علی محمد خسروروی ریګی غزا بند کوئټه ۹/۳/۸۲

الجواب: که د هر شریک حصه مقدار فرضیت ته رسی نو هر یو باندې حج فرض دې. ګنې په چا باندې هم فرض نه دې (معتبرات فقه)《۱》. وهو الموفق

په مشترک مال کښې د حج د فرضیت مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه مونږ څلور رونړه یوځائي ؤسیږو. درې وړونړه وادهٔ کړې دی. او یو وادهٔ نه دې کړې، اوس مونږ دومره مال لرو چه یو ورور حج کولې شی. نو په دې باندې مشر ورور حج وکړی او که کشر ورور له وادهٔ وکړو؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل الرحیم لس نائیک دته خیل بنوں ۲۴ رمضان ۱۳۹۹هـ

الجواب: تاسو د ټولو مشترک مال نقد او زر وغیره فرضی تقسیم وکړئ، دهغې نه پس تاسو اندازه ؤلګوئ، چه په هر یو ورور باندې حج فرض دې او که نه؟ د مشترک مال نه د حج د فرضیت اندازه لګولو داسې طریقه ده《۲》 وهو الموفق

《۱》 قال العلامة محمد امین الشامی: (قوله ذی زاد وراحلة) افاد انه لا یجب الا بملک الزاد وملک اجرة الراحلة فلا یجب بالاباحة او العاریة کما فی البحر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۵۴ کتاب الحج)

《۲》 دې فرضی تقسیم سره چه هر کله د یو ورور حصه معلومه شی که د هر یو په حصه کښې دومره رقم راشی چه په دې سره د حج ټول اخراجات پوره کیږی نو په هر حصه دار باندې حج فرض دې

بقیه حاشیه په راروانه صفحه

د مشترک مال نه د حج کونکي فقير ذمه د فريضه حج نه ساقطيږي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه د محمد رفيق والد، والده او کشرانو ورونړو د مشترکه مال نه حج وکړو، اوس والد محمد رفيق ته ؤوئيل چه دا کال ته حج ته لاړ شه. ليکن محمد رفيق ووئيل چه زما دا حج د فرض حج بدل نشي کيدې، ځکه چه دا مشترک مال دې. اوس سوال دادې، چه که محمد رفيق د دې اشتراک نه جدا حالت کښې مالدار شي، نو په هغه به دوباره حج لازم وي او که نه؟ يا هم هغه د مشترک مال نه کړې شوې حج کافي دې؟ بينوا توجروا

المستفتی : محمد رفيق مردان ۲۵/۷/۷۵

الجواب: که د مشترک مال نه ستا حصه (د فرضي تقسيم په اعتبار سره) د حج د پاره کافي وي، نو په تا باندې حج فرض دې، ته د دې مشترک مال نه حج کولې شې، او که ستا حصه کمه وي، او د ميقات نه د عام حاجيانو شان د عمرې نيت وکړې، او په اتمه ذی الحجه د حج نيت وکړې، نو په دې صورت کښې به هم ستا فريضه ادا شي، په تا باندې به آئنده حج فرض نه وي﴿۲﴾. وهو الموفق

د حج د نصاب په اندازه د مال مالک نه وي، په هغې کښې صرف د تصرف اجازت وي، نو حج به فرض نه وي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يوې ښځې ته د والدينو

(بقيه حاشيه) ګڼي د مال مشترکه په کل نفع باندې مجموعي طور سره حج نه فرض کيږي (از مرتب)

﴿۱﴾ وفى الهندية: ومنها القدرة على الزاد والراحلة بطريق الملك او الاجارة دون الاعارة والاباحة سواء كانت الاباحة من جهة من لامنة له عليه كالوالدين والمولودين او من غيرهم كالاجانب. (فتاوىٰ عالمگيريه ۱: ۲۱۷ كتاب المناسک الباب الاول)

﴿۲﴾ وفى الهندية: الفقير اذا حج ماشيا ثم ايسر لا حج عليه هكذا فى فتاوىٰ قاضى خان. (فتاوىٰ عالمگيريه ۱: ۲۱۷ كتاب المناسک الباب الاول)

د میراث نه هیڅ ملاؤ نشو. او دهغې خاوند هم وفات شو. البته ددې ښځې زامن ښه پیسې ګټی. او مور ته ورکوی. آیا ددې په وجه په هغې باندې حج فرض دې؟ بینوا توجروا

المستفتی خیال حنان اورکزئ ابوظهبی امارات ۱۲ ربیع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: که هغې ښځې ته خاوند یا اولاد بطور تملیک کافی مال ورکړې وی. نود شرط موجودیدلو په وجه په هغې حج فرض دې. او که اولاد صرف اختیار ورکړې وی. نودا په هغې باندې مالداره کیدې نشی(۱) وهوالموفق

د حرامو سره مخلوط مال باندې د حج کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې غلا کولو سره مال جمع کړو. بیا ئې دخپل حلال مال سره ګډ کړو او تجارت ئې شروع کړو. او ډیر مال ئې وګټلو. آیا په دې مال باندې حج کول جائز دی؟

المستفتی: عبد الرحمن وزیرستانی

الجواب: چونکه دا مخلوط مال دهغه سړې ملکیت دې. لهذا دطاقت لرلو په صورت کښې هغه باندې حج فرض دې. په مال حرام سره حج ادا کیږی. لیکن د ثواب نه به محرومه وی.(۲) (کمافی الهندیة ۲۲۰:۲)(۳) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة محمد امین الشامی: (قوله ذی زاد وراحلة) افاد انه لا یجب الا بملک الزاد وملک اجرة الراحلة فلا یجب بالاباحة او العاریة کما فی البحر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۵۴ کتاب الحج)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: ویجتهد فی تحصیل نفقة حلال فانه لا یقبل بالنفقة الحرام کما ورد فی الحدیث مع انه یسقط الفرض عنه معها ولا تنافی بین سقوطه وعدم قبوله فلا یثاب لعدم القبول ولا یعاقب عقاب تارک الحج.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۵۴ مطلب فی من حج بمال حرام)

(۳) وفی الهندیة: ویجتهد فی تحصیل نفقة حلال فانه ... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

قرض اخستلو سره حج ادا کول او بیا د حرام

او حلال مخلوط مال نه قرضه ادا کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړي سره مال کښې اویا فیصده د حرام مال ګډون دې، ددې وجه نه هغه قرضه واخستله او حج ئې ادا کړو، او د حج کولو نه پس په دې مخلوط مال سره قرضه ادا کوی، آیا دا حج په حلال مال سره شوې دې او که په حرام مال سره؟ بینوا توجروا

المستفتی نامعلوم......... ۲۶ ذی الحجه ۱۴۹۴ھ

الجواب: دې سړي په حلال مال سره حج ادا کړو، او قرضه ئې د خپل پلیت مال نه بالاختلاط ادا کړه﴿۱﴾، البته په دهٔ باندې د حقوقو ادا کول واجب دی، دې دپاره چه د مال حرام نه ئې ذمه فارغه شی﴿۲﴾.

نوټ: په خالص مال حرام سره چه په هغې کښې د حلالو ګډون نه وی، نه لږ نه ډیر، دهغې نه قرض ادا کول ناجائز او حرام دی، لیکن دا سې مال اقل قلیل وی. وهوالموفق

په مال حرام سره د حج د ادا کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه په حرام او ناجائزه

(بقیه حاشیه) لا یقبل الحج بالنفقة الحرام مع انه یسقط الفرض معها وان کانت مغصوبة کذا فی فتح القدیر.

(فتاوی عالمگیریه ۱: ۲۲۰ الباب الاول فی تفسیر الحج)

﴿۱﴾وفی الهندیة: اذا اراد الرجل ان یحج بمال حلال فیه شبهة فانه یستدین للحج ویقضی دینه من ماله کذا فی فتاویٰ قاضی خان فی المقطعات.

(فتاوی عالمگیریه ۱: ۲۲۰ کتاب المناسک الباب الاول)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: ان ما وجب التصدق بکله لا یفید التصدق ببعضه لان المغصوب ان علمت اصحابه او ورثتهم وجب رده علیهم والا وجب التصدق به

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۸ مطلب فی التصدق من المال الحرام)

دولت سره حج ادا کیږي او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: مقدس خان کرکله بنوں ۲۸ ۹ ۱۳۹۸ھ

الجواب: دغه حج ادا کیږي. لیکن د ثواب نه محرومه کیږي. (شامی)﴿۱﴾ وهوالموفق

په حرام مال سره حج کونکی د ذمې نه د حج فریضه ساقطیږي لیکن ثواب ورته نه حاصلیږي

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلي باره کښې چه د یو سړي افعال او کردار ډیر خراب دي. دغه جائیداد او ځمکه ټوله د دهوکي او د فراډ ده. د یتیمانو مال اخستل. دروغ وئیل. وغیره دا ټول دغه کسب دي. یعنی ټول مال ئې د حرامو دي، اوس ئې د حج دپاره داخله لیږلې ده. آیا دا حج ادا کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد رحمن سیر غربی بازیان ۸ شوال ۱۳۹۵ھ

الجواب: کوم سړي چه په مال حرام حج کوی دغه حج به قبول نه وی، د ثواب نه به محرومه وی. اگر چه د ذمې نه ئې فریضه ساقطه شوه

کما فی ردالمحتار ۲: ۱۹۱ وفی البحر ویجتهد فی تحصیل نفقة حلال فانه لا یقبل بالنفقة الحرام کما ورد فی الحدیث مع انه یسقط الفرض عنه معها ولا تنافی بین سقوطه وعدم قبوله فلا یثاب لعدم القبول ولا یعاقب عقاب تارک الحج﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: وفی البحر ویجتهد فی تحصیل نفقة حلال فانه لا یقبل بالنفقة الحرام کما ورد فی الحدیث مع انه یسقط الفرض عنه معها ولا تنافی بین سقوطه وعدم قبوله فلا یثاب لعدم القبول ولا یعاقب عقاب تارک الحج ای لان عدم الترک یبتنی علی الصحة وهی الاتیان بالشرائط والارکان والقبول المترتب علیه الثواب یبتنی علی اشیاء کحل المال والاخلاص کما لو صلی مرائیا او صام واغتاب فان الفعل صحیح لکنه بلا ثواب. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۵۲ مطلب فی من حج بمال حرام)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۵۲ مطلب فی من حج بمال حرام)

په سرکاري امداد سره حج کولو سره فریضه ادا کیږي

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه په یو سړي حج فرض شو. او اوسه پورې ئې ادا کړې نه وی. او حکومت هغه لره د سرکاری ملازمت په وجه حج د پاره ولیږي. چه څلورمه حصه خرچ خپله وکړه. او درې حصې به حکومت برداشت کړی. نو آیا په دې طریقې سره به دهغه نه د حج فریضه ساقطه شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی :قاضی سعید احمد چوهړ هریال پنډی. ۲۲ شعبان ۱۴۰۳ هـ

الجواب: ددې ملازم نه به د حج فریضه ساقطه شی. او ذمه به ئې فارغه شی، ځکه چه دا ملازم دچا نه حج بدل نه کوی، تردې پورې چه تبرع ضررسان شی(۱) وهوالموفق

د حکومت په امداد سره نفلی حج دپاره د تللو حکم:

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړي حج ادا کړې دې، اوس که حکومت پاکستان داسې سړې د حج دپاره لیږی، او حکومت خرچه برداشت کوی، داسې سړې دپاره د حرمین شریفین د زیارت نه مشرف کیدل شرعا صحیح دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد حسن برهانی مدرسه دارالهدیٰ

ټنډوالا یارحیدرآباد ۲۴ شعبان ۱۴۰۲هـ

الجواب: د چا په امداد سره حج کول ممنوع نه دی(۲) په دې کښې څه شرعی

---

(۱) وفی الهندیة: ومنها القدرة علی الزاد والراحلة بطریق الملک او الاجارة دون الاعارة والاباحة سواء کانت الاباحة من جهة من لامنة علیه کالوالدین والمولودین او من غیرهم کالاجانب کذا فی السراج...... الفقیر اذا حج ماشیا ثم ایسر لاحج علیه هکذا فی قاضی خان (فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۱۷ کتاب المناسک الفصل الاول)

(۲) چه دا سیاسی رشوت نه وی کنی بیابه دا امداد قبلول جائزنه وی.سیف الله حقانی

قباحت نشته. حکومت چالره په خوشامد یا مداهنت باندې مجبورولې نه شی﴿۱﴾ وهوالموفق

په سرکاری امداد سره حج ته تلل جائز دی، هرکله چه دا سیاسی رشوت نه وی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه بعضې خلق په سرکاری امداد سره حج دپاره ځی. آیا شرعا دا جائز دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا ناموس خان باړه ۲۳/۵/۸۷

الجواب: د حکومت په امداد سره حج دپاره تلل ناجائز نه دی﴿۲﴾، که حکومتی خزانه په لهو ولعب اوناجائز عیاشوکښې خرچ کولې شی. نوآیا دا د قوم خوش قسمتی نه ده. چه ددې خزانې نه یوه حصه په اسلامی مدرسو اوحج باندې خرچ شی﴿۳﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة محمد امين: قوله ولو وهب الاب لابنه الخ وكذا عكسه وحيث لا يجب قبوله مع انه لا يمن احدهما على الآخر يعلم حكم الاجنبى بالاولىٰ ومراده افادة ان القدرة على الزاد والراحلة لابد فيها من الملك دون الاباحة والعارية كما قدمناه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۵٦ كتاب الحج)

﴿۲﴾ وفى الهندية: ومنها القدرة على الزاد والراحلة بطريق الملك او الاجارة دون الاعارة والاباحة سواء كانت الاباحة من جهة من لامنة له عليه كالوالدين والمولودين او من غيرهم كالاجانب كذا فى السراج الوهاج. (فتاوىٰ عالمگيريه ۱:۲۱۷ كتاب المناسك)

﴿۳﴾ وفى الهندية: مايوضع فى بيت المال اربعة انواع...... الثالث الخراج والجزية وما صولح عليه بنو نجران ...... وما اخذه العاشر من المستامنين...... وتصرف تلك الى عطايا المقاتلة وسد الثغور ...... والى بناء الرباطات والمساجد...... والى ارزاق الولاة واعوانهم والقضاة والمفتين والمحتسبين والمعلمين والمتعلمين ويصرف الى كل من تقلد شيأ من امور المسلمين والى مافيه صلاح المؤمنين كذا فى المحيط.

(فتاوىٰ عالمگيريه ۱:۱۹۰، ۱۹۱ فصل ما يوضع فى بيت المال كتاب الزكوٰة)

په هغې سړه د مالداره کیدلو په صورت کښې د حج د ادا کولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید صاحب جائیداد او غني سړې دې، او خپله ئې حج کړې دې. د زید څلور ځامن بالغ دی، لیکن مفلسان دی، هغه يو خوی ته پیسې ورکړې او حج د پاره ئې ؤلیږو، چه کله زید وفات شو، نو دهغه ځامن دولت مند او مالدار شو. اوس د زید خوی چه په حالت د غریبی کښې کوم حج ادا کړې وو، ایا اوس په هغه باندې د غني کیدلو نه پس دوباره حج فرض دې او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی محمد افضل شاه لکی مروت ۱۹۷۵/۱۰/۱۰

الجواب: دا غریب د پلار د بخشش په وجه مالدار شوې دې، او میقات پورې رسیدلو نه پس دا سړې په حکم د مکی کښې دې، بهر حال دا سړې به د فرضو نیت وکړي، او دوباره په دهٔ باندې حج اداکول واجب نه دی (ماخوذ از شامی ج۲ ص۱۹۵)(۱). وهو الموفق

په حج بدل کښې بیت الله شریف لیدلو سره په فقیر باندې حج نه فرض کیږي

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه

(۱) که يو فقیر سړې د حج بدل د پاره ؤلیږلې شي، نو د لیږونکی ذمه خلاصیږي او که نه؟

(۲) که دغې فقیر د مخکښې نه حج نه وی کړې نو بیا څه حکم دې؟

(۳) په حج بدل کښې که مامور به تنګدست او غریب وی، چه په هغه باندې خپل حج فرض نه وی، او نه ئې مخکښې حج کړې وی.

---

(۱) قال العلامة ابن عابدین: الفقیر الآفاقی اذا وصل الی میقات فهو کالمکی ...... ولیفید انه یتعین علیه ان لاینوی نفلا علی زعم انه لا یجب علیه لفقره لانه ما کان واجبا وهو آفاقی فلما صار کالمکی وجب علیه فلو نواه نفلا لزمه الحج ثانیا الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۱۵۵ کتاب الحج قوله للآفاقی لا المکی)

آیا د بیت الله شریف په لیدلو سره په هغه باندې خپله حج فرض کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی حافظ عبدالرزاق مدل سکون ایاز قلعه بنون ۷۴/۲/۱

الجواب: (۱) داسې سړی لره د حج بدل د پاره لیږل جائز دی (شامی)

(۲) ذمه ئې فارغه کیږی ﴿۱﴾

(۳) دا مختلف فیه مسئله ده، البته د اکثر اهل تحقیق په نزد په هغه باندې حج نه فرض کیږی والتفصیل فی الشامیة ﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: (فجاز حج الصرورة من لم یحج) یراد به الذی لم یحج عن نفسه ای حجة الاسلام. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۱ مطلب فی حج الصرورة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: (تنبیه) قال فی نهج النجاة لابن حمزة النقیب بعد ما ذکر کلام البحر المار اقول وظاهره یفید ان الصرورة الفقیر لا یجب علیه الحج بدخول مکة وظاهر کلام البدائع باطلاقه الکراهة ای فی قوله یکره احجاج الصرورة لانه تارک فرض الحج یفید انه یصیر بدخول مکة قادراً علی الحج عن نفسه وان کان وقته مشغولا بالحج عن الآمر وهی واقعة الفتویٰ فلیتامل، قلت: وقد افتی بالوجوب مفتی دار السلطنة العلامة ابو السعود وتبعه فی سکب الانهر وکذا افتی به السید احمد بادشاه والف فیه رسالة وافتی سیدی عبد الغنی النابلسی بخلافه والف فیه رسالة لانه فی هذا العام لا یمکنه الحج عن نفسه لان سفره بمال الآمر فیحرم عن الآمر ویحج عنه وفی تکلیفه بالاقامة بمکة الی قابل لیحج عن نفسه ویترک عیاله ببلده حرج عظیم وکذا فی تکلیفه بالعود وهو فقیر حرج عظیم ایضا واما ما فی البدائع فاطلاقه الکراهة المنصرفة الی التحریم یقتضی ان کلامه فی الصرورة الذی تحقق الوجوب علیه من قبل کما یفیده ما مر عن الفتح نعم قدمنا اول الحج عن اللباب وشرحه ان الفقیر الآفاقی اذا وصل الی میقات فهو کالمکی فی انه ان قدر علی المشی لزمه الحج ولا ینوی النفل علی زعم انه فقیر لانه ما کان واجبا

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د حج د منظورۍ نه مخکښ اېښودلې شوې رقم امانت وی

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه کومو خلقو تير کال د حج دپاره پيسې په بينک يا چا سره جمع کړې وی، او د حج منظوری ئې نه وی شوې، او هم په هغې پيسو ئې آئنده کال د تلو اراده وی، نو په هغې پيسو به سالانه زکوة واجب وی او که نه؟

المستفتی: نامعلوم......

الجواب: د حج دپاره داخل شوې رقم د منظورۍ نه مخکښ امانت وی. لهذا په دې باندې به باقاعده زکوة واجب وی﴿۱﴾ وهو الموٴفق

دغاعی فنډ کښې پيسې ورکولو سره د فريضه حج نه ذمه نه خلاصيږی

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه راقم الحروف د دوؤ کالو نه د بيت الله د حج درخواستونه ورکړی دی، ليکن منظور شوې نه دی، اوس

(بقيه حاشيه)عليه وهو آفاقي فلما صار كالمكي وجب عليه حتى لو نواه نفلا لزمه الحج ثانيا، لكن هذا لا يدل على ان الصرورة الفقير كذلك لان قدرته بقدرة غيره كما قلنا وهي غير معتبرة بخلاف مالو خرج ليحج عن نفسه وهو فقير فانه عند وصوله الى الميقات صار قادرا بقدرة نفسه فيجب عليه وان كان سفره تطوعا ابتداء ولو كان الصرورة الفقير مثله لما صح تقييد ابن الهمام كراهة التحريم بما اذا كان حجه عن الغير بعد تحقق الوجوب عليه وتعليله لكراهة بانه تضيق الوجوب عليه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۳ قبيل مطلب العمل على القياس دون الاستحسان)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: ويخالفه ما في معراج الدراية في فصل زكاة العروض ان الزكاة تجب في النقد كيفما امسكه للنماء او للنفقة وكذا في البدائع في بحث النماء التقديری.

(البحر الرائق ۲:۲۰۶ كتاب الزكوة)

د حج پیسې په بینک کښې جمع دی او بل طرف ته کافرانو سره جنګ هم شروع دې. نو آیا زه دا پیسې د حج په ځائې په دفاعی فنډ کښې ورکړم، یا حج ادا کړم. زما عمر دوه اویا کاله دې، د ژوند بهروسه نشته، چه بل کال ته به ژوندې یم او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ محمد نعیم صاحب لاله رخ واه کینټ ۳۰/۱۲/۷۱

الجواب: په دفاعی فنډ کښې د پیسو ورکولو ډیر لوئې اجر دې، لیکن په دې کښې پیسې ورکولو سره د حج نه ذمه نه خلاصیږی(۱)، لکه څرنګه چه په دې فنډ کښې پیسې ورکولو سره د سرکاری بل او ټیکس نه ذمه نه فارغه کیږی. لهذا اهم فالاهم لره مقدم کړه(۲) وهو الموفق

د بالغ کیدلو نه پس دوباره د حج د فرضیت مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ما د خپلو والدینو سره تقریبا د پنځو شپږو کالو په عمر کښې حج کړې وو. اوس الحمد لله زهٔ بالغ او غنی یم. بعضې خلق وائي چه هغه حج نفل وو، په تا دوباره حج فرض شوې دې. آیا دا صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: میر هشیم وزیرستانی ۹/۱۲/۱۹۸۲

---

(۱) قال الملا علی قاری: وان ملکه فیه ای فی الوقت فلیس له صرفه الی غیر الحج فلو صرفه لم یسقط الوجوب عنه وهذا تصریح بما علم ضمنا ومنطوق لما عرف مفهوما. (ارشاد الساری ۱: ۳۳ باب شرائط الحج)

(۲) قال العلامة النووی: (قوله فقال رجل یا رسول الله ﷺ ان امرأتی خرجت حاجة وانی اکتتبت فی غزوة کذا وکذا قال انطلق فحج مع امرأتک) فیه تقدیم الاهم من الامور المتعارضة لانه لما تعارض سفره فی الغزو وفی الحج معها رجح الحج معها لان الغزو یقوم غیره فی مقامه عنه بخلاف الحج معها.

(شرح النووی فی ذیل مسلم ۱: ۴۳۴ قبیل باب مایقول اذا رجع من الحج)

الجواب دفرض حج دپاره بالغ کیدل شرط دی. د بلوغت نه مخکښې حج کولو سره فرض حج نه ساقط کیږی. د صاحب استطاعت دپاره د بلوغت نه پس دوباره حج کول ضروری دی.لباب(۱) هدایه (۲) وهو الموفق

د فريضه حج د تاخير دپاره د اولاد لونړان کيدل شرعى عذر نه دي:

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه زهٔ د خپل کور والا سره حج دپاره تلل غواړم، ليکن زما کشر ځوى ناوادهٔ کړې دې، ددې وجه نه دهغه لونړ کيدل زما په حج کولو کښې حائل کيدې شى؟ زما عمر پنځه اويا کالو نه زيات دې. ددې وجه نه د زړهٔ د اطمينان دپاره ددې کار پوښتنه کولې شى؟ بينوا توجروا

المستفتى ډاکټر محمد نعيم خان صوبيدار ميجر واه کينټ

الجواب: د ستاسو د فريضه حج د ادا کولو دپاره د اولاد لونړ کيدل شرعى

﴿۱﴾ قال الملا على قارى: الثالث البلوغ وهو شرط الوجوب والوقوع عن الفرض لا عن الجواز او الصحة فلا يجب على صبى مميز او غير مميز، فلوحج...... فهو نفل لا فرض لكونه غير مكلف فلو احرم ثم بلغ فلوجدد احرامه يقع عن فرضه والافلا الخ.

(ارشادالسارى ۲۵ باب شرائط الحج)

﴿۲﴾قال العلامة المرغينانى: وانما شرط الحرية والبلوغ لقوله عليه الصلاة والسلام ايما عبد حج عشر حجج ثم اعتق فعليه حجة الاسلام وايما صبى حج عشر حجج ثم بلغ فعليه حجة الاسلام. قال ابن الهمام: روى الحاكم من حديث محمد بن المنهال حدثنا يزيد بن زريع حدثنا شعبة عن الاعمش عن ابى ظبيان عن ابن عباس رضى الله عنهما قال، قال رسول اللهﷺ ايما صبى حج ثم بلغ الحنث فعليه ان يحج حجة اخرى..... وقال صحيح على شرط الشيخين.

(الهداية مع فتح القدير ۲: ۳۲۵ كتاب الحج)

عذر نه دي (۱). تاسو ضرور د حج دپاره تیاری وکړئ. وهو الموفق

وړومبې د ځوی واده وکړی او که حج ادا کړی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زما رور ناواده کړې دي، نو والد صاحب د مشر ورور واده وکړی او که اول حج ادا کړی؟

المستفتی شاه جهان تبوک سعودی عرب یکم ربیع الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب که په والد صاحب باندې حج فرض شوې وی. نو په دې صورت کښې د ځوی د واده نه مخکښې دې د حج فریضه ادا کړی (کما فی الدر المختار ج۲ ص۳۳۲) (۲) وهو الموفق

د محرم نه بغیر د حج د پاره تللو کراهت کښې عرب او عجم برابردی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د کنډو بوډې ګانو ښځو طبعی حالت د نکاح دپاره قابل نه وی. لهذا که هغه د معتمد سړې سره حج دپاره لاړه شی، نو ولې جائز نه ده؟ او دا د عدم جواز مسئله صرف د عجمو دپاره ده، یا که د عربو دپاره هم ده، ځکه چه په مکه مکرمه کښې به هم کنډې ښځې وی، چه دهغوی به څوک محرم نه وی. هغوی خو هلته حج ادا کوی. آیا دهغوی دپاره هم د محرم نه بغیر حج ادا کول ممنوع دی؟ زمونږ په علاقه کښې دا مشهوره ده، چه د داسې کنډو بوډې ګانو حج قبول نه دې. چه نکاح اونه کړی. یا محرم ورسره نه وی؟ بینوا توجروا

المستفتی عبد الکریم پیښور

---

(۱) وفی الهندیة: اذا وجد مایحج به وقد قصد التزوج یحج به ولا یتزوج لان الحج فریضة اوجبها الله تعالیٰ علی عبده کذا فی التبیین.
(فتاویٰ عالمګیریه ۱:۲۱۷ بحث ومنها القدرة علی الزاد والراحلة)

(۲) قال العلامة الحصکفی: وفی الاشباه معه الف وخاف العزوبة ان کان قبل خروج اهل بلده فله التزوج ولو وقته لزمه الحج. (الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲:۱۵٦ کتاب الحج)

الجواب د ښځې دپاره د خاوند یا محرم نه بغیر حج دپاره تلل مکروه تحریمي دي. په دې حکم کښې د عرب او عجم هیڅ فرق نشته. البته د کومې ښځې چه مقام د مقدار سفر نه کم وي، نو هغې دپاره خاوند یا محرم شرط نه دې

فی الدر المختار مع زوج او محرم بالغ عاقل غیر مجوسی ولا فاسق..... لامرأة حرة ولو عجوزاً فی سفر..... ولو حجت بلا محرم جاز مع الکراهة (مختصراً)﴿۱﴾.

وهوالموفق

بوډۍ ښځه غیر محرم سره حج ته نشی تلې

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیوې ښځې نوسې پیدا شوې دی، یعنی د اتیاؤ کالو نزدې ده. آیا دا ښځه د کلي غیر محرم سړي سره حج دپاره تللې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی مشرف خان سیدو سوات

الجواب بوډۍ ښځه د غیر محرم سره حج دپاره نشی تللې

کما فی شرح التنویر ومع زوج او محرم بالغ عاقل غیر مجوسی ولا فاسق..... لامرأة حرة ولو عجوزا فی سفر، وفی ردالمحتار ۲: ۱۹۹ (قوله ولو عجوزاً) ای لاطلاق النصوص بحر، وقال الشاعر ۔

لکل ساقطة فی الحی لاقطة

وکل کاسدة یوما لها سوق ﴿۲﴾. وهوالموفق

یو پردې سړې خپل دینی ورور جوړولو سره هغه سره حج دپاره تلل جائز نه دی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یوه ښځه چه د هغې

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۵۸ کتاب الحج)

﴿۲﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۵۸ کتاب الحج)

خاوند یا محرم نه وی. یو پردی سړي لره خپل دیني ورور جوړولو نه پس هغه سره حج یا عمرې ته تللې شي؟ بینوا توجروا

المستفتی: مدرسه اشاعت قران شامی بالا پیښور ۱۶/۸/۱۹۷۷

الجواب: دښځې دپاره د خاوند یا محرم نه بغیر د حج په سفر باندې تلل حرام دي. پردې سړې په زباني وروړ خور جوړولو سره محرم نه جوړیږي.

کما فی شرح التنویر ومع زوج او محرم بالغ عاقل غیر مجوسی ولافاسق مع وجوب النفقة لمحرمها علیها لامرأة حرة ولو عجوزاً (بحذف یسیر) هامش ردالمحتار ۱۹۹:۲ ﴿۱﴾. وهوالموفق

که په ائر پورټ باندې محرم موجود وي، بیا هم سفر بغیر د محرم نه جائز نه دې

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید په سعودی عرب مدینه منوره کښې مقیم دې، هغه وائي چه زما ښځه دې خپل پلار د کراچی ائرپورټ نه په هوائي جهاز کښې سوره کړي. او زه به په مقرره وخت کښې د جدې په هوائي اډه باندې موجود یم. نو ښځه به بوځم. او وائي چه ددې ځائ علماؤ فتوی ورکړې ده. چه د ضرورت په وخت کښې ځوانه ښځه بغیر د محرم نه په هوائي جهاز کښې سفر کولې شي. لیکن دهغه د ښځې پلار وائي چه زما د لورعمر اتلس کاله دې، اود سفر نه واقف نه ده. لهذا شرعا دا بغیر د محرم نه سفر نشي کولې، او بله داچه د زید مجبوری هم نشته. هغه مالدار سړې دې دلته دې راشي او خپله ښځه دې بوځي، او خپل مور پلار سره دې ملاقات هم وکړي. چه اعلی عبادت دې. اوس په دې دواړو کښې د چا قول حق دې؟ بینوا من کتب الحنفیة بیانا شافیا توجروا اجرا وافیاً

المستفتی: عبد الواحد ملتان

الجواب: د ښځې د پلار خبره حقه ده. د حدیث او فقه سره مطابق ده

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۱۵۸:۲ کتاب الحج)

قال رسول الله ﷺ لا یحل لامرأة تؤمن بالله والیوم الآخر ان تسافر سفرا فوق ثلثة ایام فصاعداً الا ومعها ابوها او اخوها او زوجها او ابنها او ذومحرم منها (رواه ابوداؤد) ﴿۱﴾. وبمعناه فی سائر کتب الاحادیث ﴿۲﴾. وفی الهندیة ۵:۳۶۶ ولا تسافر المرأة بغیر محرم ثلثة ایام فما فوقها ﴿۳﴾ وهکذا فی سائر کتب الفقه.

البته دضرورت په وخت کښ د امام شافعی رحمه الله او حماد رحمه الله په قول بانديي فتوی ورکول جائز دی. امام شافعی رحمه الله فرمائي چه د باوری ښځو سره تلل جائز دی، هرکله چه هغه ښځو سره محارم وغیره موجود وی.﴿٤﴾ او حماد فرمائي چه نیکانو سړو سره تللي شی

کما فی الهندیة ۵:۳۶۶ قال حماد رحمه الله لابأس للمرأة ان تسافر بغیر محرم مع الصالحین ﴿۵﴾. وهو الموفق

د حج د پاره بغیر د محرم نه سفر کول ګناه ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه یو سړې د سعودی عرب

﴿۱﴾ (سنن ابی داؤد ۱:۲۴۸ باب فی المرأة تحج بغیر محرم کتاب الحج)

﴿۲﴾ عن ابن عباس قال سمعت رسول الله ﷺ یخطب یقول: لا یخلون رجل بامرأة الا ومعها ذومحرم ولا تسافر المرأة الا مع ذی محرم فقام رجل فقال یارسول الله، ان امرأتی خرجت حاجة وانی اکتتبت فی غزوة کذا وکذا فقال انطلق فحج مع امرأتک.

(صحیح مسلم ۱:۴۳۴ کتاب الحج، صحیح البخاری ۱:۲۵۰ کتاب الحج)

﴿۳﴾ (فتاوی عالمگیریه ۵:۳۶۶ الباب السادس والعشرون من الکراهیة)

﴿۴﴾ قالوا الشافعیة: ان یکون مع المرأة زوجها او محرمها او نسوة یوثق بهن اثنتان فاکثر، فلو وجدت امرأة واحدة فلا یجب علیها الحج وان جاز لها ان تحج معها حجه الفریضة بل یجوز لها ان تخرج وحدها لاداء الفریضة عند الامن.

(الفقه علی المذاهب الاربعة ۱:۵۵۲ شروط صحة الحج)

﴿۵﴾ (فتاوی عالمگیریه ۵:۳۶۶ قبیل الباب السابع والعشرون فی القرض والدین)

نه د خپل مور دپاره څو ځله د حج داخله وکړه، لیکن محرم نه کیدلو په وجه دهغې ښځې حج مؤخر کیدلو. اوس د محلې یو نیک او ایماندار سړې حج دپاره ځی، د ښځې د وارثانو دا اراده ده. چه حاجی کیمپ او جهاز پورې به ورسره اولیاء لاړشی. او په جده ائیرپورټ باندې به دهغې خوې هغې باندې حج وکړی. لیکن په هوائي جهاز کښې به دا څلور پنځه گنټې سفر بغیر د محرم نه وی. شرعا ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید رحمن شاه حقانی ۲۴ جمادی الثانی ۱۴۰۲ ھ

الجواب: بغیر د محرم یا خاوند نه هر سفر کول معصیت دې، لحدیث ورد بذالک﴿۱﴾ وصرح به جمیع ارباب الفتاوی﴿۲﴾ وهوالموفق

د حاجنړې د پاره لیور یا د خاوند تره محارم نه دی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یوه ښځه حج ته تلل

﴿۱﴾ عن ابن عباس رضی الله عنهما، قال: سمعت رسول الله ﷺ یخطب یقول: لا یخلون رجل بامرأة الا ومعها ذومحرم، ولا تسافر المرأة الا مع ذی محرم، فقال رجل، فقال یا رسول الله، ان امرأتی خرجت حاجة، وانی اکتتبت فی غزوة کذا و کذا، فقال انطلق فحج مع امرأتک، متفق علیه واللفظ لمسلم.

(بلوغ المرام ۲۲۵ کتاب الحج)

﴿۲﴾ قال العلامة الموصلی: ولا تحج المرأة الا بزوج او محرم اذا کان سفرا، لقوله علیه الصلاة والسلام، لا یحل لامرأة تؤمن بالله والیوم الآخر ان تسافر ثلاثة ایام فما فوقها الا ومعها زوجها او ذورحم منها، (رواه البخاری ومسلم ومالک وابوداؤد والترمذی واحمد) وقال علیه السلام لا تحج المرأة الا ومعها زوجها او ذورحم محرم منها والمحرم کل من لایحل له نکاحها علی التابید الخ.

(الاختیار لتعلیل المختار ۱: ۱۸۲ کتاب الحج)

غواړي، آیا هغه خپل لیور یا د خاوند ترهٔ سره تللی شي؟ بینوا توجروا

المستفتی: نجم الرحمن بقلم خود ۲۳/۵/۱۹۷۲

الجواب: دا سړي نه محارم دي، او نه ازواج دي، لهذا دا ښځه ددې سړي سره حج نه شي تلې ﴿۱﴾ وهو الموفق

بغیر د محرم نه حج ناجائز دي، لیکن د حج په صحیح کیدلو او ذمه خلاصیدلو کښې مانع نه دي

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړي د خپلې مور دپاره د حج داخله وکړی، حالانکه خوی ئې په سعودیه کښې دي، که هغه د کراچۍ نه جدې پورې صرف په جهاز کښې بغیر د محرم نه سفر وکړی، نو ددې څه حکم دې او دا حج ادا کیږی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی محمد نبی ریاض سعودیه ۲۸ سفر ۱۴۰۳ هـ

الجواب: د کراچۍ نه جدې پورې دا بغیر د محرم نه سفر ناجائز دي، لیکن د حج په صحیح کیدلو او ذمه فارغه کیدلو کښې مانع نه دې (ماخوذ از شامیه) ﴿۲﴾ وهو الموفق

په ډیر حق مهر سره د حج د فرضیت مسئله او د هبې په صورت کښې د حج د فرضیت مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه شاهد د خپلې لور

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله ومع زوج او محرم) ...... والمحرم من لایجوز له مناکحتها علی التأبید بقرابة اورضاع او صهریة کما فی التحفة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۵۷ کتاب الحج)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ولو حجت بلا محرم جاز مع الکراهة ، قال ابن عابدین: ای التحریمیة للنهی فی حدیث الصحیحین لا تسافر امرأة ثلاثا الا ومعها محرم زاد مسلم فی روایة اوزوج. (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲:۱۵۹ قبیل مطلب فی فروض الحج وواجباته)

شاهدې نکاح د مشهود سره په یو لاکهـ او اویا زره روپۍ حق مهر باندې وکړه. شاهدې یو لاکهـ اویا زره روپۍ قبضه کړې. او ډیر زر شاهدې دا پیسې خپل پلار ته وُبخلې. اوس سوال دادې. چه په شاهدې باندې ددې پیسو په وجه حج فرض دې او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاريِ مولوی محمد زمان خطیب جامع مسجد میران شاه شمالی وزیرستان ۱۹۹۰ء/۱۳/۵

الجواب: که دې جینۍ دا مهر د شوال د میاشتې داخلیدو نه پس یعنی د حج د داخلې ؤرځو نه پس هبه کړې دې نو په پلار او لور دواړو باندې حج فرض شوې دې. او که د شوال یعنی د داخلې ؤرځو نه مخکښ ئې هبه کړې دی، نو صرف په پلار باندې حج فرض دې﴿۱﴾ وهو الموفق

د حج ادا کولو د پاره د خاوند نه اجازت غوختلو ضرورت نشته

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یوه ښځه مالداره شوې ده، او په هغې باندې حج فرض شوې دې. دا ښځه به د حج ادا کولو دپاره د خاوند نه اجازت غواړی او که نه؟

المستفتی: خیال حنان اورکزئ ابوظهبی امارات ۱۲ ربیع اول ۱۴۰۲هـ

الجواب: که په دې ښځې باندې حج فرض وی. او محرم ورسره وی، نو د خاوند نه اجازت اخستل ضروری نه دی. د خاوند د اجازت نه بغیر حج دپاره تلې شی. (ردالمحتار ۲:۲۰۰)﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن الهمام: والوقت ایضا فلا یجب قبل اشهر الحج حتی لو ملک مابه الاستطاعة قبلها کان فی سعة من صرفها الی غیره وافاد هذا قیدا فی صیرورته دینا اذا افتقر وهو ان یکون مالکا فی اشهر الحج فلم یحج والاولیٰ ان یقال اذا کان قادرا وقت خروج اهل بلده ان کانوا یخرجون قبل اشهر الحج لبعد المسافة او قادرا فی اشهر الحج ان کانوا یخرجون فیها ولم یحج حتی افتقر تقرر دینا وان ملک فی غیرها وصرفها الی غیره لا شئ علیه. (فتح القدیر ۲: ۳۲۱ مقدمه یکره الخروج الی الحج اوذکره احد ابویه الخ)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله ولیس لزوجها منعها) ای اذا کان معها محرم والا فله منعها کما یمنعها عن غیر حجة الاسلام ولو واجبة ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د کمپنی نه اجازت اخستلو نه بغیر نفلی حج کول

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ما فرض حج ادا کړې دې، او اوس مې د نفلی حج دپاره پخه اراده کړې ده. زۀ حاضر وخت کښې په مدینه منوره کښې په یوه کمپنی کښې کارکوم، اوکمپنې راته اجازت نه راکوی، لهذا که چهټی ملاؤ نشي، او زۀ د کمپنی د اجازت نه بغیر حج وکړم، نو ایا دا حج به صحیح وی؟ بینوا توجروا

المستفتی صوفی فضل دین مدینه منوره ۲۱ شوال ۱۴۰۳ھ

الجواب: که د کمپنی نه د چهټی اخستلو کوشش وکړې نو ډیره ښه ده. ګنی د اجازت نه بغیر هم دا نفلی حج کول صحیح دی وهوالموفق

لیکن د غیر حاضرۍ د ورځو د تنخواه به حقدار نه وی. (سیف الله حقانی)

د صحت د امید په صورت کښې حج بدل صحیح نه دې

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زما د والدې صحت کمزورې دې، او د زړۀ مریضه ده. دهغې د حج څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: شاه جهان تبوک سعودی عرب یکم ربیع الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: که والده دې د زړۀ مریضه وی، او د صحت امید ئې نه وی، او خپله حج نشی کولې، او په هغې حج فرض شوې دې، نو هغه به حج بدل کوی، ځکه چه صحتمند کیدل د حج دپاره شرط دې که د صحت امید وی، نو بیا حج بدل صحیح نه دې (لما فی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار. ج۲ ص۱۹۲)

(بقیه حاشیه) بصنعها کالمنذورة ...... وکذا لو دخلت مکة بعد مجاوزة المیقات غیر محرمة لان حق الزوج لاتقدر علی منعه بفعلها بل بایجاب الله تعالیٰ فی حجة الاسلام رحمتی.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۵۸ قبیل مطلب فی فروض الحج وواجباته)

مکلف صحیح البدن، وفی الشامیة تحت قوله صحیح البدن فلا یجب علی مقعد ومفلوج وشیخ کبیر﴿۱﴾. وهوالموفق

د عمرې په ادا کولو سره فریضه حج نه ادا کیږي

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه په یو سړي حج فرض شوې دې. لیکن هغه حج نه کوي. صرف هلته کښې لاړ شي او عمره ادا کړي، او واپس راشي، ددغې سړي څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالودود پائمال شریف بټګرام ۱۹ شوال ۱۴۰۲ھ

الجواب: په دغه سړي لازم دي چه حج ادا کړي ګني د وعید مستحق دي(۲) وهوالموفق

په زمین حل کښې ؤسیدونکو د پاره د طواف قدوم مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه په اهل مکه طواف قدوم نشته، لیکن کوم خلق چه په حل صغیر یعنی د میقات او زمین حرم په مینځ کښې ؤسیږي، په هغوی طواف قدوم شته او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولوی سید کرم شاه صوابی

الجواب: طواف قدوم یعنی طواف تحیة الکعبه د آفاقی دپاره چه مفرد بالحج یا قران کونکی وي، دهغوی دپاره سنت دي. او په اهل مکه او افاقی متمتع او معتمر باندې طواف قدوم نشته (ارشاد الساری)﴿۳﴾ او فقهاؤ حل صغیر

﴿۱﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۵۴ کتاب الحج)

﴿۲﴾ عن علی رضی الله عنه قال قال رسول الله ﷺ من ملک زادا وراحلة تبلغه الی بیت الله ولم یحج فلا علیه ان یموت یهودیا او نصرانیا وذلک ان الله تبارک وتعالیٰ یقول "ولله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا" رواه الترمذی ومثله رواه الدارمی.

(مشکواة المصابیح ۱: ۲۲۲ الفصل الثانی کتاب المناسک)

﴿۳﴾ قال العلامة الملا علی القاری: الاول طواف القدوم ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د اهل مکې په حکم کښې شمار کړې دي خلافا للقهستانی(۱) فلیراجع الی ردالمحتار(۲) وهو الموفق

په زمین حل کښې ؤسیدونکو دپاره د طواف وداع مسئله

سوال څه فرمائي علماء دين دې مسئلې بـاره کښې چه په حل صغير يعنی ميقات کښې دننه ؤسيدونکو باندې طواف وداع واجب ده که نه؟بينوا توجروا

المستفتی مولوی سيد کرم شاه صوابی

الجواب طواف وداع (طواف صدر) د ميقات نه بهر آفاقی حاجی باندې واجب دی. او په اهل ميقات او اهل مکه او معتمر باندې واجب نه دې (ردالمحتار)(۳) وهو الموفق

(بقيه حاشيه)ويسمى طواف التحية ... وهو سنة ... للآفاقی دون الميقاتی والمکی المفرد بالحج والقارن ... بخلاف المعتمر ای المفرد بالعمرة والمتمتع ولو آفاقيا والمکی ای وبخلاف المکی اذا کان مفردا بالحج ومن بمعناه ای ومن سکن او اقام من اهل الآفاق بمکة وصار من اهلها فانه لا يسن فی حقهم. (ارشاد الساری ۹۶ باب انواع الاطوفة)

(۱) قال العلامة شمس الدين الخراسانی القهستانی: وقد سن هذا الطواف للآفاقی ای الخارجی کما فی المتداولات لکن فی خزانة المفتيين انه واجب علی الاصح فلا يسن للمکی اذ لا قدوم له ويسن لاهل المواقيت وداخلها. (جامع الرموز ۱: ۲۵۵ کتاب الحج)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: (قوله للآفاقی) ای لا غير فتح فلا يسن للمکی ولا لاهل المواقيت ومن دونها الی مکة سراج وشرح اللباب الا ان المکی اذا خرج للآفاق ثم عاد محرما بالحج فعليه طواف القدوم لباب فهذا خلاف مافی القهستانی من انه يسن لاهل المواقيت وداخلها فافهم.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۸۱ مطلب فی طواف القدوم)

(۳) قال العلامة الشامی: (ثم اذا اراد السفر طاف للصدر ای الوداع) وهو واجب الاعلی اهل مکة) افاد وجوبه علی کل حاج آفاقی مفرد او متمتع او ... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د حیض په حالت کښ د طواف زیارت او سعی مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه یوه ښځه د حج دپاره لاړه، د حج په دوران کښ یعنی اتمې ذی الحجې نه اتلسمې ذی الحجې پورې په حیض کښ وه، طواف رکن چه فرض دې په مسجد حرام کښ کولې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: جهانزیب جمال گړهی مردان ۱۹۸۸/۱/۴

الجواب: داسې حائضه ښځه به ټول افعال د حج ادا کوی، سوا د طواف او سعی نه، او چه کله پاکه شی، نو طواف وغیره به کوی، که په اتلسم تاریخ باندې پاکه شی یا ددې نه مخکښ (شامی وغیره)﴿۱﴾ وهو الموفق

په عرفات کښ د جمع بین الصلاتین مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ په عرفات کښ چه کومه جمع بین الصلاتین کیږی، که دا مونځونه بغیر د جمعې نه په خپل خپل وخت کښ ادا کړې شی، نو په حج کښ به نقصان راځی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی ظفر الحق ۱۹۸۵/۱۲/۱۱

(بقیه حاشیه) قارن...... فلا یجب علی المکی ولا علی المعتمر مطلقا...... (ومن فی حکمهم) ای ممن کان داخل المواقیت وکذا من نوی الاستیطان قبل حل النفر کما مر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۰۲ مطلب فی طواف الصدر)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: وحیضها لا یمنع نسکا (من اعمال الحج) الا الطواف والسعی فهو حرام من وجهین دخولها المسجد وترک واجب الطهارة) ولا شئ علیها بتاخیره اذا لم تطهر الا بعد ایام النحر فلو طهرت فیها بقدر اکثر الطواف لزمها الدم بتاخیره لباب (الدرالمختار مع توضیح ردالمحتار ۲: ۲۰٦ قبیل باب القران)

الجواب: په دې کښې هیڅ نقصان نشته(۱) وهو الموفق

په عرفات یا لاره کښې به د ماښام او ماسخوتن مونځ نه کوي

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې که یو حاجی په عرفات کښې د ماښام مونځ وکړي. او مزدلفې ته لاړ شي. یا ئې په لاره کښې په وخت کښې ادا کړي. او د ماسخوتن مونځ هلته کښې ادا کړي. آیا دا طریقه صحیح ده؟ بینوا توجروا المستفتي عبد الرحمن مشیط سعودیه

---

(۱) په عرفات کښې د ماسپښین او مازیګر مونځ د جمع کولو بعضې شرطونه متفق علیه دي او بعضې مختلف فیه دي د هغې تفصیل دا دې

(۱)...... ددې دواړو مونځونو جمع کولو په وخت د حج په احرام کښې کیدل د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد شرط دی او د صاحبینو په نزد دواړو جمع کولو د پاره صرف د مازیګر د مونځ په وخت احرام کښې کیدل شرط دی.

(۲)...... دواړه مونځونه جمعې سره ادا کول د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد شرط دی د صاحبینو په دې کښې اختلاف دې او صحیح د امام ابوحنیفه رحمه الله قول دې

(۳)...... په دواړو مونځونو کښې د بادشاه وخت (خلیفه) یا د هغه د نائب امام جوړیدل که هغه مقیم وی او که مسافر. پس ددې نه علاوه بل امام سره ددې دواړو مونځونو جمع کول جائز نه دی. د بل چا په امامت کښې د جماعت کولو حکم د خانله مونځ کونکی په شان دې. د صاحبینو په نزد دا جمع کول جائز دی

(۴)...... ماسپښین په مازیګر باندې مقدم کول یعنی اول د ماسپښین مونځ کول بیا د مازیګر. پس مازیګر په ماسپښین باندې مقدم کول جائز نه دی دا شرط متفق علیه دې

(۵)...... د جمع بین الصلاتین وخت کیدل او دا د عرفې په ورځ یعنی په نهم ذی الحجه د آفتاب د زوال نه پس د مازیګر د وخت داخلیدو نه مخکښې دې دا شرط هم متفق علیه دې

(۶)...... مکان او دا عرفات یا دې سره نزدې ځائې دې دا شرط هم متفق علیه دې

پس د جمع بین الصلاتین فی العرفات ټول شپږ شرطونه دی که په دې شرطونو کښې یو شرط هم بیا نه موندې شی نو دواړه مونځونه به خانله خانله په خپل خپل وخت کښې خپل ځائې کښې لوستلې شی (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: حاجی به د ماښام او ماسخوتن مونځ په عرفاتو کښې یا د مزدلفې په لاره کښې نه ادا کوی. که دا مونځونه ئې هلته ادا کړل، نو په مزدلفه کښې به دوباره ادا کوی. او د ماسخوتن په وخت کښې به دا دواړه مونځونه ادا کولې شی. اګر که د ماښام په وخت کښې مزدلفې ته رسیدلې وی. (شرح لباب(۱) شامی(۲)). وهو الموفق

د رمی جمرات دپاره کوتکانړی د مزدلفې نه او که د لار نه راواخلی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه بعضې خلق د شیطان ویشتلو دپاره کوتکانړی هم دهغه ځائي نه اوچتوی. ددې څه حکم دې؟ او دا کانړی د کوم ځائي نه راخستل مستحب دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم...... ۱۹۷۳ء

[بقیه حاشیه] که یواځې وی نو خانله دې او کړی او که دوه یا زیات سړی وی نو ماسپښین او مازیګردې په خپل خپل وخت کښې جماعت سره ادا کړی (عمدة الفقه ۴: ۲۱۹)

منهاج السنن شرح جامع السنن کی دی: وقال ابویوسف ومحمد لا یشترط له الامام ولا نائبه وفی البرهان ان قولهما اظهر من حیث الدلیل، وفی عصرنا وقع الاذن العام من السلطان بالجمع فی الخیام فافهم.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ۴: ۱۳۹)...... ازمرتب

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: واما الوقت فوقت العشاء...... فلو وصل الی مزدلفة قبل العشاء لا یصلی المغرب حتی یدخل وقت العشاء. (ارشاد الساری ۱۴۶ باب احکام المزدلفة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: وصلی العشاءین باذان واقامة...... ولو صلی المغرب والعشاء فی الطریق او فی عرفات اعاده للحدیث...... والمکان مزدلفة والوقت وقت العشاء حتی لووصل الی مزدلفة قبل العشاء لم یصل المغرب حتی یدخل وقت العشاء

(الدر المختار علی هامش رد المحتار ۲: ۱۹۱، ۱۹۲ قبیل مطلب فی الدفع من عرفات)

الجواب د رمی جمار دپاره د مزدلفې نه یا د لارې نه ګټانې راوچتول مستحب دي. او د مزدلفې نه سوا بل ځائې نه او چتول هم جائز دي (الشرح لباب)(۱) او کوم ځائي کښې چه شیطانان ویشتلي کیږي. هلته نه راوچتول مکروه تنزیهي دي (هندیه)(۲) وهو الموفق

ټول سر یا څلورمه حصه خرول یا کمولو نه بغیر د احرام نه نه وځي

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړي وېښته دري یا څلور انچه لوئې وي. او عمره یا حج کولو نه پس ئې په قینچۍ سره د دوه دري ځائې کټ کړي. نو آیا دا سړې په دې باندې د احرام نه وتلي شي؟ بینوا توجروا

المستفتی عبد الحق سعودي عرب ۵۷۰ دفتر اهتمام ۱۳ محرم ۱۴۰۳ هـ

الجواب د احنافو په نزد ټول سر یا څلورمه حصه خریل یا کمول ضروري دي.(۳) او ددې نه کم خرئیلو یا کمولو والا د احرام نه نه وځي وهو الموفق

---

(۱) قال الملا علی قاری: یستحب ان یرفع من المزدلفة سبع حصیات ـــ او من الطریق ای طریق مزدلفة فهو جائز وقیل مستحب ـــ ویجوز اخذها من کل موضع ای بلا کراهة الا من عند الجمرة فانه مکروه ... قال فی الفتح وماهی الا کراهة تنزیه

(ارشاد الساری ۱۳۸ فصل فی رفع الحصی)

(۲) وفی الهندیة: ویستحب ان یاخذ حصی الجمار من المزدلفة او من الطریق ولا یرمی بحصاة اخذها من عند الجمرة فان رمی بها جاز وقد اساء کذا فی السراج الوهاج (الفتاوی عالمگیریه ۱: ۲۳۳ الکلام فی الرمی)

(۳) قال العلامة المودود الموصلی الحنفی: والسنة حلق الجمیع فان نقص من ذلک فقد اساء لمخالفة السنة ولا یجوز اقل من الربع ونظیره مسح الراس فی الوضوء فی الاحلال والدلائل والتقصیر ان یاخذ من رؤس شعره وقدره مقدار الانملة

(الاختیار لتعلیل المختار ۱: ۱۹۸ فصل فی افعال الحج)

د احرام په حالت کښې دیو بل حلق او قصر کول

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې که حجاج حضرات دیو بل دپاره حلق یا قصر وکړي، نو ددې څه حکم دې. او هغه په خپله احرام کښې وي، آیا په دهٔ باندې د احرام په حالت کښې د بل محرم دپاره حلق یا قصر کولو سره دم لازمیږي او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عنایت الله ریاض سعودی عرب ۳ رمضان ۱۴۰۲ھ

الجواب: واضحه دې وي چه مناسک ادا کولو نه پس او د مناسک د رفض د ارادې په وخت کښې محرم خپل سر په خپله او د بل محرم سر هم خرئلې شي اما الثانی فلما رواه البخاری ۱: ۳۸۰ فی حدیث عمرة الحدیبیة وجعل بعضهم یحلق بعضا حتی کاد بعضهم یقتل بعضا غما ای ازدحاما ﴿۱﴾، واما الاول فلما فی ارشاد الساری ۱۵۳ الی مناسک الملا علی قاری: واذا حلق ای المحرم راسه ای رأس نفسه او رأس غیره ای ولو کان محرما عند جواز التحلل ای الخروج من الاحرام باداء افعال النسک لم یلزمه شیئ انتهیٰ ﴿۲﴾ قلت ویدل علیه الحدیث لانه لما جاز حلق بعض المحرمین لبعض عند قصد الانتهاء جاز عند حقیقة الانتهاء بطریق اولیٰ فافهم. وهو الموفق

په حج کښې د نخو او سرې د سر وینته کټ کولو مقدار

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د حج په

﴿۱﴾ (الصحیح للبخاری ۱: ۳۸۰ باب الشروط فی الجهاد والمصالحة مع اهل الحرب الخ)

﴿۲﴾ (ارشاد الساری الی مناسک القاری ۱۵۳ قبیل فصل فی زمان الحلق ومکانه وشرائط جوازه)

دوران کښې په ښځې او سړي څومره وېښته کټ کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی انیس احمد ۲۴ شوال ۱۴۰۲ھ

الجواب: د سړي د پاره ټول سر خرئیل یا کمول پکار دی، او د ښځې د پاره د ګوتې د یو بند په مقدار کمول (د ټول سر نه) پکار دی(۱)، د خلورمې حصې نه کم باندې اکتفا کول جنایت دې. د سړي او ښځې دواړو د پاره(۲) وهوالموفق

د محرم په حالت د احرام کښې سر خرئیلو کښې د شافعی رحمه الله او د حنفی د مذهبونو تفصیل

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه کله یو محرم د احرام په حالت کښې سر وُخرولو، نو په دې حالق باندې د امام شافعی رحمه الله په نزد صدقه نشته، او د امام اعظم رحمه الله په نزد په حالق باندې صدقه ده، د امام شافعی رحمه الله د پاره دلیل دادې، چه یو ځل ابوطلحه رضی الله عنه د احرام په حالت کښې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سر مبارک وُخرولو، او وېښته مبارک دهغه سره وو، نبی کریم صلی الله علیه وسلم وُفرمائیل چه ځان سره څه وېښته وُساته او باقی پاتې په صحابه کرامو باندې د تبرک د پاره تقسیم کړه، او امام ابوحنیفه رحمه الله فرمائي چه که یو محرم بل محرم لره د احرام په حالت کښې سر وُخروی، نو په دې حالق باندې صدقه ورکول دی کما ذکره کنز الدقائق باب الجنایات.

﴿۱﴾ وفی الهندیة: والتقصیر ان یاخذ الرجل والمرأة من رؤس الشعر ربع الرأس مقدار الانملة وفی البدائع قالوا یجب ان یزید فی التقصیر علی قدر الانملة ... وحلق الکل افضل اقتداء بالنبی صلی الله علیه وسلم کذا فی الکافی.

(فتاوی عالمگیریه ۱: ۲۳۱ الباب الخامس فی کیفیة اداء الحج)

﴿۲﴾ قال العلامة الموصلی: والسنة حلق الجمیع فان نقص من ذلک فقد اساء لمخالفة السنة ولا یجوز اقل من الربع ونظیره مسح الرأس فی الوضوء فی الاختلاف والدلائل

(الاختیار لتعلیل المختار ۱: ۱۹۸ فصل فی افعال الحج)

که د امام صاحب رحمه الله دپاره په دې مسئله کښې څه دليل وي نو وضاحت ئې وکړئ؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولانا زاهد الرحمن صورتي کله ضلع کرک ۱۹۸۴. ۱۰. ۴

الجواب: مناسک ختميدو په وخت کښې يو محرم د بل محرم سر خرئيلې شي، کما في حديث صلح الحديبية في البخاري ۱: ۳۸۰ ﴿۱﴾ وصرح به في ارشاد الساري ۱۵۴ ﴿۲﴾. وهو الموفق

د حج افعال ختم کيدلو نه پس د خپل او د بل د سر حلق کول جائز دی

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه د رمي جمره عقبه او نحر نه پس خپله د خپل ځان حلق کول جائز دی او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولانا شهزاده صاحب ترنګزئ

الجواب: افعال د حج ختميدلو نه پس هر محرم خپل سر او د نورو محرمينو سرونه خرئيلې شي

كما في ارشاد الساري ۱۵۴ عند الخروج من الاحرام باداء افعال النسك جاز للمحرم حلق راسه ومحرم آخر انتهى ﴿۳﴾ وبدليل حديث عمرة الحديبية ﴿۴﴾.

وهو الموفق

﴿۱﴾ (بعد حديث طويل) فلما راوا ذلك قاموا فنحروا وجعل بعضهم يحلق بعضا حتى كاد بعضهم يقتل بعضا غما. (صحيح البخاري ۱: ۳۸۰ باب الشروط في الجهاد والمصالحة مع اهل الحرب كتاب الشروط)

﴿۲﴾ قال الملا علي قاري: واذا حلق المحرم راسه او راس غيره ولو كان محرما عند جواز التحلل اي الخروج من الاحرام باداء افعال النسك لم يلزمه شئ.

(ارشاد الساري ۱۵۴ قبيل فصل في زمان الحلق ومكانه)

﴿۳﴾ (ارشاد الساري ۱۵۴ قبيل فصل في زمان الحلق ومكانه)

﴿۴﴾ (بعد حديث طويل) فلما راوا ذلك قاموا (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د کمزورو ښځو د پاره یا د بیمار د پاره د رمې جمراتو پریښودل یا وکیل مقررول

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د ښځو د پاره د رش د وجه نه رمی جمرات پریښودل جائز دی او که نه؟ او بیمار سړې یا ښځه د رمې د پاره وکیل مقررولې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: رشید ګل سعودیه عربیه ۱۹۸۴.۴.۱۹

الجواب: کمزورې خلق او زنانه د شپې په وخت کښې رمې جمرات کولې شی. تر د سحرختلو پورې. په هغوی نه دم واجب دې. او نه په دې کښې څه کراهیت شته. (مناسک ملا علی قاری ص۱۵۸)﴿۱﴾ او هر کله چه د ښځې د پاره د رش د ویرې نه رمې جمرات پریښودل جائز دی. او په هغې باندې دم نه لازمیږی. (کما فی ردالمحتار ج۲ ص۵۱۲)﴿۲﴾ نو وکیل مقررول ورله په طریقه اولی جائز دې. او بیمار د پاره هم وکیل مقررول جائز دی. هرکله چه خپله په رمې

(بقیه حاشیه) فنحروا و جعل بعضهم یحلق بعضا حتی کاد بعضهم یقتل بعضا غما. (صحیح البخاری ۱: ۳۸۰ کتاب الشروط باب الشروط فی الجهاد)

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: ووقت الکراهة مع الجواز من الغروب الی طلوع الفجر الثانی من غده ولو اخره الی اللیل کره الا فی حق النساء وکذا حکم الضعفاء ولا یلزمه شیئ ای من الکفارة لکن یلزمه الاساءة لترکه السنة وان کان بعذر لم یکره ای تأخیره ولو اخره ای رمی الیوم الی الغد لزمه الدم والقضاء ای فی ایامه.

(ارشاد الساری ۱۵۸ قبیل فصل فی وقت الرمی فی الیومین)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله کزحمة) عبارة اللباب الا اذا کان لعلة او ضعف او یکون امرأة تخاف الزحام فلا شیئ علیه...... قلت وهو شامل لخوف الزحمة عند الرمی فمقتضاه انه لو دفع لیلا لیرمی قبل دفع الناس وزحمتهم لا شیئ علیه......فالاولیٰ تقیید خوف الزحمة بالمرأة ویحمل اطلاق المحیط علیه لکون ذلک عذرًا ظاهرا فی حقها یسقط به الواجب بخلاف الرجل او یحمل علی ما اذا خاف الزحمة......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

باندې قدرت نه لري (هندیه ۱:۲۳٦)﴿۱﴾ وهو الموفق

یو سړی حرم شریف ته لاړو. او پولیس ونیولو او واپس ئې ولیږلو

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی سعودی ته لاړو. بیائې احرام وتړلو او په اشهر الحج کښې حرم شریف ته لاړو، لیکن حکومت هغه لره افعال حج ته پرې نخودو. او دهغه ترحیل ئې وکړو. یعنی واپس پاکستان ته ئې راؤلیږه. اوس دهغه سره دومره مال نشته. چه حج وکړی. په هغه حج واجب دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: فرید الله حقانی ۲ ربیع الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: دا سړی محصر دې. که دۀ لره د احرام تړلو نه پس افعال حج نه منع کړې شوې وی.﴿۲﴾

وهو کفقیر آفاقی وصل الی میقات فی وجوب الحج ان لم یحرم و کان اشهر الحج (ماخوذ از ردالمحتار ۲:۳۳٦)﴿۳﴾. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) لنحو مرض ولذا قال فی السراج الا اذا كانت به علة او مرض او ضعف فخاف الزحام فدفع ليلا فلا شيئ عليه.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲:۱۹۳ مطلب فی الوقوف بمزدلفة)

﴿۱﴾ وفی الهندية: مريض لا يستطيع الرمی توضع الحصاة فی كفه ليرمی به او يرمی عنه غيره بامره كذا فی محيط السرخسی فی صفة الرامی.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۳٦ فصل فی المتفرقات)

﴿۲﴾ وفی الهندية: المحصر من احرم لم منع عن مضی فی موجب الاحرام سواء كان المنع من العدو او المرض او الحبس او الكسر او القرح او غيرها من الموانع من اتمام ما احرم به حقيقة او شرعا كذا فی البدائع. (فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۵۵ الباب الثانی عشر فی الاحصار)

﴿۳﴾ قال العلامة الشامی: وفی اللباب الفقير الآفاقی … (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

نفلي حج بهتر دي او که نفلي صدقه

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړي فرض حج کړي دې. اوس نفلي حج کوي. هغه دپاره دا نفلي حج کول بهتر دي او که داپيسې په غريبانانو او مسکينانو باندې صدقه کول بهتر دي؟ بينوا توجروا

المستفتي اشرف علي صوابي ۱۹۸۲/۳/۳

الجواب: کومو اهل علمو چه خپل عمر تعليم او تعلم ته وقف کړي دې. په هغوی باندې صدقه کول د بيشميره نفلي حجونو نه بهتر ده. البته هغه حاجت مند چه په رسمونو او رواجونو کښې د مال خرچ کولو ارمان کوي. په هغوی باندې د صدقه کولو نه نفلي حج کول بهتر دي. (ماخوذ از ردالمحتار ۲:۳۴۸) ﴿۱﴾ وهوالموفق

د يوم عرفه او يوم جمعه په مطابقت سره د حج اکبر مسئله او په وارد شده حديث کښې کلام

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه کله يوم عرفه

(بقيه حاشيه) اذا وصل الى ميقات فهو كالمكى..... وينبغى ان يكون الغنى الآفاقى كذلك اذا عدم الركوب بعد وصوله الى احد المواقيت فالتقييد بالفقير لظهور عجزه عن المركب وليفيد انه يتعين عليه ان لا ينوى نفلا على زعم انه لا يجب عليه لفقره لانه ما كان واجبا وهو آفاقى فلما صار كالمكى وجب عليه فلو نواه نفلا لزمه الحج ثانيًا.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲:۱۵۵ كتاب الحج)

﴿۱﴾ قال العلامة محمد امين الشامى: قال الصدقة افضل من الحج تطوعا كذا روى عن الامام لكنه لما حج وعرف المشقة افتى بان الحج افضل ومراده انه لو حج نفلا وانفق الفا فلو تصدق بهذه الالف على المحاويج فهو افضل ..... قال الرحمتى والحق التفصيل فما كانت الحاجة فيه اكثر والمنفعة فيه اشمل فهو الافضل ..... واذا كان الفقير مضطرا او من اهل الصلاح او من آل بيت النبى ﷺ فقد يكون اكرامه افضل من حجات وعمر وبناء ربط.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲:۲۷۵ مطلب فى تفضيل الحج على الصدقة)

او یوم جمعه په یوه وَرځ واقع شی. نو هغې ته حج اکبر وائي. او دهغې باره کښې یو حدیث هم دې. چه په دغه وَرځ باندې حج کول د اویاؤ حجونو برابر ثواب لری. ددې مسئلې تفصیل څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: راجه ګل حسن حقانی بنوں لکی مروت ۱۹۸۳/۱۰/۱۳

الجواب: د فقه مطابق ددې حج د اویاؤ حجونو برابر ثواب دې. البته ددې متعلق وارد شده حدیث کښې کلام دې

کما فی شرح التنویر علی هامش الشامیة ۲: ۳۴۸ لو قفة الجمعیة مزیة سبعین حجة، وفی ردالمحتار: وفی الشرنبلالیة عن الزیلعی افضل الایام یوم عرفة اذا وافق یوم الجمعة وهو افضل من سبعین حجة فی غیر جمعة رواه رزین بن معاویة فی تجرید الصحاح ولکن نقل المناوی عن بعض الحفاظ ان هذا حدیث باطل لا اصل له﴿۲﴾﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ وفی المنهاج: اعلم انه لیس الحج الاکبر فی تعبیر القرآن و الحدیث ما اشتهر علی السنة العوام ان الحج الاکبر ماکان فیه یوم عرفة یوم الجمعة بدلیل ان الله تعالیٰ طلق الحج الاکبر علی حج الصدیق الاکبر، فالحج الاکبر هو الحج مطلقا ویقال للعمرة الحج الاصغر، نعم للحج الذی یکون یوم عرفة فیه یوم الجمعة له فضل کبیر روی رزین فی تجرید الصحاح عن طلحة بن عبید الله بن کریز مرسلا افضل الایام یوم عرفة اذا وافق یوم جمعة فهو افضل من سبعین حجة فی غیر یوم جمعة کذا فی جمع الفوائد وقالوا لم نقف علی اسناده نعم اقره الفقهاء. (منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۳: ۱۸۲ قبیل باب ماجاء فی الکلام فی الطواف)

﴿۲﴾ (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۲۷۵ مطلب فی فضل وقفة الجمعة)

﴿۳﴾ وقال الملا علی قاری: رواه رزین بن معاویة فی تجرید الصحاح واما ما ذکره بعض المحدثین فی اسناد هذا الحدیث بانه ضعیف فعلی تقدیر صحته لا یضر فی المقصود فان الحدیث الضعیف معتبر فی فضائل الاعمال عند جمیع العلماء من ارباب الکمال، واما قول بعض الجهال بان هذا الحدیث موضوع فهو باطل — (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د حج په وجه د ګناهونو د معافی مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړې قاتل دې، او حرام خور دې، دحج په ادا کولو سره به ددهٔ دا ټول ګناهونه معاف شي؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد حقانی ۵ ربيع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: که دې حاجی توبه ؤويستله، نو هغه ته د حقوق العباد نه علاوه ټول صغائر او کبائر معاف کيږی. لنصوص ورد بذلک، او که توبه ئې نه وی ويستلې، نو د حج په ادا کولو سره صغائر په اتفاق سره معاف کيږی. او په کبائرو کښې اختلاف دې.(۱)

کما فی شرح التنوير: هل الحج يكفر الكبائر قيل نعم كحربی اسلم وقيل غير المتعلقة بالآدمی كذمی اسلم، وقال عياض اجمع ....

(بقيه حاشيه) مصنوع مردود عليه ومنقلب اليه لان الامام رزين بن معاوية العبدری من كبراء المحدثين ومن عظماء المخرجين ونقله سند معتمد عند المحققين وقد ذكره فی تجريد صحاح الست فان لم يكن رواية صحيحة فلا اقل من انها ضعيفة كيف وقد اعتضد بما ورد ان العبادة تضاعف فی يوم الجمعة مطلقا بسبعين ضعفا بل بمأة ضعف على ما سيأتی الخ. (الحظ الاوفر فی الحج الاكبر فی ذيل ارشاد الساری ۳۱۹ باب المتفرقات)

(۱) وفی المنهاج: ان الاصل فی تكفير الكبائر التوبة كما صرح به القاضی عياض فلا يقطع بتكفير الحج الكبائر لظاهر الاحاديث ولكن ليس معنى التكفير انه سقط عنه قضاء مافات منه من الصلاة والصوم والزكاة وسقط عنه الدين وحقوق العباد بل معنى التكفير سقوط اثم تاخير العبادات واثم مطل الدين وغيره، وعفو الكبائر التی لا بدل لها كالزنا وشرب الخمر، وعفو حقوق الله تعالى اذا مات قبل القدرة على ادائها، وعفو حقوق العباد بارضاء الخصوم عنه هذا ملخص كلام الفقهاء والمحدثين.

(منهاج السنن شرح الترمذی ۳: ۸۶ باب ثواب الحج والعمرة)

اهل السنة ان الکبائر لا یکفرها الا التوبة (۲: ۳۴۹)﴿۱﴾. وهوالموفق

په حج سره د ګناهونو د معاف کيدلو تفصيل :

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه په حديث نبوی ﷺ کښې دی من حج فلم يرفث ولم يفسق رجع کيوم ولدته امه، آيا ددې حديث مطلب دادې. چه د حج نه مخکښې دده نه چه کوم عبادات ماليه او بدنيه پاتې شوې دی. هغه معاف کيږی. يا افعال مذمومه معاف کيږی؟ بينوا بالتفصيل توجروا عند الجليل

المستفتی: عبد القدوس ماله ډهيری رستم مردان ۱۹۷۳/۲/۲۴

الجواب په حج سره ګناه صغيره او هغه حقوق الله چه دهغې دپاره قضا نه وی، معاف کيږی. اوحقوق العباد اوهغه عبادتونه چه دهغې دپاره قضا شته.نه معاف کيږی. اودکبيره ګناهونودمعاف کيدلو هم اميد شته﴿۲﴾ وهوالموفق

په حج سره د حقوق العباد د معاف کيدلو صورت

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه په حج سره

﴿۱﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۷٦ مطلب فى تكفير الحج الكبائر)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفى: هل الحج يكفر الكبائر قيل نعم كحربى اسلم وقيل غير المتعلقة بالآدمى كذمى اسلم وقال عياض اجمع اهل السنة ان الكبائر لا يكفرها الا التوبة ولا قائل بسقوط الدين ولو حقا لله تعالىٰ كدين صلاة وزكاة نعم الم المطل وتاخير الصلاة ونحوها يسقط وهذا معنى التكفير على القول به.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۷٦ مطلب فى تكفير الحج الكبائر)

(وهكذا فى البحر الرائق ۲: ۳۳۸ باب الاحرام مبحث العرفات كلها موقف)

ټول صغیره او کبیره دواړه قسمه ګناهونه معاف کیږي. او س بعضې عالمان فرمائي چه حقوق العباد نه معاف کیږي. لیکن د احادیثو د عموم په وجه په دې کښ : صغیره او کبیره هیڅ تخصیص نشته. ددې مسئلې وضاحت مطلوب دې؟ بینوا توجروا

المستفتی : ارشاد الرحمٰن خمیس مشیط ۱۱/۷/۱۹۷۴

الجواب: د بعضو په نزد د ابن ماجه حدیث: فاجیب الی ما سال، په بناء باندې په حج سره حقوق العباد هم معاف کیږي. په دې معنی سره چه الله تعالی به دې مظلوم ته یوه لویه درجه ورکولو سره راضی کړی، او دې ظالم لره به معاف کړی. والتفصیل فی ردالمحتار ج۲ ص۳۴۹، ۳۵۱ فلیراجع.﴿۱﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: لحدیث ابن ماجه فی سننه المروی عن عبد الله بن کنانة بن عباس بن مرداس ان اباه اخبره عن ابیه ان رسول اللهﷺ دعا لامته عشیة عرفة فاجیب انی غفرت لهم ماخلا المظالم فانی آخذ للمظلوم منه فقال ای رب ان شئت اعطیت المظلوم الجنة وغفرت للظالم فلم یجب عشیةعرفة فلما اصبح بالمزدلفة اعاد الدعاء فاجیب الی ما سال الحدیث، وقال ابن حبان ان کنانة روی عنه ابنه منکر الحدیث و کلاهما ساقط الاحتجاج وقال البیهقی هذا الحدیث له شواهد کثیرة ذکرناها فی کتاب الشعب فان صح بشواهده ففیه الحجة والا فقد قال تعالیٰ ویغفر مادون ذلک لمن یشاء وظلم بعضهم بعضا دون الشرک، وروی ابن المبارک انهﷺ قال ان الله عزوجل قد غفر لاهل عرفات واهل المشعر وضمن عنهم التبعات فقام عمر فقال یارسول الله هذا لنا خاصة قال هذا لکم ولمن اتی من بعدکم الی یوم القیامة فقال عمر رضی الله عنه کثر خیر ربنا وطاب وتمامه فی الفتح وساق فیه احادیث اخر والحاصل ان حدیث ابن ماجه وان ضعف فله شواهد تصححه والآیة ایضا تؤیده ومما یشهد له ایضا حدیث البخاری مرفوعا من حج ولم یرفث ولم یفسق رجع من ذنوبه کیوم ولدته امه وحدیث مسلم مرفوعا ان الاسلام یهدم ماکان قبله وان الهجرة تهدم ماکان قبلها وان الحج یهدم ماکان قبله الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۷۶ مطلب فی تکفیر الحج الکبائر)

چهل مسائل حج

د مسائل حج متعلق مختلف قسم کتابونه لیکلي شوي دي. په پښتو ژبه کښ مفتي صاحب لیکلي شوي رساله (مسائل حج) هم ضروري او په اهمو مسائلو باندې مشتمله ده، په هغې کښ د حج او عمرې هغه مسائل ذکر کړي شوي دي، چه ډیر ضروري دي، او عوام په هغې کښ اکثر غلطي کوي. د هغې رسالې نه یو څو اهم او ضروري مسئلې د عوامو د فائدې دپاره په فتاوی کښ شاملولې شي. از مرتب

مسئله (۱) **احرام**: د حج یا عمرې نیت کولو ته وائي چه دهغې نه پس تلبیه اوویلې شي، عوام څادرونو ته احرام وائي، دا غلطه ده. څادرونو ته داحرام څادرونه وئیلې شي (معتبرات، فقه)

مسئله: (۲) **اضطباع**: دې ته وائي چه د طواف په وخت کښ اووه واره چکرو کښ ښي لاس او اوږه د څادر نه بهر پریخودلې شي

مسئله (۳) **رمل**: هغې عمل ته وئیلې شي، چه د طواف په اولنی درې چکرو کښ په توپونو سره اوکې خوزولو سره نزدې نزدې قدمونه ایښودلو سره تیز تیز تلل، لیکن منډه به نه وهي

مسئله: (۴) **هدی**: هغې ګډ، چیلې، غوا، میښه او اوښ ته وئیلې شي، چه په منی او حرم کښ ذبح کولې شي، او په هغې کښ د قربانئ شرائط موجود وي

مسئله (۵) **جنایت**: د احرام یا حرم بې حُرمتی کولو ته وئیلې شي

مسئله (۶) **جزا او کفاره**: د جنایت سزا ته وئیلې شي

مسئله: (۷) **دم**: د ګډ وغیره حلالولو ته وئیلې شي.

مسئله: (۸) **صدقه**: د سرسایه په مقدار غله وغیره خیراتي ورکولو ته وئیلې شي

مسئله: (۹) **زمین حرم**: مکه معظمه او د مکې معظمې نه څلور واړو طرفونو ته یو معلومې زمکې ته وئیلې شي

مسئله: (۱۰) **زمین حل**: د حرم د زمکې نه تر بهرمیقاته پورې زمکې ته وئیلې شي

مسئله: (۱۱) **میقات**: هغې مقام ته وئیلې شي. د کوم ځائي نه چه د حج یا عمرې احرام تړلې شي. (معتبرات فقه)

مسئله: (۱۲) **آفاق**: د میقات نه بهر زمکې ته وئیلې شي

مسئله: (۱۳).. که یو متمتع عمره ادا کړی. او بیا مکه کښې پاتې شي. نو دا متمتع ددې عمرې او حج په مینځ کښې عمرې کولې شي، او په هغه باندې دم لازم نه دې. (ارشاد الساری، منحة الخالق وغیره)

مسئله: (۱۴) په رمضان کښې عمره مستحب ده. او ددې عمرې ثواب د حجة الوداع برابر دې. (ابوداؤد)

مسئله: (۱۵) چاسره چه دومره مال وی، چه دهغه د حیثیت مطابق د هغه کرایه، نفقه او دهغه د اهل عیال د نفقې دپاره د واپس کیدو پورې کافی وی. نو په هغه باندې حج فرض دې. (شامی)

مسئله: (۱۶) په چاباندې چه قرض وی. لکه مهر وغیره. ددې قرض نه علاوه که مخکښې مقدار مال دهٔ سره وی. نو په دهٔ باندې حج فرض دې، ګنی نه دې (شامی)

مسئله: (۱۷) که د یو تاجر ذریعه معاش تجارت وی. نو په هغه به حج هغه وخت کښې فرض وی، چه د کرایې او نفقې نه علاوه دهٔ سره دومره مال باقی وی، چه په هغې باندې د تجارت کاروبار چلیدې شي (هندیه)

مسئله (۱۸) د چا سره چې دومره مال وي، چه د حج دپاره کافي وي، لیکن د مدینې منورې ته د تللو او د تبرکاتو وغیره ګنجائش ورسره نه وي، نو په هغه حج فرض دې (قواعد الفقه)

مسئله (۱۹) که د چا سره مال وي، لیکن د اوسیدو کور ئې نه وي، نو که هغه د قافلو د روانیدو نه مخکښې یا د شوال شروع کیدو نه مخکښې کور وانه خستلو، نو په هغه حج فرض شو (هندیه)

مسئله (۲۰) که فقیر سړې تکلیف برداشت کړي، او میقات ته خپل ځان ورسوي، او د حج نیت وکړي، یا د فرض حج نیت وکړي، نو دهغه ذمه د حج د فریضې نه خلاصه شوه، که ددې نه پس غني شو، نو په هغه دوباره حج فرض نه دې، او که دا فقیر په میقات کښې د نفلي حج نیت وکړي، نو دا نفل حج شو، او فرض حج به بیا ادا کوي (شرح لباب)

مسئله (۲۱) که ښځه د خاوند یا محرم نه بغیر د حج سفر اختیار کړي، نو حج ادا شو، لیکن دا سفر د ګناه سفر دې، اګر چه په بندرګاه یا ائرپورټ باندې محرم یا خاوند ولاړ وي

مسئله (۲۲) محرم هرهغه سړې ته وئیلې شي چه دهغه سره نکاح همیشه دپاره حرام وي، البته ددې فتنې په زمانه کښې رضاعی ورور، دیوث او بې غیرته خاوند او دځوانې ښواخې خپل ځوم سره په هرسفرباندې تلل جائزنه دي (شامي)

مسئله (۲۳) د حاجیانو سره جلب کول د ثواب کار دې، که د ثواب یا اکرام یا امداد په ارادې سره وي، او که د ریا، فخر یا د حاجیانو د نزدیکت حاصلولو دپاره وي، نو د عذاب کار دې، دغه رنګه د حاجیانو استقبال که د دعا کولو یا اکرام کولو یا امداد کولو دپاره وي نو د ثواب کار دې، او که د نورو غرضونو دپاره وي، نو رسم قبیح او کارعذاب دې (قواعد شرع)

مسئله (۲۴) دصلاة احرام په وخت کښې به اوږې او سر پټوي (شرح لباب، قواعدفقه)

مسئله (۲۵) د صلاة احرام نه پس متصل نیت کول یا تلبیه وئیل نه فرض دي

او نه شرط دی. لهذا که د موسم د خرابۍ په وجه سره صلاة احرام په ائرپورټ کښ ادا کړی، او نیت او تلبیه د جهاز د روانیدو نه پس وکړی. نو په دې کښې هیڅ ګناه نشته. (قواعد فقه)

مسئله: (۲۶) کوم خلق چه د حج تمتع اراده لری. لکه پاکستانی حاجیان. نو د عمرې احرام وتړی. دهغه دپاره او دغه رنګه د نورو محرمو دپاره د طواف نه مخکښې اضطباع کول خلاف سنت دی. (شرح لباب)

مسئله: (۲۷) چه کله مکې معظمې ته ورسی. نو هغه ته اجازت دې چه اول سامان وغیره مناسب ځائي ته ورسوی. او دهغې نه پس طواف یا عمره وکړی. (شرح لباب)

مسئله: (۲۸) د طواف د نیت کولو نه پس دې د حجر اسود طرف ته لاړ شی. او خوله او دواړه لاسونه او تندې دې په حجر اسود باندې کیږدی. او درې ځله دې ښکل کړی خو چه د چپ چپ آواز رانشی.

مسئله: (۲۹) په حجر اسود خوشبو وغیره وی، ددې وجه نه محرم دپاره احتیاط پکار دې، چه دهغې نه چپه وانخلی. (قواعد فقه)

مسئله: (۳۰) چه کله رکن یمانی ته ورسی، نو دواړه لاسونه یا صرف یو لاس به په هغې ایګدی. نه به هغه ښکلوی او نه به پرې تندې ایږدی، البته د امام محمد رحمه الله په نزد د رکن یمانی ښکلول سنت دی، او که لاس اینښودل مشکل وی، نو اشاره نه دی کول پکار، د اشارې نه بغیره دې روان شی.

مسئله: (۳۱) که د رش د وجه نه رمل نه کیږی، نو طواف لره دې مؤخر کړی، او که د رش د کمیدلو امید نه وی. نو طواف دې شروع کړی، او په اول دریو چکرو کښې که موقع ملاؤشی نو رمل دې وکړی. (شامی)

مسئله: (۳۲) خانه کعبې ته کتل عبادت دې، لیکن د طواف دوران کښې به خانه کعبې ته نه ګوری. (غنیه، ایضاح نووی)

مسئله: (۳۳) که طواف کونکې دمونځ ګزارو مخې ته تیریږی، نو جائز دی. (شامی)

مسئله: (۳۴) که چا په ناپاکه کپړه کښې طواف وکړو، نو دا مکروه دی، لیکن په دهٔ باندې نه دم واجب دې، او نه صدقه. که دا طواف فرض وی او که واجب یا سنت یا نفل وی. او که لږه کپړه ناپاکه وی او که ټوله ناپاکه وی

مسئله: (۳۵) صلاة طواف په مسجد حرام، زمین حرم، او زمین حل هر ځائي کښې کول جائز دی. البته افضل دادی، چه د مقام ابراهیم ﷺ شاته وی، یا د میزاب رحمت لاندې وی. (شامی) مسئله: (۳۶) که چا زیات طوافونه وکړل، او په آخر کښې د هر طواف دپاره دوه دوه رکعته مونځونه ادا کړل نو ذمه ئې فارغه شوه، اگر چه دا طریقه مکروه ده، (شامی، شرح لباب)

مسئله: (۳۷) په آب زمزم سره تبرکا چار اندام او غسل کولې شی، البته په دې باندې استنجاء او د بې اودسه سړې اودس کول، د جنابت غسل کول، او پلیتی وینځل مکروه دی، (شرح لباب) په جمات کښې اودس او غسل کول مکروه دی، ددې وجه نه په آب زمزم د جمات نه بهر په پاک ځائي کښې اودس او غسل کول پکار دی. (بحر، شامی)

مسئله: (۳۸) د آب زمزم په ولاړه څکل بغیر د کراهت نه جائز دی، او داسې نه ده چه ددې په ولاړه باندې څکل مستحب دی. (شامی)

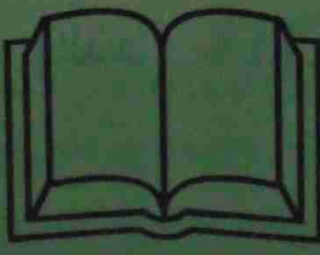
مسئله: (۳۹) که چا د څلورمې حصې نه کم سر وُخرؤلو، یا کم ئې کړو، نو دې د احرام نه وتلې نه دې، که کپړې واغوندی یا خوشبو استعمال کړی، نو په دهٔ باندې صدقه یا دم لازم کیږی. (شامی وغیره)

مسئله: (۴۰) چا چه فرض حج نه وی کړې، دهغه دپاره افضل دادی، چه اول حج ادا کړی، او د حج نه پس دې د روضې مبارکې زیارت ته لاړ شی، او که دا حج نفلی وی، نو هغه ته اختیار دې، چه اول د زیارت دپاره مدینې منورې ته لاړ شی، یا اول حج ادا کړی، او د کوم حاجی چه لاره په مدینه منوره وی، هغه دې اول د روضې مطهرې زیارت وکړی، (شرح لباب) په مدینه منوره کښې حجره شریف ښکلول، لاس پرې اېښودل، سجده ورته کول، تیټیدل او زمکه ښکلول وغیره ټول ناجائز دی. (شرح لباب)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه خلورم جلد

مسائل منثوره

بسم الله الرحمن الرحيم

.....قال الله تعالى:.....

ويطوف عليهم ولدان مخلدون، اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤا منثورا.

......[الدهر: ١٩].......

....

مسائل منثوره

د دارالحرب د اثر لاندې چه کوم ملکونه دی.

د هغې نه د حج د پاره تلل ممنوع نه دی

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه زمونږ د مهمند ايجنسی نه خلق د افغانستان په لاره حج د پاره ځی. ځکه چه سهولتونه هم زيات دی. او پيسې هم کمې خرچ کيږی. او س بعضې خلق وائی. چه په افغانستان باندې د روسيانو د قبضې نه پس د مسلمان د پاره د کابل په لاره باندې حج ته تلل جائز نه دی. دا مسئله کومه حده پورې صحيح ده؟ او زمونږ خلق هم دغسې کابل ته ځی راځی. لکه څرنګه چه مخکښې تلل راتلل؟ بينوا توجروا

المستفتی: مولوی نورالرحمن يکه غنډ مهمند ايجنسی ۲۰ رمضان ۱۴۰۵ھ

الجواب: هرکله چه د روس او چين نه دبيت الله شريف حج ته تلل ممنوع شرعی نه دی، نو دهغوی د اثر لاندې ملکونو نه به څرنګه ممنوع وی(۱). او چه کوم اسلامی ملکونه د امريکې ذهنی غلامان بلکه محکوم دی. هلته نه به د سفر حج څه حيثيت وی؟ وهوالموفق

---

(۱) قال العلامة ابن عابدين: كل مصر فيه وال من جهتهم (اى الكفرة) تجوز فيه اقامة الجمع والاعياد واخذالخراج وتقليد القضاة وتزويج الايامى لاستيلاء المسلم عليه..... واما بلاد عليها ولاة كفار فيجوز للمسلمين اقامة الجمع والاعياد ويصير القاضى قاضيا بتراضى المسلمين فيجب عليهم ان يلتمسوا واليا مسلما منهم.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۳: ۳۴۲ مطلب فی حکم تولية القضاء فی بلاد تغلب الكفار)

د عمرې په ویزې باندې سعودي عرب ته تلل او هلته کښې مزدوري کول شرعا ممنوع نه دي

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې د عمرې د پاره لاړ شي، بیا په هغې ویزې سره هلته کښې مزدوري کوي. هغه د پاره دا مزدوري کول څنګه دي؟ بینوا توجروا

المستفتي محمود خان ترناب فارم پشاور ۱۸ ذي قعده ۱۳۹۷ھ

الجواب: په مسلمان باندې یو اسلامي ملک ته تلل راتلل بندول یو کافرانه نظام دې، چه د بعضې مصلحتونو په وجه مسلمانانو بادشاهانو خپل کړې دې، پس د دې قانون مخالفت کول قانوني جرم دې. اسلامي جرم نه دې، او د جائز ملازمت نفع بهرحال حلاله ده(۱). او که دا ؤسیدل شرعا ممنوع وي، بیاهم په نفع کښې د حرمت هیڅ وجه نشته. وهو الموفق

عمره اداکولونه پس محنت مزدورې د پاره قیام کول اسلامي جرم نه دې

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه بنده د عمرې په ویزې باندې سعودي عرب ته تلل او هلته کښې عمره کول غواړي، د عمرې نه پس د بنده اراده هلته کښې د محنت مزدورې ده. آیا په اسلام کښې دا جائز دي. چې سړې د عمرې د پاره لاړ شي. او هلته کښې د محنت مزدورې د پاره قیام وکړي؟ بینوا توجروا

المستفتي: حاجي عطا محمد اضاخیل نوښار ۲۱ رمضان ۱۴۰۱ھ

الجواب: دا طریقه صرف قانوني جرم دي(۲) اسلامي جرم نه دي، لکه څرنګه

---

(۱) عن رافع بن خدیج قال قیل یا رسول الله ای الکسب اطیب قال عمل الرجل بیده وکل بیع مبرور رواه احمد.

(مشکواة المصابیح ۱: ۲۴۲ باب الکسب وطلب الحلال الفصل الثالث)

(۲) اګرچه دا د سعودي حکومت د قانون خلاف ورزي ده. او دا انتهائي غیر مناسب طریقه ده. ځکه چه بیا د حکومتي سزا په وجه تکلیف او چتول وي. او عزت نفس مجروح کیږي. او د تذلیل او تحقیر هر وخت کښې خطره موجود ده وي. از مرتب

چه د حج او عمرې دپاره تللو کښې د تجارت اراده ساتل اسلامی جرم نه دې
﴿۱﴾ وهو الموفق

د حاجی د پاره د سعودی عرب نه سره زر راوړلو کښې هیڅ ګناه نشته

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه که یو سړې حج ته لاړ شی، او په واپسی کښې هغه د ځان سره په پټه سره زر راوړی، بیا دلته کښې دهغې کاروبار وکړی او نفع وګټی، او په دې نفع باندې لوئي کاروبار شروع کړی، دا حلال دې او که حرام؟ تاسو په دې باندې دلائل پیش کړئ. او په مسئله باندې د دارالعلوم مهر او دستخط کیدل ضروری دی؟ بینوا توجروا

المستفتی اشتیاق حسین طورو روړ هوتی مردان ۱۹۶۹/۴/۸

الجواب: د سعودی عرب نه د حاجی دپاره سره زر راوړولو کښې هیڅ ګناه نشته، هرکله چه مقصود بالذات حج وی. قال الله تعالی لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلامن ربکم (الایة)﴿۲﴾ بیشکه که یو کس داسی وی، چه د هغه مقصد په سروزرو کښې وی. یعنی که د سرو زرو راوړولو امیدنه وی نو بیا حج

﴿۱﴾ عن ابی امامة التیمی قال قلت لابن عمر: انا نکری فهل لنا من حج؟ قال الیس تطوفون بالبیت، وتأتون المعرف، وترمون الجمار، وتحلقون رؤوسکم؟ قال قلنا: بلی، فقال ابن عمر: جاء رجل الی النبی ﷺ فساله عن الذی سالتنی، فلم یجبه، حتی نزل علیه جبریل بهذه الآیة "لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلامن ربکم" فدعاه النبی ﷺ فقال: انتم حجاج.
(تفسیرابن کثیر ۱: ۳۸۶ البقرة آیت: ۱۹۲)

﴿۲﴾ قال العلامة الخلوتی الصاوی المالکی: فلا بأس بالتجارة بالحج اذا کانت لا تشغله عن اعماله واختلف هل التجارة تنقص ثواب الحج اولا، قال بعضهم ان کانت التجارة اکبرهمه ومبلغ علمه سقط الفرض عنه ولیس ثوابه کمن لا قصد له الا الحج، وان استوی الامران فلا یلم ولا یمدح وان کانت التجارة تبعا للحج فقد حاز خیر الدنیا والآخرة. (حاشیة الصاوی علی الجلالین ۱: ۱۵۳ سورة البقرة آیت: ۱۹۸)

دپاره نه ځي ،په دې صورت کښې به دا سړې د سفر حج د ثواب نه محرومه وی ﴿۱﴾ وهو الموفق

د مقامات مقدسه په نمونو سره د مناسک حج تعلیم ورکول جائزدی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د آسانی دپاره که یو سړې د خانه کعبې او نورو مقامات مقدسه د نمونو په ذریعې سره د مناسک حج تعلیم ورکول غواړی، نو ددې شرعی حیثیت څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: پروفیسر محبوب ګل اکوړه خټک ۲ شوال۱۴۰۲ھ

الجواب: په دې طریقې سره یعنی طریقه تمثیل سره تعلیم ورکول فائده مند او مؤثر وی .ددې وجه نه په قرآن مجید اوحدیث کښې ډیر تمثیل ذکرشوې دې کالتمثیل بالکلب ﴿۲﴾ وبیت العنکبوت﴿۳﴾ وتشبیک الاصابع﴿۴﴾ والخط المحیط بالخطوط وغیر ذلک﴿۵﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجیم: وتجرید السفر عن التجارة احسن ولو اتجر لا ینقص ثوابه کالغازی اذا اتجر کما ذکره الشارح فی السیر واما عن الریاء والسمعة والفخر ظاهرا او باطنا ففرض وخلط التجارة بهذا القسم کما فی فتح القدیر مما لا ینبغی.

(البحر الرائق ۲: ۳۰۹ کتاب الحج قبیل فرض مرة علی الفور)

﴿۲﴾ قال الله تبارک وتعالیٰ: فمثله کمثل الکلب ان تحمل علیه یلهث او تترکه یلهث.

(سورة الاعراف :پاره: ۹ آیت: ۱۷٦)

﴿۳﴾ قال الله تبارک وتعالیٰ: مثل الذین اتخذوا من دون الله اولیاء کمثل العنکبوت.

(سورة العنکبوت آیت: ۴۱ پاره: ۱۰)

﴿۴﴾ عن ابی سعید قال قال رسول الله ﷺ...... قال فیلتام علیه حتی یلتقی علیه وتختلف اضلاعه قال قال رسول الله ﷺ باصابعه فادخل بعضها فی جوف بعض الخ. (سنن الترمذی ۲: ۷۹ بعید باب ماجاء فی صفة اوانی الحوض)

﴿۵﴾ عن عبد الله قال خط النبی ﷺ خطا مربعا وخط...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د وی سی آر وغیره په ذریعې په جماتونو کښې د مناسک حج او عمرې تعلیم ورکول

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه په جماتونو کښې د وی سی آر وغیره د فلم په ذریعې سره د مناسک حج وعمره تربیت ورکول جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: ډاکټر ریاض الرحمٰن سټیلائټ ټاون راولپنډی ۱۷ رمضان ۱۴۰۵ھ

الجواب: دا بصری تربیت د ساه لرونکی په تصویر اخستلو باندې موقوف دې (۱) لهذا دا د تربیت طریقه بهر حال ناجائز ده، که په جمات کښې وی یا د جمات نه بهر په کور کښې. د دینی کارونو تعلیم په غیر دینی طریقې سره ورکول جائز نه دی. او د اعتراض قابل دی (۲) تعجب دې چه د تیرې زمانې

(بقیه حاشیه) خطا فی الوسط خارجا منه وخط خططا صغارا الی هذا الذی فی الوسط من جانبه الذی فی الوسط فقال هذا الانسان وهذا اجله محیط به وهذا الذی هو خارج امله وهذ الخطط الصغار الاعراض فان اخطأه هذا نهسه هذا وان اخطأه هذا نهسه هذا، وعن انس قال خط النبی ﷺ خطوطا فقال هذا الامل وهذا اجله فبینما هو کذلک اذ جاءه الخط الاقرب رواهما البخاری. (مشکوٰة المصابیح ۲: ۴۳۹ باب الامل والحرص الفصل الاول)

(۱) وفی المنهاج: اعلم ان صناعة صور الحیوانات حرام مطلقا صغیرة کانت او کبیرة لورود اللعنة علی المصور رواه البخاری ولورود تعلیه بنفخ الروح فیها رواه البخاری، وفرق الصورة من العکس واضح لان الصورة تکون باقیة والعکس لا یبقی بعد زوال المحاذاة کعکس الرائی فی المرآة والماء وبالصناعة الجدیدة یبقی ویقال له الصورة فحکمه حکم الصورة. (منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۵: ۲۱۵ باب ماجاء فی الصورة)

(۲) د حج فلم جوړولو او اورولو کښې چه کومې فائدې بیانولې شی، مثلاً د حج شوق پیدا کول، او د حج په طریقه کښې آسانی وغیره، لیکن بل طرف ته ددې ګناه د فائدو نه زیاته ده، مثلاً د سا لرونکی تصویرونه، غیر محرمات او شعائر حج لره د تماشې په طور باندې پیش کول، وغیره ټول حرام دی، بلکه دا د پیران پیر شیخ عبدالقادر جیلانی رحمه الله ددې قول مصداق دې، (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

پاندیسیانو به په سمعي طریقې سره تربیت حاصلولی شو ، او د ننی زمانې هوښیار خلق دا تربیت نشی حاصلولې، بهرحال مناسب داده. چه حکومت د سرکاري ملازمینو نه علاوه د هرو سلو کسانو دپاره یو مستند عالم امیر مقرر کړی. او دهغه د هدایاتو مطابق په هغوی حج کوی وهو الموفق

د ملازمینو د حج کمیټی د پاره شرائط وضوابط او پالیسی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه ملازمینو یوه حج کمیټی جوړه کړې ده. (۱) د هر خواهشمند ملازم نه به پنځلس روپی ماهوار کټوتی کیږی (۲) ددې پیسو نه به هر کال د جمع شوې پیسو مطابق ملازمینو لره حج ته لیږلې شی

(۳) د دې سرو انتخاب به قرعه اندازۍ سره کیږی

(۴) د چا نوم چه په قرعه کښ راوځی . هغه ته اجازت دې چه هغه خپل پلار یا ښځه وغیره ؤلیږی

(بقیه حاشیه) قال الشیخ عبد القادر الجیلی: لو قال عادتی انی متی شربت الخمر کففت عن الحرام لم یبح له ولو قال عادتی اذا شهدت المرد والاجنبیات وخلوت بهم اعتبرت فی حسنهم لم یجوز له ذلک واجیب ان الاعتبار بغیر المحرمات اکثر من ذلک وانما هذه طریقة من ارادة الحرام بطریق الله عز وجل فیرکب هواه فلا نسلم لاصحابها ولا نلتفت الیهم. (غنیة الطالبین ۲۵)

بهرحال د حج د فلم جوړولو ضرر عام دې،او د حج د احکاماتو نه د یو حاجی نه خبریدل ضرر خاص دې. چه په ډیرو جائزو طریقو سره لرې کولې شی، او ددې قسمه حالاتو کښ د فقهاؤ مسلمه قاعده ده. چه

یتحمل الضرر الخاص لدفع الضرر العام، وقال الشیخ محمد خالد الآتاسی: وهذه قاعدة مهمة من قواعد الشرع مبنیة علی المقاصد الشرعیة فی مصالح العباد استخرجها المجتهدون من الاجماع ومعقول النصوص، فقد ذکر حجة الاسلام الامام الغزالی فی المستصفیٰ ما ملخصه ان الشرع انما جاء لیحفظ علی الناس دینهم وانفسهم وعقولهم وانسابهم واموالهم فکل ما یکون بعکس هذا فهو مضرة یجب ازالتها ما امکن. (شرح المجله للآتاسی ۱: ۶۶ المادة: ۲۶) ..... از مرتب

(۵) که په قرعه کښې د ادارې نه هم نوم راؤوتو. او د ملازمینو د طرف نه هم، نو په دې صورت کښې هم ملازمین د طرف نه خپل پلار یا ښځه حج ته لیږلې شي.
(۶) ریټائرمنټ پورې که د یو ملازم نوم په قرعه کښې راؤنوتۀ، نو په دې صورت کښې که هغه ملازم غواړي نو خپلې پیسې واپس اخستلې شی، په شرط ددې چه دهغې کټوتې پنځو کالو پورې شوې وی؟ بینوا توجروا
المستفتی: مرزا الیاس احمد واه کینټ ورکس راولپنډی ۹ رمضان ۱۴۰۹ھ
الجواب: (۱) دا شرط او ضابطه خلاف شرع نه ده.
۲) دویم شرط هم خلاف شرع نه دې
۳) دا قرعه جائز ده په دې کښې گټل بیلل نشته
۴. ۵) دا شرائط هم جائز دی.
۶) دا خلاف شرع دې. ځکه چه دا کټوتی د ملازم د ملکیت نه خارج (وقف) نه ده. بلکه د کمیټی سره امانت دې. د ملازم یا د هغه د وارثانو د اجازت نه بغیره به هیڅ کټوتی اخستلې نشی. وهو الموفق

د حج کمیټی شرعی حیثیت

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه دلته کښې د غوړو په ملز کښې مزدورانو متفقه طور باندې د حج کمیټی په نوم باندې یو تنظیم جوړ کړې دې، چه هر کال د قرعه اندازۍ په ذریعه منتخب شده ملازمینو له د بیت الله شریف د حج دپاره لیږي. او د غوړو د ملز ملازمینو دپاره دا ضروری مقرر کړې شوې دې، چه هغوی به هره میاشته په خوښه یا په ناخوښه لس روپۍ لازما کمیټی کښې جمع کوی. ګنی د حج کمیټی په قانون کښې د یونین په بنیاد چنده نه ورکونکی ملازم خلاف تادیبی کاروائ

پورې صحیح دې، ایا په دې صورت کښې به دهغه عازم حج حج ادا شي. او دا حج به نفلي وي او که فرضي؟ بینوا توجروا

المستفتی: حمید الرحمن خطیب فضل ویجیټیبل ګهی ملز اسلام اباد

الجواب: داسې تنظیم جوړول بذات خود نه ممنوع دی، او نه مطلوب. البته په جبرې طریقه سره بغیره د خوښې نه چنده اخستل ممنوع دی لحدیث لا یحل مال امرئ الا بطیب نفس منه. رواه البیهقی(۱). او په اکثرو موقعو کښې قرعه په جوازی کښې داخله ده. لیکن د انتظام قائم ساتلو دپاره ممنوع نه ده. کما عند القسم والاقتسام وغیره(۲) پس که یو سړې د ټولو شریکانو په خوښې سره ددې فنډ نه باقاعده مجوزه رقم حاصل کړی او حج وکړی نو د نیت مطابق دهغه حج به ادا کیږی. وهو الموفق

د حج کمیټی په فنډ کښې د غیر مسلم چنده ورکول

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه څه موده مخکښې د ګهی ملز اسلام اباد مسلمانانو مزدورانو د حج کمیټی په نوم سره یو تنظیم جوړ کړو، په خپلو کښې ئې دا مقرر کړه، چه هر مسلمان به رضاکارانه طور باندې لس روپۍ د میاشتې د حج کمیټی په فنډ کښې ورکوی، دې دپاره چه هر کال د قرعه اندازی په ذریعه یو مزدور د حج دپاره ؤلیږلې شي. اوس دلته کښې غیر مسلمه مزوران اصرار کوی، چه مونږ به هم بغیر د څه قید او

﴿۱﴾ رواه البیهقی فی شعب الایمان ٦:۱۰۰ والدارقطنی فی المجتبیٰ کما فی المشکوة ۱:۲۵۵ وفی روایة ابن حبان رقم:۵۹۷۸ والحاکم ۳:۱۳٧ لا یحل لامرئ ان یاخذ عصا اخیه بغیر طیب نفس منه، وفی الباب عن ابن عمر وبلفظ لا یحلبن احد ماشیة احد بغیر الاذن الحدیث متفق علیه. (بلوغ المرام ۱:۲۸۸ باب الصلح)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ویکتب اسامیهم ویقرع لتطیب القلوب فمن خرج اسمه اولا فله السهم الاول الخ.
(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۵:۱۸۳ کتاب القسمة)

شرط نه په خپله خوښه په دې کمیټۍ کښې چنده ورکوو، اوس سوال دادې، چه دهغوی نه دا چنده اخستل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: اصغر علی مغل ویجیتیبل گھی ملز اسلام آباد ۱۹۸۵|۱۲|۷

الجواب: د غیر مسلم نه دا امداد حاصلول ناجائز نه دی، په دې کښې د مسلمان یا اسلام هیڅ توهین نشته، لهذا دا امداد به د مسلمان ممبر په چنده کښې لګولې شي. وهو الموفق

په حرم کښې د ښځو د محاذات مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه (۱) په حرمین شریفین کښې که ښځې د سړو صفونو کښې یو ځائي یو مونځ او جمع ادا کوی، نو د سړو مونځ به صحیح وی او که نه؟ او د عام مونځونو او د جمعې د مونځ حکم یو دې، که جدا جدا؟

(۲) په معلم الحجاج کښې ئې لیکلي دی، چه سړي دې په حرم شریف کښې مونځ کوی لیکن ښځې دې په کور کښې مونځ کوی، په حرم شریف کښې به دهغوی د مونځونو په ثواب کښې زیاتوالی نه وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: شیران تهائي لینډ... ۱۹۹۰ء|۸|۱۸

الجواب: (۱) دا دهر یوې جمعې د مونځ حکم دې، چه د محاذات په صورت کښې د سړی مونځ فاسدیږی، البته که امام د ښځو د اقتداء نیت ونکړی، او یا سړې په دې ښځې باندې (کومه چه د سړې په برابری کښې ولاړه وی) انکار وکړی، یعنی مونځ شروع کولو نه پس چه کله په دې ښځې باندې په اشارې سره انکار وکړی، نو صرف د دې ښځې مونځ به فاسد وی (شامی باب الامامة)(۱)

---

(۱) قال العلامة الحصكفي: وان نوى...... امامتها...... والا ينوها فسدت صلاتها كما لو اشاره اليها بالتاخير فلم تتاخر لتركها فرض المقام فتح، قال ابن عابدين: اى فلو حاذت المقتدى بعد الشروع واشار اليها بالتاخر ولم تتاخر فسدت صلاتها دونه.

(الدر المختار مع رد المحتار ۱: ۳۲۶ قبيل مطلب الواجب كفاية هل يسقط باب الامامة)

(۲)، دا مسئله صحیح ده، او ښځو لره په حکیمانه انداز سره پوهول پکار دي (۱) وهو الموفق

د حاجیانو په واپس راتلو د دعوت طعام دپاره کډ وغیره حلالول

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه حاجیان کله د حج نه واپس راځي، نو خلق دهغوی دپاره دعوت طعام کوي، او کډ وغیره حلالوي، آیا دا حلاله کول حلال دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: معین الدین ۱۹۷۴ء|۴|۲۵

الجواب: چه کله د ریا فخر او مباهات نه خالي وي(۲)، نو په دې ذبح کښې هیڅ حرج نشته، بلکه مسنون دی......

(۱) په دې باره کښې د علماؤ اختلاف دی، چه په دې دوارو جمانونو کښې، مونځ ثواب خو چنده کیدل صرف فرضو سره خاص دي، او که نوافلو ته هم شامل دي، د احنافو او موالکو په نزد د ثواب خو چنده زیاتیدل صرف د فرضو سره مخصوص دي، او د نوافلو په کور کښې ادا کول د قولي او فعلي نص په وجه افضل دي، شافعیه وائي، چه دا افضلیت نفلو ته هم شامل دي، اگر چه نوافل په کور کښې ادا کول دهغوی په نزد د اتباع سنت په وجه افضل دي، او دغه رنگې دا افضلیت فرضو او نفلو ته شاملیدل صرف د سرو په حق کښې مخصوص دی، د ښځو دپاره دا افضلیت نشته، لکه په فتح القدیر کښې دا تحقیق کړې دي، او وئیلې ئې دي، چه دا ددې وجه نه دی، چه کله بوی ښځې د نبی کریم ﷺ سره په جمعې کښې د شاملیدلو باره کښې تپوس وکړو، نو رسول الله ﷺ هغې ته ؤفرمائیل چه هغه دې خپل کور کښې مونځ ادا کړي، حالانکه د ښځو دپاره جمات ته تلل جائز وو (عنیه وفتح ملتقطا) (عمدة الفقه ٤:٦٦١ کتاب الحج)

(۲) قال الملا علی قاری: (ان النبی ﷺ نهی عن طعام المتبارین) ای المتفاخرین وانما کره ذلک لما فیه من المباهاة والریاء وقد دعی بعض العلماء فلم یجب فقیل له ان السلف یدعون فیجیبون قال کان ذلک منهم للموافاة والمواساة وهذا منکم للمکافاة والمباهاة وروی ان عمر وعثمان دعیا الی طعام فاجابا فلما خرجا قال عمر لعثمان لقد شهدت طعاما وددت انی لم اشهد قال ما ذاک قال خشیت ان یکون جعل مباهاة رواه ابو داؤد.
(مرقاة شرح مشکوٰة ٦: ٢٥٦ قبیل باب القسم کتاب النکاح)

لان النبی ﷺ ذبح حین قدم ﴿۱﴾ وکانت الصحابة رضی الله عنهم یطعمون علی زائریهم عند القدوم ﴿۲﴾. وهو الموفق

د طواف دوران کښې په اردو کښې دعا ګانې غوښتل

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه په حج کښې د طواف په دوران کښې اردو کښې دعاګانې لوستلو څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی انیس احمد ۱۳ اګست ۱۹۸۳ء

الجواب: لوستلې شی، البته په یادو مختصر دعا ګانې لوستل، (خصوصا هغه دعا ګانې چه دهغې په معنی پوهیږی) دا اوفق بالسنّت دی﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ (عن جابر ان النبی ﷺ لما قدم المدینة) ای بعدالهجرة او بعد غزوة (نحر جزوراً او بقرة رواه البخاری) ای السنة لمن قدم من السفر ان یضیف بقدر وسعه وقال ابن الملک الضیافة سنة بعد القدوم.

(مرقاة المفاتیح ۷: ۳۳۲ باب آداب السفر)

﴿۲﴾ عن ابی هریرة ...... فقال کلوا من هذه واخذ المدیة فقال رسول الله ﷺ ایاک والحلوب فذبح لهم فاکلوا من الشاة ومن ذلک العذق الخ.

(مشکواة المصابیح ۲: ۳۶۸ باب الضیافة)

﴿۳﴾قال الملا علی قاری: قوله داعیا ای بالدعوات المأثورة وغیرها المعارفة المشهورة فی محالها المسطورة ...... ویصحح الفاظ الدعوات خصوصا المالورات لئلا یلحن فیها ...... لکن الاظهر ان اختیار المأثور عنه ﷺ مستحب والمروی عن السلف مستحسن ویجوز الاکتفاء بما یرد علی السالک ان کان اهلا لذلک.

(شرح لباب المناسک ۹۲، ۹۳ قبیل مطلب مهم فی قول العامة اللهم صل)

فصل فی الاحرام

د احرام په څادرونو کښې سپین رنګ مستحب دې

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه عام طور باندې د احرام څادرونه سپین رنګ وی. آیا سپین څادرونه ضروری دی، یا د بل رنګ هم کیدې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: بشیر احمد چترال...۱۹۸۴ء

الجواب: د سپین رنګ څادرونه مستحب دی، واجب نه دی. (ارشاد الساری)﴿۱﴾ وهو الموفق

احرام تړلو نه پس یو ځل تلبیه وئیل شرط او زیاته وئیل سنت دی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د احرام تړلو نه پس څو ځله تلبیه لوستل پکار دی؟ درې ځله لوستل ضروری دی؟ بینوا توجروا

المستفتی نامعلوم ... ۱۹۷۴

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: ویلبس من احسن ثیابه ... ثوبین جدیدین تشبیها بکفن المیت وهو الافضل او غسیلین ای للطهارة والنظافة ابیضین وصف لثوبین وهو الافضل من لون آخر کما هو فی امر الکفن مقرر ولقوله ﷺ البسوا الثیاب البیض فانها اطهر واطیب وکفنوا فیها موتاکم رواه جماعة.

(ارشاد الساری ۲۸ فصل ثم یتجرد عن الملبوس المحرم)

الجواب: د احرام تړلو نه پس د نیت دپاره یو ځل تلبیه وئیل شرط دی، او درې ځله وئیل مستحب او مسنون دی (شرح اللباب)**(۱)**. وهو الموفق

په حالت د احرام کښې د اضطباع مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه مونږ بعضې خلق وینو، چه احرام تړلو په وخت کښې احرام په ښي اوږه باندې نه اچوی، او بعضې خلق مکې معظمې ته داخلیدو نه پس د طواف کولو په وخت کښې احرام د ښي اوږې نه لرې کوی، او طواف شروع کړی، په دې باره کښې صحیح مسئله څه ده ؟ بینوا توجروا

المستفتی: شفیق الرحمن ختک وادی بن هیش مشیط سعودیه ۱۹۸۶|۶|۷

الجواب: دا اضطباع صرف په حالت طواف کښې (چه احرام کښې وی او دهغې نه پس سعی وی) سنت ده. نه په مونځ او سعی کښې. (مناسک قاری وغیره) **(۲)**. وهو الموفق

---

(۱) قال الملا علی قاری: والتلبیة مرة فرض وهو عند الشروع لا غیر وتکرارها سنة ای فی المجلس الاول وکذا فی سائر المجالس اذا ذکرها وعند تغیر الحالات کالاصباح والامساء...... مستحب مؤکد...... والاکثار مطلقا مندوب ای مطلوب شرعا...... ویستحب ان یکرر التلبیة فی کل مرة ای اذا شرعها ثلاثا وان یأتی بها ای بالثلاثة علی الولاء.

(ارشاد الساری ۷۰ فصل شروط التلبیة)

(۲) قال الملا علی قاری: اذا اراد الشروع فی الطواف ای فی طواف بعده سعی فانه حینئذ یسن الاضطباع والرمل له ینبغی ان یضطبع قبل شروعه فیه بقلیل ولیس کما یتوهمه العوام من ان الاضطباع سنة جمیع احوال الاحرام بل الاضطباع سنة مع دخوله فی الطواف علی ما صرح به الطرابلسی وغیره لکن قال ولو اضطبع قبل شروعه فی الطواف بقلیل فلا بأس به .

(المسلک المتقسط فی المنسک المتوسط ۸۸ فصل فی صفة الشروع فی الطواف)

د احرام تړلو او د هر طواف نه پس د دوو رکعتو مونځ حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه د کتاب الحج مطبوعه فيروز سنز د مطالعې نه معلوميږي، چه د حج په موقع يو احرام تړلو نه پس او بل د هرطواف نه پس دوه رکعته کول مستحب دی. ددې نه علاوه څه خاص مونځ په مناسک کښې مقرر نه دې. سوا د پنځه وخته مونځ نه. آيا دا صحيح دی؟ بينوا توجروا

المستفتي: اکرام الحق غفرله راولپنډی

الجواب: په در مختار وغيره (کتاب الحج) کښې مصرح دی. چه دا اول مونځ مستحب دې، او دويم واجب دې(۲) وهو الموفق

په حالت د احرام کښې د مونځ په وخت کښې اوږې پټول او د ژوندې سړې دپاره طواف وغيره کول

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه (۱) په حالت د احرام کښې به دمونځ په وخت کښې اوږې پټول وی. او که نه؟ (۲) د ژوندې سړې دپاره د عمرې يا دطواف کولو او ايصال ثواب کولو حيثيت څه دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبدالله اکوړه خټک معرفت ناظم صاحب ۱۳ رجب ۱۴۰۱ھ

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: وصلى ندبا بعد ذلك شفعا يعنى ركعتين فى غير وقت مكروه قال الشامي: اى بعد اللبس والتطيب.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۷۱ فصل فى الاحرام)

﴿۲﴾ قال العلامه الحصكفي: وختم الطواف باستلام الحجر استنانا ثم صلى شفعا فى وقت مباح يجب على الصحيح بعد كل اسبوع عند المقام.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۱۸۳ مطلب فى طواف القدوم)

الجواب: (۱) د طواف نه علاوه په مونځ وغیره کښې د اوږو ښکول مسنون دی.

(ماخوذ از ردالمحتار ۲/۲۱۵)(۱)

(۲) ددې په مشروعیت کښې هیڅ اختلاف نشته. (شامی باب الحج عن الغیر)

(۲) وهو الموفق

د صلاة احرام او صلاة طواف بعد العصر او بعد الفجر ادا کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې پاره کښې چه (۱) صلاة الاحرام بعد صلاة العصر او بعد صلاة الفجر کول جائز دی او که نه؟

(۲) په دې وختونو کښې د طواف عمره نه پس د طواف دوه رکعته ادا کول جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی معرفت ناظم اعلی صاحب ۱۳/۷/۱۴۰۱ھ

الجواب: (۱) په دې وختونو کښې د احرام دوه رکعته مونځ ادا کول جائز نه دی (هندیه ۱/۲۳۷)(۳)

(۲) مختلف فیه ده، جمهور ورته ناجائز وائي، او طحاوی جواز طرف ته میلان کړی دی(۴) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة ابن عابدین: وفی شرح اللباب واعلم ان الاضطباع سنة فی جمیع اشواط الطواف کما صرح به ابن الضیاء فاذا فرغ من الطواف ترکه حتی اذا صلی رکعتی الطواف مضطبعا یکره لکشفه منکبه. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲/۱۸۱ قبیل مطلب فی طواف القدوم)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: الاصل ان کل من اتی بعبادة ما ای سواء کانت صلاة او صوما او صدقة او قراءة او ذکرا او طوافا او حجا او عمرة او غیر ذلک ... جمیع انواع البر کما فی الهندیة. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲/۲۵۲ مطلب فی اهداء ثواب الاعمال للغیر)

که د احرام په حالت کښې څادر جدا شي نو لنګ کافي دی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې که په ایام حج کښې مثلاً دېره سخته ګرمي وي، او دهغې په وجه څادر لرې کړي او د هوا خوري دپاره کښیني، یا د خولې لرې کولو دپاره څادر لرې کړي، اګر چه لنګ ئې په خپل حال باندې تړلې وي، آیا دې سره په احرام یا حج باندې څه اثر غورزیږي؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد جمیل مردان ۱۹۷۹|۲|۲۲

الجواب: د احرام دپاره دوه څادرونه یو د لنګ دپاره او یو څادر په اوږو باندې اچولو دپاره وي، پس د ستر عورت دپاره لنګ تړل فرض دي، او که د څه عذر په وجه صرف څادر لرې کړي او لنګ باندې اکتفاء وکړي نو جائز دي (در المختار)(۱) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) بكراهة اداء ركعتي الطواف في الاوقات الخمسة المنهي عن الصلاة فيها عند ابي حنيفة وابي يوسف ومحمد ونقل عن مجاهد والنخعي وعطاء جواز ادائها بعد العصر قبل اصفرار الشمس وبعد الصبح قبل طلوع الشمس اي قبل احمرار آثارها قال الطحاوي واليه نذهب، والحاصل انهم فرقوا في المسئلة حيث جوزوها وقت الكراهة التنزيهية دون زمان الكراهة التحريمية الحاقا لصلاة الطواف من حيث انه واجب بالفرائض وسائر الواجبات والمحققون فرقوا بين قضاء الوتر واداء ركعتي الطواف ولو كانا واجبين الخ.
(المسلك المتقسط ۱۰۷ فصل في واجبات الطواف)

(۱) قال العلامة الحصكفي: ولبس ازار من السرة الى الركبة ورداء على ظهره ويسن ان يدخله تحت يمينه ويلقيه على كتفه الايسر فان زرره او خلله او عقده اساء ولا دم عليه...... وهذا بيان السنة والا فستر العورة كاف. قال ابن عابدين: اي لبس الازار والرداء على هذه الصفة بيان للسنة والا فساتر العورة كاف فيجوز في ثوب واحد او اكثر من ثوبين. (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۱۷۱ فصل في الاحرام)

محرم د پاره په حرم کښې دشپې تیرولو او سر او پښې پټولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه (۱) ما چه کله احرام وتړلو، نو د شپې هم هلته میقات کښې ووم. چه کله سملاستم، نو د ماشو نه تنګ راغلم نو سر او پښې مې د احرام په څادر کښې پټې کړې، ددې د پټولو څه حکم دې؟

(۲) محرم چه کله احرام وتړي، نو هغه د شپې خانه کعبې ته رسیدلې شي، یا په لاره کښې آرام هم کولې شي. او اوده کیدې هم شي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالله بن سالم رسول مشیط سعودی عرب ۸ محرم ۱۴۵۲هـ

الجواب: (۱) که تا پوله شپه سر پټ کړې وو، نو په تا باندې دم واجب شوې دې (۱)

(۲) محرم باندې دا ضروری نه ده. چه په حرم کښې شپه تیره کړي (۲). وهو الموفق

د اهل طائف د پاره د احرام تړلو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زهٔ په طائف کښې ملازم یم. که زه د جمعې په ورځ حرم شریف ته د جمعې مونځ دپاره لاړ شم، نو آیا زهٔ د احرام نه بغیر په مکه معظمه کښې داخلیدې شم. او که د طائف نه جدې ته د مکې معظمې په لاره څه کار دپاره تلل وغواړم، نو څه صورت به وی؟ بینوا توجروا

المستفتی حاجی عزیز خان جنوبی وزیرستان ۱۹۷۹ / ۱۹۱۷

(۱) قال العلامة الحصکفی: او ستر رأسه بمعتاد اما بحمل اجانة او عدل فلا شیٔ علیه یوما کاملا اولیلة کاملة وفی الاقل صدقة.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۲۰ باب الجنایات)

(۲) قال العلامة الموصلی: ولا یضره لیلا دخل مکة او نهارا کغیرها من البلاد فاذا دخلها ابتدأ بالمسجد. (الاختیار لتعلیل المختار ۱: ۱۸۹ فصل فی افعال الحج)

الجواب که طائف د قرن (۱) نه مکې طرف ته وی، نو اهل طائف بغیر د احرام نه مکې ته تلې شی، کنې احرام ضروری دې وهو الموفق

د مدینې منورې نه جدې ته تلونکې بیا مکې مکرمې ته راتلونکې د پاره احرام د کوم ځائې نه تړل پکاردی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه مونږ د مکې مکرمې نه زر کلو میټره لرې ؤسیږو، زمونږ میقات طائف دې. اوس مثلاً مونږ د عمرې نه فارغه شو او مدینې منورې ته لاړو، او بیا جدې ته راغلو، اوس سوال دادې. چه زما دوست په مکه کښې ؤسیږی. آیا زهٔ به اوس د جدې ښار نه د مکې دپاره احرام تړم. یا بغیر د احرام نه تلې شم؟ یا واپس مدینې منورې ته به ځم او هلته نه به احرام تړم؟ بینوا توجروا

المستفتی: حضرت شیر محطة الفلاح خمیس مشیط ۲|۷|۱۹۸۲

الجواب: مدینې منورې ته روانیدو په وخت که تهٔ د مکې مکرمې قاصد وې.

---

(۱) قرن د قاف زبر او د راء په جزم سره دې ته قرن المنازل. قرن الثعالب او وادی محرم هم وائي. په فقه المغرب لغت کښې دی. چه دا د یو غر نوم دې. چه د میدان عرفات دپاسه دې. او په شرح مصابیح کښې دی، چه د هگی په شان یو غوړ او صفا مدور غردې. د عرفات دپاسه راغلې دې. اهل مکه او دهغې د اطرافو خلق دې ته کرا د کاف په زبر سره وائي، او په قاموس کښې دی، چه قرن دهغې غر نوم هم دې. او هغې ته متصل وادی ته هم قرن وائي، او په دې وادی کښې یو کلې دې. چه د طائف سره نزدې دې. هغې ته هم قرن وائي، دهغې او د مکې مکرمې ترمینځه تقریبا دوه منزله فاصله ده. او باقانی په شرح ملتقی الابحر کښې وئیلې دی، چه د مکې مکرمې نه قرن پورې پنځوس میله دی. دا د نجد په لاره راتلونکو یعنی د یمامه نه عراق پورې د ټولې علاقې والو دپاره میقات دې. او د بلوغ المرام په تعلیق کښې شیخ عبدالله البسام السلفی لیکلې دی، چه قرن المنازل ته اوس السیل الکبیر وئیلې شی. او د بطن الوادی نه د مکې مکرمې پورې ددې فاصله اتهٔ اویا کلومیټره ده. او په الفقه الاسلامی وادلته کښې وهبة الزحیلی لیکلې دی. چه قرن المنازل د مقام سیل سره نزدې دې، او په څلور نوی کلومیټره فاصله کښې دې (از مرتب)

نو تۀ به د بیرعلي وغیره میقات نه احرام تړي(۱). او که تۀ د جدې قاصد وې، او مکې مکرمې ته اتفاقا روانیدل وشو، نو تۀ به د جدې نه احرام تړي(۲) وهو الموفق

د کراچۍ نه جدې پورې بغیر د احرام نه د تللو مسئله :

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زۀ د سعودی عرب نه په جهتی باندې کراچې ته راغلې ووم. اوس د کراچې نه بغیر د احرام نه جدې ته لاړم، او جدې ته رسیدلو سره سمد ستی اقامه لګیدلو نه پس د جدې نه د عمرې دپاره لاړم. اوس په ما باندې څه دم وغیره لازم دې او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الحق سعودي عرب ۱۳محرم ۱۴۰۳ھ

الجواب: که ستا منزل مقصود جده وه. نو په تا باندې هیڅ دم واجب نه دې.

(بحر (۳) شامی (۴))۔

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: والمواقيت ذوالحليفة مكان على ستة اميال من المدينة وعشرمراحل من مكة تسميها العوام آبيار على رضى الله عنه.
(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۱٦٦ ملطب فى المواقيت)

﴿۲﴾ وفى الهندية: ومن جاوز وقته غير محرم ثم اتى وقتا آخر اقرب منه واحرم جاز ولا شيئ عليه ولو جاوز الميقات ويريد بستان بنى عامر دون مكة فلاشيئ عليه. (فتاوىٰ عالمگيريه ۱: ۲۵۳ الباب العاشر فى مجاوزة الميقات بغير احرام)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن نجيم: وقيلنا بقصد مكة لان الآفاقى اذا قصد موضعا من الحل كخليص يجوز له ان يتجاوز الميقات غير محرم واذا وصل اليه التحق باهله.
(البحر الرائق ۲: ۳۱۸ قبيل باب الاحرام)

﴿۴﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله اما لو قصد موضعا من الحل كخليص وجدة حل له مجاوزته بلا احرام) اى مما بين الميقات والحرم والمعتبر القصد عند المجاوزة لا عند الخروج من بيته. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۶۷ مطلب فى المواقيت)

د مدينې منورې نه تلونکي د ذوالحليفه نه بغير د احرام نه تجاوز وکړي؟

سوال څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه تيره شوې جمعه موږ مدينې منورې او مکې مکرمې ته د عمرې په غرض تلې وو، موږ ته د مدينې منورې نه سحر روانيدل پکار وو. چه موږ د بير علي يا ذو الحليفې نه احرام تړلې وې. ليکن ده لارې ورکيدو په وجه موږ د مدينې منورې نه مکې مکرمې په طرف تقريبا اتيا کلوميټره بهر احرام وتړلو، اوس په موږ باندې دم واجب دې او که نه؟ او دا قرباني به په حرم کښې کولې شي او که په خپل مقام؟ او زموږ د طرف نه بل څوک دا قرباني کولې شي او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي سليم صديقي اکاونټس ډيپارټمنټ رياض سعودي عرب ۳۰|۵|۱۴۰۱هـ

الجواب که تاسو د جحفه رابغ نه متجاوز کيدو نه وړاندې احرام تړې وی (۱)

---

(۱) ذوالحليفه د اسم تصغير صيغه ده، او دا د مکې معظمې نه د ټولو ميقاتونو نه زياته فاصلې والا ميقات دې، او دې ځائې لره عوامو په آبار علي يا بير علي سره موسوم کړې دې. ذوالحليفه د مدينې منورې نه على اختلاف الروايات شپږ يا اووه يا څلور ميله فاصله کښې ده. سيد نور الدين سمهودی په خپل تاريخ مدينه کښې ليکلې دی، چه ما د مسجد نبوی نه مسجد شجرې پورې په لاس سره پيمائش وکړو. نو د مسجد نبوی د دروازې باب السلام نه مسجد شجرې پورې مې فاصله (۱۹۷۳۲) لاسونه ومونډل، او دا د پنځو ميلو نه کم وی، ځکه چه زموږ په نزد ميل د اوسپنې ذراع (نن صبا چه استعماليږی) سره څلور زره ذراع وی، او د مکې مکرمې نه ذوالحليفه پورې فاصله نهه يا لس مرحلې ده، او په فتح الباری کښې دی، چه د ذوالحليفه نه مکه معظمه پورې سل اته نوی (۱۹۸) ميله فاصله کښې ده. وفي تعليق البلوغ المرام للبسام السلفي، چه د مسجد نبوی نه دا په ديارلس کلوميټره کښې ده، او ددې نه مکې مکرمې پورې ۴۲۰ کلوميټره فاصله ده. او وهبة الزحيلي ۴۲۰ کلوميټره ليکلې ده

جحفه د مکې معظمې نه د شمال مغرب په طرف د تبوک په لاره کښې واقع ده، يو ځلې دلته کښې سيلاب راغلو، چه هغې دا کلې بوړوو، ددې وجه نه ددې نوم جحفه شو، يعنی سيلاب (بلې) کلې دې ځائې لره علماؤ په يقين سره متعين نه کړې شو. ددې وجهې نه علماؤ احتياطا د رابغ نه احرام تړل اختيار کړل، رابغ د جحفې نه مخکښې راځی، او رابغ د جحفې نه نيم منزل يا ... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

نو په تاسو دم واجب نه دې

کما فی شرح التنویر و قالوا لو مر بمیقاتین فاحرامه من الابعد افضل ولو آخره الی الثانی لا شیئ علیه علی المذهب وفی ردالمحتار ۲: ۲۱۱ کالمدنی یمر بذی الحلیفه ثم بالجحفة (رابغ)﴿۱﴾

او که د جحفې نه متجاوز کیدو نه پس مو احرام تړلې وی﴿۲﴾، نو په حرم کښ (یعنی منی کښ مثلا) یو یو ګډ اصالة یا وکالة ذبح کړئ﴿۳﴾.

وهوالموفق

(بقیه حاشیه) دې ته نزدې د مکې معظمې طرف ته واقع دې، او ددې په فاصله کښ شدید اختلاف دې، امام نووی وئیلې دی، چه د جحفې او مکې مکرمې ترمینځه درې منزله فاصله ده، وفیه نظر کما فی فتح الباری، او شیخ عبدالله سالم بصری په شرح بخاری کښ لیکلې دی، چه د جحفې نه مکې معظمې پورې پنځه منزله فاصله ده، او د جحفې نه مدینې منورې پورې اوؤه منزله فاصله ده، او په شرح منسك المتوسط کښې دی چه د جحفه او مکې په منځ کښې دوه اتیا میله فاصله ده او ملاعلی قاری دوه دیرش میله وئیلی دی لکنه غیرصحیح، غالبا ددې اختلاف وجه داده، چه د جحفې نه مکې ته مختلفې لارې دی، ددې وجه په دې فاصله کښ اختلاف واقع شوې دې، شیخ بسام السلفی په تعلیق بلوغ المرام کښ د رابغ او مکې مکرمې ترمینځه ۱۸۶ کلومیټر فاصله لیکلې ده، او وهبة الزحیلي په الفقه الاسلامی وادلته کښ ۱۸۷ کلومیټر لیکلې ده............ (از مرتب)

﴿۱﴾(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲:۱۶۶ مطلب فی المواقیت)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: اذا دخل الآفاقی مکة بغیر احرام وهو لا یرید الحج والعمرة فعلیه لدخول مکة اما حجة او عمرة فان احرم بالحج او العمرة من غیر ان یرجع الی المیقات فعلیه دم لترک حق المیقات.

(فتاویٰ عالمګیریه ۱ :۲۵۳ باب مجاوزة المیقات بغیر احرام)

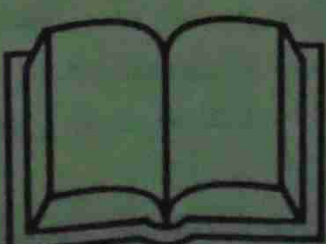
﴿۳﴾وفی الهندیة: ویجوز ذبح بقیة الهدایا (ای هدی المتعة والقران) فی ای وقت شاء ولا یجوز ذبح الهدایا الا فی الحرم کذا فی الهدایة.

(فتاویٰ عالمګیریه ۱: ۲۶۱ باب فی الهدی)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب القران والتمتع

....

بسم الله الرحمن الرحيم

........قال الله تعالى:........

فمن تمتع بالعمرة الى الحج فما استيسر من الهدى فمن لم يجد فصيام ثلثة ايام فى الحج وسبعة اذا رجعتم.

......[البقرة: ۱۹۶]......

....

باب القران والتمتع

د اهل جدې د پاره د تمتع او قران حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه په جده کښې ۆسيدونکې چه کله د حج دپاره مکې ته تلل غواړي، نو د جدې نه احرام ۆتړي او که بغير د احرام نه لاړشي، يعنی جده د په ميقات کښې دننه ده، او که بهر؟ او د جدې خلق قران يا تمتع کولې شي او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: شائسته خان بلوچ جده ۱۸/ ۵/ ۱۴۰۱هـ

الجواب: کومو علماؤ چه جدې لره د ميقات نه بهر شمار کړې ده، وهو الظاهر الراجح (۱) نو دهغې علماؤ په نزد اهل جده تمتع او قران

---

(۱) قال الشيخ المفتی نظام الدين الاعظمی الديوبندی، خپله جده هم د مکې نه د دوؤ منزلو نه څه زياته فاصله (تقريبا ۳۶ ميله انګريزی) کښې په حل کبير او آفاق کښې واقع ده، او حد ميقات او خط ميقاتی د جدې نه تقريبا يو منزل د مکې طرف ته مخکښې په هغې خط مستقيم باندې واقع دې، چه د يلملم نه نيغ رابغ او جحفې ته رسيدلې دې، اوهم هغه خط مستقيم خط ميقاتی دې، او محاذاة ميقات هم په هغې خط واقع دې.

څکه چه دهغې خط مقام او ځائي معلوم او متعين نه دې، او مسئله داده، که يو سړې د حدود ميقات نه تجاوز کولو نه بغير مکې مکرمې ته نزدې ۆرسيږي، او د ميقات يا د محاذات ميقات ورته علم او يقين نه وی، نو د کعبة الله نه دې دوه منزله لرې احرام ۆتړي، کما فی الــدر المختار... او د جدې نه مخکښې د ميقات يا د محاذات ميقات نه تجاوز نه کيږي، او نه د دوؤ منزلو نه کم فاصله مکې مکرمې نه د څه ځائي نه وی، ددې وجه نه جدې ته رسيدلو نه مخکښې احرام تړل واجب اولازم نه دی، که د حدود ميقات يامحاذات ميقات نه څوک دامفهوم واخلی، چه د بيت الله شريف نه خط مستقيم يو ميقات باندې تيرولو سره نيغ مخکښې حل کبير او آفاق کښې په سمندری علاقه کښې اورسولې شي نو هغه ټول خط ميقاتی دې او ددې خط نه بغير د احرام تړلو مخکښې تلل او (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

کولې شی(۱)، او بغیر د احرام نه (یعنی بغیرد عمرې د نیت نه) مکې معظمې ته داخلیدې نشی (شامی). (۲) وهو الموفق

که په میاشتو دحج کښې یوحاجی دعمرې نه پس د حج نیت وکړی نو..؟

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید په جده کښې دې، هغه په اشهر حج کښې عمره هم ادا کړې ده، او د عمرې نه پس حلال شو او دوباره ئې د قران احرام وتړلو، آیا په زید به دم واجب وی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عمردراز ټنډو محمد خان سندھ

الجواب: که جده د زمین حل نه بهروی، کماهورأی بعض الاکابر(۳) نو په هغې

(بقیه حاشیه)...... تجاوز کول د حدود میقات نه تجاوز کول شماریږی، نودا مفهوم په یوڅو وجهو سره غلط دې الخ...... (نظام الفتاوی ۱۸۰:۲ کتاب الحج)

(ومثله فی جواهر الفقه للشیخ المفتی محمد شفیع الدیوبندی)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: والمکی ومن فی حکمه (ای من اهل داخل المواقیت) یفرد فقط ولو قرن او تمتع جاز واساء وعلیه دم جبر.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۱۴ باب التمتع)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: وحرم تأخیر الاحرام عنها لمن ای لآفاقی قصد دخول مکة یعنی الحرم ولو لحاجة غیر الحج.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۶۷ فصل فی المواقیت)

(۳) مولانامفتی محمد شفیع رحمه الله فرمائی، چه ترڅو پورې ما غوراو فکرکړې دې، نوترجیح راته ددې معلومه شوې ده، چه بحری مسافرو دپاره جدې پورې احرام مؤخرکول، او د جدې نه تړل، نه څه ګناه ده، او نه په دې دم لازمیږی مولانا ظفر احمد تهانوی رحمه الله فرمائي، چه حضرت مولانا خلیل احمد سهارنپوري رحمه الله به د اهل هند دپاره دبحری جهاز په ذریعه تللو په صورت کښې جدې لره دهغوی میقات ګرځول، اوپه امداد الفتاوی تتمه خامسه طبع قدیم کښې دی، چه حضرت سهارنپوری رحمه الله عرض وکړو، چه د مدینې منورې لار بندیدلو په صورت کښې

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

سرې به دم شکر واجب وی. او د زمین حل یعنی د موافیت د محاذات نه بهر نه وی. بلکه داخل وی(۱). نو په هغې سرې به دم......

(بقیه حاشیه) د حج بدل احرام به د جدې نه وی. او دا ظاهره ده. اهل هند د یاره د یلملم محاذات دځه معتبر طریقې د وجه نه دې. لهذا جده دهغوی میقات دې (ملخص جواهر الفقه ۴۷۸،۴۸۷ : ۱ مواقیت الاحرام)

مولانا مفتی نظام الدین اعظمی فرمائي چه خپله جده هم د مکې نه دوه منزله فاصلې نه زیاته کښې په حل کبیراو آفاق کښې واقع ده نظام الفتاوی۲ : ۱۸۰ کتاب الحج)

(۱) مولانا محمد یوسف بنوری رحمه الله فرمائي چه صرف دومره خبره د جدې نه د احرام تړلو دپاره کافی نه ده. چه د تجاوز عن المیقات دپاره د جدې او یلملم فاصله برابر ده. زما په نزد فقهی مسئله داده. چه بحری مسافرو لره د یلملم د محاذات نه احرام تړل ضروری دی. گنی دم به لازم راځی. او توبه به هم وباسی (جواهر الفقه ۱ :۴۸۲ حضرت بنوری رحمه الله کی رائے)

دحضرت مولانا مفتی رشید احمد لدهیانوی رحمه الله فرمائي نتیجه دا شوه چه د محاذات یلملم علم کیدلو سره جدې پورې بغیر د احرام نه متجاوز کیدل ناجائزدی (جواهر الفقه ۱ :۴۸۲ مفتی رشید احمد صاحب کی رائے)

حضرت سیدی وشیخی واستادی واستاد العلماء حضرت مفتی محمد فرید صاحب دامت برکاتهم په نزد په دې دواړو قولونو کښې راجح دادی. چه جده د میقات نه بهر ده، کما صرح به بعض الفتاوی، دغه رنگې په منهاج السنن شرح جامع السنن الترمذی ۴ : ۱۰۴ باب فی مواقیت الاحرام لاهل الافاق، کښې په دې باندې تفصیلی بحث شوې دې. چه د مواقیتو په مینځ کښې د خطوط مستقیمه په صورت کښې جده آفاق او حل کبیر کښې راځی. لیکن په دې کښې د دې قید اضافه شوې ده چه. بان لاتکون المسافة من هذا الخط الی مکه اقل من مرحلتین تقدیما لتصریحات الفقهاء علی تحقیقات العلماء او دویمه رائې چه د دائرې په صورت کښې ده. په هغې باندې فقهی اشکال لره وجه د ضعف جوړه کړې ده.

الوصول الی محیط الدائرة المارة علی المیقات یکون مرکزها مکه وهو تحقیق بعض الشیوخ ــــ ویرد علیه ان الذی یمر بعیدا من المیقات ولم یدر المحاذاة یلزم ان لا یصح احرامه من مرحلتین وهو خلاف لتصریحات الفقهاء. (ازمرتب)

جبر واجب وی(۱) وهو الموفق

د حج تمتع په صورت کښې دم شکر واجب دی

او د عمرې نه پس احرام پرانستلو مسئله

سوال څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو څو حاجيان د حج تمتع دپاره د ذی الحجې نه څلور مياشتې مخکښې مکې مکرمې ته ؤرسيدل، او د عمرې نه پس ئې احرام پرانستلو، په شوال کښې يوه مياشت په مدينه منوره کښې تيره کړه، او په ذی قعده کښې په واپسۍ کښې ئې په ذوالحليفه کښې د عمرې احرام ؤتړلو، اوس سوال دادې، چه دا خلق د عمرې نه پس احرام پرانستلې شي او که د حج ادا کولو پورې به احرام کښې وی؟ بعضې خلق وائي، چه د مدينې منورې نه واپسې باندې د عمرې نه پس او د حج نه مخکښې احرام پرانستلو باندې دم واجبيږی او بعضې لا باس به وائي، چه په اووم ذی الحجه يعنی يوم ترويه يا اتم ذی الحجه باندې د حج په نيت سره احرام تړل پکار دی؟ بينوا توجروا

المستفتی محمد شفيع ۱۹۷۴|۳|۵

الجواب: که دا سړي د تمتع اراده لري، نو د ذوالحليفه والا عمرې نه به د طواف او سعی نه پس احرام پرانيزی، او دهغې نه پس به د حج احرام تړي، او يو دم شکر به ادا کوی، چه واجب دې، صرح به فی القرآن(۲) وصرح به فی الهداية والفتح(۳)..........

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفی: (المتمتع) ذبح كالقارن ..... والمكی ومن فی حكمه يفرد ولو قرن او تمتع جاز واساء وعليه دم جبر.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۱۳، ۲۱۴ باب التمتع)

﴿۲﴾ قال الله تبارک وتعالی: فاذا امنتم فمن تمتع بالعمرة الی الحج فمااستيسر من الهدی، فمن لم يجد فصيام ثلثة ايام فی الحج وسبعة اذا رجعتم. (البقرة ۱۹۶)

﴿۳﴾قال العلامة المرغينانی: وصفة التمتع ان يبتدی ... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

والبحر (۱) و ردالمحتار(۲) وغیره. وهو الموفق

په مکه کښې د مقیم سړي په شوال کښې عمره کولو په صورت کښې د حج تمتع یا افراد مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د اتلسم رمضان نه په مکه کښې د حج په نیت سره مقیم یم. د شوال په میاشت کښې ما عمره اداکړه، اوس زما دپاره شرعا څه حکم دې؟ آیا زه دم ادا کړم او د حج افراد نیت وکړم. یا زه د حج تمتع نیت وکړم او قرباني وکړم؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالحفیظ بقاله الفضل الزاهر شارع الحج مکه مکرمة ۱۹۸۹|۶|۱۷

الجواب: که ته ددې عمرې نه پس (کومه چه په شوال کښې تا ادا کړې ده) د حج نه مخکښې مدینې ته نه وې تلې. نو ته مفرد یې متمتع نه یې، او که ته ددې عمرې نه پس د حج نه مخکښې مدینې منورې ته تلې وې، او د مدینې نه واپسي باندې د بېد عمرې احرام تړلې وو، او د هغې نه پس دې حج کړې دې، نو د امام صاحب رحمه الله په نزد ته مفرد یې، او که د مدینې منورې نه واپسي په

(بقیه حاشیه) من المیقات فی اشهر الحج فیحرم بالعمرة ویدخل مکة فیطوف لها ویسعی ویحلق او یقصر وقد حل من عمرته وهذا هو تفسیر العمرة، قال ابن الهمام: فتحریر الضابط للمتمتع ان یفعل العمرة او اکثر طوافها فی اشهر الحج عن احرام بها قبلها او فیها ثم حج من عامه بوصف الصحة من غیر ان یلم باهله بینهما الماما صحیحا.

(هدایة مع فتح القدیر ۲: ۴۲۲ باب التمتع)

(۱) قال العلامة ابن نجیم: (قوله وهو ان یحرم بعمرة من المیقات..... ثم یحرم بالحج من الحرم ویحج ویذبح) فقوله من المیقات للاحتراز عن مکة فانه لیس لاهلها تمتع ولاقران الخ. (البحر الرائق ۲: ۳۶۲ باب التمتع)

(۲) قال العلامة الحصکفی: هو ان یفعل العمرة او اکثر اشواطها فی اشهر الحج..... واقام بمکة حلالا ثم یحرم للحج فی سفر واحد..... وذبح کالقارن.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۱۱، ۲۱۲ باب التمتع)

وحصه پاتې ده د حج احرام تړلی دی نو نه متمتع نی (هنديه رمحيط)(۱) وهو الموفق

د متمتع دري روژې د لسمې ذي الحجې نه مخکښې د حج په ورځو کښې نيول دي

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه زيد حج ته لاړو. پنځم ذی الحجې پانړې مکې ته ورسيدو. او شپږم ذی الحجې پانړې ترې هر څه نقد وغيره ورک شو. بيا ئې د خپل استعمال کپړې او غوړی وغيره خرڅ کړل او سل يو نيم سل ريال ئې حاصل کړل. په دې پيسو پانړې يو يا دوه قرباني کيدی شوی. ليکن په دې صورت کښې جيب خالي کيدۀ او په واپسی کښې به د باقي ورځو خرچه نه وه. په اوومه ذی الحجه د سحري ئې مسئله معلومه کړه، چه روژې به نيول وی. او په اوومې ذی الحجې پانړې روژه نيول ممکن نه وو. البته په اتمه ئې روژه ونيوله. بيا ئې په نهمه او لسمه ذی الحجې پانړې د بيدل حج په وجه روژه ونه نيوله. ددې وجه نه دوه روژې ئې په ديارلسم او څوارلسم ذی الحجې پانړې ونيولې، او اووه روژې ئې پاکستان کښې ونيوې، اوس سوال دادې، چه ددغې حج تمتع قرباني چه واجب وه، آيا په دې روژو پانړې هغه واجب ادا شو. او که ادا شوې نه ده. نو اوس به ددې قرباني څه کيږی؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد حمزه گورنمنټ کالج گوجره ۱۹۷۴|۳|۲

الجواب: واضحه دې وی چه په دې سړي پانړې ذبح متعين شوې ده، په روژو

---

(۱) وفي الهندية: لو احرم لعمرة قبل اشهر الحج فقضاها وتحلل واقام بمكة فاحرم بعمرة ثم حج من عامه ذلك لم يكن متمتعا فان كان حين فرغ من الاولى خرج فجاوز الميقات قبل اشهر الحج فاهل منه لعمرة في اشهر الحج وحج من عامه فهو متمتع وان كان جاوز الميقات في اشهر الحج لم يكن متمتعا الا اذا خرج الى اهله ثم اعتمر ثم حج من عامه عند ابي حنيفة رحمه الله وعندهما هو متمتع جاوز الميقات قبل اشهر الحج او بعدها كذا في محيط السرخسي
(فتاوی عالمگيريه ۱: ۲۴۰ الباب السابع في القران والتمتع)

سره دهغه ذمه فارغه شوې نه ده. پس دا سړې به دوه قرباني کوي. (بحر ۲: ۳۶۰)﴿۱﴾ او دا دوه قرباني به په حرم کښې کوي. اصالةً يا وکالةً اګر که د ذبح ورځې نه وي. (شامي ۲: ۳۴۴)﴿۲﴾ او په غوا کښې دوه حصې هم کافي دي (بحر ۲: ۳۵۹)﴿۳﴾. وهو الموفق

دم شکر صرف په قارن او متمع باندې واجب دې، په مفرد باندې نشته

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه آيا قرباني صرف په قارن او متمع باندې واجبه ده. يا مفرد باندې هم واجبه ده؟ که مفرد قرباني وکړي نو جائز ده او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: رشيد ګل سعودي عرب ۱۹۸۴/۶/۱۹

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: والعبرة لايام النحر فى العجز والقدرة وكذا لو قدر على الهدى قبل ان يكمل صوم الثلاثة ايام او بعدما اكمل قبل ان يحلق ويحل وهو فى ايام الذبح بطل صومه ولا يحل الا بالهدى...... ان لم يصم الثلاثة حتى دخل يوم النحر لم يجزه الصوم اصلا وصار الدم متعينا لان الصوم بدل والابدال لا تنصب الا شرعا والنص خصه بوقت الحج وجواز الدم على الاصل وعن ابن عمر انه امر فى مثله بذبح الشاة فلو لم يقدر على الهدى تحلل وعليه دمان دم التمتع ودم التحلل قبل الهدى.

(البحر الرائق ۲: ۳۶۱ قبيل باب التمتع)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (ويتعين الحرم لامنى) اى بل يسن لما فى المبسوط من ان السنة فى الهدايا ايام النحر منى وفى غير ايام النحر فمكة هى الاولىٰ شرح اللباب.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۷۲ باب الهدى)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن نجيم: (ذبح شاة او بدنة او سبعها) واطلق البدنة فشملت البعير والبقرة والسبع جزء من سبعة اجزاء وانما كان مجزئا لحديث الصحيحين.

(البحر الرائق ۲: ۳۵۹ باب القران)

الجواب: قرباني (دم شکر) صرف په قارن یا متمتع باندې واجب وی، نه په مفرد باندې، کما فی الهدایة(۱) و ردالمحتار(۲) والهندیة(۳) وغیرها. په دې کښې د فرض او نفل هیڅ فرق نشته، او که مفرد په دې قرباني کښې د کمزورو د ازالې نیت وکړی، نو جائز ده. بخلاف القارن والمتمتع(۴). او که متمتع یا قارن قرباني لره په رمی باندې مقدم کړی، نو په دې کښې د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد دم واجب دې. خلافا لمن سواه (هدایه(۵) ردالمحتار(۶) وهندیه وغیرها) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة المرغیناني: واذا رمی الجمرة یوم النحر ذبح شاة او بقرة او بدنة او سبع بدنة فهذا دم القران لانه فی معنی المتعة والهدی منصوص علیه فیها.
(هدایة ۱: ۲۳۰ باب القران)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: وذبح للقران وهو دم شکر ای لما وفقه الله تعالیٰ للجمع بین النسکین فی اشهر الحج بسفر واحد. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۰۹ باب القران)

(۳) وفی الهندیة: اذا رمی جمرة العقبه یوم النحر یذبح دم القران وهذا الدم نسک من المناسک. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۳۸ الباب السابع فی القران والتمتع)

(۴) وفی الهندیة: ثم یرجع الی منیٰ فان کان معه نسک ذبحه وان لم یکن فلا یضره لانه مفرد بالحج ولو کان قارنا او متمتعا فلا بدله من الذبح.
(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۳۱ باب فی کیفیة اداء الحج)

(۵) قال العلامة المرغیناني: ومن اخر الحلق حتی مضت ایام النحر فعلیه دم عند ابی حنیفة وکذا اذا اخر طواف الزیارة وقالا لا شیئ علیه فی الوجهین وکذا الخلاف فی تاخیر الرمی وفی تقدیم نسک علی نسک کالحلق قبل الرمی ونحر القارن قبل الرمی.
(هدایة ۱: ۲۸۷ باب الجنایات)

(۶) قال العلامة الحصکفی: او قدم نسکا علی آخر فیجب فی یوم النحر اربعة اشیاء الرمی ثم الذبح لغیر المفرد ثم الحلق ثم الطواف لکن لا شیئ ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د قرباني طاقت لرلو باوجود روژې نيول کافي نه دي

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو حاجي هلته کښې قرباني ونکړي. او لس روژې متواتر ونيسي. آيا په هغه دم واجب دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: حاجي عبد المجيد پيښور ښار ۱۴ صفر ۱۳۹۵هـ

الجواب: کوم حاجي چه متمتع يا قارن وي، په هغه قرباني لازم ده. او د عدم قدرت په وجه لس روژې نيول کافي دي. ليکن د قدرت باوجود روژې نيول کافي نه دي. قرباني کول ضروري دي. ماخوذ از ردالمحتار (۱). وهو الموفق

په حاجي باندې د لوني اختر قرباني واجب نه ده

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه په دوؤ رونړو کښې يو د حج دپاره لاړو. په کور چه کوم ورور پاتې دې. په هغه باندې د خپل حاجي ورور د طرف نه قرباني واجب ده او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: مختار سيد بنوى...... ۱۹۸۳،۱۸،۱۲

الجواب: په حاجي قرباني واجب نه ده. نه په منى کښې نه په وطن کښې. کما في

(بقيه حاشيه) على من طاف قبل الرمى والحلق، قال ابن عابدين: قوله فيجب الخ لما كان قوله او قدم الخ بيانا لوجوب الدم بعكس الترتيب فرع عليه ان الترتيب واجب مع بيان مايجب ترتيبه ومالا يجب فافهم.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۲۶ باب الجنايات)

(۱) قال العلامة الحصكفي: وذبح للقران وهو دم شكر ...... وان عجز صام ثلاثة ايام آخرها يوم عرفة ...... وسبعة بعد تمام ايام حجه فرضا او واجبا وهو بمعنى ايام التشريق.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۰۹ باب القران)

البدائع ۵:۶۳ وذکر فی الاصل وقال ولا تجب الاضحیة علی الحاج واراد بالحاج المسافر الخ ﴿۱﴾ وتمام الکلام فی الساری ﴿۲﴾. وهو الموفق

په حرمین کښې مقیم حاجی دپاره د اضحیې مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زما والد صاحب دې کال حج ته روانیدو نه مخکښې ماته ؤوئیل. چه ته زما د طرف نه یوه چیلۍ حلاله کړه. کومه چه دم اضحیه ده. او ما باندې واجب ده، باقی د دم شکر قربانې به زهٔ په خپله وکړم. ما د مقامی علماؤ نه پوښتنه وکړه، هغوی ؤوئیل چه دوه قربانۍ نشته. ددې وجه نه ما د والد صاحب د طرف نه قربانې ونکړه، چه کله هغه واپس راغلو. او هغه ته معلومه شوه. نو ډیر خفه شو. اوس د شریعت مطابق ددې قربانۍ څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: سردار علی خان... ۲۴/۲/۱۹۷۴

﴿۱﴾ (بدائع الصنائع ۴:۱۹۵ کتاب التضحیة فصل شرائط الوجوب)

﴿۲﴾ قال العلامة ملا علی قاری: اعلم ان الاضحیة واجبة علی کل مسلم حر مقیم موسر ویستوی فیه المقیم بالامصار والقری والبوادی فلا تجب علی المسافرین ولا علی الحاج اذا کان محرما وان کان من اهل مکة کذا فی الخزانة ولعل وجهه انه یجب علی الحاج دم القران او متعة ویستحب لهم دم افراد فیسقط عنهم دم الاضحیة تخفیفا علیهم کما سقط عنهم صلاة العید اجماعا وکذا صلاة الجمعة بمنیٰ عند بعضهم قال السنجاری فی منسکه ولا تجب الاضحیة علی المسافر والحاج لان فیه الحاق المشقة بالمشقة وتجب علی اهل مکة لعدم المشقة فیهم ولعله اراد باهل مکة من لم یحج منهم ولا یبعد انه اذا اراد عمومهم فقد قال الحدادی واما اهل مکة فتجب علیهم وان کانوا حجوا کذا فی الکرخی وذکر فی الخجندی انها لا تجب علی الحاج اذا کان محرما وان کان من اهل مکة، والله اعلم.

(ارشاد الساری ۲۶۳ مطلب فی التحقیق فی اضحیة اهل مکة اذا حجوا)

الجواب: محترم! وعليكم السلام نه پس دا خبره دې واضحه وی، چه که ستا والد صاحب په رمضان کښې مديني ته تلې وی. او دهلته نه په شوال کښې د عمرې په نيت مکې مکرمې ته واپس شو. نو ستا والد متمتع وو. په هغه دم تمتع واجب دې. کوم چه هغه ادا کړو. او چونکه ستاسو والد په حرمين کښې مقيم وو. کما هو الظاهر لانه نوی اکثر من خمسة عشر يوما لهذا په هغه اضحيه واجبه وه(۱). او چه کله تا دهغه د طرف نه اضحيه ذبح نه کړه. نو اوس يو متوسط ګډ. چه د شپږو مياشتو نه زيات عمر ئې وی. او دومر څورب وی. چه د کال معلوميږی. دهغې قيمت په مسکينانو کښې تقسيم کړه کما فی ردالمحتار ٥: ۲۸۰)(۲). وهو الموفق

په ايام نحر کښې دم نه کولو والا حاجی به اوس څه کوی

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه کله يو حاجی

﴿۱﴾ قال العلامة الكاسانی: وذكر فی الاصل وقال: ولا تجب الاضحية على الحاج واراد بالحاج المسافر فاما اهل مكة فتجب عليهم الاضحية وان حجوا لما روی نافع عن ابن سيدنا عمر رضی الله عنهما انه كان يخلف لمن لم يحج من اهله اثمان الضحايا ليضحوا عنه تطوعا. (بدائع الصنائع ۴:۱۹۵ كتاب التضحية فصل شرائط الوجوب) ومثله فی ارشاد الساری ۱:۲۶۳ مطلب فی التحقيق فی اضحية اهل مكة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله وتصدق بقيمتها غنی شراها اولا) وتعقبه الشيخ شاهين بان وجوب التصدق بالقيمة مقيد بما اذا لم يشتر اما اذا اشترى فهو مخير بين التصديق بالقيمة او التصدق بها حية كما فی الزيلعی ابو السعود...... فبين ان المراد اذا لم يشترها قيمة شاة تجزئ فی الاضحية كما فی الخلاصة وغيرها قال القهستانی او قيمة شاة وسط كما فی الزاهدی والنظم وغيرهما.

((ردالمحتار هامش الدر المختار ٥:۲۲٦ كتاب الاضحية)

په ایام نحر کښې د لاعلمی، هیره یا بل څه وجه نه دم ادا نه کړی، او د حج نه مخکښې د زیارت مدینة الرسول دپاره تلې وی، اوس به دا حاجی یو دم ادا کوی او که دوه؟ او په ایام نحر کښې یا په نورو ؤرځو کښې هم ادا کولې شی؟ او په زمین حرم کښې که په زمین حل کښې هم کیدې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل هادی حقانی خرکی ضلع مردان ۱۹۷۴|۹|۸

الجواب: که دا حاجی د مدینې منورې نه په رمضان کښې واپس شوې وو، نو په دهٔ دم تمتع نشته، البته که دهٔ عامه قربانی په ایام نحر کښې نه وه کړې، نو دیو ګډ قیمت دې د صدقې په طور په مسکینانو کښې تقسیم کړی﴿۱﴾، او که د مدینې منورې نه په شوال کښې د عمرې په احرام کښې راغلې وو، نو په دهٔ دم تمتع واجب ده﴿۲﴾، او د تاخیر په وجه به دم جنایت هم واجب وی، او د زمین حرم سره به مختص وی، (هندیه)﴿۳﴾ او که دا حاجی د وقوف عرفات نه مخکښې وفات شوې وی، نو په هغه نه قربانی واجب ده، او نه دم تمتع وغیره، پس که دې حاجی حج مکمل کړې وی، لیکن دم تمتع ئې ذبح کړې نه وی، نو چالره دې وکیل جوړ کړی او په حرم کښې دې دوه ګډان وغیره ذبح کړی، که د حج په ؤرځو کښې وی، او که مخکښې وی وهو الموفق

﴿۱﴾قال العلامة الحصكفى: وتصدق بقيمتها غنى شراها اولا لتعلقها بذمته بشرائها اولا فالمراد بالقيمة قيمة شاة تجزى فيها.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۵: ۲۲۶ قبيل فروع كتاب الاضحية)

﴿۲﴾ وفى الهندية: والمتمتع من يأتى باعمال العمرة فى اشهر الحج اويطوف اكثر طوافها فى اشهر الحج لم يحرم بالحج ويحج من عامه ذلك قبل ان يلم باهله بينهما الماما صحيحا. (فتاوىٰ عالمگيريه ۱: ۲۳۸ باب القران والتمتع)

﴿۳﴾ وفى الهندية: لا يجوز ذبح هدى المتعة والقران الا فى يوم النحر حتى لو ذبح قبله لا يجوز اجماعا وبعده كان تاركا للواجب عند الامام فيلزمه دم ويجوز ذبح بقية الهدايا فى اى وقت شاء ولا يجوز ذبح الهدايا الافى الحرم.

(فتاوى عالمگيريه ۱: ۲۶۱ الباب السادس عشر فى الهدى)

د حج د قربانۍ نه خوړل ضروري نه دي.
وینئ تویولو سره ثواب ملاویږي

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه په حج کښې په لکهونو قرباني کیدلو نه پس په آخر کښې هغه سوزولې شي، خلق لږه شان غوښه وخوري، باقي پریږدي، او ضائع شي، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: لیفټیننټ محمد دین جده سعودیه ۱۹۸۳/۸/۱۰

الجواب: د قربانۍ د غوښې نه خوړل ضروري نه دي، وینې تویولو سره ثواب ملاویږي(۱). وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابى بكر بن على الحداد اليمنى: الاضحية اراقة الدم من النعم دون سائر الحيوان والدليل على انها الاراقة انه لو تصدق بعين الحيوان لم يجز والصدقة بلحمها بعد الذبح مستحب وليس بواجب حتى لولم يتصدق به جاز قال فى الواقعات شراء الاضحية بعشرة دراهم خير من التصدق بالف درهم لان القربة التى تحصل باراقة الدم لا تحصل بالصدقة. (الجوهرة النيرة ۲: ۲۸۱ كتاب الاضحية)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب الحج عن الغير

بسم الله الرحمن الرحیم

........عن ابن عباس:........

ان امراة سالت النبی صلی الله علیه وسلم فقالت: ان ابی شیخ لایستوی على البعیر ادرکته فریضة الله؟ فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم حجی عنه.

بخاری، مسلم، ابوداؤد، ترمذی، موطا، نسائی، ابن ماجه، دارمی

....

باب الحج عن الغیر

په حج عن الغیر کښې حج تمتع کول جائز دی:

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو څو سړو د حج بدل اراده کړې ده، په معلم الحجاج ملقب په اشرف المناسک کښې ئې لیکلې دی، چه حج عن الغیر والا تمتع نشی کولې، او تمتع په اجازت سره هم جائز نه ده، مولانا خلیل احمد مهاجر مدنی شارح سنن ابی داؤد هم د عدم جواز فتوی ورکړې ده اوس سوال دادې، چه په حج عن الغیر کښې تمتع کیدې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الجلیل کربوغه شریف ۱۹۷۸|۸|۹

الجواب: په حج بدل کښې چه کله د آمر په اجازت سره قران او تمتع وکړی شی، نو په دې کښې اختلاف دې، ملا علی قاری ﷫ (۱) او حضرت گنگوهی ﷫ (۲) وغیره عدم جواز لره مختار کړې دې، او ارشاد الساری ۳۰۴ په

(۱) قال الملا علی قاری: ان هذا القید سهو ظاهر اذ التفویض المذکور فی کلام المشائخ مقید بالافراد والقران لاغیر..... واما ما فی قاضی خان من التخییر بحجة او عمرة وحجة او بالقران فلا دلالة علی جواز التمتع اذالواو لا تفید الترتیب فیحمل علی حج وعمرة بان یحج اولا عنه لم یأتی بعمرة له ایضا.

(ارشاد الساری الی مناسک القاری ۳۰۴ قبیل فصل ولوصی المیت او وارثه.....)

(۲) قال الشیخ الجنجوهی: پس که آمر حج دپاره اووئیل او مامور تمتع اوکړو نو ضمان به ورکوی اوحج به د مامور وی د آمر به نه وی علی هذا، اوتمتع کول په هیڅ حال کښې صحیح نه ده اگرچه آمر اجازت کړې وی الخ.

(تالیفات رشیدیه رساله زبدة المناسک ۳۴۷ باب الحج عن الغیر)

ملاعلی قاری ﷫ باندې رد کړی دی او جواز لره ئې راجح ګرځولی دی﴿۱﴾

قلت وهو الاقوىٰ لان كلام ابى بكر محمد بن الفضل لغير الجواز حيث قال اذا امر غيره بان يحج عنه ينبغى ان يفوض الامر الى المامور فيقول حج عنى بهذا المال كيف شئت ان شئت حجة وان شئت حجة وعمرة وان شئت قرانا كذا فى الخانية على هامش الهندية ١: ٢٨١﴿٢﴾ وكذا يقتضيه كلام غاية البيان حيث قال فى شرح قوله الهداية فان امره غيره ان يقرن عنه فالدم على من احرم واراد بالقران الجمع بين النسكين قرانا كان او تمتعا فافهم ﴿٣﴾، واستدلال المخالف بعبارات الفقهاء لا يصح لانها وردت عند الامر بالافراد وعللوها بعدم الاذن، وفى الصورة المسؤلة يامره الآمر بالحج وهو فى عرفنا شامل للاقسام الثلاثة وكذا لاريب فى الاذن لا سيما عند الاستيذان ومزيد التفصيل فى جواهر الفقه ١: ٥٠٨ فليراجع ﴿۴﴾. وهو الموفق

په حج بدل کښې دريې واړه قسمه حج د آمر نه واقع کيږی

سوال: په حج بدل کښې يعنی حج عن الغير کښې که مامور د ميقات نه احرام

﴿۱﴾ قال الشيخ حسين بن محمد سعيد المكى: قوله فيه ان هذا القيد سهو ظاهر قال القاضى عيد فى شرحه لهذا الكتاب ولا يخفى ان هذا سهو منه لان الميت لو امره بالتمتع فتمتع المامور صح ولا يكون مخالفا بلا خلاف بين الائمة الاسلاف فتدبر.

(ارشاد السارى الى مناسك القارى ٢٠٣ قبيل فصل ولوصى الميت)

﴿۲﴾ (فتاوىٰ قاضى خان على هامش الهندية ١: ٣٠٧ فصل فى الحج عن الميت)

﴿۳﴾ (هداية ١: ٢٧٨ باب الحج عن الغير)

﴿۴﴾ (جواهر الفقه ١: ٥٠٨ رساله منهج الخير فى الحج عن الغير)

....

ونړو او اول ئې عمره ادا کړه. که د خپل خان دپاره وی. یا د آمر دپاره، او بیا روستو ئې حج ادا کړو د مکې مکرمې نه. نو آیا دا حج د آمر دپاره شو او که نه؟ په بعضو کتابونو کښې لایجوز مذکور دې، دهغې عبارات دادی.

ان من شروط الحج عن الآمر ان يحرم من الميقات فلو اعتمر وقد امره بالحج ثم حج من مكة يضمن في قولهم جميعا ولا يجوز ذلک عن حجة الاسلام، الثالث عشر عدم المخالفة فلو امره بالافراد فقرن او تمتع ولو للميت لم يقع حجه عن الآمر ويضمن النفقة الخ،

په دې مسئله کښې ددې ځائې علماؤ کښې ډیر زیات اختلاف دې. بعض د وقوع اوجواز قائل دی. او بعضې د عدم وقوع او عدم جواز قائل دی. براه مهربانی وضاحت ؤفرمایئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی نوراجان

الجواب عن عبد الله جان ناصر دکی: دلته کښې د تفصیل ضرورت دې، دهغې نه پس صراحة به معلومه شی چه دا حج د آمر دپاره واقع او جائز دې تفصیل ئې دادې. عبارت د بحرالرائق:

بحر الرائق ۳۱۸:۲ لان الافاقی اذا قصد موضعا من الحل کخلیص یجوز له ان یتجاوز المیقات غیر محرم واذا وصل الیه التحق باهله، ومن کان داخل المیقات فله ان یدخل مکة بغیر احرام اذا لم یقصد الحج اوالعمرة وهی الحیلة لمن اراد ان یدخل مکة بغیر احرام وینبغی ان لا تجوز هذه الحیلة للمامور بالحج (لانه حینئذ لم یکن سفره للحج) ولانه مامور بحجة آفاقیة واذا دخل مکة بغیر احرام صارت حجته مکیة فکان مخالفا وهذه المسئلة یکثر وقوعها فیمن یسافر فی البحر الملح وهو مامور بالحج ویکون ذلک فی وسط السنة فهل له ان یقصد البندر المعروف بجدة لیدخل مکة بغیر احرام حتی لا یطول الاحرام علیه لو احرم بالحج فان المامور بالحج لیس له ان یحرم بالعمرة،

بیا اوګورئ جلد ۲ ص۳۱۸ باندې عبارت:

منحة الخالق على البحر لابن عابدين تحت قوله لانه حينئذ لم يكن سفره للحج،

هذا التعليل يفيد انه لا ترتفع المخالفة بخروجه بعد الى احد المواقيت واحرامه منه، ونقل كلام المولف هنا الشيخ حنيف الدين المرشدى فى شرح منسكه واقره ونقله عنه القاضى محمد عيد فى شرح منسكه كما فى حاشية المدنى على الدرالمختار، ثم قال فيها ونقل الملا على قارى فى رسالته المسماة. (بيان فعل الخير اذا دخل مكة من حج عن الغير)انه وقعت مسئلة اضطرب فيها فقهاء العصر وهى ان الآفاقى الحاج عن الغير اذ انفصل عن الميقات بغير احرام للحج هل هو مخالف ام لا؟ فقيل نعم فيبطل حجه عن الآمر وان عاد الى الميقات، واحرم وقيل لا بل عليه ان يرجع الى الميقات ويحرم عن الآمر واعتمد الاولون على ظاهر ما فى المنسک الكبير للسندى ان من شروط صحة الحج عن الآمر ان يحرم من الميقات فلو اعتمر وقد امره بالحج ثم حج من مكة يضمن فى قولهم جميعا ولا يجوز ذلک عن حجة الاسلام، لانه مامور بحجة ميقاتيته الخ...... ولا يصح الاعتماد عليه لان الشرط فرض لا يثبت الا بدليل قطعى فمجرد قوله من غير نقله عن مجتهد او اسناده الى دليل غير مقبول، واطال الى ان قال وبما ذكرناه افتى الشيخ قطب الدين وشيخنا سنان الرومى فى منسكه وافتى به الشيخ على المقدسى ونقل فتواه فراجعها الخ ما فى الحاشية ملخصا اقول وفى رده ما ذكره السندى نظر، لان المسئلة منقولة والمقلد متبع للمجتهد وان لم يظهر دليله ففى التتارخانية عن المحيط ولو امره بالحج فاعتمر ثم حج من مكة فهو مخالف فى قولهم وفى الخانية ولا يجوز ذلک عن حجة الاسلام عن نفسه وكذا لوحج ثم اعتمر كان مخالفا عند العامة، وفى المحيط ولو امره بالعمرة فاعتمر اولا ثم حج عن نفسه لم يكن مخالفا وان حج اولا ثم اعتمر فهو مخالف الخ

فليتأمل وفى قول ابن عابدين فليتأمل اشارة الى جواب نظره وهو ان نقل الدليل عن مجتهد او اسناده الى دليل لا ينافى التقليد والاتباع وايضا قال ملا على قارى فى كتاب المناسک ٢٥٣ وايضا فيه اشكال آخر حيث ان الميقات من اصله ليس شرطا لمطلق الحج واصالته بل انه من واجباته فكيف يكون شرطا وقت نيابته فان وجد نقل صريح او دليل صحيح فالامر مسلم والا فلا.

حاصل ما قال الملا على قارى فى المنحة وفى كتاب المناسک ان الميقات اما ان يكون شرطا اولا، فان كان شرطا فالشرط فرض لا يثبت الخ ولم يأت احد بدليل قطعى الى الآن ولم يوجد، وان لم يكن شرطا بل من واجبات الحج فكيف يكون شرطا وقت نيابته فان وجد نقل صريح ودليل صريح فالامر مسلم والا فلا.

وبقوله ان الشرط فرض الخ وان الميقات من اصله ليس شرطا الخ اندفع ما قال فى ردالمحتار فى باب الحج عن الغير ٢١١،٢١٢ وهذا يفيد جواز الحيلة المذكورة اذا عادل الميقات واحرم على ان البحر الرائق علل بعلتين احدهما قوله لانه حينئذ لم يكن سفره للحج وثانيهما لانه مامور بحجة افاقية وبينهما تناقض كما يظهر بادنى تامل، وهو ان قوله لانه حينئذ تعليل يفيد انه لا ترتفع المخالفة بخروجه بعد الى احد المواقيت واحرامه منه كما ذكرناه آنفا، وقوله لانه مامور بحجة آفاقية تعليل يفيد ويفهم منه انه لو خرج الى الميقات واحرم منه انه يصح ولعل البحر لهذا التناقض الى وجاء بلفظ ينبغى وهو غير صريح فى اشتراط الاحرام من الميقات وعلل الشيخ السندى بعلة واحدة وهى قوله لانه مامور بحجة ميقاتية وهى ايضا منقوضة بما قال فى المنحة على البحر ٣: ٦٣ وهو (قول السندى لانه مامور بحجة ميقاتية) يفهم منه انه لو

خرج الی المیقات واحرم منه انه یصح لکن یرد علیه انه لما اعتمر جعل سفره للعمرة ولم یؤمر به فیکون مخالفا کما یفیده قوله الآتی (لانه جعل المسافة) والقول الآتی من آخر صفحة ۶۳ الی نصف سطری ثانیة ۶۴.

وایضا قال ملا علی قاری فی کتاب المناسک ۱۵۳ تحت قوله فلو امره بالافراد فقرن او تمتع به ولعل وجهه انه مامور بتجرید السفر للحج فانه المفروض علیه وینصرف مطلق الامر الیه الا انه یشکل علیه اذا امره بافراد العمرة ثم اتیان الحج بعده او صرح بالتمتع فی سفره او بتفویض الامر الیه.

ددې تفصیل نه معلومه شوه چه دا حج د آمر د طرفه واقع او جائز دې

المجیب: عبدالله ناصر دکی لور آلائي

الجواب عن مفتی صاحب دامت برکاتهم: ددې عباراتو نه دا نه ثابتیږی. چه دا حج د آمر نه واقع کیږی. البته د عوامو په عرف کښې د حج اطلاق په درې واړو قسمونو افراد، تمتع او قران باندې کیږی. لهذا په دې بناء باندې دا حج د صرف نه واقع کیږی فافهم (۱) وهو الموفق

محمد فرید عفی عنه..... ۲۸ ذی الحجه ۱۳۹۴هـ

---

(۱) په دې کښې اصل او قاعده داده، چه د میقات د ذکر نه بغیر امر کولو په صورت کښې د آفاقی چه د میقات نه احرام تړل شرط دی، هغه د میقات نه دا حکم دلالة ثابتیدلو په وجه دې. پس هر کله چه د آمر اجازت ددې نه خلاف واقع شو، مثلا دهٔ ته ئې د قران حکم اوکړو، یا دا معامله ئې دهغهٔ په اختیار پریخودله، نو دا شرط به هم ساقطیږی، تردې پورې که هغه د میقات نه د عمرې احرام وتړلو، بیا ئې د مکې مکرمې نه دهغې سره دهغه د طرف نه د حج احرام یوځائي کړو، تردې پورې چه دهغه حج. حج قران شو، نو دا جائز دی، ځکه چه دهٔ دهغه د حکم مطابق ادا کړې ده، او اوس به هغه د مکې مکرمې نه ددهٔ د حج احرام تړلو په وجه مخالف نه وی، ځکه په دهٔ ته دهغه اجازت حاصل دې، دغه رنګې که آمر د تمتع حکم وکړو، نو په تمتع کښې د نیابت جائز کیدلو د قول په بناء باندې به د مامور تمتع کول هم جائز شی. پس دا د میقات نه د احرام ......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د یو حاجی د طرف نه د حج بدل کولو حکم:

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې مخکښې حج ادا کړې دې، آیا د هغه د طرف نه حج بدل کول صحیح دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی ظفر الحق ۲۷ ربیع الاول ۱۴۰۵ھ

الجواب: چاچه فریضه حج ادا کړې وی، نو دهغه د طرف نه دوباره حج ادا کول جائز دی﴿۱﴾، او کوم سړې چه فریضه حج ادا کړی وی، نو هغه د بل د طرف نه بلاکراهت حج بدل کولې شی﴿۲﴾. وهو الموفق.

(بقیه حاشیه)... شرط د نیابت څخ دپاره فی نفسه شرط نه دې، بلکه د آمر د امر نه دلالة ثابتیدو په وجه دې. (عمدة الفقه ٤: ٢٥٤) ددې قول نه معلومه شوه، چه زمونږ په عرف کښې حج هم ددې مشهور قسم یعنی د حج تمتع نوم دې، او عوام په دې کښې فرق نه کوی، بلکه د مطلق حج حکم کوی، او د هرقسم حج اجازت وی، نو دلالة ددې نه هم دا حج تمتع مراد وی، او په نظام الفتاوی ۱: ۱۵۱ کښې دی، "او که آمر د قران او تمتع اجازت ورکړو، اگر که مجملا ئې ورکړې وی، مثلا په دې شان سره چه تاته اختیار دې، چه زما د طرف نه څرنگه غواړې حج بدل وکړه، نو په دې صورت کښې مامور ته حج تمتع او قران دواړه کول جائز دی. کما فی ردالمحتار ودم القران والتمتع والجنایة علی الحاج ان اذن له الآمر والا فیصیر مخالفا فیضمن. معلومه شوه، چه د آمر د اجازت او غیر اجازت د دواړو حکم یوشان نه دې، بلکه فرق پکښې شته. انتهی پس معلومه شوه، چه زمونږ په عرف کښې د حج تمتع اجازت مجملا دلالة وی، اوپه فتاوی قاضی خان کښې دی.

اذا امر غیره بان یحج عنه ینبغی ان یفوض الامر الی المأمور فیقول حج عنی بهذا المال کیف شئت ان شئت حجة وان شئت حجة وعمرة وان شئت قرانا.

(فتاویٰ قاضی خان علی هامش الهندیة ۱: ۳۰۷ حج عن الغیر)...... از مرتب

﴿۱﴾ وفی الهندیة: ففی الحج النفل تجوز النیابة حالة القدرة لان باب النفل اوسع کذا فی السراج الوهاج. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۵۷ باب الحج عن الغیر)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: والافضل للانسان اذا اراد ان یحج ......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په حج بدل کښې نفقه د آمر په ذمه ده

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه مور خپل خوى ته د نورو ورونړو نه څه پيسې زياتې ورکړې وې، اوس دا هلک حج بدل کول غواړي؟ آيا د والدې د طرف نه به په دې مال باندې حج بدل کولې شى، يا د نور مال ضرورت به وى؟ بينوا توجروا

المستفتى: مختار احمد غازى هرى پور

الجواب: په حج بدل کښې دا ضرورى ده، چه خرچه به د آمر د مال نه کولې شى. کما فى ردالمحتار ۲: ۳۲۸)﴿۱﴾ وهو الموفق

د ښځې د پار محرم نه ملاويدو په صورت کښې د حج بدل مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يوه ښځه مالداره ده، او د محرم خرچه هم ادا کولې شى، ليکن هغې ته يو محرم داسې نه ملاويږى، چه دهغه سره حج کول جائز وى، آيا دا ښځه حج بدل کولې شى؟ بينوا توجروا

المستفتى: نامعلوم......

الجواب: ښځه بغيردمحرم شرعى نه حج ته نشى تلې. اودمحرم ياخاوند موجود

(بقيه حاشيه)رجلا عن نفسه ان يحج رجلا قد حج عن نفسه ومع هذا لو احج رجلا لم يحج عن نفسه حجة الاسلام يجوز عندنا وسقط الحج عن الآمر كذا فى المحيط.

(فتاوىٰ عالمگيريه ۱ :۲۵۷ باب الحج عن الغير)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: النفقة من مال الآمر اى المحجوج عنه ومحترزه قوله الآتى ولو انفق من مال نفسه الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۵۹ قبيل مطلب شروط الحج عن الغير عشرون)

کیدل هر وخت کښې ممکن کیدې شی، ددې وجه نه چا لره د حج بدل دپاره مقرر کولې نشی، البته که دا عدم محرم داسې همیشوالې اختیار کړی چه تر مرګه پورې ددې امید نه وی، نو د مریض دائم پشان بیا حج بدل کولې شی، وفی ردالمحتار فیجوز کالمریض اذا احج رجلا ودام المرض الخ(۱). وهو الموفق

حج بدل کولو سره په فقیر سړی باندې حج نه فرض کیږی:

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید یو فقیر سړې دې، او عمر هغه لره د خپلې والدې د حج بدل دپاره لیږی، اوس بعضې خلق وائي، چه فقیر او غریب سړې د حج بدل دپاره نشي تلې، ځکه چه بیا خپله په هغه حج فرض کیږی؟ که هغه زمین حرم پورې ورسی، ایا دا صحیح دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حضرت سید شوډاګئ تلاش دیر ۱۹۷۲|۸|۲۸

الجواب: بهتر داده چه د حج بدل دپاره داسې سړې ولیږلې شی، چه هغه حج ادا کړې وی، لیکن باوجود ددې نه که غریب سړې ولیږلې شی، نو هغه باندې حج نه فرض کیږی. (والتفصیل فی ردالمحتار ۲:۲۳۲)(۲) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة ابن عابدین: ومن العجز الذی یرجی زواله عدم وجود المرأة محرما فتقعد الی ان تبلغ وقتا تعجز عن الحج فیه ای لکبر او عمی او زمانة فحینئذ تبعث من یحج عنها اما لو بعث قبل ذلک لا یجوز لتوهم وجود المحرم الا ان دام عدم المحرم الی ان ماتت فیجوز کالمریض اذا احج رجلا ودام المرض الی ان مات کما فی البحر وغیره.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۵۹ قبیل مطلب شروط الحج عن الغیر عشرون)

(۲) قال العلامة الحصکفی: جاز حج الصرورة من لم یحج ..... وغیرهم اولیٰ لعدم الخلاف، قال ابن عابدین فی التنبیه: ان الفقیر الآفاقی اذا وصل الی میقات فهو کالمکی ..... لکن هذا لا یدل علی ان الصرورة الفقیر کذلک لان قدرته بقدرة غیره کما قلنا وهی غیر معتبرة بخلاف ما لو خرج لیحج عن نفسه وهو فقیر فانه..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د ایام حج نه مخکښ د مدینې منورې نه واپسی باندې په ایکسیډنټ کښ شهید شوې د پاره د حج مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه دې کال دوه سړې زمونږ د کلي نه حج د پاره لاړل، عمره ادا کولو نه پس د زیارت نبوی ﷺ د پاره مدینې منورې ته لاړل. په واپسی کښ بس کښ سوارهٔ شو او مکې ته روان شو، چه په ایکسیډنټ کښ دواړه شهیدان شو، اوس دهغوی په وارثانو د هغوی د طرف نه حج بدل لازمی دې او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی امیر احمد تجوړی لکی مروت. ۱۹ ربیع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: که دا مرحومین په دې کال د وفات نه مخکښ کال کښ صاحب استطاعت وو، او هغوی د حج کولو متعلق وصیت کړې وو، نو په وارثانو باندې دهغوی د طرف نه حج بدل کول ضروری دی، او که په دې کال کښ صاحب استطاعت شوې وو، او یا ئې وصیت نه وی کړې، نو په وارثانو حج کول ضروری نه دې، (ارشاد الساری وغیره)(۱). وهو الموفق

(بقیه حاشیه) عند وصوله الی المیقات صار قادرا بقدرة نفسه فیجب علیه.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۶۱، ۲۶۲ مطلب فی حج الصرورة)

﴿۱﴾ قال العلامة الملاعلی قاری: اعلم ان کل من وجب علیه الحج...... وهو قادر علی الاداء بنفسه وحضره الموت او خافه یجب علیه الوصیة بالاحجاج عنه بعد موته فان قدر علیه اولا وعجز عن الاداء بنفسه ای بعده یجب علیه الاحجاج...... ان فرط ای قصر فی التاخیر بان وجب علیه فلم یخرج الیه فی عامه وفیه الایماء الی ان وجوب الایصاء انما یتعلق بمن لم یحج بعد الوجوب اذا لم یخرج الی الحج حتی مات فاما من وجب علیه الحج فحج من عامه فمات فی الطریق لا یجب علیه الایصاء بالحج لانه لم یؤخر بعد الایجاب...... وان مات قبل التمکن من ادائه سقط عنه الحج...... ولا تجب علیه الوصیة به......ای من لزمه الحج فلم یحج حتی مات قبل التمکن من ادائه......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د حج بدل د پاره تللو والا دې خپل حج وکړی او د بدل د پاره دې په حرمین کښې څوک مقرر کړی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید د خپلې والدې دپاره عمر لره په حج بدل باندې ؤلیږلو، لیکن عمر وائي، چه زۀ به خپل حج کوم، او ستا د والدې دپاره به په حرمین شریفینو کښې څوک د حج بدل دپاره منتخب کړم، نو ماته به د خپل حج دپاره او دغه رنګې د حج بدل کونکې دپاره خرچه راکوې. آیا دا طریقه د حج بدل صحیح ده او ذمه په دې سره فارغیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: روئیداد خان نخونسون بنکاک ۱۹۹۷| ۹| ۳۰

الجواب: دا طریقه مذکوره مشروع نه ده. او نه په دې سره د زید د والدې ذمه فارغه کیږی.

اما الاول فلان عمرا لم یحج ام زید، واما الثانی فلما فی ردالمحتار ۲: ۳۲۹ الحادی عشر ان یحج عنه من وطنه ان اتسع الثلث والا فمن حیث یبلغ کما سیأتی بیانه ﴿۱﴾. وهوالموفق

د پاکستانی د پاره د ابوظهبی نه د حج بدل کولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه (۱) زمونږ د یو ملګری والده د ضعیف العمری، او کمزورې په وجه مناسک د حج نشي ادا کولې، ددې وجه نه هغې څوې ددې ځائي نه د خپلې والدې دپاره حج بدل ادا کولې شی او که د پاکستان نه به ادا کوی؟

(۲) که یو سړې د وفات شوې والدینو یاد یو رشته دار د طرف نه حج بدل کول غواړی، هرکله چه هغوی وصیت نه وی کړې، نو هغه دلته د ابوظهبی نه حج بدل کولې شی او که د پاکستان نه حج بدل کول ضروری دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اکبر ابوظهبی متحده عرب امارات ۲۲ شعبان ۱۴۰۳هـ

(بقیه حاشیه) سقط عنه الفرض بالاتفاق وان مات بعد التمکن لم یسقط عند الشافعی واحمد هذا الخ. (ارشاد الساری ۲۸۷ باب الحج عن الغیر)

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۰ مطلب شروط الحج عن الغیر عشرون)

الجواب: (۱) که ددغې سړي په مور حج فرض وی، نو حج بدل کونکې به د والدې په نفقې باندې د والدې د وطن یعنی پاکستانی میقات (یلملم) نه احرام تړی. (شامی)﴿۱﴾ او د والدې په اجازت سره به حج بدل کوی، اوکه والده دا ؤوائي. چه هلته د ابوظهبی نه زما دپاره حج وکړه، نو پاکستان راتلو ته به ضرورت نه وی (ارشاد الساری ۲۹۱)﴿۲﴾.

(۲) د تبرع په صورت کښې توسع ده، او دا تنګی د حج بدل او وصیت په صورت کښې ده﴿۳﴾، وهو الموفق

د حج بدل د پاره تللو والا د حرم شریف نه د حج بدل احرام ؤتړلو

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې د حج بدل دپاره ځی، لیکن د میقات نه ئې د حج بدل دپاره احرام ؤنه تړو، صرف د عمرې احرام ئې ؤتړو، آیا د حرم شریف نه د حج بدل احرام تړلو سره به حج بدل ادا شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی دل محمد محلات افغان ابوظهبی. ۱۴۱۵۱۱۵۱۳هـ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله النفقة من مال الآمر الخ) اى المحجوج عنه...... ان يحج عنه من وطنه ان اتسع الثلث والا فمن حيث يبلغ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۵۹، ۲۶۰ مطلب شروط الحج عن الغير عشرون)

﴿۲﴾ قال العلامة الملاعلى القارى: ولو اوصى اى من له وطن ان يحج عنه من غير بلده يحج عنه كما اوصىٰ به قرب ذلک المكان الموصىٰ به من مكة او بعد.

(ارشاد السارى الى مناسک الملاعلى قارى ۲۹۱ قبيل مطلب جواز اخراج البدل من مكة)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن نجيم: وانما شرط غير المنوب للحج الفرض لا النفل لجواز الانابة مع القدرة فى حج النفل لان المقصود منه الثواب.

(البحرا لرائق ۳: ۲۲ باب الحج عن الغير)

الجواب: که آمر د تمتع اجازت ورکړي وي. نو د تحقيق په بنا به د آمر ذمه فارغه شي.﴿۱﴾ وهو الموفق

که حج فرض نه وي. نو د ايصال ثواب د پاره په حرمين کښې يو سړي د حج بدل د پاره مقرر کولې شي

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړې د پاکستان نه د حج دپاره لاړو، دهغه والدين معذور دی. خپله دحج دپار تلې نشي، ددې وجه نه هغه سړې په حرم شريف کښې دوؤ سړو ته مثلاً دوه دوه سوه روپۍ ورکړې، چه زما د مور او پلار د طرف نه حج بدل وکړئ، هغوی دا حج بدل اداکړو، آيا دا فريضه حج دهغوی د طرف نه اداشوه؟ بينوا توجروا
المستفتی: مولوی عبدالودود مدرس مدرسه شمس المدارس لنډيوا کرک

الجواب: محترم المقام مولانا عبدالودود سلمه الرحمٰن السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته اما بعد. په صورت مسئوله کښې که د زيد په والدينو حج فرض نه وي، نو په دې طريقه کښې هيڅ حرج نشته. لان ايصال الثواب لا يشترط فيه الامر وغيره بخلاف فراغ الذمة عن الواجب﴿۲﴾ او که په والدينو باندې حج فرض وي، نو دې طريقې سره دهغوی ذمه نه فارغيږي،

کما فی الدرالمختار على هامش ردالمحتار ﴿۳﴾ والظاهر ان ههنا النفقة من مال الولد وکذا الظاهر ان الوالدين ....

﴿۱﴾ قال الفرغانی: اذا امر غيره بان يحج عنه ينبغی ان يفوض الامر الى المامور فيقول حج عنی بهذا المال کيف شئت ان شئت حجة وان شئت حجة وعمرة وان شئت قرانا.
(فتاوىٰ قاضی خان على هامش الهندية ۱ :۳۰۷ فصل فی الحج عن الغير)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: لو اهل بحج عن ابويه او غيرهما من الاجانب حال کونه متبرعا فعين بعد ذلک جاز لانه متبرع بالثواب فله جعله لاحدهما اولهما. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲ :۲۶۶ قبيل فروع وباب الهدی)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصکفی: وبشرط الامر بالحج عنه ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

لم یامراه وهذا بخلاف ما اذا ماتا فلیراجع الی باب الحج من الغیر. وهوالموفق

د ضعیف پلار د پاره په سعودی عرب کښې د مقیم ځوی حج بدل کولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه که یو سړې بوډا او ضعیف شوې وی، او په هغه حج فرض شوې وی، لیکن خپله د ضعف او بیماری په وجه حج نشی کولې، دهغه ځوې یا نوسې چه په سعودیه یا امارات کښې د مزدوری دپاره مقیم وی، او خپله ئې حج کړی وی، آیا هغه د والد دپاره حج بدل کولې شی او که نه؟ او دحج نه پس دهغه دلته پاکستان ته راتلل ضروری دی او که نه؟ او یا د حج نه مخکښې پاکستان ته کور ته راتلل او د والد نه اجازت اخستل ضروری دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: انجنئر عارف الله الیکټریکل کالج آف ټیکنالوجی پیښور ۱۸\۱\۱۹۸۶

الجواب: که ستا په والد صاحب حج فرض وی، نو د خپل وطن نه یو رشته دار یا پردې سړې دپاره د خپل مملوکه مال نه د حج بدل داخله وکړی، البته افضل داده، چه د مسائل حج نه واقف سړې لره، چا چه یو ځل حج کړی وی، د حج دپاره ؤلیږی، (ماخوذ از مسلک المتقسط)﴿۱﴾. وهو الموفق

(بقیه حاشیه)فلایجوز حج الغیر بغیر اذنه الا اذا حج او احج الوارث عن مورثه لوجود الامر دلالة وبقی من الشرائط النفقة من مال الآمر کلها او اکثرها وحج المامور بنفسه وتعینه ان عینه الخ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۵۹ قبیل مطلب شروط الحج عن الغیر)

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: اعلم ان کل من وجب علیه الحج...... وعجز عن الاداء بنفسه...... یجب علیه الاحجاج بان یحج عنه فی حال حیاته او بعد مماته...... ویتحقق العجز بالموت والحبس والمنع ..... والعرج والهرم...... والسادس ان یحج بمال المحجوج عنه...... والثامن ان یحج عنه من وطنه...... ولا یشترط لجواز الاحجاج ان یکون الحاج المامور قد حج عن نفسه...... الا ان الافضل کما فی البدائع ان یکون قد حج عن نفسه ای للخروج عن الخلاف الذی هو مستحب بالاجماع.

(المسلک المتقسط ۲۸۷ تا ۳۰۰ باب الحج عن الغیر)

د ښځې د سرې د طرف نه حج بدل د پاره تلل

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه ښځه د سړي د طرف نه حج بدل د پاره تلې شي او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد نديم رستم ضلع مردان

الجواب: د سړي د طرف نه ښځه (د محرم سره) د حج بدل د پاره تلې شي، البته د کراهت نه خالي نه ده. کما صرح به الفقهاء﴿۱﴾. وهو الموفق

د مړي د طرف نه حج کولو سره به ذمه فارغه شي. ان شاء الله

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه په يو سړي

﴿۱﴾ قال الملا على قارى: ويجوز احجاج المرأة باذن زوج لها ووجود محرم معها والعبد والامة باذن المولى مع الكراهة فيه انه لا يظهر وجه الكراهة لا سيما فى احجاج المرأة عن المرأة فان الظاهر ان يكون اولىٰ وانسب ويدل عليه اطلاق الفتاوىٰ السراجية حيث قال وسواء كان عبدا او امة من غير ذكر امرأة.

(ارشاد السارى ۳۰۱ قبيل فصل ولو اوصىٰ ان يحج عنه)

قال العلامة ابن الهمام: ويجوز احجاج الحر والعبد والامة والحرة وفى الاصل نص على كراهة المرأة فى المبسوط فان احج امرأته جاز مع الكراهة لان حج المرأة نقص فانه ليس عليها رمل ولا سعى فى بطن الوادى ولا رفع صوت بالتلبية ولا الحلق.

(فتح القدير ۳: ۷۲ باب الحج عن الغير)

وفى الهندية: ولو احج عنه امرأة او عبدا او امة باذن السيد جاز ويكره هكذا فى محيط السرخسى.

(فتاوىٰ عالمگيريه ۱: ۲۵۷ الباب الرابع عشر فى الحج عن الغير)

حج فرض وو، لیکن په ژوند کښې ئې ادا نه کړو، او د حج وصیت ئې هم ؤنکړو. اوس د هغه وارثان د هغه د طرف نه حج کولې شی، او د هغه ذمه به خلاصیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مفقو د العنوان ۲۵\۸\۱۹۸۴

الجواب: اولاد وغیره د مړی د طرف نه حج کولې شی، په دې سره به ان شاء الله د هغه ذمه فارغه شی، اگر که هغه وصیت نه وی کړې. (شامی)﴿۱﴾ وهوالموفق

وصی خپله هم حج بدل کولې شی. او په بل چا باندې هم کولې شی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید د مرگ په وخت کښې د خپل خان دپاره څلور وصیان مقرر کړل، چه په هغې کښې دوه د مړی ځامن او دوه پردی سړې وو، او د مړی په وارثانو کښې نابالغه افراد هم شته. وصیت ئې دا کړې وو. چه زما د جائیداد په دریمه حصه کښې زما دپاره حج او خیرات وغیره وکړئ. اوس د مړی دوه وراثان چه وصیان هم دی. حج کولې شی او که نه؟ او غیر وارثان چه وصیان دی. حج ادا کولې شی او که نه؟ یا ددې څلورو نه علاوه بل پردې سړې حج بدل ادا کولې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالستار حقانی

الجواب: دا اوصیاء خپله هم حج بدل کولې شی، او بل سړې لره هم لیږلې شی. لکون الایصاء مطلقا ویدل علیه ما فی الهندیة ۱: ۲٧٦ ولو اوصیٰ المیت ان یحج عنه ولم یزد کان للوصی ان یحج بنفسه فان کان الوصی وارث المیت او دفع المال الی وارث المیت لیحج عن المیت الخ﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة محمد امین ابن عابدین: (قوله الا اذا حج او احج الوارث) ای فیجزئه ان شاء الله تعالیٰ کما فی البدائع و اللباب وهذا اذا لم یوص المورث.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۵۹ قبیل مطلب شروط الحج عن الغیر عشرون)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۵۹ الباب الخامس عشر فی الوصیة بالحج)

د وصی د حج بدل باره کښې دوباره پوښتنه

سوال: جناب مفتی صاحب! ستاسو فتوی ملاؤ شوه. لیکن د نظرثانی دپاره دوباره په خدمت کښې درلیږم. لهذا تاسو په تسلی بخش وضاحت سره ؤلیکئ او بنده ته ئې راؤلیږئ. مهربانی به وی؟

المستفتی: عبدالستار حقانی

الجواب بالوضاحة: دا اوصیاء خپله هم حج بدل کولې شی، البته په دې کښې څه تفصیل دې، کوم چه په دې عبارت مذکوره او ردالمحتار ۲: ۳۴۱ قبیل باب الهدی کښې لیکلې شوې دې. او هغه دادې، چه وصی غیر وارث د اجازت محتاجه نه دې، (او وصی وارث د اجازت محتاج دې) او وصی وارث بالغ د باقاعده اجازت ورکولو اهل دې. او نابالغ وارث د اجازت ورکولو اهل نه دې(۱). وهو الموفق

په حج بدل سره د مړی د ذمې د خلاصیدو امید دې، که وصیت ئې نه وی کړې

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړې والد د حج فریضه ادا کولو نه بغیر وفات شو، او وصیت ئې هم نه دې کړې. اوس دهغه وارث ځوی یو غیر وارث سړې لره د حج بدل دپاره مقرر کوی، آیا دا جائز دې، او مسقط الفرض دې؟ که دې نو حج افراد به کوی که تمتع؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید جلال الدین مهتمم زرګری ۲۵|۹|۱۹۷۵

الجواب: په کوم سړې چه حج فرض وی، نو هغه چه افراد، تمتع او قران کښې کوم یو هم ادا کړی. جائز او مشروع دې. لهذا مامور هم په اجازت سره هریو کولې شی(۲) او هم په دې سره به دهغه غیر ذمه فارغه شی. پس په صورت

---

(۱) قال العلامة ابن عابدين: لو اوصى ان يحج عنه ولم يزد على ذلک كان للوصى ان يحج عنه بنفسه الا ان يكون وارثا او دفعه لوارث ليحج فانه لا يجوز الا ان تجيز الورثة وهم كبار. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۹ قبيل باب الهدى فى الفروع)

(۲) قال العلامة فخر الدين الفرغانى: اذا امر غيره بان...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

مسئوله کښې دا سړې اصالة یا وکالة د خپل پلار ذمه فارغه کولې شی، د افراد تمتع او قران نه منع نه دې، او عدم وصیت هم سبب د منع نه دې
کما فی الدرالمختار وبشرط الامر به ای بالحج عنه فلا یجوز حج الغیر بغیر اذنه الا اذا حج او احج الوارث عن مورثه، وفی ردالمحتار ۲:۳۲۸ هذا اذا لم یوص المورث﴿۱﴾. وهوالموفق

که وصیت نې کړې نه وی، نو د وارث په حج بدل سره به ان شاء الله ذمه فارغه شی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې که یو سړې د حج د وصیت نه بغیر وفات شو، او وارث په خپله خوښه حج بدل ادا کړی، نو دا جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی صالح موسی زئي. ۲۹ ربیع الاوّل ۱۴۰۲هـ

الجواب: په صورت مسئوله کښې به ان شاء الله د پلار ذمه فارغه شی.
کما فی ردالمختار ۲:۳۲۷ وان لم یوص به ای بالاحجاج فتبرع عنه الوارث فحج بنفسه او احج عنه غیره جاز والمعنی جاز عن حجة الاسلام ان شاء الله تعالیٰ ﴿۲﴾. وهوالموفق

د حج بدل تفصیلی مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه ما خپله فریضه د حج ادا کړې ده، دې کال مې اراده ده چه د والدمرحوم دپاره حج بدل اداکړم، آیا داسې کیدې شی، او زما والده ژوندۍ ده، او زما نیکه هم وفات

(بقیه حاشیه) یحج عنه ینبغی ان یفوض الامر الی المأمور فیقول حج عنی بهذا المال کیف شئت ان شئت حجة وان شئت حجة وعمرة وان شئت قرانا.
(فتاویٰ قاضی خان علی هامش الهندیة ۱:۳۰۷ فصل فی الحج عن المیت)
﴿۱﴾ الدرالمختار مع ردالمحتار ۲:۲۵۹ قبیل مطلب شروط الحج عن الغیر عشرون)
﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۵۹ مطلب شروط الحج عن الغیر عشرون)

شوې دې، دهغه دپاره هم حج بدل کول غواړم. یعنی بل سړې ته به ټوله خرچه ورکړم، اوحج بدل به پرې وکړم، آیا دا صحیح دی؟ اوحج بدل صرف رشته دار کولې شی اوکه غیر رشته دار هم کولې شی؟ او زما نیا بوډئ ده، ډیره زیاته کمزورې ده، آیاپه بل سړې دهغې دپاره حج بدل کولې شم؟بینوا توجروا

المستفتی : جلال الدین تبوک سعودی عرب

الجواب: السلام علیکم. ستا په والد، والده او نیکه باندې حج فرض وو او که نه؟ او د فرض کیدلو په صورت کښ هغوی وصیت کړې وو او که نه؟

(الف) بهرحال، که په هغوی حج فرض شوې نه وو، نو تهٔ دهغوی د طرف نه حج کولې شې، او په بل چا هم کولې شی، که پخپله رشته دار مامور ئې کوی او که غیر رشته دار، او بغیر د څه قید نه کولې شې، او په بل چائ هم کولې شې.﴿١﴾

(ب) اوکه په هغوی حج فرض وو، اوهغوی وفات شوې دی، نود وصیت نه کولو په وجه هم پابندی نشته، اود وصیت په صورت کښ شرط دادې، چه نفقه به دهغوی خرچ کولې شی، اود یلملم نه به احرام تړلې شی، اوپه هغوی کښ چه کوم غنی ژوندې وی، نو د عجز په صورت کښ تهٔ دهغوی دپاره حج کولې شې، اوبل چا باندې ئې هم کولې شی، (بغیرد شرط د رشته دار نه) البته نفقه اومیقات د مخکښ شان واجب الرعایت دې (ماخوذ ازشامی)﴿٢﴾وهو الموفق

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفي: بخلاف ما لو اهل بحج عن ابويه او غيرهما من الاجانب حال كونه متبرعا فعين بعد ذلک جاز لانه متبرع بالثواب فله جعله لاحدهما اولهما وفى الحديث من حج عن ابويه فقد قضى عنه حجته وكان له فضل عشر حجج وبعث من الابرار. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ٢: ٢٦٥، ٢٦٦ باب الحج عن الغير)

﴿٢﴾ قال العلامة الحصكفي: وبشرط الامر به اى بالحج عنه فلا يجوز حج الغير بغير اذنه الا اذا حج او احج الوارث عن مورثه لوجود الامر دلالة وبقى من الشرائط النفقة من مال الآمر الخ.

قال العلامة ابن عابدين: الرابع الامر اى بالحج ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

والدينو ته د ايصال ثواب دپاره هر قسمه حج او هر څائي نه کولې شي

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه زهٔ د والدينو د طرف نه حج کول غواړم. آيا زهٔ دهغوی دپاره حج قران کولې شم؟ او زهٔ په سعودی کښې يم. زهٔ اوس د سعودی نه دا فريضه ادا کولې شم. يا وطن نه راتلل لازمی دی؟ بينوا توجروا

المستفتی رسول خان مشيط سعودی عرب ۱۸ محرم الحرام ۱۴۰۲هـ

الجواب: چونکه والد يا والدې وصيت نه دې کړې. لهذا د هر څائي نه د هغوی دپاره حج ادا کولې شې. که قران وی او که تمتع وی او که افراد وی(۱). څکه چه دا صرف د ايصال ثواب دپاره دې(۲). وهو الموفق

د والدينو د پاره حج کولو کښې پلار لره مقدم کړی او که مور؟

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه ما فريضه حج

(بقيه حاشيه)فلا يجوز حج غيره بغير امره ان اوصیٰ به ای بالحج عنه فانه ان اوصی بان يحج عنه فتطوع عنه اجنبی او وارث لم يجز وان لم يوص به ای بالاحجاج فتبرع عنه الوارث وكذا من هم اهل التبرع فحج ای الوارث ونحوه بنفسه ای عنه او احج عنه غيره جاز والمعنی جاز عن حجة الاسلام ان شاء الله تعالیٰ كما قاله فی الكبير الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۵۹ قبيل مطلب شروط الحج عن الغير عشرون)

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: وان لم يوص بالاحجاج فتبرع عنه الوارث وكذا من هم اهل التبرع ونحوه فحج الوارث ونحوه بنفسه او احج عنه غيره جاز ذلک المتبرع او الحج اوالاحجاج والمعنیٰ جاز عن حجة الاسلام ان شاء الله تعالیٰ الخ.

(ارشاد الساری ۲۸۸ باب الحج عن الغير)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (وشرط العجز المذكور للحج الفرض) دون النفل فلا يشترط فی النفل شيئ منها الا الاسلام والعقل ـــ (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

ادا کړي ده، اوس د والدینو دیو دپاره د نفلی حج اراده ده. ما دچا نه اوریدلي دی، چه د والد دپاره حج کولو کښې د لس حجونو ثواب ملاویږی، لیکن ما خیال کړي دې، چه د والدې حق زیات دې. اوس تاسو ؤلیکئ چه په والد او والده کښې دچا دپاره حج کولو کښې ثواب زیات دې. او که زۀ هلته مکه کښې چا لره د حج بدل دپاره مقرر کړم، نو صحیح به وی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی رحمت الله سنګاپور. ۱۱\۹\۱۹۷۵

الجواب: محترم المقام السلام علیکم که ستا په والدینو کښې په یو باندې هم حج فرض نه وو، نو تۀ دهغوی دپاره اصالة هم حج کولې شې، او په بل چا ئې هم کولې شې، البته دا عمل احسان او نیکی ده، نه تعظیم او توقیر، لهذا والدې لره مقدم کول افضل دی﴿۱﴾، او که ستا په والدینو کښې په یو یا دواړو باندې حج فرض وو، نو په هغوی کښې که یو وصیت کړې وو، نو هغه لره مقدم کړه، او که وصیت یو هم نه وو کړې، او په دواړو حج فرض وو، نو والدې لره مقدم کول افضل دی. او د والدینو د طرف نه نفلی حج کولو کښې لس چنده ثواب زیات دې. (شامی)﴿۲﴾ وهو الموفق

(بقیه حاشیه) والتمیز...... لانه یتسامح فی النفل ما لا یتسامح فی الفرض الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۲۶۱ قبیل مطلب فی حج الصرورة)

﴿۱﴾ وفی الهندیة: اذا تعذر جمع مراعاة حق الوالدین بان یتأذی احدهما بمراعاة الاخر یرجح حق الاب فیما یرجع الی التعظیم والاحترام وحق الام فیما یرجع الی الخدمة والانعام وعن علاء الائمة الحمامی قال مشائخنا رحمهم الله تعالیٰ الاب یقدم علی الام فی الاحترام والام فی الخدمة حتی لو دخلا علیه فی البیت یقوم للاب ولو سألا منه ماء ولم یأخذ من یده احدهما فیبدأ بالام کذا فی القنیة.

(فتاویٰ عالمګیریه ۱: ۳۶۵ کتاب الکراهیة الباب السادس والعشرون)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: لو اهل بحج عن ابویه...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

والدین د صحت مند سړي او نابالغه ماشومانو د طرف نه حج یا عمره کول

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه (۱) زما پلار ضعیف العمر دې، آیا زهٔ د خپل حج په ځائې دهغه دپاره حج کولې شم؟
۲) په والدینو کښې اول حق دچا دې د والد که د والدې؟
۳) دیو مړی د طرف نه حج کولې شی؟
۴) آیا د صحت مند سړې د طرف نه عمره کولې شی؟
۵) آیا د ښځې د طرف نه خاوند عمره کولې شی؟
۶) د نابالغه ماشومانو د طرف نه د عمرې کولو څه حکم دې؟ بینوا توجروا
المستفتی: محمد ازرم تبوک سعودی عرب. ۱۴۰۱\۷\۷هـ

الجواب: (۱، ۲) بهتره داده چه اول د خپل طرف نه حج ادا کړې، او ثانیا د

(بقیه حاشیه) او غیرهما من الاجانب حال کونه متبرعا فعین بعد ذلک جاز لانه متبرع بالثواب فله جعله لاحدهما اولهما وفی الحدیث من حج عن ابویه فقد قضی عنه حجته و کان له فضل عشر حجج وبعث من الابرار، قال ابن عابدین: و کذا لو احرم عن احدهما مبهما یصح تعیینه بعد ذلک بالاولیٰ کما فی الفتح قال ومبناه علی ان نیته لهما تلغو لعدم الامر فهو متبرع فتقع الاعمال عنه البتة وانما یجعل لهما الثواب وترتبه بعد الاداء فتلغو نیته قبله فیصح جعله بعد ذلک لاحدهما اولهما ولا اشکال فی ذلک اذا کان متنفلا عنهما فان کان علی احدهما حج الفرض واوصی به لا یسقط عنه بتبرع الوارث عنه بمال نفسه وان لم یوص به فتبرع الوارث عنه بالاحجاج او الحج بنفسه قال ابو حنیفة یجزیه ان شاء الله تعالیٰ لقوله ﷺ للخثعمیة ارایت لو کان علی ابیک دین الحدیث الخ.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۶۵ باب الحج عن الغیر)

والدینو د طرف نه. (شامی﴿۱﴾ مشکوة﴿۲﴾) او چونکه دا عمل د باب د ترحم نه دې، نه د باب اکرام نه. لهذا په دې کښې د قواعدو په اعتبار سره د والدې تقدیم مناسب دې﴿۳﴾

(۳) د مرحومینو د طرف نه عمره او حج ادا کولې شی. او دا په ایصال ثواب کښې داخل دی. ﴿۴﴾

(۴.۵) عمره او نفلی حج د صحت مند او ښځې د طرف نه ادا کولې شی. ﴿۵﴾

(۲) نه ممنوع دی او نه مندوب. دنابالغه د نفل اداکولو پشان دی. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الشامی: والافضل ان یکون قد حج عن نفسه حجة الاسلام خروجا عن الخلاف ثم قال والافضل احجاج الحر العالم بالمناسک الذی حج عن نفسه وذکر فی البدائع کراهة احجاج الصرورة لانه تارک فرض الحج الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲:۲۶۲ قبیل مطلب العمل علی القیاس دون الاستحسان)

﴿۲﴾ عن ابن عباس قال ان رسول اللهﷺ سمع رجلا یقول لبیک عن شبرمة قال من شبرمة قال اخ لی او قریب لی قال احججت عن نفسک قال لا قال حج عن نفسک ثم حج عن شبرمة رواه الشافعی وابوداؤد وابن ماجة.
(مشکواة المصابیح ۱:۲۲۲ کتاب المناسک الفصل الثانی)

﴿۳﴾ قال الفقیه محمد عبد الحئی اللکهنوی: اذا تعذر مراعاة جمع حقوق الوالدین رجح جانب الاب فیما یرجع الی التعظیم والاحترام وحق الام فیما یرجع الی الخدمة والانعام حتی لو دخلا علیه فی البیت یقوم للاب ولوسئل ما لایبتدئ بالام واذا خالف امره امرها یطیعه فیما یرجع الی التعظیم ویطیع امرها فیما یتعلق بالانعام کذا فی مطالب المؤمنین عن القنیة.
(نفع المفتی والسائل ۳۲۲ ما یتعلق من خفض الجناح للوالدین)

﴿۴﴾قال العلامة الحصکفی: لو اهل بحج عن ابویه او غیرهما من الاجانب حال کونه متبرعا فعین بعد ذلک جاز لانه متبرع بالثواب فله جعله لاحدهما اولهما.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۲۶۵ باب الحج عن الغیر)

﴿۵﴾قال العلامة الحصکفی: وشرط العجز المذکور ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د رواجي شرکت په صورت کښې د شرکاؤ د اجازت نه بغیر د خپلې ګټې نه حج ادا کول

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د زید والدین ژوندی دی، او رونړه ئې هم ژوندی دی، او ټول مال شریک دې، زید مزدوری کوی، او ګټې په سعودی عرب کښې مقیم دې، آیا د والدینو او رونړو د اجازت نه بغیر زید نفلی حج ادا کولې شی؟ او آیا د خپل نیکه پلار او مور وغیره دپاره حج بدل دهغوی د اجازت نه بغیر کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عزیز الرحمن ریاض سعودی عرب. ۱۴۰۱/۷/۱۴ هـ

الجواب: د زید والدینو سره او رونړو سره شراکت رواجی شراکت دې، شرعی شراکت نه دې، دا شرکت د فقهاؤ په ذکر کړې شوې قسمونو کښې داخل نه دې، پس بهرحال زید په زکواة، خیرات او حج کولو کښې خود مختار دې(۱) البته د بل سړي (والد وغیره) دپاره حج بدل کول بغیر دهغه د اجازت نه بې

(بقیه حاشیه) للحج الفرض لا النفل لا تساع بابه، قال ابن عابدین: ای لانه یتسامح فی النفل ما لایتسامح فی الفرض قال فی الفتح اما الحج النفل فلا یشترط فیه العجز لانه لم یجب علیه واحده من المشقتین ای مشقة البدن ومشقة المال فاذا کان له ترکهما کان له ان یتحمل احداهما تقربا الی ربه عزوجل فله الاستنابة فیه صحیحا.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۶۱ قبیل مطلب فی حج الصرورة)

(۱) زمونږ په وطن کښې چه کوم شرکت اموال او کمائی وغیره رائج ده چه دکور په افرادو کښې بعضې ګټه کوی اوبعضې د کور کار اوخدمت کوی او رونړو سره یوځائې اوسیږی او پلار یا مشر رور سرپرستی کوی اوس په دې صورت کښې چه کله اختلاف پیداشی نوعام طور باندې داسې کیږی چه ټوله سرمایه خپل مینځ کښې تقسیموی اوهر یو رور خپله خپله حصه اخلی. لیکن که یو رور کوم چه محنت مزدوری کوی یا بهرملك کښې ملازمت کوی او ګټه کوی اوهغه دعوی اوکړی چه دا ګټه زما ده. لهٰذا دا مال ټول په ټوله زما دې نوپه دې صورت کښې به دهٔ د ټولو رونړو په حق کښې فیصله کولې شی لیکن دا په هغه صورت کښې چه پلار او خامنو یا د رونړو کاروبار یو نه وی   (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

فائده دې،﴿۱﴾ او هغه لره د نفلي حج ایصال ثواب مشروع دې﴿۲﴾
وهو الموفق

په حج بدل کښې د خپل نذر عمره ادا کول:

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید د عمرې

(بقیه حاشیه)...اود دوارو مخکښې مال نه وی، اودا خوئې د پلار په عیالدارئ کښې نه وی.

کما صرح به فی فتاویٰ الخیریة ۲: ۹۲ (سئل) فی ابن کبیر ذی زوجة وعیال له کسب مستقل حصل بسببه اموالا ومات هل هی لوالده خاصة ام تقسم بین ورثته (اجاب) هی للابن تقسم بین ورثته علی فرائض الله تعالیٰ حیث کان له کسب مستقل بنفسه واما قول علمائنا اب وابن یکتسبان فی صنعة واحدة ولم یکن لهما شیئ ثم اجتمع لهما مال یکون کله للاب اذا کان الابن فی عیاله فهو مشروط کما یعلم من عبارتهم بشروط منها اتحاد الصنعة وعدم مال سابق لهما وکون الابن فی عیال ابیه فاذا عدم واحد منها لا یکون کسب الابن للاب وانظر الی ما عللوا به المسئلة من قولهم لان الابن اذا کان فی عیال الاب یکون معینا له فیما یصنع فمدار الحکم علی ثبوت کونه معینا له فیه. (فتاویٰ خیریه علی هامش تنقیح الحامدیة ۲: ۹۲)...... (ازمرتب)

﴿۱﴾قال العلامة الحصکفی: وبشرط الامر به ای بالحج عنه فلا یجوز حج الغیر بغیر اذنه الا اذا حج او احج الوارث عن مورثه لوجود الامر دلالة.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۵۹ قبیل شروط الحج عن الغیر عشرون)

﴿۲﴾قال العلامة ابن عابدین: فلا یشترط فی النفل شیئ منها (ای من الشروط) الا الاسلام والعقل والتمییز وکذا عدم الاستئجار لا تساع باب النفل انه یتسامح فی النفل ما لا یتسامح فی الفرض قال فی الفتح اما الحج النفل فلا یشترط فیه العجز لانه لم یجب علیه واحدة من المشقتین ای مشقة البدن ومشقة المال فاذا کان له ترکهما کان له ان یتحمل احداهما تقربا الی ربه عزوجل فله الاستنابة فیه صحیحا.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۱ قبیل مطلب فی حج الصرورة)

نذر منلې وو، په دې دوران کښې زید دچا دپاره حج بدل له لاړو، د حج نه فارغيدو نه پس زيد په خپلې خرچې عمره منذوره ادا کړه. د زيد ذمه فارغه شوې ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: مولانا عبدالباقی گندف ضلع صوابی..... ۱۲/۱۴/۱۴۰۱هـ

الجواب: بظاهر هغه اداء كما التزم کړې ده، او ذمه فارغه شوې ده. ځکه چه هغه اولا حج بدل کړې دې. او د آمر نه ئې څه مخالفت نه دې کړې، او ثانيا ئې خپل نذر ادا کړې دې. ﴿۱﴾ وهو الموفق

مامور خپل حج نه دې کړې هغه حج بدل کولې شی؟

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړې خپله حج نه دې کړې، ليکن د بل سړې د حج دپاره لاړو. آيا غير حاجی سړې حج بدل کولې شی؟ بينوا توجزوا

المستفتی: حافظ انداز گل سکنه جمرود

الجواب: دا حج د آمر د طرف نه ادا کيږی، اګر که مامور حج نه وی کړې

فی الهندية، لو احج رجلا لم يحج عن نفسه حجة الاسلام يجوز عندنا وسقط الحج عن الآمر كذا فی المحيط (هندية ۱: ۲۷۴)﴿۲﴾. وهوالموفق

کوم سړې چه حج نه دې کړې. په هغه حج بدل کول خلاف افضل دې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه زيد د خپل

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: بخلاف ما اذا امره بالعمرة فاعتمر ثم حج عن نفسه لم يكن مخالفا والنفقة فی مدة اقامته للحج فی ماله لانه اقام فی منفعة نفسه بخلاف ما اذا حج اولا ثم اعتمر للآمر فانه يكون مخالفا لانه جعل المسافة للحج وانه لم يؤمر به.

(البحر الرائق ۳: ۶۳ باب الحج عن الغير)

﴿۲﴾ (فتاوی عالمگيريه ۱: ۲۵۷ باب الحج عن الغير)

متوفى والد د طرف نه حج بدل كول غواړي. او خپله په هغه حج فرض دې، او هغه اوسه پورې ادا كړې نه دې. دې كال هغه ددې مقدسې فريضې دپاره د والد د طرف نه منتخب شوې دې، اوس هغه دا حج د چا د طرف نه ادا كړي؟ بينوا توجروا

المستفتى فلائيټ لفټينيټ ولايت حسين پى اې ايف پيښور

الجواب: كوم سړې چه د خپل طرف نه حج نه وى كړې. هغه دپاره د حج بدل دپاره منتخب كول جائز دى. البته افضل نه دې

كما فى شرح التنوير جاز حج الصرورة (باب الحج عن الغير) وتمام الكلام فى ردالمحتار ۲۰۳:۲ فليراجع ﴿۱﴾. وهو الموفق

په حج بدل كښې به د نوافلو او مونځونو ثواب چاته ملاويږي؟

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره كښې چه يو سړې د بل دپاره حج بدل كوى، اوس په حرم شريف كښې د مونځ ثواب يو په لاكهه دې، دغه شان دا سړې نوافل وغيره كوى، نو دا ثواب به چاته ملاويږى، امر ته يا مامور ته؟ بينوا توجروا

المستفتى: فضل منان قطر

الجواب: په كومو امورو كښې چه دا مامور نائب نه وى، نو دهغې ثواب به مامور ته ملاويږى، نه آمر ته ﴿۲﴾.. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفى: فجاز حج الصرورة بمهملة من لم يحج، وقال ابن عابدين: والصرورة يراد به الذى لم يحج عن نفسه اى حجة الاسلام (الى ان قال) وفى الفتح والافضل ان يكون قد حج عن نفسه حجة الاسلام خروجا عن الخلاف، والافضل احجاج الحر العالم بالمناسك الذى حج عن نفسه. (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۲۶۱، ۲۶۲ مطلب فى حج الصرورة)

﴿۲﴾ قال الشيخ المفتى الاعظم محمدشفيع ديوبندى: حج فرض (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

....

(بقیه حاشیه) چه د چا د طرف نه کړې شوې دې، نو صحیح او راجح د فقهاؤ په نزد دادی، چه دا حج او عمره په د آمر یعنی د حج دپاره حکم کونکې دپاره وی، او حج او عمره کونکی ته به دهغه امداد کولو په وجه ثواب ملاویږی، او که د حج نه پس زیاتی طواف یا عمرې کوی، نو دا به خپله د هغه وی، په عمره یا حج نفلی کښ هم، هرکله چه د امر د خرچې نه شوې وی، هم دا حکم دې، چه د آمر به وی، مامور ته به دهغه د عمل ثواب ملاویږی

(کذا فی کافی الحاکم، ارشاد الساری)

(جواهر الفقه ۱: ۵۰٦ حج بدل او اسکې احکام)

....

باب العمرة

په رمضان کښې د عمرې فضیلت مروی دې:

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه نبی کریم ﷺ په رمضان المبارک کښې عمره ادا کړې ده او که نه؟ که ادا کړې ئې نه ده، نوبیا په رمضان کښې د عمرې فضیلت مروی دې او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نصیر احمد جده..... ۲۹\۳\۱۹۷۹

الجواب: نبی کریم ﷺ د څلورو عمرو دپاره احرام تړلې دې، ﴿۱﴾ او په رمضان کښې ئې عمره نه ده ادا کړې، البته په رمضان کښې د عمرې کولو فضیلت د احادیثونه مروی دې، فلیراجع الی ردالمحتار ۲:۴۷۳)﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ وفی المنهاج: قوله اعتمر اربع عمر ای احرم بالاربع وکان احرامها فی ذی القعدة واعمالها ایضا کانت فی ذی القعدة الا اللتی کانت مع حجة الوداع والا عمرة الحدیبیة فانها رفضت قبل التمام. (منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۴:۰ ۹ باب ماجاء کم اعتمر النبی ﷺ)

﴿۲﴾ عن ابی بکر بن عبد الرحمن...... فقالت یارسول الله انی امرأة قد کبرت وسقمت فهل من عمل یجزئ عنی من حجتی قال عمرة فی رمضان تجزئ حجة.

(سنن ابی داؤد ۱:۲۷۹ کتاب الحج باب العمرة)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدین: قوله وندبت فی رمضان...... ای انها فیه افضل منها فی غیره واستدل له فی الفتح بما عن ابن عباس عمرة فی رمضان تعدل حجة وفی طریق لمسلم تقضی حجة اوحجة معی قال وکان السلف رحمنا الله تعالیٰ بهم یسمونها الحج الاصغر وقد اعتمر النبی ﷺ اربع عمرات کلهن بعد الهجرة فی ذی القعدة علی ما هو الحق وتمامه فیه. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۶۴ مطلب احکام العمرة)

د متمتع حاجی ډیرې عمرې کولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړې د حج دپاره روان دې، چه کله يو عمره ادا کړی نو بيا ئې د حج هم اراده ده. آيا دې ددې عمرې نه حج پورې نورې عمرې ادا کولې شی؟ بينوا توجروا

المستفتی: حاجی دل محمد محلات افغان ابوظهبی ۱۴۰۱\۵\۱۳هـ

الجواب: راجح داده چه دا سړې څومره عمرې ادا کول غواړی ادا کولې شی ﴿۱﴾ وهو الموفق

د عمرې د پاره ممنوع ورځې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه ما اوريدلې دی، چه په رمضان المبارک کښې عمره کول پکار دی. او په شوال او ذی قعده کښې عمره کول ممنوع دی. ځکه په اشهر حج کښې د حج احرام تړل او حج کول پکار دی. صحيح مسئله څه ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: ليفټنيټ محمد دين جده سعوديه ۳۰\۱ شوال ۱۴۰۳هـ

الجواب: د ايام تشريق، عرفه او اختر د ورځې نه علاوه په ټول کال کښې عمره کول جائز ده ﴿۲﴾ وهو الموفق .

﴿۱﴾ قال العلامة الشامی: فالحاصل ان من اراد الاتيان بالعمرة علی وجه افضل فيه فبأن يقرن معه عمرة فتح فلا يكره الاكثار منها خلافا لمالک بل يستحب علی ماعليه الجمهور وقد قيل سبع اسابيع من الاطوفة كعمرة شرح اللباب. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱٦۴ قبيل مطلب فی المواقيت)

وقال الملا علی قاری: وهذا المتمتع آفاقی غير ممنوع من العمرة فجاز له تكرارها لانها عبادة مستقلة ايضا كالطواف.

(ارشاد الساری ۱۹۳ مطلب مهم فی ان المتمتع الآفاقی غير ممنوع من العمرة الخ)

﴿۲﴾ وفی الهندية: ووقت العمرة جميع السنة الا خمسة ايام تكره فيها العمرة لغير القارن وهی يوم عرفة ويوم النحر وايام التشريق. (فتاویٰ عالمگيريه ۱: ۲۳۷ الباب السادس فی العمرة)

د تندرست سړي دپاره عمره بدل کول جائز دی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه یو تندرست سړې دې، خپله عمره نه کوی. بلکه په بل سړې عمره کوی. آیا دا دویم سړې دهغه د طرف نه عمره ادا کولې شی او هغه دویم سړې ته به ددې ثواب ملاویږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالله..... ۲۹\۷\۱۹۷۹

الجواب: د حج بدل پشان عمره بدل هم صحیح ده.

لان هذا الباب بناء على ايصال الثواب﴿۱﴾ وهو صحيح فى العمرة كما فى ردالمحتار ۲:۵۹۵ طبع مصطفى الحلبى قوله لعبادة ما اى سواء كانت صلاة او صوما او صدقة او قراءة او ذكرا او طوافا او حجا او عمرة او غير ذلك﴿۲﴾ ويقتضيه ما فى الخانية على هامش الهندية ۱:۳۱۰ ولو امر غيره بالعمرة فاعتمر ثم حج بمال نفسه لايكون مخالفا، فافهم﴿۳﴾. وهو الموفق

که فقیرسړې عمره ادا کولو نه پس واپس راشی. نود حج څه حکم دې؟

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه په یو سړې

﴿۱﴾ويدل عليها ما فى ردالمحتار: (قوله وشرط العجز) قد علمت مما قدمناه عن اللباب ان الشروط كلها شروط للحج الفرض دون النفل فلا يشترط فى النفل شيئ منها الا الاسلام والعقل والتميز...... لاتساع بابه اى انه يتسامح فى النفل مالايتسامح فى الفرض قال فى الفتح اماالحج النفل فلا يشترط فيه العجز الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۶۱ قبيل مطلب فى حج الصروره)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۵۶ مطلب فى اهداء ثواب الاعمال للغير)

﴿۳﴾ (فتاوىٰ قاضى خان على هامش الهندية ۱:۳۱۰ قبيل فصل فى محظورات الحرم)

حج فرض نه دي، او د عمرې دپاره بيت الله شريف ته لاړ شي عمره ادا کړي، او واپس راشي،آيا په دې سړي به اوس حج فرض وي او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي : عبدالودود پائمال شريف هزاره....۱۹\۱۱ شوال ۱۴۰۲هـ

الجواب: د قواعدو په اعتبار سره په دې سړي باندې حج هغه وخت کښې فرض دې، کله چه دهٔ عمره په هغې ؤرځو کښې ادا کړې وي، کله چه دا ميقاتي خلق (د مکې مکرمې وغيره خلق) د حج دپاره تياری کوي.

يدل عليه ما فی شرح التنوير: والعبرة لوجوبها ای العدة المانعة من سفرها وقت خروج اهل بلدها وكذا سائر الشرائط﴿۱﴾ (فافهم ولم اجده صريحا). وهو الموفق

په عمرې ادا کولو سره د حج د فرض کيدلو شبه

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړې چه صاحب استطاعت نه وي، هغه سعودي عرب ته لاړ شي،او عمره ادا کړي، که د عمرې په غرض سره تلې وي، يا د عمرې په غرض نه وي تلې، آيا په هغه د عمرې په وجه حج فرض شوې دې او که نه؟ برائ مهرباني د قرآن مجيد او سنت اوفقه حنفي په رڼا کښې مو د صحيح مسئلې نه خبر کړئ؟ بينوا توجروا

المستفتي : (مفتي) مختارالله جهانګيروی کان الله له

(مرتب فتاوی حقانيه) ۱۷/۸/۱۹۸۹

الجواب: کوم سړې چه شوال داخليدو نه پس د عمرې دپاره لاړ شي، نو په هغه حج فرض شو، او هغه وخت کښې هم حج فرض دې، کوم چه د وجوب حج دپاره شرط دې، يا د استطاعت او نورو شرطونو وخت دې، يا د قافلو د روانيدو وخت دې، (د کومو لرې وطنونو نه چه د شوال نه مخکښې قافلې روانيږي) د د اشهر حج د داخليدو وخت دې. فليراجع الی شرح اللباب﴿۲﴾

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۱۵۹ قبيل مطلب فی فروض الحج وواجباته)

﴿۲﴾قال الملا علی قاری: ومن شرائط الوجوب الوقت وهو اشهر الحج او وقت خروج اهل بلده ان كانوا يخرجون قبلها فلا يجب الا علی القادر فيها او فی وقت خروجهم فان ملكه المال قبل الوقت ای قبل الاشهر او قبل ان يتأهب اهل...(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

وغیره(۱). وهو الموفق

په عمره کونکې باندې د حج دعدم فرضیت مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې سعودی عرب ته تلې و وهغه په شوال کښې څو عمرې هم وکړې، پنځلسم شوال باندې د کاغذونو په وجه حکومت سعودیه هغه گرفتار کړو او واپس ئې وطن ته راؤلیږلو او دحج د سعادت نه محرومه شو، آیا اوس په دې سړې باندې حج باقی دې، یعنی په دې سړی باندې فرضیت راغلې دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: سلطان محمود غفرله. ۲۵ذی قعده ۱۳۹۷ هـ

(بقیه حاشیه) بلده فله صرفه حیث شاء ولا حج علیه ای وجوبا لانه لا یلزمه التأهب فی الحال...... واقتصر فی الینا بیع علی الاول وما ذکرناه اولیٰ لان هذا ای ماذکر فی الینا بیع یقتضی انه لو ملک فی اوائل الاشهر وهم یخرجون فی اواخرها جازله اخراجها ولا یجب علیه الحج الخ. (ارشاد الساری ۳۳ مبحث فی تحقیق الراحلة و کونها علی الآفاقی وغیره)

(۱) وفی الهندیة: ومن الشرائط لوجوب الحج من الزاد والراحلة وغیرذلک یعتبر وجودها وقت خروج اهل بلده الی مکة. (فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۱۹ کتاب المناسک)

وقال العلامة علاء الدین السمرقندی: ثم هذه الشرائط التی ذکرنا انما تعتبر عند خروج اهل بلدة الی الحج لان ذلک وقت الوجوب فی حقه حتی انه اذا کان عنده دراهم قبل خروج اهل بلده واشتری بها المسکن والخادم واثاث البیت ونحو ذلک فعند خروج اهل بلده لا یجب علیه ان یبیع ذلک ولایجب الحج علیه فاما اذا کان له دراهم وقت الخروج مقدار الزاد والراحلة ولم یکن له مسکن ولا خادم ولا زوجة فاراد ان یصرفها الی هذه الاشیاء فانه یأثم ویجب علیه الحج ویلزمه الخروج معهم.

(تحفة الفقهاء ۱:۵۹۲ کتاب الحج)

الجواب: چونکه نه دې سړې احرام تړلې دې، او نه د اهل جدې د روانیدو وخت پورې وو، لهذا په دې سړې حج فرض نه دې

كما فى الهندية ١ : ٢٣٣ ثم ما ذكرمن الشرائط لوجوب الحج من الزاد والراحلة وغير ذلك يعتبر وجودها وقت خروج اهل بلده الى مكة حتى الخ﴿١﴾. وهوالموفق

آيا د حج عن الغير په صورت كښ حج تمتع كولې شي؟

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره كښ چه بعضې علماء وائي، چه په حج بدل كښ د عمرې نيت صحيح نه دې، صرف د حج نيت كول پكار دې، او صرف د حج نيت كولو په صورت كښ طوالت د احرام هم مشكل دې، لهذا كه په حج بدل كښ د عمرې نيت صحيح وى، نو تحرير ؤفرمايئ؟ بينوا توجروا

المستفتى : مولوى شير على جمال گړهى مردان. ٢١شعبان ١۴٠٢هـ

الجواب: داحكم هله دې، چه كله دِا حاجى په حج بدل افراد باندې مامور وى، اوزمونږ په علاقو كښ چونكه افراد تمتع اوقران درې واړوته حج وئيلې شى، اود آمر د طرف نه هم د دريو واړو اجازت وى، لهذا دا مامورتمتع كولې شى﴿٢﴾ خصوصا كله چه په افراد كښ داحرج مذكورهم دې. وهوالموفق

د عمر نه پس باقاعده حلق يا قصر واجب دې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره كښ چه يو سړې عمره

﴿١﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ١ : ٢١٩ بحث ومنها عدم قيام العدة فى حق المرأة)

﴿٢﴾ قال العلامة فخر الدين الاوزجندى الفرغانى: اذا امر غيره بان يحج عنه ينبغى ان يفوض الامر الى المامور فيقول حج عنى بهذا المال كيف شئت ان شئت حجة وان شئت حجة وعمرة وان شئت قراناً.

(فتاوىٰ قاضى خان على هامش الهندية ١ : ٣٠٧ فصل فى الحج عن الغير)

وکړه، نو چه کله عمره ختمه کړی نو دهغه دپاره سر خرؤل ضروری دی؟ که سر ؤنه خرائي، نو ګناه ګار به وی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی : نامعلوم...... ۱۲۲ جولائی ۱۹۹ء

الجواب: په عمره کښ باقاعده حلق یا قصر واجب دي، دي لره پریخودل یا د حرم نه بهر ادا کول، د دم دپاره باعث دي.

قال فی الخانية واجبها شيئآن السعی بين الصفا والمروة والحلق (هامش هندية ۱: ۳۰۱) ﴿۱﴾ وفی الهندية (۱: ۲۴۷) وتجب شاة بتاخير المناسک عن مكانه كما اذاخرج من الحرم وحلق رأسه سواء كان الحلق للحج اوالعمرة﴿۲﴾.

وهوالموفق

﴿۱﴾ (فتاویٰ قاضی خان علی هامش الهندية ۱: ۳۰۱ فصل فی العمرة)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۴۷ قبیل الباب التاسع فی الصید)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه ځلورم جلد

باب الجنايات

بسم الله الرحمن الرحيم

.......قال الله تعالى:........

يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنتُمْ حُرُمٌ ۚ وَمَن قَتَلَهُ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًۢا بَٰلِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِۦ ۗ

......[المائده: ۹۵]...........

....

باب الجنایات

دم جنایت په حرم کښ ادا کول ضروری دي

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه په ایام حج کښ چه کوم دم په عرفات، منی، مزدلفه، مکه معظمه یا حدود حرم کښ واجب شی، دهغې ادا کول صرف په حرم کښ کیدې شی، یا پاکستان کښ هم اداکیدې شی؟ په دې مسئله کښ زمونږ اختلاف دې، لهذا د مسئلې صحیح صورت واضحه کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: مهمان از دفتر اهتمام دارالعلوم حقانیه. ۲۷محرم ۱۴۰۲ھ

الجواب: ټولو فقهاء کرامو لیکلې دی، چه ددې دم په حرم کښ ادا کول ضروری دې، که اصالة وی او که وکالة وی، پس پاکستان ته راتلونکې سړې دپاره چالره وکیل جوړول پکار دی چه هغه دم ادا کړی.﴿۱﴾ وهو الموفق

د میقات نه بهر ترې تلبیه هیره شوه او میقات کښې دننه ئې تلبیه شروع کړه نودم واجب دې

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه یو سړې د

﴿۱﴾ قال الامام ابی بکر الحداد الیمنی: الدماء فی المناسک علی ثلاثة اوجه فی وجه یجوز تقدیمه علی یوم النحر بالاجماع بعد ان حصل الذبح فی الحرم وهو دم الکفارات والنذور وهدی التطوع...... ولا یجوز ذبح الهدایا الا فی الحرم قال الله تعالیٰ ثم محلها الی البیت العتیق...... وان کان واجبا فعلیه ان یقیم غیره مقامه لان الوجوب باق فی ذمته.

(الجوهرة النیرة علی القدوری ۱: ۲۲۴ باب الهدی)

میقات نه د حج یا د عمرې نیت وکړی، او تلبیه ترې هیره شی، نیغ ګاډی کښ سور شی، او میقات ته داخلیدو نه پس یعنی د مکې معظمې په لار کښ تلبیه شروع کړی، په دې جنایت سره څه دم وغیره لازم دې او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی جمال خان وزیرستان ۱۴۰۱/۷/۱۳ھ

الجواب: د قاعدې مطابق په دې سړې دم لازم او واجب دې، ځکه چه صرف په نیت سره بغیر د تلبیې نه احرام کښ داخلیدل غیر ظاهر الروایت دې. کمافی البدائع(۱) پس په دې سړی ضروری ده، چه د چا په ذریعه په حرم کښ ذبح وکړی.(۲) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة الكاسانى: هذا الذى ذكرنا فى ان الاحرام لا يثبت بمجرد النية مالم يقترن بها قول او فعل هو من خصائص الاحرام او دلائله ظاهر مذهب اصحابنا، وروى عن ابى يوسف انه يصير محرما بمجرد النية وبه اخذ الشافعى وهذا يناقض قوله ان الاحرام ركن لانه جعل نية الاحرام احراما والنية ليست بركن بل هى شرط لانها عزم على الفعل والعزم على فعل ليس ذلك الفعل بل هو عقد على ادائه...... ثم جعل الاحرام عبارة عن مجرد النية مخالف للغة فان الاحرام فى اللغة هو الاهلال يقال احرم اى اهل بالحج...... فدل قوله قولى ما يقول الناس فى حجهم على لزوم التلبية لان الناس يقولونها وفيه اشارة الى ان اجماع المسلمين حجة يجب اتباعها حيث امرها باتباعهم بقوله قولى ما يقول الناس فى حجهم، وروينا عن عائشة رضى الله عنها انها قالت لا يحرم الا من اهل ولبى ولم يروعن غيرها خلافه فيكون اجماعا ولان مجرد النية لا عبرة به فى احكام الشرع عرفنا ذلك بالنص والمعقول. (بدائع الصنائع ۲: ۳۶۹ كتاب الحج بيان مايصير به محرما)

وفى الهندية: ولا يصير شارعا بمجرد النية مالم يأت بالتلبية او ما يقوم مقامها من الذكر او سوق الهدى او تقليد البدنة (فتاوىٰ عالمگيريه ۱: ۲۲۲ الباب الثالث فى الاحرام)

(۲) قال العلامة الموذود الموصلى: ولا يجوز للآفاقى ان يتجاوزها الا محرما اذا اراد دخول مكة فان جاوزها الآفاقى بغير احرام فعليه شاة لانه منهى عنه لما فى الحديث وقال عليه السلام: لا يتجاوز احد الميقات الا محرما. (الاختيار لتعليل المختار ۱: ۱۸۳ كتاب الحج)

په حالت د احرام کښې چشمې لګولو سره دم یا صدقه لازمیږی نه

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې که د یو سړي نظر کمزورې وی، او هغه په حالت احرام کښې چشمې ؤلګوی، چه هغې سره د مخ څه حصه پټیږی، نو په دهٔ دم یا صدقه وغیره راځی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: شاهد نواز خان افریدی

الجواب: د عذر په وجه چشمې لګول او حج کول جائز دی، او په دې څه نه لازمیږی، ددې مقصد د مخ پټول نه وی (ارشاد الساری ۲۰۶)﴿۱﴾ وهو الموفق

په حالت د احرام کښې زخمی کیدل موجب دم نه دی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د حج دوران کښې په عرفات کښې د تلکې نه مې د اوبو اخستلو په انتظار کښې قطار کښې ولاړ ووم، چه کله زما نمبر راغلو، نو یو حاجی صاحب څه روستو دیکه کړم، په دې دیکه کښې زما لاس زخمی شو، او وینه ترې روانه شوه، چونکه په دې صورت کښې زهٔ په احرام کښې ووم، ددې وجه نه زما په حج کښې څه نقصان راغلې دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: الحاج ولی محمد نصرت زئي شبقدر فورټ چارسده ۲۹/۹/۱۹۸۶

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: وان کان مما لا یقصد به ذلک ای التغطی کاء جانة ای مرکن او عدل ای احد شقی حمل الدابة او جوالق ای خیشن اوخیشة او مکتل ای ما یکتال فیه مما یصنع من خوص او طاسة وهی اناء یشرب منه والمعروف انها ظرف خاص من نحاس او صفر او طست او حجر او مدر او صفر او حدید او زجاج او خشب ونحوها ای من فضة وذهب وورق مما یغطی کل رأسه او بعضه فلا بأس به لکن ترکه افضل للمخالفة ظاهر السنة.

(ارشاد الساری ۲۰۶ فصل فی تغطیة الراس والوجه)

الجواب: د محرم زخمی کیدل یا د هغه د بدن نه وینه بهیدل جنایت نه دي،﴿۱﴾ البته کښ وینته کټ شوې وی، نو په پاکستان کښ دې چاته مناسب صدقه (دوه درې روپی) ورکړی﴿۲﴾ وهو الموفق

د محرم د حلالې په وخت کښ ځان زخمی کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه محرم څاروې حلال کړو، د حلالې دوران کښ هغه په چاړې سره زخمی شو، او وینه ترې جاری شوه، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: رسول خان مشیط سعودی عرب ۸ محرم ۱۴۰۲ھ

الجواب: زخمی کیدل جنایت نه دې، البته که وینته کټ شوې وی، نو صدقه به ورکول وی.﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم: (والجنايات) وهو ما يكون حرمته بسبب الاحرام او الحرم وحاصل الاول انه الطيب ولبس المخيط وتغطية الرأس او الوجه وازالة الشعر من البدن وقص الاظفار والجماع صورة ومعنى او معنى فقط وترك واجب من واجبات الحج والتعريض للصيد وحاصل الثانى التعرض لصيد الحرم وشجره.

(البحر الرائق ۳:۲ باب الجنايات)

﴿۲﴾ وفى الهندية: وان نتف من رأسه او من انفه اولحيته شعرات ففى كل شعرة كف من الطعام كذا فى قاضى خان، واذا حك المحرم رأسه او لحيته فانتثر منها شعر فعليه صدقة كذا فى السراج الوهاج...... والافضل ان يتصدق على فقراء مكة ولو تصدق على غير فقراء مكة جاز كذا فى المحيط.

(فتاوىٰ عالمگيريه ۱ :۲۴۳ كتاب الجنايات الفصل الثالث)

وقال القارى: فى سقوط الشعر...... حين مسه وحكه فعليه كف من طعام كما روى عن محمد او كسرة من خبز او تمرة لكل شعرة.

(ارشاد السارى ۱ :۲۲۰ فصل فى سقوط الشعر)

﴿۳﴾ وفى الهندية: وان نتف من رأسه اومن انفه او لحيته ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د وړوکی ماشومې د حج دوران کښې متیازې کولو اود دم جنایت مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زۀ دې کال د حج سعادت حاصلول غواړم. ما سره به زما وړه لور چه پنځلس میاشتې عمر ئې دې. هم وی. اوس که دا ماشومه متیازې وغیره وکړی. نو د حج دوران کښې څه کول پکار دی. او د ماشومې دپاره به د قربانی ضرورت وی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: انیس احمد c/o دفتر اهتمام ۱۹۸۳/۸/۱۰

الجواب: تاسو ددې ماشومې د طرف نه احرام کولې شئ. او که دا ماشومه څه جنایت وکړی. نو په دې به هیڅ دم واجب نه وی﴿۱﴾. او په مقامات مقدسه کښې متیازې کول موجب دم نه دی. که دا متیازې بالغ وکړی یا نابالغ. خو قصدا په مقامات مقدسه کښې متیازې کول گناه ده. وهو الموفق

د بینک په ذریعه قربانی او په حلق کښې د تقدیم مسئله:

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه دا کال سعودی حکومت په منی کښې یو نوې قربان گاه جوړه کړې ده. چه دهغې مقصد غوښې لره محفوظ ساتل او بهر ملکونو ته ئې د غریبانانو دپاره لیږل

(بقیه حاشیه)شعرات ففی کل شعرة کف من الطعام کذا فی فتاویٰ قاضی خان...... واذا خبز المحرم فاحترق بعض شعره تصدق له واذا حک المحرم رأسه او لحیته فانتثر منها شعر فعلیه صدقة کذا فی السراج الوهاج.

(فتاوی عالمگیریه ۱: ۲۴۳ الفصل الثالث فی حلق الشعر وقلم الاظفار)

﴿۱﴾ قال العلامة الشامی: قوله فلو احرم صبی او احرم عنه ابوه صار محرما، قال فی اللباب وشرحه وینبغی لولیه ان یجنبه من محظورات الاحرام کلبس المخیط والطیب وان ارتکبها الصبی لا شیئ علیهما.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۱۵۹ قبیل مطلب فی فروض الحج وواجباته)

دی، لیکن په دې طریقه کښې د احنافو دپاره یو څو مسئلې دی. مثلا حاجی په بینک کښې مقرره رقم جمع کړو. او رسید ئې واخستلو. د بینک عملې ورته یقین ورکړو. چه په لسم ذی الحجه به قربانی ؤشی. اوس پته نه لګی چه دا قربانی به څه وخت کیږی. ددې وجه نه حاجی بغیر د تحقیق او انتظار نه حلق کوی، او بیا معلومه شی چه په قربان ګاه کښې قربانی ناوخته شوې ده. او هم داسې حلق قبل د ذبح نه واقع شی. ددې متعلق د شریعت څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمدرفیق طارق الخمیس مشیط مملکت سعودی عرب ۵/۸/۱۹۸۲

الجواب: د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد د ذبح تقدیم په حلق واجب دې.

لما رواه ابن ابی شیبة عن ابن عباس رضی الله عنه انه افتی بوجوب الدم علی من قدم الحلق، واما ما روی عنه وعن غیره مرفوعا من عدم الحرج معناه عدم الاثم لا عدم الدم او عدم الدم مخصوص بهذا الحج لکونه اول حج﴿۱﴾

پس په دې مذکوره بینک کښې د ذبح واجب (قران او تمتع) دپاره داخله

﴿۱﴾ وفی المنهاج: احتج الجمهور بحدیث الباب (باب ماجاء ان عرفة کلها موقف) وغیره، واحتج ابوحنیفة بما رواه ابن ابی شیبة عن ابن عباس موقوفا وهو احد رواة حدیث "لا حرج من قدم شیئا من حجه او اخره فلیهرق لذلک دما" وفی اسناده ابراهیم بن مهاجر وفیه مقال، قلنا رواه الطحاوی باسناد صحیح فعلم منه ان المراد من رفع الحرج رفع الاثم لا رفع الدم والجزاء، کما ارید هذا المعنی فی الحدیث الذی رواه ابوداؤد من حدیث اسامة بن شریک،، قال: خرجت مع رسول الله صلی الله علیه وسلم حاجا فکان الناس یأتونه فمن قائل یا رسول الله! سعیت قبل ان اطوف او اخرت شیئا او قدمت شیئا فکان یقول لا حرج الا علی رجل اقترض عرض مسلم وهو ظالم فذلک الذی حرج وهلک، وبالجملة ان حجة الجمهور ساکتة عن رفع الجزاء، وکم من فرق بین عدم الذکر وبین ذکر العدم، ولو سلم ان مراد الحدیث نفی الجزاء لجاز لنا ان نقول انما عذرهم بالجهل......

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

کول جائز نه دی، په دې سره ترتیب او تقدیم خو لا څه کوئ، نفس ذبح هم شکمنه کیږی، پس که حکومت د مسکینانو امداد کول غواړی، نو د حاجیانو د حلال شوې حیواناتو غوښه او څرمن دې په مسکینانو کښې د استعمالولو انتظام وکړی، د ذبح وغیره انتظام دې نه کوی (۱). وهو الموفق

د سرکاری ډیوټی په وجه د یوولسم تاریخ رمی او طواف صدر پریخودلو سره هم دم واجبیږی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې په محکمه حج واوقاف کښې د حاجیانو په خدمت مامور وو، دهغې په وجه هغه د یولسمې رمې ؤنکړه، آیا په دې دم واجب دې؟ دغه رنګې یو سړی په مدینه منوره کښې د ډیوټی د وجه نه طواف وداع پریخوده او لاړو، او دا سړې متمتع وو، په هغه دم واجب شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الرحمٰن جده سعودی عرب ۱۴۰۱/۵/۱۲ھ

(بقیه حاشیه) لان الحال اذ ذاک فی ابتداء ه.

فـائـدة:...... ارباب الحکومة فی عهدنا یأخذون من الحجاج قیمة الشاة یشتروابها الشاة ویذبحوها فی وقت معین ویعینوا المساکین باللحم الطیب الطری وهذه مظنة ترک الواجب او السنه المؤکدة نعم لاحرج فیه لمن لم یکن قارنا ولا متمتعا.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۴:۱۳۷ باب ماجاء ان عرفة کلها موقف)

(۱) قال الشیخ عبد الرحیم لاجپوری: قربانی د اراقة الدم نوم دې، او هم په دې سره عبادت ادا کیږی، ددې نه پس دغوښې انتظام کول د حاجیانو ذمه واری نه ده، دا انتظام د حکومت ذمه داری ده. که دا ؤوئیلې شی. چه حکومت ددې انتظام نه قاصر دې، نو دا خبره په پوهه کښې نه راځی. کوم حکومت چه په یو شپه ؤرځ کښې د زرګونو خیمو انتظام کولې شی، (لکه په منی کښې... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: دا سړې دې په زمین حرم کښې دوه ګډان حلال کړی، یا دې په چا حلال کړی، یو ګډ د ترک رمې په وجه ﴿۱﴾او دویم د ترک طواف صدر په وجه، البته طواف صدر اوس هم کیدې شی، یعنی د عمرې نیت دې وکړی او عمره د ادا کړی،نودې طواف عمرې سره به طواف صدر ادا شی، او د ګډ ذبح به ساقطه شی. (ماخوذ از ردالمختار ۳: ۲۸۴)﴿۲﴾ وهو الموفق

(بقیه حاشیه)..... د اور په حادثه کښې شوې وو) آیا هغه حکومت ددې څارو د ! غوښې انتظام نشی کولې؟ ملخصاً۔

(فتاوی رحیمیه ۸: ۱۱۶ باب الجنایات والدم)

قال الشیخ نظام الدین الاعظمی: د مناسک حج اضحیه د خالص او اعلی شعائرو اسلامیه نه ده،اوپه دې کښې اظهار تعبد صرف په شکل د اراقة الدم سره دې،او دا اسکیمونه (د بینک په ذریعه قربانی، دې دپاره چه غوښه د مسکینانو دپاره محفوظ شی) اګرچه په ظاهر کښې ډیر خائسته او فائده مند معلومیږی، لیکن د اظهارتعبد سره منافی دی،اوهغې مقصد لره فوت کوی. کوم چه د رسول الله ﷺ د طرزعمل نه ظاهریږی، څکه چه په ذاسې طریقې سره کار کولو نه پس به دا عمل (اراقة الدم) صرف یو سیاسی،تجارتی،اومعاشی مقصدپاتې شی،اواظهار تعبدبه فناه شی اودمسخ مذهب ذریعه به جوړه شی.(نظام الفتاوی ۱: ۱۴۹کتاب الحج)

﴿۱﴾ **قال العلامة الشامی: (قوله اوالرمی کله) انما وجب بترکه کله دم واحد لان الجنس متحد کما فی الحلق(قوله او فی یوم واحد) ولویوم النحر لانه نسک تام بحر (اوالرمی الاول) داخل فیما قبله کما علمت الخ.**

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۲۵ باب الجنایات)

﴿۲﴾ **قال العلامة محمد امین ابن عابدین: (قوله او ترک طواف الصدر او اربعة منه ولا یتحقق الترک الا بالخروج من مکة) لانه ما دام فیها لم یطالب به مالم یرد السفر قال فی البحر واشار بالترک الی انه لو اتی بما ترکه لا یلزمه شیئ مطلقا لانه لیس بمؤقت ای لیس**

د جمره عقبه نه پس څلورمې حصې نه کم ويښته کټ کول او واپس راتلل

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه کوم حاجی د رمی جمره عقبه نه پس د څلورمې حصې نه کم ويښته کټ کړل، او واپس وطن ته راغلو. اوس په هغه به د نوکونو يا ويښته کټ کولو وغيره سره دم لازميږی. او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبد الجليل رياض سعودی عرب ۷/۲/۱۹۸۲

الجواب: چونکه د غلبه جهل په وجه په دې تقصير کښې ابتلاء عامه ده، حالانکه دا د شوافع وغيرهم رحمهم الله مذهب دې. د احنافو مذهب نه دې.﴿۱﴾ لهذا ددې متعلق په يسروا ولا تعسروا﴿۲﴾ باندې عمل کول مناسب دی.

لا سيما اذا روی عن مشائخنا فی غير المشهور عنهم كما فی شرح المبسوط لخواهر زاده وفی شرح الجامع الصغير لقاضی خان وقد صرحوا انه جاز الافتاء بالقول الضعيف عند الضرورة، فافهم﴿۳﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال الدكتور وهبة الزحيلی: والرأس يقع علی جميعه فان حلق بعض الرأس لم يجزه عند الحنفية اقل من الربع وان حلق ربع الرأس اجزأه مع الكراهة لان ربع الرأس يقوم مقام كله كمسح ربع الرأس فی الوضوء...... وقال الشافعية: اقل ازالة شعر الرأس او التقصير ثلاث شعرات لقوله تعالیٰ محلقين رؤوسكم (الفتح) ای شعر رؤوسكم، والشعر جمع واقله ثلاث. (الفقه الاسلامی وادلته ۳: ۲۲٦۹ المطلب الثالث الحلق والتقصير)

﴿۲﴾ (اخرجه البخاری: ٦۹، ومسلم: ۱۷۳۳، ۱۷۳٤، واحمد: ۳: ۱۳۱، وابويعلی: ۲۱۷٤، وابن حبان: ۵۳۷۳)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدين: وقد ذكر صاحب البحر فی الحيض فی بحث الوان الدماء اقوالاً ضعيفة ثم قال وفی المعراج عن فخر الائمة لو افتی مفت بشيئ من هذه الاقوال فی مواضع الضرورة طلبا لتيسير كان حسنا، وبه علم ان المضطر له العمل بذلك لنفسه كما قلنا وان المفتی له الافتاء به للمضطر فما مر من انه ليس له العمل بالضعيف ولا الافتاء به محمول علی غير موضع الضرورة. (شرح عقود رسم المفتی ۱۰۲ شعر ولا يجوز بالضعيف العمل)

د باقاعده تحلیل نه مخکښ د عمرې احرام تړل. او ګنډلې شوې جامې اغوستل

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې احرام وتړو او طواف او سعی ئې وکړه. په ختمیدلو باندې ئې څلورمه حصه ویښته کټ نه کړل، او بیا ئې ګنډلې شوې جامې واغوستلې او د میقات نه ئې د بلې عمرې احرام وتړو .او عمره ئې ادا کړه. د سعې په ختمیدو سره ئې بیا هغه کار وکړو، دغه رنګې ئې اووه عمرې وکړې. د ګنډلې شوې جامو په بدن پورې درې ګنټې او د بعضو اته او لس ګنټې وخت شوې وو. بیا ئې آخری عمره وکړه او جامې ئې واغوستلې. بیا جدې ته لاړو او ټول سر ئې وُخروؤ، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی محمد نبی ریاض سعودی عرب

الجواب: واضحه دې وی چه باقاعده د تحلیق یا تقصیر نه مخکښ د عمرې احرام تړلو باندې دم واجبیږی. یعنی یو قربانی واجب ده. (هندیه ۱:۲۷۱)﴿۱﴾ د ورځ یا شپې نه کم ګنډلې شوې جامې اغوستلو باندې صدقه ده. او د شپې یا ورځې نه زیات اغوستلو باندې دم واجبیږی. (شرح تنویر)﴿۲﴾ وهو الموفق

په رمی جمار کښې بغیر د وجه شرعی نه توکیل صحیح نه دې. او دم واجب دې

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه ښځه او خاوند حج ته لاړل. خاوند چه کله منی ته راغلو نو خپله خیمه ترې هیره شوه. هغه نیغ مکې ته لاړو. اوهلته کښې دوه ورځې ایسار وو. تندرست دې ګرځیدې راګرځیدې شی. لیکن د بدن نه ډیر دروند دې. په منی کښې ئې

﴿۱﴾ وفی الهندیة: ومن فرغ من عمرته الا التقصیر فاحرم باخریٰ فعلیه دم لاحرامه قبل الوقت وهو دم جبر و کفارة کذافی الهدایة.
(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۵۴ الباب الحادی عشر فی اضافة الاحرام الی الاحرام)

﴿۲﴾ قال العلامه الحصکفی: او لبس مخیطا لبسا معتادا او ستر راسه یوما کاملا او لیلة کاملة وفی الاقل صدقة.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۲۰ باب الجنایات)

ښځه پاتي شوه، ښځه ئي ځوانه او تندرسته ده. لیکن د رش د وجه نه ئي شیطان په کاڼو وُنه ویشتلو. هغي د خپل طرف ته او د خاوند د طرف نه بل چاته کاڼي ورکړل، هغه هلته کښ شیطان په کاڼو ویشتلو. آیا دا صحیح ده؟ د ښځي خاوند رشته قائمه پاتي ده او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی عبد المجید پیښور ښار ۲۲/۲/۱۹۷۵

الجواب: واضحه دي وی چه د ښځي دپاره د شپې په وخت کښ رمی کول بلا کراهت جائز دی، او د سړي دپاره سره د کراهت نه د فراغت ذریعه ده، لهذا په دي ښځي ضروری ده، چه یو ګډ د چا په ذریعي په منی کښ ذبح کړی، او که دا سړي دومره معذور وی، چه په ولاړه مونځ نشی کولي، نو دهغه ذمه فارغه شوي ده، ګنی په دهٔ به ذبح باقاعده لازم وی.﴿۱﴾ وهو الموفق

د ۱۲ ذی الحجه رمی جمار پریخودل او په ۱۳ ذی الحجه ئي کولو سره په وجوب د دم کښ اختلاف دي

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دي مسئلي باره کښ چه په دولسم ذی الحجي باندي د رمی جمرات په وخت کښ مونږ اتهٔ ملګری راپریوتو، او زمونږ حالت ډیر خراب شو، مونږه رمي ونکړي شوه، په بله ورځ یعنی دیارلسم ذی الحجه مو د مسئلي تپوس وکړو، بعضي علماؤ راته وُوئیل چه دم واجب

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: الخامس ان یرمی بنفسه فلا تجوز النیابة عند القدرة وتجوز عند العذر فلورمی عن مریض لا یستطیع الرمی بامره...... جاز...... لان الرمی عن المریض بغیر امره لا یجوز...... قیل فی حد المریض ان یصیر بحیث یصلي جالسا...... والرجل والمرأة فی الرمی سواء الا ان رمیها فی اللیل افضل وفیه ایماء الی انه لا تجوز النیابة عن المرأة بغیر عذر...... والحاصل ان الرمی هو من واجبات الحج اما اداء او قضاء فاذا فات وقتهما تعین الدم لترک الرمی اتفاقا.

(شرح لباب المناسک ۱۶۶، ۱۶۷ فصل فی احکام الرمی وشرائطه)

دي،او بعضو ؤوئیل چه نن دهغې قضا وکړئ، د دم ضرورت نشته، مونږ په دویم قول باندې عمل وکړو، او په دیارلسم تاریخ مو رمی جمار وکړه، اوس سوال دادې، په دې دیارلسم تاریخ د رمی څه حیثییت دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: فیض محمد بورې والا ضلع وهاړی. ۱۵/۷/۱۹۸۴

الجواب: په دې صورت کښې د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد دم واجب دې، او د صاحبینو په نزد واجب نه دې، کما فی مسلک المتوسط للقــاری ۱۶۱.﴿۱﴾

وهو الموفق

د واجب سعی پریخودل موجب دم دی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه په حج کښې سعی واجبه پریخودلې شوې ده، اوس کور ته راتلو نه پس ددې څه وکړې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد اسلم صوابی ضلع مردان. ۲ ذی قعده ۱۳۹۲ه

الجواب: تهٔ یو حاجی ته پیسې ورکړه او په منی کښې قربانی پرې وکړه،دا قربانی هر وخت کښې جائز ده د ایام نحر سره مخصوصه نه ده.

کـما فی الهدایة، ومن ترک السعی بین الصفا والمروة فعلیه دم وحجته تام﴿۲﴾ وفیها ایضا یـجوز ذبـح بـقیة الهـدایـا فـی ای وقـت شـاء ولا یـجـوز ذبح الهدایا الا فی الحرم﴿۳﴾.

وهوالموفق

﴿۱﴾ قـال الـعـلامة الـقـاری: واذا طـلع الفجر ای صبح الرابع فقد فات وقت الاداء ای عند الامـام خـلافـا لهما وبقی وقت القضاء ای اتفاقا الی آخر ایام التشریق فلو اخره ای الرمی عن وقته المعین له فی کل یوم فعلیه القضاء والجزاء وهو لزوم الدم.

(ارشاد الساری ۱۶۱ قبیل فصل فی وقت الرمی فی الیوم الرابع)

﴿۲﴾(هدایة ۱:۲۵۶ باب الجنایات)

﴿۳﴾(هدایة ۱:۲۸۱ باب الهدی)

په غلطۍ سره د احرام ځادر لرې کول او جامې اچول او حج کولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه زۀ يو پاکستاني يم، او په مدينه منوره کښې ؤسېږم. تير کال ما د حج او عمرې نيت وکړو او احرام مې ؤتړو. عمره ختمولو نه پس يو باندېسې زما د سر نه لرې شان ويښته کټ کړل. د لاعلمۍ په وجه ما سمدستي احرام لرې کړو. او جامې مې واغوستلې. او د حج اراده مې وکړه. آيا زما د حج وشو؟ بينوا توجروا

المستفتي: مرزاخان حطة النخيل طريقه مدينه منوره سعودي عرب ۲۱/۴/۱۹۸۴

الجواب: تۀ يو دم (ګډ) ذبح کړه. نو ذمه به دې فارغه شي. او عمره او حج دواړه به دې صحيح شي (۱) وهو الموفق

په منی کښې شپه نه کولو سره دم نه لازميږی

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه دې کال د رمي په دوران کښې چه کله مونږ رمي وکړه، او د طواف زيارت د پاره روان شو، نو مونږ سره ښځې او کمزوری خلق هم وو. د طواف دوران کښې مونږ نه بعض ملګری ؤرک هم شو. مونږ طواف پوره کړو. نو د سترې کيدلو او ملګرو تلاش کولو په وجه مونږ شپه په مکه کښې تيره کړه. او سحر مو سعي وکړه. او د جمعې د مونځ نه پس منې ته روان شو. اوس مونږ چه کومه شپه په مکه معظمه کښې تيره کړې ده. او منې ته تلې نه وو. په مونږ دهغې په وجه دم لازم دې او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: حکيم حميد الدين دهلوی دواخانه راولپنډی ۱۷ جمادی الاول ۱۴۰۲ ھ

﴿۱﴾ **قال العلامة الحصكفي: او لبس مخيطا او ستر رأسه يوما كاملا او ليلة كاملة وفي الاقل صدقة، قال ابن عابدين: الظاهر ان المراد مقدار احدهما فلو لبس من نصف النهار الى نصف الليل من غير انفصال او بالعكس لزمه دم كما يشير اليه قوله وفي الاقل صدقة.**

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۲۰ باب الجنايات)

الجواب: تاسو د سنت د پرېښودلو مرتکب شوې یئ. د واجب د پرېښودلو نه. لهذا په تاسو دم لازم نه دې

كما فى الشامية ٢: ٢٥٢ قوله فيبيت بها للرمى اى ليالى ايام الرمى هو السنة فلو بات بغيرها كره ولا يلزمه شيئ (لباب)﴿١﴾. وهوالموفق

ډېرې عمرې کونکې ښځه که قصر ونکړي نو کفاره او يو دم واجب دې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يوې ښځې ډېرې عمرې وکړې، او ويښته ئې کټ نه کړل. آيا دا به يو جنايت شمارلې شي، او يو دم به واجب وي. که ډېر جنايات؟ بينوا توجروا

المستفتى: دلاور شاه تل کوهاټ ۲۵شوال ۱۴۰۲ هـ

الجواب: په دې ښځې باندې د احرام قبل از وخت د وجه نه كفاره او يو دم واجب دې

كما يدل عليه مافى الهندية ١: ٢٥٤ ومن فرغ من عمرته الا التقصير فاحرم باخرىٰ فعليه دم لاحرامه قبل الوقت وهو دم جبر وكفارة كذا فى الهداية﴿٢﴾. وهوالموفق

د قربانۍ نه مخکښې حلق، د رمې قضا، په طواف زيارت کښې د سعې پرېښودل، او په مزدلفه کښې شپه نه تيرول وغيره مسئلې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه (١) د رمې نه پس او د قربانۍ نه مخکښې د ويښتو کټ کولو څه حکم دې؟

(٢) په منى کښې د شپې نه تيرولو څه حکم دې؟

(٣) چه کومه يوه ورځ جمرات ولى. نو آيا د نورو ورځو جمرات يو ځائې ويشتلې شى؟

﴿١﴾(ردالمحتار هامش الدر المختار ٢: ٢٠٠ قبيل مطلب فى حكم صلاة العيد والجمعة فى منىٰ)

﴿٢﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ١: ٢٥٤ باب اضافة الاحرام الى الاحرام)

۴) په طواف زيارت کښې که طواف وکړی او سعی پريږدی، بيا به د قضا په صورت کښې صرف سعی کوی، يا طواف او سعی دواړه به کوی؟

۵) په مزدلفه کښې د شپې نه ايساريدلو څه حکم دې؟

۶) که غلطئ سره سړې د ميقات نه لرې مخکښې لاړو، نو ددې څه حکم دې؟

بينوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد ابراهيم سکنه سليم خان صوابی. ۷/۱۰/۱۹۸۴

الجواب: (۱) د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد دا جنايت دې او دم پرې واجب دې. (شامی باب الجنايات)﴿۱﴾

۲) په منی کښې شپه نه کول، خلاف سنت دی، ليکن دم پرې نشته. (شامی ۲۵۲\۲)﴿۲﴾

۳) په ايام منی کښې کله چه د يوې ورځې رمی پريږدی، نو دم واجب دې، که باقاعده قضا وکړی او که نه. (ارشاد الساری ۲٤۰) ﴿۳﴾

﴿۱﴾ قال العلامة الشامی: (قوله او قدم نسكا على آخر فيجب) لما كان قوله او قدم الخ بيانا لوجوب الدم بعكس الترتيب فرع عليه ان الترتيب واجب الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۲۶ باب الجنايات)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين: (ثم اتی منیٰ فيبيت بها للرمی) ای ليالی ايام الرمی هو السنة فلوبات بغيرها كره ولا يلزمه شيئ لباب.

(فتاویٰ الشامية ۲:۲۰۰ قبيل مطلب حكم صلاة العيد والجمعة فی منیٰ)

﴿۳﴾قال الملا علی قاری: ولو ترك رمی يوم من ايام النحر كله او اكثره كاربع حصيات فما فوقها فی يوم النحر او احد عشرة حصاة فيما بعده او آخره الی يوم آخر فعليه دم ای لتركه او تاخيره. (ارشاد الساری ۱:۲۴۰ فصل فی الجناية فی رمی الجمرات)

٤) که دې سرې د طواف قدوم يا طواف تطوع نه پس سعى نه وى کړې، نو ترڅو پورې چه د ميقات نه بهر شوې نه وى، صرف سعى سره دهغه ذمه فارغه کيږى، اګر که دا تاخير خو مياشتې وى، او که د ميقات نه بهر شوې وى، نو بهترداده چه دم ذبح کړى، اوکه د عمرې يا د حج احرام ؤتړى او واپس راشى، او دا مناسک ادا کړى، نو دا هم جائز دى (ارشاد السارى ٢٤٠)﴿١﴾

٥) په مزدلفه کښې شپه تيرول مسنون دى، ليکن د سحر ختلو نه پس ايساريدل واجب دى، او دم پرې واجب دې (شامى)﴿٢﴾

٦) چه کله واپس شى او احرام ؤتړى نو دم واجب نه دې. (هنديه٢٥٣:١)﴿٣﴾ که د تفصيل ضرورت وى نو يو يا دوه سوالونه راؤليږه. وهو الموفق

﴿١﴾قال الملا على قارى: ولو ترک السعى کله او اکثر فعليه دم، حجه تام...... وان ترکه لعذر فلا شيئ عليه...... ولو سعى قبل الطواف...... لم يعتدبه...... فان لم يعده فعليه دم اتفاقا ولوترک السعى من اصله ورجع الى اهله بان خرج من الميقات فاراد العود الى مکة يعود باحرام جديد...... واذا اعاده سقط الدم قال فى الاصل والدم احب الى من الرجوع لان فيه منفعة الفقراء. (ارشاد السارى ٢٣٨ فصل فى الجناية فى السعى)

﴿٢﴾ قال العلامة محمد امين: (ثم وقف بمزدلفة) هذا الوقوف واجب عندنا لاسنة والبيتوتة بمزدلفة سنة مؤکدة الى الفجر لا واجبة...... واول وقته طلوع الفجر الثانى من يوم النحر وآخره طلوع الشمس منه فمن وقف بها قبل طلوع الفجر او بعد طلوع الشمس لا يعتد به وقدر الواجب منه ساعة ولو لطيفة الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ٢: ١٩٣ مطلب فى الوقوف بمزدلفة)

﴿٣﴾ وفى الهندية: وان عاد الى الميقات واحرم فهذا على وجهين فان احرم بحجة او عمرة عما لزمه خرج عن العهدة وان احرم بحجة الاسلام او عمرة کانت عليه ان کان ذلک فى عامه اجزأه عما لزمه لدخول مکة بغير احرام استحسانا کذا فى المحيط.

(فتاوىٰ عالمگيريه ١: ٢٥٣ الباب العاشر فى مجاوزة الميقات بغير احرام)

د ضعیف او کمزوری په رمی جمار کښې توکیل او د دم وغیره مسائل

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړې حج ته لاړو او ټول افعال ئې په خپله ادا کړل. ليکن د کمزورئ او بوډا والی په وجه ئې رمی جمار په بل چا وکړل. اوس:

(۱) په دې سړې دم وغيره واجب دی؟

(۲) که واجب دی نو يو که درې؟

(۳) ددې دم ذبح کول کوم ځائې ضروری دی؟

(۴) که په منی کښې ضروری وی. او هغه سړې واپس راغلې دې، نو ددې به څه صورت وی؟ بينوا توجروا

المستفتی: حبيب الله نعمانی جامعه مدنيه کريم پارک راوی روډ لاهور

الجواب: (۱) کوم سړې چه په خپله د ضعف يا مرض په وجه په رمی باندې قادر نه وی. نه د ورځې او نه د شپې، نو هغه په بل سړې رمی کولې شی (هنديه)(۱)

(۲) کوم سړې چه د قدرت باوجود ټولې رميات پريږدی. په هغه يو دم واجب دې. (شامی)(۲)

---

(۱) وفی الهندية: مريض لا يستطيع الرمی توضع الحصاة فی کفه ليرمی به او يرمی عنه غيره بامره کذا فی محيط السرخسی فی صفة الرامی.

(فتاوی عالمگيريه ۱: ۲۳۶ فصل فی المتفرقات)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: (او الرمی کله) انما وجب بترکه کله دم واحد لان الجنس متحد کما فی الحلق والترک انما يتحقق بغروب الشمس من آخر ايام الرمی وهو الرابع الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۲۵ باب الجنايات)

۳) دم جنایت د زمین حرم سره مخصوص دې، که په منی کښې وی، یا مکه کښې. په دې کښې هرځائې ددې ذبح کافی ده. (بحر ﴿۱﴾ شامی﴿۲﴾)

۴) بل سړې له دې وکیل او مامور جوړ کړی او حرم کښې دې ذبح وکړی.﴿۳﴾ وهو الموفق

د حائضې ښځې طواف زیارت او طواف وداع پريخودل

سوال: څه فرمائې علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د زید د ښځې حیض همیشه دپاره لس ورځې وی. کله چه د منی او عرفات په مینځنئ وقفه کښې حیض راغلو، دهغې نه پس مونږ جدې ته تللو والا وو. او اوسه پورې د زید د ښځې په حیض کښې شپږ ورځې باقی پاتې وې، اوس سوال دادې، چه ددې ښځې په ذمه یو طواف زیارت باقی وو. او بل طواف وداع هم. اوس مونږ څه وکړو؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم...... ۱۰/۴/۱۹۷۴

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجیم: (وخص ذبح هدی المتعة والقران بیوم النحر والکل بالحرم لا بفقیره) بیان لکون الهدی موقتا بالمکان سواء کان دم شکر او جنایة...... واما توقیته بالزمان فمخصوص بهدی المتعة و القران و اما بقیة الهدایا فلا تتقید بزمان.

(البحر الرائق ۲: ۷۲ باب الهدی)

﴿۲﴾ قال فی الشامیة: (ذبح فی الحرم) فلو ذبح فی غیره لم یجز.

(فتاوٰی الشامیة ۲: ۲۲۸ باب الجنایات)

﴿۳﴾ قال العلامة الموود الموصلی: ولا یذبح الجمیع الا فی الحرم قال تعالٰی فی جزاء الصید (هدیا بالغ الکعبة) وفی دم الاحصار (حتی یبلغ الهدی محله) ولان الهدی ما عرف قربة الا فی مکان معلوم وهو الحرم، قال علیه السلام منی کلها منحر وفجاج مکة کلها منحر رواه ابوداؤد و ابن ماجة و الدارمی و احمد.

(الاختیار لتعلیل المختار ۱: ۲۲۱ باب الهدی)

الجواب: که دې ښځه په حیض کښې طواف زیارت کړې وی، نو د حرمت باوجود به فریضه حج ادا شوې وه. او یوه بدنه ذبح کولو سره به دجنایت نه بری شوې وه. (شامی ۲:۲۵۹)﴿۱﴾ لیکن په ظاهر کښې دا معلومیږی، چه دا ښځه وطن ته واپس راغلې ده. ددې وجه دې دپاره دوباره مکې ته تلل ضروری دی، چه طواف زیارت وکړی، او دهغې دپاره جماع کول ممنوع دی، اګر که ډیر کلونه تیر شی. (هندیه ۱:۲٤٦)﴿۲﴾ او د حائضې دپاره طواف صدر پریخودلو کښې هیڅ ګناه نشته. (شامی ۲:۲۵۵)﴿۳﴾ وهو الموفق

په حج کښې د حاملې ښځې دپاره د واجباتو پریخودلو مسائل

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړې ښځه حامله وه. ددې مجبوری په وجه ئې مختصر حج وکړو، اګر چه په معلم الحجاج کښې جوابات ذکر دی. بیاهم د زیاتې تسلی دپاره لیکم. مسئله داده. چه ډاکټر هم د حاملې کیدلو په صورت حج ته د تللو نه منع کړه. لیکن دهغې باوجود دواړه په نهمې ذی الحجې باندې سپیشل موټر کښې مکې معظمې ته ؤرسیدل. هلته کښې ئې طواف قدوم وکړو، او بیا د زوال نه پس عرفات ته ؤسیدل، د غروب نه پس هلته نه ؤوتل او مزدلفې نه د شپې

﴿۱﴾قال العلامة ابن عابدین: لوهم الرکب علی القفول ولم تطهر فاستفتت هل تطوف ام لا قالوا یقال لها لا یحل لک دخول المسجد وان دخلت وطفت اثمت وصح طوافک وعلیک ذبح بدنة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۹۹ مطلب فی طواف الزیارة)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: وان ترک کلا الطوافین فهو حرام علی النساء ابدا وعلیه ان یرجع ویطوف طواف الزیارة وطواف الصدر.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲٤٦ الفصل الخامس فی الطواف والسعی)

﴿۳﴾ قال العلامة الشامی: (وطواف الصدر واجب الا علی اهل مکة) ای فلا یجب علی المکی ولا علی المعتمر مطلقا والمجنون والصبی والحائض والنفساء کما فی اللباب وغیره.

(فتاویٰ الشامیة ۲:۲۰۲ مطلب فی طواف الصدر)

حرم شریف ته ؤرسیدل. په لسم تاریخ ئې د صبح صادق نه پس طواف زیارت وکړو، دغه رنګې وقوف مزدلفه او رمې ئې ونکړې شوه. په معلم الحجاج کښې ئې لیکلې دی. که واجبات دحج د شرعی عذر په وجه فوت شی، نو دم نه لازمیږی، اوس دې باره کښې تاسو څه فرمایئ؟ بینوا توجروا

المستفتی عبدالحمید خان ریاض سعودی عرب ۸/۲/۱۹۷۲

الجواب: چونکه ددې سړی نه تول واجبات بغیر د عذر شرعی نه فوت شوی دی. لهذا په هغه د ټولو واجباتو دم ورکول ضروری دی(۱). لیکن په بڼځه ئې د وقوف مزدلفه په وجه دم نشته (۲) وهو الموفق

د طواف زیارت ادا کولو نه مخکښې د ښځې سره جماع کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې که د چا نه طواف زیارت پاتې شی، نو آیا د طواف زیارت ادا کولو نه مخکښې د ښځې سره جماع کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی حاجی ظفر الحق ۱۱/۱۲/۱۹۸۵

﴿۱﴾ وفی الهندیة: ولو ترک الجمار کلها او رمی واحدة او جمرة العقبة یوم النحر فعلیه شاة.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۴۷ قبیل الباب التاسع فی الصید)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ثم وقف بمزدلفة ووقته من طلوع الفجر الی طلوع الشمس ولو مارا کما فی عرفة لکن لو ترکه بعذر کزحمة بمزدلفة فلا شیئ علیه، قال ابن عابدین: الا اذا کان لعلة او ضعف او یکون امرأة تخاف الزحام فلا شیئ علیه...... فالاولیٰ تقیید خوف الزحمة بالمرأة ویحمل اطلاق المحیط علیه لکون ذلک عذرا ظاهرا فی حقها یسقط به الواجب بخلاف الرجل او یحمل علی ما اذا خاف الزحمة لنحو مرض ولذا قال فی السراج الا اذا کانت به علة او مرض او ضعف فخاف الزحام فدفع لیلا فلاشیئ علیه.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲:۱۹۳ مطلب فی الوقوف بمزدلفة)

الجواب: د رفض حج د ارادې نه مخکښې په دهٔ باندې ښځه حرامه وی (۱)
وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة الحصكفي: ويترك اكثره بقى محرما ابدا في حق النساء حتى يطوف فكلما جامع لزمه دم اذا تعدد المجلس الا ان يقصد الرفض فتح.
(الدر المختار على هامش رد المحتار ۲: ۲۲۳ باب الجنايات)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب زیارة

قبر النبی صلی الله علیه وسلم

بسم الله الرحمن الرحيم

......قال الله تعالى:......

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَّلَمُوٓا أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا.... [النساء: ۴۶]........

....

........عن ابن عمر قال:........

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

من زار قبرى وجبت له شفاعتى.

رواه البزار والدارقطنى، قاله النووى وقال القارى فى شرح الشفاء صححه جماعة من ائمة الحديث

باب زيارة قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم

په زيارت د روضې مبارکې کښې وړاندې والې افضل دې که په حج کښې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه بعضې خلق وائي، چه د حج کولو نه مخکښې د روضې مبارکې زيارت کول افضل دی. او بعضې روستو ته افضل وائي. صحيح مسئله څه ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: زرباز خان صوابی...... ۲۸/۴/۱۹۷۴

الجواب: کوم سړې چه فرض حج نه وی کړې، دهغه دپاره افضل دادی، چه اول حج وکړی، او د حج نه پس د مدينې منورې زيارت دپاره لاړ شی. او که دا حج نفلی وی، نو هغه ته اختيار دې، چه هر يو اول کوی يا روستو کوی. او د کوم حاجی لاره چه په مدينه منوره وی، نو دې به اول زيارت کوی. (شرح لباب)﴿۱﴾ وهو الموفق

په حج يا عمره کښې روضه نبوی دپاره د تللو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه کوم سړې حج يا عمرې دپاره مکې مکرمې ته لاړ شی. دهغه دپاره مدينې منورې ته د روضې مبارکې دپاره تلل لازمی دی؟ بينوا توجروا

المستفتی: نامعلوم...... ۱۳/۳/۱۹۷۴

﴿۱﴾قال العلی بن سلطان محمد: ان کان الحج فرضا عليه فيبدأ بالحج ثم بالزيارة ای ابتدأ بالاهم فالاهم ولان الحج حق الله تبارک وتعالیٰ وهو مقدم علی حق رسوله...... لکنه مقيد بما قاله ان لم يمر بالمدينة فی طريقه ای کاهل الشام وان مزبها بدأ بالزيارة لا محالة لان ترکها مع قربها يعد من القساوة والشقاوة...... وان کان الحج عليه نفلا فهو بالخيار ای اذا کان آفاقيا بين البداءة بالمختار ای بزيارته صلی اللہ علیہ وسلم الخ.

(مناسک لملا علی قاری ۳۳۴ باب زيارة سيد المرسلين صلی اللہ علیہ وسلم)

الجواب: مدينې منورې ته د زيارت روضه رسول الله ﷺ د پاره تللو كښ درې اقواله دى. مندوب. قريب الوجوب. او واجب (علامه شامى (١) او مولانا تهانوى رحمه الله (٢) دويم قول ته ترجيح وركړې ده. خلافا لابن تيميه ومن دان دينهم (٣). وهو الموفق

(١) قال العلامة ابن عابدين :(بل قيل واجبة) ذكره فى شرح اللباب وقال بينته فى الدرة المضية فى الزيارة المصطفوية وذكره ايضا الخير الرملى فى حاشية المنح عن ابن حجر وقال وانتصر له نعم عبارة اللباب والفتح وشرح المختار انها قريبة من الوجوب لمن له سعة الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ٢: ٢٧٩ قبيل مطلب فى المجاورة بالمدينة ومكة المكرمة)

(٢) قال الشاه اشرف على التهانوى: وفى ردالمحتار عن اللباب والفتح وشرح المختار انها قريبة من الوجوب لمن له سعة،
ددې قول نه د بالوجوب معنى واضح شوه. يعنى دې خو مندوب. ليكن د نورو مندوباتو نه زيات مهتم بالشان دې. چه هغې لره قرب وجوب سره تعبير شوې دې. پس دواړه قولونه مطابق شو
(امداد الفتاوىٰ ٢: ١٢٩ مسائل منثوره متعلقه بالحج)

(٣) قال فى رسالة حج: ابن تيميه. امام جوينى. او امام الحرمين وائى. چه د رسول الله ﷺ د روضې دپاره سفركول ممنوع دى. حديث: (لا تشد الرحال) په وجه چه نبى كريم ﷺ فرمائى چه صرف مسجد حرام. مسجد نبوى او مسجد اقصىٰ طرف ته به سفركولې شى. ليكن دا خلق خطا شوى دى. ځكه كه د حديث: لا تشد الرحال دا معنى وې. نو د نبى كريم ﷺ په حيات كښ د نبى كريم ﷺ د ملاقات او زيارت دپاره سفركول به ناجائز وو. بلكه د تجارت، علم او جهاد دپاره به سفركول هم ناجائز وو. ددې حديث معنىٰ د حديث مسند امام احمد بن حنبل نه معلوميږى. چه سوا ددې دريو جماتونو نه بل جمات ته د مونځ دپاره سفركول مناسب او افضل نه دى. د زيارت القبور وغيره متعلق دا حديث ساكت دې (شامى وغيره) انتهىٰ (مسائل حج ٢٦)
قلت: علاوه ددې نه د زيارت قبرنبوى د مشروعيت او استحباب دپاره خصوصى روايات وارد دى. چه په بيهقى. دارمى. مسند ابوداؤد طيالسى. عقيلى. وفاء الوفاء او موطا امام محمد كښ مروى دى. ددې په بعضو اسنادو كښ اګر چه محدثينو كلام كړې دې. ليكن د كثرت ......

(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

که په ویزه کښې ورځې لږې وي، او حاجی مدینې منورې ته لاړ نشي، نو حج نه متاثر کیږي

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه که د سعودی عرب د قانون په وجه د حج په ویزه کښې ورځې کمې وي، او حاجی مدینې منورې ته د رسول الله ﷺ د قبر مبارک زیارت ته لاړ نشي، نو آیا دده حج پوره شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: سمیع الرحمن بټ خیله ملاکنډ ایجنیسی

الجواب: د روضې مبارکې زیارت کول د حج د ارکانو نه نه دی. البته مدینې منورې ته د زیارت دپاره تلل قریب الی الوجوب دی. که د قانونی مشکلاتو او شرعی عذرونو په وجه لاړ نشي، نو دا وجوب ساقط دې، بهرحال په دې سره حج نه متاثر کیږي. (قواعد فقه)﴿۱﴾ وهو الموفق

(بقیه حاشیه)..... روایات او کثرت طرق په وجه دهغې ضعف ختم شوې دې، او په هغې کښې دوه روایات صاحب مشکوة هم روایت کړی دی، او شارح مشکوة ملا علی قاری رحمه الله فرمائی. والاحادیث فی هذا الباب کثیرة وفضائل الزیارة شهیرة ومن انکرها انما انکرما فیها من بدع نکیرة غالبها کبیرة. مرقاة المفاتیح ۶۳۲/۵،

اوعبدالوهاب الازهری د موطا امام محمد په تعلیق کښې فرمائی:

والاحادیث فی فضل زیارة القبر النبوی کثیرة وصحیحة والضعیف منها یرتقی الی درجة المقبول لتعدد طرقه وکثرة شواهده کما ذکره ابن حجر فی التلخیص الحبیر وما ذکره ابن الجوزی فی التحقیق من ان حدیث (من حج فلم یزرنی فقد جفانی) موضوع وتابعه ابن تیمیة فی ذلک غیر صحیح بل هو اما حسن عند بعض المحدثین واما ضعیف کما هو عند بعضهم وانظر فی ذلک شفاء السقام للسبکی والجوهر المنظم لابن حجر الهیثمی ورسائل اللکنوی صاحب التعلیق الممجد. ......(ازمرتب)

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: ان زیارة سید المرسلین ﷺ باجماع المسلمین ای من غیر عبرة بما ذکره بعض المخالفین من اعظم القربات......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د حرم نبوی ﷺ د زیارت په وخت کښې افعال

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د روضه مبارک د زیارت دپاره مسجد نبوی ته چه کله داخل شی نو څه کول پکار دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......

الجواب: (۱) مسجد نبوی ته د باب السلام یا باب جبرائیل نه داخلیدل مستحب دی﴿۱﴾. لیکن که د رش د وجه نه نورو ته د تکلیف رسولو یا خپله تکلیف کښې د مبتلاء کیدلو خطره وی، نو په دې دروازو سره داخلیدل ممنوع دی، په نورو دروازو سره دې داخل شی. (قواعد الشرع)

(۲) چه کله جمات ته داخل شی، نو اول دې باقاعده تحیة المسجد ادا کړی، که وخت مکروه نه وی، بیا د روضه شریفې ته لاړ شی. او په نبی کریم ﷺ د صلاة وسلام ؤوائي، بیا دې یو گز (شرعی) گس طرف ته شی، او په حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه دې سلام ؤوائي، او بیا دې یو گز نور هم گس طرف ته شی، اوپه حضرت عمرفاروق رضی الله عنه دې سلام ؤوائی. (شرح لباب)﴿۲﴾

(بقیه حاشیه) وافضل الطاعات وانجح المساعی لنیل الدرجات قریبة من درجة الواجبات بل قیل انها من الواجبات کما بینته فی الدرة المضیة فی الزیارة المصطفویة لمن له سعة ای وسعة واستطاعة وترکها غفلة عظیمة.

(ارشاد الساری ۳۳۴ باب زیارت سید المرسلین ﷺ)

﴿۱﴾قال الملا علی قاری: ویدخل من باب جبریل او غیره کباب السلام کما علیه العمل والافضل افضل لعل وجهه دخول جبریل علیه من ذلک الباب اولانه کان الی الحجرات من اقرب الابواب فاذا دخله قصد الروضة المقدسة الخ. (ارشاد الساری ۳۳۷ باب زیارة سید المرسلین ﷺ)

﴿۲﴾قال الملا علی قاری: ثم یبدأ بتحیة المسجد رکعتین...... فاذا فرغ من ذلک قصد التوجه الی القبر المقدس...... ثم توجه مع رعایة غایة الادب......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

(۳) د حجرې مبارکې ښکلول، لاس لګول، زیات نژدې کیدل، سجده کول، ټیټیدل، او زمکه ښکلول، وغیره ټول ناجائز دی. (شرح لباب)﴿۱﴾ وهو الموفق

مسجد نبوی ته داخلیدو نه پس دې تحیة المسجد ادا کړی او بیا دې زیارت وکړی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه کوم سړې د زیارت روضه رسول ﷺ دپاره مسجد نبوی ته داخل شی، نو هغه به مخکښې دوه رکعته تحیة المسجد ادا کوی، او که اول به زیارت کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید رزاق هنګو کوهاټ

الجواب: چه کله د زیارت دپاره مسجد نبوی ته داخل شی، نو اول دې دوه رکعته تحیة المسجد ادا کړی، بیا دې روضه مبارکې ته لاړشی، او باقاعده دې صلاة او سلام ادا کړی. (شرح لباب)﴿۲﴾ وهو الموفق

(بقیه حاشیه) فقام تجاه الوجه الشریف...... مستقبلا للوجه الکریم...... مستدبرا للقبلة...... ممثلا صورته الکریمة فی خیالک...... مستشعرا بانه علیه الصلاة و السلام عالم بحضورک وقیامک وسلامک...... مسلما...... مقتصدا من غیر رفع صوت ولا اخفاء بحضور وحیاء السلام علیک ایها النبی ورحمة الله وبرکاته...... ثم یتأخر...... الی صوب یمینه ای متوجها الی جانب یساره قدر ذراع فیسلم علی خلیفة رسول الله ﷺ ابی بکر الصدیق...... ثم یتأخر الی یمینه قدر ذراع فیسلم علی خلیفة رسول الله ﷺ عمربن الخطاب الخ.
(المسلک المتقسط ۳۳۸ باب زیارة سید المرسلین ﷺ)

﴿۱﴾ قال العلامة علی بن سلطان محمد: ولا یمس عند الزیارة الجدار لانه خلاف الادب فی مقام الوقار وکذا لا یقبله لان الاستلام والقبلة من خواص بعض ارکان الکعبة والقبلة ولا یلتصق به ای بالتزامه ولصوق بطنه لعدم وروده ولا یطوف...... ولا ینحنی ولا یقبل الارض فانه کل واحد بدعة ای غیر مستحسنة فتکون مکروهة واما السجدة فلاشک انها حرام الخ.
(المسلک المتقسط فی المنسک المتوسط ۳۴۲ باب زیارة سید المرسلین ﷺ)

﴿۲﴾ قال العلامة القاری: لم یبدا بتحیة المسجد رکعتین...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د قبراطهر د زیارت په وخت کښې د خطاب صیغه اوحروف ندا ذکرکول

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید وائي، چه د روضه مبارکې زیارت سره د درود شریف صیغې "الصلاة والسلام علیک یا رسول الله" وغیره یعنی د خطاب صیغې او حروف ندا وئیل، ددې ثبوت په احادیثو کښې نشته. آیا دزید دا وئیل صحیح دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا غلام مجتبیٰ دارالعلوم عثمانیه راول پارک لاهور ١٠ رمضان ١٤٠٩ھ

الجواب: دا د خطاب صیغې د حضرت ابن عمر رضی الله عنه د اثر نه مروی دی، رواه ابو حنیفه وایضا ان الخطاب جاز من البعید فی بعض الاحوال(٢)فکیف لا یجوز

(بقیه حاشیه) تعظیما وتقدیما لحقه علی حق رسوله کما یقتضی ترتیب حقوق الربوبیة والعبودیة والافضل ان تکون ای تلک الصلاة بمصلاه صلی الله علیه وسلم ای فی مقامه بمحرابه...... فاذا فرغ من ذلک قصد التوجه الی القبر المقدس...... ثم توجه ای بالقلب والقالب مع رعایة غایة الادب فقام تجاه الوجه الشریف الخ.

(ارشاد الساری ٣٣٧ باب زیارة سید المرسلین صلی الله علیه وسلم)

﴿١﴾ ابوحنیفة عن نافع عن ابن عمر قال من السنة ان تأتی قبر النبی صلی الله علیه وسلم من قبل القبلة ویجعل ظهرک الی القبلة وتستقبل القبر بوجهک ثم تقول السلام علیک ایها النبی ورحمة الله وبرکاته، قال الشیخ محمد حسن السنبلی فی شرحه: وفی روایة عبد الرزاق ان ابن عمر کان اذا قدم من سفر اتی قبر النبی صلی الله علیه وسلم فقال السلام علیک یا رسول الله.

(مسند امام ابی حنیفة مع شرحه تنسیق النظام ١٢٦ قبیل کتاب النکاح)

﴿٢﴾ قال الشاه اشرف علی التهانوی: (یارسول الله گفتن) باراده استعانت واستغاثه یا باعتقاد حاضر وناظر کیدو سره منهی عنه دی او ددې اعتقاد نه بغیر صرف شوقاً او استلذاذاً ماذون فیه دی

(امداد الفتاویٰ ٥:٣٨٥ کتاب العقائد والکلام)...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

من القریب لان سماع الموتی حق(۱). وهو الموفق

د اسطوانه ابو لبابه سره دوه رکعته ادا کول مستحب دی

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه د زيارت روضه مقدسې نه پس اسطوانه ابولبابه سره دوه رکعته ادا کول لازمي دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: خیر محمد ډی آئي خان ۲۵/۲/۱۹۸۱

الجواب: مستحب دادی، چه د زيارت نه فارغيدو نه پس اسطوانه ابو لبابه سره دوه رکعته مونځ ادا کړی، په شرط ددې چه وخت مکروه نه وی، او نه چا ته تکليف رسولو او نه خپله تکليف کښې پريوتلو خطره وی. او د مغفرت دعا دې وکړی. (هنديه وغيره)(۲)، (۳) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) وقال العلامة ابن عابدين: يستحب ان يقال عند سماع الاولیٰ من الشهادة صلى الله عليك يا رسول الله وعند الثانية منها قرت عيني بك يارسول الله.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۱:۲۹۳ قبيل باب شروط الصلاة)

(۱) قال الشيخ خليل احمد السهارنفوری: فان قلت ماوجه الجواب بقوله ان الله حرم على الارض اجساد الانبياء فان المانع من العرض والسماع هو الموت، وهو قائم قلت لاشک ان حفظ اجسادهم من ان ترم خرق للعادة المستمرة فكما ان الله تعالیٰ يحفظها منه فكذلک يمكن من العرض عليهم ومن الاستماع منهم صلوات الامة ويؤيده حديث نبی الله حیٌّ يرزق. (بذل المجهود فی حل ابی داؤد ۲:۱٦۰ باب تفريع ابواب الجمعة)

(۲) قال فی الهندية: ثم يأتی اسطوانة ابی لبابة التی ربط نفسه فيها حتی تاب الله عليه وهی بين القبر والمنبر فيصلی ركعتين ويتوب الى الله ويدعو بماشاء.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲٦٦ خاتمة فی زيارة قبر النبی ﷺ)

(۳) قال العلامة عبد الله بن مودود الموصلی: ثم يأتی اسطوانة ابی لبابة التی ربط نفسه فيها حتی تاب الله عليه وهی بين القبر والمنبر ويصلی......(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

مساجد خمسه او څلوېښت مونځونه په مسجد نبوی کښې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه مساجد خمسه چه په سرزمين عرب کښې دی. کوم ځائي دی. او په کوم کتاب کښې ددې ذکر دې، اوپه مسجد نبوی کښې د څلوېښتو مونځونو مسئله په کوم کتاب کښې ذکر ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد قاسم جلال اباد افغانستان. ۱۱/۱۴ رمضان ۱۴۰۸ھ

الجواب: حواله د مساجد خمسه مې ؤنه موندله (۱) او حواله د څلوېښتو

(بقيه حاشيه) ركعتين ويتوب الى الله تعالىٰ ويدعوبما شاء. (الاختيار لتعليل المختار ۱:۲۲۶ فصل فی زيارة قبر النبی ﷺ)

قال الملا علی قاری: وجميع سواری المسجد ای المصطفوی فی اصل بنائها يستحب الصلاة عندها لانها لا تخلو عن النظر النبوی اليها ای الی ماكان فی موضعها والا فهی ليست عينها بل غيرها وصلاة الصحابة عندها ای فی اماكنها وقربها.

(ارشاد الساری ۳۴۴ قبيل فصل فی زيارة اهل البقيع)

(۱) مسجد فتح يا مسجد احزاب دا جمات د جبل سلع د مغربی غاړې په اوچتې حصې واقع دې، اود خندق جنوب مغرب طرف ته قدرې جنوب طرف ته واقع دې، د عزوه خندق دوران کښې په دغه مقام کښې، کوم ځائي چه اوس مسجد الفتح دې، نبی کريم ﷺ مونځ ادا کړې وو، او درې ؤرځې ئې مسلسل يعنی د ګل، نخې، او چهارشنبې په ورځ د فتح اونصرت دعا فرمائيلې وه. پس د چهارشنبې په ؤرځ د دوؤ مونځونو په وخت کښې د نبی کريم ﷺ دعا قبوله شوه، او د طوفان او سيلۍ په وجه په حمله کونکې لښکر کښې غوغا خوره شوه، او هغوی بې اميده او بې طمعې واپس شول، په دغه مقام جمات جوړ کړې شو، د فتح او نصرت د دعا ګانو د قبوليت په وجه دا جمات په مسجد الفتح سره مشهور شو، او د عزوه احزاب په وجه مسجد الاحزاب او د اوچتوالی په وجه ورته مسجد الاعلی هم وئيلې شی

د مسجد فتح جنوب طرف ته څلور جماتونه لړې لړې فاصلې سره نور هم شته دا جماتونه هم د مسجدفتح سره مساجد فتح نوميږی او دې ته مساجد خمسه هم وئيلې شی. په هغو کښې د دريو جماتونو دا نومونه مشهور دی مسجد سلمان الفارسی رضی الله عنه، مسجد علی بن ابی طالب رضی الله عنه... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

مونځونو په طبرانی اوسط او مسند امام احمد بن حنبل کښ د حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دي(۱). وهو الموفق

د مسجد قبا زیارت د هفتې په ورځ مستحب او په هغې کښ مونځ د عمرې برابر دي

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه بعضې خلق وائي، چه کله حاجی مدینه منورې ته لاړشی، نو د هفتې په ورځ د مسجد قبا زیارت او په هغې کښ مونځ کول ضروری دی، او په هغې کښ دوه رکعته نفل مونځ د عمرې برابر ثواب لری، آیا واقعی دا ضروری ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل شیر داوړ وزیرستان

(بقیه حاشیه).... مسجد ابو بکر صدیق رضی الله عنه د څلورم جمات نوم مسجد فاطمه رضی الله عنها دې، او ددې مذکوره نومونو د وجه تسمیه هم څه سند نشته. اکثر زیارت کونکی مزدوران حاجیانو ته د زیارت کولو په وخت کښ ددې جماتونو تعارف په دې نومونو سره کوی، ځکه چه هغوی ددې جماتونو تاریخی نوم نه پیژنی. بیا هم مشهوره داده چه د غزوه خندق په وخت کښ د مسلمانانو لښکر په دې ځائي کښ خیمه زن وو. او دهغوی دپاره په دې ځائي کښ د مونځ دپاره څو ځایونه جوړ کړې شوی وو. اوپه دې څلورو ځایونو کښ رسول الله صلی الله علیه وسلم دخندق په جنګ کښ مونځونه اداکړی دی. مسجد سلمان الفارسی رضی الله عنه د مسجد الفتح سره نزدې جنوب طرف ته واقع دې. مسجد علی ابن ابی طالب رضی الله عنه د مسجد سلمان الفارسی سره نزدې جنوب کښ واقع دې. مسجد ابوبکر صدیق رضی الله عنه د مسجد علی سره نزدې ددې په جنوب کښ لږ مشرق ته مائل واقع دې، لیکن ددې جماتونو په دې نومونو سره د منسوب کیدلو څه وجه متحقق شوې نه ده. او ددې جماتونو موجوده عمارتونه د عثمانی ترکی عهد دی. هغوی کیدې شی، چه سردوباره جوړ کړی وی، یا ئې په کښ ترمیم وغیره کړی وی. والله اعلم. (ماخوذ از زیارة الحرمین فصول وآثار وغیرها عمدة الفقه) اوس وئیلې شی. چه دې ټولو جماتونو لره ختم کړې شوې دی. او په دې ځائي یو لوئي جمات جوړ کړې شوې دې از مرتب

(۱) قال النبی صلی الله علیه وسلم: من صلی فی مسجدی اربعین صلاة لا تفوته صلاة کتبت له برائة من النار ونجاة یوم القیامة، رواه الطبرانی فی الاوسط عن انس بن مالک، ولم یروه عن انس الانبیط تفرد به ابن ابی الرجال. (الفقه الاسلامی وادلته ۳: ۲۳۹۷) وفی عمدة الفقه للزوار حسین رواه احمد فی مسنده والطبرانی فی معجمه الاوسط ورجاله ثقات.

(عمدة الفقه ۴: ۲۰۰ کتاب الحج)

الجواب: د مسجد قبا زيارت هره ورځ جائز دي، او د هفتي په ورځ مستحب دي، (هنديه)﴿۱﴾ او په دي کښې دوه رکعته نفل مونځ د عمرې برابر ثواب لري. (رواه الترمذی)﴿۲﴾،﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ وفی الهندية: ويستحب ان يأتی مسجد قباء يوم السبت كذا ورد عنه عليه السلام ويدعو يا صريخ المستصرخين وياغياث المستغثين يا مفرج كرب المكروبين يا مجيب دعوة المضطرين صل علی محمد و آله واكشف كربی وحزنی كما كشفت عن رسولک كربه وحزنه فی هذا المقام...... قالوا ليس فی هذه المواقف دعاء مؤقت فبأی دعاء دعا جاز كذا فی قاضی خان.

(فتاویٰ عالمگيريه ۱ :۲٦٧ قبيل كتاب النكاح)

﴿۲﴾ عن ابو الابرد مولی بنی خطمة انه سمع اسيد بن ظهير الانصاری وكان من اصحاب النبی ﷺ قال الصلوٰة فی مسجد قبا كعمرة وفی الباب عن سهل بن حنيف.

(جامع الترمذی ۱ :۴۳ باب ماجاء فی الصلوٰة فی مسجد قباء)

﴿۳﴾قال الدكتور وهبة الزحيلی: يستحب زيارة المساجد الاخریٰ مثل مسجد قباء وهو فی الجنوب الغربی من المدينة وهو اول مسجد اسس فی المدينة وذلک يوم السبت ناويا التقرب بزيارته والصلاة فيه لحديث الترمذی (صلاة فی مسجد قباء كعمرة) وفی الصحيحين عن ابن عمر قال كان رسول الله ﷺ يأتی مسجد قباء راكبا وماشيا فيصلی فيه ركعتين، وفی رواية صحيحة كان يأتيه كل سبت ويدعو بما شاء من كشف الكرب والحزن الخ. (الفقه الاسلامی وادلته ۳ :۲۴۰۵ زيارة اهم المعالم الاثرية فی المدينة)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

کتاب النکاح

باب رسم النکاح وشرائطه وآدابه

....

بسم اللہ الرحمن الرحیم

......: قال الله تعالى:......

فانكحوا ماطاب لكم من النساء

.....[النساء: ۳].......

....

.....قال الله تعالى:......

وانكحوا الايامى منكم والصالحين

من عبادكم وامائكم.

.....[النور: ۲۳].....

كتاب النكاح

باب رسم النكاح وشرائطه وآدابه

په کوېږدن او باقاعده نكاح کښې فرق

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه دهغې تفصيل لاندې ليکلې شوې دې.

چه زما د لور وادهٔ د زيد سره وشو، چه دهغې باقاعده د عائلي قوانينو مطابق رجسټري وشوه، او سرکاري کاغذونه موجود دي. د نكاح نه څو ورځې پس مخالفينو دروغ پروپګنډه شروع کړه. چه زما د لور عقد نكاح د سکندر سره شوې وه، په دې دعوه باندې هغوى اتهٔ دروغژن ګواهان هم پيش کړل. په دې ما د خپل کلي د مولوى صاحب په مشورې سره خپله لور د وادهٔ نه نهه ورځې پس کور ته راوستله. مولوى صاحب مشوره راکړه، چه معامله جرګې ته پيش شوې ده. ددې وجه نه بهتره داده چه د معاملې فيصلې کيدلو پورې خپله جينۍ کور ته راوله. دهغې نه پس د خاندان درې افراد د جرګې دپاره مقرر شو. دريمګړو بيانونه واخستل، بيا سکندر دريمګړو ته ووئيل، چه که دا سړې ماته دوه زره روپۍ راکړي. نو زهٔ د خپل دعوى نه دستبرداره کيږم. دريمګړو دې لره زياتې ؤکړو. او فيصله ئې منظوره کړه. اخلاقي جرم دا وو، چه ما اقرار وکړو. او اوس هم کووم. چه زما لور د شپږو کالو وه او سکندر د يو کال وو. او دسکندر پلار زما لور د منسوب کولو خواهش کړې وو. او دا خواهش ما په واضحه لفظونو سره نه قبول کړې وو. او نه مې انکار کړې وو. اونه باقاعده کوېږدن شوې وه او نه څهٔ رواج شوې وو. بلکه د وخت تيريدو سره ماته معلومه شوه. چه دهغې اراده نشته. ددې وجه نه ما

مناسب رشته ملاویدو سره د زید سره نکاح وکړه. او باقاعده نکاح وشوه، اوس سوال دادې، چه آیا د زید سره دا نکاح صحیح شوې ده. یا دا د سکندر حق دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: انار گل پنډی گیپ کیملپور. ۲۹/۲/۱۹۷۲

الجواب: که تا د گواهانو په مخکښ ایجاب او قبول نه وی کړې، نو دا معامله خطبه ده، نکاح نه ده. لهذا ددې جینۍ نکاح د زید سره بیشکه اوبې شبهې صحیح ده.

قال فی المرقاة لاکن ان تزوج الثانی تلک المرأة بغیر اذن الاول صح النکاح الخ (۶: ۲۱۱) ﴿۱﴾ وفی تنقیح فتاویٰ الحامدیة (۱: ۳۱) لاتکون الخطبة واقعة موقع عقد النکاح اصلا﴿۲﴾.

که تا د گواهانو په مخکښ دا الفاظ وئیلې وی، چه ما فلانکۍ فلانکی ته په نکاح سره ورکړه، اوپه دې مجلس کښ بل طرف ته وئیلې شوې وی، چه مونږ د فلانکی دپاره قبوله کړه، نو دا نکاح شرعی ده، ددې جینۍ بل ځائي کښ نکاح کالعدم ده.﴿۳﴾ وهو الموفق

د نکاح د پاره د وصفدارې ښځې انتخاب او د وادهٔ شرعی طریقه

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه په یوه ښځه کښ کوم صفتونه او خوبۍ پکار دی، چه دهغې په وجه سړې دهغې سره د نکاح کولو خواهش وکړی، او د وادهٔ شرعی حنفی طریقه څه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: شهزاد گل شیوه. ۸/۴/۱۹۷۵

﴿۱﴾ (مرقاة المفاتیح ۶: ۲۱۱ باب اعلان النکاح والخطبة والشرط الفصل الاول)

﴿۲﴾ (تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ۱: ۳۱ قبیل فوائد ذکرها المؤلف مفرقة)

﴿۳﴾ قال عبد الله بن مودود الموصلی: ورکن النکاح الایجاب والقبول وینعقد بلفظین ماضیین...... ولا ینعقدنکاح المسلمین الا بحضور رجلین او رجل وامرأتین الخ. (الاختیار لتعلیل المختار ۲: ۱۰۹ کتاب النکاح)

الجواب: په حدیث شریف کښ راغلی دی، چه د ښځې سره د جمال، مال، حسب او دین په وجه نکاح کولې شی. لیکن د مسلمان دپاره مناسب دادی، چه د دینداری لحاظ ؤساتی. (متفق علیه)﴿۱﴾ او د باکرې﴿۲﴾. د خاوند سره مینه کونکی او زیات اولاد راؤړونکی ښځې سره نکاح کول پکار دی﴿۳﴾ نکاح د وادهٔ نه مخکښ کول پکار ده. د بلوغ نه پس دې وادهٔ وکړی، د رسم رواج نه بچ کیدل پکاردی، اود وادهٔ نه پس دې ولیمه وکړی﴿٤﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبی ﷺ قال: تنکح المرأة لاربع: لمالها، ولحسبها، ولجمالها، ولدینها، فاظفر بذات الدین تربت یداک متفق علیه. رواه البخاری (۵۰۹۰) ومسلم (الرضاع ۵۳،۵۴) وابوداؤد (۲:۴۷) والنسائی (۶:۶۸) وابن ماجه (۱۸۵۸) والبیهقی (۷:۷۹) واحمد (۲:۴۲۸) والدارقطنی (۳:۳۰۳). (بلوغ المرام ۳۲۵ کتاب النکاح)

﴿۲﴾ قال رسول الله ﷺ علیکم بالابکار فانهن اعذب افواها وانتق ارحاما وارضی بالیسیر رواه ابن ماجة مرسلا. (مشکوٰة المصابیح ۲:۲۶۸ کتاب النکاح الفصل الثانی)

﴿۳﴾ عن معقل بن یسار قال قال رسول الله ﷺ تزوجوا الودود الولود فانی مکاثر بکم الامم رواه ابوداؤد والنسائی. (مشکوٰة المصابیح ۲:۲۶۷ کتاب النکاح الفصل الثانی)

﴿۴﴾ وفی الهندیة: وولیمة العرس سنة وفیها مثوبة عظیمة وهی اذا بنی الرجل بامراته ینبغی ان یدعو الجیران والاقرباء والاصدقاء ویذبح لهم ویصنع لهم طعاما واذا اتخذ ینبغی لهم ان یجیبوا. (فتاویٰ عالمگیریه ۵:۳۴۳ الباب الثانی عشر فی الهدایا والضیافات)

وقال الملا علی قاری: (قال رسول الله ﷺ شر الطعام طعام الولیمة) لانه کان من عادتهم مراعاة الاغنیاء فیها وتخصیصهم بالدعوة وایثارهم وتطییب الطعام لهم ورفع مجالسهم وتقدیمهم وغیر ذلک مما هو الغالب فی الولائم...... والحاصل انه لیس شر الطعام لذاته بل لما یعرض له غالبا من سوء حالاته وصفاته.

(مرقاة المفاتیح شرح المشکوٰة ۶:۲۵۳ باب الولیمة)

بغیر د څه وجه نه لونړو لره په کور کښې ساتل او نه ورکولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه بغیر د څه وجه شرعی نه کوم خلق چه خپلې لونړه یا خویندې په کور کښې ساتی او د میراث په وجه ئې نه وادهٔ کوی. دهغوی ګناه کبیره او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عزیز الرحمٰن بازارګی بنیر. ۳ رمضان ۱۴۰۲ھ

الجواب: دا سړي ظالم دي او ډیر زر په فتنه کښې مبتلاء کیدونکی دي. (۱)

قال رسول اللهﷺ: من ولد له ولد فليحسن اسمه وادبه فاذا بلغ فليزوجه فان بلغ ولم يزوجه فاصاب اثما فانما اثمه على ابيه، رواه البيهقي في شعب الايمان (۲). وهو الموفق

جینۍ ته جامې اغوستول اوخپلو کښې ډوډۍ ورکول او دعا کول نکاح نه ده

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړي رشته ؤغوختله. د جینۍ والد ؤوئیل چه زهٔ به ستاسو نه دوه کناله زمکه لیکلې اخلم. که دا شرط منظور وی. نو د رواج مطابق کویژدن وکړه. دهغې نه پس غوختونکی یوه جامه راؤړه او جینۍ ته ئې واغوستوله. او دې سره د دواړو طرف نه رشته دار هم یوځائي شو. او ډوډۍ ئې وخوړله او دعا ئې وکړه. دهغې وخت د دوؤ ګواهانو بیان دې، چه زمونږ په مخکښې صرف دومره خبره شوې وه. چه د مشرې جینۍ رشته به تاته درکړو. اوس په طرفینو کښې ؤرانې پیدا شوې دي. او جینۍ والو انکار کړې دې، او د هلک پلار وائي. چه نکاح شوې وه. مهربانی وکړئ. راته ؤوایئ چه دا نکاح شوې ده او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: چوهدری علی مرد کوهاله ایبټ آباد.

---

(۱) عن ابی هریرة قال: قال رسول اللهﷺ اذا خطب اليكم من ترضون دينه وخلقه فزوجوه ان لا تفعلوه تكن فتنة في الارض وفساد عريض، رواه الترمذي. (مشكواة المصابيح ۲:۲٦۷ كتاب النكاح الفصل الاول)

(۲) (مشكواة المصابيح ۱: ۲۷۱ باب الولي في النكاح الفصل الثالث)

الجواب: په دې صورت کښې صرف خطبه موجوده شوې ده، کومه چه نکاح شرعی نه ده، لهذا دې جینۍ لره بل ځائې په نکاح سره ورکول جائز دی، اګر چه مکروه دی.

في المرقاة: لكن ان تزوج الثاني تلك المرأة بغير اذن الاول صح النكاح ولكن يأثم (٦: ٢١١) ﴿١﴾ وفي تنقيح الفتاوىٰ الحامدية لا تكون الخطبة واقعة موقع النكاح اصلا (١: ٣١)﴿٢﴾. وهو الموفق

په نکاح کښې څه نيت کول پکار دی

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه په نکاح کښې څه نيت کول پکار دی؟ بينوا توجروا

المستفتی: مفقود الخبر

الجواب: ينوى اتباع السنة وتحصين الفرج وتكثير الامة.﴿٣﴾ وهو الموفق

دنکاح نه مخکښې ايمان مفصل اومجمل اورؤل نه مطلوب دی اونه ممنوع

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه د نکاح نه

﴿١﴾ (مرقاة شرح المشكواة ٦: ٢١١ باب اعلان النكاح الفصل الاول)

﴿٢﴾ تنقيح الفتاوىٰ الحامدية ١: ٣١ قبيل فوائد ذكرها المؤلف مفرقة)

﴿٣﴾ عن انس بن مالك ان النبي ﷺ حمد الله واثنىٰ عليه وقال: لكني انا اصلي، وانام، واصوم وافطروا تزوج النساء، فمن رغب عن سنتي فليس مني، (متفق عليه) وعن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: قال لنا رسول الله ﷺ يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج فانه اغض للبصر واحصن للفرج، ومن لم يستطيع فعليه بالصوم فانه له وجاء (متفق عليه) وعن انس بن مالك قال: كان رسول الله ﷺ يقول: تزوجوا الولود الودود، فاني مكاثربكم الانبياء يوم القيامة (رواه احمد وصححه ابن حبان).

(بلوغ المرام من ادلة الاحكام ٣٢٥ كتاب النكاح)

مخکښې تجدید ایمان کول او ایمان مجمل او مفصل اورؤلو وغیره څه حکم لري؟ بدعت خو نه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالغنی ډوبل سنی بنک راولپنډی. ۲۳ ذی الحجة ۱۳۹۲هـ

الجواب: د نکاح نه مخکښې قرآن مجید اورؤل یا ایمان مجمل وغیره اورؤل نه مطلوب دی او نه ممنوع، لهذا دې ته به مباح وئیلې شی، نه بدعت یا سنت، البته د نکاح نه مخکښې د ایمان تلقین د مصلحت نه خالی نه دې. وهو تیقن الشرط من الایمان فافهم (۱). وهو الموفق

---

(۱) قال الشیخ العلامه عبد العزیز المحدث دهلوی: شرعا د مومن او کافر په مینځ کښې نکاح نه منعقد کیږی، او دا ظاهره ده چه په ناپوهی کښې یا په خطا سره د کفر کلمه اکثر صادریږی، او خلقو ته ددې خبرې پته نه وی، ددې وجه علماء متاخرین چه محتاط دی، احتیاطا داسې کوی، چه دایمان مجمل او ایمان مفصل صفت د زوجینو په مخکښې وائې، او په هغوی باندې وائی، دې دپاره چه نکاح په حالت داسلام کښې منعقد شی، علماء متاخرین چه احتیاطا دا کار په عقد نکاح کښې زیات کړې دې، دا فی الواقع د برکت نه خالی نه دې، کومو خلقو ته چه د اسلام پته نشته. هغه خلق ددې د مزې نه څه خبر دی، آیا دا معلومه نه ده، چه مړو ته تلقین کول، د اکثرو علماؤ په نزد جائز دی، ددې کار سبب د هغې خلقو په نزد څه دې، څکه چه د ټولو ډلو د اسلام په دې اتفاق دې، چه ایمان بعد البعث صحیح نه دې، د بعث نه مراد انتقال روحانی دې، (فتاوی عزیزی ۵٤۲ مسائل نکاح)

وقال الشیخ عزیز الرحمن الدیوبندی: د اسلام او ایمان نه ناواقفه خلقو ته صرف دا تعلیم ورکولې شی، چه ؤوایه الله یو دې، محمد ﷺ د الله تعالی رشتونې رسول دې، او دې لره په زړۀ کښې رښتیا ؤګنړه، پس په دې سره سړې مومن او مسلمان کیږی، ددې اقرار اخستلو نه پس هغه سره نکاح صحیح ده، او دا ظاهره ده، چه د تصدیق قلبی نه بغیر ایمان نه حاصلیږی، لیکن ناپوهو او جاهلانو باندې صرف دا وئیل پکار دی، کوم چه مخکښې تیر شو، دهغه نه دا تپوس پکار نه دې، چه ایمان څه څیز دې، او تصدیق څه څیز دې، او ایمان مفصل کوم یو دې، او ایمان مجمل کوم یو دې، غرض دا چه داسې خبره وکړې شی، چه هغې سره هغه مسلمان جوړ کړې شی، نه داچه دهغه نه تحقیقات کولو سره کافر

د نکاح په وخت د هلک اوجينۍ نه شپږ

کلمې او ايمان مجمل وغيره اورول

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه د نکاح ترلو په وخت کښې نکاح خوان د هلک او جينۍ نه شپږ کلمې او ايمان مجمل او ايمان مفصل وغيره اوروی، بعضې کندذهنه خلق هغه الفاظ په ښه طريقې سره نشی ادا کولې، آيا دا نکاح شرعاً صحيح ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبد الرشيد جهلم ۳/۱۱/۱۹۷۴

الجواب: د نکاح دارومدار د ګواهانو په مخکښې په ايجاب او قبول دې(۱) نۀ په شپږو کلمو وئيلو باندې، لهذا داسې نکاح جائز ده. وهو الموفق

د نکاح خطبه نه وئيلو سره په نکاح کښې فساد نه راځی

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې که په يو نکاح کښې ايجاب او قبول ؤشی، او ټول کارونه پوره شی. البته خطبه د نکاح ؤنه وئيلې شی، ايا دا نکاح فاسده ده او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: مولوی نور الحسن موهړه بيروت هزاره.

الجواب: د نکاح نه مخکښې خطبه وئيل مستحب دی(۲)، ددې وجه نه ددې په نشتوالی سره فساد د نکاح لازم نه راځی. وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة ابو البركات عبد الله النسفي: النكاح هو عقد...... ينعقد بايجاب وقبول...... عند حرين او حر وحرتين عاقلين بالغين مسلمين.

(كنز الدقائق ۱: ۹۷ كتاب النكاح)

(۲) قال العلامة الحصكفي: ويندب اعلانه وتقديم خطبة وكونه فى مسجد يوم جمعة.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۲۸۴ كتاب النكاح)

د نکاح خطبه په مخکښې لوستلې کیږي

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زمونږ علاقه کښې د نکاح او ایجاب وقبول نه پس خطبه لوستلې شي، او بعضې علماء مخکښې خطبه لولي او بیا ایجاب او قبول کوي. په دې کښې کوم عمل صحیح دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: گوهررحمن کاټيلی سوات ۱۹۷۴/۱۰/۳

الجواب: د نکاح خطبه د عقد نه مخکښې لوستل مستحب دي.

لما رواه الدارمی﴿۱﴾ وفی الدرالمختار ویندب اعلانه وتقدیم خطبة﴿۲﴾ فتاخیرها عن العقد مخالفة الحدیث والفقه. وهوالموفق

عقد نکاح په جمات کښې افضل دی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه نکاح په جمات کښې تړل بهتر دي، او که کور کښې؟ هرکله چه بعضې خلق جمات ته تللو نه انکار کوي، دې باره کښې د شریعت محمدی څه حکم دې؟

المستفتی: عبد الرشید جهلم ۸ ذی قعده ۱۳۹۴ھ

الجواب: که د منکراتو خطره نه وی. نو په جمات کښې عقدنکاح افضله ده﴿۳﴾

﴿۱﴾ عن عبد الله قال علمنا رسول الله ﷺ خطبة الحاجة الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره...... ثم يتكلم بحاجته.

(سنن الدارمی ۲: ۱۹۱ باب فی خطبة النکاح)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۸۳ کتاب النکاح)

﴿۳﴾ قال الملا علی قاری: قوله (واجعلوه فی المساجد) وهو اما لانه ادعی الی الاعلان او لحصول برکة المکان وينبغی ان يراعی فيه ايضا فضيلة ......(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

لحديث رواه الترمذی، اعلنوا هذا النكاح واجعلوه فی المساجد واضربوا عليه بالدفوف.﴿۱﴾

حديث ''لا نكاح بين العيدين،، ثابت نه دي

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه د عامو خلقو خيال دې، چه د اخترونو مينځ کښې نکاح صحيح نه ده، اوپه دې داحديث: لا نكاح بين العيدين پيش کوی. ددې مسئله اوحديث حقيقت څه دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبد القيوم کامونکی ګوجرانواله. ۲۷ رمضان ۱۴۰۵ھ

الجواب: د دوؤ اخترونو مينځ کښې نکاح بغير د شک او شبهې نه او بغير د کراهت نه جائزده. د نبی کريم ﷺ نکاح مبارک د حضرت عائشې رضی الله عنها سره هم په دې مياشت کښې شوې وه. او (لا نكاح بين العيدين) اول خو حديث نه دې، يا ددې نه مراد جمعه او صلاة العيد دې. او دا واقعه جزئيه ده. نه کليه كما فی الشامية ۲: ۲۸۴ وتاؤيل قوله عليه السلام لا نكاح بين العيدين ان صح انه عليه السلام كان رجع عن صلوٰة العيد فی اقصر ايام الشتاء يوم الجمعة فقاله حتى لا يفوته الروح فی الوقت الافضل الى الجمعة﴿۲﴾. وهوالموفق

(بقيه حاشيه) الزمان ليكون نورا على نور وسرورا على سرور قال ابن الهمام يستحب مباشرة عقد النكاح فی المسجد لكونه عبادة و كونه فی يوم الجمعة وهو اما تفاؤلا للاجتماع او توقع زيادة الثواب اولانه يحصل به كمال الاعلان.

(مرقاة المفاتيح ۶: ۲۱۷ باب اعلان النكاح الفصل الثانی)

﴿۱﴾ (سنن الترمذی ۱: ۱۲۹ باب ماجاء فی اعلان النكاح)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۸۴ كتاب النكاح تحت قوله فی مسجد يوم جمعة)

د نکاح تړلو حقدار څوک دې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه په يو کلی کښې امام او قاضی مقرر وی، ددې امام په موجودګی کښې دهغه داجازت نه بغير بل سړې نکاح تړلې شی او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد يعقوب آزاد کشمير ۶/۷/۱۹۷۴

الجواب: د طرفينو په اجازت سره هر سړې نکاح تړلې شی، شرعا په دې کښې څه ممانعت نشته، البته د امام د اجازت نه بغير نکاح تړلو کښې د بې انتظامۍ خطره موجوده ده.﴿۱﴾ وهو الموفق

د زانی او مزنيه نکاح تړلو والا عالم حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو امام په ناخبرۍ کښې د زانی او مزنيې نکاح وتړوله، روستو بيا معلومه شوه. اوس بعضې خلق دهغه نه خفه دی، چه هغه د زانی او مزنيه نکاح تړلې ده، او امام صاحب وائي، چه ماته ددې څه خبر نه وو. آيا په دې نکاح خوان څه زورنه شته؟ بينوا توجروا

المستفتی: سيدرحيم خان هزار مری. ۳۱/۱۲/۱۹۸۴

الجواب: د زانی او مزنيه چه هر کله خپلو کښې نکاح صحيح ده، نو تړلو والا باندې د زورنې څه وجه نشته.

في الدرالمختار وصح نكاح حبلى من زنا...... ولو نكحها الزاني حل له﴿۲﴾.

وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الشيخ عزيز الرحمٰن الديوبندی: نکاح خوانی د يو خاص خاندان يا د يو خاص سړې حق شرعا نه دې، څوک چه هم نکاح وتړی نو نکاح منعقد کيږی، انتظامی خبره بله ده، څنګه چه حاکمان مصلحت ګڼړی نو انتظام د کوی.
(فتاوی دارالعلوم ديوبند ۱۶۳/۷ مسائل متعلقات نکاح)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۱۷ قبيل مطلب فيما لو زوج المولیٰ امته)

د شیعه نکاح خوان کیدل او روستو بیا د تجدید نکاح کولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید کله د خپل ځوی د نکاح دپاره د بکر کلی ته سره د ملګرو لاړو. نو د نکاح په وخت معلومه شوه چه نکاح خوان مولوی شیعه دې. هلک چه کله اعتراض وکړو. نوجینی والو ؤوئیل چه تاسو کله خپل کورته لاړشئ، نوپه سنی مولانا باندې د نکاح تجدید وکړئ. ځکه چه دلته دا مسئله اوچتول. د مصلحت نه خلاف دی. ددې وجه زید چه کله واپس راغلو، نو دخپل جمات امام چه سنی دې، ئې راؤغوختلو او د نکاح تجدید ئې وکړه. په تجدید کښې حق مهر وغیره ټول هرڅه د مخکښې پشان کیخودلې شو. اوس که یو سړې په دې تجدید نکاح کونکی باندې دا اعتراض وکړی، چه دا نکاح دې ولې ؤتړله. نو ددې شرعی حیثیت څه دې؟ او دا تجدید نکاح کول څنګه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ بشیراحمد نعمانی ګوجرانواله. ۱۹رمضان ۱۴۰۲ھ

الجواب: د نکاح خوان حیثییت صرف د معلم دې، نه د شاهد. لهذا دا اوله نکاح په حقیقت کښې هم نکاح ده. او دویمه نکاح افضل او مستحب ده. ناجائز نه ده.

کما فی الدرالمختار ۳: ۶۰ ولذا استحسنوا التجدید عند الزفاف﴿۱﴾ وبمعناه فی الهندیة فلیراجع﴿۲﴾. وهو الموفق

په نکاح تړلو د اجرت اخستلو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه په نکاح تړلو باندې اجرت اخستل جائز دی او که؟ او په قرون ثلاثه کښې په نکاح تړلو باندې اجرت اخستلې کیدو او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: ګل زمان. ۲۹/۱۲/۱۹۷۵

﴿۱﴾ (الدرالمختار هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۴ باب الولی)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: واذا زوج غیر الاب والجد الصغیرة......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: د نکاح خوان اجرت انعام دې، کما لا یخفی علی من راجع الی العرف او که اجرت وی بیاهم جائز دی، لکونها اجرة علی تعلیم الایجاب والقبول وتلقینها(۱). وهو الموفق

(بقیه حاشیه) فالاحتیاط ان یعقد مرتین مرة بمهر مسمی ومرة بغیر مهر مسمی لامرین احدهما الخ. (فتاوٰی عالمگیریه ۱ :۲۸۵ الباب الرابع فی الاولیاء)

(۱) شاه اشرف علی تهانوی رحمه الله په بوادر النوادر کښ د الصراح فی اجرة النکاح په نوم سره یوه مقاله لیکلې ده، چه په هغې کښ ئې په حواله د مسائل اربعین از مولانا محمد اسحاق دهلوی رحمه الله یوه فتوی نقل کړې ده. فرمائی:

مسئله: بعد نکاح بقاضی ووکیل وشاهدان که از طرف عروس می آیند بخوشی خود بدون مطالبه شان چیزی دادن جائز است که نه؟ جواب یعنی دادن این مرد مان بدون مطالبه و جبراز طرف ایشان مباح است واگر جبر کنند وخواه مخواه بکد واصرار طلب نمایند بگیر ند پس مباح نیست چنانچه در کتاب خزانة الروایات مرقوم است.

ومما سنه القضاة فی دار الاسلام ظلم صریح وهو ان یاخذوا من الانکحة شیئا ثم یجیزون اولیاء الزوج والزوجة بالمناکحة فقهم مالم یرضوا بشیئ من اولیاء هما لم یجیز وبذلک فانه حرام للقاضی والمناکح.

ددې فتوې نقل کولو نه پس حضرت تهانوی رحمه الله ددې څلور قسمونه جوړ کړې دی، چه کوم څیز چاته ورکولې شی، هغه یا په عوض کښ ورکولې شی یا بغیر د عوض نه. که په عوض کښ ورکولې شی، نو هغه به شرعا د مال متقوم په بدله کښ ورکولې شی، یا غیر متقوم او غیر قابل عوض په مقابله کښ به ورکولې شی. پس که اول وی نو هغې ته اجر او ثمن وئیلې شی، او که دویم دې، نو دا رشوت یا سود دې. او که بغیر د عوض نه ورکولې شی، نو هغه هم د دوؤ حالتونو نه خالی نه دې، یا خوبه په خوښه سره ورکولې شی، نو دا هدیه او تحفه ده، او یابه په ناخوښه سره ورکولې شی، نو دا ظلم او جبر فی التبرع کښ داخل دې.

دا د حضرت تهانوی رحمه الله د تقسیم خلاصه ده. او که غور وکړې شی، نو زمونږ په وطن کښ چه کوم عرف دې، او د جماتونو اماتانو ته په نکاح تړلو کښ چه څه ورکولې شی، نو ظاهره داده چه دا اعطاء بلا عوض ده. او بیا عوام هم د خپل خپل حیثیت مطابق کم او زیات ورکوی، ددې نه معلومه شوه چه دا هدیه، عطیه او انعام دې، نه په دې کښ جبر وی، او نه د زوج یا زوجې اولیاء په دې کښ څه تنګی محسوسوی، او که دې لره د نکاح خوان ددې عمل اجرت وګڼړلې شی، اګر چه په دې د اجارې د صحت لوازم صادق نه راځی.........................

(بقیه حاشیه په راروانه حصه)

که باقاعده ایجاب او قبول نه وی او شهادت نه وی نودا نکاح شوې نه ده

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه نیکه د نابالغه نوسې د نکاح پروګرام د یو سړي سره جوړ کړو. دې سړې لره مخکښې کښینولې شو، او یوه ښځه په مجلس کښې موجوده وه. نیکه د نابالغې د طرف نه ایجاب وکړو. لیکن دې سړي قبول و کړو. اوس نیکه مړ شوې دې، او جینۍ هم بالغه شوې ده. او د نیکه په نکاح راضي نه ده. او قبلونکی هم قبوله کړې نه ده. اوس شرعي حکم څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبد الحق برهان کیمل پور

(بقیه حاشیه)..... لیکن که بالفرض کوم خلق چه دې ته اجاره وائي. نو بیاهم جائز ده. چه دا د ایجاب او قبول په تعلیم او تلقین باندې اجرت دې.

ویجوز بالاتفاق الاستئجار علی تعلیم اللغة والادب والحساب والخط والفقه والحدیث ونحوها وبناء المساجد والقناطر والرباطات لانها لیست بفرض ولا بواجب وقد تقع قربة تارة وتارة غیر قربة،

او د "الصراح فی اجرة النکاح" د تحقیق نه معلومیږي. چه کوم قاضي وغیره چه ددې دپاره مقرر دی، او باقاعده تنخواه دار دی. که هغه ته څه ورنکړې شي. نو بیا هغه د نکاح اجازت نه ورکوي. نو د خزانة الروایات قول هم په دې قسم خلقو باندې صادق راځي. چه دا کار ددوی ذمه واری ده. او باوجود ددې نه په ظلم سره وصولي کوي. لهذا د خزانة الروایات قول په عام امامانو د جماتونو باندې صادق نه راځي. چه هغوی نه ددې تنخواه اخلي. او نه د حکومت نه څه معاوضه ملاویږي. په خلاف د قاضي نه. او فقهاؤ تصریح کړې ده. چه په کوم قاضي د نکاح مباشرت لازم وي. لکه نکاح د وړوکو هلکانو یا جینکو. نو هغه لره په دې نکاح څه اخستل جائز نه دي. او دهغې نه علاوه ورله جائز دي **کما قال القاضی محمد بن الحسینی: ولا یحل للقاضی اخذ شیئ علی النکاح ان کان نکاحا یجب علیه مباشرته کنکاح الصغائر وفی غیره یحل.**

(فتاویٰ انقرویه ۱ : ۳۵۱ فصل فی اجرة المشخص الخ)

وقال العلامه مفتی کفایت الله الدهلوی: نکاح تړونکی ته د نکاح خوانۍ اجرت ورکول جائز دی. اوکه نکاح خوان د مخکښې نه اجرت مقرر کړي او نکاح وتړي، نو دا هم جائز ده. او هغه لره د مقرر شوې اجرت جبرا وصولولو حق دې (کفایت المفتی ۵ : ۱۵٤ کتاب النکاح).................. ازمرتب

الجواب: بشرط صدق و ثبوت دا معامله د نکاح صحیح نه ده، دې جینۍ لره بل ځائي کښې په نکاح سره ورکول صحیح دی.

لان رکن النکاح هو الایجاب والقبول والشرط هی الشهادة﴿۱﴾ وفی الصورة المسئولة لا یوجد القبول ولا الشرط ولان عقد الابعد یتوقف علی اجازة الاقرب ولم توجد. (ماخوذ از هندیه ۱: ۲۸۴ ﴿۲﴾ والدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۳۲ فلیراجع)﴿۳﴾. وهوالموفق

نکاح باقاعده د ایجاب او قبول نوم دې، نه د شهرت

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه دیو سړی سره ایجاب او قبول نه دې شوې، صرف د نکاح مشهورتیا په کلې کښې شوې ده، آیا په دې سره نکاح منعقد کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید رسول محکمه زراعت کوهاټ. ۷/۱۱/۱۹۷۴

الجواب: هرکله چه د ګواهانو په مخکښې باقاعده ایجاب او قبول نه وی شوې نو نکاح شرعی به موجوده نه وی، اګر که شهرت شوې وی. لعدم الرکن والشرط﴿۴﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الشیخ عبد الغنی الغنیمی المیدانی: وهو ینعقد بالایجاب من احد المتعاقدین والقبول من الآخر...... ولا ینعقد نکاح المسلمین بصیغة المثنی الا بحضور شاهدین حرین بالغین الخ. (اللباب فی شرح الکتاب ۳: ۱۴۰ کتاب النکاح)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: ولو زوجها الا بعد حال قیام الاقرب حتی توقف علی اجازة الاقرب. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۵ الباب الرابع فی الاولیاء)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصکفی: فلو زوج الا بعد حال قیام الاقرب توقف علی اجازته، قال ابن عابدین: ای حضوره وهو من اهل الولایة الخ. (ردالمحتار هامش الدر المحتار ۲: ۳۴۱ باب الولی)

﴿۴﴾ قال الدکتور وهبة الزحیلی: ورکن الزواج عند الحنفیة الایجاب والقبول فقط...... واما الشهود فشرط ایضا الخ. (الفقه الاسلامی وادلته ۹: ۶۵۲۱ المبحث الثانی ارکان الزواج)

د نابالغ او نابالغې د ایجاب او قبول مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه نابالغ هلک او نابالغه جینئ، هرکله چه د والد اجازت دلالة موجود وی، نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عمران الله چارسده. ۱۹ رجب ۱۳۹۷ھ

الجواب: د نابالغ او نابالغې په خپله ایجاب او قبول کولو سره نکاح منعقد کیږی، هرکله چه مخکښې اجازت وی، یا ددې نه پس ورته اجازت ؤشی.

کما فی تنقیح الفتاویٰ ۲: ۱۶۶ ان الصبی المحجور لو تصرف تصرفا یجوز علیه لو فعله ولیه فی صغره کبیع وشراء وتزوج وتزویج امته وکتابة قنه ونحوه فاذا فعله الصبی بنفسه یتوقف علی اجازة ولیه مادام صبیا﴿۱﴾ وفی الهدایة ۳: ۳۷۱ واذا اذن ولی الصبی للصبی فی التجارة فهو فی البیع والشراء وکذا کل ما هو دائر بین النفع والضرر کالتزوج کالعبد الماذون﴿۲﴾ وبمعناه فی ردالمحتار ﴿۳﴾، وفی الهدایة ۳: ۳۷۲ ویصیر (الصبی) ماذونا بالسکوت کما فی العبد﴿۴﴾

﴿۱﴾ (تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ۲: ۱۶۶ کتاب الودیعة ومطالبه)

﴿۲﴾ (هدایه ۳: ۳۷۱ کتاب الماذون فصل واذا اذن ولی الخ)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله یدور بین نفع وضر) اما النفع المحض فیصح کقبوله الهبة والصدقة وکذا اذا آجر نفسه ومضی علی ذلک العمل وجبت الاجرة استحسانا ویصح قبول بدل الخلع من العبد المحجور بغیر اذن المولیٰ لانه نفع محض وتصح عبارة الصبی فی مال غیره وطلاقه وعتاقه اذا کان وکیلا.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۵: ۱۰۱ کتاب الحجر)

﴿۴﴾ (هدایه ۳: ۳۷۲ قبیل کتاب الغصب)

وبمعناه فی ردالمحتار ۵:۱۲۵ ﴿۱﴾ وشرح المجلة ۵۴۳ ﴿۲﴾. وهوالموفق

مجنون د ایجاب او قبول د پاره اهل نه دې

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه د زيد دماغی توازن خراب دې. او اخوا ديخوا گرځی راگرځی. او د بې حيايئ وغيره خبرې کوی، تردې پورې چه وائي. چه زۀ خدائي يم. او زمکه اسمان ما پيدا کړی دی. په دې حالت کښې زيد يو څو کسانو لړه راجمع کړل. او د خپلې لور چه نابالغه وه. نکاح ئې وکړه، اوس زيد صحت مند شوې دې، او د خپلې لور په نکاح باندې پښيمانه دې آيا د ليوتتوب په وجه دهغه دا نکاح منعقد شوې ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد ظاهر شاه دارالعلوم قاسميه شعبه پيښور

الجواب: که د عقد نکاح په وخت د والد دماغی توازن خراب کيدل يقينی او مبرهن وو، نو دا نکاح به کالعدم او باطل شمارلې شی. کما فی التنوير بشرط حرية وتكليف واسلام﴿۴﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفی: ولو اشترىٰ العبد وباع ساكتا عن اذنه وحجره كان ماذونا. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۵:۱۲۱ كتاب الماذون)

﴿۲﴾ قال العلامة محمد خالد الآتاسی: فان اذن لهما الولی فهما فی شراء وبيع كعبد مأذون فی كل احكامه فيصير مأذونا بالسكوت. (شرح المجلة للآتاسی ۳:۵۳۰ الماده : ۹۷۲)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن نجيم: (قوله ولا ولاية لعبد وصغير ومجنون) لانه لا ولاية لهم على انفسهم فاولىٰ ان لا يثبت على غيرهم ولان هذه ولاية نظرية ولا نظر فی التفويض الى هؤلاء...... واراد بالمجنون المطبق وهو شهر وعليه الفتوىٰ وفی فتح القدير لا يحتاج الى تقييده به لانه لا يزوج حال جنونه مطبقا او غير مطبق ويزوج حالة افاقته عن جنون مطبق او غير مطبق ا.ه المعنى انه اذا كان مطبقا تسلب ولايته فتزوج ولا ينتظر افاقته وغير المطبق الولاية ثابتة له فلا تزوج وتنتظر افاقته كالنائم الخ. (البحر الرائق ۳:۱۲۳ باب الاولياء والاكفاء)

﴿۴﴾ الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲:۳۳۸ باب الولی)

ګواهان په مجلس کښې حاضر نه دی، بلکه د دیوال نه اخوا اوریدونکی دی، ددې نکاح حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی او ښځه په خپله نکاح تړی. او ایجاب او قبول هم خپله کوی، او دوؤ سړو لره د دیوال نه شاته کښینوی. چه مجلس کښې حاضر نه وی، البته ددوی دا خبری ضرور اوری، دا نکاح صحیح ده او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا ظفر الحق ازاد ناظم دارالعلوم حقانیه. ۲۷\۱۱\۱۹۸۶

الجواب: که په دې کور کښې صرف دا دوه کسان موجود وی، نو د شهادت د تحمل د صحیح کیدلو په وجه نکاح صحیح ده. (ماخوذ از ردالمختار ۲:۳۷٤)﴿۱﴾. وهو الموفق

د جهیز معامله کول ایجاب او قبول نه دی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه دیوې ځوانې جینۍ والدینو د جینۍ په مخکښې او د ګواهانو په مخامخ د جهیز وغیره معامله وکړه، لیکن دوه میاشتې پس والدین دغې جینۍ لره بل ځائي کښې ورکول غواړی، آیا دا نکاح صحیح کیدې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: همیش ګل تورډهیر صوابی. ۱۳/۳/۱۹۸۵

الجواب: که ددې جینۍ په اجازت سره د ګواهانو په مخکښې ایجاب وقبول یا په شهادت شرعیه سره ثابت شی﴿۲﴾ نودا معامله د نکاح ده ګنی نکاح نه ده.

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: ولا بد من تميز المنكوحة عند الشاهدين لتنتفى الجهالة فان كانت حاضرة منتقبة كفى الاشارة اليها والاحتياط كشف وجهها فان لم يروا شخصها وسمعوا كلامها من البيت ان كانت وحدها فيه جاز ولو معها اخرىٰ فلا لعدم زوال الجهالة.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۹۵ مطلب الخصاف كبير فى العلم)

﴿۲﴾ قال الفقيه عبيد الله بن تاج الشريعة: النكاح ينعقد......(بقيه حاشيه په راتلونکی صفحه)

(قواعد فقه)﴿۱﴾.وهو الموفق

د نکاح وکيل دا وئيل "ما قبوله کړه" صحيح دي

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړی په مجلس نکاح کښې خپل وکيل مقرر کړو، مولوی صاحب وکيل ته ؤوئيل چه ...ني بنت فلانکې تا د زيد دپاره قبوله کړه؟ وکيل په جواب کښې ؤوئيل چه آو ماته قبول ده، درې ځله ئې داسې ؤوئيل، مولوی صاحب ؤوئيل چه تا داسې ؤوايه چه ما دهغه سړې دپاره قبوله کړې ده، وکيل بيا هغه الفاظ ووئيل، آيا په مخکښنو الفاظو سره نکاح منعقد کيږی؟ بينوا توجروا

المستفتی: مولوی سيد محمد کوئټه بلوچستان

الجواب: دوکيل داجواب صحيح دې﴿۲﴾ لان الوکيل لم يقل لنفسی بل اراد النکاح

(بقيه حاشيه) بايجاب وقبول لفظهما ماض...... عند الشهود الخ.

(شرح الوقاية ۲: ۶، ۹ کتاب النکاح)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (فلا ينعقد بقبول بالفعل کقبض مهر ولا بتعاط) قال فی البحر وهل يکون القبول بالفعل کالقبول باللفظ کما فی البيع قال فی البزازية اجاب صاحب البداية فی امرأة زوجت نفسها بالف من رجل عند الشهود فلم يقل الزوج شيئا لکن اعطاها المهر فی المجلس انه يکون قبولا وانکر صاحب المحيط وقال الامام مالم يقل بلسانه قبلت بخلاف البيع لانه ينعقد بالتعاطی والنکاح لخطره لا ينعقد حتی يتوقف علی الشهود.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۸۷ قبيل مطلب التزوج بارسال کتاب)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: وينعقد ملتبسا بايجاب من احدهما وقبول من الآخر وضعا للمضی کزوجت نفسی او بنتی او موکلی منک ويقول الآخر تزوجت، قال ابن عابدين: قوله کزوجت نفسی، اشارة الی عدم الفرق بين ان يکون الموجب اصيلا اوولیا او وکيلا...... ويقول الآخر تزوجت ای او قبلت لنفسی او لموکلی او ابنی او مؤکلتی.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۲۸۵ کتاب النکاح)

للموكل ولو سلم انه اراد النكاح لنفسه فكلامه ايجاب ولم يتحقق القبول فانعدم ركن النكاح فى حقه نعم وجد الايجاب للموكل وتحقق القبول له وكالة فى ذلك المجلس فوجد الركن فى حق الموكل ، والامر واضح﴿١﴾. وهوالموفق

"د فلانکی لور فلانکې ته وئیلې ده" خطبه ده نکاح نه ده؟

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښ چه يو سړی خپله لور يو هلک ته وبخله. نکاح ئې ؤنه تړله. بلکه دا ئې ؤوئيل "چه د فلانکئي لور مې فلانی ته وئيلې ده" اوس نکاح شوې ده او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی : نامعلوم...... ۲۷/۱۲/۱۹۸۳

الجواب: بشرط صدق وثبوت دا معامله خطبه ده نکاح شرعی نه ده. لعدم وجود الركن وهو الايجاب والقبول ولعدم وجود الشرط وهى الشهادة﴿٢﴾.

وهو الموفق

د ايجاب او قبول الفاظ درې ځله وئيل ضروری نه دی

سوال: څه فرمائی علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښ چه نکاح خوان د

﴿١﴾ وفى الهندية: واما اذا قال الوكيل هب ابنتك من فلان فقال الاب وهبت لا ينعقد النكاح مالم يقل الوكيل قبلت فاذا قال قبلت لفلان او قال قبلت مطلقا ففى الوجهين ينعقد العقد للموكل هكذا فى المحيط.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱ :۲۹۸ الباب السادس فى الوكالة بالنكاح)

﴿٢﴾ وفى الهندية: واما ركن النكاح فالايجاب والقبول كذا فى الكافى...... واما شروطه فمنها الشهادة قال عامة العلماء انها شرط جواز النكاح هكذا فى البدائع.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱ :۲۶۷ كتاب النكاح الباب الاول)

ایجاب او قبول الفاظ درې ځله وائي. آیا په یو کتاب کښې ددې استحباب یا سنت کیدل مذکور دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی اعظم خان جنوبی وزیرستان

الجواب: ددې الفاظو درې ځله تکرار نه ضروری دې او نه مستحب دې. بل موهم لکون النکاح قبل المرة الثالثة ضعیفا ذا و هن کا لطلاق﴿۱﴾. وهو الموفق

د جینی د پاره صرف جامو لیږلو سره نکاح نه کیږی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید ناصر ته ؤوئیل چه خپله لور ماته راکړه. ناصر ؤوئیل چه د خپلوانو سره مشوره کولو نه پس به ئې درکړم. اوس زید بازار ته لاړو او د جینی د پاره ئې جامې وغیره واخستلې. او د ناصر کور ته ئې ؤلیږلې. ناصر جامې واپس کړې لیکن زید ؤوئیل چه که مشوره ؤنشوه. نو زۀ به جامې واپس یوسم، چه کله ناصر مشوره وکړه، نو خپلوانو انکار وکړو، او د خپلوی ختمولو زور نه ئې ورکړه، ددې وجه نه ناصر د خپلې لور نکاح د بل سړې سره وکړه، او اوس وادۀ هم شوې دې، اوس بعضې خلق وائي، چه دا رشته صحیح نه ده، او اولاد ئې هم حرامی دې، اوس سوال دادې چه په دې کښې کومه یوه نکاح صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا نور رحمٰن لانډهی کراچی. ۲۹/۹/۱۹۸۵

الجواب: په دې صورت کښې ددې جینی دا نکاح صحیح ده، حرامه او مکروه نه ده﴿۲﴾.

﴿۱﴾ وفی المنهاج: وائمة المساجد یؤخرون (الخطبة) عن العقد ویخالفون الحدیث والفقه، وکذا یکررون الایجاب و القبول من عند انفسهم وهذا موهم لکون النکاح قبل المرة الثالثة ضعیفا ذا وهن کالطلاق وکذا یعبرون عن الماضی المطلق بلفظ الماض البعید والماض القریب، ویعبرون عن اللفظ الواحد بالمعنیین وهذا احتیاط بارد.
(منهاج السنن شرح ترمذی ۴: ۲۶۳ ۲ باب ماجاء فی الخطبة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن الشحنه: وینعقد بالایجاب و القبول ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

لعدم النكاح والرضاء بالخطبة(۱). نو اولاد ئې حلالي دي. وهو الموفق

ناكح (نكاح تړونكې) ګواه جوړيدې شي

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره كښ چه د زيد او هندې په مينځ كښ دهغوى مور پلار د ګواهانو په مخكښ عقد نكاح وكړه، د نكاح په وخت كښ دواړه بالغ وو. او رخصتي ؤنشوه، تقريبا اووه كاله پس د زيد كشر ورور او هنده چرته لاړل، او چرته په يو ښار كښ ئې نكاح وكړه، چه په هغې كښ دا كشر ورور او هنده خپله شريک وو. او يو ګواه او يو ناكح يعنى نكاح تړونكې وو، آيا دا نكاح صحيح ده؟ آيا ناكح ګواه جوړيدې شى؟ بينوا توجروا

المستفتى: محمد حليم شاه ګجرات مردان. ۱۱/۷/۱۹۸۵

الجواب: كه د زيد او هنده په مينځ كښ نكاح شوې وى. او يقينى يا شهادت شرعيه سره ثابته وى، نو دا دويمه نكاح كالعدم ده. لقوله تعالى (والمحصنٰت من النساء)(۲) او كه دا عقد نكاح ثابت نه وى، نو دا دويم عقد صحيح دې، ځكه چه نكاح خوان صرف معلم وى، عاقد يا وكيل نه وى، فيصير الشاهد. وهو الموفق

(بقيه حاشيه) بلفظين بعبر بهما عن الماضى...... ولا ينعقد نكاح المسلمين الا بحضور شاهدين حرين عاقلين بالغين مسلمين الخ.

(لسان الحكام فى معرفة الاحكام ص ۳۱۵ الفصل الثالث عشر فى النكاح)

(۱) قال الوهبة الزحيلى: الخطبة مجرد وعد بالزواج وليست زواجا، فان الزواج لا يتم الا بانعقاد المعروف، فيظل كل من الخاطبين اجنبيا عن الآخر، ونص قانون الاحوال الشخصية السورى: الخطبة والوعد بالزواج وقرأة الفاتحة وقبض المهر وقبول الهدية لا تكون زواجا.

(الفقه الاسلامى وادلته ۹: ۶۴۹۳ مقدمات الزواج)

(۲) قال الجلال السيوطى: وحرمت عليكم (المحصنٰت).. (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

په نکاح کښې یو سړې د طرفینو قائمقام کیدې شی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید خپله نابالغه لور د ګواهانو په مخکښې عمرو ته د بکر دپاره په دې الفاظو ایجاب وکړو، چه ما خپله لور فاطمه لره بکر ته په نکاح سره ورکړه. عمرو وُوئیل چه ما فاطمې لره د بکر دپاره په اتۀ سوه مهر مقررولو سره قبوله کړه. اوس څه حکم دې؟ چه دا نکاح په دې الفاظو سره د بکر دپاره منعقد کیږی؟ که عند الشرع دا نکاح منعقد شوې وی، نو بغیر د شرعی جدایئ نه د بکر نه سوا د بل چا سره ئې نکاح کیدې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حبیب الله ۱۲/۳/۱۹۷۵

الجواب: واضحه دې وی چه د زید کلام توکیل دې، ایجاب نه دې، پس که عمرو دا وائي، چه ما دا فلانکئ فلانې ته په نکاح کړه، نو دا کلام به د ایجاب او قبول دواړو قائمقام وو، او نکاح به صحیح وې، دغه رنګې دا کلام چه فلانکی مې د فلانې دپاره قبوله کړه، نو دا هم د ایجاب او قبول دپاره قائمقام دې. او دا نکاح به منعقد وی.

کما فی الدرالمختار: وینعقد ایضا بما ای بلفظین وضع احدهما له للمضی والآخر للاستقبال او للحال فالاول الامر کزوجنی اوزوجینی نفسک او کونی امرءتی فانه لیس بایجاب بل هو توکیل ضمنی فاذا قال فی المجلس زوجت او قبلت او بالسمع والطاعة بزازیة قام مقام الطرفین. (هامش ردالمحتار ۲: ۳۱۱،۳۱۲)﴿۱﴾

پس ددې ښځې بل ځائې نکاح کول حرامه ده. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) ای ذوات الازواج (من النساء) ان تنکحوهن قبل مفارقة ازواجهن حرائر مسلمات کن اولا.

(التفسیر الجلالین ۱: ۸۲ پاره: ۵ سورة النساء آیت: ۲۴)

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۸۵،۲۸۶ کتاب النکاح)

په خطبه او نکاح کښې د ایجاب عرفي مطلب او د هغې نه پس د دویم عقد حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید خپله نابالغه لور د بکر نابالغ ځوی ته په دې الفاظو ایجاب کولو سره ورکړه، چه زما نابالغه لور فلانۍ د بکر نابالغ ځوی فلاني ته ورکړه. او بکر د خپل ځوی دپاره د عامو خلقو په مخکښې قبول کړه، او دا کار د جمات د امام په مشرۍ کښې وُشو، د قانون مطابق رجسټري وُنشوه، او د جمات امام ته تحفه هم پیش کړې شوه، دوه کاله پس دا جینۍ وُتښتولې شوه، او د یوې میاشتې نه ئې هیڅ پته نه لګی، آیا شرعا ایجاب او قبول سره نکاح منعقد کیږی؟ که دې الفاظو سره نکاح صحیح کیږی، نو دې جینۍ سره نکاح ثانی کیدې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم...... ۲۶/۹/۱۹۷۲

الجواب: که ستاسو په اصطلاح او رواج کښې د ایجاب نه مراد خطبه او رضامندی وی، نو دا معامله د نکاح شرعی نه ده او که د ایجاب نه مراد نکاح وی، نو دا معامله د نکاح ده﴿۱﴾، او ددې جینۍ سره دویم عقد باطل او کالعدم دې. وفی الهندیة اما رکنه فالایجاب والقبول واما شروطه فمنها العقل والبلوغ. ومنها الشهادة باختصار. (۱:۲۸۴)﴿۲﴾ وهو الموفق

د وړوکی جینۍ د نکاح شهرت او دعوی او د مدعا علیها د انکار مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې مړشو

﴿۱﴾ قال القاضی القضاة محمد بن الحسینی: ولو قال بزنی داری فبعض مشائخ بلخ جعلوه استفهاما وبعضهم امرا، قال عمر النسفی ومعنی الامر راجع فی العرف قلت فهذا یدل علی ان بالاستفهام لا ینعقد وفی شط قال له هل اعطیتها فقال اعطیت فان کان المجلس للوعد فوعدوان کان لعقد النکاح فنکاح. (فتاویٰ انقرویه ۱: ۳۳ کتاب النکاح)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۶۷ کتاب النکاح الباب الاول)

او د لسو کالولور او ښځه ئې پریخودل، چه جینۍ بالغه شوه نو یو سړي دعوی وکړه، چه دا جینۍ زما د خوی ښځه ده، ځکه چه د دې پلار په ژوند کښې د دوؤ ګواهانو په مخکښې زما خوی ته په نکاح راکړې وه، او ګواهان اشرف او شبیر د جینۍ پلار سره بُغض ساتلو، او جینۍ وائي، چه نه ماته ددې نکاح علم شته، او نه ئې منم، او نه زما پلار وصیت کړې وو، لهذا زۀ دا دروغ دعوی نه منم، اوس سوال دادې چه:

۱، د جینۍ دا انکار به منظور وی او که نه؟

۲، که منظور وی، نو آیا په اخوا دیخوا خبرو سره یا په مشهور ګواهانو سره به نکاح ثابتیږی که نه؟

۳، ددې دوؤ مذکوره ګواهانو تکذیب نور دوه ګواهان کولې شی او که نه؟

۴، آیا جینۍ په دې مقدمه کښې خپلې مورلره یا بل چالره وکیل جوړولې شی؟

۵، د ګواه نه موجودیدلو په صورت کښې جینۍ قسم خوړولې شی او که نه؟

المستفتی: مولانا عبد الرشید راولپنډی.

الجواب: ۱، جینۍ د نکاح نه انکار کوی، او دا شرعی مدعی علیها ده، پس که مدعی د شرع مطابق خپله دعوی ثابته کړی، نو د جینۍ انکار به قضاءً رد کړی شی، او نکاح به ثابته شی، ګنی نکاح نه ثابتیږی(۱).

۲، د نکاح د اثبات دپاره دوه ګواهان داسې پکار دی، چه هغوی د نکاح په مجلس کښې حاضر وو، یا په مجلس کښې حاضر خو نه وو لیکن په خپلو غوږونو ئې د مجلس ایجاب او قبول اوریدلې وی، یا د حاضر کسانو نه ئې اوریدلې وی، هسې د عام مشهورتیا او افواګانو هیڅ اعتبار نشته.

قال الشامی ناقلا عن جامع الفصولین الشهادة بالسماع من الخارجین من بین جماعة حاضرین فی بیت عقد النکاح بان المهر کذایقبل لا ممن ....

(۱) قال الفقیه ابو اللیث السمرقندی: لوادعی رجل علی امرأة نکاحا وهی تجحده واقام الرجل بینة علیها یقضی له بالنکاح. (فتاوی النوازل ۱۸۹ مسائل متفرقة کتاب النکاح)

سمع من غیرهم ﴿۱﴾.

۳) څه وجه به پیش کوی، یا به داسې جرح بیانوی چه هغې سره د ګواهانو تکذیب ثابت شی، نو کیدې شی چه دهغوی ګواهی قاضی واپس کړی، دا خبره هم دهغې موقع او مجلس سره تعلق ساتی، د قاضی په مخکښې چه کوم شهادت پیش کولې شی، دهغې د واپس کولو او قبلولو به هم هغه وخت کښې پته لګی.

۴) جینی خپلې مقدمې چلولو دپاره هرچا لره وکیل جوړولې شی.

۵) خوړلې شی. وهو الموفق

مفرور او مجرم سړي په نکاح کښې ګواه جوړیدلې شی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د انعام او روخانئی په مینځ کښې نکاح وشوه، مالره جینی وکیل جوړ کړې وو. مولوی صاحب چه کله نکاح وتړله، نو روستو ماته پته ولګیدله، چه په ګواهانو کښې یو سړې مفرور او مجرم دې. ددې وجه نه ما نکاح ناجائز کړه، دا نکاح شوې ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی شائسته خان ګاړو نوشهره. ۱۹/۹/۱۹۸۵

الجواب: مفرور ګواه جوړیدلې شی﴿۲﴾.ددې په وجه نکاح لره ناجائزکول او کالعدم کول غلط او بې فائدې دی. وهو الموفق

﴿۱﴾(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۴:۷ ۴۱ قبیل باب القبول وعدمه)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: ویصح بشهادة الفاسقین والاعمیین کذا فی فتاویٰ قاضی خان وکذا بشهادة المحدودین فی القذف وان لم یتوبا کذا فی البحر الرائق وکذا یصح بشهادة المحدود فی الزنا کذا فی الخلاصة الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲٦۷ کتاب النکاح الباب الاول)

د بالغې جینۍ نه اجازت غوختل اوپه توکیل باندې د ګواه مقررولو معروفه طریقه

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د پلار دپاره د بالغې لور نه د نکاح اجازت غوختل ضروری دی او که نه؟ که ضروری وی نو ددې طریقه به څنګه وی. یوه طریقه خو داده، چه بعضې علماء دوه ګواهان جینۍ ته ؤلیږی، او د ګواهانو په مخکښې جینۍ بهر یو سړې دخپل نفس باره کښې د ایجاب او قبول دپاره وکیل مقرر کړی، بیا دوه ګواهان بهر راشی او ګواهی ورکوی. د محلې د امام په مخکښې آیا ددې وکیل ایجاب او قبول صحیح دې، هرکله چه دننه دغې دوؤ ګواهانو د دې موکله ښځې سره مخامخ خبرې نه وی کړې؟ یا بله څه طریقه هم شته؟ بینوا توجروا جزاکم الله احسن الجزاء فی الدارین وعم فیوضاتکم

المستفتی : عبدالله

الجواب: چونکه عاقله بالغه مجبورولې نشی. لهذا د نکاح نه مخکښې اجازت غوختل یا روستو خبرول ضروری دی(۱)، او په دې اجازت باندې ګواهان جوړول مستحب دی. دې دپاره چه د ضرورت په وخت کښې پریشانی نه وی(۲)، او هم دا ښه طریقه ده. وهو الموفق

د شرعی مجبورئ نه بغیرد جینئ نکاح ګولونه پس نه وادهٔ کول مکروه دی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید څوانه

---

(۱) قال العلامة الحصکفی: ولا تجبر البالغة البکر علی النکاح لانقطاع الولایة بالبلوغ فان استأذنها هو ای الولی وهو السنة او وکیله اورسوله او زوجها ولیها واخبرها رسوله او فضولی عدل الخ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۳۲۴ باب الولی)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: واعلم انه لا تشترط الشهادة علی الوکالة بالنکاح بل علی عقد الوکیل وانما ینبغی ان یشهد علی الوکالة اذا خیف جحد الموکل ایاها.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۳۵۲ مطلب فی الوکیل والفضولی فی النکاح)

جینۍ د څلورو پنځو کالو نه کښېنولې ده، او نکاح کولو نه پس رخصتی نه ورکوی، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد نواز کرنالوی بهکر میانوالی

الجواب: د شرعی مجبورې نه بغیر دا عمل مکروه دې.

كما يقتضيه قوله عليه السلام فان بلغ ولم يزوجه فاصاب اثما فانما اثمه على ابيه، ومن بلغت ابنته اثنتى عشرة سنة ولم يزوجها فاصابت اثما فاثم ذلک عليه (مشكواة شريف ۲: ۲۷۱ باب الولى) ﴿۱﴾

لیکن دا په حقیقت کښې ارشاد دې چه ددې پریخودونکې فاسق نشی کیدې.
وهو الموفق

د نکاح شغار حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه (۱) یو سړې بل ته ؤوئیل چه ته خپله لور زما ځوی ته راکړه، او زۀ به خپله لور ستا ځوی ته درکړم، او دا معامله د مهر د ذکر نه بغیر وی، صرف دا ؤوائي، چه دا جینۍ به ستا د لور په بدله کښې درکړم، ددې څه حکم دې؟

(۲) او که په دې صورت کښې دا ؤوائي، چه زما د لور مهر مثل دوه زره روپۍ دې، او ستا د لور مهر هم دوه زره روپې دې، بیا خپلو کښې یوبل ته دوه زره روپۍ ورنکړی، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاضی محمد بلوچستانی. ۵/۱۱/۱۹۸۵

الجواب: (۱) دا نکاح شغار ده، او نکاح شغار منعقد ده، او شرط باطل دې، او مهرمثل واجب دې (هندیه) ﴿۲﴾.

(۲) دا نکاح، نکاح شغار نه دې، لوجود الامهار. وهو الموفق

﴿۱﴾ رواهما البيهقى فى شعب الايمان.
(مشكواة المصابيح ۲: ۲۷۱ باب اعلان النكاح والخطبة والشرط)

﴿۲﴾ وفى الهندية: وقد قالوا ان نكاح الشغار منعقد...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د نکاح شغار حکم او د مهر مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه پښتانهٔ خلق چه په بدل نکاح کوی، آیا دا صحیح ده؟ او په دې صورت کښې د مهر څه حکم دې؟ ځکه چه اکثر مهر نه مقررروی، او د اختلاف په صورت کښې د طلاق څه مسئله ده، که یوې ته طلاق ورکړې شی، نو آیا بله به خود بخود طلاقیږی؟ بینوا توجروا •

المستفتی: متعلم دارالعلوم حقانیه. ۱۸/۱۲/۱۹۸۳

الجواب: د نکاح په بدل کښې نکاح صحیح ده، او د بدل په ځائي به مهر مثل یا مهر مسمی لازم وی﴿۱﴾، او که په دې دواړو کښې یوه ناشزه وی، یا یوې ته طلاق ورکړې شی، نو دا لازم نه راځی، چه دویمه ښځه هم طلاقه شی، دا د ناپوهی کارونه دی.﴿۲﴾ وهو الموفق

(بقیه حاشیه) والشرط باطل ولكل واحدة من المرأتين مهر مثلها وهو ان يزوج الرجل ابنته على ان يزوجه الزوج اخته او امه على ان يكون بضع كل واحدة منها صداق الاخرىٰ كذا فى الجوهرة النيرة. (فتاوىٰ عالمگيريه ۱: ۳۰۳ الباب السابع فى المهر)

﴿۱﴾ وفى الهندية: قد قالوا ان نكاح الشغار منعقد والشرط باطل ولكل واحدة من المرأتين مهر مثلها وهو ان يزوج الرجل ابنته على ان يزوجه الزوج اخته اوامه على ان يكون بضع كل واحدة منهما صداق الاخرىٰ.

(فتاوى عالمگيريه ۱: ۳۰۳ قبيل الفصل الثانى فيما يتاكد به المهر والمتعة)

﴿۲﴾ قال الشيخ محمد خالد الآتاسى: عن ابى سعيد الخدرى قال قال رسول الله ﷺ لا ضرر ولا ضرار، وهو من جوامع الكلم وفى الفرق بين الضرر والضرار اقوال قيل: الضرر الحاق مفسدة بالغير مطلقا، والضرار الحاق مفسدة بالغير على وجه المقابلة اى كل منهما يقصد اضرار صاحبه من غير جهة الاعتداء بالمثل الخ. (شرح المجله ۱: ۴۳ المادة: ۷ الضرر لا يكون قديما)

"یوه لور ستا او یوه ستا" نه نکاح ده نه خطبه

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې په مرض الموت کښې خپلو دوؤ لونړو لره د تره ځامنو ته داسې وئیلو سره ورکړې چه یوه ستا او یوه ستا. چه دې ته په پښتو کښې بخنه وائي، اوس جینکۍ د پلار ددې وینا باوجود بل ځائې کښې نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد امین چهوټا لاهور صوابی ۱/۳/۱۹۸۴

الجواب: په ظاهر کښې دا معامله نه د نکاح ده او نه خطبه﴿۱﴾، دا جینکۍ آزادې او خودمختارې دی. وهو الموفق

دروغو سره جینۍ د چا په نوم کولو سره نکاح نه کیږی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی د زید لور د زید نه په نکاح سره ؤغوختله، زید ؤوئیل چه ما دا د بکر ورور ته ورکړې ده، بلکه یو ځل ئې ؤوئیل چه ما هم د بکر ورور ته ورکړې ده، ورکړې ده، ورکړې ده، بیا یو ځل زید مونږ ته ؤوئیل چه ما لور د بکر ورور ته نه ده ورکړې، بلکه په اصل کښې ما ستاسو نه پټوله، ددې وجه نه که اوس تاسو غواړئ، نو زۀ در کولو ته تیار یم، آیا ددې اقرار نه پس دا جینۍ به زمونږ هلک دپاره جائز وی، چه اول ئې د بکر ورور ته ورکړې وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالله مسلم دوست شموزی مردان ۱۲ رمضان ۱۴۱۵ ھ

الجواب: په دې صورت کښې د زید دا الفاظ ایجاب نه دې، بلکه دروغ دی. ستاسو د هلک دپاره جائز ده﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: ان المجلس للنكاح وان للوعد فوعد.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲ :۲۸۷ قبیل مطلب التزويج بارسال كتاب)

﴿۲﴾ يدل عليه ما قال الشيخ طاهر بن عبد الرشيد: رجل خطب بنتا صغيرة لرجل منه لاجل ابنه الصغير وقال ابو البنت زوجتها من فلان قبل هذا ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په نکاح کښې د جینۍ د طرف نه د ګیرې خرڅلو شرط لګولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه بعضو ځایونو کښې ښځې د نکاح دپاره دا شرط لګوی، چه ګیره دې ؤخرائي، په شریعت کښې ددې شرط څه حیثیت دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مفقود العنوان ۱۹۷۸\۱۰\۹

الجواب: دا هغه خلق دی، چه شهوت لره په شریعت باندې فوقیت ورکوی، او د اعذارباره په ذریعې سره په خپلو نفسونو پرده اچوی، اعاذنا الله منها، په نیک خاندانونو او نیکو ښځو سره نکاح کولو کښې دا خطرات نه وی.﴿۱﴾. وهو الموفق

د نکاح ثبوت په شهادت شرعی باندې دې. د نکاح خوان انکار نامنظوردې

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د ډیرو خلقو په قسم سره دا بیان دې، چه د کفرئ نکاح مولوی رحمت د اسلام نومې سړې

(بقیه حاشیه)فلم یصدقه الخاطب فقال ان لم اکن زوجتها من فلان فقد زوجتها ابنک فلان وقبل ابو الابن بمحضر من الشهود ان لم یکن زوجها من احد قبل هذا صح النکاح.

(خلاصة الفتاویٰ ۲:۳ کتاب النکاح)

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: (قوله فاظفر بذات الدین) ای فز بنکاحها قال القاضی رحمه الله من عادة الناس ان یرغبوا فی النساء ویختاروها لاحدی اربع خصال عدها (المال، والحسب، والجمال، والدین) واللائق بذوی المروات وارباب الدیانات ان یکون الدین من مطمح نظرهم فیما یأتون ویذرون لا سیما فیما یدوم امره ویعظم خطره.

(مرقاة المفاتیح شرح المشکواة ۶:۱۸۸ کتاب النکاح الفصل الاول)

...... په نکاح کښې داسې قسم شرائط باطل اوناجائز وی بلکه بعضې ځل د (استخفاف) په صورت کښې د کفر خطره هم وی، بهرحال دا شرط باطل او نکاح صحیح ده خوچه د نکاح لوازمات پوره کړې شوی وی......(از مرتب)

سره ترلې ده، د کفری پلار هم دا خبره کوی. لیکن نکاح خوان مولوی رحمت ددې نکاح نه منکر دې. په آخر کښې د کفری نکاح بل ځائې کښې وکړې شوه اوس څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: معززین موچی ګړهی

الجواب: طرفین دې باقاعده یو مستند عالم سره ملاؤشی اوتصفیه دې وکړی، یعنی اسلام به د نکاح دعوی وکړی، او په هغې باندې ګواهی قائمولو نه پس به دا جینۍ اسلام ته حواله کړې شی﴿۱﴾. اګر که نکاح خوان انکاری وی، دهغه انکار به نامنظور اوګرځولې شی. وهو الموفق

په نکاح باندې د نکاح حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړی د خپلې نابالغې لور نکاح خپله د دوؤ ګواهانو مخکښې په دې الفاظو ؤتړله، چه ما د زرو روپو په بدله کښې د خپلې لور نکاح د فلانی سړې سره وکړه، رواجی رجسټریشن ئې ونکړو. یو کاله پورې ښځه خاوند ؤسیدل. ددې نه پس جینۍ مروره شوه او کراچۍ ته ؤتښتیدله، پلار ئې هم کراچۍ ته لاړوو او د جینۍ نکاح چه اوس بالغه شوې ده، د باقاعده رجسټریشن په ذریعه ئې د بل سړې سره وکړه، اوس سوال دادې، چه:

(۱) ؤړومبۍ نکاح صحیح وه او که نه؟ (۲) دویمه نکاح شوې ده او که نه؟

﴿۱﴾ قال القاضی القضاة محمد بن الحسینی: لو ادعی النکاح بمحضر من الشهود لابة وان یذکر سماع الشهود کلام المتعاقدین اذالعلماء اختلفوا فی ان سماع الشهود کلامهما هل هو شرط والاصح انه شرط فلا بد من ذکره لتصح الدعویٰ.

(الفتاویٰ انقرویة ۲: ۱۱۴ العاشر فی دعوی النکاح وفساده)

وقال: واذا ادعت المرأة علی رجل نکاحا فجهد فاقامت البینة یقضی لها ولا یفسد النکاح بجحوده. (فتاویٰ انقرویة ۱: ۳۷ الباب الثانی فی الوکالة فی النکاح والفضولی)

(۳) کـه وړومبی نکـاح صحیح وی. او دویمـه صـحیح نـه وی. نو د دویمې نکاح د مهر به څه کیږی؟

(۴) د جینی د والد متعلق څه حکم دې؟ هغه والي چه زما لور ده ما صحیح کار کړې دې.

(۵) ددې دویم ناکح (نکاح کونکي) څه حکم دې. هرکله چه هغه ته معلومه وه. چه دا منکوحه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: بخشش الهی کیمل پور اټک ۲۷/۴/۱۹۷۰

الجواب: (۱) که د ګواهانو په مخامخ هم په هغه مجلس کښې قبول هم شوې وی نوړومبي نکاح بغیرد شک اوشبهې نه صحیح ده لوجود الرکن والشرط**(۱)**

۲) که اوله نکاح باقی وی. د طلاق په ذریعې یا د حاکم د تنسیخ په ذریعې نه وی ختم شوې. نو دویمه نکاح نه ده شوې**(۲)**.

۳) د امام اعظم رحمه الله په نزد د شبهة العقد په وجه سره حد ساقط دې. لهذا مال به په هغه واجب وی**(۳)**.

٤) د نکاح اول په وجه دا سړې (پلار) فاسق دې، په شرط ددې چه حلال ئې نه ګنړی ګنی کافر دې.

٥) که حلال ئې نه ګنړی نو فاسق دې ګنی کافر دې. په شرط ددې چه اوله نکاح باقی وی**(۴)** وهو الموفق

﴿۱﴾ قال عبد الله بن مودود الموصلی: ورکنه الایجاب والقبول ...... ولا ینعقد نکاح المسلمین الا بحضور رجلین او رجل وامرأتین فالشهود شرط لقوله علیه السلام لانکاح الا بشهود. (الاختیار لتعلیل المختار ۲: ۱۰۹ کتاب النکاح)

﴿۲﴾ وفی الهندیة: لا یجوز للرجل ان یتزوج زوجة غیره و کذلک المعتدة. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۰ القسم السادس المحرمات التی یتعلق بها حق الغیر)

﴿۳﴾ قال فی الشامیة: وفی الخانیة لو تزوج محرمه لاحد علیه عند الامام وعلیه مهر مثلها بالغا مابلغ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۸۱ مطلب فی النکاح الفاسد)

﴿۴﴾ قال الملا علی قاری: ان استحلال المعصیة ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په نکاح باندې نکاح کول حرام او خطبه باندې خطبه کول مکروه تحریمي دي

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه يو سړى د خپلې خور نكاح د قرآن مجيد په وعدې سره وكړه. او په مهر كښې ئې پنځه كناله زمكه د خور په اجازت سره واخستله. اوس ددې سړې كشر ورور ددې جينۍ رشته بل ځائي كښې وكړه. اوس كومه يوه نكاح باقى ده او كومه باطل ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: قمر علی کوهاله راولپنډی. ۲۶/۸/۱۹۷۵

الجواب: كه د اول خاطب سره باقاعده د نكاح عقد شوې وى، نو بل ځائي په نكاح وركول به حرام وى. قال الله تعالى (والمحصنت من النساء)﴿۱﴾ او كه نكاح نه وى شوې، نو بل ځائي كښې نكاح كول مكروه تحريمى ده.

لحديث لا يخطب الرجل على خطبة اخيه﴿۲﴾ وفى الخيرية على ......

(بقيه حاشيه)صغيرة كانت او كبيرة كفر، اذا ثبت كونها معصية بدلالة قطعية وكذا الاستهانة بها كفر بان يعدها هينة سهلة ويرتكبها من غير مبالاة بها ويجريها مجرى المباحات فى ارتكابها.

(شرح فقه الاكبر للقارى ۱۵۲ ومنها استحلال المعصية)

﴿۱﴾(سورة النساء پاره:۵ آيت: ۲۴)

﴿۲﴾ رواه البخارى فى كتاب النكاح باب لا يخطب على خطبة اخيه حتى ينكح او يدع (حديث رقم: ۵۱۴۴) ومسلم فى باب تحريم الجمع بين المرأة وعمتها فى النكاح (حديث رقم ۱۴۰۸) وفى باب تحريم الخطبة على خطبة اخيه حتى يأذن او يترك (۱۴۱۳) وابوداؤد فى باب كراهة ان يخطب الرجل على خطبة اخيه (۲۰۸۰) والترمذى فى باب ماجاء ان لا يخطب الرجل على خطبة اخيه (۱۱۳۴) والنسائى فى باب النهى ان يخطب الرجل على خطبة اخيه (۲:۷۱) وابن ماجة فى باب لا يخطب الرجل على خطبة اخيه (۱۸۶۷) ومالك فى باب لا يخطب على خطبة اخيه(۲:۵۲۳) واحمد فى مسنده (۲:۴۲)

هامش تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ۱ : ۲۱ قال فی الذخیرة کما نهی النبی ﷺ عن الاستیام علی سوم الغیر نهی عن الخطبة علی خطبة الغیر وان من ارتکب محرما لم یرد فیه حد مقرر یعزر و کما تحرم الخطبة تحرم اجابتها لانه اعانة علی المعصیة فیعزر المجیب القادر علی المنع ﴿۱﴾. وهو الموفق

زمونږ په عرف کښې د "درمې کړه" الفاظ کنائي دي. او د نکاح او خطبه دواړو احتمال لري

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه نيکه د خپلې نوسې نکاح د خپل نوسې سره په دې الفاظو سره وکړه. چه ماد فلانې لور د فلانې ځوی واقف خان ته وکړه. په دې مجلس کښې دهغه ځامن هم موجود وو. او د جينۍ والد هم دا اقرار کوی. چه نيکه دا الفاظ وئيلي وو، نور رشته دار هم موجود وو. او ټولو وئيلي وو. چه ډيره ښه ده. او يو بل ته ئې مبارکی ورکړه، په دې طريقې سره د شريعت مطابق نکاح منعقد کيږی او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: گل مست خان مانکی صوابی ۸/۱/۱۹۷۹

الجواب: که د نيکه مراد نکاح وی، چه دا جينۍ به بغير د طلاق وغيره نه بل چاته نشی ورکولې، او دا جينۍ به د مهرمثل حقداره وی، او نيکه په خپل مراد باندې گواهان خبر کړې وو، يا نورې نښې د نکاح موجود وې، نو په دې صورت کښې دا جينۍ ددې هلک په نکاح کښې داخل شوې ده. او که د نيکه مراد او مقصد دا وو، چه دې جينۍ لره ما ددې هلک په نوم کړه، او ددهٔ دپاره مې متعين کړه. دې دپاره چه نور رشته دار وغيره ددې په طمع او اميد نه وی، نو په دې صورت کښې دا نکاح نه ده، وجه داده، چه "ورمې کړه" الفاظ د کنايه دی. او د نکاح او خطبه دواړو احتمال لری، پس بغير ددې شرطونو نه په دې لفظ سره نکاح نه کيږی. فی الدر المختار: .....

﴿۱﴾ (الفتاویٰ الخیریة علی هامش تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ۱ : ۲۱ کتاب النکاح)

وانما یصح بلفظ تزویج ونکاح لانهما صریح وما عداهما کنایة وهو کل لفظ وضع لتملیک عین﴿١﴾ وقال الشامی فی ردالمحتار ٢: ٣٧٠ هذا حاصل ما فی الفتح وملخصه: انه لا بد فی کنایات النکاح من النیة قرینة او تصدیق القابل للموجب وفهم الشهود المراد واعلامهم به انتهیٰ﴿٢﴾ ویدل علی کونه محتملا ما فی الهندیة ١: ٢٨٨ وفی مجموع النوازل عن الشیخ الامام نجم الدین النسفی ان فی قوله "دختر خویش مراده" لا بد ان یقول "بزنی" ویقول الآخر "بزنی دادم" فاما بدون ذلک فلا ینعقد النکاح عند بعض المشائخ وعند بعضهم ینعقد فلا بد من هذه الزیادة لتصیر المسئلة متفقا علیها کذا فی المحیط انتهیٰ﴿٣﴾

او زمونږ په عرف کښې وئیلې کیږی چه فلانئ فلانی ته ورکړې شوې ده لیکن نکاح ئې نه ده شوې. وهو الموفق

په خطبه او وعده کښې ئې د یو نوم واخستلو.
او په نکاح کښې دویم نوم...؟

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې خپله نابالغه لور ورکولو وعده وکړه. او بل طرف ته هلک هم نابالغ وو، او دواړو ته منظوره وه. لیکن چه کله نکاح د ګواهانو په مخکښې ترلې کیده، نو د جینۍ پلار د مشرې نابالغې جینۍ نوم واخستلو. د هلک پلار هم د خپل مشر ځوی د پاره منظور کړه، ځکه چه هغه هم نابالغ وو، په دې خبره مونږ په بله ؤرځ خبر شو، اوس سوال دادې، چه ددې مشرې نابالغې جینۍ نکاح وشوه که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: میان اشتیاق احمد تله کنګ چکوال. ٢٢ شعبان ١٤٠٢هـ

﴿١﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ٢: ٢٩٠ کتاب النکاح)

﴿٢﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ٢: ٢٩٢ قبیل مطلب هل ینعقد النکاح بالالفاظ المصحفة)

﴿٣﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ١: ٢٧١ الباب الثانی فیما ینعقد به النکاح وما لا)

الجواب: د کومې جینۍ نوم چه اخستلې شوې دې. دهغې سره نکاح منعقد شوې ده. (هندیه ۱\۲۸۷) ﴿۱﴾ وهو الموفق

په نکاح کښې د جینۍ په ځائې د جینۍ د مور نوم اخستل

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د نکاح په وخت د جینۍ د نوم په ځائې د مور نوم اخستلې شوې دې. آیا دا نکاح صحیح شوه او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: سعدالله جلبئ صوابی ۲۳ ذی قعده ۱۳۹۴ھ

الجواب: بشرط صدق و ثبوت که ددې عقد نه مخکښې یا روستو په صحیح نوم سره نکاح اونه شی. نو دا عقد کالعدم او واجب الاعاده دې.

کما فی شرح التنویر : وکذا لو غلط فی اسم بنته (هامش ردالمحتار ۲ :۳۲۸)﴿۲﴾

قلت: والعقد علی ام المخطوبة لم یصح لعدم الاصالة ولا الوکالة ولعدم الاجازة. فافهم

په نکاح کښې ئې نیم نوم صحیح واخستلو او نیم نوم ئې غلط. ددې نکاح څه حکم دې؟

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د یوې جینۍ نیکه چه د نکاح دپاره وکیل وو. د نکاح کړې شوې جینۍ اصل نوم جمال بانو دې. او نیکه ئې واحد سړې دې. چه هغې ته جمال آراء وائي. او خپله جینۍ او مور او پلار ئې د جمال آراء د نوم نه انکار کوی. د نکاح په وخت

﴿۱﴾ وفی الهندیة: ولو کان لرجل بنتان کبریٰ اسمها عائشة وصغریٰ اسمهافاطمة واراد ان یزوج الکبریٰ وعقد باسم فاطمة ینعقد علی الصغریٰ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱ :۲۷۰ قبیل الباب الثانی فیما ینعقد به النکاح ومالا)

﴿۲﴾(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲ :۲۹۸ قبیل فصل فی المحرمات)

کښې ئې جمال آرا ، ؤلیکلو ، اوس دا نکاح به دوباره کیږی او که نه؟ او که ؤرومبې نکاح شرعا منعقد شوې نه وی نو ګناه د چا ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الاحد میان مردان ۲۴/۸/۱۹۷۲

الجواب: که دا جینئ د "جماله" په نوم سره مشهوره وی. او اختلاف په تتمه کښې وی. نو یقینی طور باندې د فساد نکاح فیصله کول صحیح نه دی. البته احتیاطا تجدید نکاح ضروری ده. او که دا جینئ د جمال بانو په نوم سره مشهوره وی. او نیکه ئې په غلط فهمئ کښې مبتلاء وی. نو اوله نکاح کالعدم ده، او دویمه نکاح ضروری ده. (لعدم رفع الجهالة)(۱) او د لاعلمی په وجه فساد سره ګناه نه کیږی. وهو الموفق

په لور سره د نیولې شوی جینئ دپاره د پلار د نوم مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زیب النساء لره د پیدائش نه لس ؤرځې پس چا واخستله. او هغه ئې ؤساتله. د جینئ د اصل پلار نوم اسلام او د مور نوم ئې خدیجه دې. د پالونکی نوم هاشم دې،

---

(۱) وفی الهندیة: جاریة سمیت فی صغرها باسم فلما کبرت سمیت باسم آخر قال تزوج باسمها الاخر اذا صارت معروفة باسمها الآخر والاصح عندی ان یجمع بین الاسمین کذافی الظهیریة رجل له بنت واحدة اسمها فاطمة قال لرجل زوجت منک ابنتی عائشة ولم تقع الاشارة الی شخصها ذکر فی فتاویٰ الفضلی انه لا ینعقد النکاح الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۷۰ قبیل الباب الثانی فیما ینعقد به النکاح ومالا)

وقال العلامة الافندی: وظاهره انها لو جرت المقدمات ای مقدمات الخطبة علی معینة وتمیزت عند الشهود ایضا یصح العقد وهی واقعة الفتویٰ لان المقصود نفی الجهالة وذلک حاصل بتعینها عند العاقدین والشهود وان لم یصرح باسمها کما اذا کانت احداهما متزوجة ویؤیده ماسیأتی من انها لو کانت غائبة وزوجها وکیلها فان عرفها الشهود علموا انه ارادها کفی ذکر اسمها والا لا بد من ذکر الاب والجد.

(ردالمحتار ۲: ۳۶۷ کتاب النکاح قوله ولا المنکوحة مجهولة)

چه کله جینۍ د شلو کالو شوه. نو د نکاح په وخت د اصل پلار نوم په ځاي د پالونکي نوم هاشم واخستلي شو. اوس سوال دادي، چه دا نکاح صحیح ده او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نور محمد گلبرگ نمبر ۲۰ پشاور ۲۸ شعبان ۱۴۰۸ھ

الجواب: که دا جینۍ په دي مجلس کښ موجوده نه وه، نو دا نکاح صحیح نه ده. ﴿۱﴾

کما فی فتاویٰ قاضی خان: امرأة وکلت رجلا بان یزوجها فزوجها وغلط فی اسم ابیها لا ینعقد النکاح اذا کانت غائبة (هامش الهندیة ۱: ۳۲۴)﴿۲﴾،﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾قال العلامة ابن عابدین: لو کانت غائبة وزوجها وکیلها فان عرفها الشهود علموا انه ارادها کفی ذکر اسمها والا لابد من ذکر الاب والجد. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۳۶۷ کتاب النکاح ولا المنکوحة مجهولة)

﴿۲﴾ (فتاویٰ قاضی خان علی هامش الهندیة ۱: ۳۲۴ الفصل الاول فیما یتعلق به انعقاد)

﴿۳﴾ په فتاوی دارالعلوم دیوبند کښ دی. **سوال**: د نکاح په وخت کښ عمرو د شرم په وجه د حبیبې د پلار نوم د بکر په ځائي زید ؤښودلو. حبیبه د نکاح په مجلس کښ حاضره نه وه، او ګواهانو کښ اکثرو خلقو ته علم وو، چه منکوحه د زید لور نه ده، بلکه د بکر لور ده. اوناکح ته مطلقا علم نه وو. څه حکم دي. نکاح جائز ده او که نه؟

الجواب: چونکه د شاهدانو په نزد حبیبه مجهوله نه ده، او د عمرو د علم سره حبیبې لره د زید لور ښودل د مجاز قرینه ده، ددې وجه نه نکاح صحیح شوه. لکه چه شامی کښ دی......د ولا المنکوحة په شرح کښې لیکلی دی:

فلو زوج بنته منه وله بنتان لا یصح الا اذا کانت احدهما متزوجة فینصرف الی الفارغة الخ وفی معناه ما اذا کانت احداهما محرمة علیه قلت وظاهره انها لو جرت مقدمات الخطبة علی معینة وتمیزت عند الشهود ایضا یصح العقد وهی واقعة الفتویٰ لان المقصود نفی الجهالة وذلک حاصل بتعینها عند العاقدین والشهود الخ. (فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ۷: ۱۱۶)

او په فتاوی دارالعلوم دیوبند کښ دی، چه د پیژندګلو ښځو د پلار نوم که بدل هم کړې شی، نو نکاح جائز ده.

سوال: د یوې جینۍ پلار مړ شو، د هغې مور د خپل خاوند حقیقی ورور سره نکاح وکړه. ددې جینۍ نکاح ددې د تره یعنی............ (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د کنډې ایجاب او قبول او شرط نه پوره کیدلو په وجه د انکار مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه هنده کنډه او د بچو مور ده، زید د هندې رور خالد ته ؤوئیل چه خپله خور ماته راکړه، خالد د هندې نه تپوس وکړو. هندې ؤوئیل چه زۀ به په دې شرط د زید سره

(بقیه حاشیه) ...میرنیزې پلار په اجازت سره وشوه، او د نکاح په وخت کښې د اصل پلار د نوم په ځائې د میرنزې پلار نوم واخستلې شو، پس په دې صورت کښې دا نکاح صحیح شوه او که نه؟

الجواب: ظاهره داده چه نکاح صحیح شوه. اگر چه د در مختار د یو عبارت نه داسې معلومیږی. چه داسې غلطۍ سره نکاح نه صحیح کیږی. هغه عبارت دادې

غلط وکیلها بالنکاح فی اسم ابیها بغیر حضورها لم یصح للجهالة الخ،

په دې باندې علامه شامی لیکلی دی:

قوله لم یصح لان الغائبة یشترط ذکر اسمها واسم ابیها وجدها وتقدم انه اذا عرفها الشهود یکفی ذکر اسمها فقط خلافا لابن الفضل وعند الخصاف یکفی مطلقا والظاهر انه فی مسئلتنا لا یصح عند الکل لان ذکر الاسم وحده لایصرفها عن المراد الی غیره بخلاف ذکر الاسم منسوبا الی اب آخر فان فاطمة بنت احمد لا تصدق علی فاطمة بنت محمد تامل وکذا یقال فیما لو غلط فی اسمها الخ.

لیکن ددې جواب دادې، چه اول خو د درمختار ددې قول "للجهالة" نه معلومیږی. چه علت د عدم جواز په دې غلطۍ کښې جهالت دې، چه په دې صورت کښې نشته، دویم د در مختار مسئله د غلطۍ په صورت کښې فرض کړې شوې ده، چه وکیل په غلطۍ سره نوم بدل کړې وی، او په دې مسئله کښې غلطې سره داسې نه دی شوې، بلکه د معروف او شهرت په وجه داسې کړې شوې دی، ځکه چه په عرف کښې د مور دویم خاوند ته پلار وئیلې کیږی، غرض دا چه کوم رفع دجهالت ده هغه دلته کښې حاصل ده، ځکه چه مطلب ددې نسبت دادې. چه فلانۍ جینۍ چه د فلانې په تربیت کښې ده. او فلانې هلک چه د فلانې سړې په تربیت کښې دې. ددوی عقد شوې دې. بلکه دا د حیرانتیا خبره نه ده، چه اصل پلار طرف ته نسبت کولو سره هغومره شهرت نه وی. کوم چه په دې نسبت کښې حاصل دې، او مقصود اصلی رفع د جهالت ده، لکه چه په شامی کښې د درمختار ددې قول. ولا المنکوحة مجهولة لاندې ئې لیکلی دی.

قلت وظاهره انها لوجرت المقدمات علی معینة وتمیزت عند الشهود ایضا یصح العقد وهی واقعة الفتویٰ ......

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

وادهٔ کوم، چه زما ماشومانو لونړو لره زما د خاوند رور ما سره زید کره پریږدی، زید ؤوئیل چه دا اجازت ما اخستلې دې. اوس د خالد او زید په مینځ کښ ایجاب او قبول ؤشو. زید یوه جوړه جامې هندې ته ورکړې، او هندې هغه واغوستلې، څو هفتې پس د وادهٔ تیارې شروع شوې. چه اچانک د خاوند ورور راغلو او د هندې نه ئې ماشومان بوتلل. او وې وئیل چه نه زهٔ د خپل ورور یتیمان بچی د زید سره پریږدم، او نه ما زید ته داسې اجازت ورکړې دې، هندې چه کله دا حالت ؤلیدو نو د زید جامې ئې ؤویستلې. او وې وئیل چه اوس زهٔ د زید سره وادهٔ نه کوم، ځکه چه شرط پوره نه شو، اوس زید وائي چه هنده زما په نکاح کښ ده. ایجاب او قبول شوې دې، حالانکه خپله د زید او خالد په عرف اورواج کښ داسې قسمه ایجاب او قبول ته نکاح نه وئیلې کیږی. اوس که خدائي مه کړه دې رسمی ایجاب او قبول نه پس که خاطب په دې مخطوبې بد نظر سره لاس واچوی، نو معامله به قتل او قتال ته ؤرسی. اوس سوال دادې. چه آیا هنده آزاده ده او که د زید په نکاح کښ ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: احمدمیمن دارالتوحیدشهداد پورسانګهړ ١٠ربیع الثانی ١٣٩٢هـ

الجواب: که دا ایجاب او قبول د دوؤ سړو یا یو سړي او دوؤ ښځو په مخامخ شوې وی، نو دا معامله دنکاح شرعی ده. خطبه نه ده.

فی الدرالمختار: وینعقد ملتبسا بایجاب من احدهما وقبول الخ وفیه ایضا وما یصح ولا یبطل بالشرط الفاسد لعدم المعاوضة المالیة القرض والهبة والصدقة والنکاح الخ. وهوالموفق

(بقیه حاشیه)لان المقصود نفی الجهالة وذلک حاصل بتعینها عند العاقدین والشهود وان لم یصرح باسمها کما اذا کانت احداهما متزوجة ویؤیده ماسیأتی من انها لو کانت غائبة وزوجها وکیلها فان عرفها الشهود وعلمه انه ارادها کفی ذکر اسمها والا لابد من ذکر الاب والجد ایضا الخ

دفتاوی فریدیه اوفتاوی دیوبند په دې فتاوو کښ په ظاهره تعارض معلومیږی. لیکن په واقع کښ نشته. ځکه چه دفتاوی فریدیه فتوی محموله ده په مجهوله باندې. او د فتاوی دیوبندفتوی محمول ده په معروفه اومشهوره او پیژندلې شوې باندې (سیف الله حقانی)

د ښځې دا قول چه زهٔ طلاقه کړې شوې یم.

باندې اعتماد کول او نکاح ورسره کول

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یوې منکوحې ښځې یو سړې ته ؤوئیل چه زهٔ طلاقه کړې شوې یم. او اول خاوند ماته طلاق راکړې دې، آیا د ښځې په دې زبانې وینا سره هغې سره نکاح صحیح ده؟ آیا په دې کښې مولوی صاحب نکاح خوان او ګواهان یو شان مجرمان دی،؟ دې خلقو سره په صف کښې د مونځ کولو څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا سید محمد صابر شاه ضلع بنون ۲۰/۱/۱۹۶۹

الجواب: چونکه نکاح خوان او ګواهانو د ښځې په وینا اعتماد کړې دې. او په قصد سره ئې دا نکاح او ګواهان کیدل نه دی کړې. لهذا دا مولوی صاحب او ګواهان مجرمان نه دی. بیشکه دا ناکح مجرم دې. که دې سره ئې په قصد سره نکاح کړې وی. وفی الهداية وكذا لوقالت لرجل طلقنى زوجى وانقضت عدتى فلا باس ان يتزوجها﴿۱﴾. او یو مسلمان لره د مونځ او جمات نه منع کول جائز نه دی. بدليل قصة الثلاثة الذين خلفوا﴿۲﴾. دهغوی سره په صف کښې اودریدل جائز دی. وهو الموفق

﴿۱﴾ (هداية ۴: ۴۶۹ كتاب الكراهية فصل فى البيع)

﴿۲﴾ قال كعب بن مالك...... ونهى رسول الله ﷺ المسلمين عن كلامنا ايها الثلاثة من بين من تخلف عنه فاجتنبنا الناس وتغيروالنا حتى تنكرت فى نفسى الارض فما هى التى اعرف فلبثنا على ذلك خمسين ليلة فاما صاحباى فاستكانا وقعدا فى بيوتهما يبكيان واما انا فكنت اشب القوم واجلدهم فكنت اخرج فاشهد الصلوٰة مع المسلمين واطوف فى الاسواق ولا يكلمنى احد واتى رسول الله ﷺ فاسلم عليه وهو فى مجلسه بعد الصلوٰة فاقول فى نفسى هل حرك شفتيه برد السلام على ام لا ثم اصلى قريبا منه فاسارقه النظر فاذا اقبلت على صلاتى اقبل الى واذا التفت نحوه اعرض عنى الخ.

(صحيح البخارى ۲: ۶۳۵ باب حديث كعب بن مالك كتاب المغازى)

د وادهٔ کولو د پاره د پلار نه د کور اخستلو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه مونږ څلور رونړه يو، والدين هم ژوندی دی، د درې رونړو ودونه شوې دی، زه د ټولو نه وړوکې او ناوادهٔ کړې يم، اوس زهٔ وايم، چه زما وادهٔ وکړئ او کور کښې چه مې څومره حصه کيږی، راکړئ. که تاسو زما وادهٔ نه کوئ، نو ټول کور ماته راکړئ. او والدصاحب کور خرڅول غواړی، زما د پاره څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد رحيم کلاډير سوات

الجواب: د ستا په والدينو او رونړو باندې ستا د وادهٔ هيڅ حق نشته، او نه تهٔ د يو څيز خرڅولو او اخستلو نه پلار منع کولې شې، هغه مالک دې. البته که والد وغيره د احسان او مروت په وجه څه وکړی، نو منع نه دی(١). وهو الموفق

يو ځائي کښې خطبه منظورولو نه پس بيا بل ځائي کښې د ورکولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين شرع متين دې مسئلې باره کښې چه زيد د خپلې لور رشته اول په زبانی وعدې سره يو کس ته ورکړه. او دهغې نه پس ئې بل ځائي کښې په پوره شرطونو سره د شريعت د حکم مطابق وعده وکړه. او موجوده جرګې او جينۍ په خپله پلار ته د قرآن مجيد واسطه ورکړه، چه زما رشته هم دلته ورکړه، او نقد روپۍ ئې هم واخستلې او وعده ئې وکړه، چه

---

(١) يدل عليه مافی الدر المختار قال العلامة الحصكفی: ولا يطالب الاب بمهر ابنه الصغير الفقير اما الغنی فيطالب ابوه بالدفع من مال ابنه لامن مال نفسه اذا زوجه امرأة الا اذا ضمنه على المعقد كما فی النفقة فانه لا يؤخذ بها الا اذا ضـ

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ٢: ٣٨٧ قبيل مطلب فی منع الزوجة نفسها)

فلانئ ورځ به رشته درکړو ، مونږ خلق دهغې ورځې په انتظار کښې وو ، چه هغه سمدستې دریم ځائې کښې رشته ورکړه. اوس ددې سړې په شریعت کښې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی : سید صابر حسین کوهاله ٣١٦١١٩٧٥

الجواب: بشرط صدق و ثبوت دا سړې زید د حرامو د ارتکاب په وجه د تعزیر لائق دې.

کما فی الخیریة علی هامش تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ١ : ٣١ وکما تحرم الخطبة تحرم اجابتها لانه اعانة علی المعصیة فیعزر المجیب الیها القادر علی المنع ﴿١﴾. وهوالموفق

بعد البلوغ د نکاح د خطبې فسخ

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه دیوې نابالغې جینئ د نکاح خطبه شوې وه، آیا د بلوغ نه پس هغې ته د فسخ حق حاصل دې؟ بینوا توجروا

المستفتی : مولانا محمد سلیمان مظفر آباد

الجواب: که د دوؤ ګواهانو په مخکښې باقاعده ایجاب او قبول شوې نه وی، نو دا معامله د خطبې ده، نکاح نه ده﴿٢﴾، او دا جینئ هرکله چه د خیار بلوغ

﴿١﴾ قال العلامة خیر الدین المنیف: سئل فی رجل خطب من آخر بنته البالغة العاقلة وسمی المهر وقبل الاب ورکن قلبها الی الخاطب واحضر المهر ومابقی الا العقد فرجع الاب لطرو خاطب عالم بخطبة الاول فما الحکم الشرعی فی ذلک، اجاب المصرح فی کتب الحنفیه وغیرهم حرمة الخطبة علی خطبة الغیر قال فی الذخیرة کما نهی النبی ﷺ عن الاستیام علی سوم الغیر نهی عن الخطبة علی خطبة الغیر وان من ارتکب محرما لم یرد فیه حد مقدر یعزرو کما تحرم الخطبة الخ.

(الفتاویٰ الخیریة علی هامش تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ١ : ٣١ کتاب النکاح)

﴿٢﴾ قال الفقیه ابو اللیث السمرقندی: ورکن (النکاح) الایجاب والقبول وحکمه الاثر الثابت بالعقد وانما حضور الشاهد عند العقد وهو شرط الصحة. (فتاویٰ النوازل ١٢٠ کتاب النکاح)

په وجه نکاح فسخ کولې شی﴿١﴾ نو خطبه په طریقه اولی سره فسخ کولې شی، پس داجینۍ په خپله مرضۍ سره بل ځائي کښې واده کولې شی وهو الموفق

د بالغې جینۍ یو ځائي کښې مقرر شوې کوېژدن نه انکار او بل ځائي کښې د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زۀ پیغله جینۍ یم، په ماشوموالی کښې والدینو په یو ځائي کښې د رشتې وعده کړې وه، او اوس زۀ بالغه شوې یم، او په پوره عقل سره سوچ کولو نه پس پوهه شوم چه کوم ځائي زما والدین زما رشته کول غواړی، هلته کښې مادپاره ژوند تیرول ګران دی، ددې وجه نه زۀ په خپله مرضۍ سره واده کول غواړم، او دهغې مقرر شوې رشتې نه، چه نکاح نه ده شوې صرف وعده شوې ده، زۀ انکاری یم، او حالات دومره خراب دی، چه که زما رشته هلته وکړې شوه، نو کیدې شی چه زۀ خودکشی وکړم، چه حرام مرګ دې، اوس د شریعت مطابق ددې مخکښنۍ رشتې نه زما انکار صحیح جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: ن. ت. ج. بکوټ. ایبټ آباد ۳/۵/۱۹۷۳

الجواب: که ستا والدینو صرف وعده کړې وی، نکاح ئې نه وی کړې، نو تۀ بل ځائي کښې نکاح کولې شې

فی الهندیة ۱: ۳۰۵ ولایجوز نکاح احد علی بالغة صحیحة العقل من اب اوسلطان بغیر اذنها بکرا کانت او ثیبا فان فعل ذلک فالنکاح موقوف علی اجازتها﴿۲﴾.

وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: ولهما خیار الفسخ بالبلوغ فی غیر الاب والجد بشرط [illegible]ضاء ای للصغیر والصغیرة اذا بلغا وقد زوجا ان یفسخا عقد النکاح الصادر من ولی غیر اب [illegible] شرط قضاء القاضی بالفرقة.

(البحر الرائق ۳: ۱۲۰ باب الاولیاء والاکفاء)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۷ الباب الرابع فی الاولیاء)

د مجبورئ نه بغیر د خطبې وعده نه پوره کولو باندې ګناه لازم راځی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یو سړي خپله لورد شهباز د ځوی دپاره مقرر کړه. متهائي هم تقسیم کړې شو. عام خلق هم خبرشو. چه فلاني خپله لور فلانې ته ورکړه. لیکن نکاح ؤنه تړلې شوه. اوس هغه سړې د لور ورکولو نه انکاری دې. شرعا څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: زیارت ګل کتوزئي شبقدر پشاور ۱۸ربیع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: دا معامله د خطبې ده د نکاح نه ده. لعدم تحقق الایجاب والقبول فی حضور الشهداء ظاهرا﴿۱﴾. پس دا سړې د مجبورئ په حالت کښې وعده نه پوره کولو سره ګناهګار نه دې. او بغیر د مجبورئ نه ګناه ګار دې﴿۲﴾.

ویدل علی علم کون الخطبة نکاحا ما قال القاری ایضا: ....

﴿۱﴾ قال الامام شمس الدین محمد الخراسانی القهستانی: النکاح ینعقد بایجاب...... وقبول...... لفظهما ماض...... او امر...... وماض ...... وشرط لصحة النکاح سماع کل منهما ای المتعاقدین لفظ الآخر وشرط ایضا حضور شاهدین حرین عند العقد الخ.

(جامع الرموز ۱ :۳۳٦ کتاب النکاح)

﴿۲﴾ قال الشیخ العلامة زینة المحدثین مولانا نصیر الدین الغرغوشتوی: الوعد الاخبار بایصال الخیر فی المستقبل فاذا اخبر انسان بانه یهب احدا او یتصدق علیه او یکرمه او غیر ذلک فهل یجب الوفاء به فیه اختلاف قال طائفة قلیلة یجب الوفاء بالوعد استدلالا بظاهر الحدیث وذهب الجمهور منهم ابوحنیفة والشافعی الی انه یستحب الوفاء بالوعد استحبابا مؤکدا ویکره خلافه کراهة تنزیهیة لا تحریم ویحمل الحدیث عندهم علی العزم علی الاخلاف حال الوعد فانه لا شک فی حرمته...... اقول ویؤیده ایضا حدیث زید بن ارقم عن النبی ﷺ قال اذا وعد الرجل اخاه ومن نیته ان یفی له فلم یف ولم یجئ للمیعاد فلا اثم علیه رواه ابوداؤد والترمذی.

(حاشیة الغورغشتویة علی المشکوٰة ۱ :۱۸ باب الکبائر وعلامات النفاق)

وهو ما نصه لكن ان تزوج الثاني تلك المرأة بغير اذن الاول صح النكاح ولكن يأثم. (مرقاة ٢ : ٢١١) ﴿١﴾. وهو الموفق

د کوږدن نه پس انکار د وعدې مخالفت دې

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید او عمرو د نابالغه لونړو رشتې د یو بل خامنو ته د ورکولو وعده او اقرار کړې وو، اوس زید دخپلې وعدې نه انکاری دې، او رشته نه ورکوی، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید اعظم کوهاله مری ١٠ ذی قعده ١٣٩٦ھ.

الجواب: دا سړې د وعدې مخالفت کوی، او که معذور شرعی نه وی، نو په دهٔ کښې شعبه د نفاق موجوده ده﴿٢﴾ کما فی الحدیث اذا وعد اخلف﴿٣﴾ وهو الموفق

د ضرورت په وجه کوږدن ماتولو سره ګناه نه راځی

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د یوې جینۍ کوږدن دوه کاله مخکښې دیو هلک سره وشوه. څو ځله د جینۍ والدینو

﴿١﴾ (مرقاة المفاتيح شرح المشكواة ٦ : ٢١١ باب اعلان النكاح الفصل الاول)

﴿٢﴾قال العلامة المحدث امين الله فى الارض مولانا نصير الدين الغورغشتوى: ان الوفاء بالوعد ليس بواجب شرعى بل هو من مكارم الاخلاق بعد ان كان بنية الوفاء واما جعل الخلف فى الوعد من علامات النفاق كما مر فمعناه الوعد على نية الخلف وقيل الخلف فى الوعد من غير مانع حرام وهو المراد هنا وكان الوفاء بالوعد مأموراً به فى الشرائع السابقة ايضا. (حاشية غورغشتوية على المشكوة ٢ : ٢١٦ باب الوعد الفصل الاول)

﴿٣﴾ عن ابى هريرة رضى الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: آية المنافق ثلاث، اذا حدث كذب واذا وعد اخلف واذا اؤتمن خان، رواه البخارى (٣٣) ومسلم (الايمان/٥٩) وغيرهما. (بلوغ المرام ١ : ٣٨٥ باب الترهيب من مساوئ الاخلاق)

هغوی ته ؤوئیل چه وادهٔ وکړئ. لیکن اوسه پورې ئې ټال مټول کوؤ، اوس هغه هلک یوه رشته داره جینۍ په بهانه ؤتښتوله. او هغه جینۍ وادهٔ کړې هم ده،ددې نه علاوه دا هلک یوڅو میاشتې مخکښې راغلې وو ،او زما ښځې ته ئې وئیلې وو چه زما مور او پلار په دې کویژدن خوشاله نه دی. لهذا زما د طرف نه دا جینۍ آزاده ده، لیکن لیکلې ئې رانکړل. اوس زما لور بالغه او تعلیم یافته ده،ددې وجهې نه دهغې په کوربانډې کښینول مناسب نه معلومیږی او اوس دا جینۍ دهغې هلک سره وادهٔ کولو نه هم انکار کوی، اوس سوال دادې، چه هغه هلک پټ دې، او دهغه مور او خویندې وائي، چه کله هغه راشی نوفیصله به کیږی. اوس زمونږ دپاره څه لاره ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد زرین نوشهره

الجواب: دا خبره دې واضحه وی، چه کویژدن کښې د ګواهانو په مخکښې ایجاب او قبول نه وی شوې، نو دا نکاح نه ده، داسې ښځه آزاده ده.

لان الخطبة لیس بنکاح لعدم وجود الرکن والشرط﴿١﴾ وکما فی المرقاة ٥ ۲ فی حدیث لا یخطب الرجل علی خطبة اخیه لکن ان تزوج الثانی تلک المرأة بغیر اذن الاول صح النکاح ولکن یأثم انتهیٰ﴿٢﴾، قلت ولا اثم عند تحقیق الضرورة التی جاز عندها تطلیق الحاکم ایاها. وهوالموفق

که خطبه کونکی انکار وکړی، نو بل ځائې کښې په نکاح سره ورکولو کښې څه کراهت نشته

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه یوسړې دخپل

﴿١﴾ وفی الهندیة: واما رکن (النکاح) فالایجاب والقبول کذا فی الکافی...... واما شروطه فمنها الشهادة قال عامة العلماء انها شرط جواز النکاح هکذا فی البدائع.
(فتاویٰ عالمگیریه ١ :٢٦٧ کتاب النکاح الباب الاول)

﴿٢﴾ (مرقاة المفاتیح شرح المشکوٰة ٦: ٢١١ باب اعلان النکاح والخطبة والشرط)

ځوی د پاره د نکاح باره کښې صرف خبرې او وعده وکړه. باقاعده نکاح ئې نه وه کړې. بیا هغه سړي انکار وکړو. چه مونږ بل ځائي کښې نکاح کوؤ. آیا اوس دا جینۍ بل ځائي کښې نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حفیظ الله کمین وزیرستان ۲۶/۱۱/۱۹۷۲

الجواب: داخبره دې واضحه وی. چه دې قسمه معاملې ته خطبه وئیلې شی، دا نکاح نه ده. نکاح بغیر د ایجاب او قبول او ګواهانو نه منعقد کیږی نه. فی تنقیح الفتاویٰ ۱: ۳۱ لا تکون الخطبة واقعة موقع النکاح اصلا﴿۱﴾ وفی المرقاة ۶: ۲۱۱ لکن ان تزوج الثانی تلک المرأة بغیر اذن الاول صح النکاح ولکن یأثم انتهیٰ﴿۲﴾ قلت ولا اثم فی هذه الصورة المسئولة لوجود الترک وقال النبی ﷺ لا یخطب علی خطبة اخیه حتی ینکح او یترک﴿۳﴾

پس بهرحال جینۍ بل ځائي کښې نکاح کولې شی. وهو الموفق

د خطبې د وصیت خلاف ورزی او بل ځائي کښې نکاح

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه زید د مرګ په وخت کښې د خپلې نابالغې لور متعلق د ماشومې نیکه ته وصیت وکړو، چه زۀ خپله لور د عمرو ځوی ته ورکوم، په دې کښې ستا هیڅ دخل نشته، اوس د جینۍ مور جینۍ لره بل ځائي ته بوتله. او هلته کښې د دې جینۍ نکاح بل چاسره کوی، او جینۍ لا نابالغه ده؟ د دې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: راجه محمد یوسف سبزی منډی کیملپور ۱۵/۷/۱۹۷۲

﴿۱﴾(تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ۱: ۳۱ قبیل فوائد ذکرها المؤلف مفرقة)

﴿۲﴾ (مرقاة المفاتیح شرح المشکوٰة ۶: ۲۱۱ باب اعلان النکاح الفصل الاول)

﴿۳﴾ (مشکواة المصابیح ۲: ۲۷۱ کتاب النکاح باب اعلان النکاح)

الجواب: په دې صورت کښې ایجاب او قبول نشته(۱). لهذا دې جینی لره بل ځائي په نکاح سره ورکول صحیح دی. البته بهتره داده چه وضیت پوره کړې شی. وهو الموفق

د ټیلی فون په ذریعې د نکاح کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه نن صبا خلق د ټیلی فون په ذریعې نکاح کوی. آیا دا جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی رشید الدین واه کینټ ۳۰/۷/۱۹۷۸

الجواب: کوم سړې چه د ټیلی فون په ذریعې سره نکاح کوی. مثلا هغه په لاهور کښې وی، او ښځه په لندن کښې وی، نودا سړې دې هغې ښځې یا دهغې ولی ته د ټیلی فون په ذریعه وؤائي. چه خپلې لور سره زما نکاح ؤتړه، نو هغه دې د ګواهانو په مخامخ دا ؤوائي. چه فلانې د ټیلی فون په ذریعې دا پیغام راکړې دې، چه زما د فلانۍ سره نکاح ؤتړه. نو ما فلانۍ د فلانې په نکاح کښې ورکړه. که دا ولی (پلار) لاهور والا ته دا کلام د ټیلې فون په ذریعه واؤروی، او که نه اوروی. نکاح شوې ده. (ماخوذ از فتح القدیر بحواله شامی ۲\۳۶۴)(۲) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة علاء الدین السمرقندی: واما(النکاح) فی الشرع فعبارة عن وجود رکن العقد مع شروطه اما رکنه فهو الایجاب والقبول من الزوجین وهما لفظان یعبر بهما عن الماضی او یعبر باحدهما عن الماضی والاخر عن المستقبل.

(تحفة الفقهاء ۲: ١٧٦ کتاب النکاح)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: (قوله بل غائب) الظاهر ان المراد به الغائب عن المجلس وانْ کان حاضرا فی البلد......وصورته ان یکتب الیها یخطبها فاذا بلغها الکتاب احضرت الشهود وقرأته علیهم وقالت زوجت نفسی منه او تقول ان فلانا کتب الی یخطبنی فاشهدوا انی زوجت نفسی منه اما لو لم تقل بحضرتهم سوی زوجت نفسی من فلان لا ینعقد لان سماع الشطرین شرط صحة النکاح وباسماعهم الکتاب...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د خط او کتابت په ذریعې د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښې چه سړې په انګلستان کښې دې، او دهغه چنغله په پاکستان کښې ده، نو نکاح څنګه کول پکار ده، ددې قسم یوه مسئله په ماهنامه طیبه سیالکوټ فروری ۱۹۵۲ص ۳۱ په آخر کښې د سوال او جواب په شکل کښې درج ده، سوال دادې، چه هلک په برطانیه کښې دې، اوجینۍ دلته، آیا د خط او کتابت په ذریعې نکاح کیدې شي؟ جواب دادې، کیدې شی، په دې طریقه چه جینۍ په خپله یا دهغې په خوښه دهغې وکیل هلک ته ؤلیکی چه فلانۍ جینۍ مې تالره په نکاح درکړه، اوهلک دې خط لره د ګواهانو په مخکښې ؤلولی، اوبیا دهغې ګواهانو په مخکښې قبول اوکړی، ینعقد بکتابه... غائب شرط اعلام الشهود کما فی الکتاب (درمختار ۱۸۰) درخواست دې، چه دا جواب سره ددې مکمل عبارت اود صحیح ترجمې سره د تصدیق شده مهر نه راؤلیږئ؟ ډیره مهربانی به وی.

المستفتی: شیر محمد قریشی کهوټه راولپنډی. ۱۲/۴/۱۹۷۲

الجواب: مکمل عبارت دادې، ولا بکتابه حاضر بل غائب بشرط اعلام الشهود بما فی الکتاب مالم یکن بلفظ الامر فیتولی الطرفین فتح (هامش ردالمحتار ۲:۳۶٤)(۱) یعنی په مجلس کښې د حاضر سړي نکاح د خط او کتابت په ذریعې سره صحیح نه ده، بلکه صرف د غائب سړی نکاح د خط او کتابت په

(بقیه حاشیه) او التعبیر عنه منها قد سمعوا الشطرین بخلاف ما اذا انتفیا قال فی المصفی هذا ای الخلاف اذا کان الکتاب بلفظ التزوج اما اذا کان بلفظ الامر کقوله زوجی نفسک منی لا یشترط اعلامها الشهود بما فی الکتاب لانها تتولی طرفی العقد بحکم الوکالة ونقله عن الکامل وما نقله من نفی الخلاف فی صورة الامر لا شبهة فیه علی قول المصنف والمحققین اما علی قول من جعل لفظة الامر ایجابا کقاضی خان علی ما نقلناه عنه فیجب اعلامها ایاهم ما فی الکتاب. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۸۸ مطلب التزوج بارسال کتاب)

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۲۸۸ کتاب النکاح)

ذریعې صحیح ده، په شرط ددې چه مرسل الیه ګواهانو لره د خط په مضمون باندې خبر کړی، لیکن که مرسل په خط کښ د امر صیغه ؤلیکله، مثلا زما نکاح د خپل ځان سره منعقد کړه، نو دې مضمون نه ګواهانو لره خبرول ضروری نه دی، بلکه دومره کافی ده، چه د ګواهانو په مخکښ ؤوائي، چه ما مثلا فلانې په نکاح کښ قبوله کړه. وهو الموفق

د ؤړک شوی سړی د کویژدن کړې جینۍ د نکاح حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین شرع متین دې مسئلې باره کښ چه د زید د لور د عمرو د ځوی سره کویژدن شوې وه، د کویژدن په څو شپو کښ د رواج مطابق خلق جمع شوې وو، خوراک وغیره تقسیم شوې وو، لیکن د نکاح خطبه نه وه لوستې شوې، اوس د عمروځوی د دولسو کالونه ؤرک دې، د ډیر کوششونو نه پس ئې هم پته ؤنه لګیده. اوس د زید لور بالغه شوې ده،آیا هغه د بل سړې په نکاح کښ ورکولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مسافر شاه کتوزئي چارسده. ٢٤/٨/١٩٧٧

الجواب: داخبره دې واضحه وی. چه خطبه "کویژدن" نکاح نه ده، لعدم الرکن والشرط ویدل علیه ما فی المرقاة ٦\٢١١، لکن ان تزوج الثانی تلک المراة بغیر اذن الاول صح النکاح ولکن یاثم(٢). پس په دې صورت کښ ددې جینۍ بل ځائي کښ نکاح کول جائز دی، او نافذ دی،او ګناه په کښ هم نشته،ځکه چه په داسې صورت کښ چه منکوحې دپاره تنسیخ نکاح جائز وی.نود مخطبې دپاره به بل ځائي کښ نکاح کول په طریقه اولی جائزوی. وهو الموفق

﴿١﴾ قال العلامة المرغینانی: النکاح ینعقد بالایجاب والقبول...... ولا ینعقد نکاح المسلمین الا بحضور شاهدین حرین عاقلین...... ان الشهادة شرط فی باب النکاح لقوله علیه السلام لانکاح الا بشهود. (هدایه ٢: ٣٠٥،٣٠٦ کتاب النکاح)

﴿٢﴾ (مرقاة المفاتیح شرح المشکواة ٦: ٢١١ باب اعلان النکاح الفصل الاول)

په صلح کښې رشته ورکولو کښې د ایجاب او قبول او خطبې مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید او سلمان قریبی رشته دار دی، په هغوی کښې څه جګړه وه، او خفګان سخت شوې وو، زید د سلمان خاندان والو ته ؤوئیل چه مونږ صلح کول غواړو، او رشته هم، نو زید یوه جرګه د حیات نور په مشری کښې واستوله، زید د خپلې لور ګل مکئی چه نابالغه وه، دهغې وکیل ئې حیات نور مقرر کړو، حیات نور ؤوئیل چه که ماله مختار او وکیل جوړوې، نو زۀ دا رشته د سلمان ورور لقمان دپاره اخلم، ځکه چه هغه ستا نه زیات خفه دې، زید ؤوئیل چه زما دطرف نه تاته مکمل اختیار دې، نو زید درې ځله اختیار ورکړو، یعنی دا ایجاب او قبول درې ځله ؤشو، اوس سوال دادې، چه دې درې ځله ایجاب او قبول سره ددې جینۍ نکاح د لقمان سره ؤشوه او که نه؟ او که بل ځائې کښې دا رشته ورکړې شی، نو دا نکاح به منعقد وی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالحئ بټل هزاره ۱۲ اپریل ۱۹۸۵

الجواب: دا درې ځله ایجاب او قبول د توکیل دپاره شوې دې، ددې نه د حیات نور وکیل کیدل ثابتیږی، او په کوم ایجاب او قبول سره چه نکاح منعقد کیږی، په دې کښې دهغې هیڅ ذکر لیکلې شوې نه دې، لهذا دا معامله د خطبې ده د نکاح نه ده، پس بل ځائې کښې ددې جینۍ نکاح سره د کراهیت نه جائز ده.

کما فی المرقاة ٦: ٢١١ لکن ان تزوج الثانی تلک المرأة بغیر اذن الاول صح النکاح ولکن یأثم﴿١﴾. وهوالموفق

آیا په رسم د سوره کښې جینۍ ورکولو سره نکاح منعقد کیږی؟

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه بعضې علماء او د قوم

﴿١﴾ (مرقاة المفاتیح شرح المشکوٰة ٢: ٢١١ باب اعلان النکاح الفصل الثانی)

مشران د دشمنانو په مینځ کښې صلح کوی. مثلا چرته قتل شوې وی، که په قصد سره وی، او که په خطاء سره. نو په صلح کښې د قاتل لور یا خور، که لویه وی او که وړوکې، د مقتول په خاندان کښې چاته په نکاح سره ورکوی. دې دپاره چه رشته داری قائمه شی او دزړۀ نه صلح وشی. دې ته رسم سوره وائي، په دې رسم کښې نکاح منعقد کیږی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم...... ۳۰ صفر ۱۴۰۲ھ

جواب: لا ضیر فی هذا النوع من النکاح لان سد باب الفتنة مصلحة عظیمة﴿۱﴾ ولیس هذا نکاح الشغار لوجود الامهارفیه دون نکاح الشغار ولان نکاح الشغار منهی مادام کان شغاراوالامر ان نکاح الشغار یلزم فیه مهر المثل فینقلب الی النکاح الشرعی﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ د سورې په رسم کښې دوه خبرې عموما پیښیږی، یو هغه کوم چه په سوال کښې ذکرده، چه بیا د زړۀ مینه او رشته داری قائمه شی او دشمنې ختمه شی.او د نزدې رشته دارو په شان ؤسیږی. او دویمه خبره داچه په بعضو علاقو کښې د سورې په شکل کښې انتقام ددې مظلومې جینۍ نه اخستلې کیږی.اوهغې سره د څناورو نه بد تره رویه ساتلې شی، پس په کومو علاقو کښې چه د سورې نه مصلحت او صلح صفائي حاصلیږی.نوبیا دا لاباس به ده.اودویم صورت کښې چه جینۍ نه د دشمنۍ انتقام اخستلې شی.او جینۍ لره په اور کښې اچوی اوخپله آرام سره ژوند تیروی،نوبیا دا رسم سوره د ظلم یو صورت دې.اوجائز نه ده.او د نکاح چه کومه معامله ده. که د نکاح ټولې شرعې تقاضې پوره شوې وی، نو په دواړو صورتونو کښې نکاح بهرحال جائز ده. البته په عاقله بالغه باندې جبر دنکاح نشې کولې.................. (از مرتب)

﴿۲﴾ قال العلامه الحصکفی: ووجب مهر المثل فی الشغار ان یزوجه بنته علی ان یزوجه الآخر بنته او اخته مثلا معاوضة بالعقدین وهو منهی عنه لخلوه عن المهر فاوجبنا فیه مهر المثل فلم یبق شغاراً.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳٦۱ مطلب نکاح الشغار)

د رخصتی نه پس د خاوند په کور کښ د نکاح تړلو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه زمونږ په علاقه کښې يو خاصه قبيله د وادۀ په موقع د خپلو جينکو نکاح رخصتی نه پس د خاوند په کور کښې تړی، دا نکاح جائز ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: مولوی عبد الرحمٰن

خطيب کوټ نجيب الله هزاره ۱۳ ربيع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: د رخصتی نه پس د خاوند په کورنکاح تړل خلاف سنت، خلاف تعامل سلف او خلاف تعامل امت دی، البته ممنوع يا حرام نه دی. ﴿۱﴾ وهو الموفق

څه موده تيريدو نه پس د تجديد نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه آيا په کتابونو کښې دا مسئله موجوده ده، چه څه موده تيريدو نه پس تجديد نکاح کول پکاردی، بنده سره اوس دا فکرملګرې شوې دې، چه اوسه پورې ما دا کارنه دې کړې، لهذا د مسئلې وضاحت ؤفرمايئ؟ بينوا توجروا

المستفتی: امان الله

الجواب: تجديد نکاح څه ضروری کار نه دې، البته مستحب دې.

كمافی ردالمحتار ۱: ۳۹ والاحتياط ان يجدد الجاهل ايمانه كل يوم ويجدد نكاح امرء ته عند شاهدين فی كل شهر مرة او مرتين﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ يدل عليه ما فی الدر المختار: ولذا استحسنوا التجديد عند الزفاف.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۵ باب الولی)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۱: ۳۲ قبيل مطلب فی فرض الكفاية وفرض العين)

....

هره میاشت تجدید نکاح او په عام سړي باندې د تجدید کولو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه د دوو ګواهانو په موجودګئ کښې يو عام سړې د تجديد نکاح دپاره په خاوند او ښځې ايجاب او قبول کوی، آيا دا صحيح ده، او په شريعت کښې څو ورځې پس د تجديد نکاح ګنجائش دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: صالح مسعود اسلام آباد سکيټريټ ۱۹ رمضان ۱۴۰۹ھ

الجواب: دا تجديد صحيح او د شريعت مطابق دې، اوتجديد نکاح هره مياشت يا نيمه مياشت پس جائز ده.

كما فی ردالمحتار ۱: ۳۹ ويجدد نكاح امرءته عند شاهدين فی كل شهر مرة او مرتين اذا لخطأ وان لم يصدر من الرجل فهو من النساء كثير﴿۱﴾. وهو الموفق

د معشوقې سره وادۀ نه کيدلو په وجه په آخرت کښې د ملاويدو دعا کول

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يو سړې د ترۀ لور سره محبت کوی، اوهغه ددۀ معشوقه ده، ليکن د کوششونو باوجود نکاح ؤنشوه، اوس که زيد دا دعا کوی، چه په آخرت کښې ماته دا د ترۀ لور ملاؤ شی، نو ددې دعا په غوختلو هغه ګناهګار دې او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبد الرحمٰن نوشهره. ۲۹/۱۲/۱۹۸۵

الجواب: دا سوال نه مطلوب شرعی دې او نه ممنوع شرعی دې، دمسلمان دپاره بالکل دا مناسب نه ده، چه د حالت نزع، عذاب قبر. عذاب حشر او عذاب جهنم نه غافله شی، او د نفس د خواهشاتو آرزومند شی﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۱، ۳۲ قبل مطلب فی فرض الكفاية وفرض العين)

﴿۲﴾ قال الله تبارک وتعالىٰ: من كان يريد حرث الآخرة نزد له فی حرثه ومن كان يريد حرث الدنيا نؤته منها وماله فی الآخرة من نصيب.

(سورة الشورىٰ آيت: ۲۰ پاره: ۲۵)

د حضرت آدم عليه السلام او حضرت حواء د نکاح مهر او د ګواهانو تحقیق

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د حضرت آدم عليه السلام نکاح په کوم ځائي کښې چا کړې وه. او ګواهان څوک جوړ شوې وو، او مهر څه مقرر شوې وو؟ بینوا توجروا

المستفتی: فریق الله صالح

الجواب: (۱) ددې متعلق په وحی (قران و حدیث) کښې تفصیل نه ملاویږی. او په ظاهر کښې دا معلومیږی چه آدم عليه السلام ته د وحی په ذریعه د استمتاع (فائده اخستلو) اجازت ملاؤ شوې وو. لکه څنګه چه مونږ ته د ګواهانو په مخامخ ایجاب و قبول کولو سره اجازت ملاویږی.

(۲) د مهر متعلق په بعضو روایاتو کښې راغلې دی، چه په نبی کریم صلى الله عليه وسلم باندې درود شریف لیږل حق مهر مقرر کړې شوې وو، کما فی الصاوی(۱) وغیره (۲) فلیراجع. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الفقیر احمد الصاوی المالکی: وقد خلقت بعد دخول الجنة نام فلما استیقظ وجدها فاراد ان یمدیده الیها فقالت له الملائکة مه یاآدم حتی تؤدی مهرها، فقال وما مهرها فقالوا ثلاث صلوات او عشرون صلاة علی سیدنا محمد صلى الله عليه وسلم ولا یقال ان شرط الصداق عود منفعته للزوجة لانا نقول لیس المقصود منه حقیقة المهر وانما هو لیظهر قدر محمد لآدم من اول قدم اذ لولاه ما تمتع بزوجة فهو الواسطة لکل واسطة حتی آدم.
(حاشیة الصاوی علی تفسیر الجلالین ۱: ۲۲ تحت الآیت اسکن انت وزوجک الجنة)

﴿۲﴾ قال الشیخ محمد ابن احمد بن ایاس الحنفی: فلما نزل آدم عن المنبر جلس بین الملائکة فالقی الله علیه النوم لان فیه راحة للبدن فلما نام رأی حواء فی منامه قبل ان تخلق فمال الیها حین نظرها ثم اخرجها من ضلعه الایسر فخلقت منه حواء علی هیئته وان الله خلقها واعطاها حسن الف حوریة فکانت احسن النساء اللآتی من بناتها الی یوم القیامة و کان لها سبع مأة ضفیرة من الشعر فکانت علی طول ——(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

....

(بقیه حاشیه)آدم والبسها الله من الجنة الحلی والحلل فكانت تشرق اشراقا ابهی من الشمس فانتبه آدم من منامه فوجدها بجانبه فاعجبته والقی الشهوة فی آدم فهم بها فقيل له لاتفعل حتی تؤدی صداقها فقال وما صداقها قال نهيتک عن شجرة الحنطة فلا تأكل منها فهو صداقها وقيل ان الله قال اعطها صداقا، قال وما صداقها قال الصلواة علی نبی وحبيبی محمد، فقال آدم يارب ومايكون محمد، قال انه من اولادک وهو آخر الانبياء ولولاه ما خلقت خلقا...... ثم زوج الله تعالیٰ آدم بحواء وكان ذلک يوم الجمعة بعد الزوال ولهذا سن عقد التزوج فی يوم الجمعة الخ.

(بدائع الزهور فی وقائع الدهور ٣٦،٣٥ ذكر قصة آدم عليه السلام)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه څلورم جلد

باب ما یجوز تزویجها وما لا یجوز

بسم الله الرحمن الرحيم

........قال الله تعالى:........

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهٰتُكُمْ وَبَنٰتُكُمْ وَأَخَوٰتُكُمْ
وَعَمّٰتُكُمْ وَخٰلٰتُكُمْ وَبَنٰتُ الْأَخِ وَبَنٰتُ الْأُخْتِ
وَأُمَّهٰتُكُمُ الّٰتِيْٓ أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوٰتُكُمْ مِّنَ
الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهٰتُ نِسَآئِكُمْ وَرَبَآئِبُكُمُ الّٰتِيْ فِيْ
حُجُوْرِكُمْ مِّنْ نِّسَآئِكُمُ الّٰتِيْ دَخَلْتُمْ بِهِنَّ ز
فَإِنْ لَّمْ تَكُوْنُوْا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ ز وَحَلَآئِلُ أَبْنَآئِكُمُ الَّذِيْنَ مِنْ
أَصْلَابِكُمْ لا وَأَنْ تَجْمَعُوْا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا
مَا قَدْ سَلَفَ ط إِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٢٣﴾ لا

......[النساء: ٢٣]........

باب ما يجوز تزويجها وما لا يجوز (المحرمات)

قانوني پابندۍ باوجود هر سړي ته د څلورو ښځو اجازت شته

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يو سړي تقريبا اتۀ کاله مخکښې واده کړې دې، او اولاد ئې هم موجود دې. اوس هغه سړي دويم وادۀ کړې دې، اگر چه د شريعت مطابق درست او صحيح دې، ليکن د حکومتي قانون مطابق ناجائز دې، او هغه سړي د حکومت د قانون خلاف ورزی کړې ده. او د حکومت نه ئې هم اجازت اخستلې نه دې. او نه ئې دخپلې ښځې نه اجازت اخستلې دې، آيا دا دويمه نکاح جائز ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: مفقودالعنوان

الجــواب: د هر سړي دپاره په شريعت کښې د څلور ښځو کولو اجازت دې(۱)، که اوله ښځه اجازت ورکوی او که نه، که حکومت اجازت ورکوی او که نه، په شرط د دې چه د دې بلې حق نه تباه کوی. قال الله تعالی : فانکحوا ماطاب لکم من النساء مثنی وثلث ورباع فـان خفـتم الا تعـدلوا فواحـدة (الآية)(۲) وهو الموفق

---

(۱) وفی الهندية: لا يحل للرجل ان يجمع بين اکثر من اربع نسوة کذا فی محيط السرخسی. (فتاویٰ عالمگيريه ۱:۲۷۷ المحرمات بالجمع)

وقال العلامه الحصکفی: وصح نکاح اربع من الحرائر والاماء فقط للحر لا اکثر. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۳۱۶ قبيل مطلب لو زوج المولیٰ امته)

(۲) قال جلال الدين السيوطی: (فانکحوا) تزوجوا ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

اوله نکاح په شرعي رجسټر کښې نه درج کیدلو باوجود بل ځاني کښې نکاح حرامه ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې دعائلې قوانینو نه مخکښې واده کړې وو. لیکن د نکاح د رجسټرار په رجسټر کښې نکاح نه وه. اوس بل سړی دې ښځې لره وتښتوله او خپله ئې ورسره نکاح وکړه، او د نکاح د رجسټرار په رجسټر کښې ئې درج کړه. اولنی خاوند د ښځې او سړي خلاف په عدالت کښې مقدمه واچوله، عدالت سره ددې نه چه مولوی صاحب هم شهادت ورکړو چه دا نکاح ما تړلې ده، لیکن عدالت د ښځې بیان او رجسټرډ ته ترجیح ورکړه، او د مقدمې فیصله ئې د بل سړي په حق کښې وکړه، آیا شرعا دا نکاح صحیح ده؟ که صحیح نه وی، نو آیا دا دویم سړې واجب القتل دې؟ دا ښځه او په دې نکاح کښې امداد کونکی وغیره واجب القتل دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد شفیع کیولری لاهور ۱۲/۴/۱۹۶۹

الجواب: شرعی لحاظ سره د منکوحې دویمه نکاح حرامه ده، قال الله تعالی : والمحصنات من النساء(الآیة)﴿۱﴾.اودا ټول په ټوله واجب التعزیردی. د عوامو دپاره ضروری ده چه دوی سره تعلقات ختم کړی. او د حاکم دپاره ضروری ده، چه دوی ته مناسب سزا ورکړی.

وفی الهندیة (۲ :۱۸۷) وینقسم الی ما هو حق الله وحق العبد والاول یجب علی الامام

(بقیه حاشیه) (ما) بمعنی من (طاب لکم من النساء مثنیٰ وثلاث ورباع) ای اثنین اثنین وثلاثا ثلاثا واربعا اربعا ولا تزیدوا علی ذلک (فان خفتم ان لاتعدلوا) فیهن بالنفقة والقسم (فواحدة) انکحوها (او) اقتصروا علی (ماملکت ایمانکم) من الاماء اذ لیس لهن من الحقوق ما للزوجات (ذلک) ای نکاح الاربع فقط او الواحدة او التسری (ادنی الا تعولوا) تجوروا. (التفسیر الجلالین ۱ :۷۷ سورة النساء آیت۳ پاره: ۴)

﴿۱﴾(سورة النساء پاره:۵ آیت:۲۴)

ولا یحل له ترکه...... قالوا لکل مسلم اقامة التعزیر حال مباشرة المعصیة واما بعد المباشرة فلیس ذلک لغیر الحاکم﴿۱﴾ وقال رسول الله ﷺ من رءیٰ منکم منکرا فلیغیره بیده (الحدیث)﴿۲﴾. وهو الموفق

د حمل حمل سره نکاح، شرعی نکاح نه ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه شپږ کسان یو ځائي ناست وو، پنځو کسانو زید ته د چائي څکولو ؤوئیل، زید ؤوئیل چه چائي خو څه معامله نه ګلو نه پس څکولې کیږي، په خبرو خبرو کښ زید ؤوئیل چه د طالب وادهٔ شوې دې، کیدې شی چه ښځه ئې حامله وی، طالب ؤوئیل چه آو حامله ده، زید ؤوئیل چه زما ښځه هم حامله ده، نو سودا به داوی، چه که دیو جینۍ او دبل هلک پیدا شو، نودا جینۍ به ددې هلک منکوحه وی، طالب هم منظوری ورکړه، او آؤ ئې وکړل، دهغې نه پس زید مجلس والو باندې چائي وڅکؤله، او د دعا سره مجلس ختم شو، اوس د الله تعالی کول داسی وو، چه زید ته ئې هلک او طالب ته ئې جینۍ ورکړه، زید څه موده پس د یو عالم ته تپوس وکړو، هغه ؤوئیل چه نکاح شوې ده، لیکن طالب په توقه وارول. ددې نکاح څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاسم نائب قاصد ماتونګی لکی مروت ۲۴ جمادی الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: چونکه محل د نکاح ښځه ده﴿۱﴾. کما فی ردالمحتار ۲:۳۵۶﴿۲﴾ او

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۲:۱۶۷ فصل فی التعزیر)

﴿۲﴾(رواه مسلم، مشکواة المصابیح ۲:۴۳۶ باب الامر بالمعروف)

﴿۳﴾وفی الهندیة: (ومن شروطها) المحل القابل وهی المرأة التی احلها الشرع بالنکاح کذا فی النهایة. (فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۶۷ کتاب النکاح)

﴿۴﴾قال العلامة الشامی: (قوله من امرأة) والمراد بها ......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

اضافت الی المستقبل نامنظور او کالعدم دي. کما فی شرح التنـــویر علـــی هامش ردالمحتار ۴:۲۳۴ ﴿۱﴾. پس دا وعده شرعی نکاح نشی کیدي. وقـــد کان من امر الجاهلیة ومضی. وهو الموفق

د یوې ښځې د پیرۍ سرې سره د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ که یوه ښځه دا دعوی وکړی، چه ما پیرۍ سره نکاح کړې ده، آیا شرعا دا جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید رزاق کوهاله مری

الجواب: فقهاؤ د انسان دپاره د پیری سره نکاح ناجائز ګڼړلې ده، په دې سره د زنا دروازه پرانستې شی. والتفصیل فی ردالمحتار فلیراجع﴿۲﴾. وهو الموفق

د مخطوبة الاب سره د نکاح حکم:

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه یو سړې یوې ښځې ته د

(بقیه حاشیه)المحققة انوثتها بقرینة الاحتراز عن الخنثی...... والاولیٰ ان یقال ان محلیته انثیٰ محققة من بنات آدم لیست من المحرمات الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۸۱ کتاب النکاح)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: ولا اضافته الی المستقبل کتزوجتک غدا او بعد غد لم یصح. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۳۲۰ قبیل باب الولی)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: فی الاشباه عن السراجیة لا تجوز المناکحة بین بنی آدم والجن وانسان الماء لاختلاف الجنس ومفادالمفاعلة انه لا یجوز للجنی ان یتزوج انسیة ایضا...... الاصح انه لا یصح نکاح آدمی جنیة کعکسه لاختلاف الجنس فکانوا کبقیة الحیوانات. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۲۸۲ کتاب النکاح)

نکاح پیغام ورکړو، لیکن نکاح شوې نه وه، اوس ددې سړې په وفات کیدلو سره ددې سړې څوی دهغې ښځې سره نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم...... ۲۵٬۵٬۱۹۸۵

الجواب: که باقاعده ایجاب او قبول شوی نه وی. نو د اعراض یا وفات نه پس څوی دهغې سره نکاح کولې شی.

لان العقد یتم حقیقة بالایجاب والقبول لا الخطبة﴿۱﴾ ویدل علیه ما فی الهندیة ۱: ۲۸۵ وتثبت حرمة المصاهرة بالنکاح الصحیح دون الفاسد فلو تزوجها نکاحا فاسدا لا تحرم علیه امها بمجرد العقد بل بالوط﴿۲﴾. وهو الموفق

د مقتول ښځې سره د قاتل نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زید یو سړې لره ددې وجه نه وژنی چه دهغه ښځې سره نکاح وکړی، آیا دا نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد خورشید ګندهیری نوښار

الجواب: قتل ډیر لوئي ظلم او ګناه ده، لیکن په دې سره د نکاح حراموالې نه راځی، البته د میراث نه محرومه کیدل راځی﴿۳﴾، دا قسمه واقعه د هابیل او قابیل متعلق نقل ده﴿۴﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجیم: وینعقد النکاح ای ذلک العقد الخاص ینعقد بالایجاب والقبول حتی یتم حقیقة فی الوجود. (البحر الرائق ۳: ۸۱ کتاب النکاح)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۷۴ القسم الثانی المحرمات بالصهریة)

﴿۳﴾ وفی الهندیة: القاتل بغیر حق لا یرث من المقتول شیئا عندنا سواء قتله عمدا او خطأ. (فتاویٰ عالمگیریه ۲: ۴۵۴ الباب الخامس فی الموانع)

﴿۴﴾ قال العلامة عماد الدین ابن کثیر: کان لا یولد...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د شاګرد د پاره د پیر یا داستاذ ښځه یا خور جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د پیر یا استاذ ښځه یا خور شاګرد یامرید دپاره په نکاح کښې راوستل جائزدی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ولی الله ۱۰/۲/۱۹۷۳

الجواب: اجماعا جائز او حلال ده.﴿۱﴾ وهو الموفق

وکیل لره د مؤکلې د لور سره نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه وکیل لره د خپلې مؤکلې د لور سره نکاح جائز ده او که نه؟ او زمونږ په معاشره کښې عموما دې لره ناجائز ګڼړلې شی. د شریعت مطابق څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: شفیع الله مغلپوره لاهور ۱۲ ذی قعده ۱۳۰۹۷ھ

(بقیه حاشیه) لآدم مولود الاولد معه جارية فكان يزوج غلام هذا البطن جارية هذا البطن الآخر ويزوج جارية هذا البطن غلام هذا البطن الآخر، حتى ولد له ابنان يقال لهما: هابيل وقابيل وكان قابيل صاحب زرع وكان هابيل صاحب ضرع وكان قابيل اكبرهما وكان له اخت احسن من اخت هابيل، وان هابيل طلب ان ينكح اخت قابيل فابى عليه، وقال هى اختى ولدت معى وهى احسن من اختک وانا احق ان اتزوج بها فامره ابوه ان يزوجها هابيل فابى وانهما قربا قربانا الى الله عزوجل ايهما احق بالجارية...... فلما انطلق آدم قربا قربانا، وكان قابيل يفخر عليه، فقال: انا احق بها منک هى اختى وانا اكبر منک وانا وصى والدى...... فاكلت قربان هابيل وتركت قربان قابيل فغضب وقال: لاقتلنک حتى لا تنكح اختى فقال هابيل انما يتقبل الله من المتقين. رواه ابن جرير. (تفسير ابن كثير ۲: ۵۹ سورة المائدة آيت:۲۷)

﴿۱﴾ قال الله تبارک وتعالىٰ: واحل لكم ما ورآء ذلكم. (سورة النساء آيت: ۲۴ پاره:۵)

الجــواب: د وکيــل د خپلــې مـؤکلې د لـور ســره نکــاح جــائز ده، دا دهغــه د محرماتو نه نه ده، او عدم جواز صرف محرماتو پورې خاص دې، کمــا فی کتب الفقه﴿۱﴾. وهو الموفق

د دینی ورور سره نکاح او په مهر کښې د شریک کیدلو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه دينی ورور (په خولې وئيلې شوې ورور) سره نکاح جائز ده او که نه؟ او دا ورور په مهر کښې حصه دار دې او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد عارف ژوب مليشا بلوچستان

الجواب: وکيل د نکاح، که هغه ته د نکاح پلار وئيلې شی، او که ورور، دغه شان دينی ورور نه د ټول مهر حقدار دې، اونه د بعضې مهر حقدار دې، او نه دهغــه ســره نکــاح حرامــه ده، او نــه دهغــه مخکښې بې پــرده کيــدل جــائز دی، ونظيره کالمتبنی﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قــال الامــام اکـمــل الـديـن الـبـابـرتـی: (بيــان المحرمات) لما کانت من بنات آدم من اخرجهــا الـلــه عــن محلية النکاح بالنسبة الی بعض بنی آدم احتاج الی ذکرها فی فصل علی حــدة واسباب حرمتهن تتنوع الی تسعة انواع القرابة والمصاهرة والرضاع والجمع وتقديم الـحـرة عـلـی الامة وقيـام حـق الـغـيـر من نکاح او عدة والشرک وملک اليمين والطلقات الثلاث وکل ذلک مذکور فی الکتاب.

(شرح العناية علی هامش فتح القدير ۳:۱۱۷ فصل فی بيان المحرمات)

﴿۲﴾ قـال الـلـه تـعـالـیٰ: وما جعل ازواجکم الّٰئی تظهرون منهن امهتکم وما جعل ادعيآئکم ابـنــائـکـم، ذلـکـم قولکم بافواهکم والله يقول الحق وهو يهدی السبيل، ادعوهم لآبائهم هو اقسط عند الله فان لم تعلموا ابائهم فاخوانکم فی الدين ومواليکم.

(سورة الاحزاب پاره: ۲۱ آيت: ۴،۵)

پردې سړي د نکاح وکیل جوړېدلو سره ورور نه جوړېږي

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د وادهٔ په وخت کښې چرته لرې رشته دار لره د نکاح دپاره وکیل جوړولو دپاره ورور جوړولې شي. ددې نه پس هغه ددې خور سره رابطه ساتي، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتي نعیم الرحمن ارباب روډ پیښور. ۲ شعبان ۱۴۰۱هـ

الجواب: دا سړي که دهغه ښځې د محارمو نه نه وي، نو د نکاح وکیل جوړېدلو سره ورور نه جوړېږي. دا پردې وي. ددهٔ نه پرده کول ضروري دي. دا د ضررونو او خرابو نه ډک یو جاهلانه رسم دې(۱). وهو الموفق

دیني ورور خور جوړېدل شیطاني مکر دې او په دواړو کښې نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه ما یوې ښځې ته دیني خور وئیلې دي. آیا زهٔ دهغې سره نکاح کولې شم؟ بینوا توجروا

المستفتي. شبیر حسین کوهاټ

الجواب: دا ښځه نه ستا خور ده. او نه دهغې سره د خور شان رویه جائز ده. دا یو شیطاني مکر دې. چه په ناجائز تعلقاتو باندې پردې اچولو دپاره استعمالولې شي. بهرحال د داسې ښځې دې دیني ورور سره نکاح بالکل جائز ده. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال عبد الله النسفي: (ذلکم قولکم بافواهکم) ای ان قولکم للزوجة هی ام وللدعی هو ابن قول تقولونه بالسنتکم لا حقیقة له اذ الابن یکون بالولادة وکذا الام (والله یقول الحق) ای ما حق ظاهره وباطنه.

(التفسیر النسفی ۲: ۳۳۳ سورة الاحزاب پاره: ۲۱ آیت: ۵)

د انشورنس کاروبار کونکی د لور سره رشته کولو کښې هیڅ ګناه نشته

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې د یو معتبر دینداره سړي په مخکښې دا الفاظ ؤوئیل چه مولانا صاحب ما د یو کال سوچ او فکر نه پس د انشورنس کاروبار شروع کړې دې، او زهٔ دې لره عبادت ګڼړلو سره کوم، کوم سړې چه د الله تعالی حرام شوې لره حلال ؤګڼړي، او صرف ګڼړې ئې نه، بلکه عملا دهغې کاروبارهم کوي. د داسې سړې لور سره رشته کول جائز دی او که نه؟

المستفتی: بشیر احمد جامعه اشرفیه سرګودها. ۱۲/۷\۱۹۷۴

الجواب: په ظاهر کښې د لور دا عقیده کیدل معلوم نه دی. لهذا په دې رشته کښې به هیڅ ګناه نه وي﴿۱﴾.وهو الموفق

که د تښتولې شوې ښځې نکاح نه منلې شوې وي. او نه دلائل وي. نو بل ځائې کښې نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې یوه جینۍ ؤتښتوله، چه دهغې رپورټ د اسلام آباد په تهانه کښې لیکلې شوې دې، د ډیر کوشش نه پس مونږ دغه جینۍ ؤموندله، د جینۍ اقرار دادې، چه دغې سړې نکاح نه ده کړې، د ملزم رشته دار هم دا اقرار کوي، او ملزم حیله پټ دې، آیا مونږ ددې جینۍ نکاح بل ځائې کښې کولې شو؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اصبر کوهستانی اسلام آباد. ۹/۸/۱۹۷۸

الجواب: که تښتونکی سره باقاعده نکاح کول ﴿۲﴾ نه مسلمه وي، اونه مبرهنه،

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: وفي شرح الوهبانية للشرنبلالي ما يكون كفرا اتفاقا يبطل العمل والنكاح.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۳:۳۲۸ باب المرتد)

﴿۲﴾ قال العلامه الحصكفي: النكاح هو عقد يفيد ملك... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

نو ددې تښتولې شوې ښځې بل ځائې کښې نکاح جائز ده﴿۱﴾. وهو الموفق

د نابالغ ليور سره نکاح نه پس بل ځائې کښې نکاح باطله ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يوه کنډه ښځه د عدت تيرولونه پس د خاوند مرحوم کشر ورور سره نکاح وکړی، چه هغه وخت کښې نابالغه وی، او ښځه په خپله مرضۍ سره مهر مقرر کړی، او وکيل هم مقرر کړی، د نکاح په وخت دوه ګواهان هم موجود وی، د جمات امام ته د خپلې رضا سره د عقد کولو ليکل هم ورکړی، بيا شپږ مياشتې پس د والدينو په وينا دهغه کور ته لاړه شی. اوس والدين هغې له بل ځائې کښې ورکول غواړی، آيا دا نکاح په نکاح باندې جائز ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: صوفی محمد اسماعيل سکوائر روډ راولپنډی.

الجواب: که داعقد دعدت تيريدونه پس (يعنی د وضع حمل يا څلور مياشتې او لس ورځې تيريدو نه پس) شوې وی﴿۲﴾. او د هلک د طرف نه څه وکيل يا ولی موجود وو، او دهغه په ذريعه ايجاب او قبول شوې وی﴿۳﴾، نو ددې کنډې بل ځائې نکاح باطل او کالعدم دی. قال الله تعالی: والمحصنٰت من ....

(بقيه حاشيه)المتعة ای حل استمتاع الرجل من امرأة لم يمنع من نکاحها مانع شرعی فخرج الذکر...... والمحارم.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۸۱ کتاب النکاح)

﴿۱﴾ وفی الهندية: لا يجوز للرجل ان يتزوج زوجة غيره و کذلک المعتدة.

(فتاویٰ عالمگيريه ۱: ۲۸۰ القسم السادس المحرمات التی يتعلق بها حق الغير)

﴿۲﴾ وفی الهندية: لا يجوز للرجل ان يتزوج زوجة غيره و کذلک المعتدة سواء کانت العدة عن طلاق او وفاة او دخول فی نکاح فاسد الخ.

(فتاویٰ عالمگيريه ۱: ۲۸۰ القسم السادس المحرمات التی يتعلق بها حق الغير)

﴿۳﴾ وفی الهندية: واما شروطه فمنها العقل والبلوغ ......(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

من النساء ﴿۱﴾ وصرح به جميع ارباب الفتاوى﴿۲﴾. وهو الموفق

د میرنزي خوابنې سره نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د یو سړي څوم د (خوابنې نه علاوه) ددې سړې بلې ښځې سره نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد خان نو ښار ۴صفر ۱۴۰۵ھ

الجواب: داد محرماتو نه نهٔ ده. (ماخوذاز (شامی۲: ۳۹۰،۳۹۱)﴿۳﴾ وهو الموفق

د ځوی د ښځې د ښوابنې د دویم خاوند سره نکاح کول

سوال:څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیوې ښځې داول خاوند نه یو ځوی وو، هغې ښځې دویم وادهٔ وکړو.ځوی ئې هم وادهٔ وکړو اومړشو،

(بقیه حاشیه)والحرية فى العاقد الا ان الاول شرط الانعقاد فلا ينعقد نكاح المجنون والصبى الذى لا يعقل والاخيران شرطا النفاذ فان نكاح الصبى العاقل يتوقف نفاذه على اجازة وليه.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱ :۲٦۷ کتاب النکاح الباب الاول)

﴿۱﴾(سورة النساء آیت: ۲۴ پاره: ۵)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجيم: وانتفاء محلية المرأة للنكاح شرعا باسباب تسعة...... السادس المحرمة لحق الغير كمنكوحة الغير ومعتدته الخ.

(البحر الرائق ۳:۹۲ فصل فى المحرمات)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفى: فجاز الجمع بين امرأة وبنت زوجها او امرأة ابنها او امة ثم سيدتها لانه لو فرضت المرأة او امرأة الابن او السيدة ذكرا لم يحرم بخلاف عكسه.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲ :۳۰۹ فصل فى المحرمات)

....

اوس دخوى ښځې ئې ددې ښځې ددويم خاوند سره نكاح وكړه، آيادا ښځه يعنى دهلک مور اودهلک ښځه په يوه نكاح كښې جمع كيدې شى؟ بينوا توجروا

المستفتى: حافظ نيک محمد هائي سكول شيخان پيښور ۱۲ ربيع الاول ۱۴۰۱ھ

الجواب: دا جمع جائز ده.

كما فى شرح التنوير ۲ : ۳۹۱ على هامش ردالمحتار : فجاز الجمع بين امرأة وبنت زوجها او امرأة ابنها﴿۱﴾. وهوالموفق

ماما د خورى طلاقه كړې شوې ښځې سره نكاح كولې شى

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې چه زيد خپلې منكوحې زبيدې ته طلاق وركړو، او د زبيدې د زيد نه يوه جينۍ هم ده، عدت پوره كيدو نه پس د زيد حقيقى ماما د زبيدې سره نكاح كول غواړى، آيا دا جائز ده؟ بينوا توجروا

المستفتى: سيد حيات شاه كريمى انډسټريز سټيل وركس نوشهره

الجواب: د زيد د ماما دپاره د زيد طلاقه كړې شوې ښځې سره نكاح جائز ده. قال الله تعالى واحل لكم ما وراء ذالكم. (الآية)﴿۲﴾ وهو الموفق

د زيد د علاتى (پلار شريک) خور نكاح د زيد ماما سره صحيح ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې چه د زيد علاتى خور فاطمه ده، يعنى د پلار نه ده، او د مور نه ئې نه ده، دهغې نكاح د زيد خپل ماما بكر سره صحيح ده او كه نه؟ بينوا توجروا

المستفتى: حاجى فضل غفار خيبر بوټ هاؤس مينګوره سوات

﴿۱﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲ : ۳۰۹ فصل فى المحرمات)

﴿۲﴾ په دې كښې د حرمت هيڅ وجه نشته.

قال لله تعالىٰ: واحل لكم............... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

الجواب: په دې صورت کښې د بکر نکاح د فاطمې سره صحيح ده (۱) وهوالموفق

د چاچې او مامی سره نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه ؤرارۀ د خپل ترۀ مرحوم ښځې سره او خورې د خپل ماما مرحوم ښځې سره نکاح کولې شی او که نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: منتظر شاه پاک جرمن فارم ملتان ۱۷/۴/۱۹۷۲

الجواب: د ترۀ او ماما ښځې سره نکاح جائز ده.

لعدم ورود النهی عنه فی القرآن والحديث وكتب الفقه﴿۲﴾ وقال الله تعالیٰ: احل لكم ما ورآء ذلكم﴿۳﴾ ويدل عليه مفهوم الدرالمختار وزوجة اصله وفرعه مطلقا﴿۴﴾ فافهم. وهوالموفق

(بقيه حاشيه) ما ورآء ذلكم ای سوی ما حرم عليكم من النساء.

(تفسيرجلالين ۱: ۸۲ پاره: ۵ آيت: ۲۴)

(۱) په دې کښې د حرمت هيڅ وجه نشته.

لقوله تعالیٰ: واحل لكم ما ورآء ذلكم. (پاره: ۵ آيت: ۲۴)

﴿۲﴾ قال العلامة الكاسانی: فالمحرمات بالقرابة سبع فرق الامهات والبنات والاخوات، والعمات، والخالات، وبنات الاخ وبنات الاخت...... ثم اخبر سبحانه وتعالیٰ انه احل ما وراء ذلک بقوله (واحل لكم ما ورآء ذلكم) وبنات الاعمام والعمات والاخوال والخالات لم يذكرن فی المحرمات فكن مما وراء ذلک فكن محللات، وكذا عمومات النكاح لا توجب الفصل ثم خص عنها المحرمات المذكورات فی آية التحريم فبقی غيرهن تحت العموم الخ. (البدائع الصنائع ۲: ۵۲۹، ۵۳۱ كتاب النكاح المحرمات بالقرابة)

﴿۳﴾ (سورة النساء پاره: ۵ آيت: ۲۴)

﴿۴﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۲ فصل فی المحرمات)

د میرنۍ مور لور سره د نکاح حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه دیو سړې دوه ښځې دی، دیوې نه هلک پیدا شوې وو، اوس دا سړې وفات شو، او دویمې ښځې ئې بل ځائي نکاح وکړه، او دهغې نه یوه جینۍ پیدا شوه، آیا ددې هلک او جینۍ په مینځ کښ نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مفقود العنوان ۲۲/۵/۱۹۷۲

الجواب: ددې هلک دپاره د میرنۍ مور هغه اولادسره چه ددهٔ د پلار نه نه وی، نکاح جائز ده. لقوله تعالی: واحل لکم ماوراء ذالکم﴿۱﴾ وفی در مختار: واما بنت زوجة ابیه او ابنه فحلال (۲: ۳۸۳)﴿۲﴾ وهو الموفق

د څوی د ښځې خور سره نکاح کول

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه د زید پلار پرله پسې څلور ښځې وکړې، د زید د پلار د اولې ښځې یوه خور وه، چه دهغې نکاح بل ځائي کښ شوې وه، اودهغې نه یو هلک بکر پیدا شوې دې،او د بکر دوه لونړه دی،د بکر د مشرې لور وادهٔ وشو، لیکن بیا طلاقه شوه.اوس هغې عدت پوره کړې دې.اوس د بکر د کشرې لور نکاح د زید مشرځوی اظهر سره شوې ده، اوس زید خپله د بکر مشرې لور سره نکاح کول غواړی. آیا شرعا دا جائز ده، چه دوه خویندې په یو کور کښ یو د پلار سره او یو د ځوی سره وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عادل محمود قریشی ریاض سعودی عرب ۲۱ رمضان ۱۴۰۵ھ

﴿۱﴾ (سورة النساء پاره: ۵ آیت: ۲۴)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۲ فصل فی المحرمات)

الجواب: هر کله چه د زید د خپل پلار د ښځې د لور سره نکاح جائز ده، لکه چه شرعی حکم هم دادې(۱). نو دهغې لونړه به څنګه محرماتې وی، بهرحال زید ددې طلاقې کړې شوې سره نکاح کولې شی. قال الله تبارک وتعالی: واحل لکم ماوراء ذالکم(۲). وهو الموفق

د اخیافی (یعنی مور شریکې) وریرې سره نکاح حرامه ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه سکینې بی بی د الله وسایا سره وادهٔ وکړو. دهغې نه یو هلک غفران پیدا شو. دغفران نه بیا یوه جینۍ شګفته پیدا شوه. اوس الله وسایا وفات شو. دهغه نه پس سکینه بی بی دالله دته سره وادهٔ وکړو، او دهغې خاوند نه ئې یو هلک مهربان پیدا شو، اوس د مهربان او شګفتې په مینځ کښې نکاح کیدې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد نواز لغاری آئي ډی او مردان. ۱۹۷۲/۲/۹

الجواب: شګفته بی بی د مهربان وریره ده، لهذا ددې دواړو په مینځ کښې نکاح بالکل حرامه ده. قال الله تعالی وبنات الاخ (الایة)(۳) وفی در مختار حرم علی المتزوج اصله وفروعه وبنت اخیه الخ(۴) والمسئلة واضحة(۵) وهوالموفق

---

(۱) قال العلامه الحصکفی: واما بنت زوجة ابیه او ابنه فحلال.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۳ فصل فی المحرمات)

(۲) سورة النساء پاره: ۵ آیت: ۲۴)

(۳) (سورة النساء پاره: ۴ آیت: ۲۳)

(۴) (الدرلمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۱ فصل فی المحرمات)

(۵) قال العلامة الکاسانی: وتحرم علیه بنات الاخ وبنات الاخت بالنص وهو قوله تعالیٰ (وبنات الاخ وبنات الاخت) وان سفلن بالاجماع.

(بدائع الصنائع ۲: ۵۳۰ المحرمات بالقرابة)

د خورې بښځې سره د ماما نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د خورې بښځه د ماما دپاره جائز ده او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: شیرزمین چارسده روډ پیښور ۱۴ جمادی الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: ټولو فتاوؤ زوجه اصل او زوجه فرع لره په محرماتو کښې شمار کړې دی﴿۱﴾، نه د ورور ښځه او نه د ماما ښځه﴿۲﴾. وهو الموفق

د میرنزی پلار ښځې او لور سره د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دوه رونړه عبدالله او شریف الله دی. عبدالله دیوې ښځې شریفې سره وادهٔ وکړو. او دهغې نه یو ځوی عابد پیدا شو، عبدالله مړشو او شریفې سره شریف الله نکاح وکړه، شریفه هم مړه شوه، او شریف الله د زینب سره دویمه نکاح وکړه. چه دهغې نه عابده لور پیدا شوه. بیا شریف الله هم مړ شو. اوس د عابد نکاح د زینب یا عابدې سره کیدې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاکم ګل مدرسه انجمن تعلیم القران کوهاټ ۱۴محرم ۱۴۰۳ھ

الجواب: د ترهٔ ښځې او د ترهٔ لور سره نکاح جائز ده. دا دواړه په محارمو کښې

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي: وزوجة اصله وفرعه مطلقا ولو بعيدا الخ.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۲ فصل فى المحرمات)

﴿۲﴾قال العلامة عبد الله بن مودود الموصلي: ان المحرمات بكتاب الله وسنة نبيه ﷺ تسعة اقسام: بالقرابة وبالصهرية...... فالمحرمات بالقرابة سبعة انواع...... وما عداهن من القرابات محللات بقوله تعالىٰ واحل لكم ما ورآء ذلكم (الآية).

(الاختيار لتعليل المختار ۲: ۱۱۲ فصل فى المحرمات)

داخل نه دی﴿۱﴾.د ناکح د والدې د ناکح د ترهٔ سره نکاح دې حلت ته ضرر رسونکی نه دی﴿۲﴾. وهو الموفق

د ښځې په موجودګی کښ د ښځې د خور سره نکاح باطله او د ښځې نکاح ته ضرررسونکې نه ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه یو سړی د خپلې ښځې خور ؤتښتوله، نکاح ئې ورسره کړې ده او که نه؟ ددې شهادت فی الحال موجود نه دې، البته که شهادت وکړې شی، نو آیا د مشرې خور نکاح به باطله وی، او که د دویمې، که نکاح شوې نه وی، نو د مشرې خور په نکاح باندې د اثر غورزیدلو څه مسئله ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالحق امام مسجد نیلان مانسهره

الجواب: د ښځې خورسره نکاح کول باطل او کالعدم ده، (که ښځه طلاقه کړې شوې، یا مړه شوې نه وی)او د دې دویمې خور سره جماع کول حرام او زنا ده، البته په هرحال کښ ددې مشرې خور (ښځې) په نکاح او حلت باندې ددې

﴿۱﴾ قال العلامة الكاسانی: وبنات الاعمام والعمات والاخوال والخالات لم يذكرن فی المحرمات فكن مما وراء ذلک فكن محللات ، وكذا عمومات النكاح لا توجب الفصل، ثم خص عنها المحرمات المذكورات فی آية التحريم فبقی غيرهن تحت العموم وقد ورد نص خاص فی الباب. (البدائع الصنائع ۲: ۵۳۱ المحرمات بالقرابة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفی: واما بنت زوجة ابيه او ابنه فحلال.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۲ فصل فی المحرمات)

﴿۳﴾ قال العلامة الموصلی: ولايجوز الجمع بين الاختين نكاحا...... لقوله تعالیٰ وان تجمعوا بين الاختين الا ما قد سلف، وقال عليه السلام : من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يجمعن ماءه فی رحم اختين...... ولو تزوج اختين فی عقدتين ولا يدری ايتهما اولیٰ فرق بينه وبينهما لان نكاح احداهما باطل بيقين الخ.

(الاختيار لتعليل المختار ۲: ۱۱۴ فصل فی المحرمات)

دویمې نکاح یا جماع هیڅ اثر نه غورزیږی

یدل علی الاول ما فی الهندیة (۱:۲۹۵) وان تزوجهما فی عقدتین فنکاح الاخیرة فاسد ﴿۱﴾ وفی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ۲:۳۸٦ وفی الخلاصة وطئ اخت امرأته لا تحرم علیه امرأته ﴿۲﴾. وهو الموفق

د علاتی ورور د پاره د اخیافی خور سره د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د یو سړی دوه ښځې وې، هغه سړې مړ شو، او د دواړو ښځو دهغه سړې نه اولاد دې، په هغوی کښې یوې ښځې دویم وادهٔ وکړو، او اولاد ئې پیدا شو، اوس ددې دویم خاوند او ښځې د اولاد نکاح د دې دویمې ښځې د اولاد سره جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد نور عدم پته. ۹ ذی قعده ۱۳۹۲ھ

الجواب: د علاتی ورور د اخیافی خورسره نکاح جائزده. کما فی شرح التنویر وکذا نسبا بان یکون لاخیه لابیه اخت لام(هامش ردالمحتار ۲:۵٦۱)﴿۳﴾ وهوالموفق

که پلار کنډې سره او ځامن ئې د کنډې لونړو سره نکاح وکړی نو جائزه ده .

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیوې کنډې دوه لونړه وې، دغه شان دیو سړې دوه ځامن وو، هغه سړې ددې کنډې سره نکاح وکړه،

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۷۷ القسم الرابع المحرمات بالجمع)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲:۳۰۵ وحرم بالصهریة فصل فی المحرمات)

﴿۳﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۲:۳۴۳ باب الرضاع)

آيا اوس ددې لونړو او ځامنو په مينځ كښې نكاح جائز ده؟ بينوا توجروا

المستفتى: محمد خليل الله تهائي لينډ ۱۲/۸/۱۹۷۷

الجواب: ددې سرې نكاح د كنډې سره او ددهٔ د ځامنو نكاح د كنډې لونړو سره جائز ده، په دې كښې دچا هم اختلاف نشته. قران وحديث اوفقه كښې چه څومره محرمات مذكور دى. په هغې كښې دا صورت داخل نه دې.(۱) وفى شرح التنوير واما بنت زوجة ابيه او ابنه فحلال، هامش ردالمحتار ۲:۳۸۳ وفى ردالمحتار ولا ام زوجة الابن(۲). وهو الموفق

د ښينې لور په نكاح كښې اخستلو دپاره مختلف صورتونه

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلو باره كښې:

۱) د ښځې په ژوند كښې ښينې حرامه ده. ليكن د ښينې د لور څه حكم دې؟

۲) دښځې دوفات نه پس ښينې نامحرمه ده، ليكن دښينې دلور څه حكم دې؟

۳) د ښځې په ژوند كښې كه دښينې انتقال وشى، نو دښينې دلور څه حكم دې؟

۴) د ښځې په ژوند كښې د اوښى لور محرمه ده او كه غير محرمه؟

---

(۱) قال العلامة فخر الدين الزيلعى: ان المحرمات انواع الاول المحرمات بالنسب وهن انواع فروعه واصوله وفروع ابويه وان نزلوا وفروع اجداده وجداته اذا انفصلوا ببطن واحد، والنوع الثانى المحرمات بالمصاهرة وهن انواع اربعة...... والنوع الثالث المحرمات بالرضاع وانواعهن كالنسب والنوع الرابع حرمة الجمع...... والنوع الخامس المحرمة لحق الغير كمنكوحة الغير ومعتدته والحامل بثابت النسب والنوع السادس المحرمة لعدم دين سماوى...... والنوع السابع المحرمة للتنافى كنكاح السيدة مملوكها.

(تبين الحقائق شرح كنز الدقائق ۲: ۱۰۱ فصل فى المحرمات)

(۲) (الدر المختار مع ردالمحتار ۲: ۳۰۲،۳۰۳ فصل فى المحرمات)

۵) د ښځې د مرګ نه پس د اوښی لور محرمه ده او که غیر محرمه؟ بینوا توجروا

المستفتی: راشد محمود ملتان. یکم صفر ۱۴۰۳ھ

الجواب: ۱) د ښینې (د ښځې د خور) او د ښینې د لور یو حکم دې. چه حرامه ده (شامی)

۲) دواړه حلالې دی، لان الممنوع هو الجمع (شامی)

۳) د ښځې په ژوند د ښینې د لور سره نکاح کول حرام دی، که ښینې ژوندې وی او که وفات شوې وی. (شامی)

٤) حرامه ده، د ترور او وریرې په مینځ کښې جمع حرام ده. (شامی)

۵) حلاله ده. (شامی)﴿۱﴾ وهو الموفق

ترور او وریرې لره په نکاح کښې جمع کول. او د هدایې د عبارت وضاحت

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه قوله :.......

قوله: ولا على ابن اخيها الخ ذكر النهى من الجانبين للمبالغة فى التحريم او لازالة الاشكال ، فربما يظن ان نكاح ابنة الاخ على العمة لا يجوز ونكاح العمة على بنت الاخ يجوز لفضل العمة كما لا يجوز نكاح الامة على الحرة ويجوز نكاح الحُرة على الامة كذا فى الكافى،

آیا ددې حکم لاندې د وریرې په موجودګئ کښې د ښځې وریرې سره نکاح جائز ده؟ او که ترور له طلاق ورکولو نه پس وریرې سره نکاح کولې شی؟ او

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفى: وحرم الجمع بين المحارم نكاحا اى عقدا صحيحا وعدة ولو من طلاق بائن وحرم الجمع وطأ بملك يمين بين امرأتين ايتهما فرضت ذكرا لم تحل للاخرىٰ ابدا لحديث مسلمٰ لا تنكح المرأة على عمتها وهو مشهور يصلح مخصصا للكتاب الخ.

(الدر المختار على هامش ردالمحتار ۲: ۳۰۹ فصل فى المحرمات)

بیا دوباره د وریرې په موجودګی کښې دهغې دغې ترور سره نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالخالق کوهاله راولپنډی. ۱۴/۹/۱۹۷۰

الجواب: د ترور او وریرې په مینځ کښې جمع حرامه ده، که اول وریرې سره نکاح شوې وی او که ترور سره.

قال رسول الله ﷺ لا یجمع بین المرأة وعمتها ،(متفق علیه) ﴿۱﴾ نهی رسول الله ﷺ ان تنکح المرأة علی عمتها اوالعمة علی بنت اخیها، (رواه الترمذی ﴿۲﴾ وابوداؤد)﴿۳﴾، وصرح به فی الهندیة (۱:۲۹۵)﴿۴﴾ وغیر واحد من کتب الفروع،
او کوم عبارت چه تا نقل کړې دې، دهغې مقصد جواز نه دې، بلکه صاحب د هدائې سر او حکمت ذکر کوی. وهو الموفق

د جینۍ سره عمه (د مور دطرفه ترور) یا خاله (د پلار د طرفه ترور) په یو نکاح کښې جمع کول حرام دی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه الف یو سړې دې، چه دهغه منکوحه با موجوده ده، د با خور جیم ده، او څوی ئې دال دې، د دال لور ها ده، آیا د با په موجودګی کښې الف یعنی خاوند ها لره په نکاح کښې

﴿۱﴾ عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله ﷺ قال لا یجمع بین المرأة وعمتها ولابین المرأة وخالتها. (رواه البخاری ۷/۱۵ ومسلم ۴:۳۳)

﴿۲﴾ (سنن الترمذی ۱:۱۳۴ باب لا تنکح المرأة علی عمتها ولا علی خالتها)

﴿۳﴾ (سنن ابی داؤد ۱:۲۸۹ باب ما یکره ان یجمع بینهن من النساء)

﴿۴﴾ وفی الهندیة: ولا یجوز الجمع بین امرأتین کل منهما عمة للاخریٰ ولا بین امرأتین کل منهما خالة للاخریٰ وصورة ذلک ان یتزوج کل من رجلین ام الآخر ویولدها بنتا فیکون کل واحدة من البنتین عمة للاخریٰ ولو تزوج کل من رجلین بنت الآخر واولدها کانت بنت کل واحد منهما خالة للاخریٰ کذا فی الهدایة.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۷۹ قبیل القسم الخامس الاماء المنکوحة الخ)

راوستلې شي، یعنی با او ها لره په یو نکاح کښې جمع کول څنګه دي؟ بینواتوجروا

المستفتی: مولانا سراج الدین ملازئي ډی آئي خان.

الجواب: د باء او هاء په یو نکاح کښې جمع کول حرام دي.

قال رسول الله ﷺ لا یجمع بین المرأة وعمتها ولا بین المرأة وخالتها (متفق علیه)﴿١﴾ قلت استنبط منه الفقهاء، لا یجمع بین امرأتین لو کانت احداهما رجلا لم یجز له ان یتزوج باخریٰ (هدایة ٢٨٩)﴿٢﴾. وهوالموفق

د ترور او خورزې په یو نکاح کښې جمع کول حرام دي.

اګر که ترور ئې اعیانیه وي او که غیر اعیانیه

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړي دخپلې لورنکاح د هغه سړي سره وکړه، چه دهغه په نکاح کښې ددې سړي د لور لور موجوده ده، دا دواړه ښځې په خپلو کښې ترور خورزې جوړیږي، او ددې سړي په نکاح کښې دوه ښځې دي، ددې وجه نه بعضې جاهلان وائي، چه میاندې جدا جدا دي، ددې وجه نه دا نکاح صحیح ده، او په حقیقت کښې دا رشته په سوره کښې ورکړې شوې ده، او هغوی په دې باندې په ضد دي، اوس مونږ دهغوی سره څه طریقه وکړو؟ او دهغې نکاح خوان او ګواهانو وغیره سره څه طریقه کول پکار ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا محمد عثمان مدرسه قاسم العلوم ضلع سکهر ٧|١٢|١٩٧٢

الجواب: ددې جینۍ نکاح (یعنی د ښځې د ترور) باطله ده، که اعیانی وي یا غیر اعیانی، په ټولو مسلمانانو خاصکر په حاکمانو باندې ضروري ده. چه ٠

﴿١﴾ (مشکواة المصابیح ١: ٢٧٣ باب المحرمات الفصل الاول)

﴿٢﴾ (هدایة ٢: ٣٠٩ فصل فی بیان المحرمات)

﴿٣﴾ وفی الهندیة: فلا یجوز الجمع بین امراة وعمتها نسبا او رضاعا وخالتها کذلک. (فتاویٰ عالمګیریه ١: ٢٧٧ القسم الرابع المحرمات بالجمع)

دا آخرنی بنځه ددې سړي نه جدا کړئ

لما روی عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول اللهﷺ نهی ان تنکح المرأة علی عمتها والعمة علی بنت اخیها والمرأة علی خالتها او الخالة علی بنت اختها (رواه الترمذی) ﴿١﴾

دا سړي واجب القتل دې ،لو کان مستحیلاً (سیف) لیکن قتل کول زمونږ په طاقت کښې نشته﴿٣﴾. لهذا کم از کم دهغه سره تعلق ختمول خو زمونږ د طاقت نه خارج نه دی﴿۴﴾. وهو الموفق

﴿١﴾ (سنن الترمذی ١: ١٣٤ باب لا تنکح المرأه علی عمتها ولا علی خالتها)

﴿٢﴾ وعن البراء بن عازب قال مربی خالی ابوبردة بن نیار ومعه لواء فقلت این تذهب قال بعثنی النبیﷺ الی رجل تزوج امرأة ابیه آتیه برأسه، رواه الترمذی وابوداؤد وفی روایة له وللنسائی وابن ماجه والدارمی ان اضرب عنقه وآخذماله، ذهب اکثر اهل العلم الی ان المتزوج کان مستحلا له علی ما یعتقده اهل الجاهلیة فصار بذلک مرتدا محاربالله ولرسوله فلذلک امر بقتله واخذماله وکان ذلک الرجل یعتقد حل هذا النکاح فمن اعتقد حل شیئ محرم کفر وجاز قتله واخذماله ومن جهل تحریم نکاح واحدة من محارمه فتزوجها لم یکفر ومن علم تحریمها واعتقدالحرمة فسق وفرق بینهما وعزر هذا اذا لم یجر بینهما دخول والا فان علم تحریمها فهو زان...... وان قال علمت انها علی حرام ولکن یجب المهر ویعاقب عقوبة هی اشد ما یکون من التعزیر سیاسة لاحدا مقدرا شرعا...... قالا والشافعی ومالک واحمد یجب حده اذا کان عالما قال ابن الهمام وفی مسئلة المحارم روایة عن جابر انه یضرب عنقه الخ. (مرقاة المفاتیح شرح المشکواة ٦: ٢٢٧، ٢٢٨ التعزیر علی النکاح بالمحارم)

﴿٣﴾ وفی الهندیة: وینقسم الی ماهو حق الله وحق العبد والاول یجب علی الامام ...... قالوا لکل مسلم اقامة التعزیر حال مباشرة المعصیة واما بعد المباشرة فلیس ذلک لغیر الحاکم الخ. (فتاویٰ عالمگیریه ٢: ١٦٧ فصل فی التعزیر)

﴿۴﴾ قال الحافظ ابن الحجر العسقلانی: (قوله باب مایجوز من الهجران لمن عصی) اراد بهذه الترجمة بیان الهجران الجائز لان عموم النهی...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

ترور او خورزه په يو نکاح کښې جمع کول حرام دي، اګر که علاتي وي

سوال: څه فرمائي علماء دين دي مسئلې باره کښې چه حبيبه او صائمه علاتي خويندې دي، يعنې پلارئي يو دې، او ميندې ئې جدا جدا دي، اوس د حبيبې خاوند غواړي، چه د صائمې لور زينب سره نکاح وکړي، اوس د اعياني په صورت کښې خو مطلقا ناجائز ده، ليکن په علاتي کيدو کښې او اخيافي کيدو کښې څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: مير شهزاد خاړ اګئي ملاکنډ ايجنسي

الجواب: د ترور او بنت الاخت په نکاح کښې جمع کول مطلقا ناجائز دي، هيچا هم په تخصيص باندې قول نه دې کړې.

في الهداية: لا يجمع بين المرأة وعمتها او خالتها او ابنة اخيها او ابنة اختها، لقوله عليه السلام لا تنكح المرأة الحديث (٢:٥)﴿١﴾ وفي الهندية: فلا يجوز الجمع بين امرأة وعمتها نسبا او رضاعا وخالتها كذلك الخ (١:٢٩٥)﴿٢﴾. وهو الموفق

ښځې لره او د هغې خورزې لره نکاحا جمع کول جائز نه دي

سوال: څه فرمائي علماء دين دي مسئلې باره کښې چه يو سړې د خپلې ښځې

(بقيه حاشيه) مخصوص بمن لم يكن لهجرة سبب مشروع فتبين هنا السبب المسوغ للهجر وهو لمن صدرت منه معصية فيسوغ لمن اطلع عليها منه هجره عليها ليكف عنها...... قال المهلب غرض البخاري في هذا الباب ان يبين صفة الهجران الجائز وانه يتنوع بقدر الجرم...... الهجران على مرتبتين الهجران بالقلب والهجران باللسان فهجران الكافر بالقلب وبترك التودد والتعاون والتناصر لا سيما اذا كان حربيا الخ. (فتح الباري شرح البخاري ١٣:٥٩٧ باب مايجوز من الهجران لمن عصى)

﴿١﴾ (هداية ٢:٣٠٨ كتاب النكاح فصل في المحرمات)

﴿٢﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ١:٢٧٧ القسم الرابع المحرمات بالجمع اى الجمع بين ذوات الارحام)

یعنی منکوحې خورزې سره نکاح کول غواړي، آیا دې دواړو لره په یو نکاح کښې جمع کول جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مفقود الخبر ۱۱/۱۱/۱۹۷۲

الجواب: ښځه او دهغې د خورزې په مینځ کښې جمع کول حرام دی، البته انفراد جائز دې. یعنی منکوحې ته طلاق ورکولو نه پس دهغې خورزې سره نکاح کول، یا صرف ښځې لره په خپل حال آبادول. لان المحرم هو الجمع دون غیره﴿۱﴾ قال الله تعالی واحل لکم ماوراء ذالکم﴿۲﴾. وهو الموفق

که مور او لور د دوؤ رونړو په نکاح کښې وی، د هغوی د اولاد په مینځ کښې د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دوه سکه رونړه دی، په هغوی کښې یو ورور د یوې ښځې سره نکاح وکړه، او دویم ورور ددې ښځې لور سره نکاح وکړه، اوس د دواړو نه اولاد پیدا شو، بیا دهغوی د اولاد اولاد پیدا شو، اوس ددې لور د لونړو د لونړو نکاح د مور ځامنو سره جائز ده او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مرزا جان ټیکسلا

الجواب: داجینکی او د جینکو لونړه دهغې هلکانو خورزې او د خورزو لونړه

﴿۱﴾ وفی الهندیة: وان اراد ان یتزوج احداهما بعد التفریق فله ذلک ان کان التفریق قبل الدخول وان کان بعد الدخول فلیس له ذلک حتی تنقضی عدتهما وان انقضت عدة احداهما دون الاخریٰ فله ان یتزوج المعتدة دون الاخریٰ مالم تنقض عدتها وان دخل باحداهما فله ان یتزوجها دون الاخریٰ مالم تنقض عدتها.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲۷۸ القسم الرابع المحرمات بالجمع)

﴿۲﴾ (سورة النساء پاره: ۴ آیت: ۲۳)

دی، چه محرمات دی﴿۱﴾. قال الله تعالی وبنات الاخت (الآیة)﴿۲﴾ وهو الموفق

د یوې ښځې نه لور او د بلې ښځې نه نوسې

په یو نکاح کښې جمع کول جائز نه دی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زمونږ د علم مطابق خو داصورت جائز نه دې، لیکن ستاسو دعلم مطابق رائي حاصلول هم لازمی دی هغه داچه دیو سړي دوه ښځې وې، اود هرې یوې ښځې نه یوه یوه لور وه، او د یوې لور ئې یوه لورده. په هغو کښې دیوې لور نکاح د یوسړي سره وشوه، څه موده پس ددې دویمې جینۍ د لور یعنی د نوسې نکاح هم هغه سړي سره ؤشوه. په دې صورت کښې ددې دویمې نکاح څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی ولی محمد بابر مدرسه شمس المدارس ژوب شهر ۳/۹/۱۹۹۰

الجواب: په دې صورت کښې اوله نکاح (د لور سره) صحیح ده. او دویمه نکاح کالعدم او قطعا حرامه ده. للاصل الشهیر: حرم الجمع بین المحارم نکاحا ووطا بملک یمین بین امرءتین ایتهما فرضت ذکرا لم تحل للاخری ابدا﴿۳﴾. پس په دې خاوند ضروری ده. چه د دویمې ښځې نه قبضه اوچته کړی. په علماؤ او ټول قوم او ټول اهل اسلام باندې ضروری ده، که دا خاوند دې لره حلال ګڼړی، نو ددې مرتد سره دې مقابله وکړی﴿۴﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن الشحنة: ویحرم علی الرجل نکاح اصوله...... وفروعه...... وفروع اصوله ای الاخوة والاخوات واولادهم واولاداولادهم وان نزلوا.

(لسان الحکام علی معین الحکام ۱:۳۱۷ الفصل الثالث عشر فی النکاح)

﴿۲﴾ (سورة النساء پاره: ۴ آیت: ۲۳)

﴿۳﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۳۰۸ فصل فی المحرمات)

﴿۴﴾ قال العلامة علی بن سلطان محمد: ذهب...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

علاتی نیا او نوسی په یو نکاح کښې جمع کول جائز نه دی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د نیکه علاتی خور ده، او د یو سړي په نکاح کښې ده. اوس هغه سړې د نیکه نوسی لره په نکاح کښې راوستل غواړی، آیا ددې دواړو جمع کول جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: سراج الدین کانګړه چارسده

الجواب: ددې دواړو په مینځ کښې جمع ناجائز ده.

وفی الهندیة: والاصل ان کل امرأتین لو صورنا احداهما من ای جانب ذکرا لم یجز النکاح بینهما برضاع او نسب لم یجز الجمع بینهما (١: ٢٩٥)﴿١﴾. وهو الموفق

د عدت په دوران کښې نکاح کالعدم ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیوې ښځې خاوند وفات شو. د خاوند ورور ددې ښځې سره د عدت تیریدو نه مخکښې نکاح وکړه. آیا دا نکاح جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد قدیر سواتی ١٢/٣/١٩٧٤

(بقیه حاشیه) اکثر اهل العلم الی ان المتزوج کان مستحلا له علی ما یعتقده اهل الجاهلیة فصار بذلک مرتدا محاربالله ولرسوله فلذلک امر بقتله واخذ ماله وکان ذلک الرجل یعتقد حل هذا النکاح فمن اعتقد حل شیئ محرم کفر وجاز قتله واخذماله ومن جهل تحریم نکاح واحدة من محارمه فتزوجها لم یکفرو من علم تحریمها واعتقد الحرمة فسق وفرق بینهما وعزر هذا اذا لم یجر بینهما دخول الخ.

(مرقاة المفاتیح شرح المشکوٰة ٦: ٢٢٨ باب المحرمات الفصل الثانی)

﴿١﴾ (فتاوی عالمگیریه ١: ٢٧٧ القسم الرابع المحرمات بالجمع)

الجواب: د معتدې نکاح ناجائز او کالعدم دي،

لما فی الهندیة ۱: ۲۹۸ لایجوز للرجل ان یتزوج زوجة غیره و کذلک المعتدة کذا فی السراج الوهاج سواء کانت العدة عن طلاق او وفاة او دخول فی نکاح فاسد﴿۱﴾. وهو الموفق

د وفات عدت تیرونکی حاملې ښځې سره د نکاح کونکی حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې که یو سړې د وفات عدت تیرونکی حاملې ښځې سره چه ثابت النسب وی، نکاح وکړی، آیا دا جائز ده؟ که جائز نه وی، نو ددې حلال ګڼړونکی څه حکم دې؟ او چه هغه ته معلومه هم وی چه دا حامله ده، که هغه ددې نکاح په وجه وطی وکړی، نو آیا په هغه به حد جاری کولې شی، یعنی تعزیر به ورته ورکولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ضیاء المرسلین دارالعلوم ربانیه هری پور هزاره ۲۱ ذی قعده ۱۳۸۹ھ

الجواب: د عدت تیریدو نه مخکښې دا نکاح حرامه ده.

قال الله تعالیٰ: ولا تعزموا عقدة النکاح حتی یبلغ الکتاب اجله (الآیة)﴿۲﴾ وقال تعالیٰ: واولات الاحمال اجلهن ان یضعن حملهن (الآیة)﴿۳﴾ فالناکح ان کان جاهلا فلا یکفر وان کان عالما بالحرمة فعند الاستحلال یکفر والافیفسق ﴿۴﴾ ولا سبیل لنا الی الجزم. وهو الموفق

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۰ القسم السادس المحرمات التی یتعلق بها حق الغیر)

﴿۲﴾ (سورة البقرة پاره: ۲ آیت: ۲۳۵)

﴿۳﴾ (سورة الطلاق پاره: ۲۸ ایت: ۴)

﴿۴﴾ قال الملا علی بن سلطان محمد: فمن اعتقد حل شیئ محرم کفر وجاز قتله واخذماله ومن جهل تحریم نکاح واحدة من محارمه فتزوجها لم یکفر ومن علم تحریمها واعتقد الحرمة فسق وفرق بینهما وعزر هذا اذا لم یجر بینهما دخول.

(مرقاة المفاتیح شرح مشکوة المصابیح ۶: ۲۲۸ التعزیر علی النکاح بالمحارم)

د عدت دوران کښې نکاح کونکي د طلاق ثلاثه ورکولو نه پس دوباره د نکاح مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د عدت دوران کښې یو کس ښځې ته طلاق ثلاثه ورکړل. د طلاق په وخت کښې د حمل پته نه وه، د ظاهری عدت نه پس دویم سړې دې سره نکاح وکړه، د نکاح نه پس معلومه شوه، چه ددې ښځې د اول خاوند نه حمل دې. د وضع حمل نه پس دویم خاوند هم طلاق ثلاثه ورکړل. اوس دا دویم خاوند ئې بیا غواړی، چه دې ښځې سره نکاح وکړی. آیا دا نکاح صحیح کیدې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: تقدیر الله جهانګیره نوښاره ۲۱/۲/۱۹۸۴

الجواب: ددې دویم سړې سره نکاح نه وه شوې(۱)، او دهغه طلاق ثلاثه ورکول هم کالعدم وو(۲)، پس دا دویم خاوند دهغې ښځې سره نکاح کولې شی، اګر که هغه د وضع حمل نه پس جماع کړې وی(۳). وهو الموفق

﴿۱﴾ وفی الهندیة: لا یجوز للرجل ان یتزوج زوجة غیره و کذلک المعتدة سواء کانت العدة عن طلاق او وفاة او دخول فی نکاح فاسد الخ.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۰ القسم السادس المحرمات التی یتعلق بها حق الغیر)

﴿۲﴾ وقال العلامة النظام: واما شرط (الطلاق) فشیآن احدهما قیام القید فی المرأة نکاح او عدة والثانی قیام حل محل النکاح حتی لو حرمت بالمصاهرة بعد الدخول بها حتی وجبت العدة فطلقها فی العدة الخ. (فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۳۴۸ کتاب الطلاق الباب الاول)

﴿۳﴾ وفی الهندیة: ولو تزوج بمنکوحة الغیر وهو لا یعلم انها منکوحة الغیر فوطئها تجب العدة وان کان یعلم انها منکوحة الغیر لا تجب حتی لا یحرم علی الزوج وطؤها ویجوز لصاحب العدة ان یتزوجها کذا فی المحیط للسرخسی.

(فتاویٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۰ القسم السادس المحرمات لحق الغیر)

په طلاق مغلظ سره طلاقه کړې شوې ښځه د باقاعده نکاح، جماع او طلاق نه پس د اول خاوند سره نکاح کولې شي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يو سړي خپلې ښځې ته درې طلاقه ورکړل، چه د اتو بچو مور ده. عدت ختميدو نه پس دې ښځې د بل سړي سره نکاح شرعي وکړه. او خلوت صحيحه هم وشو. مهر هم ورکړې شو، دې دويم خاوند د څه مصلحت په وجه دې ښځې ته درې طلاقه ورکړل، او عدت ئې تير کړو، اوس ددې ښځې نکاح د مخکښني خاوند سره کيدې شي؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد اسحاق عرشي مسجد راولپنډي ٣/٦/١٩٧٥

الجواب: كه دې دويم خاوند يو ځل جماع ددې ښځې سره کړې وی، نو دا ښځه د اول خاوند سره نکاح کولې شي. لوجود التحليل هو وطى الزوج الثانى﴿١﴾. والمسئلة من الواضحات فلا حاجة الى نقل العبارات. وهو الموفق

د خاوند د پاره عدت وفات نشته. د ښځې خور سره يو دوه ورځې پس نکاح کولې شي

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه کله د يو سړي ښځه وفات شي، نو آيا د خاوند دپاره دا جائز ده، چه يو يا دوه ورځې پس د ښځې خور سره نکاح وکړي؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد شاهد لوند خوړ ٢٩/٨/١٩٨٥

﴿١﴾ وفى الهندية: واذا كان الطلاق ثلاثا فى الحرة وثنتين فى الامة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها كذا فى الهداية.

(فتاوىٰ عالمگيريه ١ :٤٧٣ فصل فيما تحل به المطلقة وما يتصل به)

الجواب: په خاوند باندې نه ماتم کول شته، او نه عدت تیرول، ددې وجه نه د ښځې دوفات نه پس هر وخت نکاح کولې شی(١) وفی الهندیة ویجوز لـزوج المرتدة اذا لحقت بدارالحرب تزوج قبل انقضاء عدتها کما اذا ماتت(٢) وهوالموفق

د حرامی نکاح او نور احکام

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسائیلو باره کښې چه:

١) د حرامی او حلالی ماشومانو جینکو او هلکانو په مراتبو کښې به د قیامت په ورځ څه فرق وی او که نه، هرکله چه د دواړو نیکی برابر وی؟

٢) د حرامی جینۍ سره د حلالی هلک نکاح صحیح ده.؟ دغه رنګ د حرامی هلک سره د حلالی جینۍ نکاح صحیح ده؟

٣) آیا په حرامی به شرعی لحاظ سره د حقیقی والدینو شان حقوق وی،؟ هرکله چه دې حرام کار والدینو دوی لره پاللې وی، او تعلیم ئې پرې کړې وی، وغیره.

۴) حرامی هلک به څومره مودې پورې د پلار فرمانبردار وی، او څومره مودې پورې دمور؟

۵) که دا حرامی د بلوغ نه پس د والدینو نه جدائي اختیار کړی، نو ددې به حشر کښې څه کیږی؟

المستفتی: زرولی خان تربیلا ډیم

---

(١) قال العلامة ابن عابدین: ماتت امراته له التزوج باختها بعد یوم من موتها کما فی الخلاصة...... واما ما عزی الی النتف من وجوب العدة فلا یعتمد علیه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ٢:٣٠٨ فصل فی المحرمات وحرم الجمع نکاحا)

(٢) (فتاویٰ عالمگیریه ١:٢٧٩ القسم الرابع المحرمات بالجمع)

الجواب: ۱) د حلالی او حرامی فرق دنیا پورې محدود دې(۱). په آخرت کښې به دارومدار په ایمان او عمل صالح وی.

۲) د دې تولو ښځو سره نکاح صحیح ده(۲)

۳) د مور حق او احترام بې شک او شبهې ثابت دې، البته پلار په حقیقت کښې پلار نه دې، دهغه هیڅ د پلارولی حق نشته، البته د تربیت حق ئې شته.

۴) په جائز امورو کښې به د مور همیشه دپاره فرمانبردار وی، او د زانی پلار دپاره څه خاص فرمانبرداری نشته.

۵) د بلوغ نه پس جدا کیدلو کښې هر حلالی او حرامی معاف شرعی دې وهو الموفق

ولد الزنا مسلمان هلک او جینی سره نکاح صحیح ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه روخانی د دلبر ښځه وتښتوله، او لرې ئې چرته بوتله، او ډیرې مودې پورې ئې د ښځې په حیثیت سره ساتله، دې ښځې د روخانی نه څو اولاده پیدا کړل، اوس هغه هلکان او

﴿۱﴾قال العلامة ابن عابدین: والولد له ان جاء ت بعد النکاح لستة اشهر فلو لاقل من ستة اشهر من وقت النکاح لا یثبت النسب ولا یرث منه الا ان یقول هذا الولد منی و لا یقول من الزنا، والظاهر ان هذا من حیث القضاء اما من حیث الدیانة فلا یجوز له ان یدعیه لان الشرع قطع نسبه منه فلا یحل له استلحاقه به ولذا لو صرح بانه من الزنا لا یثبت قضاء ایضا وانما یثبت لولم یصرح لاحتمال کونه بعقد سابق الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ۲: ۳۱۷ قبیل مطلب فیما لو زوج المولیٰ امته)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: حل استمتاع الرجل من امرأة لم یمنع من نکاحها مانع شرعی فخرج الذکر والخنثیٰ مشکل والوثنیة والمحارم والجنیة وانسان الماء.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۲۸۰ کتاب النکاح)

جینکې ځوانې شوې دی، آیا دهغوی سره نکاح جائز ده. او ددې ښځې دواړه خاوندان ژوندی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد کمال اتمان زئي چارسده. ۹/۳/۱۹۲۹

الجواب: چونکه دا هلکان او جینکې انسانان او مسلمانان دی، لهذا ددوی سره نکاح صحیح ده، ځکه چه فقهاؤ د مسلمان نکاح د غیر انسان او غیر مسلم سره (علی التفصیل المشهور) ناجائز ګرزولې ده، فلیراجع الی الهندیة﴿۱﴾ والدرالمختار﴿۲﴾. وهو الموفق

د مزنیې سره د زانی نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو وادهٔ کړی سړې د یوې کنډې سره په پټه مهر مقرر کړو، او خپل وجود ئې یو بل ته ؤبخښلو، او ددې نه پس دواړو هم بستری هم کوله، دوه میاشتې پس هغه سړې دې کنډې ښځې سره نکاح کول غواړی. آیا دا نکاح به جائز وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حکم دار خان کوه مری راولپنډی ۵/۳/۱۹۷۳

الجواب: د مزنیې سره د زانی نکاح جائز ده، او د نکاح نه پس جماع هم جائز ده، فی الدر المختار ولو نکحها الزانی حل له وطئها اتفاقا (هامش ردالمحتار ۲:٤۰۱)﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ وفی الهندیة: ومن شروطها المحل القابل وهی المرأة التی احلها الشرع بالنکاح کذا فی النهایة. (فتاویٰ عالمگیریه ۱:۲٦۷ کتاب النکاح الباب الاول)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: النکاح عقد یفید ملک المتعة ای حل استمتاع الرجل من امرأة لم یمنع من نکاحها مانع شرعی فخرج الذکر والخنثیٰ المشکل والوثنیة لجواز ذکورته والمحارم والجنیة وانسان الماء لاختلاف الجنس.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۲۸۱ کتاب النکاح)

﴿۳﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲:۳۱۷ قبیل مطلب فیما لو زوج المولیٰ امته)

د مزنيې لور سره د زانی نکاح حرامه ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه په زيد د يوې ښځې سره د ناجائز تعلقاتو تهمت ؤلګيدو او حمل هم ښکاره شو. ليکن زيد انکار کوی روستو بيا زيد ددې ښځې د لور سره نکاح هم وکړه. آيا دا نکاح صحيح ده؟ نکاح خوان ګناه ګار دې؟ او کوم خلق چه په دغې مجلس کښې ناست وو، دهغوی څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد ادريس مسجد کيملپور ۵/۴/۱۹۷۲

الجواب: که په اقرار يا شهادت سره زنا ثابته شی، نو د زيد دپاره ددې ښځې لور سره نکاح حرامه ده، او په هغې کښې تعاون هم حرام دې، او د ثبوت نه مخکښې نه حرمت د نکاح موجود دې، او نه حرمت د تعاون.

وفی الهندية: فمن زنی بامرأة حرمت عليه امها وان علت وابنتها وان سفلت. (۱:۱۹۲)﴿۱﴾. وقال الله تعالیٰ: ولا تعاونوا علی الاثم والعدوان (المائدة ﴿۲﴾). وهو الموفق

د زانی د ورور د مزنيې د لور سره نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يو سړی د يوې ښځې سره چه وادۀ کړې وه، زنا وکړه، اوس ددې مزنيې لور ددې زانی د رور دپاره جائز ده او که نه؟ او په دې مسئله کښې اختلاف د مذاهبو شته او که نه؟ پوره تفصيلاتو نه خبرولو باندې به بنده شکر ګزار وی؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد يوسف شريک دوره حديث ۵/۴/۱۹۷۲

﴿۱﴾(فتاوئ عالمگيريه ۱:۲۷۴ القسم الثانی المحرمات بالصهرية)

﴿۲﴾(سورة المائدة پاره: ۶ آيت: ۲)

الجواب: څنګه چه د زانی وړور دپاره د زانی د ښځې لور چه د بل خاوند نه وی، جائز ده، دغه رنګې د مزنئې لور هم جائز ده

لان حكم الحلال والحرام واحد من الحديث ويحل لاصول الزانى وفروعه اصول المزنى بها وفروعها، (ردالمحتار ٢: ٣٨٤)﴿١﴾ قلت فالجواز للاخوة يكون باولىٰ. وهو الموفق

د زانی او مزنیئ د خوی او لور په خپلو کښې د نکاح مسئله

سوال: محترم المقام شیخ الحدیث مولانا عبدالحق صاحب دارالعلوم حقانیه!
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو سړې د یوې منکوحې ښځې سره زنا وکړه، بیا د منکوحې زانیئ ښځې لور پیدا شوه، او د زانی ځوی پیدا شو، اوس زانی وائي چه دا جینئ زما نه ده، ددې هلک او جینئ په خپلو کښې نکاح جائز ده او که نه؟ په دې مسئله کښې پریشانه یم، زمونږ په علاقه کښې یو مولوی صاحب هم داسې استفتاء مولانارسول خان صاحب ته ؤلیکله مولانا رسول خان صاحب دا جواب راؤلیږو، الولد من النكاح لا من السفاح (شرح وقايه باب النسب ١٥٠) او په فتاوی عبد الحئي باب ثبوت النسب کښې ئې لیکلې دی، که یو سړې دعوی وکړی، چه دا ماشوم زما د زنا د نطفې نه پیدا شوې دې، نو نسب به ثابت وی او که نه؟ په جواب کښې لیکی، ثابت به نه وی عالمګیری کښې دی. قال انه منى من الزنا لا يثبت نسبه ولا يرث منه كذا فى الينابيع، که وې وئیل چه دا زما د زنا د نطفې نه دې، نو نسب به ثابت نه وی، او وارث به نه وی، لکه چه په ینابیع کښې دی.
اوس مسئله داده، چه د ینابیع د عبارت نه دا معلومیږی، چه کله ددهٔ نسب

﴿١﴾ قال العلامة ابن عابدين: قال فى البحر اراد بحرمة المصاهرة الحرمات الاربع حرمة المرأة على اصول الزانى وفروعه نسبا ورضاعا وحرمة اصولها وفروعها على الزانى نسبا ورضاعا كما الوطؑ الحلال ويحل لاصول الزانى وفروعه اصول المزنى بها وفروعها.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ٢: ٣٠٣ فصل فى المحرمات)

ثابت نه شو، نو ددې زانی د مزنيئ لور سره خپله هم نکاح کيدې شی. او د خپل ځوی دپاره هم کولې شی، ځکه چه دا جینی ددې زانی هیڅ نه کیږی، اوس که مسئله داسې ده، نو په فقه احناف کښې چه فقهاؤ ليکلې دی، چه که چا يو ښځه ښکل کړه، يعنی قبلها نو په دې سره حرمت مصاهرت ثابتيږی، که ديوې ښځې فرج داخل ته ئې ؤکتل او خوند ئې حاصل کړوو يا ئې زنا وکړه، نو حرمت مصاهرت ثابتيږی، او د مزنيئ اولاد سره نکاح کول حرام او ناجائز ګرزی، او ددې دواړو په اولاد کښې هم نکاح جائز نه ده. اوس په دې عباراتو کښې تناقض معلوميږی. د مسئلې صحيح صورت واضح کړئ او دا پريشانی لرې کړئ؟ بينوا توجروا

المستفتی: مولوی حفظ الرحمن خده بانډه تخت نصرتی کرک ۲۳/۳/۱۹۲۹

الجواب: ددې زانی ځوی اود زانيئ لور خپلو کښې نکاح کولې شی، اګرچه احتياط په نه کولو کښې دې، ځکه چه فقهاء کرامو ليکلې دی، حرم اصله وفروعه وبنت اخيه واخته وبنتها ولو من زنا (در مختار) ليکن په دې صورت کښې دا متعين نه ده، چه دا جینی د زانی نه پيدا شوې ده، ممکن ده چه دې ښځې د بل سړی سره هم زنا کړې وی، او دهغه نه حامله شوې وی، قال العلامه الشامی (قوله ولو من الزنا) بان يزنی الزانی ببكر ويمسكها حتی تلد بنتا بحر عن الفتح، قال الحانوتی، ولا يتصور كونها ابنته من الزنا الا بذالک(۱). پس که زانی داسې طريقه اختيار کړې وی، لکه چه شامی ذکر کړې ده. بيا حرمت د نکاح بغير د شک او شبهې نه ثابت دی، ګنی احتياط دادې، چه نکاح اونه کړی. لوجود الشبهة فليراجع الی حديث ابن زمعة(۲) دلته د حرمت

---

(۱) (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۰۱ فصل فی المحرمات)

(۲) عن عائشة قالت كان عتبة بن ابی وقاص عهد الی اخيه سعد بن ابی وقاص ان ابن وليدة زمعة منی فاقبضه اليک فلما كان عام الفتح اخذه سعد فقال انه ابن اخی وقال عبد بن زمعة اخی فتساوقا الی رسول الله ﷺ فقال سعد يا رسول الله ان اخی كان عهد الی فيه وقال عبد بن زمعة اخی وابن وليدة ابی ولد علی فراشه ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

مصاهرت په وجه حرمت متصور نه دي. ځکه چه د زاني د فروعو دپاره د زانيئ فروع حرام نه دی. ﴿١﴾ وهو الموفق .... (محمد فريد عفي عنه)

حبلى من الزنا سره نكاح صحيح ده. او د غير زاني په صورت كښې وضع حمل پورې جماع حرامه ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره كښې چه يوې پېغلې جينۍ سره يو سړي هم بستري وكړه، چه دهغې په وجه دهغې حمل پيدا شو، والدينو د غيرت بچ كولو دپاره ديو سړي هغې سره نكاح وكړه. څلور مياشتې پس ماشوم پيدا شو، او څه وخت پس مړ شو. آيا ددې حبلى من الزنا سره دا نكاح جائز وه؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد آفتاب بټالين. ١٨/٧/١٩٧۴

الجواب: ددې جينۍ سره ددې هلک نكاح صحيح ده. ليكن وضع دحمل نه مخكښې چه كومه جماع ئې كړې ده، هغه حرامه ده. په شرط ددې چه دا حمل ددغې هلک نه نه وي.

كما في الدرالمختار: وصح نكاح حبلى من زناً لامن غيره وان حرم وطؤها ودواعيه حتى تضع لئلا يسقى مائه زرع غيره(فروع) لونكحها الزاني حل له وطؤها اتفاقا (بحذف يسير)(هامش ردالمحتار ٢: ٣٠١ قبيل الولى)﴿٢﴾. وهوالموفق

(بقيه حاشيه) فقال رسول الله ﷺ هو لك ياعبد بن زمعة الولد للفراش وللعاهر الحجر ثم قال لسودة بنت زمعة احتجبي منه لما رأى من شبهه بعتبة فما راها حتى لقى الله، وفي رواية قال هو اخوك يا عبد بن زمعة من اجل انه ولد على فراش ابيه، متفق عليه.

(مشكواة المصابيح ٢: ٢٨٧ باب اللعان الفصل الاول)

﴿١﴾ قال العلامة الافندى: ويحل لاصول الزاني وفروعه اصول المزنى بها وفروعها.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ٢: ٣٠٣ فصل في المحرمات)

﴿٢﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ٢: ٣١٦ قبيل مطلب فيما لو زوج المولىٰ امته)

د زانيې د ترور (د پلار خور) سره نکاح جائز ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يو سړې ديوې رشته دارې پېغلې ښځې سره زنا کوله، درې کالو پورې دهغوی مينځ کښې د ښځې او خاوند تعلقات قائم وو، په آخر کښې حمل ؤشو او ساقط کړې شو. او په ناپوهی کښې ئې د دې زانيئ ترور سره نکاح وکړه، چه کله دا راز ښکاره شو، نو ددې جينۍ خپلوانو ددې خبرې ډېر زيات بد ؤګڼړل؛ چه داسې ګناه ګار ته مونږ هيچرې هم جينۍ ورکولو ته تيار نه يو، او بيا د سورة النور ددې تشريعی حکم په وجه هم په دې اطلاق کيږی، حرام دی د ايمان والو دپاره چه هغوی سره د پوهې خپلې لونړو داسې ګناهګارو (عام زنا کارو) ته ورکړی. او الزانی لا ينكح الا زانية او مشركة والزانية لا ينكحها الا زان او مشرك و حرم ذالك على المؤمنين. او بله داچه هم د زانی سره د نکاح حرام کيدلو مطلب امام محمد رحمه الله دا بيان کړې دې. چه د سرنه نکاح نه منعقد کيږی، اوس د اسلامی قوانينو مطابق آيا ددې مظلومې منکوحې نکاح ددې سړی سره ختمه شوې ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد بشير حليم کيملپور

الجواب: دادويمه نکاح صحيح ده. ځکه چه د زانيئ ترور د محرماتو نه نه ده، قال الله تعالىٰ: واحل لكم ما وراء ذلكم (الآية)﴿١﴾، واما قوله تعالىٰ: الزانی لا ينكح(الآية) فقيل منسوخ وقيل المقصود نفی اللياقة الابه فافهم﴿٢﴾. وللتفصيل موضع آخر. وهوالموفق

﴿١﴾(سورة النساء پاره: ٥ آيت: ٢٤)

﴿٢﴾قال العلامة علاؤالدين على بن محمد: وقال سعيد بن المسيب وجماعة ان حكم الاية منسوخ وكان نكاح الزانية حراما بهذه الآية ثم نسخت بقوله تعالىٰ (وانكحوا الايامىٰ منكم) فدخلت الزانية فی هذا العموم واحتج من جوز نكاح الزانية بما روی عن جابر...... وقيل فی معنى الآية ان الفاجر الخبيث لا يرغب فی نكاح الصالحة ......(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د حاملې مزنیې سره نکاح او په هغه سړي د جرمانې لازمولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو ځوانه عاقله بالغه جینۍ په هوش او حواس کښې په خپله رضامندۍ سره دیو ځوان سړي سره د وادهٔ کولو په غرض په عدالت کښې بیان ورکړی او دهغه سره وادهٔ وکړی. په کلی کښې ډله بازی شروع شوې ده، او زمونږ امام صاحب چه مستند عالم نه دې، بلکه ریټائرډ فوجی دې، او اوس امام جوړ شوې دې، هغه ددې جینۍ خلاف حکم شرعی صادر کړې دې، او امام خپله هم د پنځه څلویښتو کالو باوجود ناوادهٔ کړې دې، امام صاحب ته ؤوئیلې شو چه جینۍ حامله ده. لیکن د حامله کیدو هیڅ ثبوت چاسره هم نشته، امام صاحب په دې بنیاد په وادهٔ کونکی سړې د یو سلو او شلو کسانو ډوډۍ بطور جرمانه لازم کړه، او دهغه سره ئې سلام او کلام بند کړو، سوال دادې، چه دا نکاح صحیح ده او که نه؟ او په وادهٔ والا باندې جرمانه لازمیږی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نورالحق کوهاله مری براسته آزاد کشمیر

الجواب: که دا جینۍ حامله وی نو بیا هم نکاح صحیح ده، لیکن د وضع حمل نه مخکښې دهغې سره جماع نشی کولې، هرکله چه حمل ددغې سړې نه وی، او که حمل ددې سړې نه وی، نوبیا جماع جائز ده. فی الدرالمختار وصح نکاح حبلی من الزنا وان حرم وطؤها حتی تضع (فروع) لو نکحها الزانی حل له

(بقیه حاشیه) من النساء وانما یرغب فی نکاح فاجرة خبیثة مثله او مشرکة والفاسقة الخبیثة لا ترغب فی نکاح الصلحاء من الرجال وانما ترغب فی نکاح فاسق خبیث مثلها او مشرک وحرم ذلک علی المؤمنین ای صرف الرغبة بالکلیة الی نکاح الزوانی وترک الرغبة فی الصالحات العفائف محرم علی المؤمنین ولا یلزم من حرمة هذا حرمة التزوج بالزانیة.

(تفسیر خازن ۳:۲۸۰ سورة النور آیت:۲)

وطؤها اتفاقا والولد له انتهى باختصار يسير(۱).

ملاحظه: دغیر کفو سره نکاح نامنظور ده(۲) او جرمانه دجاهلیت رسم دي. وهو الموفق

د مسلمانې ښځې د غیر مسلم سره نکاح کالعدم ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یوه ښځه مسلمانه شوه، او نیکه په زور زبردستي. یو غیر مسلم ته په نکاح ورکړه. آیا دا نکاح صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عصمت بیګم زیده مردان ۱۴صفر المظفر ۱۴۰۱ھ

الجواب: د مسلمانې ښځې او غیر مسلم سړي په مینځ کښې نکاح نامنظور او کالعدم ده، که دا نکاح په خوښه وی او که په ناخوښه. او که دا غیر مسلم اهل کتاب وی او که غیر اهل کتاب.

كما فى البدائع (٢: ٢٧١) ومنها اسلام الرجل اذا كانت المرأة مسلمة فلا يجوز النكاح المؤمنة الكافر لقوله تعالىٰ: ولا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا(الآية) ...... والنص وان ورد فى المشركين لكن العلة وهى الدعاء الى النار يعم الكفرة اجمع فيتعمم الحكم بعموم العلة فلا يجوز انكاح المسلمة الكتابى كما لا يجوز انكاحها الوثنى والمجوسى لان الشرع قطع ولاية الكافرين عن المؤمنين بقوله تعالىٰ: ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا (الآية) ﴿٣﴾ . وهوالموفق

﴿١﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ٢: ٣١٦، ٣١٧ قبيل مطلب فى ما لوزوج المولىٰ امته)

﴿٢﴾ قال العلامة الحصكفى: نفذ نكاح حرة مكلفة بلا رضاولى ...... وله اى للولى اذا كان عصبة ...... الاعتراض فى غير الكف فيفسخه القاضى ويتجدد بتجدد النكاح مالم تلدمنه ويفتى فى غير الكف بعدم جوازه اصلا وهو المختار للفتوىٰ لفساد الزمان.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ٢: ٣٢٢ باب الولى)

﴿٣﴾ (بدائع الصنائع ٢: ٥٥٣ من شروط صحة النكاح ان لا تكون مشركة)

د عیسائی ښځې سره د نکاح حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه د عیسائی ښځې سره د نکاح څه حکم دې؟ چه هغه په خپل مذهب وی، که یو مسلمان د عیسائی ښځې سره په دې امید نکاح وکړی، چه هغه مسلمان جوړیدل ظاهر کړی، چه د نکاح په وجه به مسلمانه شی، نو په دې صورت کښ ددې عیسائی ښځې سره نکاح کولو کښ زیات ثواب دې، یا د مسلمانې ښځې سره نکاح کولو کښ زیات ثواب دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید رحیم الله شاه اضاخیل بالا نوښار ۱۴۰۲ھ

الجواب: د موجوده زمانې عیسایان د مسئله نبوت، قیامت او جنت دوزخ نه منکردی، لهذا دهغوی سره نکاح جائز نه ده، ﴿۱﴾ البته که په هغوی کښ یوه

﴿۱﴾قال الشاه اشرف علی التهانوی رحمه الله: لیکن په دې زمانه کښ چه کومو ته نصاری وئیلې کیږی، هغوی اکثر په قومی حیثیت سره نصاری دی، مذهبی حیثیت سره صرف دهریان او سائنس پرست دی، د داسې خلقو دپاره دا حکم د جواز د نکاح نه دې (امداد الفتاوی ۲:۲۱۳ کتاب النکاح وتفسیر بیان القرآن ۳:۹)

په فتاوی دارالعلوم دیوبند کښ دی. نن صبا چه کومو خلقو ته نصاری وئیلې کیږی، په هغوی کښ ډیر داسې خلق هم شته، چه دهریان دی، یو مذهب لره هم نه منی، بلکه د الله تعالی د وجود هم قائله نه دی، دا خلق اګر چه د مردم شماری په وجه نصاری ګڼړلې شی. لیکن د شریعت په حکم کښ داسې خلق اهل کتاب نشی ګڼړلې (فتاوی دارالعلوم قدیم ۲،۱ : ۱٦٠)

وقال العلامه شبیراحمد عثمانی: زمونږ د زمانې نصاری عموما صرف په نوم نصاری دی، په دوی کښ په کثرت سره هغه خلق دی، چه نه د یو اسمانی کتاب قائل دی، نه د مذهب او نه د خدائې، په دوی د اهل کتاب اطلاق نشی کیدې، لهذا ددوی د ذبیحې او د ښځو حکم به د اهل کتابو پشان نه وی ..... په موجوده زمانه کښ د نصاراؤسره خوراک څکاک، بې ضرورته اختلاط کول، دهغوی د ښځو په عشق کښ انختل، دا څیزونه چه خطرناکې نتیجې پیدا کوی. پټې نه دی (فوائد عثمانیه علی تفسیر عثمانی ٧٩٦ سورة المائدة پاره ٦)

ښځه ددې امورو قائله وی، نو دهغې سره نکاح صحیح ده، کما فی الهندیة ویجوز للمسلم نکاح الکتابیة الحربیة. والاولی ان لا یفعل(١). او بعضې وخت کښ یو غیر افضل کار د عوارض خارجیه په وجه افضل کیږی، پس که ددې کتابیې ښځې اسلام قبلول متیقّن یا مظنون وی، نو دا نکاح مصلحتا افضله ده، او ذاتا افضله نه ده. لیکن واقعات داسې دی، چه دهغوی اسلام قبلول یقینی نه وی، او د خاوند د اسلام نه خلاف کارونو سره محبت پیدا کیدل مظنون دی، پس دا حیله او بهانه فائده منده نه ده(٢). وهو الموفق

د عیسانې ښځې سره نکاح او د مور پلار سره د معاملاتو جدا جدا احکام

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه یو مسلمان ځوان د اووه کالونه اعلی تعلیم دپاره یوعیسائي ملک ته تلې دې، دهغی وطن د قوانینو مطابق هلته کښ د ؤسیدلو دپاره د یو عیسائی جینی سره وادهٔ کول غواړی، د شریعت مطابق والدین په لاندینو کارونو کښ رهنمائي حاصلول غواړی:

١، آیا د موجوده زمانې عیسایان په کتاب او سنت کښ مذکور عیسایانو پشان اهل کتاب ګنړلې شی؟

٢، کوم چه اهل کتاب ګنړلې شی، په هغوی کښ تثلیث پرست شامل دی او که نه؟ ....

﴿١﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ١: ٢٨١ القسم السابع المحرمات بالشرک)

﴿٢﴾ قال العلامة عبد الرحمن الجزیری: الحنفیة قالوا یحرّم تزوج الکتابیة اذا کانت فی دار الحرب غیر خاضعة لاحکام المسلمین لان ذلک فتح لباب الفتنة فقد ترغمه علی التخلق باخلاقها التی یأباها الاسلام ویعرض ابنه للتدین بدین غیر دینه ویزج بنفسه فیما لا قبل له به من ضیاع سلطته التی یحفظ بها عرضها وغیر ذلک من المفاسد فالعقد وان کان یصح الا ان الاقدام علیه مکروه تحریما لما یترتب علیه من المفاسد اما اذا کانت ذمیة ویمکن اخضاعها للقوانین الاسلامیة فانه یکره نکاحها تنزیها.

(الفقه علی المذاهب الاربعة ٤: ٧٤ مبحث المحرمات لاختلاف الدین)

۳، او که جینۍ عیسائیه وی نو دهغې سره نکاح جائز ده؟

۴، د نکاح کولو نه مخکښ یا روستو که دا جینۍ د سخر سره خط وکتابت شروع کړی، نو دهغې جواب ورکول پکار دی؟

۵، د وادهٔ نه پس هغه اینګور هر د مسلمانانو یا کافرانو په معاشره کښې د خاوند سره یا د خاوند نه بغیر شرکت کوی، په دې صورت کښې که انګور عیسائیه وی، او که مسلمانه شی، نو سخر لره د اینګور سره خط او کتابت او جینۍ ته تلې راتلې شی؟

۶، که څوی عیسائي مذهب اختیار کړی، نو په دې صورت کښې د څوی او اینګور سره د کومو تعلقاتو ممانعت دې؟

نوټ: هلک والدینو ته داسې یو خط لیکلې دې، ددې څه حکم دې؟

"زهٔ جینۍ ته د یوانسان په حیثیت سره ګورم، دهغې ذات پات، رنګ، مذهب او ملکیت ته نه ګورم، او نه ماته دهغې حق شته، کومې خبرې چه په پاکستان کښې ضروری ګنړلې شی، دهغې دلته کښې شمار نشته، د مشرق او مغرب یو ځائي والې نه شوې دې او نه به وُشی، د وادهٔ نه پس به هم زما د تاسو سره هم هغه رشته وی"

المستفتی:غلام نبی مدرسه عربیه عیدګاه طوغی روډ کوئټه ۱۹۷۲/۳/۱۲

الجواب: (۱) د نن زمانې عیسایان اکثر دهریان شوې دی، لهذا په هغوی به بغیر د تحقیق نه د اهل کتاب احکام نشی جاری کولې، په هغوی کښې چه څوک الله تعالی نه منی، یا د نبوت او ارسال کتب نه منکر دی، یا د قیامت او جنت دوزخ نه منکر دی، هغوی اهل کتاب نه دی. (۱)

(۱) قال الشیخ العلامة الحافظ محمد ادریس الکاندهلوی: د اهل کتابونه هغه خلق مراد دی چه هغوی مذهباً اهل کتاب وی دا نه چه هغوی صرف د قومیت په لحاظ سره یهودی یا نصرانی وی .... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

۲) اعتقاد د تثلیث او بنوت د عیسی علیه السلام لره د الله تعالی څوی ګنړل) په اهل کتاب کیدلو کښ مانع نه دی. لانهم کانوا یعتقدون هما فی زمنه وهو ظاهر المذهب﴿۱﴾.

۳) که دا جینی اهل کتاب وی، یعنی پیغمبر او نازل شوي کتاب منی، نو ددې سره نکاح جائز ده.

۴) په خط او کتابت کښ هیڅ ګناه نشته.

۵) په نقل وحرکت او شرکت کولو کښ د مسلمې او غیرمسلمې څه خاص فرق نشته، خط وکتابت او تلل راتلل جائز دی، هرکله چه د فتنې ویره نه وی.

۶) په دهٔ به د مرتد احکام جاری کیږی.

نوټ: دا د زندقې الفاظ دی. وهو الموفق

د شیعه سره د نکاح حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه د یوې سنې ښځې د

(بقیه حاشیه) اګر که عقیدةً دهریه وی. ددې زمانې نصاری عموما صرف په نوم نصاری دی. په هغوی کښ په کثرت سره داسی دی. چه نه دخدائې قائل دی، او نه د مذهب قائل دی، اونه د اسمانی کتاب قائل دی، په داسې خلقو داهل کتاب اطلاق نه کیږی. لهذا دهغوی د ذبیحې او دهغوی د ښځو حکم به د اهل کتاب پشان نه وی.
(تفسیر معارف القرآن ۲: ۳۳۶ سورة المائدة آیت: ۵ پاره: ۶)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: قال فی البحر وحاصله ان المذهب الاطلاق لما ذکره شمس الائمة فی المبسوط من ان ذبیحة النصرانی حلال مطلقا سواء قال بثالث ثلاثة اولا لاطلاق الکتاب هنا والدلیل ورجحه فی فتح القدیر بان القائل بذلک طائفتان من الیهود والنصاریٰ انقرضوا لاکلهم مع ان مطلق لفظ الشرک اذا ذکر فی لسان الشرع لا ینصرف الی اهل الکتاب الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۳۱۴ قوله وصح نکاح کتابیة باب المحرمات)

شیعه سړي سره نکاح جائز ده او که نه؟ چه د ښځې رضا نه وی او والدینو د پیسو په لالچ کښ ورکړې وی. بیا دا جینۍ د هغه نه اؤتښتیده، او د بل سړي سره ئې نکاح وکړه. آیا دا دویمه نکاح هم جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ محمد اکرم مین بازار سرگودها. ٢٥/٤/١٩٧٢

الجواب: که والدینو دې جینۍ لره بغیر د دې د مرضۍ نه په نکاح سره ورکړې وی. نو دا نکاح نامنظوره او کالعدم ده. په شرط ددې چه جینۍ بالغه وی، او د نکاح خبر موندلو سره ئې رد کړې وی. فی الهندیة ١: ٣٠٥ لا یجوز نکاح احد علی بالغة صحیحة العقل من اب او سلطان بغیر اذنها(١). او که نکاح د نابالغ والی په حالت کښ شوې وی، او دا شیعه کافر وی، یعنی د حضرت علی رضی الله عنه د نبوت قائل وی، یا د حضرت عائشې رضی الله عنها باندې تهمت لګونکې وی، وهکذا. نو دا نکاح کالعدم او نامنظوره ده، او دویمه نکاح د سنی مسلمان سره صحیح ده. لانه کافر صرح به فی ردالمحتار ٣: ٤٢٨(٢) ونکاح المسلمة من الکافر لا یصح اجماعا(٣). وهو الموفق

(١) (فتاویٰ عالمګیریه ١: ٢٨٧ الباب الرابع فی الاولیاء)

(٢) قال العلامة ابن عابدین: لا شک فی تکفیر من قذف السیدة عائشة رضی الله عنها او انکر صحبة الصدیق او اعتقد الالوهیة فی علی او ان جبرئیل غلط فی الوحی او نحو ذلک من الکفر الصریح المخالف للقرآن.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ٣: ٣٢١ مطلب فی حکم سب الشیخین)

(٣) قال العلامة عبد الرحمن الجزیری: ولا یحل للمسلمة ان تتزوج الکتابی، کما لا یحل لها أن تتزوج غیره (ای غیر الکتابی من الکافر) فالشرط فی صحة نکاح المسلمة ان یکون الزوج مسلماً ودلیل ذلک قوله تعالی: ولا تنکحوا المشرکٰت حتی یؤمن، (البقرة) وقوله مخاطباً للرجال: ولا تنکحوا المشرکین حتی...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د شیعه ښځې یا سړي سره د سنی مسلمان نکاح جائز نه ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د شیعه ګانو سره د نکاح څه حکم دې؟ آیا عدم جواز په دې صورت کښې دې، چه ښځه شیعه وی، او سړې سنی وی، یا ښځه سنی او سړې شیعه وی، په تفصیل سره مو خبر کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی محمد سردار کوهاټ ۵/۱۰/۱۹۷۸

الجواب: پاکستانی او ایرانی شیعه د اسلام نه خارج دی، ځکه چه دا خلق د ضروریات دین نه منکر دی.

کما یدل علیه مافی ردالمحتار ۳:۳۲۸ وکذا قال فی شرح منیة المصلی ان ساب الشیخین ومنکر خلافتهما ممن بناه علی شبهة له لا یکفر بخلاف من ادعی ان علیا اله وان جبرئیل غلط (الی ان قال الشامی) وکذا یکفر قاذف عائشة ومنکر صحبة ابیها لان ذلک تکذیب صریح القرآن کما مر فی الباب السابق﴿۱﴾.

لهذا د شیعه ښځې یا سړې سره نکاح دهغوی د کفر په وجه جائز نه ده﴿۲﴾.

ای لکفرهم بعد ادعاء اسلامهم وهو ارتداد ....

(بقیه حاشیه) یؤمنوا، (البقرة) فهاتان الآیتان تدلان علی انه لا یحل للرجل ان ینکح المشرکة علی ای حال کما لایحل للمرأة ان تنکح المشرک علی ای حال الابعد ایمانهم ودخولهم فی المسلمین. (الفقه علی المذاهب الاربعة ۴:۷۳ مبحث المحرمات لاختلاف الدین)

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ۳:۳۳۹ قبیل مطلب الامام یصیر اماما بالمبایعة)

﴿۲﴾ قال العلامة علاء الدین السمرقندی: لا یحل وطء المشرکات بنکاح ولا بملک یمین لقوله تعالیٰ: ولا تنکحوا المشرکات حتی یؤمن، (الآیة)...... واما المرتدة فلا یجوز لمسلم ولا لکافر ولا لمرتد نکاحها لانه لاملة لها للحال لانها ترکت ملة الاسلام فلا تقر علی ما صارت الیه من الملة.

(تحفة الفقهاء ۲:۱۹۲، ۱۹۳ بحث التحریم بسبب الشرک)

في الحقيقة﴿١﴾.فافهم، وهو الموفق

د رافضي اوشيعې سره نکاح باطل او کالعدم ده

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه زما ترۀ د اهل سنت والجماعت قريشي هاشمي فرقه حنفي سره تعلق ساتي، بدقسمتي سره زما مشر ترۀ نهه لس کاله په تير شوې جنګ عظيم کښې په ايران کښې تير کړل، چه کله پاکستان ته واپس راغلو، نو کټر رافضي او شيعه جوړ شوې وو، او تنه پورې په دې مسلک قائم دې، بدقسمتي نه زماکشر ترۀ خپل ؤرارۀ ته صرف د لور ورکولو وعده کړې ده، او هغه ځوم هم د خپل پلار په مسلک باندې مضبوطيا سره قائم دې، مونږ ټول خاندان والو دهغوی سره قطع تعلق کړې دې، اوس ددې رشتې څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: نورمحمد قريشي راولپنډی. ٧ رمضان ١٣٩٥ھ

الجواب: داخبره د واضحه وی، چه د پاکستان او ايران شيعه ګان د اسلام نه خارج دی، دهغوی سره د مسلمانانو نکاح باطل او کالعدم ده.

اما خروجهم عن الاسلام فلانهم يعتقدون بتحريف القرآن سراً ويتهمون بالافک على الصديقة وينكرون صحبة ابيها، وفی ردالمحتار ٢: ٣٩٨ وبهذا ظهر ان الرافضی ان كان ممن يعتقد الالوهية فی علی (رضی الله عنه) او ان جبرئيل غلط فی الوحی او كان ينكر صحبة الصديق او يقذف السيدة الصديقة ....

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفی: (المرتد) شرعا الراجع عن دين الاسلام وركنها اجراء كلمة الكفر على اللسان بعد الايمان، قال ابن عابدين: هذا بالنسبة الى الظاهر الذی يحكم به الحاكم والا فقد تكون بدونه كما لو عرض له اعتقاد باطل او نوی ان يكفر بعد حين.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ٣: ٣٠٩ باب المرتد)

فهو كافر لمخالفته القواطع المعلومة من الدين بالضرورة﴿١﴾، انتهىٰ بقدر الضرورة.
واما عدم صحة النكاح فلقوله تعالىٰ: فان علمتموهن مؤمنات (الآية) (ممتحنة)﴿٢﴾
قلت: انهم ادعو الاسلام اجمالا في بدء الامر ثم خرجوا منه في العاقبة فيكونون مرتدين ولا يكونون مثل اهل الكتاب لانهم يدعوا الاسلام فافهم، فانه من مزال الاقدام﴿٣﴾

اوكه دا ثابته شي چه دا رافضي (ناكح) د اسلام نه خارج نه دي، د دين ضروري احكامو لره مني﴿۴﴾، نو په دې كښ به د عدم كفاءت احكام جاري كيږي﴿۵﴾، پس بهرحال ددې نكاح نه بچ كيدل ضروري دي. وهو الموفق

﴿١﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ٢: ٣١٤ فصل في المحرمات كتاب النكاح)

﴿٢﴾ (سورة الممتحنة پاره: ٢٨ آيت: ١٠)

﴿٣﴾ قال العلامه محمد امين افندى: ويجب اكفار الروافض بقولهم برجعة الاموات الى الدنيا وتناسخ الارواح وانتقال روح الالٰه الى الائمة وان الائمة آلهة وبقولهم بخروج امام ناطق بالحق وانقطاع الامر والنهي الى ان يخرج وبقولهم ان جبريل عليه السلام غلط في الوحي الى محمد ﷺ دون على كرم الله وجهه واحكام هؤلاء احكام المرتدين...... اعلم ان المفهوم من هذه النقول المنقولة عن علماء مذهبنا وغيرهم ان المحكوم عليه بالكفر في هذه المسائل حكمه حكم المرتد.

(رسائل ابن عابدين ١: ٣٥٩ تنبيه الولاة والحكام على احكام شاتم خير الانام)

﴿۴﴾ قال العلامة الآفندى: واما المعتزلة فمقتضى الوجه حل مناكحتهم لان الحق عدم تكفير اهل القبلة وان وقع الزاما في المباحث بخلاف من خالف القواطع المعلومة بالضرورة من الدين. (فتاوىٰ الشامية ٢: ٣١٤ تحت قوله وصح نكاح كتابية فصل في المحرمات)

﴿۵﴾ وفي الهندية: تعتبر الكفاءة في الديانة...... فلا يكون الفاسق كفأ للصالحة سواء كان معلن الفسق اولم يكن. (فتاوىٰ عالمگيريه ١: ٢٩١ الباب الخامس في الاكفاء)

د شيعه او سنی په نکاح کښ د اهل سنت مولوی کښيناستلو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښ چه يوه نکاح منعقده شوه، چه په هغې کښ د جينۍ پلار شيعه وو، په دې مجلس کښ يو مولوی صاحب هم ناست وو، چه د اهل سنت نه وو، دهغه متعلق اوس بعضې خلق پروپيګنډه کوی، چه دا نکاح اګر چه د اهل سنت وه، ليکن د جينۍ پلار شيعه وو، ددې وجه نه دا مولوی صاحب چه کوم ناست وو، مجرم دې، شرعا ددې څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: انسپکټر غلام رسول ۲۹/۷/۱۹۷۸

الجواب: په داسې مجلس کښ د شامليدو د حرمت هيڅ وجه نشته، البته په حرام نکاح کښ شامليدل حرام دی. لکونه تعاونا علی المعصية﴿۱﴾ وتقريرا للمنکر﴿۲﴾. وهو الموفق

د سنی شيعه نکاح کولو والا او په دې مجلس کښ د شرکت کونکو حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښ چه زيد سنی المذهب دې، اوصالح غالی شيعه دې، اوس زيد د خپلې سنی لور نکاح د صالح ځوی سره کړې ده، چه د پلار په شان غالی شيعه ده، په دې مجلس نکاح کښ عام مسلمانانو هم شرکت وکړو، اوس سوال دادې، چه دې شرکت کونکو دپاره د تجديد نکاح ضرورت شته او که نه؟ دې شريکانو لره د اختر په مونځ کښ، دجمعې اوجنازې وغيره په مونځ کښ شريکيدلو اجازت ورکول پکاردی که

﴿۱﴾ قال الله تعالیٰ: ولا تعاونوا علی الاثم والعدوان(الآية).
(سورة المائدة پاره:٦ آيت:٢)

﴿۲﴾ عن جرير بن عبد الله قال سمعت رسول الله ﷺ يقول ما من رجل يکون فی قوم يعمل فيهم بالمعاصی يقدرون علی ان يغيروا عليه ولا يغيرون الا اصابهم الله منه بعقاب قبل ان يموتوا ، رواه ابوداؤد وابن ماجة.
(مشکواة المصابيح ٢:٤٣٧ باب الامر بالمعروف الفصل الثانی)

نه؟ او دجینی نکاح بغیر د طلاق نه بل ځائي کیدې شی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی عطاء الله چکړالوی میانوالی ۱۹۷۲/۲/۵

الجواب: دا نکاح باطل او کالعدم ده.

لکون الزوج کافراً کما فی ردالمحتار ۲:۳۹۸ وبهذا ظهر ان الرافضی ان کان ممن یعتقد الالوهیة فی علی او ان جبرئیل غلط فی الوحی او کان ینکر صحبة الصدیق او یقذف السیدة الصدیقة فهو کافر لمخالفته القواطع المعلومة من الدین بالضرورة﴿۱﴾ دا جینی د طلاق نه بغیر بل ځائي کښ نکاح کولې شی، او دا ناکح او ګواهان او نکاح خوان که دې لره حلاله ګنړی، نو په هغوی توبه ﴿۲﴾ او تجدید نکاح ضروری ده﴿۳﴾، ګنی ضروری نه ده، او د مونځ او عبادت نه دهغوی منع کول حرام دی. وهو الموفق

د قادیانی سره نکاح باطل او کالعدم ده

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه درې کاله مخکښ د یوې ښځې نکاح د یو سړې سره شوې وه، اوس معلومه شوه چه هغه قادیانې دې، دهغوی دوه بچی هم شوې دی. ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: اختر ۱۹۷۷/۱۰/۳۰

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۳۱۴ فصل فی المحرمات کتاب النکاح)

﴿۲﴾ قال الملا علی قاری: اذا اعتقد الحرام حلالا فان کان حرمته لعینه وقد ثبت بدلیل قطعی یکفر والا فلابان تکون حرمته لغیره اوثبت بدلیل ظنی، وبعضهم لم یفرق بین الحرام لعینه ولغیره فقال من استحل حراما وقد علم فی دین النبی ﷺ تحریمه کنکاح ذوی المحارم او شرب الخمر او اکل میتة او دم اولحم خنزیر من غیر ضرورة فکافر.

(شرح فقه الاکبر ۱۵۲ ومنها استحلال المعصیة)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصکفی: ما یکون کفرا اتفاقا......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: قادیانان د ضروریات دین نه د انکار او زندقیت په وجه کافران دی(۱)،لهذادا نکاح باطل او کالعدم ده،او ښځې لره زر ترزره جدا کیدل پکار دی(۲).اوپه اهل اسلام ددې امداد کول ضروری دې(۳). وهو الموفق

(بقیه حاشیه) یبطل العمل والنکاح.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۳:۳۲۸ باب المرتد)

(۱) قال العلامة مفتی کفایت الله الدهلوی: مرزا قادیانی په خپلو تصنیفاتو کښې د نبوت، مجددیت، محدثیت، مسیحیت او د مهدویت دومره صفا او کثرت سره دعوی کړې ده، چه دهغې نه انکار یا په هغې کښې تاویل ناممکن دې، د خاتم المرسلین نه پس د نبوت دعوی کول کفر دې، ملت اسلامیه د نبی کریم ﷺ نه پس یو د نبوت دعوی کونکې لره په اسلام کښې داخلولو دپاره بالکل تیار نه دی. اگر که هغه د نبوت ظلیه، بروزیه جزئیه تاویلاتو پناه واخلی، یا ښکاره د نبوت تشریعیه مدعی وی،د مرزا قادیانی د کفرنورې هم وجه دی،مثلاد عیسیٰ علیه السلام سپکوالې،د قرآن مجید د معجزو نه انکار،او په ناقابل اعتبار تاویلونو سره هغه رد کول،یا توقې کول،او چونکه دا کارونه د مرزا صاحب په کتابونو کښې د نیمې ؤرځې د نمرشان روښانه اوښکاره دی،ددې وجه نه د لاهوری ډلې انکار او تاویلونه هم لاهوری ډلې لره د کفر نه بچ نه کړل، اگر چه دا دواړه ډلې د اسلام دعویٰ کونکی دی.لیکن د عالم اسلام معتمد علماؤ دې دواړو لره د ملت اسلامیه نه خارج کړې دی. (کفایة المفتی ۱: ۳۲۳ فصل چهارم فرقه قادیانی)

(۲)قال العلامة ابن عابدین: (وحرم نکاح الوثنیة) ...... ویدخل فی عبد الاوثان عبدة الشمس والنجوم والصور التی استحسنوها والمعطلة والزنادقة والباطنیة والاباحیة وفی شرح الوجیز وکل ملهب یکفر به معتقده قلت وشمل ذلک الدروز والنصیریة والتیامنة فلا تحل مناکحتهم الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۳۱۴ فصل فی المحرمات)

(۳) قال الله تعالیٰ: وتعاونوا علی البر والتقویٰ.

(سورة المائدة پاره: ٦ آیت: ۲)

د مرزایانو په نکاح کښې د رجسټرار د تعاون حکم

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يو مرزائي سړي د خپلې لور واده د يو مرزائي سړي سره وکړو . چه دهغې نکاح يو مرزائي نکاح خوان وتړله.اود نکاح نامې ئې څلور فهرستونه ټيپ کړل، اود متعلقه وارډ دنکاح رجسټرارته ئې ولیږل، یعنی د ټاؤن کمیټۍ دفتر ته ئې فارمونه ولیږل. نکاح رجسټراردې فارمونو لره لوستلې هم نه دی،اوس صرف فارمونه د نکاح رجسټرار په ذريعې ټاؤن کميټۍ ته ليږل دی.آيا په دې ليږلو کښې به شرعی ګناه وی؟ ځکه چه داخو دمالايطاق ترک موالات صورت دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: فضل کريم کهوټه راولپنډی.

الجواب: اګر چه په دې کښې څه ګناه نشته. ليکن ستا دپاره ضروری ده، چه د داسې عمل نه هم د بچ کيدلو څه تدبير وکړې﴿١﴾. وهو الموفق

قادياني ښځه که مسلمانه شي نو دوباره ئې قادياني ته حواله کول حرام دی

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه يوه ښځه واده کړې، چه مرزائي عقيده ئې لرله، د قادياني خاوند او دهغې په مينځ کښې په بعضو معاملاتو اختلاف پيدا شو، د ذهنی تضاد په وجه هغې د خاوند نه قانوني طور باندې جدا والې اختيار کړو، او اته مياشتې د يو سنی العقيده سړي په پرورش کښې وه، په دې دوران کښې دهغې خاوند په يو ځائې کيدلو او خرچه ورکولو کښې ناکامه وو، ښځې د دوؤ ګواهانو په مخکښې په عدالت کښې د مرزاغلام احمد د نبوت نه انکار وکړو، او د يو ممتاز عالم دين په لاس

﴿١﴾ قال العلامة عمادا لدين ابن كثير: يامرا الله تعالىٰ عباده المؤمنين بالمعاونة على فعل الخيرات وهو البر، وترك المنكرات وهو التقوىٰ وينهاهم عن التناصر على الباطل والتعاون على المآثم والمحارم.

(تفسير ابن كثير ٢: ١٠ سوره المائدة آيت: ٢)

د مرزایانو په نکاح کښې د رجسټرار د تعاون حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو مرزائي سړي د خپلې لور واده د یو مرزائي سړي سره وکړو. چه دهغې نکاح یو مرزائي نکاح خوان وتړله. او د نکاح نامې ئې څلور فهرستونه ټيپ کړل، او د متعلقه وارډ دنکاح رجسټرارته ئې ؤلیږل، یعنی د تعاون کمیټۍ دفتر ته ئې فارمونه ؤلیږل، نکاح رجسټراردې فارمونو لره لوستلې هم نه دی. او س صرف فارمونه د نکاح رجسټرار په ذریعې تعاون کمیټۍ ته لیږل دی. آیا په دې لیږلو کښې به شرعی ګناه وی؟ ځکه چه داخو دمالایطاق ترک موالات صورت دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل کریم کهوټه راولپنډی

الجواب: اګر چه په دې کښې څه ګناه نشته. لیکن ستا دپاره ضروری ده، چه د داسې عمل نه هم د بچ کیدلو څه تدبیر وکړې﴿۱﴾. وهو الموفق

قادیانۍ ښځه که مسلمانه شی نو دوباره ئې قادیانی ته حواله کول حرام دی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یوه ښځه واده کړې، چه مرزائي عقیده ئې لرله، د قادیانی خاوند او دهغې په مینځ کښې په بعضو معاملاتو اختلاف پیدا شو، د ذهنی تضاد په وجه هغې د خاوند نه قانونی طور باندې جدا والې اختیار کړو. او اته میاشتې د یو سنی العقیده سړي په پرورش کښې وه، په دې دوران کښې دهغې خاوند په یو ځائي کیدلو او خرچه ورکولو کښې ناکامه وو، ښځې د دوؤ ګواهانو په مخکښې په عدالت کښې د مرزاغلام احمد د نبوت نه انکار وکړو، او د یو ممتاز عالم دین په لاس

﴿۱﴾ قال العلامة عمادالدین ابن کثیر: یامر الله تعالیٰ عباده المؤمنین بالمعاونة علی فعل الخیرات وهو البر، وترک المنکرات وهو التقویٰ وینهاهم عن التناصر علی الباطل والتعاون علی المآثم والمحارم.

(تفسیر ابن کثیر ۲: ۱۰ سوره المائدة آیت: ۲)

مبارک ئې اسلام قبول کړو. علماء دین فتوی جاری کړه. چه که د عدت دوران کښې خاوند هم اسلام قبول کړو، نو صحیح ګڼی د عدت نه پس به دا دهغه د نکاح نه خارجه شی. لیکن حاکمانو دې فتوې لره د منلو نه انکار وکړو. او د ملکی عائلی قوانینو د لاندې دا ئې د قادیانی ښځه مقرر کړه. او دهغه سره د تللو حکم ئې ورته وکړو، آیا شرعاً دا دهغه قادیانی ښځه کیدې شی؟ او مونږ ددې حاکمانو خلاف دعوې کولو حقدار یو، چه یوه مسلمانه ښځه د مرزائي په زوجیت کښې ورکوی. او په زنا کارۍ ئې مجبوروی، او د اسلام سپکاوې کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عجائب ګوندل تهرپارکر ۹/۱۰/۱۹۷۹

الجواب: که دې ښځې د مرزا غلام احمد د نبوت او مجددیت دواړو نه انکار کړې وی. او د مرزایانو د ټول عقیدو نه ئې جدا والې اختیارکړې وی، نو دې ښځې لره قادیانی ته حواله کول حرام دی(۱). او همیشه دپاره په زنا باندې مجبوره کول دی، چه د مسلمان حاکم او محکوم ټولو دپاره یو بدرنګه داغ دې. وهو الموفق

د قادیانی سره نکاح کالعدم او حرام ده. او اولاد به صرف د مور نه ثابت النسب وی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه د یوې مسلمانې جینۍ نکاح د قادیانی (لاهوری) سره ؤشوه، او اولاد ئې هم پیدا شو. بیا نوسې او نوسې هم پیدا شوې، اوس چه هرکله هغوی غیر مسلم ګرزولې شوې دی، نو ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: ملازم حسین راولپنډی. ۱۷ جولائي ۱۹۷۹ء

الجواب: دانکاح حرام او کالعدم ده، اود اولاد نسب صرف د مور نه ثابت دې. اوددې مرزائي نه ثابت نه دې. کما فی الدر المختار۳: ٥٥٥ وفی مجمع الفتاوی

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: واذا اسلم احد الزوجین...... عرض الاسلام علی الآخر فان اسلم فبها والا بان ابی اوسکت فرق بینهما.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۲: ۳۲۲ باب نکاح الکافر)

نکح کافر مسلمة فولدت منه لا يثبت النسب منه ولا تجب العدة لانـه نكـاح باطل(١). وهو الموفق

د ناپوهۍ په وجه د قادیانئ سره د نکاح کونکی او نکاح تړونکی حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زۀ د ګجرات ؤسیدونکې یم. ما په جنوری **١٩٧٥**ء کښې شهبازیه نوښار صدر کښې د اسلامی فقه مطابق نکاح وکړه. نکاح مولانا..... خطیب مسجد درزیان ؤتړله. دې دوران کښې جینۍ خپل ځان مسلمان حنفی مذهب والا ظاهر کړو. دري نیم کاله په جده کښې ماسره آباده وه. ما دې جینۍ ته د حج د ادا کولو ؤوئیل نو همې ناخوښه الفاظ استعمال کړل. او وې وئیل چه ما حج اکبر په دسمبر کښې په ربوه کښې کیږي. ما هغې ته د اسلام دعوت ورکړو. لیکن د انکار نه پس ما درې طلاقه ورکړل. او پاکستان ته مې راؤلیږله. پوښتنه داده:

١) چه د ناپوهۍ په وجه ددې نکاح دوران کښې د جماع څه حکم دې؟ آیا شرعا څه تعزیر شته؟

٢) روستو بیا سول جج په اختیاراتو د فیملی حج ګجرات دې نکاح لره غیر شرعی اوګرزؤله. دهغې قادیانیت ثابت شو. بیا هم په دې نکاح کونکې مولوی صاحب باندې څه ګناه وی؟ یا ګواهان ګناه ګار دی؟

٣) د نکاح په وخت کښې مهر پنځه زره معجل او پنځه زره مؤجل اینبودلې شوې وو. هغه مې د نکاح په دویمه ؤرځ ورکړې وو. اوس ترې انکارې هم ده. او عدالت ته ئې رجوع کړې ده. ددې مهر څه حکم دې؟

٤) د خپل سامان سره تقریبا د پنځویشتو زرو زما سامان ئې هم وړولې دې. هغې لره واپس اخستلې شم. یا هغه به دهغې وی؟

٥) د ربوه عقیده لرونکې یا غلام احمد نه نبی ویونکې که د مسلمان سره دهوکه وکړی. یا د مذهبی سپکرالی ارتکاب وکړی. نود وخت حاکم به دهغه محاسبه کوی او که نه؟ او حکومت دوی لره غیر مسلم ګنړلې دی، لیکن دا

﴿١﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ٢: ٦٨٧ قبیل باب الحضانة)

خلق شناختی کارډ. پاسپورټ او مسلم فیملی لاء ۱۹۷۸ء عدالتونو ته دهوکه ورکولو دپاره د اسلام نوم استعمالوی. آیا دا خلق د مسلم فیملی لاء ۱۹۷۹ء د لاندې د مسلمان خلاف دعوی کولې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اورنگزیب خان لودهی کنجاه گجرات ۱۲ محرم ۱۴۰۳هـ

الجواب: ۱) قادیانیه ښځه مرتده ده. او د مرتدې سره نکاح ناجائز ده. (شامی،(۱) بحر)(۲) او د ناپوهی په وجه په دې خاوند هیڅ حد یا تعزیر نشته. خاصکر چه د عقد شبه موجوده ده. (شامی)(۳)

۲) ناکح، خطیب (نکاح خوان) او گواهانو د ناپوهی په وجه دا کار کړې دې، لهذا په دوی کښې یو هم مجرم او گناه گار نه دې، لحدیث ورد بذالک(۴).

---

(۱) قال العلامة الحصکفی: ویبطل من النکاح والذبیحة والصید والشهادة والارث، قال ابن عابدین: النکاح ای ولو لمرتدةمثله.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۳: ۳۳۰ باب المرتد)

(۲) قال العلامة ابن نجیم: فلایتزوج المرتد مسلمة ولا کتابیة ولا مرتدة ولا یتزوج المرتدة مسلم ولا کافر ولا مرتد.

(البحر الرائق ۳: ۲۰۹ باب نکاح الکافر)

(۳) قال العلامة الحصکفی: ولا حد ایضا بشبهة العقد ای عقد النکاح، قال ابن عابدین: ای ما وجد فیه العقد صورة لاحقیقة..... او لکون اختها مثلا فی نکاحه او هی مجوسیة او مرتدة فلا حد علیه وان علم الحرمة.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۳: ۱۶۸ مطلب فی بیان شبهة العقد کتاب الحدود)

(۴) عن ابن عباس ان رسول الله ﷺ قال ان الله تجاوز عن امتی الخطأ والنسیان وما استکرهوا علیه رواه ابن ماجة والبیهقی وفی الجامع رواه ابن ماجة عن ابی ذر والطبرانی والحاکم فی مستدرکه عن ابن عباس وفی..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

۳) په دې صورت کښ د عقد د شبهې په وجه حد ساقط دې او د جماع په وجه مهر لازم دې. (شامی)﴿۱﴾

٤) تهٔ د خپل سامان یا دهغې دقیمت اخستلو حقدار ئې.

۵) مرتد خلق ددې دعوی حقداز نه دی. بلکه د دهوکې وغیره جرمونو سزا ملاویدو حقدار دی. وهو الموفق

د مشرکې ښځې سره د دیوبندی عقیدې لرونکې سړي نکاح

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه یو صحیح العقیده دیوبندی مسلک والا مسلمان ځوان سړي نکاح د یو بریلوی عقیدې والا ښځې سره، چه دهغې عقیده داوی. چه نبی کریم ﷺ د الله تعالی ذاتی نور دې، عالم الغیب حاضر ناظر او کارساز هم دې، د بشریت نه منکره ده. ټول انبیاء او اولیاء حاجت روا. مشکل کشا. عالم الغیب او حاضر ناظر دی. سره نکاح کیدې شی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سیف الدین اټک ښار ۷/۸/۱۹۸۳

(بقیه حاشیه) روایة للطبرانی عن ثوبان. (مرقاة المفاتیح ١١: ٢٧١ باب ثواب هذه الامة)وفی انجاح الحاجة هامش ابن ماجة: ان الله تعالیٰ رفع عن امتی الخ (ابن ماجة ١: ٦٥)

وقال العلامة ابن عابدین: (رفع عن امتی الخطأ) قال فی الفتح ولم یوجد بهذا اللفظ فی شیئ من کتب الحدیث بل الموجود فیها ان الله وضع عن امتی الخطأ والنسیان وما استکرهوا علیه رواه ابن ماجة وابن حبان والحاکم وقال صحیح علی شرطهما.

(ردالمحتار ١: ٣٥٣ مطلب فی الفرق بین السهو والنسیان)

﴿١﴾ قال العلامة الحصکفی: وفی مسئلة النسیان اذالحکم فی تزوجهما معا البطلان وعدم وجوب المهر الا بالوطٔ کما فی عامة الکتب الخ.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ٢: ٣١٠ باب المحرمات)

الجواب: د داسې ښځې سره د مسلمان نکاح صحیح نه ده، داسې ښځه مرتده ده. او د اهل کتاب نه هم بدتره ده﴿۱﴾ لقوله تعالى : ولا تنكحوا المشركات حتى يؤمن (الآية)﴿۲﴾ وهو الموفق

د قبر پرست او د غیر الله په نوم منخته کولو والا سره د نکاح حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه یو قبر پرست، پیر پرست.او د غیر الله په نوم منخته کونکې او نور شرکیه عقیدې لرونکې سړې سره نکاح شرعا جائز ده او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: صوفی محمد شریف کیملپور۱۹۷۵/۲/۱۰

الجواب: بشرط صدق و ثبوت د داسې سړې سره د مسلمانې جینۍ نکاح صحیح نه ده.

کما فی الهندیة ۱: ۲۹۹ ویدخل فی عبدة الاوثان عبدة الشمس والنجوم والصور التی استحسنوها والمعطلة والزنادقة والباطنية والاباحية وكل مذهب يكفر به معتقده كذا فی فتح القدير﴿۳﴾. وهوالموفق

د پرچمی او خلقی پارټۍ والو سره د نکاح حکم

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه کوم خلق په افغانستان

﴿۱﴾ وفی الهندية: لا يجوز نكاح المجوسيات ولا الوثنيات...... ويدخل فی عبدة الاوثان عبدة الشمس والنجوم والصور التی استحسنوها والمعطلة والزنادقة والباطنية والاباحية وكل مذهب يكفر به معتقده كذا فی فتح القدير.

(فتاوىٰ عالمگیریه ۱ : ۲۸۱ القسم السابع المحرمات بالشرک)

﴿۲﴾ (سورة البقرة پاره: ۲ آیت: ۲۲۱)

﴿۳﴾ (فتاوىٰ عالمگیریه ۱: ۲۸۱ القسم السابع المحرمات بالشرک)

کښ پرچمی او خلقی دی. او د مجاهدینو په مقابله کښ جنګیږی. دهغې خلقو سره د نکاح څه حکم دې؟ او دهغوی نکاح ختمې شوې دی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمود حقانی. ۱۴/۲/۱۹۸۷

الجواب: هرهغه سړې چه دهغه عقیده د کمیونزم وی. او کمیونزم لره د ترقی او اسلام لره د تنزل باعث ګڼړی. هغه مرتد دې﴿۱﴾. دهغه سره نکاح جائز نه ده. او دهغوی ښځو سره د عدت نه پس نکاح کیدې شی﴿۲﴾. وهو الموفق

د فسخ نکاح دپاره ارتداد د فسخ باعث نه دې.

او نه د دویمې نکاح د پاره جائز کونکې دې

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه یوه ښځه چه دیو سړې منکوحه وی. او صرف په دې ارادې چه زما نکاح ختمه شی. ارتداد اختیار

﴿۱﴾قال العلامة الافندی: ذکر فی المسایرة ان ماینفی الاستسلام او یوجب التکذیب فهو کفر، وقال الحصکفی: من هزل بلفظ کفر ارتد وان لم یعتقده للاستخفاف فهو ککفر العناد والکفر شرعا تکذیبه صلی الله علیه وسلم فی شیئ مماجاء به من الدین ضرورة.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۳: ۳۱۱ باب المرتد)

وفی الهندیة: وبتحسین امر الکفار اتفاقا. (فتاوٰی عالمگیریة ۲: ۲۷۷ کتاب الارتداد)

﴿۲﴾قال العلامة الحصکفی: لم تبن حتی تحیض ثلاثا او تمضی ثلاثة اشهر قبل اسلام الآخر اقامة لشرط الفرقة مقام السبب، قال ابن عابدین: وهل تجب العدة بعد مضی هذه المدة فان کانت المرأة حربیة فلا لانه لا عدة علی الحربیة وان کانت هی المسلمة فخرجت الینا فتمت الحیض هنا فکذلک عند ابی حنیفة خلافا لهما لان المهاجرة لاعدة علیها عنده خلافا لهما کما سیأتی بدائع وهدایة وجزم الطحاوی بوجوبها قال البحر وینبغی حمله علی اختیار قولهما.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۴۲۴ باب نکاح الکافر)

الجواب: ترکوم وختـه پـورې چـه دا ثابتـه شوې نـه وی، چـه دا سـړي د شیعه ګانو هغې ډلې کښې داخل شوې دې، کوم چه کافران دی، تر هغې وخته پورې اوله نکاح باقی ده(۱). وهو الموفق

د مهر معجل نه ورکولو سره نکاح ته نقصان نه رسیږی

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه زیدٓ دخپل خوی بکر د رشتې دپاره دخالد کورتـه جرګه ؤلیږلـه، خالد انکار وکړو، لیکن زید اود خالد سخرګنی خالد لره مجبوره کړو، پـه آخر کښې خالد یـو شرط ؤلګولو، چه زید به د بکر د طرف نه جینۍ ته لس زره روپۍ نقد یا دومره قیمت زمکه پـه مهر کښې ورکـوی، دې شرط منلونـه پـس دخالد سخرګنی یعنی د زینب جدفاسد نکاح ورکړه، او زینب هغه وخت کښې نابالغه وه، بالغ کیدلو نه پس زینب انکار وکړو اوخالد ډیر ځله بکر ته د جرګې په ذریعې ؤوئیل، چه شرط پـوره کړه نو رشته اوچتـه کړه، ګنی رشته نهٔ درکوم، پـه دې خبرهٔ د زینب جدفاسد خپل جائیداد په بکر خرخ کړو، چه تهٔ شرط پـوره کړه، بکر انتقال ؤلیکلو، او د انتقال د تـصدیق پـه وخت کښې بکر دې شرط وفاء لره فسخ کـړو، او پـټ شـو، او لیکلې شـوې د انتقال کاغذونـه د محکمـه مال نـه خارجیږی، اوس سـوال دادې، چـه کـه بکر دا شرط پـوره کړی، نـو د زینب نکاح چه جدفاسد کړې ده، صحیح ده او که نه؟ او که دا شرط پوره نه کړی، نو بیا هم دا نکاح صحیح ده او که نه؟ او زینب پـه دې صورت کښې بل ځائي کښې نکاح کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عظیم الله خان چتهه بتهه هزاره.

﴿۱﴾قال العلامة ابن عابدین: وبهذا ظهر ان الرافضی ان کان ممن یعتقد الالوهیة فی علی او ان جبریل غلط فی الوحی او کان ینکر صحبة الصدیق او یقذف السیدة الصدیقة فهو کافر لمخالفة القواطع المعلومة من الدین بالضرورة بخلاف ما اذا کان یفضل علیا او یسب الصحابة فانه مبتدع لا کافر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۳۱۴ فصل فی المحرمات قوله وصح نکاح کتابیة)

الجواب: د زینب چه د خالد لور ده. دهغې نکاح اوسه پورې د بکرسره موجود ده. لهذا بل ځائي کښ نکاح صحیح نه ده، ځکه چه د مهرمعجل په نه ورکولو سره په نکاح کښ څه نقصان نه راځی. اود خیار بلوغ په صورت کښ د قاضی د فیصلې نه بغیر نکاح نه فسخ کیږی.

لان الحکم عند عدم قبض المعجل المنع الوطی وغیره فی الدر المختار: ولها منعه من الوطی و دواعیه لاخذ ما بین تعجیله انتهیٰ مختصرا، قال العلامة الشامی ۲: ۳۶۷ وکذا لولی الصغیرة المنع المذکور ﴿۱﴾ وفی الهندیة ۱: ۳۰۴ ویشترط فیه القضاء بخلاف خیار العتق کذا فی الهدایة فان اختار الصغیر اوالصغیرة الفرقة بعد البلوغ فلم یفرق القاضی بینهما حتی مات احدهما توارثا ویحل للزوج ان یطأها مالم یفرق القاضی بینهما ﴿۲﴾. وهوالموفق

ښځې ته د تحقیق نه بغیر خنثی وئیل او د پلار په کور کښینول ظلم دې

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښ چه یوې ښځه بلوغ ته رسیدلو نه پس حیض راځی. سینې ئې د ښځو پشان دی. ددې نه علاوه دائي هم ددې د ښځې کیدلو اعتراف کوی، ددې ښځې وادهٔ وشو. او درې میاشتې د خاوند سره وه، اوس خاوند ښځې ته ؤوئیل چه د خپل پلار په کور کښینه، ځکه چه زما سره ستا اوسیدل ګناه ده. تهٔ ښځه نه ئې بلکه خنثی (هیجړا) ئې، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عمر متعلم حقانیه ۱۴۰۱/۱/۱۲ھ

الجواب: که عقد نکاح ددې علاماتو د ظاهریدو نه پس شوې وی، نو دا عقد لازم

﴿۱﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۸۸، ۳۸۹ مطلب فی منع الزوجة نفسها لقبض المهر)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمګیریه ۱: ۲۸۵ الباب الرابع فی الاولیاء)

دې،او دا ښځه منکوحه ده.﴿۱﴾ د طلاق نه بغیر ازادیدې نه نشی. او دا خاوند په دې کار کښې ظالم دې. یدل علي اصل المسئلة مافی الهندیة : ولو ظهر له ثدی کثدی المرءة او نزل له لبن فی ثدیه او حاض. فهو امرءة﴿۲﴾. وهو الموفق

د جینۍ په نکاح کښې د فریقینو دعوی او د فیصلې صورت

سوال: څه فرمائي علماء دین دې مسئلې باره کښې چه دیوې جینۍ طلاقه کړې شوې نکاح د زید سره په ۱۳ جون د عامو خلقو په مخکښې وشوه. روستو بیا اکرم اغوا کړه. او دعوی ئې وکړه چه ما په ۲۳ مئی دې سره نکاح کړې ده، او اکرم په دې تاریخ په جیل کښې قید وو. دهغه د ترۀ بیان دې، چه ما دهغه ته په جیل کښې وکالت اخستلې وو. او د جینۍ ماما وائي، چه ما د جینۍ نه وکالت اخستلې وو.او دا دواړه ګواهان هم پیش کوی، او زید دعوی کوی چه د ۱۳جون نه علاوه په ۲۷اپریل هم ما د غنمو د لو کولو دوران کښې د دوؤ ګواهانو په مخکښې نکاح کړې ده.او اوس متواتر دوؤ جرګو د جینۍ نکاح د زید سره ثابت کړې ده. ددې نه علاوه د جمات د امام بیان دې. چه زۀ د ۱۳جون نه یو هفته مخکښې دې جینۍ لره د خپل ؤرارۀ په نکاح کښې راوستلو دپاره ددوی کور ته لاړم. لیکن په مهر باندې د نه راضی کیدلو په وجه واپس راغلم. اوس ددې جینۍ نکاح د چا سره صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی نورحسین شاه ډم کله کرک. ۲/۱/۱۹۶۹

﴿۱﴾قال العلامة الافندی: لو زوجه ابوه او مولاه امرأة او رجلا لا یحکم بصحته حتی یتبین حاله انه رجل او امرأة فاذا ظهر انه خلاف مازوج به تبین ان العقد کان صحیحا والافباطل لعدم مصادفة المحل.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۸۱ کتاب النکاح)

﴿۲﴾(فتاویٰ عالمگیریه ۶: ۴۵۷ الباب التاسع فی میراث الخنثیٰ)

الجواب: که زید د ۲۲ اپریل د عقد نکاح ګواهان د فیصله کونکې یا حاکم مخکښې پیش کړل، نو د مخکښې والی په وجه به ددهٔ دعوی ثابته شی، او د فریقینو دپاره د شهادت پیش کولو نه مخکښې به ښځه دهغه چا وی، د چا دپاره چه ښځه اقرار وکړی.

صرح به فی جميع معتبرات الفقه، قال صاحب الهداية ۳:۲۱۶ ويرجع الى تصديق المرأة لاحدهما وهذا اذالم يوقت البينتان فاما اذا وقتا فصاحب الوقت الاول اولىٰ (يعنى اذا لم يكن الدعوىٰ بعد الطلاق) وان اقرت لاحدهما قبل اقامة البينة فهى امرأته لتصادقهما وان اقام الآخر البينة قضىٰ بها لان البينة اقوىٰ من الاقرار انتهىٰ باختصار يسير﴿۱﴾. وهو الموفق

د وینځې سره د جماع کولو او نکاح نه کولو مسئله

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه آیا دا رشتیا دی، چه یو مسلمان څلورښځې ساتلو سره بې شمیره وینځې هم ساتلې شی، آیادا صحیح دی؟ او کوم کتاب چه زهٔ مطالعه کوم، په هغې کښې د وینځو سره د نکاح نه کولو حکم لیکلې شوې دې، صحیح مسئله څه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاضی غلام نبی مردان. ۱۹ ربیع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: د مسلمانې وینځې سره مالک د نکاح نه بغیرجماع کولې شی، لقوله تعالىٰ،الاعلى ازواجهم او ما ملكت ايمانهم﴿۲﴾.لیکن په شرط ددې چه داوینځه مسلمانه وی،یا اهل کتابه وی، لان محل الجماع هو هذا كما فى ردالمحتار﴿۳﴾

﴿۱﴾ (هداية ۳:۲۱۸ باب مايدعيه الرجلان)

﴿۲﴾ (سورة المؤمنون آيت:۶ پاره:۱۸)(وسورة المعارج آيت:۳۰ پاره:۲۹)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفى: وحرم نكاح المولىٰ امته والعبد سيدته لان المملوكية تنافى المالكية...... وحرم نكاح الوثنية بالاجماع قال ابن عابدين:..(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

والبدائع﴿۱﴾. د خپلې وينځې سره نكاح نه كيږي. لانه كاستيجار مملوكة﴿۲﴾ وايضا لقوله تعالى: كما مر. وهو الموفق

(بقيه حاشيه) وافاد بحرمة النكاح حرمة الوطؑ بملك اليمين كما يأتی...... قوله كتابية اطلقه فشمل الحربية والذمية والحرة والامة الخ.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ۲: ۳۱۴ قبيل مطلب فيما لو زوج المولیٰ امته)

﴿۱﴾ قال العلامة الكاسانی: والاصل ان لا يحل وطء كافرة بنكاح ولا بملك يمين الا الكتابيات خاصة.

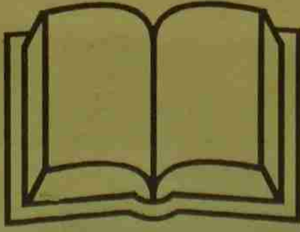
(البدائع الصنائع ۲: ۵۵۴ مبحث عدم نكاح المشركة)

﴿۲﴾ قال العلامة المرغينانی: ولا يتزوج المولیٰ امته ولا المرأة عبدها لان النكاح ما شرع الامثمـراً بثمرات مشتركة بين المتناكحين والمملوكية تنافی المالكية فيمتنع وقوع الثمرة على الشركة. (هداية ۲: ۳۱۰ فصل فی بيان المحرمات)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه خلورم جلد

مسائل شتی

بسم الله الرحمن الرحيم

....قال الله تعالی:......

وانزل من السمآء مآء، فاخرجنا به ازواجا من نبات شتی.

....[طه: ٣٥]....

....

مسائل شتیٰ[1]

ددې عنوان لاندې هغه مسائل جمع کړې شوې دی، چه حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم د بیماری په حالت کښې لیکلې دی، اوپه سه ماهی الفرید کښې د دارالافتاء په عنوان سره شائع کیدلې، سه ماهی الفرید جلد ۷ شماره ۱، نه جلد ۸ شماره ۴ پورې دامسائل راجمع کړې شوې دی، اود مسائل شتی په عنوان سره د عامې فائدې دپاره په فتاوی کښې شاملولې شی. از مرتب

د سلام په الفاظو کښې د زیاتې کلماتو مقدار

سوال: که یو سړې السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته ؤوئیل نوجواب ورکونکې به په دې زیاتې کلمات وائي او که نه؟ مثلا و مغفرته وغیره؟

الجواب: افضل دادی، چه سلام کونکې او جواب ورکونکې دواړه "وبرکاته" پورې الفاظ ؤوائي.

کما فی الهندیة ٥: ٣٢٥ والافضل للمسلم ان یقول السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته والمجیب کذلک یرد، ولا ینبغی ان یزاد علی البرکات شیئ قال ابن عباس رضی الله عنهما لکل شیئ منتهیٰ ومنتهی السلام البرکات کذا فی المحیط﴿١﴾.

﴿١﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ٥: ٣٢٥ الباب السابع فی السلام وتشمیت العاطس)

......

البته ابوداؤد ۲: ۳۵۹ باب کیف السلام کښې ومغفرته لفظ راغلې دې ﴿۱﴾ وهوالموفق

د زلزلې په وخت کښې د کور نه بهر راوتل مستحب دی

سوال: د زلزلې په وخت کښې د کور نه بهر فضا ته وتل جائز دی او که مکروه؟

الجواب: د زلزلې په وخت کښې د کور او د چت د راغورزیدلو خطره وی، ددې وجه نه فضا ته وتل مستحب دی.

کما فی الهندیة ۵: ۳۷۹ رجل کان فی البیت اخذته الزلزلة لا یکره له الفرار الی الفضاء بل یستحب لما روی عن النبی ﷺ انه مر بحائط مائل فاسرع فی المشی فقیل له أتفر من قضاء الله قال أفر من قضاء الله الی قضاء الله الخ﴿۲﴾ وهکذا فی البزازیة علی هامش الهندیة ۶: ۳۷۱﴿۳﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ عن سهل بن معاذ بن انس عن ابیه عن النبی ﷺ بمعناه زاد ثم اتی آخر فقال السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته ومغفرته فقال اربعون قال هکذا تکون الفضائل.

(سنن ابی داؤد ۲: ۳۵۹ باب کیف السلام)

وقال الشیخ محمد زکریا الکاندهلوی: وفی الدر المختار لا یستحب ان یزید علی وبرکاته وقد ورد فی ذلک روایات مرفوعة فی مجمع الزوائد وفی جمع الفوائد عن ابن عباس ان السلام قد انتهی الی البرکة وکذا عن ابن عمر انه کره الزیادة وفی الدر المنثور حکی الانتهاء الی البرکة عن عروة بن الزبیر وهکذا فی العالمگیریة عن علی وابن عباس واورد الحافظ الآثار فی ذلک فی الفتح.

(التعلیق علی بذل المجهود فی حل ابی داؤد ۵: ۳۲۲ باب کیف السلام)

وقال فی اوجز المسالک بعد ما نقل کلام الحافظ: فغایة ما یثبت به الجواز والسنة ما علیها الروایات المعروفة. (هامش عمل الیوم واللیلة للدینوری ۱۹۳ باب ثواب السلام)

﴿۲﴾ (فتاوی عالمگیریه ۵: ۳۷۹ الباب الثلاثون فی المتفرقات)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن البزاز الکردری: واذا تزلزلت...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

حدیث: من بشرنی بخروج صفر بشرته بالجنة" ثابت نه دي

سوال: آیا دا حدیث ثابت دي، من بشرنی بخروج صفر بشرته بالجنة"

الجواب: ملاعلی قاری وئیلي دی.

لا اصل له کما فی الموضوعات الکبریٰ صفحه: ٢٢٥﴿١﴾، وفی الهندیة ص٥: ٣٨٠ اما ما یقولون فی حق صفر فذلک شیٔ کانت العرب یقولونه (واماالخبرالمذکورة) فهو کذب محض کذا فی جواهر الفتاویٰ ﴿٢﴾.وهوالموفق

د گردوغبار(دوړې) ختمولو د پاره په لاروکښ د حاجت مطابق اوبه اچول

سوال: د باران نه کیدلو په وجه د دوړې ختمولو دپاره په سړکونو او لارو کښ اوبه اچول جائز دی؟ بینوا توجروا

الجواب: د حاجت مطابق جائز دي.

کمافی الملتقط(٢١)لا بأس برش الماء فی الطریق لتسکین الغبار فالزیادة علی الحاجة لا تحل﴿٣﴾، وهکذا فی ....

(بقیه حاشیه) الارض وهو فی بیته له الفرار الی الصحراء لقوله تعالیٰ ولا تلقوا بایدیکم الی التهلکة وفیه قیل الفرار مما لا یطاق من سنن المرسلین.

(فتاویٰ بزازیة علی هامش الهندیة ٦: ٣٧١ کتاب الکراهیة التاسع فی المتفرقات)

﴿١﴾ قال العلامة نورالدین ملا علی قاری الهروی: حدیث "من بشرنی بخروج صفر بشرته بالجنة" لا اصل له، وعلی هامشه ذکره تذکرة الموضوعات ١١٦ وکشف الخفاء ٢:٣٢٧.

(الموضوعات الکبریٰ للقاری ٢٢٥ رقم حدیث: ٨٨٦)

﴿٢﴾(فتاویٰ عالمگیریه ٥: ٣٨٠ الباب الثلاثون فی المتفرقات)

﴿٣﴾(الملتقط فی الفتاویٰ الحنفیة ٢١ کتاب الطهارات)

الهندية ٥:٣٨١ ﴿١﴾. وهو الموفق

په نوافلو کښې د يو آيت تکرار مکروه نه دې

سوال: په بعضو کتابونو کښې د نماز حاجت مختلفې طريقې ښودلې دي، مثلا په اول رکعت کښې حسبنا الله ونعم الوكيل سل ځله وئيل. او په دويم رکعت کښې وافوض امرى الى الله سل ځله وئيل، يا سورة اخلاص دومره ځله وئيل وغيره، آيا د يو آيت تکرار په يو رکعت کښې جائز دې؟

الجواب: په نفلى مونځ کښې دا تکرار مکروه نه دې، او په فرض مونځ کښې بغير د عذر او هيرې نه مکروه دې.

کمافى الهندية ١:١٠٧ واذا كرر آية واحدة مراراً فان كان فى التطوع الذى يصلى وحده فذلک غيرمكروه، وان كان فى الصلوٰة المفروضة فهو مكروه فى حالة الاختيار واما فى حالة العذر والنسيان فلا بأس هكذا فى المحيط ﴿٢﴾. وهو الموفق

په روضه رسول الله ﷺ باندې حاضريدل او د نورو سلام رسول جائز دى

سوال: څه فرمائي علماء دين دې مسئلې باره کښې چه بعضې خلق په روضه رسول الله ﷺ باندې حاضر شي، او د نورو خلقو سلام رسوی، آيا دا جائز دی، هلته کښې بعضې خلق دې ته بدعت وائي؟

الجواب: دا سلام رسول جائز دی.

كما فى الهندية ١:٢٦٥ ويبلغه سلام من اوصاه فيقول السلام عليک يا رسول الله من فلان بن فلان يستشفع بک الى ربک فاشفع له ولجميع المسلمين ﴿٣﴾

او دا د سلف صالحينو معمول دی كما فى الملتقط ٩٤ ....

﴿١﴾ وفى الهندية: لا بأس برش الماء فى الطريق لتسكين الغبار والزيادة على الحاجة لا تحل. (فتاوىٰ عالمگيريه ٥:٣٨١ قبيل كتاب التحرى)

﴿٢﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ١:١٠٧ الفصل الثانى فيما يكره فى الصلاة ومالايكره)

﴿٣﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ١:٢٦٥ خاتمة فى زيارة قبر النبى ﷺ)

قال عمربن عبدالعزيز لرجل اذا قدمت المدينة واتيت قبر النبی ﷺ فاقرأه منی السلام ﴿۱﴾، د نجدی خلقو نه علاوه بل چا په دې نكيرنه دې كړې

که نابالغ یا کافر د سجدې آیت ؤلوستو نو په مکلف اوریدونکې باندې سجده واجب ده

سوال: يو كافر يا نابالغه د سجدې آيت ؤلوستو. دا دواړه چونکه اهل نه دی، نو دې سره په اوريدونكې باندې سجده واجب ده او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب: په نابالغه او كافر سجده نشته. البته كه اوريدونكې اهل او مكلف دې نو په هغه واجب ده. كما فی الملتقط ۵۲ الصبی اذا تلا آية السجدة لا يجب عليه السجدة وتجب على من سمع ذالک وكذالک الكافر والحائض﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ (الملتقط فی الفتاوی الحنفية ۴۹ مطلب فی الحاج عن الغير)

وقال الشاه اشرف علی تهانوی : حضرت عمر بن عبد العزيز چه جليل القدر تابعی دې، دهغوی نه ثابت دی، چه روضه اقدس ته د سلام رسولو دپاره به ئې قصدا قاصد ليږلو، او د چا نه هم نكير منقول نه دې، نو دا يو قسم له اجماع شوه. اوهركله چه د بل چا د سلام رسولو دپاره سفر جائزدې. لانه اقرب الى الضرورة لكونه عملاً لنفسه، او هغه روايت دادې:

فی خلاصة الوفاء ۴۷ للسمهودی المتوفی ۱۰۱۱ھ وقد استفاض عن عمر بن عبد العزيز انه كان يبرد البريد من الشام يقول سلم لی على رسول الله ﷺ، وقال الامام ابوبكر بن عمر بن ابی عاصم النبيل من المتقدمين فی مناسک له التزم فيها الثبوت (لعل المراد انه لا يروی فيها الا الروايات الثابتة المقبولة عند اهل الفن) وكان عمر بن عبد العزيز يبعث بالرسول قاصدا من الشام الى المدينة ليقرئ النبی ﷺ السلام ثم يرجع. (كذا كتب الى المولوی محمد شفيع من الديوبند).

(بوادر النوادر ۳۰۳ تحقيق اعراس وزيارت روضه مقدسه)

﴿۲﴾ (الملتقط فی الفتاوی الحنفية ۵۲ مطلب فی زيارة القبور)

د روټۍ خوړولو نه پس په ټشو پیپر لاسونه صفا کول

سوال: آیا روټۍ خوړولو نه پس په ټشو پیپر لاسونه صفا کول جائز دی.آیا دا د کاغذ بې عزتي نه ده؟ بینوا توجروا

الجواب: روټۍ خوړولو نه پس په کاغذ لاسونه پاکول مکروه دی.

کما فی الهندیة ٥: ٣٢٢ حکی الحاکم عن الامام انه کان یکره استعمال الکواغذ فی ولیمة لیمسح بها الاصابع وکان یشدد فیه ویزجر عنه زجراً بلیغاً کذا فی المحیط﴿١﴾،

البته په دې مخصوص قسم کاغذ چه د صفایئ دپاره تیار کړې شوې دې، مکروه نه دی. لانه لا قیمة له بعد القطع وکذا لیس هذا للکتابة فافهم﴿٢﴾.

البته ګوتو لره د صفا کولو نه مخکښې سټیل سنت دی. کمافی الهندیة ٥: ٣٣٧ السنة لعق الاصابع قبل المسح بالمندیل کذا فی الوجیز للکردری﴿٣﴾.وهو الموفق

امام مالک رحمه الله تابعی دې او که تبع تابعی؟

سوال: امام مالک رحمه الله تابعی دې او که تبع تابعی؟

﴿١﴾(فتاویٰ عالمگیریه ٥: ٣٢٢ الباب الخامس فی اداب المسجد و القبلة والمصحف الخ)

﴿٢﴾قال العلامة ابن عابدین: واذا کانت العلة فی الابیض کونه آلة للکتابة کما ذکرناه یؤخذ منها عدم الکراهة فیما لا یصلح لها اذا کان قالعا للنجاسة غیر متقوم کما قدمناه من جوازه بالخرق البوالی وهل اذا کان متقوما ثم قطع منه قطعة لا قیمة لها بعد القطع یکره الاستنجاء بها ام لا الظاهر الثانی لانه لم یستنج بمتقوم نعم قطعه لذلک الظاهر کراهته لو بلا عذر بان وجد غیره لان نفس القطع اتلاف.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ١: ٢٥٠ فصل فی الاستنجاء)

﴿٣﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ٥: ٣٣٧ الفصل الحادی عشر فی الکراهة فی الاکل وما یتصل به)

الجواب: په تبع تابعی کیدلو کښې څه شک نشته. البته دوی لره تابعی شمارلې شی، ځکه چه د عائشه بنت سعد بن ابی وقاص صحابیت او د امام مالک رحمه الله دهغې نه روایت ثابت دې. ذکره فی المرقاة ۱: ۱۸ وقیل من التابعین اذ روی عن عائشة بنت سعد بن ابی وقاص وصحبتها ثابتة(۱). وهو الموفق

په موبائل کښې د ټلی په ځائي د قرآن مجید آیت یا د ذکرالله آواز اچول

سوال: په موبائل کښې د ګنټی په ځائي د قرآن مجید آیت یا د بل ذکر آواز وغیره اچولې کیږی، آیا دا جائز دی؟ بینوا توجروا

الجواب: چونکه په دې سره مقصود اخبار اوخبرداریځ دې، او فقهاؤ ذکر وغیره لره د اخبار او خبرداریځ آله جوړولو ته مکروه وئیلې دی.

کما فی الدرالمختار: وقد کرهوا والله اعلم ونحوه لإعلام ختم الدرس حین یقرر، وقال الشامی: فإنه استعمله آلة للإعلام ونحوه إذا قال الداخل یا الله مثلاً لیعلم الجلاس بمجیئه لیهیئوا له محلاً ویوقروه.(۵: ۳۰۶ قبیل کتاب احیاء الموات)(۲)

البته په دې کښې ساز او ټنګ ټکور اچول هم جائز نه دی، عامه ټلی چه بغیر د ساز نه وی، د اچولو اجازت دې. وهو الموفق

د خاص قسم سپو په ذریعه د قاتل او غل پته لګول

سوال: فوجیان خاص قسم سپې د بهر ملکونو نه راولی، او دهغې په ذریعه د قاتل او غل وغیره پته لګوی، آیا دا جائز دی؟ بینوا توجروا

---

(۱) (مرقاة المفاتیح شرح المشکوٰة ۱: ۱۸ تذکرة الامام مالک رحمه الله تعالیٰ)

(۲) (الدرالمختار مع ردالمحتار ۵: ۳۰۶ قبیل کتاب احیاء الموات کتاب الحظر والاباحة)

الجواب: دایقینی نه دی بلکه ظنی کاردې،اود تجربې نه داغلطه هم ثابته شوې ده،لهذا په پاک سړي باندې د تهمت لګیدلو د خطرې په وجه دا عمل ناجائز دې،(۱) که تابعداری په قرائنو سره متعبره ؤمنلې شی، نو د قرآن مجید آیت نه کتل پکاردی.قال الله تعالیٰ ولا تقف مالیس لک به علم(الآیة) وهوالموفق

(۱) په هر یو ملزم باندې جرم ثابتولو دپاره شریعت مقدسه په ظاهر بنا کړې ده، چه یا شهادت شرعیه موجود شی. یا په اقرار باندې ثابت شی، بیا به یو ملزم مجرم ثابت کیدې شی.

قال العلامة عبد الله الموصلی: وتثبت السرقة بما یثبت به القذف یعنی بالاقرار مرة وبشهادة شاهدین کسائر الحقوق...... وینبغی ان یلقن المقرالرجوع احتیالا للدرء فقد روی: انه علیه الصلاة والسلام اتی بسارق فقال له: اسرقت؟ ما اخاله سرق؟...... ویسأل الشهود عن کیفیتها وزمانها ومکانها وما هیتها...... ولا بد من حضور المسروق منه عند الاقرار والشهادة والقطع الخ (الاختیار لتعلیل المختار ۲ :۳۵۷ کتاب السرقه)

ددې نه علاوه د سپو په ذریعه معلومول یا د عملیات په ذریعه یو غل وغیره یا جادو کونکې معلومول د شبه دپاره فائده مند دی. لیکن د غالب ګمان او یقین دپاره فائده مند هرګز نه دی. او د شبه یا ګمان په بنا چالره مجرم ګنړل بالکل په شریعت کښې جائزنه دی،اود سپوباره کښې خوعام قومی اخبارونو کښې هم دا بیان راغلې وو، چه په ضلع کرک کښې د سپو په ذریعې د یو قاتل پته لګولې شوې وه، بیا یومیاشت پس هغه غلطه ؤختله. او اصل قاتل بل څوک وو،او امام شاه ولی الله الدهلوی رحمه الله په القول الجمیل کښې د غل معلومولو دپاره یو عمل لیکلې دې، او دهغې نه پس ئې خپله فرمائیلې دی:

قلت ویجب علی من اطلع علی السارق بامثال هذه ان لا یجزم بسرقته ولا یشیع فاحشته بل یتبع القرائن فانما هی طریق اتباع القرائن قال الله تعالیٰ ولا تقف ما لیس لک به علم (القول الجمیل ۱۷۳).

او حضرت مولانا اشرف علی تهانوی رحمه الله په امداد الفتاوی کښې د حضرت شاه صاحب ددې عمل باره کښې د پوښتنې په جواب کښې فرمائیلې دی. چه د چا دې طریقې سره پته ؤلګی، دهغه تفحص په شرعی طریقې سره وکړئ. لیکن عوام ددې حد نه ؤړاندې ځی، او بیا ددې سوال په جواب کښې چه دا عمل څنګه دې؟ فرمائې. زما په نزد بالکل ناجائز دې، ځکه چه عوام د حد تفحص نه ؤړاندې ځی.

(امداد الفتاوی ٤ : ۸۸ تعویزات و اعمال)..... (از مرتب).

(۲) (سورة بنی اسرائیل پاره: ۱۵، آیت: ۳٦)

د سرو د پاره سرې جامې اغوستل جائز نه دي

سوال: بعضې خلق قومي يا طبقاتي تعصب په وجه سرې جامې اغوندي. آيا دا جائز دي؟

الجواب: د سرو دپاره سرې جامې اغوستل جائز نه دي. كما فى ردالمحتار﴿۱﴾ وايضا رجح الحرمة فى تنقيح الفتاوى الحامديه﴿۲﴾. قلت ويؤيد الحرمة الروايات الحديثية ايضا﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين: (قوله فا فادانها تحريمية الخ) هذا مسلم لو لم يعارضه تصريح غيره بخلافه ففى جامع الفتاوىٰ قال ابوحنيفة والشافعى ومالک يجوز لبس المعصفر وقال جماعة من العلماء مكروه بكراهة التنزيه وفى منتخب الفتاوى قال صاحب الروضة يجوز للرجال والنساء لبس الثوب الاحمر والاخضر بلا كراهة وفى الحاوى الزاهدى يكره للرجال لبس المعصفر والمزعفر والمورس والمحمر اى الاحمر حريرا كان او غيره اذا كان فى صبغه دم والا فلا ونقله عن عدة كتب وفى مجمع الفتاوىٰ لبس الاحمر مكروه ...... اقول ولكن جل الكتب على الكراهة كالسراج والمحيط والاختيار والمنتقى والذخيرة وغيرها وبه افتى العلامة قاسم. (ردالمحتار هامش الدر المختار ۵: ۲۵۲ فصل فى اللبس كتاب الحظر والاباحة)

﴿۲﴾ قال العلامة محمد امين: وما فى المجتبىٰ وشرح النقاية لابى المكارم الحنفى لابأس بلبس الثوب الاحمر يفيد كراهة التنزيه لكن صرح صاحب تحفة الملوک بالحرمة فافادان المراد كراهة التحريم وهو المحمل عند الاطلاق...... ومثله فى معين المفتى وفى الاختيار شرح المختار ويكره الاحمر والمعصفر لانه عليه السلام نهى عن لبس المعصفر، وفى المحيط ويكره لبس الثوب الاحمر والمعصفر قال عليه الصلاة والسلام اياكم والحمرة فانها زى الشيطان ولانها كسوة النساء ويكره التشبيه بهن وللعلامة قاسم فتوى مفصلة طويلة فى حرمة لبس الاحمر كمافى فتاوىٰ الكازرونى الخ.

(تنقيح الفتاوىٰ الحامدية ۲: ۳۵۵ تحرير مسئلة لبس الاحمر)

﴿۳﴾ عن عبد الله بن عمر وقال مر رجل وعليه ثوبان احمران. (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

خرابه هګۍ اخستلو نه پس

دکاندار ته د واپس کولو مسئله

سوال: یوکس هګۍ واخستلې. ماتولو نه پس معلومه شوه. چه هغه سخا او بې کاره وې، آیا دکاندار ته واپس کول او پیسې واپس اخستل جائزدی که نه؟

الجواب: دکاندار ته واپس کولې او قیمت واپس اخستلې شی.

کما فی الهدایة من اشتری بیضاً او بطیخاً او قثاءً او خیاراً او جوزاً فکسره فوجده فاسداً فان لم ینتفع به رجع بالثمن (باب خیار العیب ۳:۲۷)﴿۱﴾. وهوالموفق

کویژدن نه پس د یو بل کور ته

عیدی (د اختر برخه) وغیره لیږل

سوال: دلته چه کله کویژدن ؤشی، نو دواړه طرفه د یو بل کور ته د اختر په موقع د اختر برخه لیږی؟ په شریعت کښې ددې څه حکم دې؟

الجواب: نه مطلوب دې نه ممنوع بلکه مباح دې.

د بې وارثه مړی د حقوق مالی ادا کولو طریقه

سوال: دیو سړي ماسره څه پیسې وې. ما انکار کولو. اوس دهغه څوک وارث نشته. دهغې د ادا کولو څه طریقه اختیارکړم؟

الجواب: ددې بې وارثه مړی د طرف نه هغه مال صدقه کړه. فی شرح فقه الاکبر:

(بقیه حاشیه) فسلم علی النبی ﷺ فلم یرد علیه رواه الترمذی وابوداؤد، وعن عمران بن حصین ان نبی الله ﷺ قال لا ارکب الارجو ان الخ رواه ابوداؤد.

(مشکواة المصابیح ۲:۳۷۵ کتاب اللباس)

رجل له حق على خصم فمات ولا وارث له تصدق عن صاحب الحق بقدر ماله عليه ليكون وديعة عند الله، يوصلها الى خصمائه يوم القيامة (۱۵۸)﴿۱﴾.وهوالموفق

په اودس کښې د څټ مسح مشروع او ثابت ده

سوال: دلته کښې يو مولوی صاحب په لاؤډ سپيکر ترجمه کوی، وائي، چه د څټ مسح د حديث نه ثابت نه ده. لهذا دا بدعت دي. آيا دا صحيح ده؟

الجواب: د څټ مسح مشروع او مستحب ده.عندنا وعند احمد وعند الشافعی فی رواية، او د رواياتو نه ثابته ده.

رواه ابوعبيد والديلمی وتاريخ اصفهان عن ابن عمر مرفوعاً وموقوفاً انه امان من الغل ومن توضأ ومسح عنقه وقى الغل يوم القيمة،وكذامارواه ابوداؤد مرفوعاًيمسح راسه حتى بلغ القذال وهواول القفا وجه الدلالة ان بلوغ منتهى اليدالى القذال يستلزم مسح العنق،وقال مسدد مسح رأسه من مقدمته الى مؤخره حتى اخرج يديه تحت اذنيه وهوواضح الدلالة﴿۲﴾.وهوالموفق

﴿۱﴾(شرح فقه الاكبر للقارى ۱۵۸ بحث التوبة)

﴿۲﴾وفى المنهاج: اعلم ان مسح العنق مستحب عندنا وعند احمد وقال به الامام الشافعی فی رواية، والحجة على مشروعيته ما رواه ابوعبيد والديلمی وتاريخ اصفهان عن ابن عمر مرفوعا وموقوفا انه امان من الغل ومن توضأ ومسح عنقه وقى الغل يوم القيامة وكذا ما رواه ابوداؤد مرفوعا يمسح رأسه حتى بلغ القذال وهو اول القفا، وجه الدلالة ان بلوغ منتهى اليد الى القذال يستلزم مسح العنق ، وقال مسدد مسح رأسه من مقدمه الى مؤخره حتى اخرج يديه تحت اذنيه وهو واضح الدلالة، واعلم انه لم يرو ان العنق من الرأس وكذا لم يثبت اخذ الماء الجديد له فالانسب ان يمسح ببلة ظهور الكفين بعد الاذنين.

(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

په اجتماعی ختم خواجگان باندې (همېشه والې) مستحب او التزام مکروه دې

سوال: بعضې خلق اجتماعی ختم خواجگان کوی. آیا ددې همیشه کول بدعت نه دي؟

الجواب: دمنکراتو (مثلا یاشیخ عبدالقادر جیلانی شیئا لله) نه خالی ختم خواجگان

(بقیه حاشیه)(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۱: ۱۲۸ باب ان الاذنین من الرأس)

وقال العلامة عبد الحئ اللكهنوى: ما روىٰ ابوداؤد واحمد من حديث طلحة بن مصرف عن ابيه عن جده قال رأيت رسول الله ﷺ يمسح رأسه مرة واحدة حتى بلغ القذال، ووقع فى سنن ابى داؤد هو اول القفا...... ومنها ما روى الطحاوى فى شرح معانى الآثار......عن طلحة بن مصرف عن ابيه عن جده قال رأيت رسول الله ﷺ مسح مقدم رأسه حتى بلغ القذال من مقدم عنقه ومنها ما ذكره ابن السكن فى كتاب الحروف من حديث مصرف بن عمر...... قال رأيت رسول الله ﷺ توضأ فمسح لحيته وقفاه...... ومنها ما رواه ابونعيم فى تاريخ اصبهان من حديث ابن عمر ان النبى ﷺ قال من توضأ ومسح عنقه وقى الغل يوم القيامة ومنها ما رواه الديلمى فى مسند الفردوس من حديث ابن عمر مسح الرقبة امان من الغل يوم القيامة...... ومنها ما رواه ابوعبيد فى كتاب الطهور عن عبد الرحمن بن مهدى عن المسعودى عن القاسم بن عبد الرحمن عن موسىٰ بن طلحة انه قال من مسح قفاه مع رأسه وقى الغل يوم القيامة قال العينى فى شرح الهداية هذا وان كان موقوفا لكن له حكم الرفع لانه لا مجال للرأى فيه، ومنها ما حكاه ابن الهمام من حديث وائل فى صفة وضوء رسول الله ﷺ ثم مسح على رأسه ثلاثا وظاهر اذنيه ثلاثا وظاهر رقبته واظنه قال ظاهر لحيته ثم غسل قدمه اليمنىٰ الحديث رواه الترمذى ثم قال ابن الهمام فيه دليل على ان مسح الرقبة ادب الخ.

(مجموعة سبع رسائل ٥، ٦، ٧ تحفة الطلبة فى تحقيق مسح الرقبة)

د برکت حاصلولو دپاره د علماؤ بزرګانو مجرب عمل دي(۱).او په یو مندوب کار باندې دوام مندوب او التزام مکروه وی. والمعروف هو الدوام لا الالتزام فافهم.(۲) وهو الموفق

(۱) ...... ☆قال الشیخ العالم الفاضل محمد مراد القزانی: واما هذه الختمات فالمروی منها من قدماء اکابر النقشبندیة هو ختم خواجکان و کانوا یستعملونه عند ظهور حادثة ووقوع بلیة برعایة شروطه من عدم الزیادة علی الاعداد المعینة والنقص عنها ویصرفون همتهم لدفعها لا انهم کانوا یستعملونه فی جمیع الاوقات وانما کان استعماله واستعمال غیره من الختمات علی سبیل الدوام عند مشائخنا المتأخرین ویمکن اختیارهم ذلک علی الدوام لامرین احدهما کثرة الحوادث والبلیة فی زماننا بحیث لا یخلو منها وقت کما یحکم به المشاهدة والثانی ان لکل مقام مقالا ولکل میدان رجالا فانهم لما رأوعدم تأثر بعض الطالبین من طریق الخفیة واحتظاظهم به اختاروا المداومة علی تلک الختمات من اجلهم وذلک جائز بل مطلوب الخ.

(هامش رشحات عین الحیاة ۲۳۲ بیان الطریقة النقشبندیة)

......☆قال الاستاذ الکامل السید محمد حقی النازلی: اعلم ان الامام جعفر الصادق وابویزید البسطامی وابوالحسن الخرقانی ومن دونهم الی شاه النقشبندیة قدس الله اسراهم انهم اتفقوا فی قضاء الحاجات وحصول المرادات ودفع البلاء وقهر الاعداء والحساد ورفع الدرجات ووصول القربات وظهور التجلیات قد استعملوا هذه الفائدة الجلیلة والاسرار الغریبة وهی الاستغفار مأة مرة والفاتحة سبع مرات الخ.

(خزینة الاسرار الکبریٰ للحقی ۲۲۰ باب خواص ختم خواجکان)

(۲) التزام مالا یلزم یعنی د یو څیز دخپل حیثیت نه زیات اهتمام کول بدعت دي. التزام په دوه قسمه دي.یو التزام حقیقی، چه یو څیز لازم او واجب نه وی.او دهغې د لزوم او وجوب عقیده وی.نودا د نذر په صورت کښ لازم دي.اود نذر نه علاوه مکروه او بدعت دي.او دویم التزام حکمی، چه یو څیز لره لازم او واجب نه ګڼړی، لیکن د خپل حیثیت نه زیات دهغې اهتمام کوی... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د روټۍ د پاسه د سلاد پاڼړي يا مالګه ايښودل مکروه نه دي

سوال: بعضې علماؤ ليکلې دي، چه د روټۍ د پاسه کاسه وغيره ايښودل مکروه دي، ليکن عام طور باندې سلاد او د مالګې لوښې په هغې ايښودلې شي، آيا دا هم مکروه دي؟

(بقيه حاشيه) .... لکه د حضرت عبدالله بن سلام رضي الله عنه ابتلاء او الله تعالى په هغه انکار وکړو، او دا ايت نازل شو. ياايها الذين آمنوا ادخلوا فى السلم كافة ولا تتبعوا خطوات الشيطان (البقرة) او دغه رنګې د انصارو په ابتلاء کښې دا آيت نازل شو، ليس البر بان تاتوا البيوت من ظهورها، او الله تعالى په هغوى انکار وکړو. دغه رنګه عبدالله ابن مسعود رضي الله عنه انکار وکړو په هغو کسانو چه د مونځ نه پس ښې طرف ته تاويدل ئې لازمي ګڼړل

حيث قال: لا يجعل احدكم للشيطان شيئا من صلاته يرى ان حقا عليه ان لا ينصرف الاعن يمينه (بخارى ۱:۱۱۸) او ملا على قارى فرمائي: من اصر على امر مندوب وجعله عزما ولم يعمل بالرخصة فقداصاب منه الشيطان من الاضلال . (مرقاة المفاتيح شرح المشكواة ۲:۵۳)

البته په التزام او دوام کښې فرق ضرور دې، د يو مستحب التزام ممنوع دې، او په هغې باندې دوام مطلوب دې

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم خير العمل ما ديم عليه وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم احب الاعمال الى الله ادومها وان قل، (رواه البخارى ومسلم عن عائشة رضى الله عنها)

پس په امر مندوب او مستحسن باندې دوام مندوب دې

الا ترى الى مداومة المحقق البغدادى على تلاوة سورة الملک كل ليلة حيث حمد الله بذلک مع ان تلاوة سورة الملک من المستحسنات لامن الواجبات وكذا اهتمام بلال رضى الله عنه لتحية الوضوء واهتمام الصلحاء القيام للتهجد وغير ذلک من المستحبات

د التزام او دوام په مينځ کښې د عموم خصوص من وجه نسبت دې، پس کوم سړې چه يو مستحب کار هميشه د پاره کوى، او په التزام سره ئې کوى، نو هغه د دوام او التزام دواړو مرتکب شو. او کوم سړى چه يو مستحب کار کله کله کوى، البته د التزام په عقيدې سره ئې کوى، نو هغه التزام وکړو او دوام ئې نه دې کړې، او کوم سړې چه يو مستحب او مندوب کار هميشه کوى، ليکن نه هغه لازم ګڼړى، او نه په تارک باندې انکار کوى، نو هغه دوام وکړو او ... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

الجواب: دا مکروه نه دی، فی الهندیة ویجوز وضع کاغذ فیها ملح علی الخبز ووضع البقول علیه قال شمس الائمة الحلوانی کل ذلک جائز(۱). وهو الموفق

سنن قبلیه ئې نه دي کړي او امامت کوی

سوال: کوم امام چه د ماسپخین اول څلور رکعته سنت ادا نه کړی، او امامت وکړی، نو جائز دہ؟

الجواب: جائز ده.

عن عائشة ان النبیﷺ کان اذا لم یصل اربعاً قبل الظهر صلاهن بعدها (ترمذی ۱:۵۷)

قلت ظاهر هذا الحدیث یدل علی جواز امامة الذی لم یصل الراتبة﴿۲﴾ .فافهم

که دوه سړي يو څائي حلاله کوی نو په دواړو تسمیه وئیل واجب دی

سوال: یو سړي ذبح کوی لیکن هغه کښ پوره طاقت نشته. لهذا دویم سړي دهغه سره چاړهٔ ؤنیسی او ذبح کوی، نو په دوی کښ په چاباندې تسمیه وئیل واجب دی؟

الجواب: په دواړو وئیل واجب دی.

فی الدرالمختار: وضع یده مع ید القصاب فی الذبح واعانه علی الذبح سمی کل وجوباً فلو ترکها احدهما اوظن ان تسمیة احدهما تکفی حرمت (۵:۲۳۵ کتاب الاضحیة)﴿۳﴾. وهوالموفق

(بقیه حاشیه)....التزام ئې ؤنکړو. او د بدعت نه بچ شو. د حضرت مفتی صاحب یو مرید مفتی صاحب ته ؤوئیل چه مونږ ته د ختم خواجگان اجازت راکړه، نو حضرت مفتی صاحب ورته ؤفرمائیل چه دا خه لازمی څیز نه دي. البته مجرب او مستحسن دي، او بیا ئې اجازت ورکړو او وي فرمائیل، چه کله کله ئې پریږدئ، او د طریقي د سبقونو پابندی کوئ (ماخوذ از مقالات فریدیه)

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۵: ۳۴۱ الباب الحادی عشر فی الکراهة فی الاکل)

﴿۲﴾ (منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ۲: ۲۹۴ باب ماجاء فی الرکعتین بعد الظهر)

﴿۳﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۵:۲۳۵ قبیل کتاب الحظر والاباحة)

اول به سلام کوی یا اجازت به غواړی

سوال: یو سړې په کور کښ دننه یا کمره کښ ناست دې، او بل سړې راشی، نو اول به سلام کوی او که اجازت به غواړی؟

الجواب: اول به اجازت غواړی بیا به سلام کوی. بخلاف الفضاء چه اول به سلام کوی بیا به کلام کوی.

کما فی الهندیة (۵: ۳۲۴) اذا اتی الرجل باب دار انسان یجب ان یستأذن قبل السلام ثم اذا دخل یسلم اولا ثم یتکلم وان کان فی الفضاء یسلم اولا ثم یتکلم﴿۱﴾.
وهوالموفق

کیک او ډبل روټی په چړې سره پریکول جائز دی

سوال: بعضې خلق د چړې یا چاقو په ذریعه ډبل روټی یا کیک پریکوی، آیا دا بې ادبی نه ده؟

الجواب: جائز ده بې ادبی نه ده.

وفی الهندیة (۵: ۳۴۱) وسئل عن (قطع الخبز بالسکین) علی بن احمد فقال ینظر ان کان خبز مکة معجونا بالحلیب فلا یکره ولا بأس واما اذا لم یکن کذلک فهو من اخلاق الاعاجم کذا فی التتارخانیة﴿۲﴾.

د حدیث: "کل قرض جر نفعا فهو ربا" ثبوت

سوال: آیا دا حدیث: کل قرض جر نفعا فهو ربا" ثابت دې؟

الجواب: ثابت دې.

عن علی قال: قال رسول الله ﷺ کل قرض جر منفعة فهو رباً، قال العسقلانی: رواه الحارث بن ابی اسامة واسناده ساقط وله شاهد ضعیف ....

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ۵: ۳۲۴ الباب السابع فی السلام وتشمیت العاطس)

﴿۲﴾ (الفتاویٰ الهندیة ۵: ۳۴۱ قبیل الباب الثانی عشر فی الهدایا والضیافات)

عن فضالة بن عبيد عند البيهقى وآخر موقوف عن عبد الله بن سلام عند البخارى، (بلوغ المرام لابن الحجر ۲۸۲ باب الربا)﴿۱﴾ قلت وله شواهد كثيرة تثبت صحته ومعناه، مثل ماورواه ابن ماجة (۱۷۷) باب القرض، عن انس بن مالك قال قال رسول الله ﷺ اذا اقرض احدكم قرضا فاهدى له اوحمله على الدابة فلا يركبها ولا يقبله الا ان يكون جرى بينه وبينه قبل ذلك﴿۲﴾، وهكذا رواه البيهقى فى شعب الايمان كمافى المشكوٰة (۱: ۲۴۶)باب الربا، وهكذا عن انس عن النبى ﷺ قال اذا اقرض الرجل الرجل فلا ياخذ هدية رواه البخارى فى تاريخه هكذا فى المنتقى (مشكوٰة)﴿۳﴾. وهوالموفق

د ژوندی سړي د خپل ځان دپاره قبر تیارولو مسئله

سوال: بعضې صوفیان خلق د خپل ځان دپاره مخکښې نه قبر تیاروی، آیا دا جائز دی؟

الجواب: نه مطلوب دی او نه ممنوع دی، بلکه فقهاؤ لاباس به وئیلي دی،

﴿۱﴾ (بلوغ المرام من ادلة الاحكام ۲۸۲ قبيل باب التفليس والحجر)

﴿۲﴾ سنن ابن ماجه ۱۷۷ باب القرض)

﴿۳﴾ (مشكوٰة المصابيح ۱: ۲۴۶ باب الربوا الفصل الثالث)

وفى المنهاج: قال النبى ﷺ كل قرض جر نفعا فهو ربا اخرجه الحارث بن ابى اسامة عن على امير المؤمنين وله شواهد كثيرة روى ابن ماجه عن انس مرفوعا بمعناه وروى عن ابى بن كعب وابن عباس وابن مسعود وفضالة بن عبيد وغيرهم موقوفا او هو محمول على اختلاف الانواع كما قال الطبرى.

(منهاج السنن شرح ترمذى ۵: ۲۴ باب ماجاء فى الصرف)

ویحفر قبراً لنفسه ای ولاباس به وفی التتارخانیة لابأس به ویؤجر علیه هکذا عمل عمر بن عبد العزیز والربیع بن خیثم وغیرهما (ردالمحتار کتاب الجنائز ۱:۶۰۶)﴿۱﴾.

وهوالموفق

د نبی کریم ﷺ د نوم مبارک سره سیدنا ویئیل

سوال: بعضي خلق د درود شریف لوستلو په وخت کښې د نبی کریم ﷺ نوم مبارک سره لفظ د سیدنا لوستلو ته بدعت وائي آیا دا صحیح دی؟

الجواب: دا بدعت نه دې. بلکه د حدیث نه ثابت دې

مارواه مسلم (۲:۲۴۵) عن ابی هریرة قال: قال رسول اللهﷺ انا سید ولد آدم یوم القیامة،

او رسول ﷺ په دنیا او آخرت کښې سید دې

قال النووی: قولهﷺ یوم القیامة مع انه سیدهم فی الدنیا والآخرة فسبب التقیید ان فی یوم القیامة یظهر سودده لکل احد ولا یبقی منازع ولا معاند ونحوه بخلاف الدنیا الخ، (نووی علی مسلم ۲:۲۴۵)﴿۲﴾.

په دینی مدرسو کښې د دستار بندو شرعی حیثیت

سوال: په دینی مدرسو کښې چه کوم د دستار بندو رسم جاری دې، آیا دا صحیح دې؟

الجواب: د دوره حدیث د طالبانو دستار بندی د برکت او د اعتماد د اظهار دپاره کولې شی. ددې دپاره اصل موجود دې.

اما التعمیم للتبرک فیدل علیه ما رواه ابوداؤد عن عبد الرحمن بن عوف وفی اسناده شیخ مجهول وکذا یدل علیه ما رواه ابونعیم ان رسول اللهﷺ عمم علی بن ابی طالب فی غدیر خم، وما رواه عن عمار بن یاسر ان ....

﴿۱﴾ ردالمحتار هامش الدرالمختار ۱:۶۶۷ بعید مطلب فی اهداء ثواب القراءة للنبیﷺ

﴿۲﴾ (شرح الکامل للنووی علی مسلم ۲:۲۴۵ کتاب الفضائل)

رسول اللهﷺ عمم عليا حين بعثه الى خيبر، وكذا التعميم لاظهار الاعتماد جائز ايضا يدل عليه ما رواه البخارى ان النبىﷺ عند اول الهجرة لم ينكر على تعميمهم عبد الله بن ابى، والتفصيل فى منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذى ٥:٢١٢﴿١﴾. وهوالموفق

د ذبح په وخت کښې تسميه کوم وخت وئيل پکار دي؟

سوال: د ذبح په وخت کښې تسميه د اول نه شروع کول پکار دي. يا چاړهٔ اينښودلو سره وئيل پکار دي؟ بينوا توجروا

الجواب: دا دواړه يو ځائي كول پكار دي، كه يو څو سكينډه تقديم ؤشى نو څه حرج په كښې نشته،

وفى الهنديه: واما وقت التسمية فوقتها على الذكاة الاختيارية وقت الذبح لا يجوز تقديمها عليه الابزمان قليل لا يمكن التحرز عنه واما وقت الاضطرارية فوقتها وقت الرمى والارسال ص:٥:٢٨٦﴿٢﴾. وهوالموفق

د حکومت په خرچې حج کولو سره فريضه ساقطيږي

سوال: حكومت په خپلو ملازمينو مختلف سكيمونو سره حج كوى، آيا دې طريقې سره به حج فرض شمارلې شى؟ بينوا توجروا

الجواب: په دې سره حج فرض ادا كيږى او دهغه ذمه فارغيږى.دا حج كول او پيسې وركول بطور امداد دى، حج بدل نه دې. فى ردالمحتار بخلاف مالو خرج

﴿١﴾(منهاج السنن شرح جامع السنن ٥:٢١١،٢١٢ باب سدل العمامة بين الكتفين)

﴿٢﴾(فتاوىٰ عالمگيريه ٥:٢٨٦ كتاب الذبائح الباب الاول)

ليحج عن نفسه وهو فقير فانه وصوله الى الميقات صار قادرا بقدرة نفسه. ص ۲: ۴۶۰ كتاب الحج(۱). وهو الموفق

د ښځې د پاره د پاکستان نه جدې پورې بغير د محرم نه سفرکول

سوال: که یوه ښځه صرف په جهاز کښې د محرم نه بغیر سفر وکړی، پیښور ائرپورټ پورې ورسره محرم وی. او بیا په جده کښې هم په هوائي اډې محرم ولاړوی. او بیا د خپل ځوی سره د حج افعال وکړی. آیا دا جائز دی؟

الجواب: د پیښور نه جدې پورې بغیر د محرم نه سفر جائزنه دې

كما فى الصحيحين: **لا يحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الآخرة تسافر مسيرة يوم وليلة الا مع ذى محرم عليها**﴿۲﴾،

اوحج به ادا شی لیکن مکروه ضرور دې:

فى الدرالمختار **ولو حجت بلا محرم جاز مع الكراهة ص ۴۶۵ : ۲ كتاب الحج**﴿۳﴾. **وهوالموفق**

د صاحب استطاعت د پاره په تبليغ باندې حج مقدم دې

سوال: په یو سړي د استطاعت په وجه حج فرض شوې دې، او هغه په تبلیغ کښې د کال لګولو هم اراده لری، اوس کوم یو عبادت مخکښې کړی؟

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲: ۲۶۲ مطلب العمل على القياس دون الاستحسان)

﴿۲﴾ قال ابن الهمام: ما فى الصحيحين عن قزعة عن ابى سعيد الخدرى مرفوعا لا تسافر المرأة يومين الا ومعها زوجها او ذومحرم منها واخرجا عن ابى هريرة مرفوعا لا يحل لامرأة تومن بالله واليوم الآخر ان تسافر مسيرةيوم وليلة الا مع ذى محرم عليها وفى لفظ لمسلم مسيرة ليلة وفى لفظ يوم وفى لفظ لابى داؤد بريد او هو عند ابن حبان فى صحيحه والحاكم وقال صحيح على شرط مسلم وللطبرانى فى معجمه ثلاثة اميال فقيل له ان الناس يقولون ثلاثة ايام فقال وهموا. (فتح القدير ۲: ۳۳۱ كتاب الحج)

﴿۳﴾ (الدرالمختار هامش على ردالمحتار ۲: ۱۵۸ قبيل مطلب فى فروض الحج وواجباته)

الجواب: هرکله چه حج فرض شو، نو په ټولو څیزونو دې حج مقدم کړی، په تبلیغ کښې تلل عذر شرعی نه دې، که په یو سفر کښې دواړه کیدې شی نو ډیره ښه ده.وهو الموفق

په حالت د فقر کښې حج کولو نه پس دوباره حج لازمی نه دې

سوال: بعضې غریبانان خلق عمرې له تللو نه پس هلته کښې د حج دپار ایسار شی، حالانکه په هغوی حج فرض نه وی.دا سړې چه کله غنی شی نو دوباره به حج کوی، یا په دې سره فریضه ختمیږی؟

الجواب: د فرض حج ادا کیدلو دپاره غنا شرط نه ده. د بلوغ نه پس حج کولو سره فرضیت ساقطیږی.

قال ابن عابدین: الفقیر الافاقی اذا اوصل الی میقات فهو کالمکی......ولیفید انه یتعین علیه ان لا ینوی نفلا علی زعم انه لا یجب علیه لفقره لانه ماکان واجبا وهو آفاقی فلما صار کالمکی وجب علیه﴿۱﴾، ردالمحتار ص۲۶۰:۲ مطلب فی من حج بمال حرام. وهوالموفق

د نکاح خطبه اوریدل واجب او د هغې دوران کښې خبرې کول جائزنه دی

سوال: د جمعې په خطبه کښې خلق په آرام سره ناست وی، آیا د نکاح په خطبه کښې هم دا احکام لازم دی؟

الجواب: هره خطبه که د اخترونو او د جمعې وی، یا د نکاح، دهغې اوریدل واجب او دهغې دوران کښې خبرې کول او په نورو کارونو کښې مشغولیدل وغیره ناجائز دی. کما فی ردالمحتار : وکذا یجب الاستماع لسائر الخطب کخطبة نکاح وخطبة عید وختم علی المعتمد. ص۲: ۷۶۹)﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۱۵۵ کتاب الحج)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ۱:۲۰۶ مطلب فی حکم المرقی بین الخ باب الجمعة)

په کورونو باندې د هٰذا من فضل ربي ليکلو حکم

سوال: بعضې خلق چه نوې کور جوړ کړی. نو په هغې هذا من فضل ربي بورډ لګوی، ددې څه حکم دې؟ بينوا توجروا

الجواب: که دا کور په حرام مال سره جوړکړې شوې وی. نو په هغې دا ليکل جائز نه دی. وهو الموفق

د روژه ماتې په وخت کښې په دعا کښې "وبک آمنت" ويلو حکم:

سوال: بعضې خلق د روژه ماتی په دعا کښې وبک آمنت وئيل بدعت ګڼړی، آيا دا صحيح دی؟

الجواب: دا الفاظ معنیً صحيح دی، البته ماثورنه دی.

قال الملا علی قاری : وبک امنت لا اصل لها وان کان معناها صحيحا وکذا زيادة عليک توکلت ولصوم غد نويت بل النية باللسان من البدعة الحسنة ، مرقاة شرح مشکواة ص٢٦٨ :٤ قبيل تنزيه الصوم﴿١﴾. وهوالموفق

د آب زمزم د خرڅولو او اخستلو مسئله

سوال: د حج نه واپسی باندې بعضې حاجيان په جده کښې يا کراچی کښې آب زمزم اخلی، او راوړی، آيا د آب زمزم خرڅول اخستل جائز دی؟ بينوا توجروا

﴿١﴾ (مرقاة المفاتيح شرح المشکواة ٤:٢٦٨ قبيل تنزيه الصوم) وقال الشيخ محمد زکريا الکاندهلوی: وفی روضة المحتاجين ما اشتهر علی الالسنة من زيادة (وبک آمنت) کذا زيادة (وعليک توکلت) لا اصل لها وان کان معناها صحيحا. ويظهر منه ان الزيادة ثابتة فی رواية اخریٰ قلت وزاد فی الاذکار للنووی علی رواية ابی داؤد من رواية ابن عباس فتقبل منا انک انت السميع العليم. (هامش بذل المجهود ٣: ٣٥٠ کتاب الصوم باب القول عند الافطار)

الجواب: په آب محرز کښې تقوم او ملک صحیح دې، کما صرحوا به(۱)، پس ددې په اخستلو خرڅولو کښې څه امر مانع نشته. واما کونه تبرکا فایضا لیس بمانع کبیع المصحف وغیره. وهو الموفق

ډیرو مړو ته د یو څیز ایصال ثواب، هریو ته پوره پوره ملاویږي

سوال: ایصال ثواب مثلا ختم القرآن یا صدقه وغیره ډیرو مړو ته متجزی (حصې حصې) کیدلو سره رسیږی، یا بغیر د تجزی نه پوره پوره ملاویږی؟ بینوا توجروا

الجواب: بغیر د تجزی نه هر یو ته پوره پوره ملاویږی، صرح به الفقهاء وقال الحافظ ابن الحجر المکی. وهو اللائق بسعة الفضل (ردالمحتار)(۲)،(۳) وهو الموفق

(۱) قال العلامة ابن عابدین: المعتمد عندنا ان شراء الشرب لا یصح وقیل ان تعارفوه صح...... نعم لو کان محرزا باناء فانه یملک.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۲:۵۵ باب العشر)

(۲) قال العلامة الشامی: الافضل لمن یتصدق نفلا ان ینوی لجمیع المؤمنین والمؤمنات لانها تصل الیهم ولا ینقص من اجره شیئ...... قلت لکن سئل ابن حجر المکی عما لو قرأ لاهل المقبرة الفاتحة هل یقسم الثواب بینهم او یصل لکل منهم مثل ثواب ذلک کاملا فاجاب بانه افتی جمع بالثانی وهو اللائق بسعة الفضل.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ۱:۶۶۲ مطلب فی القراءة للمیت واهداء ثوابها له)

(۳) قال الشاه اشرف علی التهانوی: فی ردالمحتار ویوضحه انه لو اهدی الی اربعة یحصل لکل منهم ربعه فکذا لو اهدیٰ الربع لواحد وابقی الباقی لنفسه ملخصا قلت لکن سئل ابن حجر المکی عما لو قرأ......
لیکن چا په دلیل کښې څه نص نه دې ذکر کړې، او ظاهره ده چه مسئله قیاسی نه ده، ددې وجه نه د نص نه بغیر په دې څه حکم نشی لګولې. البته حدیث د طبرانی، (عن ابی عمروقال قال رسول الله ﷺ اذا تصدق احدکم صدقة تطوعا فلیجعلها عن ابویه فیکون لهما اجرها ولا ینقص من اجره شیئا) لره د ظاهر الفاظو په اعتبار سره په عدم تجزی باندې دال وئیلې شی...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د جنازې د پاره کړې شوې تیمم باندې د فرض مونځ کولو مسئله

سوال: د جنازې د پاره ئې تیمم وکړو، په دې تیمم سره فرض مونځ کولې شی؟

الجواب: ادا کولې شی.

كما فى الهندية ١: ٢٦ لو تيمم لصلاة الجنازة او لسجدة التلاوة اجزاه ان يصلى به المكتوبة بلا خلاف كذا فى المحيط﴿١﴾. وهوالموفق

د کافرانو ښکار کړې شوې مهيانو حکم

سوال: په عرب ملکونو کښې بلکه اوس په پاکستان کښې هم د کافرملکونو نه ډبې بند مهيان راځی، چه د کافرانو ښکار کړې شوې وی، ددې څه حکم دې؟

الجواب: د کافرانو ښکار کړې شوې مهيان په شرط ددې چه طافی نه وی﴿۲﴾، خوړل جائز دی. ﴿۳﴾

(بقیه حاشیه)... ځکه چه داجرها مرجع صدقه ده، چه دهغې حقیقی مفهوم کل الصدقه دې، نه جزوالصدقه، اود لهما نه متبادر او شائع د اطلاق په وخت کښې کل واحد وی، او مجموعه مرادکيدل د قرينې محتاج وی. اودقرينې نشتوالې ظاهر دې، پس معنی ئې دا شوه، چه دواړو کښې به هر واحدته د پوره صدقې اجر ملاويږی.

(بوادر النوادر ٣٥۴ اسی ویں حکمت)

﴿١﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ١: ٢٦ الباب الرابع فى التيمم)

﴿۲﴾ وفى الهندية: السمك والجراد يؤكلان غير ان الجراد يوكل مات بعلة او بغير علة والسمك اذا مات بغير علة لا يؤكل كذا فى الظهيرية.

(فتاویٰ عالمگیریه ۵: ۳۲۸ الباب السادس فى صيد السمك)

﴿۳﴾ قال العلامه عبدالحئ اللكهنوى: محمد بن موسى دميرى رحمه الله په حياة الحيوان کښې د امام حسن بصری رحمه الله نه نقل کوی، چه هغوی فرمائيلې دی، چه ما اويا صحابؤ لره د مجوسی ښکار خوړلو باندې ليدلې دی او ابوالمکارم رحمه الله په شرح نقايه کښې ليکلې دی. فى المحيط لاباس باكل سمكة.... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

لانها تحل بدون التسمية والذبح﴿۱﴾. وهو الموفق

په سپوږمۍ د مونځ کولو حکم

سوال: بعضې خلق پوښتنه کوي، چه اوس سپوږمۍ ته خلق ځي راځي. هلته کښ د مونځ کولو څه حکم دې؟ ځکه چه سجده په زمکه تندی لګولو سره ادا کیږي؟

الجواب: په سپوږمۍ مونځ کول جائز دي. په دې کښې هيڅ ممانعت شرعی نشته. او په تحری سره دې قبله معلومه کړي﴿۲﴾. وهو الموفق

(بقيه حاشيه)....اصطادها المجوسي لانها تحل بدون التسمية فالمجوسي وغيره فيه سواء. هـم سهې چه مجوسی ښکار کړې وی، دهغې په خوړلو کښ څه ګناه نشته، ځکه چه مهې بغیرد الله تعالی د نوم اخستلو نه هم حلال دې، پس مجوسيان او نور خلق ټول په دې معامله کښ برابردی (مجموعة الفتاوی ۲: ۳۰۶ کتاب الاکل والشرب)

﴿۱﴾قال العلامة شمس الدين السرخسي: ذكاة السمک والجراد اخذه ومراده بيان ان الذكاة ليست بشرط فيهما بل يثبت الحل فيهما بالاخذ من غير ذكاة الاترىٰ انه لا تثبت الحرمة بكون الآخذ مجوسيا او وثنيا وما يشترط فيه الذكاة يشترط فيه الاهلية للمذكى وحيث لم يشترط فى السمک والجراد.

(كتاب المبسوط للسرخسي ۱۱:۲۲۹ كتاب الصيد)

﴿۲﴾وفى المنهاج: فان قيل ان السجدة لا بد ان تكون على الارض او على ما قام مقام الارض والمعلق فى الجو والفضاء ليس هكذا قلنا: كما ان الماء جسم فاصل بين السفينة والارض لا يعتد بفصله فكذلک الريح جسم فاصل بين الطيارة والارض لا يعتد بفصلها وكما ان السمآء جسم ليس بارض، لا قام مقامها وتصح الصلوٰة فيها لقوله تعالىٰ: واوصاني

د صوفياؤ د اشغالو او اذكارو حكم

سوال: د صوفياء كرامو اشغال او اذكار مثلا حبس دم وغيره چه د احاديثو نه ثابت نه دى. بدعت دى او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب: احسان او اخلاص د الله تعالى په نزد محبوب او د بنده نه غوختلې شى. ددې مدارجو او مباديو مثال د علم قرآن حاصلولو پشان دې، پس لكه چه د عربى په مباديو كښې مشغوليدل عبادت دې بدعت نه دې. دغه رنګ د احسان حاصلولو په مباديو كښې مشغوليدل. او مجاهدې كول عبادت دې، بدعت نه دې﴿۱﴾، اوپه مباديو كښې دا ضرورى نه ده، چه د نص صريح نه ثابت وى، البته دا ضرورى ده، چه د نص سره متصادم (مقابل) نه وى. كما اشير اليه فى حديث اعرضوا على رقاكم لابأس بالرقى مالم يكن فيه شرك﴿۲﴾. وهوالموفق

تالى (تلاوت كونكې) سور دې او سامع (اوريدونكې) پياده روان دې، د سجده تلاوت د تكرار څه حكم دې؟

سوال: يو سړې سور دې. او هغه پسې بل سړې پياده روان دې، او سور سړې د سجدې آيت څو ځله تلاوت كړو، اوس يوه سجده كافى ده او كه ټولې سجدې؟ بينوا توجروا

الجواب: د اتحاد مجلس په وجه په تلاوت كونكي يوه سجده واجب ده. او په

﴿۱﴾ قال الفقيه العلامة رشيد احمد الجنجوهى: د صوفياؤ اشغال د معالجې په طوردى د ټولو اصل د نصوصو نه ثابت دې لكه څنګه چه اصل علاج ثابت دې خو شربت بنفشه د صريح حديث نه ثابت نه دې هم دغسې دټولو اذكارو اصل هيئت ثابت دې لكه څنګه چه د توپ ټوپك اصل ثابت دې اګرچه هغه وخت نه وو نودا بدعت نه دې البته دا هيئتونه ضرورى سنت ګڼړل بدعت دې اودې لره هم علماؤبدعت ليكلې دې (فتاوىٰ رشيديه ۱۹۴ كتاب الاخلاق والتصوف)

﴿۲﴾(صحيح مسلم ۲: ۲۲۴ قبيل باب جواز اخذ الاجرة على الرقية)

سامع ته ولې سجده واجب دی. لاختلاف المجلس (قاضي خان)﴿۱﴾. وهوالموفق

د وسوسې او د ګناهونو شوق لرې کولو د پاره وظيفه

سوال: په وسوسو او ګناهونو کښې مې رغبت زيات دې، او د زړهٔ صفائي مې نه کيږي، ددې د پاره کومه وظيفه بهتره ده؟ بينوا توجروا

الجواب: اعوذ بالله من الشيطان الرجيم لاحول ولا قوة الا بالله. په کثرت سره وايه﴿۲﴾، يا درې سوه ديارلس(۳۱۳) ځله ئې روزانه وظيفه جوړه کړه﴿۳﴾.
وهو الموفق

﴿۱﴾قال العلامة فخر الدين الفرغاني: المصلى اذا قرأ آية السجدة على الدابة مرارا وخلفه رجل يسوق الدابة يسجد المصلى سجدة واحدة والسائق يسجد لكل مرة.

(فتاوىٰ قاضى خان على هامش الهنديه ۱:۱۵۹ فصل فى قراءة القرآن)

﴿۲﴾عن مكحول عن ابى هريرة قال قال لى رسول الله ﷺ اكثر من قول لاحول ولا قوة الا بالله فانها من كنز الجنة، قال مكحول فمن قال لاحول ولاقوة الا بالله ولا منجأ من الله الا اليه كشف الله عنه سبعين بابا من الضر ادناها الفقر، رواه الترمذى......وعن ابى هريرة قال قال رسول الله ﷺ لا حول ولا قوة الا بالله دواء من تسعة وتسعين دآء ايسرها الهم، وعنه قال قال رسول الله ﷺ الا ادلک على كلمة من تحت العرش من كنز الجنة لا حول ولا قوة الا بالله يقول الله تعالىٰ اسلم عبدى واستسلم رواهما البيهقى فى الدعوات الكبير.

(مشكوٰة المصابيح ۱:۲۰۲ باب ثواب التسبيح الفصل الثالث)

﴿۳﴾قال الامام ولى الله الدهلوى: اعلم ان الشرع لم يخص عدداً ولا مقداراً دون نظيره الالحكم ومصالح وان كان الاعتماد الكلى على الحدس المعتمد على معرفة حال المكلفين وما يليق بهم عند سياستهم وهذه الحكم والمصالح ترجع الى اصول الاول ان الوتر عدد مبارک لا يجاوز عنه ما كان فيه كفاية الخ.

(حجة الله البالغة ۱:۱۰۰ باب اسرار الاعداد والمقادير)

د قرآن مجید آیاتونه او دعاګانې لیکل اوپه خپله څکل یا په بل باندې څکول

سوال: بعضې عاملان د قرآن مجید آیاتونه او دعاګانې وغیره لیکی او په اوبو کښې ئې په مریضانو څکوی، آیا دا جائز دی؟ یا بدعت او ناجائز دی؟ بینوا توجروا

الجواب: دکومو تعویذونو مضمون چه معلوم او جائز وی، دهغې څکل او په بل باندې ئې څکول دپاره د علاج جائز دی. په خیرالقرون کښې﴿۱﴾ او د بزرګانو دا معمول او مجرب دی﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ عن ابن عباس رضی الله عنهما عن النبی ﷺ قال: اذا عسر علی المرأة ولدها اخذ اناء لطیفا یکتب فیه (کانهم یوم یرون ما یوعدون) الی آخر الآیة، و(کانهم یوم یرونها لم یلبثوا الا عشیة او ضحاها)، و (لقد کان فی قصصهم عبرة لاولی الالباب) الی آخر الآیة، ثم یغسل ویسقی المرأة منه وینضح علی بطنها وفرجها. (الحدیث)

قال عبد الرحمن البرنی: ذکره السیوطی فی الدرالمنثور، وقال: اخرجه ابن السنی والدیلمی، وفیه عبد الله بن محمد المغیرة، قال ابو حاتم: لیس بالقوی، وقال ابن یونس، منکر الحدیث. (عمل الیوم واللیلة المعروف بابن السنی ۵۷۶ باب ما تعوذ به المرأة التی تطلق)

﴿۲﴾ قال العلامة عمر بن احمد الخرپوتی: فی المواهب نقل عن القشیری ان ولده مرض مرضا شدیدا حتی اشرف علی الموت واشتد علیه الامر قال فرأیت رسول الله ﷺ فی المنام فشکوت الیه ما بولدی، فقال: این انت من آیات الشفاء فانتبهت فتفکرت فیها فاذا هی فی ستة مواضع من کتاب الله تعالیٰ (ویشف صدور قوم مؤمنین، وشفاء لما فی الصدور، یخرج من بطونها شراب مختلف الوانه فیه شفاء للناس، وننزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة للمؤمنین، واذا مرضت فهو یشفین، قل هو للذین آمنوا هدی وشفاء) قال فکتبتها ثم محوتها بالماء وسقیته ایاها فکانما نشط من عقال.

(شرح الخرپوتی علی قصیدة البردة ۱۴۶ کم ابرأت وصبا الخ)

مجموع الفتاوی

مشهوره په

مسائل رفعت قاسمی

مکمله او مدلله

د قرآن او سنت په رڼا کښې

د دارالعلوم دیوبند د لویو مفتیانو
او علماء کرامو تصدیق سره

تالیف
حضرت مولانا محمد رفعت قاسمی صاحب
مفتی ومدرس دارالعلوم دیوبند

ناشر
مکتبه رشیدیه
سردار پلازه اکوړه خټک

المنطق نعم العون على ادراک العلوم کلها (ابن سینا)

دکتاب خصوصیات

[متن، اعراب، ترجمه، تشریح، فوائد ، نقشه جات]

تشریحات

پښتو شرح د

مرقات

(پښتو ترجمه د) تحفة المنظور

افادات

شیخ الحدیث حضرت مولانا

محمد منظور الحق نورالله مرقده

ضبط وترتیب

مولانا سراج الحق عفی عنه

مکتبه رشیدیه سردار پلازه اکوړه خټک نوشهره

توضیح الحاوی

پښتو شرح د

تفسیر بیضاوی

مؤلف

حضرت مولانا سید فخرالحسن صاحب رحمه الله
صدرالمدرسین دارالعلوم دیوبند

ترجمه

دارالترجمه و کمپوزنگ سنټرمحله جنګی پیښور

مکتبه رشیدیه سردارپلازه اکوړه خټک نوشهره
۰۳۴۴-۹۰۸۴۶۹۳

طرازی

پښتو شرح د

سراجی

مؤلف

مولانا اشتیاق احمد صاحب دربهنگوی
استاذ دارالعلوم دیوبند

مکتبه رشیدیه سردار پلازه اکوړه ختک نوشهره
۰۳۴۴-۹۰۸۴۶۹۳